Verslag strategisch GBL-plan 2021

CCI	2023NL06AFSP001
Title in English	The Netherlands National Strategic Plan CAP 2023-2027
Titel in nationale taal (talen)	NL - Nederlands Nationaal Strategisch Plan GLB 2023-2027
Versie	1.0
Eerste jaar	2023
Laatste jaar	2027
Subsidiabel vanaf	1-jan-2021
Subsidiabel tot en met	31-dec-2030
Nummer van het besluit van de Commissie	
Datum van het besluit van de Commissie	
Betrokken fonds(en)	ELGF, Elfpo

Inhoudsopgave

1 Strategische verklaring 21
2 Assessments of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators 28
2.1 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie 28
2.1.SO1 Support viable farm income and resilience of the agricultural sector across the Union in order to enhance long-term food security and agricultural diversity as well as to ensure the economic sustainability of agricultural production in the Union 46
2.1.SO1.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 46
2.1.SO1.1.1 Strengths 46
2.1.SO1.1.2 Weaknesses 46
2.1.SO1.1.3 Opportunities 46
2.1.SO1.1.4 Threats 46
2.1.SO1.1.5 Other comments 46
2.1.SO1.2 Identificatie van behoeften 47
2.1.SO1.4 Intervention logic 47
2.1.SO1.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 49
2.1.SO1.8 Selection of the result indicator(s) 49
2.1.SO1.9 Justification of the financial allocation 50
2.1.SO2 Enhance market orientation and increase farm competitiveness, both in the short and long term, including greater focus on research, technology and digitalisation 51
2.1.SO2.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 51
2.1.SO2.1.1 Strengths 51
2.1.SO2.1.2 Weaknesses 51
2.1.SO2.1.3 Opportunities 51
2.1.SO2.1.4 Threats 51
2.1.SO2.1.5 Other comments 51
2.1.SO2.2 Identificatie van behoeften 55
2.1.SO2.4 Intervention logic 55
2.1.SO2.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 57
2.1.SO2.8 Selection of the result indicator(s) 57
2.1.SO2.9 Justification of the financial allocation 58
2.1.SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen 59
2.1.SO3.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 59
2.1.SO3.1.1 Strengths 59
2.1.SO3.1.2 Weaknesses 59
2.1.SO3.1.3 Opportunities 59
2.1.SO3.1.4 Threats 59
2.1.SO3.1.5 Other comments 59
2.1.SO3.2 Identificatie van behoeften 60
2.1.SO3.4 Intervention logic 61
2.1.SO3.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 63
2.1.SO3.8 Selection of the result indicator(s) 63
2.1.SO3.9 Justification of the financial allocation 64
2.1.SO4 Contribute to climate change mitigation and adaptation, including by reducing greenhouse gas emission and enhancing carbon sequestration, as well as promote sustainable energy 66
2.1.SO4.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 66
2.1.SO4.1.1 Strengths 66
2.1.SO4.1.2 Weaknesses 66
2.1.SO4.1.3 Opportunities 66
2.1.SO4.1.4 Threats 66
2.1.SO4.1.5 Other comments 66

2.1.SO4.2 Identificatie van behoeften 67
2.1.SO4.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective 69
2.1.SO4.4 Intervention logic 70
2.1.SO4.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 72
2.1.SO4.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) 72
2.1.SO4.8 Selection of the result indicator(s) 72
2.1.SO4.9 Justification of the financial allocation 73
2.1.SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen 75
2.1.SO5.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 75
2.1.SO5.1.1 Strengths 75
2.1.SO5.1.2 Weaknesses 75
2.1.SO5.1.3 Opportunities 75
2.1.SO5.1.4 Threats 75
2.1.SO5.1.5 Other comments 75
2.1.SO5.2 Identificatie van behoeften 79
2.1.SO5.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective 81
2.1.SO5.4 Intervention logic 85
2.1.SO5.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 87
2.1.SO5.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) 87
2.1.SO5.8 Selection of the result indicator(s) 87
2.1.SO5.9 Justification of the financial allocation 88
2.1.SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen 91
2.1.SO6.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 91
2.1.SO6.1.1 Strengths 91
2.1.SO6.1.2 Weaknesses 91
2.1.SO6.1.3 Opportunities 91
2.1.SO6.1.4 Threats 91
2.1.SO6.1.5 Other comments 91
2.1.SO6.2 Identificatie van behoeften 94
2.1.SO6.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective 95
2.1.SO6.4 Intervention logic 102
2.1.SO6.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 105
2.1.SO6.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) 105
2.1.SO6.8 Selection of the result indicator(s) 105
2.1.SO6.9 Justification of the financial allocation 107
2.1.SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden 109
2.1.SO7.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 109
2.1.SO7.1.1 Strengths 109
2.1.SO7.1.2 Weaknesses 109

2.1.SO7.1.3 Opportunities 109
2.1.SO7.1.4 Threats 109
2.1.SO7.1.5 Other comments 109
2.1.SO7.2 Identificatie van behoeften 110
2.1.SO7.4 Intervention logic 110
2.1.SO7.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 111
2.1.SO7.6 Are you planning CAP contribution towards the Erasmus programme 111
2.1.SO7.8 Selection of the result indicator(s) 111
2.1.SO7.9 Justification of the financial allocation 112
2.1.SO8 Promote employment, growth, gender equality, including the participation of women in farming, social inclusion and local development in rural areas, including the circular bio-economy and sustainable forestry 113
2.1.SO8.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 113
2.1.SO8.1.1 Strengths 113
2.1.SO8.1.2 Weaknesses 113
2.1.SO8.1.3 Opportunities 113
2.1.SO8.1.4 Threats 113
2.1.SO8.1.5 Other comments 113
2.1.SO8.2 Identificatie van behoeften 114
2.1.SO8.4 Intervention logic 115
2.1.SO8.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 116
2.1.SO8.8 Selection of the result indicator(s) 116
2.1.SO8.9 Justification of the financial allocation 117
2.1.SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie 118
2.1.SO9.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 118
2.1.SO9.1.1 Strengths 118
2.1.SO9.1.2 Weaknesses 118
2.1.SO9.1.3 Opportunities 118
2.1.SO9.1.4 Threats 118
2.1.SO9.1.5 Other comments 119
2.1.SO9.2 Identificatie van behoeften 121
2.1.SO9.4 Intervention logic 121
2.1.SO9.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 123
2.1.SO9.8 Selection of the result indicator(s) 123
2.1.SO9.9 Justification of the financial allocation 123
2.1.XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen 124
2.1.XCO.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 124
2.1.XCO.1.1 Strengths 124
2.1.XCO.1.2 Weaknesses 124
2.1.XCO.1.3 Opportunities 124
2.1.XCO.1.4 Threats 124
2.1.XCO.1.5 Other comments 125
2.1.XCO.2 Identificatie van behoeften 125
2.1.XCO.4 Intervention logic 125
2.1.XCO.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective 126
2.1.XCO.8 Selection of the result indicator(s) 126

2.1.XCO.9 Justification of the financial allocation 127
2.2 Context Indicators and other values used for the calculation of the targets 128
2.3 Targets Plan 129
2.3.1 Recapitulative table 129
2.3.2 Planned interventions and outputs with a direct and significant link to result indicators 134
2.3.3 Consistency with and contribution to the Union targets for 2030 set out in the Farm to Fork Strategy and the EU Biodiversity for 2030 134
3 Samenhang van de strategie en complementariteit 144
3.1 Overview of the environmental and climate architecture 144
3.1.1 A description of the overall contribution of conditionality to the specific environmental- and climate-related objectives set out in points (d), (e) and (f) of Article 6(1) 144
3.1.2 Overview of the complementarity between the relevant baseline conditions, as referred to in Article 31(5) and Article 70(3), conditionality and the different interventions addressing environment and climate-related objectives 146
3.1.3 Explanation on how to achieve the greater overall contribution set out in Article 105 147
3.1.4 Explanation of how the environmental and climate architecture of the CAP Strategic Plan is meant to contribute to already established long-term national targets set out in or deriving from the legislative instruments referred to in Annex XI 152
3.1.5 Where relevant, CAP contribution towards LIFE projects 160
3.2 Overview of the generational renewal strategy 160
3.2.1 Where relevant, CAP contribution towards Erasmus projects 160
3.3 Explanation on how the interventions under coupled income support as referred to in Subsection 1 of Section 3 of Chapter II of Title III are consistent with the Water Framework Directive - 2000/60/EC 161
3.4 Overview as regards the aim of fairer distribution and more effective and efficient targeting of income support 161
3.5 Overview of the sector-related interventions 161
3.5.1 Fruit and Vegetables 161
3.5.2 Apiculture products 161
3.5.3 Wine 162
3.5.4 Hops 162
3.5.5 Olive oil and tables olive 162
3.5.6 Beef and veal 162
3.5.7 Milk and milk products 162
3.5.8 Sheep and goat 162
3.5.9 Protein crops 162
3.5.10 Sugar beet 162
3.5.11 Other sectors 162
3.6 Overview of the interventions that contribute to ensure a coherent and integrated approach to risk management, where relevant 162
3.7 Interplay between national and regional interventions 162
3.7.1 Where relevant, a description of the interplay between national and regional interventions, including the distribution of financial allocations per intervention and per fund 163
3.7.2 Where relevant, where elements of the CAP Strategic Plan are established at regional level, how does the interventions strategy ensure the coherence and the consistency of these elements with the elements of the CAP Strategic Plan established at national level 163
3.8 Overview of how the CAP Strategic Plan contributes to the objective of improving animal welfare and reducing antimicrobial resistance set out in point (i) of Article 6(1), including the baseline conditions and the complementarity 163
3.9 Simplification and reducing the administrative burden 163
3.10 Conditionality 164
3.10.1 Main issue: Climate change (mitigation of and adaptation to) 164
3.10.1.1 GAEC 1: Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area 164

3.10.1.1.1 Summary of the farm obligation (e.g. prior authorisation system and reconversion obligation) ... 164
3.10.1.1.2 Territorial scope (national, regional, farm-level, group-of-holdings) ... 164
3.10.1.1.3 Value of the reference ratio (including calculation method) ... 164
Explanation ... 164
3.10.1.1.4.Type of farmers concerned (all farmers that have permanent grasslands) ... 164
3.10.1.1.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 164
3.10.1.2 GAEC 2: Protection of wetland and peatland ... 165
3.10.1.2.1 Summary of the on-farm practice ... 165
3.10.1.2.2 Year of application of the GAEC ... 165
3.10.1.2.3 Territorial scope and area designated ... 165
3.10.1.2.4 Type of farmers concerned ... 165
3.10.1.2.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 165
3.10.1.3 GAEC 3: Ban on burning arable stubble, except for plant health reasons ... 165
3.10.1.3.1 Summary of the on-farm practice ... 165
3.10.1.3.2 Territorial scope ... 165
3.10.1.3.3 Type of farmers concerned ... 165
3.10.1.3.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 165
3.10.2 Main issue: Water ... 166
3.10.2.1 GAEC 4: Establishment of buffer strips along water courses ... 166
3.10.2.1.1 Summary of the on-farm practice ... 166
3.10.2.1.2 Minimal width of buffer strips (in m) ... 166
3.10.2.1.3 Territorial scope, including water courses definition ... 166
3.10.2.1.4 Type of farmers concerned ... 166
3.10.2.1.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 166
3.10.3 Main issue: soil(protection and quality) ... 167
3.10.3.1 GAEC 5: Tillage management, reducing the risk of soil degradation and erosion, including consideration of the slope gradient ... 167
3.10.3.1.1 Summary of the on-farm practice ... 167
3.10.3.1.2 Territorial scope (including erosion risks areas and the slope gradient) ... 168
3.10.3.1.3 Type of farmers concerned ... 168
3.10.3.1.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 168
3.10.3.2 GAEC 6: Minimum soil cover to avoid bare soils in period(s) that are most sensitive ... 168
3.10.3.2.1 Summary of the on-farm practice (including the period concerned) ... 168
3.10.3.2.2 Territorial scope ... 168
3.10.3.2.3 Type of farmers concerned ... 168
3.10.3.2.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard ... 168
3.10.3.3 GAEC 7: Crop rotation in arable land except for crops grown under water ... 169
3.10.3.3.1 Summary of the on-farm practice for crop rotation ... 169
3.10.3.3.2 Summary of the farm practice for crop diversification ... 169
3.10.3.3.3 Territorial scope ... 169
3.10.3.3.4 Type of farmers concerned ... 169
3.10.3.3.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard (notably if MS has chosen crop diversification) ... 169
3.10.4 Main issue: Biodiversity and landscape (protection and quality) ... 171
3.10.4.1 GAEC 8: Minimum share of arable land devoted to non-productive areas and features, and on all agricultural area, retention of landscape features and ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season ... 171
3.10.4.1.1 Summary of the in-farm practice ... 171

3.10.4.1.2 Territorial scope (applicable for the “minimum share” standard) 173
3.10.4.1.3 Type of farmers concerned (applicable for the “minimum share” standard)..... 173
3.10.4.1.4 Explanation of the contribution to the main objective of the practice/standard 173
3.10.4.2 GAEC 9: Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natura 2000 sites 173
3.10.4.2.1 Summary of the on-farm practice 173
3.10.4.2.2 Territorial scope 174
3.10.4.2.3 Type of farmers concerned 174
3.10.4.2.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard 174
3.10.5 Additional GAEC (if applicable) 174
4 Elementen die gemeenschappelijk zijn voor verschillende interventies 175
4.1 Definitie en minimumvereisten 175
4.1.1 Landbouwactiviteit 175
4.1.1.1 Definitie van productie 175
4.1.1.2 Definitie van instandhouding van landbouwareaal 175
4.1.1.2.1 Arable Land 175
4.1.1.2.2 Permanent crops 175
4.1.1.2.3 Permanent grassland 175
4.1.2 Landbouwareaal 175
4.1.2.1 Elements of agroforestry systems when it is established and/or maintained on the agricultural area 175
4.1.2.1.1 Arable Land 175
4.1.2.1.2 Permanent crops 175
4.1.2.1.3 Permanent grassland 175
4.1.2.2 Arable land 175
4.1.2.2.1 Other comments relating to the definition of arable land 175
4.1.2.3 Permanent crops 176
4.1.2.3.1 Definition of nurseries 176
4.1.2.3.2 Definition of Short Rotation Coppice 176
4.1.2.3.3 Other comments relating to the definition of permanent crops 176
4.1.2.4 Permanent grassland 176
4.1.2.4.1 Definition of grasses and other herbaceous forage 176
4.1.2.4.2 Decision to use ‘ploughing’ criterion in relation to permanent grassland classification 176
4.1.2.4.3 Decision to use ‘tilling’ criterion in relation to permanent grassland classification .. 176
4.1.2.4.4 Decision to use ‘reseeding with different types of grasses’ criterion in relation to permanent grassland classification and its description in case of affirmative reply 176
4.1.2.4.5 Decision regarding the inclusion of other species such as trees and/or shrubs which produce animal feed, provided that grasses and other herbaceous forage remain predominant 176
4.1.2.4.6 Decision regarding the inclusion of other species, such as shrubs and/or trees, which could be grazed and/or which produce animal feed, where grasses and other herbaceous forage are traditionally not predominant or are absent in grazing areas 176
4.1.2.4.7 Other comments relating to the definition of permanent grassland 176
4.1.2.5 Other comments relating to the definition of agricultural area in general 176
4.1.3.1 Criteria how to establish the predominance of agricultural activity in case the land is also used for non-agricultural activities 177
4.1.3.2 Criteria to ensure that the land is at the disposal of the farmer 177
4.1.3.3 Period during which an area has to comply with the definition of ‘eligible hectare’ 177
4.1.3.4 Decision to include areas used for agricultural activity only every second year 177
4.1.3.5 Decision regarding the inclusion of other landscape features (those not protected under GAEC), provided that they are not predominant and do not significantly hamper the performance of an agricultural activity due to the area they occupy 177
4.1.3.6 Decision as regards permanent grassland with scattered ineligible features, to apply fixed reduction coefficients to determine the area considered eligible 177

4.1.3.7 Decision to maintain the eligibility of previously eligible areas when they no longer meet the definition of 'eligible hectare' pursuant to paragraphs a) and b) of Article 4(4) of the SPR regulation as a result of using national schemes the conditions of which comply with the interventions covered by integrated system referred to in Art 63(2) of Regulation (EU) HzR allowing for the production of non-annex 1 products by way of paludiculture and which contribute to envi-clima related objectives of the SPR regulation 177
4.1.4 Active farmer 177
4.1.4.1 Criteria to identify those who have minimum level of agricultural activity 177
4.1.4.2 Decision to use a negative list of non-agricultural activities as a complementary tool 178
4.1.4.3 Decision to set an amount of direct payments not higher than EUR 5 000 under which farmers shall in any event be considered as 'active farmers' 178
4.1.5 Jonge landbouwer 178
4.1.5.1 Maximum age limit 178
4.1.5.2 Conditions for being 'head of the holding' 178
4.1.5.3 Appropriate training and/or skills required 178
4.1.5.4 Other comments relating to Young farmer definition 178
4.1.6 New farmer 178
4.1.6.1 Conditions for being 'head of the holding' for the first time 178
4.1.6.2 Appropriate training and skills required 178
4.1.7 Minimum requirements for receiving direct payments 179
4.1.7.1 Threshold 179
4.1.7.2 Explanation 179
4.1.8 Other definitions used in the CAP Plan 180
4.2 Element in verband met rechtstreekse betalingen 181
4.2.1 Beschrijving van de vaststelling van de betalingsrechten, indien van toepassing, en werking van de reserve 181
4.2.1.1 Rechten 181
4.2.1.2 Territorialisatie 181
4.2.1.3 Systeem van interne convergentie 181
4.2.1.4 Werking van de reserve 181
Financiering van de convergentie (art. 24, lid 6) 181
Voorschriften in verband met de financiële aanvulling van de reserve 181
Rules on Payment Entitlements expiration and reversion to reserve 181
Andere elementen in verband met de reserve 181
4.2.1.5 Rules related to transfers of payment entitlements (if any) 181
4.2.2 Reduction of direct payments 181
4.2.2.1 Description of the reduction and/or capping of direct payments 181
4.2.2.2 Subtraction of labour costs 181
4.2.2.3 Geraamde opbrengsten van de verlaging van de rechtstreekse betalingen en plafonnering voor elk jaar 182
4.2.3 Application at the level of members of legal persons or groups/ at the level of group of affiliated legal entities (Article 110) 182
4.2.4 Contribution to risk management tools 189
4.3 Technische bijstand 189
4.3.1 Doelstellingen 189
4.3.2 Reikwijdte en indicatieve planning van activiteiten 189
4.3.3 Begunstigden 190
4.3.4 Rate 190
4.4 GLB-netwerk 190
4.4.1 Samenvattend overzicht en doelstellingen van het nationaal GLB-netwerk, met inbegrip van activiteiten ter ondersteuning van EIP en kennisstromen binnen AKIS 190
4.4.2 Structure, governance and operation of the National CAP Network 195
4.5 Overview of the coordination, demarcation and complementarities between the EAFRD and other Union funds active in rural areas 195
4.6 Financieringsinstrumenten 196

4.6.1 Beschrijving van het financieringsinstrument 196
4.7 Gemeenschappelijke elementen voor interventietypes plattelandsontwikkeling 196
4.7.1 Lijst van niet-subsidiabele investeringen 196
4.7.2 Definitie van plattelandsgebied en toepasbaarheid 197
4.7.3 Additional elements common for Sectoral interventions, for rural development interventions, or common for both Sectoral and Rural Development interventions 197
4.7.4 Op plattelandsontwikkelingsinterventies toepasselijk(e) bijdragepersentage(s) 199
5 In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies 200
5.1 Direct Payments Interventions 203
BISS(21) - Basic income support 203
I.21 - Basisinkomensteun (BISS) 203
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 203
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 203
3 Need(s) addressed by the intervention 203
4 Result indicator(s) 203
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 203
6 Identification of relevant baseline elements 204
7 Range and amounts of support 204
8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 204
9 WTO compliance 205
11 Planned Unit Amounts - Definition 206
12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 206
CRISS(26) - Complementary redistributive income support 208
I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS) 208
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 208
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 208
3 Need(s) addressed by the intervention 208
4 Result indicator(s) 208
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 208
6 Identification of relevant baseline elements 210
7 Range and amounts of support 210
8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 211
9 WTO compliance 211
11 Planned Unit Amounts - Definition 212
12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 212
CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers 214
I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers 214
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 214
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 214
3 Need(s) addressed by the intervention 214
4 Result indicator(s) 214
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 214
6 Identification of relevant baseline elements 216
7 Range and amounts of support 216
8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 216
9 WTO compliance 216
11 Planned Unit Amounts - Definition 217
12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 217
Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare 219
I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving 219
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 219
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 219
3 Need(s) addressed by the intervention 220
4 Result indicator(s) 220

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 220
6 Identification of relevant baseline elements 229
7 Range and amounts of support 232
8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 234
9 WTO compliance 235
11 Planned Unit Amounts - Definition 236
12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 236
5.2 Sectoral Interventions 238
Groenten en fruit 238
Planned Unit Amounts - Definition 239
Planned Unit Amounts - financial table with output 239
INVRE(47(1)(a)) - - investments in tangible and intangible assets, research and experimental and innovative production methods and other actions 240
I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a) 240
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 240
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 240
3 Need(s) addressed by the intervention 240
4 Result indicator(s) 241
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 241
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 242
7 Additional information specific to the Type of Intervention 242
8 WTO compliance 243
ADVI1(47(1)(b)) - - advisory services and technical assistance, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, climate change adaptation and mitigation, the conditions of employment, employer obligations and occupational health and safety 244
I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b) 244
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 244
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 244
3 Need(s) addressed by the intervention 244
4 Result indicator(s) 245
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 245
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 246
7 Additional information specific to the Type of Intervention 246
8 WTO compliance 246
TRAINCO(47(1)(c)) - - training including coaching and exchange of best practices, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, and climate change adaptation and mitigation, as well as the use of organised trading platforms and commodity exchanges on the spot and futures market 247
I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c) 247
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 247
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 247
3 Need(s) addressed by the intervention 247
4 Result indicator(s) 248
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 248
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 249
7 Additional information specific to the Type of Intervention 249
8 WTO compliance 249
ORGAN(47(1)(d)) - - biologische of geïntegreerde productie 250
I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d) 250
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 250
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 250
3 Need(s) addressed by the intervention 250
4 Result indicator(s) 251
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 251

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 252
7 Additional information specific to the Type of Intervention 252
8 WTO compliance 252
TRANS(47(1)(e)) - - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren 253
I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e) 253
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 253
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 253
3 Need(s) addressed by the intervention 253
4 Result indicator(s) 253
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 254
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 255
7 Additional information specific to the Type of Intervention 255
8 WTO compliance 255
PROMO(47(1)(f)) - - promotion, communication and marketing including actions and activities aimed in particular at raising consumer awareness about the Union quality schemes and the importance of healthy diets, and at diversification and consolidation of markets 256
I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(f) 256
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 256
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 256
3 Need(s) addressed by the intervention 256
4 Result indicator(s) 256
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 257
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 258
7 Additional information specific to the Type of Intervention 258
8 WTO compliance 258
QUAL(47(1)(g)) - - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen 259
I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g) 259
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 259
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 259
3 Need(s) addressed by the intervention 259
4 Result indicator(s) 259
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 260
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 261
7 Additional information specific to the Type of Intervention 261
8 WTO compliance 261
TRACE(47(1)(h)) - - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten 262
I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h) 262
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 262
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 262
3 Need(s) addressed by the intervention 262
4 Result indicator(s) 263
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 263
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 264
7 Additional information specific to the Type of Intervention 264
8 WTO compliance 264
CLIMA(47(1)(i)) - - actions to mitigate and to adapt to climate change 265
I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i) 265
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 265
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 265
3 Need(s) addressed by the intervention 265
4 Result indicator(s) 265
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 266

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 267
7 Additional information specific to the Type of Intervention 267
8 WTO compliance 267
SETUP(47(2)(a)) - - setting up, filling and refilling of mutual funds by producer organisations and by associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013, or under Article 67(7) of this Regulation 268
I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a) 268
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 268
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 268
3 Need(s) addressed by the intervention 268
4 Result indicator(s) 268
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 268
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 270
7 Additional information specific to the Type of Intervention 270
8 WTO compliance 270
ORCHA(47(2)(d)) - - herbeplanting van boomgaarden of olijfgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat of om aan te passen aan de klimaatverandering 271
I.47 - 2(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d) 271
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 271
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 271
3 Need(s) addressed by the intervention 271
4 Result indicator(s) 271
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 271
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 273
7 Additional information specific to the Type of Intervention 273
8 WTO compliance 273
WITHD(47(2)(f)) - - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren 274
I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f) 274
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 274
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 274
3 Need(s) addressed by the intervention 274
4 Result indicator(s) 274
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 274
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 276
7 Additional information specific to the Type of Intervention 276
8 WTO compliance 276
GREEN(47(2)(g)) - - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken 277
I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g) 277
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 277
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 277
3 Need(s) addressed by the intervention 277
4 Result indicator(s) 277
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 277
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 279
7 Additional information specific to the Type of Intervention 279
8 WTO compliance 279
NOHAR(47(2)(h)) - - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte 280
I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h) 280

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 280
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives .. 280
3 Need(s) addressed by the intervention 280
4 Result indicator(s) 280
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 280
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 282
7 Additional information specific to the Type of Intervention 282
8 WTO compliance 282
HARIN(47(2)(i)) - - harvest and production insurance that contributes to safeguarding producers' incomes where there are losses as a consequence of natural disasters, adverse climatic events, diseases or pest infestations while ensuring that beneficiaries take necessary risk prevention measures 283
I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i) 283
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 283
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives .. 283
3 Need(s) addressed by the intervention 283
4 Result indicator(s) 283
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 283
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 285
7 Additional information specific to the Type of Intervention 285
8 WTO compliance 285
COACH(47(2)(j)) - - coaching to other producer organisations and associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013 or under Article 67(7) of this Regulation, or to individual producers 286
I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j) 286
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 286
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives .. 286
3 Need(s) addressed by the intervention 286
4 Result indicator(s) 286
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 286
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 288
7 Additional information specific to the Type of Intervention 288
8 WTO compliance 288
3COUN(47(2)(k)) - - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken 289
I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k) 289
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 289
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives .. 289
3 Need(s) addressed by the intervention 289
4 Result indicator(s) 289
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 289
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 291
7 Additional information specific to the Type of Intervention 291
8 WTO compliance 291
COMM(47(2)(l)) - - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten 292
I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l) 292
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 292
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives .. 292
3 Need(s) addressed by the intervention 292
4 Result indicator(s) 292
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 292
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 294
7 Additional information specific to the Type of Intervention 294

8 WTO compliance 294
Producten van de bijenteelt 295
ADVIBEES(55(1)(a)) - - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations 295
I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a) 295
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 295
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 295
3 Need(s) addressed by the intervention 295
4 Result indicator(s) 295
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 295
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 296
7 Additional information specific to the Type of Intervention 296
8 WTO compliance 297
9 Planned Unit Amounts - Definition 298
13 Planned Unit Amounts - Financial table with output 298
COOPAPI(55(1)(e)) - - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt 299
I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e) 299
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 299
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 299
3 Need(s) addressed by the intervention 299
4 Result indicator(s) 299
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 299
6 Form and rate of support/amounts/calculation methods 300
7 Additional information specific to the Type of Intervention 300
8 WTO compliance 301
9 Planned Unit Amounts - Definition 302
13 Planned Unit Amounts - Financial table with output 302
5.3 Rural Development Interventions 303
ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments 303
I.70.1 - ANLb 303
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 303
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 303
3 Need(s) addressed by the intervention 304
4 Result indicator(s) 304
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 304
6 Identification of relevant baseline elements 311
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 314
8 Information regarding State aid assessment 318
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 318
10 WTO compliance 318
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 319
12 Planned Unit Amounts - Definition 320
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 320
I.70.2 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen 323
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 323
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 323
3 Need(s) addressed by the intervention 323
4 Result indicator(s) 323
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 323
6 Identification of relevant baseline elements 324
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 325
8 Information regarding State aid assessment 325
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 326

10 WTO compliance 326
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 326
12 Planned Unit Amounts - Definition 327
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 327
INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation 330
I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven 330
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 330
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 330
3 Need(s) addressed by the intervention 330
4 Result indicator(s) 331
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 331
6 Identification of relevant baseline elements 333
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 333
8 Information regarding State aid assessment 333
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 333
10 WTO compliance 334
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 334
12 Planned Unit Amounts - Definition 335
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 335
I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven 338
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 338
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 338
3 Need(s) addressed by the intervention 338
4 Result indicator(s) 338
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 338
6 Identification of relevant baseline elements 340
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 340
8 Information regarding State aid assessment 340
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 340
10 WTO compliance 341
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 341
12 Planned Unit Amounts - Definition 342
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 342
I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven 345
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 345
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 345
3 Need(s) addressed by the intervention 345
4 Result indicator(s) 345
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 345
6 Identification of relevant baseline elements 347
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 347
8 Information regarding State aid assessment 347
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 348
10 WTO compliance 348
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 348
12 Planned Unit Amounts - Definition 349
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 349
INSTAL(75) - Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up 352
I.75 - Vestiging van jonge landbouwers 352
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 352
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 352
3 Need(s) addressed by the intervention 352
4 Result indicator(s) 352
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 352
6 Identification of relevant baseline elements 355

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 355
8 Information regarding State aid assessment 356
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 356
10 WTO compliance 356
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 356
12 Planned Unit Amounts - Definition 357
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 357
RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten 360
I.76 - Brede Weersverzekering 360
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 360
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 360
3 Need(s) addressed by the intervention 360
4 Result indicator(s) 360
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 360
6 Identification of relevant baseline elements 361
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 361
8 Information regarding State aid assessment 361
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 361
10 WTO compliance 362
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 362
12 Planned Unit Amounts - Definition 363
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 363
COOP(77) - Samenwerking 366
I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP 366
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 366
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 366
3 Need(s) addressed by the intervention 366
4 Result indicator(s) 367
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 367
6 Identification of relevant baseline elements 370
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 370
8 Information regarding State aid assessment 370
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 370
10 WTO compliance 370
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 371
12 Planned Unit Amounts - Definition 372
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 372
I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS 375
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 375
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 375
3 Need(s) addressed by the intervention 375
4 Result indicator(s) 375
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 375
6 Identification of relevant baseline elements 378
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 378
8 Information regarding State aid assessment 379
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 379
10 WTO compliance 379
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 379
12 Planned Unit Amounts - Definition 380
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 380
I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS 383
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 383
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 383
3 Need(s) addressed by the intervention 383

4 Result indicator(s) 383
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 383
6 Identification of relevant baseline elements 387
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 387
8 Information regarding State aid assessment 387
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 388
10 WTO compliance 388
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 388
12 Planned Unit Amounts - Definition 389
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 389
I.77.4 - Samenwerking voor generatiewisseling 392
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 392
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 392
3 Need(s) addressed by the intervention 392
4 Result indicator(s) 392
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 392
6 Identification of relevant baseline elements 394
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 394
8 Information regarding State aid assessment 395
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 395
10 WTO compliance 395
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 395
12 Planned Unit Amounts - Definition 396
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 396
I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling 399
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 399
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 399
3 Need(s) addressed by the intervention 399
4 Result indicator(s) 399
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 399
6 Identification of relevant baseline elements 402
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 402
8 Information regarding State aid assessment 402
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 402
10 WTO compliance 402
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 403
12 Planned Unit Amounts - Definition 404
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 404
I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling 407
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 407
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 407
3 Need(s) addressed by the intervention 407
4 Result indicator(s) 407
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 407
6 Identification of relevant baseline elements 411
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 411
8 Information regarding State aid assessment 412
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 412
10 WTO compliance 412
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 412
12 Planned Unit Amounts - Definition 413
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 413
I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof 416
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 416

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 416
3 Need(s) addressed by the intervention 416
4 Result indicator(s) 416
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 416
6 Identification of relevant baseline elements 423
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 423
8 Information regarding State aid assessment 423
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 423
10 WTO compliance 423
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 424
12 Planned Unit Amounts - Definition 425
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 425
I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA 428
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 428
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 428
3 Need(s) addressed by the intervention 428
4 Result indicator(s) 428
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 429
6 Identification of relevant baseline elements 431
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 431
8 Information regarding State aid assessment 431
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 431
10 WTO compliance 432
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 432
12 Planned Unit Amounts - Definition 433
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 433
KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information 436
I.78 - Kennisverspreiding en informatie 436
1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension 436
2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives 436
3 Need(s) addressed by the intervention 436
4 Result indicator(s) 437
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention 437
6 Identification of relevant baseline elements 440
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods 440
8 Information regarding State aid assessment 440
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention 440
10 WTO compliance 440
11 Contribution rate(s) applicable to this intervention 441
12 Planned Unit Amounts - Definition 442
13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs 442
6 Financial plan 446
6.1 Overview table 446
6.2 Detailed financial information and breakdown per intervention and planning of output (TO BE FINALIZED) 449
6.2.1 Direct Payments 449
6.2.2 Sectoral 451
6.2.3 Rural Development 452
7 Governance- en coördinatiesysteem 465
7.1 Identificatie van governance- en coördinatieorganen + controle-instanties 465
7.2 Beschrijving van de monitoring- en verslagleggingsstructuur 467
7.3 Informatie over controlesysteem en boetes 467
7.3.1 IACS - Integrated Administration and Control System 467
7.3.1.1 All elements of the IACS as set out in the Regulation [HZR] are established and operating as from 1 January 2023 467

7.3.1.1.1 Identification system for agricultural parcels (LPIS) ... 467
7.3.1.1.2 Geo-spatial (GSA) and an animal-based application system (GSA) ... 467
7.3.1.1.3 Are you applying an automatic claim system (in the meaning of Article 65(4)(f)) of the HZR? ... 467
7.3.1.1.4 Area monitoring system (AMS) ... 468
7.3.1.1.6 System for the identification and registration of payment entitlements, where applicable ... 468
7.3.1.1.7 System for the identification and registration of animals in the meaning of article 65(4)(c) [Article 66(1)(g) HZR] ... 468
7.3.2 Non-IACS ... 468
7.3.2.1 Brief description on the penalty system for non-IACS interventions in line with the principles of effectiveness, proportionality and dissuasiveness ... 468
7.3.2.2 Brief description of the control system for non-IACS (control methods, cross-checks, durability of investments and related ex-post checks, etc) ... 469
7.3.2.3 Public procurement rules? ... 470
7.4 Conditionaliteit ... 470
7.4.1 Control system for conditionality ... 471
7.4.1.1 Description of the control system for conditionality ... 471
7.4.1.2 Types of checks ... 472
7.4.2 Penalty system for conditionality ... 474
7.4.2.1 Description on the penalty system for conditionality ... 474
7.4.2.2 Definition and application of 'reoccurrence' (calculation and time span covered): ... 474
7.4.2.3 Definition and application of 'intentionality' ... 474
7.4.3 Indication of the application of a simplified control system for small farmers ... 474
7.4.4 Competent control bodies responsible for the checks of conditionality practices, statutory management requirements ... 475
7.5 Social conditionality ... 477
7.5.1 Description of the control system for social conditionality ... 477
7.5.2 Description on the penalty system for social conditionality ... 477
8 Modernisation: AKIS and digitalisation ... 478
8.1 AKIS ... 478
8.1 Overall envisaged organisational set-up of the improved AKIS ... 478
8.2 Beschrijving van de manier waarop de adviesdiensten, onderzoeks- en GLB-netwerken samenwerken binnen het AKIS-kader (art.114, punt a), ii)) ... 480
8.3 Beschrijving van de organisatie van alle bedrijfsadviseurs voor de landbouw overeenkomstig de vereisten van artikel 15, leden 2 tot en met 4 ... 481
8.4 Description of how innovation support is provided as referred to in Article 114(a)(ii) ... 483
8.5 Digitaliseringsstrategie (art.114, punt b)) ... 484
Annexes ... 492
Annex I on the ex-ante evaluation and the strategic environmental assessment (SEA) referred to in Directive 2001/42/EC ... 492
1. Summary of ex-ante evaluation process and results ... 492
Vertraging door de lopende kabinetsformatie ... 492
Twee versies van het NSP ... 492
Werkwijze ex ante evaluatie ... 493
Beoordeling proces ... 493
Beoordeling SWOT en interventielogica ... 493
Beoordeling consistentie en toepasbaarheid in de praktijk ... 495
Beoordeling doelbereik en inzet middelen ... 495
Beoordeling procedures, systemen en governance ... 497
Beoordeling monitoren en prestatiekader ... 498
Samenhang met en beoordeling van het S-MER ... 498
Aanbevelingen ... 498
2. Recommendations of the ex-ante evaluation and SEA and how they have been addressed ... 500
3. Ex-ante evaluation report ... 513

4. Strategic environmental assessment report 513
Annex II on the SWOT analysis 513
Annex III on the consultation of the partners 514
Annex IV on the crop-specific payment for cotton (where relevant) 514
Annex V on the additional national financing provided within the scope of the CAP Strategic Plan .. 515
Annex VI on transitional national aid (where relevant) 516
Other annex: Consistency with and contribution to the Union targets for 2030 516
National contribution to the EU 2030 target of 50% reduction of nutrient losses, while ensuring no deterioration in soil fertility 516
National contribution to the EU 2030 target of 10% of agricultural area under high-diversity landscape features. 516
National contribution to the EU 2030 target of 25% of the EU's agricultural land under organic farming 516
National contribution to the EU 2030 targets of 50% reduction of the overall use and risk of chemical pesticides, and use of more hazardous pesticides 516
National contribution to the EU 2030 target of 50% reduction of sales of antimicrobials for farmed animals and in aquaculture 516
National contribution to the EU 2025 target to roll-out of fast broadband internet in rural areas to achieve the objective of 100% access 516
DOCUMENTS 517

1 Strategische verklaring

Verschuiving naar doelgerichte inzet, gebiedsgerichte aanpak, versterkte inzet op groenblauwe diensten, investeren, samenwerken, innoveren en kennis

Al tientallen jaren behoort de Nederlandse land- en tuinbouw tot de meest innoverende ter wereld. Zij zorgt voor welvaart, heeft een belangrijke rol in de leefbaarheid van het platteland en voorziet ons van veilig, gezond en betaalbaar voedsel.

Toch maken de marktomstandigheden de sectoren in economisch opzicht kwetsbaar. Daarnaast is veel van wat de land- en tuinbouw zo succesvol heeft gemaakt in de afgelopen decennia op dit moment een uitdaging geworden. Een landbouwproductie die jarenlang voornamelijk gericht was op kostenverlaging en productieverhoging leidt tot druk op de leefomgeving. Dit is in Nederland ten koste gegaan van biodiversiteit, kwaliteit van het drinkwater en de diversiteit van het landschap. De gevolgen van klimaatverandering, het broeikaseffect, afname van biodiversiteit en een toename van extreem weer stellen de landbouwers voor grote opgaven.

Er is daarom een transitie in de landbouw nodig. In Nederland zijn boeren hier al mee aan de slag. De maatregelen die hiervoor nodig zijn, verschillen per sector, per gebied en per boer. In het NSP verbinden we de grote internationaal bindende afspraken voor onze leefomgeving, zoals het versterken van biodiversiteit en klimaat, aan de gebieden en de boeren die samen kunnen bijdragen aan de oplossingen.

Het nieuwe GLB richt zich op het ondersteunen van boeren die actief bijdragen aan de gewenste transitie in de landbouw. Ze gaat uit van de overtuiging dat agrariërs onderdeel zijn van de oplossingen voor de huidige problemen rondom biodiversiteit, water en klimaat. Een groot deel van ons land is boerenland. Als boeren beloond worden voor hun inspanning en ondersteund worden in hun ontwikkelingen en investeringen, komen zij in de positie dat zij voor oplossingen kunnen zorgen. Dat kan door boeren te helpen op hun eigen bedrijf veranderingen door te voeren, maar juist ook door boeren in staat te stellen in hun gebied, in de keten of in hun deelsector gezamenlijk te werken aan oplossingen. Het nieuwe GLB beloont toekomstbestendig boeren.

Doelen

Behoefteanalyse en SWOT

Er zijn in totaal 31 behoeften voor de Nederlandse land- en tuinbouw geïdentificeerd. Op basis van de resultaten van de sterkte-zwakte analyse (SWOT is de conclusie, dat van alle GLB-doelen in Nederland de grootste uitdagingen liggen op het gebied van biodiversiteit (reductie stikstofemissies, herstel watersysteem, diversiteit landschap), klimaat (verminderen effecten extreme weersomstandigheden door water-, bodem- en teeltmanagement, reductie uitstoot broeikasgassen) en waterkwaliteit (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Inzet op innovatie en op het ontwikkelen van kennis over deze aandachtsgebieden is hard nodig om deze omslag te kunnen maken.

Terwijl de noodzaak tot verduurzaming urgent is, behoren voedselzekerheid en een eerlijk landbouwinkomen – zowel in 1962 als vandaag - tot de hoofddoelen van het GLB. Ondanks het belang van de voedselproductie, is het inkomen van boeren ongeveer 40% lager dan in andere sectoren. Daarnaast is de landbouw sterker afhankelijk van weer en klimaat dan andere sectoren.

Biologische landbouw

Voor de biologische landbouw is er een aanvullende, specifieke SWOT-analyse uitgevoerd. Biologische landbouw, wettelijk geborgd in een EU-keurmerk (SKAL), geldt als een van de vormen van duurzame landbouw. Gezien de ontwikkelingen rondom de Boer-tot-Bord strategie en de wens van de Tweede Kamer om hier specifiek aandacht aan te geven, is specifiek gekeken naar hoe de biologische sector het best door het NSP-GLB ondersteund kan worden. Deze analyse kent een andere opbouw en is daarom niet meegenomen in de start van elk hoofdstuk over de interventiestrategie. De aanbevelingen met betrekking tot de conditionaliteiten, eco-regeling en samenwerking zijn overgenomen.

Het GLB richt zich op uitdagingen van deze tijd

Oorspronkelijk zette het GLB in op het steunen van inkomens. Eerst via productie, later via hectares. Nu staan we voor een nieuwe verschuiving. Er komt meer nadruk te liggen op het steunen van maatschappelijke diensten en inspanningen. Inspanningen die zich richten op het verhogen van de biodiversiteit en het verbeteren van waterkwaliteit, klimaat en leefomgeving. Boeren kunnen daaraan een grote bijdrage leveren. Daarnaast is er extra steun voor boeren en gebieden waar meer gevraagd wordt. Kennis en innovatie kunnen bijdragen aan het faciliteren van die ontwikkeling. Van belang is ook de inzet op sectorale samenwerking en inzet op de markt- en ketenpositie. Door het GLB zo in te zetten, draagt het eraan bij dat we ook in de toekomst een landbouwsector hebben die toonaangevend en gezond is, zich heeft weten aan te passen aan de omstandigheden en de veranderende marktvraag. Dit zorgt ervoor dat ze toekomstbestendig is.

Nieuwe perspectieven op het GLB door de jaren heen

Strategische inzet van middelen

Boeren willen zich graag inzetten voor maatschappelijke diensten, maar dat zorgt voor dilemma's. Hij of zij moet namelijk tegelijkertijd zo efficiënt mogelijk produceren om rendabel te zijn. Het GLB is een geschikt instrument om boeren hierbij te steunen. Het kan rekenen op de steun uit de maatschappij én zorgt voor een langjarig perspectief.

Echter, het GLB kan het niet alleen. Er is bredere inzet en wetgeving noodzakelijk om de doelen te halen. Dit betekent dat maximale synergie nodig is tussen het GLB en andere nationale inzet.

Deze inzet van middelen ziet er als volgt uit:

a) Het nieuwe GLB ondersteunt boeren door hun publieke diensten aan klimaat en leefomgeving te belonen met subsidies voor maatschappelijke diensten. Dit gebeurt voornamelijk in de nieuwe eco-regeling en via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

b) Het nieuwe GLB ondersteunt boeren en andere partijen op het platteland of in de sector om hun landbouwproducten en de keten te vernieuwen om daarmee extra waarde te creëren. Bijvoorbeeld door projectsubsidies voor innovatie, experimenten en duurzame investeringen. Met deze extra waarde kunnen de kosten voor duurzaamheidsinvesteringen meer uit de markt gehaald worden. De landbouw wordt hiermee op termijn minder afhankelijk van publieke middelen om te kunnen verduurzamen.

c) Het nieuwe GLB biedt mogelijkheden voor boeren en adviseurs om kennis te ontwikkelen en uit te wisselen, bijvoorbeeld door onafhankelijke adviseurs beschikbaar te stellen.

d) Het nieuwe GLB ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak, want ieder gebied heeft zijn eigen uitdagingen en in sommige gebieden wordt van boeren méér gevraagd.

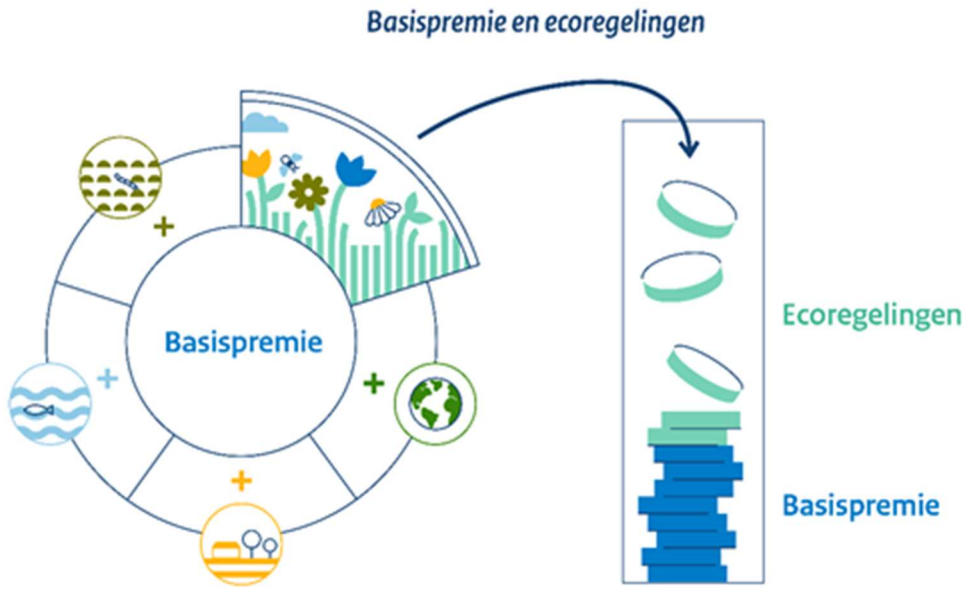
e) Het nieuwe GLB gaat door met GLB-pilots en experimenten om daarmee het GLB zelf ook toekomstbestendiger te maken.

Het dilemma tussen markt en inspanningen

Groenblauwe architectuur

In al deze middelen speelt de inzet op de groenblauwe architectuur (GBA) een hoofdrol. Met een betere 'dooradering' in het landschap stimuleren we immers de benoemde doelen op het gebied van natuur en milieu. De GBA steunt op de pilaren van de eerste pijler. Met de basispremie en de conditionaliteiten (de voorwaarden voor grondgebonden steun uit eerste en tweede pijler), waaraan het gros van de agrariërs deelneemt, wordt in brede zin een verbetering van de leefomgeving, biodiversiteit en klimaatopgave en waterkwaliteit gerealiseerd. Via de eco-regeling kan iedere agrarische ondernemer extra inspanningen leveren ten bate van die drie doelen en geven we vorm aan het idee dat we boeren naast hun inkomsten uit de markt, ook belonen voor het beheren van het landschap en het verbeteren van het milieu. De tweede pijlerinterventies, zoals het (meerjarige) Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en samenwerkingsprojecten zijn daaraan ondersteunend. Maatregelen kunnen voor meerdere jaren worden afgesproken en (bijvoorbeeld via de collectieven) in een gebiedsgerichte aanpak gericht ingezet worden op de meest urgente uitdagingen. Maar ook andere interventies als investeringen, sectorale programma's, kennis en innovatie dragen hier direct of indirect aan bij.

Gebieden prioriteit geven

In bepaalde gebieden in Nederland zijn de uitdagingen extra groot. Het verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden draagt fors bij aan de klimaatdoelstellingen. Via het GLB zetten we in op steun voor bedrijven in deze gebieden. Er komen subsidies voor het maken van integrale gebiedsplannen, innovaties en voor de gebiedsprocessen waarbij waterpeil wordt verhoogd en de bedrijven gaan extensiveren. Hetzelfde geldt voor boerderijen dicht bij Natura 2000 gebieden, die stikstof uitstoten nabij kwetsbare natuur. Wetgeving vraagt van boeren om de bedrijfsvoering aan te passen, het GLB wil de toekomstbestendige ontwikkeling van deze agrariërs ondersteunen. We zetten met het GLB sterk in op maatregelen die het niveau van het boerenerf overstijgen. Boeren worden gestimuleerd om in hun omgeving samen te werken aan oplossingen voor problemen die in hun gebied spelen. Dat wordt ondersteunt door de eco-regeling te richten naar gebieden, meer te investeren in het Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer en andere samenwerkingsinstrumenten. Dit is, naast de verschuiving naar doelgerichte betalingen, een belangrijke omslag in het GLB.

Markt- en ketenpositie

Om duurzaam te kunnen produceren voor een eerlijke prijs, is het nodig dat de ondernemers beschikken over actuele kennis en vaardigheden. Het kan daarbij gaan om kennis over milieuvriendelijke beheers- of productietechnieken, zoals maar ook om kennis van consumentengedrag, marketing, onderhandelen, databeheer- en eigendom, vastleggen van intellectueel eigendom, nieuwe mogelijkheden in de wetgeving op het gebied van mededinging, aanbesteden of energielevering of handelsvoorwaarden. Met de kennisregelingen helpen we de ondernemers om ook bij deze aspecten van de bedrijfsvoering zelf aan het stuur te staan. Met de niet-grondgebonden onderdelen van de nieuwe samenwerkingsregeling stellen we de ondernemers in de gelegenheid om de krachten te bundelen en de kennis te vertalen in activiteiten die hun positie ten opzichte van toeleveranciers en afnemers verbeteren. Met de maatregelen voor productieve en non-productieve investeringen helpen we de ondernemers om sneller tot het gewenste productie- en verdienmodel te komen.

Inkomenssteun

De genoemde verschuiving zorgt ervoor dat we ook ten aanzien van de financiën balans moeten zoeken. Duidelijk is dat minimaal 25% van het eerste pijlerbudget besteed zal worden aan de eco-regeling. Daarnaast vindt een stapsgewijs groeiende overheveling plaats van de eerste naar de tweede pijler. Dat betekent dat de basisinkomenssteun voor agrariërs merkbaar zal afnemen.

Tegelijk moet het belang van de basisinkomenssteun niet worden onderschat. De ontwikkeling van een duurzaam verdienmodel voor Nederlandse landbouwers vergt tijd en inspanning. Voor veel van de ondernemers is de basisinkomenssteun een belangrijk onderdeel van hun inkomen. Dit zal zo blijven, zolang er in Nederland (en in internationale context) naast het GLB onvoldoende verdienmodellen zijn die landbouwers een garantie geven op een langjarig redelijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen, zoals extreem weer, en de gevolgen van deze gebeurtenissen voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten.

Het uitgangspunt voor de generieke voorwaarden die gesteld worden aan het uitkeren van grondgebonden subsidies (conditionaliteiten, ook wel Goede Landbouw en Milieu Conditionaliteit), is om dicht bij de Europese baseline te blijven, zodat meedoen aan het GLB lonend blijft voor boeren. Dan blijft er ruimte over om vergoedingen te verlenen voor boeren die daarboven extra stappen zetten, passend bij het bedrijf en de omgeving van het bedrijf. Dat gaan we met subsidies voor eco-activiteiten en het agrarisch natuurbeheer doen, waarvoor meer budget komt. Tegelijk werken we via de plattelandsmiddelen aan een betere markt- en ketenpositie, die weer moet leiden tot betere prijzen.

Consistentie met 7e NAP

Ook wordt consistentie met het 7e Nitraat Actieprogramma (7e NAP) nagestreefd. Naast het feit dat de Nitraatrichtlijn zelf onderdeel is van de conditionaliteit, speelt dat vooral bij de Goede Landbouw en Milieu Conditionaliteit Bufferstroken (GLMC4) en gewasrotatie (GLMC7). Dat levert tevens een bijdrage aan Europese en nationale doelen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen. Voor de GLMC's over 'veenweiden' en 'een minimum percentage niet-productief areaal' wordt aansluiting gezocht bij de Nederlandse inzet op het herstel van veenweiden en de wens om aanleg en onderhoud van landschapselementen te stimuleren.

Door dicht bij de baseline te blijven en aansluiting te zoeken bij andere wetgeving, blijft het voor veel boeren mogelijk om mee te doen. We onderkennen de impact van de verhoogde conditionaliteit voor boeren wel. Verhoogde conditionaliteit betekent extra voorwaarden en kosten ten opzichte van de huidige GLB-periode. Tegelijk is er minder budget voor directe inkomenssteun. De inzet op eco-activiteiten vraagt van boeren daarnaast een omslag in denken en handelen.

Financiën

Een focus op de groenblauwe architectuur en op innovatie, investeringen en kennis vraagt om extra inzet. De urgente opgaven op het gebied van onder andere klimaat, stikstof en biodiversiteit vragen om gebiedsgericht maatwerk via met name de tweede pijler interventies. Om aan deze nieuwe behoeften invulling te kunnen geven, worden middelen overgeheveld van de eerste pijler (het garantiefonds) naar de tweede pijler (het plattelandsfonds). Het plattelandsfonds (ELFPO) voor 2023 is opgehoogd naar 15% vanuit de eerste pijler. Dat wordt stapsgewijs opgehoogd naar 30% in 2027.

Er wordt in 2023 25% van het na overheveling resterende eerste pijlerbudget gereserveerd voor de eco-regeling. Het beschikbare bedrag wordt in de gehele GLB-periode minimaal op dit niveau gehouden. Omdat het percentage na overheveling wordt berekend, betekent dit dat het percentage na overheveling met gelijke stappen oploopt tot ongeveer 30% (na overheveling) in 2027. Er wordt ten opzichte van de vorige GLB-periode meer ingezet op ANLb, kennis en innovatie, samenwerking en investeringen. De inzet op jonge landbouwers en LEADER is ten minste conform de oormerking en minima uit de strategische plan verordening.

Monitoring

De veranderingen in het NSP zijn groot en er komt fors meer budget beschikbaar in de tweede pijler. Daarom hebben partijen afgesproken gezamenlijk de besteding van middelen, het doelbereik (economisch en ecologisch) en het boereninkomen goed te monitoren en waar nodig bij te sturen. De midterm review in 2025 is daarbij een belangrijk moment.

2 Assessments of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators

2.1 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja	X									
N.02	Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Categorie 4	Nee	X									
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja	X									
N.04	Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding	Categorie 1	Ja	X									
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja		X								
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja		X								
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja		X								
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja			X							
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja			X							
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk			X							
N.11	Betere werking van True-pricing	Categorie 4	Nee			X							
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja				X						
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja				X						
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 4	Nee				X						
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja					X					
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja					X					
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk					X					
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja						X				
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja						X				
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja							X			
N.21	Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische	Categorie 3	Gedeeltelijk							X			

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
	activiteiten												
N.22	Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers	Categorie 4	Nee							X			
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja								X		
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 2	Gedeeltelijk								X		
N.25	Versterkte bio-economie, bosbouw en eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk								X		
N.26	Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen	Categorie 3	Gedeeltelijk									X	
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik	Categorie 2	Ja									X	
N.28	Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk									X	
N.29	Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon	Categorie 4	Nee									X	
N.30	Minder voedselverspilling	Categorie 4	Nee									X	
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja										X

N.01 - Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap

A1. Bevorderen van zodanig ondernemerschap in de landbouw dat (langjarig) een redelijk gemiddeld inkomen en voldoende rendement op vermogen kan worden gerealiseerd, en versterken van verdienmodellen in de landbouw, uitgaande van een omslag van de Nederlandse landbouw naar duurzaamheid en kringlooplandbouw

N.02 - Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming

A2. Verbeteren financiële positie (o.a. in relatie tot vermogensopbouw en vermogensverwerving) met het oog op en in relatie tot gewenste/benodigde vernieuwing/verduurzaming op en van landbouwbedrijven

N.03 - Versterkt risicobeheer in en door de landbouw

A3. Versterken risicobeheer in en door de landbouw, zowel in de zin van voorkómen van optreden van risico-gebeurtenissen als verkleinen van de impact van de risico-gebeurtenis op de landbouw(bedrijven) (incl. adaptatie). Het betreft hier alle mogelijke risico's waar landbouwbedrijven in verschillende sectoren mee te maken kunnen krijgen: weer/klimaat, ziekten en plagen, wild, consumentenboycots en handelspolitieke geschillen

N.04 - Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding

A4. Ontwikkelen en verspreiden van kennis, vaardigheden en technische en organisatorische innovaties zodat de landbouw bijdraagt aan de verdere vermindering van de emissies van schadelijke stoffen naar de lucht, bodem en water, en bijdraagt aan de opslag van broeikasgassen met minimale negatieve gevolgen voor het verdienvermogen

N.05 - Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër

B1. Bevorderen van ontwikkeling en uitrol van (nieuwe) producten, productiewijzen, samenwerkingsvormen en afzetkanalen met hogere toegevoegde waarde voor de agrariër (en de rest van de keten) om verdienvermogen te vergroten

N.06 - Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches

B2. Richten van productie en productiemethoden en afzet op marktniches mede met het oog op een rendabeler bedrijfsvoering

N.07 - Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen

B3. Vergroten kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij de afnemers in relatie tot verdienvermogen in veranderende markten en onder veranderende maatschappelijke wensen en eisen (verduurzaming)

N.08 - Sterkere positie van landbouwers in de keten

C1. Verbeteren van de positie van (groepen van) landbouwers in de waardeketen opdat landbouwers een eerlijk en kostendekkend deel van de opbrengst ontvangen

N.09 - Meer en betere horizontale samenwerking

C2. Realiseren van meer en betere samenwerking tussen bedrijven in sectoren met het oog op een sterkere positie van primaire land- en tuinbouwbedrijven in de productieketens

N.10 - Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers

C3. Realiseren van meer korte ketens met weinig schakels tussen producent en consument zodat landbouwers een groter deel van de netto-opbrengst krijgen

N.11 - Betere werking van True-pricing

C4. Bevorderen van True-pricing om beter de maatschappelijke kosten (externe effecten van sommige vormen van landbouwproductie) zichtbaar te maken

N.12 - Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging

D1 Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging (klimaatmitigatie)

N.13 - Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit

D2 Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie)

N.14 - Opwekken duurzame energie en energiebesparing

D3 Opwekking duurzame energie en energiebesparing

N.15 - Betere chemische en biologische waterkwaliteit

E1 Betere chemische en biologische waterkwaliteit

N.16 - Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems

E2 Versterking natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems (bodemkwaliteit)

N.17 - Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof

E3 Verbetering luchtkwaliteit (terugdringen emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof)

N.18 - Meer en herstel van biodiversiteit

F1. Meer en herstel biodiversiteit (vogel- en andere diersoorten en habitatten en daarmee ook landschappen)

N.19 - Behoud en herstel van (cultuur)landschappen

F2. Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen

N.20 - Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland

G1. De landbouwsector en het platteland vitaal en veerkrachtig houden door deze aantrekkelijk te maken en houden voor jonge agrarische ondernemers en zijinstromers door bedrijfsstart, -overname en modernisering/aanpassing gemakkelijker te maken

N.21 - Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten

G2 Stimuleren aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten

N.22 - Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers

G3 Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers

N.23 - Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren

H1 Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren

N.24 - Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat

H2 Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten

N.25 - Versterkte bio-economie, bosbouw en eiwittransitie

H3 Stimuleren bio-economie, bosbouw en eiwittransitie

N.26 - Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen

I1. Meer voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen

N.27 - Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik

I2. Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik

N.28 - Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie

I3. Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie

N.29 - Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon

I4. Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon

N.30 - Minder voedselverspilling

I5. Minder voedselverspilling

N.31 - Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem

J1 Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem

Need assessment to specific geographical areas, such as the outermost regions, mountainous and island areas.

Methodology and criteria used for prioritisation

Ambtelijke behoeftenanalyse op basis van de SWOT

De bevindingen in de SWOT zijn gebruikt om behoeften te formuleren van onderwerpen die in de komende jaren aanpak behoeven. Deze behoeften zijn ambtelijk geïnventariseerd aan de hand van de SWOT bevindingen en in het licht van de 9 doelstellingen (SO1 – SO9) en de overkoepelende doelstelling (CCO) die de Europese Unie in de regelgeving voor het nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft benoemd. Er zijn 31 behoeften naar voren gekomen.

Gelet op het aanzienlijke aantal behoeften en het relatief beperkte GLB budget, heeft Nederland – zoals iedere lidstaat - keuzes moeten maken welke doelen en opgaven voorrang behoeven, welke doelen en opgaven nationaal gefinancierd zouden kunnen worden, welke interventies uit het GLB het best kunnen worden ingezet en hoe de beschikbare Europese en nationale middelen optimaal te alloceren.

De ambtelijke werkgroep heeft de hiervoor genoemde behoeften geprioriteerd aan de hand van de volgende criteria/weegfactoren:

1. Mate van bijdrage aan GLB-doelen: draagt het bevredigen van deze behoefte bij aan een (of meer) GLB-doelen uitgaande van en in de Nederlandse situatie?
2. Mate waarin uitvoering effectief kan worden gerealiseerd door middel van GLB-subsidie. Draagt

aanpak door GLB- interventies wezenlijk bij aan het bevredigen van deze behoefte en het bereiken van het nagestreefde doel? Zijn andere beleidsinstrumenten (mogelijk) meer effectief?

3. Impact op het halen van doelen op de lange termijn, m.a.w. een systeemomslag (kringlooplandbouw): draagt het bevredigen van deze behoefte op enigerlei wijze bij aan de gewenste omslag naar kringlooplandbouw (waarbij kringlopen op een zo laag mogelijk niveau gesloten worden)?
4. Synergie met andere (beleids)instrumenten (Europees, nationaal, regionaal of lokaal): draagt het bevredigen van deze behoefte bij aan het bereiken van andere GLB- of nationale doelen?
5. Beschikbaarheid nationale middelen: welke nationale middelen zijn beschikbaar voor deze behoefte? Zijn die middelen toereikend, zijn er voor het aanpakken van de behoefte EU middelen nodig en zijn er voor het inzetten van de EU middelen nationale middelen nodig (cofinanciering)?
6. Mate van urgentie: is het bevredigen van deze behoefte dringend nodig en zo ja, waarom?

De aldus geformuleerde behoeften zijn getoetst in bilaterale gesprekken met belanghebbenden, in de maatschappelijke begeleidingsgroep en tijdens de conferentie over de Nederlandse invulling van het nieuwe GLB van 2 en 3 december 2020. Uit deze toetsing blijkt dat belanghebbenden de geformuleerde behoeften herkennen.

Omdat het aantal behoeften die prioritair aangepakt zouden moeten worden – gelet op het beschikbare budget – nog altijd hoog bleef, is geconcludeerd dat een onafhankelijk wetenschappelijk gefundeerd advies wenselijk was. Wageningen Environmental Research (WEnR) is gevraagd om, in afstemming met andere onderdelen van de Wageningen Universiteit en Research (WUR), advies over de prioritering en mogelijke inzet van middelen uit te brengen.

Onderzoek WEnR-WUR

WEnR heeft in afstemming met andere onderdelen van de Wageningen Universiteit en Research (WUR) te weten Wageningen Economic Research en WUR- Bestuurskunde, op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) een analyse uitgevoerd van de (kosten)effectiviteit van mogelijke interventies om de nationale GLB doelen te realiseren. In het onderzoek is gekeken naar de doelen, behoeften en opgaven voor de Nederlandse landbouw, de effectiviteit (doeltreffendheid) en kosteneffectiviteit (doelmatigheid) van mogelijk in te zetten interventies, mogelijke beleidsvarianten en de economische, ecologische en sociale effecten daarvan. Doel van het onderzoek was om inzicht te bieden hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen – ook gelet op andere instrumenten - zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd.

WEnR heeft 30 zogenaamde ‘kernopgaven’ geïdentificeerd. Die 30 kernopgaven komen op hoofdlijnen overeen met de eerder ambtelijk geïdentificeerde 31 behoeften. Op de kernopgaven is een analyse uitgevoerd aan de hand van de volgende criteria:

- Maatschappelijk belang: is de aard van het belang overwegend publiek of privaat en wat is de omvang van dat belang?
- Rol (relevantie) van de landbouw: in hoeverre is de opgave overwegend geassocieerd met de landbouw, i.e. biedt de landbouw belangrijke kansen om de opgave te realiseren dan wel heeft de landbouw de opgave mede veroorzaakt?
- Rol (relevantie) van het GLB: in hoeverre is het GLB het geëigende beleidsinstrument dan wel andere nationale of Europese beleidsinstrumenten en bronnen van publieke middelen?
- Betekenis van steun onder het GLB: welke interventies zijn voor de opgave beschikbaar in het GLB, in hoeverre is de inzet daarvan geëigend in termen van doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en passendheid (legitimiteit) van het inzetten van publieke middelen en in hoeverre helpt die inzet om de opgave te realiseren? De effectiviteit en kosteneffectiviteit van interventies werden afgeleid uit de literatuur over hoe de verschillende opgaven kunnen worden gerealiseerd en hoeveel een eenheid doelrealisatie kost.

Iedere kernopgave werd bezien ten aanzien van de aard van het probleem, de opgaven vanuit wet- en regelgeving en het kabinetsbeleid, de opties om daar beleidsmatig een antwoord op te geven en welke opties effectief, kosteneffectief en passend zijn in het licht van prudente omgang met publieke middelen. Er is geconcludeerd dat er van de 30 kernopgaven, 21 als kernopgaven gedefinieerd zijn. Daarvan is bezien via welke interventie(s)van het toekomstige GLB de kernopgave aangepakt zou kunnen worden.

Kernbevindingen vanuit het onderzoek zijn

- De belangrijkste opgaven voor de Nederlandse landbouw liggen op het gebied van duurzaamheid: klimaat, milieu en biodiversiteit.
- Gebiedsgerichte invulling van het NSP is het meest effectief en doelmatig.
- Om dit te effectueren in het NSP zal de eco-regeling zo gebiedsgericht mogelijk moeten worden ingevuld. Sommige eco-activiteiten kunnen landelijk ingezet worden (landschapselementen, bloemrijke akkerranden en natuurvriendelijke randen van watergangen).
- Een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 is noodzakelijk. Hiermee kan een gebiedsgerichte aanpak worden gefinancierd. 30% overheveling zou daarbij optimaal kunnen zijn.
- Om tot een blijvend duurzamer landbouw te komen is het niet alleen nodig om de urgente opgaven ten aanzien van de leefomgeving te adresseren, maar ook te zorgen voor concurrentiekracht en innovatie. Inzetten op innovatie, kennis en investeringssteun en (onafhankelijke) advisering is verstandig, mits dit wordt gericht op bevordering van duurzaamheid. Hierbij kan gedacht worden aan omschakelsubsidies voor duurzamere bedrijfsvoering.
- De verschillen in negatieve inkomenseffecten van de beleidsvarianten zijn relatief beperkt, ook bij aanzienlijke overheveling, omdat het inkomensverlies wordt gecompenseerd met de extra inkomsten voor de sector doordat ze groene maatregelen treffen. Ten opzichte van het huidige GLB is het verlies groter. De inkomensverliezen voor specifieke sectoren en gebieden kunnen aanzienlijk afwijken. Dit hangt voor een groot deel samen met de omvang van de bedrijven.
- Voor de milieutechnische opgaven (water, bodem) is sprake van een dilemma tussen scherpere normstelling om de opgaven te realiseren en subsidieverlening om boeren daarbij te helpen.

Er bestaat daarnaast een brede consensus dat een transitie van het voedselsysteem nodig is, waarin de overheid ook andere ketenpartijen dan de boer op hun verantwoordelijkheid wijst en aanstuurt. Naast de aanbodkant is ook aan de vraagkant een verduurzamingsslag nodig. Boeren kunnen kosten als gevolg van hogere milieunormen in veel gevallen niet of maar zeer beperkt doorrekenen als gevolg van de open Europese markt en de totstandkoming van prijzen voor hun producten op de wereldmarkt. Scherpere milieunormen kunnen zo onwenselijke effecten hebben en dragen het risico dat de kosten overwegend bij de producent komen. Bij de beleidskeuzes over het NSP is het daarom wenselijk ook andere aspecten dan kosteneffectiviteit te betrekken.

Behoeftenanalyse: conclusie

De resultaten van het rapport van WEnR en de ambtelijk opgestelde behoeftenanalyse zijn in gezamenlijkheid bezien en ingedeeld in de volgende categorieën:

Categorie 1: Prioritair

Categorie 2: Belangrijk

Categorie 3: Meekoppelen met andere behoeften. Dit betekent dat deze behoefte niet apart is geadresseerd, maar een nauwe relatie heeft met een ander doel en behoeften. Via deze primaire doelen en behoeften wordt indirect bijgedragen aan deze meegekoppelde doelen en behoeften.

Categorie 4: Behoefte wordt niet geadresseerd in NSP

In onderstaande tabel staat het overzicht van de ambtelijke behoefteanalyse, WEnR/WEcR rapport en de overall conclusie. Voor het maken van de uiteindelijke keuzes hoe de GLB middelen worden ingezet, wordt naast de behoefteanalyse een integrale afweging gemaakt waarbij eveneens het draagvlak van de agrariërs, haalbaarheid, uitvoerbaarheid en politiek draagvlak worden meegenomen.

Tabel 1: Identificatie van de behoeften en indeling naar categorieën

NL behoefte (PT inventarisatie)	Overall conclusie	Ambtelijke behoefteanalyse	Kernopgaven WEnR/WEcR	Toelichting
Horizontaal doel modernisering en kennisdelen				
N31 (J1) Stimuleren kennis en innovatie (Oa A4/B3)	Cat. 1	++	Kernopgave 8 (Kennis/innovatie).	
Hoofddoel I slimme veerkrachtige landbouw				
N.1 (A1). omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Cat. 1	++	1. Leefbaar inkomen (A1)	
N.2 (A2) Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Cat. 4	+/-	4. Verruiming mogelijkheden tot financiering (A2, D3)	Geen interventies voor deze behoefte
N.3 (A3): Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Cat. 1	+++	2. Versterken risicobeheer (A3)	
N.4 (A4): Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding en innovaties	Cat. 1	+++	8. Kennis en Innovatie	
N.5 (B1) Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër.	Cat. 2	++	5. Versterken ondernemerschap (B1/B2)	
N.6 (B2) Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Cat. 2	+	5. Versterken ondernemerschap (B1/B2)	
N.7 (B3) Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Cat. 1	++	8 Kennis en innovatie	
N.8 (C1) Sterkere positie van landbouwers in de keten	Cat. 3	+/-	9 Horizontale en verticale samenwerking (C1, C2)	Meekoppelen SO1
N.9 (C2) Meer en betere horizontale samenwerking	Cat. 2	++	9 Horizontale en verticale samenwerking (C1, C2)	Sectorale programma's
N.10 (C3) Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor	Cat. 3	++	10 Korte ketens	Meekoppelen SO1

landbouwers				
N.11 (C4) Betere werking van True-pricing	Cat. 4	+	7 Transparantie/ vraag duurzame producten (C4, I1)	Doel belangrijk maar rol GLB beperkt, geen interventie op deze behoefte
Hoofddoel II Klimaat en leefomgeving				
N.12 (D1) Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Cat. 1	++	11 Veehouderij reductie broeikasgas emissies	
			12 Veenweide reductie broeikasgas emissies	
			13 Koolstofvastlegging bodems	
			14 Koolstofvastlegging houtig (bos, houtwal)	
N.13 (D2) Klimaatadaptatie: Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Cat. 2	++	15 Klimaatadaptatie	
			16 Waterbeheer	WEnR/WEcR: waterbeheer is zowel een individueel als maatschappelijk belang
N.14 (D3) Opwekking duurzame energie en energiebesparing	Cat. 4	+/-		In WEnR/WEcR rapport niet als opgave gedefinieerd, er zijn vele nationale regelingen
N.15 (E1) Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Cat. 1	++	18 Nutriëntenbeheer/ borgen waterkwaliteit	WEnR/WEcR: Nee: Voorkomen af- en uitspoeling / voldoen aan wet is private aangelegenheid, waarvoor al lange

				overgangsperiode is geweest. Wel: verdergaande maatregelen dan wettelijke norm
			19 Gewasbeschermingsmiddelen water	WEnR/WEcR: Nee. Zie hiervoor. Wel: Ondersteuning investeringen, kennis, samenwerking
N.16 (E2) Bodemkwaliteit: Versterking natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Cat. 2	++	20 Duurzaam bodembeheer/ bevorderen bodemkwaliteit	Publiek en private aangelegenheid
N.17 (E3) Verbetering luchtkwaliteit: terugdringen emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Cat. 1	+	17 ammoniak / stikstof - emissies lucht	Zie voor stikstof ook SO6/N.18: biodiversiteit
N.18 (F1) Meer en herstel biodiversiteit (vogel- en andere diersoorten en habitatten en daarmee ook landschappen)	Cat. 1	++	21 Herstel soorten en habitats	
N.19 (F2) Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen	Cat. 1	+	22 Landschap en ecosysteemdiensten (f2/H3)	
			24 Cultuurlandschap	
Hoofddoel III Versterking platteland				
N.20 (G1) Behoud van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland.	Cat. 2	+++	23 Jonge boeren	
N.21 (G2) Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten.	Cat. 3	+	24 Bio-economie / platteland	Zie voor onderdeel bio-economie N.25. Overig koppelt mee met Leader
N.22 (G3): Aantrekkelijkere werkomstandigheden inclusief arbeidsvoorwaarden voor landbouwwerknemers.	Cat. 4	-		Wet- en regelgeving is effectiever, sociale conditionaliteit

N.23 (H1): Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren.	Cat. 2	+/-	25 cultuurlandschap	Via Leader
N.24 (H2): Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten.	Cat. 2	+/-	26 Sociale cohesie	Via Leader
N.25 (H3): Stimuleren bio-economie, bosbouw en eiwittransitie.	Cat. 3	+/-	6 Duurzame productie / omschakeling	WEnR/WEcR: eiwittransitie niet meegenomen in studie wegens complexiteit
			24 Bio-economie / platteland	
			22 Landschap en ecosysteemdiensten	
			30 Voedselbossen	
N.26 (I1): Meer voedselveiligheid en transparantie , inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen.	Cat. 3	+/-	7 Transparantie/ vraag duurzame producten	Doel belangrijk maar rol GLB voedselveiligheid in Nederland beperkt.
			19 Gewasbeschermingsmiddelen water	
N.27 (I2): Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik.	Cat. 2	+	28 Verbeteren dierenwelzijn	
N.28 (I3): Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie.	Cat. 3	+	29 alternatieve vormen van landbouw	WEnR/WEcR: eiwittransitie niet meegenomen in studie wegens complexiteit. Meekoppelen met SO4, 5 en 6
N.29 (I4): Een landbouw	Cat. 4	-		Wordt in

die bijdraagt aan een gezond eetpatroon.				Nederland buiten het GLB geadresseerd
N.30 (I5): Minder voedselverspilling	Cat. 4	-	29 Reststromen	Zit meer in verdere schakels in de keten. Wordt in Nederland buiten het GLB geadresseerd
N.31 (J1) Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Cat 1			

Tabel 2: Overzicht doelen, geadresseerde behoeften, geprogrammeerde interventies en interventies die bijdragen aan het doel

Doel	**Geprioriteerde behoeften (Cat. 1)**	**Belangrijke behoeften (Cat 2.)**	**Behoeften die worden meegekoppeld met andere behoeften en doelen (Cat. 3)**	**Geprogrammeerde Interventies**	**Andere interventies die ook bijdragen**
SO1	N.1 (A1). omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap: N.3 (A3): Versterkt risicobeheer in en door de landbouw N.4 (A4): Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding en innovaties			I.21 Basisinkomensteun (BISS) I.29 Herverdelende inkomenssteun (CRISS) I.76 Risicobeheer 'Brede Weersverzekering'	I.30 Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers I.31 Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven I.73.2 Niet productieve investeringen voor

					landbouwbedrijven I. 77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO2	N.7 (B3) Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	N.5 (B1) Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër. N.6 (B2) Productie (methoden) en afzet gericht op marktniches		I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	I.73.3 Niet-productieve investeringen voor landbouwbedrijven I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO3		N.9 (C2) Meer en betere horizontale samenwerking	N.8 (C1) Sterkere positie van landbouwers in de keten N.10 (C3) Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	I. 42.1 Sectorale Interventie Groente en Fruit I.42.2 Sectorale Interventie Bijenteelt	I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO4	N.12 (D1) Klimaatmitigatie: lagere			I.31 Eco-regeling voor klimaat en	I.70.1: ANLb

	broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging N.13 (D2) Klimaatadaptatie: Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit			leefomgeving I.77.7 Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven I.73.2 Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven I.77.5 Samenwerking voorbereiding voor integrale gebiedsontwikkeling I.77.6 Samenwerking realisatie voor integrale gebiedsontwikkeling I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.77.2 LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS I.77.3 LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS I.78 Kennisverspreidin	

					g en informatie
SO5	N.15 (E1) Betere chemische en biologische waterkwaliteit N.17 (E3) Verbetering luchtkwaliteit: terugdringen emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	N.16 (E2) Bodemkwaliteit: Versterking natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems		I.73.2 Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven I.73.3 Niet productieve investeringen op niet - landbouwbedrijven I.77.5 Samenwerking voorbereiding voor integrale gebiedsontwikkeling I.77.6 Samenwerking realisatie voor integrale gebiedsontwikkeling	I.31 Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving I.70.1 ANLb I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.77.2 LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS I.77.3 LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS I.77.7 Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof I.77.8 Gebiedsgerichte afstemming en kleine

					investeringen grondgebonden GBA I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO6	N.18 (F1) Meer en herstel biodiversiteit (vogel- en andere diersoorten en habitatten en daarmee ook landschappen) N.19 (F2) Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen			I.70.1 ANLb I.70.2 Zeldzame huisdierrassen I.77.8 Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	I.31 Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving I.77.5 Samenwerking voorbereiding voor integrale gebiedsontwikkeling I.77.6 Samenwerking realisatie voor integrale gebiedsontwikkeling I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.77.2 LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS I.77.3 LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS I.77.7 Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak

					Veenweide en Natuurherstel stikstof I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO7		N.20 (G1) Behoud van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland.	N.21 (G2) Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten.	I.30 Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers I.75 Vestiging van jonge landbouwers I.77.4 Samenwerking voor generatiewisseling	I.73.2 Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven CCO Kennis en informatie
SO8		N.23 (H1): Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren. N.24 (H2): Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten.	N.25 (H3): Stimuleren bio-economie, bosbouw en eiwittransitie.	I.77.2 LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS I.77.3 LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP I.78 Kennisverspreiding en informatie
SO9		N.27 (I2): Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder	N.26 (I1): Meer voedselveiligheid en transparantie , inclusief	I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel	I.78 Kennisverspreiding en informatie

		antibiotica gebruik.	minder gewasbeschermingsmiddelen. N.28 (I3): Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie.		
CCO	N.31 XCO: Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem; met specifiek het onderdeel Versterken kennisverspreiding en bevorderen innovatie			I.78 Kennisverspreiding en informatie	I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP

Motivering voor het besluit de in kaart gebrachte behoeften niet aan te pakken in het strategisch GLB-plan or address them partially

De volgende behoeften zijn niet geadresseerd:

N.2 (A2) Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming

Een verbeterde financiële positie is van belang voor de verduurzaming, maar toch is er niet gekozen om GLB-interventies in te zetten op deze behoefte omdat:

- er in Nederland een breed scala aan financieringsinstrumenten voor (productieve) investeringen in de landbouw bestaat;
- de uitdaging en wens voor de Nederlandse landbouw is om om te schakelen naar duurzame circulaire bedrijfsvoerings- en verdienmodellen die (financieel) risicovoller zijn dan eenvoudiger modernisering. Steun in de vorm van subsidie maakt dat gemakkelijker dan steun in de vorm van lening of borgstelling;
- er vrees is voor aanzienlijke uitvoerings- en administratieve lasten.

N.11 (C4) Betere werking van True-pricing

Transparantie in de keten leidt tot beter inzicht in duurzaamheidsprestaties van ondernemers die daardoor beter vermarkt kunnen worden. Transparantie is daarmee een noodzakelijke stap in voorbereiding op True pricing. Het is een belangrijk doel maar voor Nederland is de inzet van het GLB subsidie-instrumentarium niet effectief. Daarom wordt dit doel buiten het GLB geadresseerd.

N.14 (D3) Opwekking duurzame energie en energiebesparing

Landelijk, provinciaal en gemeentelijk wordt er al veel beleid uitgevoerd en er zijn veel subsidieregelingen voor burgers, agrarische bedrijven en andere aanvragers op het platteland om de energietransitie te maken (SDE++, RES-gelden, klimaatenveloppe, topsectorenbeleid, VAMIL/MIA (fiscale maatregelen), garantie- en leningsfaciliteiten bij Invest.nl en Groenfonds etc.). Daarom worden

vanuit het GLB geen specifieke interventies ingezet op opwekking duurzame energie en energiebesparing.

N.22 (G3): Aantrekkelijkere werkomstandigheden inclusief arbeidsvoorwaarden voor landbouwwerknemers

De behoefte is weliswaar urgent, maar is effectiever buiten het GLB-kader op te pakken met wet- en regelgeving en flankerend beleid, dan met subsidies. De sociale conditionaliteit ziet toe op de werkomstandigheden van landbouwwerknemers.

N.29 (I4): Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon

Het NSP is niet een instrument waarmee op effectieve wijze kan worden bijgedragen aan deze behoefte. Andere nationale beleidsinstrumenten zijn effectiever.

N.30 (I5): Minder voedselverspilling

Deze behoefte wordt buiten het GLB voortvarend opgepakt, namelijk door de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling, die met een kleine 100 stakeholders en steun van LNV werkt aan het tegengaan van voedselverspilling in de keten en in huishoudens.

2.1. SO1 Een leefbaar landbouwinkomen en de veerkracht van de landbouwsector in de hele Europese Unie ondersteunen om de voedselzekerheid en de landbouwdiversiteit op lange termijn te vergroten en de economische duurzaamheid van de landbouwproductie in de Europese Unie te waarborgen

2.1.SO1.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO1.1.1 Strengths

• Productieomstandigheden, infrastructuur
• Opleidingsniveau, kennisnetwerk
• Innovatief vermogen
• Veerkracht
• Hoge productiviteit per ha en per dier
• Sterke vermogenspositie maakt bedrijven weerbaar
• Gezinsbedrijf dominant
• Hoge aandeel berekende kosten vergroot weerbaarheid

2.1.SO1.1.2 Weaknesses

- Hoge kostprijs als gevolg van dure grond en arbeid
- Inkomens landbouw lager ten opzichte van vergelijkbaar werk buiten de landbouw
- Merendeel van de huidige bedrijven in de land- en tuinbouw is te klein om een marktconforme beloning voor de inzet van eigen arbeid en kapitaal te realiseren
- Onderhandelingspositie in de keten zwak
- Werken buiten de landbouw is financieel aantrekkelijker
- Sterke vermogenspositie bemoeilijkt bedrijfsovernames
- Rendement op eigen vermogen en arbeid lager dan in sectoren buiten de landbouw

2.1.SO1.1.3 Opportunities

- Markt voor nieuwe bedrijfsvormen/verdienmodellen (korte ketens, multifunctionele landbouw)
- Vraag naar publieke diensten (nieuw GLB)
- Sterke verstedelijking van het Nederlandse platteland geeft kansen voor directe verbindingen met de stad via het leveren van producten en diensten
- Inzet Platform Multifunctionele Landbouw om knelpunten in ontwikkeling multifunctionele landbouw weg te nemen en ontwikkelruimte te creëren
- Aandacht voor het vergroten van veerkracht
- Subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE-regeling)

2.1.SO1.1.4 Threats

- Inkomensondersteunende en stabiliserende werking toeslagen neemt verder af
- Bedrijfsovername niet eenvoudig door kapitaalintensiteit bedrijven
- Na bedrijfsovername is aantrekken vreemd vermogen lastig gegeven zware financiering
- Hoge grondprijs en arbeid belemmeren extensivering
- Financieringslasten bij overname
- Aantrekkingskracht werk buiten de sector, jonge boeren kiezen bewust voor baan buiten de landbouw (is deels ook een kans omdat het ruimte schept voor andere bedrijven om door te groeien)
- Ongelijk speelveld; markt neemt producten af uit buitenland die onder andere (veelal lagere) eisen zijn geproduceerd

2.1.SO1.1.5 Other comments

Aanbeveling 1 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft onder meer betrekking op SO1. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 1: De levensvatbaarheid van landbouwbedrijven versterken via een meer gerichte, effectieve en efficiënte verdeling van rechtstreekse betalingen, bijvoorbeeld door toepassing van aanvullende herverdelende inkomenssteun voor duurzaamheid en vermindering van betalingen.

Inzet GLB-NSP

Nederland kiest ervoor om de herverdeling toe te passen. De eerste 40 hectare grond van iedere boer komt in aanmerking voor een hogere basispremie. Berekend is dat met een extra premie tot maximaal 40 hectare alle landbouwbedrijven tot circa 60 hectare extra worden gesteund. Bedrijven groter dan 60 hectare dragen naarmate ze groter zijn relatief steeds meer bij. Naast de herverdeling wordt bijgedragen aan de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven door onder meer investeringen en kennisverwerving vanuit het plattelandsontwikkelingsfonds. Met de investeringen wordt het verdienvermogen verstevigd en het aantrekken van jonge landbouwers gestimuleerd en tegelijkertijd ingezet op het behalen van de klimaat en milieudoelen zoals opgenomen in de Green Deal en de Farm to Fork strategie. Tot slot zal een deel van de directe betalingen gebruikt worden voor doelgerichte betalingen aan boeren via de ecoregeling en voor een substantiële overheveling naar de tweede pijler. Feitelijk vindt hiermee een herverdeling van de directe betalingen plaats naar gebieden met een grotere opgave op landbouwgrond, en naar landbouwers die actief aan de slag zijn of gaan met het toekomstbestendiger maken van de landbouw.

2.1.SO1.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.02	Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Categorie 4	Nee
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.04	Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding	Categorie 1	Ja

Other comments related to needs assessment.

N.01 - N.04

Om ook op termijn voedselzekerheid te kunnen garanderen is een goed functionerende landbouwsector nodig. De landbouwsector zal in Nederland alleen in stand blijven als een voldoende grote groep landbouwers perspectief ziet en heeft. Voor dat perspectief is het niet alleen van belang dat het landbouwbedrijf inkomen genereert om in het levensonderhoud te voorzien, maar moeten er ook voldoende middelen beschikbaar zijn om te kunnen investeren en vernieuwen. Een stabiel deel van het inkomen speelt daarbij een belangrijke rol, evenals het voorkomen van grote schade bij calamiteiten en het hebben van een vangnet voor calamiteiten die desondanks optreden. Kennis en innovatie is zowel voor de vernieuwing van landbouwbedrijven als voor het voorkomen van schade bij calamiteiten van groot belang. Een verbeterde financiële positie is van belang voor de verduurzaming, in Nederland bestaat een breed scala aan financieringsinstrumenten. Gekozen is om de GLB-steun te geven in de vorm van subsidie.

2.1.SO1.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	BISS(21) - Basic income support	I.21 - Basisinkomensteun (BISS)	O.4. Aantal hectaren met basisinkomenssteun
DPdecoupled	CRISS(26) - Complementary redistributive income support	I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	O.7. Aantal hectaren voor aanvullende herverdelende inkomenssteun

DPdecoupled	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6. Aantal hectaren voor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare	I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden die profiteren van ecoregelingen
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten	I.76 - Brede Weersverzekering	O.9. Aantal eenheden gedekt door instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

Overview

Er is behoefte aan rendabel ondernemerschap, een goede financiële positie, goed risicobeheer en kennis en innovatie om te helpen verduurzamen, met oog voor het verdienvermogen. Behoeften waarop deze interventies inspelen betreffen het realiseren van een leefbaar en deels stabiel inkomen in de landbouwsector, om op deze wijze de veerkracht van de sector te ondersteunen en voedselzekerheid te garanderen.
Het belangrijkste instrument dat hiervoor wordt ingezet, is de basisinkomenssteun (BISS). Voor veel Nederlandse landbouwers is de basisinkomenssteun een belangrijk onderdeel van hun inkomen, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf.

Omdat kleinere landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn, terwijl de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt 10% van de directe betalingen herverdeeld, van grote naar kleinere bedrijven. Het aantal zeer grote agrarische bedrijven in Nederland is beperkt. Nederland kiest er daarom voor niet meer dan de verplichte 10% van het budget in te zetten voor de herverdeling. Op basis van bewerkte data van de EU op basis van de contextindicator C26b, ligt voor Nederland een herverdeling voor bedrijven tot circa 60 hectare in de rede. Deze herverdeling wordt gerealiseerd door een hogere hectarepremie vast te stellen voor de eerste 40 ha van alle bedrijven. Het omslagpunt ligt dan bij een bedrijfsgrootte van ca 60 hectare: kleine en middelgrote bedrijven (tot 60 hectare) ontvangen gemiddeld een hogere hectarepremie en grotere bedrijven een lagere gemiddelde premie.

Naast de inkomensondersteuning is het voor het verdienvermogen, de weerbaarheid en de mogelijkheid om de omslag naar kringlooplandbouw te maken van belang dat boeren kunnen investeren. De weg naar kringlooplandbouw en een versterkt verdienvermogen zal alleen slagen als de boer de nodige investeringen kan opbrengen en terugverdienen. Met investeringen op het gebied van digitalisering, precisielandbouw, robotisering, klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie), verhoging van de biodiversiteit, bodembeheer, koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven. Dit geldt ook voor de ondersteuning van innovaties, hiermee kunnen nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld welke bijdragen aan een rendabele landbouw. Verspreiding van kennis en innovaties is hiervoor nodig, agrariërs worden hierbij ondersteund met maatregelen met de interventie Kennis en informatie.

Verder kent het NSP interventies die bijdragen aan klimaatmitigatie en -adaptatie, en andere interventies die bijdragen aan weerbaarheid. Om weerbaar en veerkrachtig te zijn tegen de rest-risico’s wordt ook het risicomanagement-instrument de brede weersverzekering ingezet. Nederland heeft de brede weersverzekering ontwikkeld met de sector en verzekeraars.

2.1.SO1.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO1.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	Target value
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.4 - Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit	96.35 %
R.5 - Risk management Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund	7.88 %
R.6 PR - Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)	115.92 %
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.14 PR - Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	40.64 %
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.19 PR - Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	31.08 %
R.26 CU - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.29 PR - Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	3.85 %
R.36 CU PR - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren
SO.1	R.4, R.5, R.6	R.1, R.9, R.16, R.26, R.36, R.14, R.19, R.29

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO1. De resultaatindicatoren R4, R5 en R6 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien

voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO1.9 Justification of the financial allocation

Basisinkomenssteun (BISS): voor de basisinkomenssteun is in 2023 een bedrag van € 447 mln. beschikbaar na aftrek van de overheveling (15%) en budget ten behoeve van de eco-regeling (€ 152 mln.) en de top-up jonge boeren (€ 10 mln.), maar inclusief de CRISS. Exclusief de CRISS bedraagt het budget voor de BISS € 386 mln. Dit bedrag neemt af tot een bedrag van € 339 mln. incl. CRISS respectievelijk € 290 mln. excl. CRISS in 2027.

Herverdelende inkomenssteun: om kleinere boeren te ondersteunen, wordt een deel van de beschikbare middelen voor de BISS herverdeeld van grotere naar kleinere boeren. Voor de eerste 40 hectare krijgt iedere boer (ook de grotere bedrijven) een hogere basispremie (circa € 54 per ha. in 2023). Vanwege de jaarlijks stijgende overheveling zal gedurende de looptijd van het NSP dit budget in absolute zin afnemen.

Brede weersverzekering: voor de brede weersverzekering wordt € 17,5 mln. per jaar gereserveerd. Het aantal agrarisch ondernemers dat naar verwachting in 2023 een premie zal aanvragen is circa 2640. Naarmate het aantal agrarisch ondernemers dat deelneemt aan de verzekering door de jaren heen toeneemt, zal het premiesubsidiepercentage afnemen.

Investeringen: de inzet op de maatregel investeringen is breed en niet alleen gekoppeld aan deze doelstelling. Investeringen dienen meestal meerdere doelen tegelijkertijd.

Generatievernieuwing: generatievernieuwing wordt op verschillende manieren ondersteund. De toeslag op de basispremie voor jonge landbouwers bedraagt € 2.800. Dat wordt een vast bedrag per jonge boer, op voorwaarde dat agrarisch ondernemers een bijdrage krijgen bij bedrijfsovername in de vorm van vestigingssteun. Daarnaast zullen jonge landbouwers, die al in het oude GLB in aanmerking kwamen voor een top-up, voor de resterende jaren van de vijfjaarsperiode via overgangsrecht hierop aanspraak blijven maken. Naar verwachting zullen circa 3.500 jonge agrarisch ondernemers in aanmerking komen voor de top-up, die voor de nieuwe groep jonge landbouwers dus meer doelgericht zal zijn vanwege de koppeling met de vestigingssteun. Ook worden er middelen beschikbaar gesteld om generatiewisseling te bevorderen in de vorm van een interventie samenwerking voor generatiewisseling. Tot slot krijgen jonge landbouwers een verhoogde subsidie bij investeringsregelingen. Voor deze verhoging is geen budgetplafond afgesproken.

Inkomenseffecten

De hoogte van de BISS wordt in sterke mate bepaald door toewijzing uit het ELGF voor Nederland (deze is 5% lager dan in de GLB periode 2014-2020), de noodzakelijke overheveling naar P2 en de minimumvereisten voor ecoregelingen, CRISS en jonge boeren. Nagenoeg de enige variabele is overheveling. De WUR heeft op verzoek van het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit twee varianten doorgerekend (Bijlage inkomenseffecten van alternatieve opties voor de invulling van het Nationaal Strategisch Plan). De eerste variant met 15% overheveling en de tweede variant met 30% overheveling. Deze overheveling is in het model met name gealloceerd naar ANLb en kennis. Hoewel de aannames in de WUR studie niet helemaal overeenkomen met de invulling van het NSP (zo is er geen rekening gehouden met bijvoorbeeld aanvullende financiering vanuit de rijksoverheid), wordt geconcludeerd dat de verschuivingen van geld naar doelgerichte betalingen op korte termijn een direct, negatief effect op het bedrijfsresultaat hebben, maar dat die middelen voor de doelgerichte betalingen wel degelijk bijdragen aan de toekomstbestendigheid van de sector. Daarnaast blijkt dat secundaire effecten van de vermindering van inkomenssteun in de keten (die in de rapporten niet worden meegenomen) op iets langere termijn een compenserende werking kunnen hebben. Samengevat concludeert de WUR dat de gemiddelde inkomens ten opzichte van de baseline (2019) enkele procenten tot ongeveer 15% dalen, afhankelijk van de sector. Vanwege dit risico zullen de inkomenseffecten goed gemonitord worden.

2.1. SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering

2.1.SO2.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO2.1.1 Strengths

- Goede uitgangspositie logistiek, infrastructuur, organisatie sectoren
- Handelspositie omvangrijk, zowel in goederen als in kennis
- Sterke groei R&D agribusiness, toename innovatief vermogen
- Duurzame investeringen op koers
- Beleid Topsectoren
- Innovaties in technieken, producten, processen
- Organisatievermogen, samenwerking en innovatiekracht sector

2.1.SO2.1.2 Weaknesses

- Grootschaligheid en intensiteit productie
- Wet van de remmende voorsprong: toenemende druk afgelopen jaren op concurrentiepositie voor meerdere sectoren
- Hoge wet- en regelgevingsdruk, deels bovenwettelijk, met nauwelijks verwaarding van de extra kosten
- Hoge grondprijzen, die mede leiden tot kostprijsverhoging bij extensivering
- Hoge financieringslasten beperken ontwikkelingsmogelijkheden (met name middengroep)

2.1.SO2.1.3 Opportunities

- Toenemende vraag maatschappij naar duurzame(re) producten
- Instituties in en om de landbouw meer aandacht voor andere vormen van landbouw dan de klassieke op kostprijsverlaging gerichte modellen
- Vraag naar bedrijfssystemen met minder externe effecten (kringlopen)
- Stimuleren natuur inclusieve landbouw en bijdragen aan een Green Deal
- Digitalisering/Internet of Things: meer gegevensstromen/transparantie, mogelijkheden precisie- en kringlooplandbouw, grondgebruik, mogelijkheden tot vernieuwing productie- en verdienmodel

2.1.SO2.1.4 Threats

- Maatschappelijk draagvlak voor de huidige productiemethoden neemt af
- Veel discussie over volhoudbaarheid huidige dominante landbouwmodel
- Bereidheid consumenten te betalen voor een duurzame plus vooralsnog beperkt
- Import van goedkopere grondstoffen
- Onvoldoende positieve prikkels vanuit keten voor digitalisering
- Verdere druk op concurrentiepositie door de landbouwontwikkeling in veel landen

2.1.SO2.1.5 Other comments

Toelichting Aanbevelingen Europese Commissie voor het strategisch GLB-Plan

Aanbeveling 2 en 7 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) hebben onder meer betrekking op SO2. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 2: De toegevoegde waarde in landbouwsectoren vergroten door te investeren in hoogwaardige en/of onderscheidende voedselkenmerken, waaronder biologische productie, en door het beheer van de toeleveringsketen efficiënter te maken - aan de hand van steun uit beide pijlers van het GLB. Daarbij moet ook nadruk liggen op het in stand houden en versterken van de coöperatieve structuur. De sterke controle die landbouwers zo kunnen uitoefenen op de

voedselvoorzieningsketen, is immers bevorderlijk voor langetermijninvesteringen met het oog op toekomstige uitdagingen, waaronder het beheersen van operationele risico's voor de primaire producenten.

De aanbeveling van de Commissie sluit in sterke mate aan bij de inzet die Nederland voor ogen staat. Nederlandse landbouwers zijn erbij gebaat om hun verdienvermogen te versterken door productie van hoogwaardige producten. Voor deze hoogwaardige producten hoort een goede prijs betaald te worden omdat afnemers deze producten vanwege hun kwaliteit hoger waarderen. Door actieve kennisverwerving of investeringen om producten of productiemethoden te verbeteren, worden producten hoogwaardiger. Het nieuwe coalitieakkoord geeft daarom ook aan dat we nieuwe verdienmodellen gaan stimuleren en dat we de positie van de boer in de keten gaan versterken. Hiervoor wordt een bijdrage van alle ketenpartijen gevraagd, bijvoorbeeld door transparantie van supermarkten te verwachten rondom duurzame inkoop en een eerlijke prijs voor de boer.

Inzet GLB-NSP

Dit wordt in het NSP daarom ook ondersteund. Het zou lonend moeten zijn voor ondernemers om hier op in te zetten en zo hun verdienvermogen te vergroten en bij te dragen aan de innovatiekracht van de landbouw. Bij het opstellen van het NSP is zorgvuldig bezien hoe landbouwers het beste gesteund kunnen worden die hun verdienvermogen willen versterken door te gaan produceren conform kwaliteitskeurmerken, zoals de biologische productiewijze. Een en ander vanzelfsprekend ook in aansluiting op de agrarische ondernemerschapsagenda en het Omschakelprogramma duurzame landbouw, wat erop gericht is de omslag naar een duurzamere bedrijfsvoering in de richting van bijvoorbeeld kringlooplandbouw, biologische landbouw, natuurinclusieve landbouw en agroforestry te stimuleren.

Daarom zijn er subsidies gericht op verhogen toegevoegde waarde door kennis vergroting en verspreiding. Deze subsidies worden ingezet via de interventies samenwerking, investeringen en operationele programma's voor Groente en Fruit.

Voor meer toelichting over de nationale inzet op biologische landbouw, zie aanbeveling 7.

Naast biologische landbouw zijn er ook andere routes naar duurzame landbouw, zoals de Kringloopvisie, het versterken van natuurinclusieve landbouw en de gebiedsgerichte benadering, ook daar wordt op ingezet.

Steun uit het GLB-NSP die bijdraagt aan het verdere versterken van samenwerkingsverbanden in de landbouw past bij deze inzet. De coöperatieve structuur in Nederland is al sterk. Denk bijvoorbeeld aan de sterke coöperaties van onder andere melkveehouders, suikerbietentelers en zetmeelaardappeltelers. Het gaat hier niet alleen om samenwerkingsverbanden van landbouwers, ook samenwerking van landbouwers met andere ketenpartners is relevant voor het vergroten van toegevoegde waarde in de landbouwsector.

Hier wordt middels de sectorale interventie groente en fruit op ingezet. Ook voor andere ketens wordt hier op ingezet via de samenwerkingsregeling voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP. Onder deze regeling vallen onder andere ketensamenwerking en sectorale samenwerking die inzet op een van de volgende thema's:

- Duurzame toegevoegde waardeketens;
- Digitalisering;
- Kringlooplandbouw;
- Biologische landbouw;
- Dierenwelzijn en verminderen antibioticagebruik;
- Weerbare teelten;
- Klimaatadaptatie en -mitigatie;

- Bodem en biodiversiteit;
- Groenblauwe architectuur.

Via deze maatregel wordt er o.a. steun beschikbaar gesteld om mogelijk in de toekomst tot meer sectorale programma's te komen.
Het versterken van risicobeheer op bedrijven verdient hier aandacht. Extremere weersomstandigheden, dreiging van nieuwe en oude ziekten en plagen en meer blootstelling aan marktwerking maken dat het belangrijk is dat ondernemers werken aan de weerbaarheid van hun bedrijf. Door preventieve maatregelen, maar ook door maatregelen die de gevolgen van calamiteiten beperken kan die weerbaarheid worden vergroot. Zo kent het NSP interventies die bijdragen aan klimaatmitigatie en adaptatie zoals de ecoregeling, en andere interventies die bijdragen aan weerbaarheid. Om weerbaar en veerkrachtig te zijn tegen de rest-risico's wordt ook het risicomanagement-instrument de Brede Weersverzekering gecontinueerd. Nederland heeft de Brede weersverzekering ontwikkeld met de sector en verzekeraars.

Aanbeveling 7: Bijdragen aan de doelstelling van de Europese Green Deal voor biologische landbouw door regelingen voor omschakeling en instandhouding te ondersteunen. Dit moet gepaard gaan met inspanningen om het potentieel in de landelijke vraag naar biologisch voedsel in kaart te brengen en structuren in de voedselvoorzieningsketen te verbeteren.

Appreciatie Nederland
Nederland zet breed in op de omslag naar duurzame landbouw inclusief biologische landbouw. Ook in het nieuwe coalitieakkoord wordt aangegeven dat de transitie naar kringlooplandbouw wordt voortgezet. In deze transitie naar kringlooplandbouw wordt de biologische landbouw gezien als één van de mogelijke duurzame productiemethoden. Deze omslag wordt op verschillende wijzen ondersteund. Zo is gestart met het opstellen van een nationale strategie voor biologische productie en consumptie. Deze wordt in de loop van 2022 verwacht. Met het opstellen van deze nationale strategie levert Nederland een bijdrage aan de nationale en Europese ambities voor verduurzaming van de landbouw, zoals gepresenteerd door de Europese Commissie in de Green Deal en de daaruit volgende strategieën. Een belangrijk element van de nationale strategie is een duurzaam verdienmodel en evenwichtige groei van de biologische sector door aandacht te besteden aan de precaire balans tussen vraag en aanbod.

Boeren en tuinders die willen omschakelen naar biologische landbouw kunnen al gebruik maken van diverse instrumenten, bijvoorbeeld via het GLB, en het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw. Als onderdeel van het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw, is in juli 2021 het 'Investeringsfonds Duurzame Landbouw' gestart met een pilot. Naast het Investeringsfonds wordt per 1 januari 2022 een borgstellingregeling voor werkkapitaal opengesteld met gunstiger voorwaarden dan de reguliere borgstellingsregeling om zo het knelpunt van liquiditeitstekort in de omschakelperiode weg te nemen. Daarnaast worden bedrijven die willen omschakelen extra geholpen bij hun omschakeling met subsidievouchers voor het opstellen van een bedrijfsplan voor omschakeling. Tevens kunnen reeds omgeschakelde bedrijven (demonstratiebedrijven) een subsidie krijgen voor het delen van kennis en ervaring met andere agrariërs.

Inzet GLB-NSP
Ook het nieuwe GLB biedt mogelijkheden om biologische landbouw te stimuleren, bijvoorbeeld via ecoregeling of in de conditionaliteiten. Hier wordt invulling aan gegeven door de biologische sector als 'green-by-definition' te beschouwen voor de ecoregeling. Op deze manier komen biologische agrariërs automatisch in aanmerking voor de hoogste vergoeding van de ecoregeling (niveau goud). Verder wordt de biologische sector uitgezonderd voor GLMC 7 rondom gewasrotatie en wordt de biologische sector nadrukkelijk meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS). Tevens wordt via de samenwerkingsinterventie de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken.

Voor de inzet op biologische landbouw in het GLB is een separate SWOT-analyse uitgevoerd. Hieronder volgt de toelichting op dit rapport.

Toelichting ***SWOT-analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering. Een QuickScan voor beleid***

Biologische landbouw is een van de vormen van duurzame landbouw waar het kabinet op inzet. Het GLB-NSP is een van de instrumenten die hier een belangrijke rol in kunnen spelen. Daarnaast kan biologische landbouw ook bijdragen aan de duurzaamheidsdoelen van het GLB, dit wordt ook benoemd door de Europese Commissie (EC) die hier actief op inzet met de Green Deal, Farm-to-Fork en Biodiversiteitsstrategie. Om dit in kaart te brengen is er een specifieke SWOT analyse uitgevoerd voor de biologische sector. Dat heeft geresulteerd in het rapport: 'SWOT-analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering; Een QuickScan voor beleid', geschreven door het Louis Bolk Instituut (bijlage 1). Het rapport brengt in beeld wat biologische landbouw kan bijdragen aan duurzaamheidsdoelen in het GLB en hoe het GLB de biologische sector kan stimuleren.

Aan de hand van een beschrijving van de biologische landbouw en een SWOT-analyse van de deelsectoren van de biologische landbouw en de biologische landbouw in zijn geheel zijn kansen benoemd die het GLB biedt om de ontwikkeling van de biologische landbouw te stimuleren én om de rol van deze sector te versterken in de verduurzaming van de landbouw en de specifieke GLB-doelen. Daarnaast geeft de studie waardevolle inzichten die breder input geven. Bijvoorbeeld het belangrijke advies dat indien omschakelen wordt gesteund, dit ook op lange termijn ondersteuning behoeft. Deze inzichten worden gebruikt bij het opstellen van de nationale strategie voor biologische productie en consumptie (verwacht zomer van 2022). De studie bevat verschillende aanbevelingen en onderstaand wordt toegelicht in hoeverre de aanbevelingen worden overgenomen.

De aanbeveling om biologische landbouw automatisch aan de conditionaliteiten te laten voldoen, kan slechts beperkt worden overgenomen. De nieuwe Europese verordening geeft geen ruimte om biologische landbouw uit te zonderen van de goede landbouw- en milieucondities (GLMC's); alleen voor GLMC 7 (gewasrotatie) is een uitzondering mogelijk en deze uitzondering wordt ook gemaakt in ons NSP.

Het rapport bevestigt dat het wenselijk is om biologische bedrijven maximaal te laten profiteren van de ecoregelingen door hen als «green by definition» te beschouwen en daarmee automatisch aan het niveau goud te laten voldoen. Deze aanbeveling is overgenomen in het NSP.

In overleg met de Provincies is voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak, omdat deze het meest bijdraagt aan de doelen biodiversiteit, landschap, klimaat en water. Een aanpak op bedrijfsniveau is minder effectief. Het is derhalve niet wenselijk om hierbij een uitzondering te maken voor biologische bedrijven. De aanbeveling om biologische bedrijven buiten de geselecteerde gebieden in aanmerking te laten komen voor vergoedingen vanuit het ANLb met nieuwe biologische pakketten wordt niet overgenomen. Vanwege de automatische goud-notering in de ecoregeling hebben biologische bedrijven die wel kwalificeren voor het ANLb minder risico met betrekking tot dubbele betaling omdat ze geen vergoeding krijgen voor specifieke maatregelen via de ecoregeling en daarmee zijn biologische bedrijven dus ook in het voordeel.

De aanbeveling om de biologische landbouw op verschillende manieren een plek binnen de regeling van het agrarische kennis- en innovatiesysteem te geven is overgenomen. Hierbij worden geen specifieke regelingen voor biologisch opgezet, maar dit is wel een zeer geschikt instrument voor kennisverspreiding en samenwerking voor onder andere de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw. De mogelijkheden hierbij zijn onder meer: meerjarig ketenmanagement, samenwerking tussen verschillende schakels in de voedselketen en samenwerking tussen biologische en gangbare ketens.

2.1.SO2.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja

Other comments related to needs assessment.

N.05: De Nederlandse agrarische sector kan over het algemeen goed concurreren op de wereldmarkt. De uitdagingen van de nabije toekomst vragen echter wel om verandering. Onder andere duurzaamheid, kringlooplandbouw, circulaire landbouw en afnemende internationale handel vragen om een meer marktgerichte productie die sneller kan schakelen bij veranderende marktomstandigheden.

N.06: Het inspelen op marktniches is een kans voor ondernemers om meerwaarde te creëren. Het richten op marktniches stelt de ondernemer in staat om zich te onderscheiden en in te spelen op de maatschappelijke vraag naar een landbouw met minder externe effecten en naar producten die zich onderscheiden op kwaliteit en/of dierenwelzijn. Dit vergroot het concurrentievermogen.

N.07: Kennisontwikkeling en -verspreiding, samenwerking en investeringen dragen bij aan een innovatieve landbouwsector en weerbare bedrijven, waarmee het verdienvermogen in de toekomst versterkt wordt.

2.1.SO2.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investments in tangible and intangible assets, research and experimental and innovative production methods and other actions	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b)) - advisory services and technical assistance, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, climate change adaptation and mitigation, the conditions of employment, employer obligations and occupational health and safety	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c)) - training including coaching and exchange of best practices, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, and climate change adaptation and mitigation, as well as the use of organised trading platforms and commodity exchanges on the spot and futures market	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRANS(47(1)(e)) - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren	I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en	PROMO(47(1)(f)) - promotion, communication and marketing including actions and activities aimed in	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

fruit	particular at raising consumer awareness about the Union quality schemes and the importance of healthy diets, and at diversification and consolidation of markets	- 1(f)	
Sectoral - Groenten en fruit	QUAL(47(1)(g)) - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen	I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRACE(47(1)(h)) - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten	I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - actions to mitigate and to adapt to climate change	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a)) - setting up, filling and refilling of mutual funds by producer organisations and by associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013, or under Article 67(7) of this Regulation	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORCHA(47(2)(d)) - herbeplanting van boomgaarden of olijfgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat of om aan te passen aan de klimaatverandering	I.47 - 2(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i)) - harvest and production insurance that contributes to safeguarding producers' incomes where there are losses as a consequence of natural disasters, adverse climatic events, diseases or pest infestations while ensuring that beneficiaries take necessary risk prevention measures	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j)) - coaching to other producer organisations and associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013 or under Article 67(7) of this Regulation, or to individual producers	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor	O.20. Aantal ondersteunde productieve

		bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

De Nederlandse agrarische sector kan over het algemeen goed concurreren op de wereldmarkt. De uitdagingen van de nabije toekomst vragen echter wel om verandering. Onder andere duurzaamheid, kringlooplandbouw, circulaire landbouw en afnemende internationale handel vragen om een meer marktgerichte productie die sneller kan schakelen bij veranderende marktomstandigheden. Het inspelen op marktniches is een kans voor ondernemers om meerwaarde te creëren. Het richten op marktniches stelt de ondernemer in staat om zich te onderscheiden en in te spelen op de maatschappelijke vraag naar een landbouw met minder externe effecten en naar producten die zich onderscheiden op kwaliteit en/of dierenwelzijn. Dit vergroot het concurrentievermogen.

Via steun voor extra milieuvriendelijke landbouwpraktijk, zoals biologische landbouw, kan hieraan een extra stimulans worden gegeven. Het is van belang dat producten die op die manier zijn geproduceerd, duidelijk herkenbaar zijn voor de consument. Een voorbeeld is het SKAL biologisch keurmerk, waardoor de consument weet welke duurzame productiemethode is gebruikt en bereid is daar naar waarde voor te betalen. Het GLB-instrument van afzetbevordering via bijvoorbeeld producenten-organisaties kan hieraan ook een bijdrage leveren. Investeringen die noodzakelijk zijn om aan het kwaliteitskeurmerk deel te kunnen nemen, kunnen in aanmerking komen voor steun.

Kennisontwikkeling en -verspreiding, samenwerking en investeringen dragen bij aan een innovatieve landbouwsector en weerbare bedrijven, waarmee het verdienvermogen in de toekomst versterkt wordt. Kennis en informatie zijn nodig om specifieke markten te identificeren, daarop in te kunnen spelen, het productieproces daarop aan te passen en noodzakelijk om stappen in te kunnen zetten. Omdat voor de ontwikkeling en eerste uitrol van nieuwe marktconcepten vaak investeringen nodig zijn die vaak pas op langere termijn terugverdiend kunnen worden, is het van belang dat het NSP hierbij ingezet kan worden.

Daarnaast wil Nederland innovatie op landbouwbedrijven en van landbouwproducten stimuleren. Ook de verwerking van de productie gericht op het vergroten van het verdienvermogen van de landbouw kan daar onderdeel van zijn. Samenwerking tussen primaire producenten, maar ook samenwerking tussen primaire producenten en actoren verderop in de keten, gericht op innovaties in relatie tot landbouwproductie en landbouwproducten, kan bijdragen aan een beter en duurzaam verdienvermogen. Bijvoorbeeld door een hogere waarde voor landbouwproducten en restproducten bij de landbouwproductie voor landbouwers en andere betrokkenen. Samenwerking ten behoeve van innovatie en hogere verwaarding van landbouwproducten kan ook een bijdrage leveren aan het realiseren van kringlooplandbouw.

Met de sectorale interventie Groente & Fruit wordt primair bijgedragen aan dit doel.

2.1.SO2.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO2.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Target value**

R.1 [CU PR] **- Verbetering van prestaties door kennis en innovatie** Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 [CU] **- Koppeling van advies- en kennissystemen** Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.9 [CU PR] **- Modernisering van landbouwbedrijven** Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.16 [CU] **- Klimaatgerelateerde investeringen** Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.26 [CU] **- Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen** Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren
SO.2	R.9, R.16, R.26	R.1, R.2

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO2. De resultaatindicatoren R.9, R.16 en R.26 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO2.9 Justification of the financial allocation

Nederland wil minstens 10 keteninnovatie projecten hebben van gemiddeld €150.000 (in totaal € 1,5 mln). Daarbij 30 % van de boeren bereiken via kennisvoucher, waarbij verdienvermogen in de keten meegenomen worden (budget zie maatregel kennisverspreiding).

Als uitgangspunt zijn de ingediende plannen van 7 begunstigden (Groente en Fruit) voor 2022 genomen. Dit zijn de meest recente gegevens. Eén nieuwe begunstigde heeft aangekondigd vanaf 2023 deel te willen gaan nemen aan de regeling, zodat we uitkomen op 8 deelnemers. Geschat is dat er in 2023 64 miljoen aan subsidie aangevraagd zal worden door 8 begunstigden. Dan komen we uit op gemiddeld 8 miljoen euro per begunstigde per jaar. Die getallen zijn doorgetrokken naar een looptijd van 5 jaar.

2.1.SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

2.1.SO3.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO3.1.1 Strengths

- Hoog kennis en opleidingsniveau landbouwers
- Uitgebreid kennisnetwerk dat kan bijdragen
- Goed ondernemerschap
- Innovatiekracht
- Samenwerking in de vorm van coöperaties, belangenbehartiging
- Dicht bij de afzetmarkt - kleine afstand stad/land
- Logistiek goed op orde
- Opkomst korte ketens
- Groei multifunctionele landbouw, met Boer-burger contact

2.1.SO3.1.2 Weaknesses

- Matige onderhandelingspositie in de keten, beperkte organisatie van markmacht
- Beperkt aandeel in consumenteneuro
- Er is import van producten van andere kwaliteit, moeilijk mee te concurreren op prijs

2.1.SO3.1.3 Opportunities

- Ondersteuning korte ketens en regionale voedselvoorziening vanuit beleid (nationaal en provinciaal)
- Platform Multifunctionele Landbouw
- Versterking band boer-burger via nieuwe bedrijfsvormen/verdienmodellen
- Belangstelling voor kwaliteitsproducten stijgt
- Belonen van duurzaamheidsprestaties door verwerkers en consument
- Met producentenorganisaties rol in de keten versterken
- Social media (verbinding stad-land, korte ketens)
- Digitalisering biedt ondernemerschap kansen (in korte ketens;door direct contact met de consument)
- Europese wetgeving oneerlijke handelspraktijken landbouw- en voedselvoorzieningsketen versterkt positie ondernemer in de keten

2.1.SO3.1.4 Threats

- Groei van korte ketens/niches kan leiden tot een druk op de prijs
- In dunner bevolkte gebieden minder perspectief voor korte ketens
- Wet- en regelgeving kan kleine vernieuwende ondernemers dwarsbomen
- Handelsverdragen met landen met minder regels/wetgeving kunnen leiden tot ongelijk speelveld

2.1.SO3.1.5 Other comments

Aanbeveling 3 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft onder meer betrekking op SO3. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 3: Het concurrentievermogen van de landbouwsector versterken, met name door de beschikbare steun onder de beide pijlers van het GLB, zoals investeringsinterventies, aan te wenden ter bevordering van duurzame bedrijfsmodellen voor landbouwbedrijven.

Appreciatie Nederland

Kennisontwikkeling en verspreiding, samenwerking en investeringen moeten bijdragen aan een innovatieve landbouwsector en weerbare bedrijven die een behoorlijk inkomen kunnen verdienen met landbouwproducten die op een duurzame wijze geproduceerd zijn.

Inzet GLB-NSP

De steun uit het GLB-NSP voor kennis, samenwerking en investeringen is gericht op die bedrijven die hun bedrijfsvoering verduurzamen om kwalitatief hoogstaande landbouwproducten op de markt te brengen, waarmee zij ook voor de verdere toekomst hun verdienvermogen versterken. Dat sluit ook aan op het nationale omschakelprogramma dat erop gericht is de omslag naar een duurzamere bedrijfsvoering in de richting van bijvoorbeeld kringlooplandbouw, biologische landbouw, natuurinclusieve landbouw en agroforestry te stimuleren en daarmee bij te dragen aan doelstellingen op het gebied van stikstof, klimaat, milieu, biodiversiteit en dierenwelzijn. Steun uit het GLB-NSP en het Omschakelprogramma helpt ondernemers door de omschakeling financieel mogelijk te maken.

Doordat gekozen is voor een ruime overheveling vanuit het ELGF naar het ELFPO, komt er extra budget beschikbaar voor interventies in de tweede pijler. Deze interventies, waaronder kennisontwikkeling- en verspreiding, samenwerking en investeringen, moeten bijdragen aan een innovatieve landbouwsector en weerbare bedrijven die een voldoende inkomen kunnen verdienen met landbouwproducten die op een duurzame extensievere manier zijn geproduceerd.

2.1.SO3.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.11	Betere werking van True-pricing	Categorie 4	Nee

Other comments related to needs assessment.

N.08 - N.11

Omdat inkooporganisaties op een hoger niveau zijn georganiseerd en toegang hebben tot de wereldmarkt, is het voor landbouwers niet mogelijk op gelijke voet te onderhandelen en is het moeilijk een goede prijs te ontvangen voor hun product. Het is belangrijk dat landbouwers een eerlijke prijs ontvangen voor producten die op duurzame wijze en in harmonie met omgeving en milieu zijn geproduceerd. In actieve communicatie met de consument moet duidelijk worden gemaakt waarom een duurzaam product, dat ook de maatschappelijke kosten meeneemt, niet zo goedkoop kan zijn als een minder verantwoord, geïmporteerd product. Nederlandse landbouwers zijn erbij gebaat om hun verdienvermogen te versterken door productie van hoogwaardige producten voor markten in binnen- en buitenland. Steun voor landbouwers die actief kennis verwerven of investeren om hun producten en/of productiemethoden te verbeteren, bijvoorbeeld door het toepassen van kringlooplandbouw, past daar goed bij. Boeren kunnen ervoor kiezen te gaan produceren conform een kwaliteitskeurmerk, zoals de biologische productiewijze.

Er is nu al veel samenwerking in veel sectoren van de Nederlandse landbouw. Verdere versterking van de samenwerking is gewenst. Duurzame operationele programma's van erkende producentenorganisaties in de groenten- en fruitsector komen in aanmerking voor steun vanuit het GLB. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend om in het NSP steun te verlenen aan erkende producentenorganisaties in andere sectoren dan groenten en fruit.

Transparantie in de keten leidt tot beter inzicht in duurzaamheidsprestaties van ondernemers die daardoor beter vermarkt kunnen worden. Transparantie is daarmee een noodzakelijke stap in voorbereiding op True pricing. Het is een belangrijk doel maar voor Nederland is de inzet van het GLB subsidie-instrumentarium niet effectief. Daarom wordt dit doel buiten het GLB geadresseerd.

2.1.SO3.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investments in tangible and intangible assets, research and experimental and innovative production methods and other actions	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b)) - advisory services and technical assistance, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, climate change adaptation and mitigation, the conditions of employment, employer obligations and occupational health and safety	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c)) - training including coaching and exchange of best practices, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, and climate change adaptation and mitigation, as well as the use of organised trading platforms and commodity exchanges on the spot and futures market	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRANS(47(1)(e)) - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren	I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	PROMO(47(1)(f)) - promotion, communication and marketing including actions and activities aimed in particular at raising consumer awareness about the Union quality schemes and the importance of healthy diets, and at diversification and consolidation of markets	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(f)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	QUAL(47(1)(g)) - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen	I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRACE(47(1)(h)) - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten	I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - actions to mitigate and to adapt to climate change	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a)) - setting up, filling and refilling of mutual funds by producer organisations and by associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013, or under Article 67(7) of this Regulation	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORCHA(47(2)(d)) - herbeplanting van boomgaarden of olijfgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat of om aan te passen aan de klimaatverandering	I.47 - 2(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

Sectoral - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i)) - harvest and production insurance that contributes to safeguarding producers' incomes where there are losses as a consequence of natural disasters, adverse climatic events, diseases or pest infestations while ensuring that beneficiaries take necessary risk prevention measures	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j)) - coaching to other producer organisations and associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013 or under Article 67(7) of this Regulation, or to individual producers	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a)) - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations	I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt
Sectoral - Producten van de bijenteelt	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt	I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Sectorale Interventie Groente en Fruit en Sectorale Interventie Bijenteelt

Eén van de specifieke doelen van het GLB die de laatste jaren volop in de belangstelling staat in het Europese en nationale debat is het 'verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen' (specifiek doel c). Primaire producenten nemen over het algemeen een zwakke positie in de keten in. Om die positie te versterken geldt samenwerking tussen primaire producenten en in de keten als belangrijkste middel. Het GLB (de GMO-verordening) voorziet daarom voor (horizontale en verticale) samenwerkingsverbanden van boeren in een aantal uitzonderingen op de reguliere mededingingsregels. Die uitzonderingen zijn bij uitstek van toepassing op erkende producentenorganisaties. Erkende producentenorganisaties mogen zelfs prijsafspraken maken over de producten van hun leden voor zover die door de producentenorganisaties worden afgezet. Door samenwerking in producentenorganisaties kunnen boeren dus hun onderhandelingspositie versterken maar ook hun transactiekosten verbeteren.

Daarnaast kunnen producentenorganisaties boeren helpen hun afzetmogelijkheden te verbeteren door gezamenlijk in te zetten op meer marktgerichte productie (specifiek doel b) en beter in te spelen op maatschappelijke verwachtingen inzake (duurzaam) voedsel en gezondheid (specifiek doel i) maar ook bij

verduurzaming van de productie door gezamenlijk in te zetten op bijvoorbeeld een efficiënter beheer van natuurlijke hulpbronnen (specifiek doel e) en risicobeheer (specifiek doel a). Producentenorganisaties kunnen een vehikel zijn voor vrijwel alle specifieke doelen van het GLB, met uitzondering van de specifieke doelen g (jonge boeren) en h (plattelandsgebieden), mits daartoe de producentenorganisaties beschikken over afdoende middelen.

Lidstaten hebben verschillende mogelijkheden om steun te verlenen aan producentenorganisaties:

1. In het kader van de interventie 'samenwerking' onder de tweede pijler kan steun worden verleend voor de oprichting en verdere ontwikkeling van producentenorganisaties maar ook voor diverse activiteiten van producentenorganisaties (artikel 71, lid 1, onderdeel d);
2. In het kader van de sectorale interventies onder de eerste pijler kan steun aan producentenorganisaties worden verleend voor het uitvoeren van operationele programma's bestaande uit acties die aan de GLB-doelen bijdragen (artikel 59 – 63).

Samenwerking in producentenorganisaties helpt producenten hun positie in de keten te verbeteren. Buiten de groenten- en fruitsector is het potentieel van de producentenorganisatie echter nog niet volledig ontwikkeld. Nederland zal daarom een sectoraal programma Groente en Fruit indienen (financiering buiten het ELFPO om) en zal daarnaast beperkt (1,5 miljoen), maar wel actief, via de maatregel Samenwerking voor ketens, sectoren, gebieden steun beschikbaar stellen om mogelijk in de toekomst tot meer sectorale programma's te komen.

Samenwerking voor ketens, sectoren, gebieden en innovatie EIP

Uit de SWOT en behoefteanalyse komt naar voren dat de transitie van de landbouw naar duurzaamheid hét thema is voor het NSP. Om die transitie te kunnen laten slagen is het noodzakelijk dat de sector zelf het voortouw neemt en regie voert. Vooral georganiseerde of anderszins samenwerkende agrarische bedrijven hebben voldoende marktmacht om aan hun positie in de keten te werken en voldoende innovatiekracht om innovaties, nieuwe duurzame verdienmodellen of experimenten succesvol vorm te geven. Vandaar dat innovatie en ontwikkeling in groepen van ondernemers met andere belangrijke actoren wordt gestimuleerd aan de hand van onder meer de transitiethema's duurzame toegevoegde waardeketens, Innovatieve digitalisering, gebiedsgerichte pilots, Sectorale initiatieven en Managementmaatregelen rond ammoniakemissie.

Landbouwers ontwikkelen samen met kennispartners, toeleverende / verwerkende agro-industrie, veredelaars, verslogistiek en/of andere partners): technische innovaties, nieuwe product-markt-combinaties, sociale innovaties enz).

Kennisverspreiding en informatie

Participeren in innovatietrajecten of in samenwerkingsverbanden die inzetten op verbeterde marktpositie, vergen nieuwe kennis en vaardigheden, die een agrariër in de gangbare vakopleidingen, met accent op agronomie, niet heeft opgedaan. Denk aan marketing en onderhandelingsvaardigheden, ICT-kennis, octrooi- en IPO-kennis, kennis van mededingingsrecht of consumentengedrag. De echte veranderingen in de landbouw gebeuren door de beslissingen die aan de keukentafel of op het boerenerf genomen worden en vervolgens - met collega's – worden vertaald in een innovatie of samenwerking. Ondersteuning in de vorm van coaching en adviezen is daarbij essentieel. Het Agrarisch Kennis- en Innovatie Systeem (AKIS) en het nieuwe GLB-netwerk en digitalisering zijn ondersteunend bij deze modernisering. Bedrijfsmodernisering kan de positie van de landbouwer in de waardeketen verbeteren.

2.1.SO3.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO3.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	Target value
R.10 [CU PR] **- Betere organisatie van de voorzieningsketen** aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB	1.85 %
R.35 [CU] **- Behoud van bijenkorven** aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB	100.00 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren
SO.3	R.10, R.35	

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO.3. De resultaatindicatoren R10 en R35 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies.

2.1.SO3.9 Justification of the financial allocation

Nederland kent vanouds een sterke coöperatieve structuur. Coöperaties helpen, wanneer ze goed functioneren, hun leden om een zekere controle op de voedselvoorzieningsketen te kunnen uitoefenen en is bevorderlijk voor langetermijninvesteringen met het oog op toekomstige uitdagingen, waaronder het beheersen van operationele risico's voor de primaire producenten (EC, 2020). Het bedrag dat door de EC wordt toegekend is op basis van de historische toekenningen per lidstaat. Kijkend naar het publieke aspect van samenwerking (vooral faciliteren) en de baten die de samenwerkende partijen daar zelf van hebben, is er op dit moment geen aanleiding om om dit budget te verhogen.

Sinds 2013 wordt de bijenteelt in de Europese Unie gestimuleerd op basis van de gemeenschappelijke marktordening EU/1308/2013 (GMO). Op basis van deze GMO dienden lidstaten driejaarlijks een nationaal programma in om de bijenteelt te stimuleren, waaronder onderzoek naar de productie en afzet van producten. Op 31 december 2022 loopt het programma af en worden interventies via het Nationaal Strategisch Plan (NSP) getroffen. Belangrijk verschil is dat vanaf 1 januari 2023 de maatregelen uit het driejaarlijks nationaalprogramma vervangen worden door interventies in de bijenteeltsector. Nederland wil bijdragen aan de ondersteuning van de (kleinschalige) bijenteelt door de inzet op:

- adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties; en
- samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt;

Er is – sterk samengevat - behoefte om onderzoek in relatie tot het houden van bijen (imkeren) te continueren, de kennisverspreiding te verbeteren en versterkt in te zetten op de implementatie van de kennis in de imkerpraktijk.

Voor de sectorale interventie Groente en Fruit is op basis van de ontwikkelingen in de huidige POP 3 (+) periode gekozen voor een groei naar een jaarlijks budget van 64 miljoen euro. Naar verwachting zal er vanaf 2023 een extra begunstigde deelnemen aan deze regeling waardoor er acht begunstigden deelnemen, gemiddeld is er daarom 8 miljoen per jaar per begunstigde beschikbaar.

Het budget om de interventies voor de bijenteelt te ondersteunen is gebaseerd op de geschatte omvang van de bijenteeltsector (aantal bijenhouders en bijenvolken). Hiertoe wordt voor iedere lidstaat in de EU een vast bedrag per financieel jaar vastgesteld. Nederland krijgt €295.172 toegekend. Op basis van uitgaven voor heeft Nederland heeft gekozen voor maximaal 50% EU contributie (de nationale schil bedraagt dus maximaal €295.172). Dit bedrag is gebaseerd aan verstrekte subsidiegelden van de afgelopen jaren (voor het honingprogramma). Met het maximumbedrag van €590.344 kunnen de interventies worden uitgevoerd.

De interventies Samenwerking voor ketens, sectoren, gebieden en innovatie EIP en Kennisverspreiding en informatie richten zich op veel GLB doelen, en de budgetten zijn dus moeilijker toe te wijzen aan doel SO3.

2.1. SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen

2.1.SO4.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO4.1.1 Strengths

- Veel mogelijkheden voor klimaatadaptatie en -mitigatie
- Publiek-private samenwerking om klimaatopties toe te passen die in te passen zijn in de bedrijfsvoering
- Kennis om te innoveren
- Initiatieven van ketenpartijen

2.1.SO4.1.2 Weaknesses

- Goedkope fossiele brandstoffen vertragen transitie
- Toepassing van wind- en zonne-energie is nog afhankelijk van subsidies
- Uitstoot broeikasgassen relatief hoog
- Teelt biomassa kan niet concurreren met teelt akkerbouwgewassen
- Belemmeringen op het vlak van afval- en mestwetgeving staan hergebruik van stoffen in de weg

2.1.SO4.1.3 Opportunities

- (Onderzoek naar) nieuwe en innovatieve bedrijfssystemen (bijvoorbeeld niet-kerende grondbewerking en andere teeltsystemen)
- (Onderzoek naar) energiebesparing op boerenbedrijven en in de keten (duurzaamheidsprogramma's)
- Initiatieven van het bedrijfsleven
- Koploper worden in klimaat-neutrale land- en tuinbouw

2.1.SO4.1.4 Threats

- Business as usual in beleid en praktijk
- Toenemende concurrentie om de grond (ruimteclaims)
- Doorgaande klimaatverandering, met gevolgen als droogte, wateroverlast, hagelschade
- Verzilting van het grond- en oppervlaktewater

2.1.SO4.1.5 Other comments

Aanbeveling 5 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft onder meer betrekking op SO4. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 5: Emissies van andere stoffen dan CO2 door de veehouderij en bodembemesting verminderen en de capaciteit voor koolstofopslag verhogen door het herstel van veengronden en wetlands te ondersteunen via koolstoflandbouw en omschakeling naar een biogebaseerde en circulaire economie. Dit betekent onder meer dat via GLB-interventies ondersteuning moet worden geboden voor de verschuiving naar productiesystemen in de veehouderij met minder uitstoot door, overeenkomstig de methaanstrategie, ook duurzaam mestbeheer in aanmerking te nemen.

Appreciatie Nederland

Nederland herkent de benadering die in de aanbeveling wordt gepresenteerd. Duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging dragen bij aan een gezondere leefomgeving en een weerbaarder ecosysteem. We onderscheiden daarbij veenbodems en minerale bodems. In het Realisatieplan Visie LNV wordt aangegeven dat het essentieel is om ook vanuit het Klimaatakkoord en de daarin opgenomen ambitie voor extra vastlegging van koolstof een koppeling te maken met kringlooplandbouw. Voor minerale bodems is de ambitie dat in 2030 alle landbouwbodems (ca. 1,8 mln. ha) in Nederland duurzaam worden beheerd en er jaarlijks 0,5 Mton CO2 extra wordt vastgelegd. Daarnaast kunnen aangepaste oogstmethoden, waarbij de bodem in het natte najaar minder wordt dichtgereden, bijdragen aan een vermindering van de N2O-

emissie. De ambitie in veenweidegebieden (0,15 mln. ha) is om een reductie van 1Mton CO2-eq te bewerkstelligen door maatregelen te treffen die met name gericht zijn op een verhoging van de grondwaterstand. Een hogere grondwaterstand draagt tevens bij aan versterking van het weidevogelbeheer in veenweidegebieden. De omslag naar kringlooplandbouw zal ook bijdragen aan efficiënt grondstoffengebruik van productiesystemen, en minder emissies naar het milieu. Verder geeft het Nationaal Programma Landbouwbodems het nationale beleidskader weer met verschillende aanknopingspunten en maatregelen voor de bodem. Ook de maatregelen in het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn dragen bij aan meer organische stof opslag in de bodem door de nadruk op rustgewassen, vanggewassen en (permanent) grasland en de extra ruimte voor toepassing van organische stof rijke meststoffen (zoals compost en strorijke mest).

Daarnaast wordt, conform de methaanstrategie, koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems gestimuleerd door bomen en andere houtige elementen op landbouwgrond (agroforestry en landschapselementen). Dit vanwege de voordelen die dit biedt voor klimaatmitigatie door CO2-vastlegging in landbouwbodems en biomassa. Bovendien dragen bomen op landbouwgrond bij aan klimaatadaptatie door het vergroten van de weerbaarheid tegen weersextremen en klimaatgerelateerde ziekten en plagen, en door verbetering van het watervasthoudend vermogen van landbouwbodems. Deze maatregelen kunnen ook bijdragen aan biodiversiteit; zie daarvoor aanbeveling 6.

Inzet GLB-NSP

Beleidsimpulsen uit het GLB-instrumentarium zullen worden benut om (extra) inspanningen voor de klimaatopgave te bevorderen, door bijvoorbeeld duurzaam bodembeheer en kringlooplandbouw te stimuleren. Ook hier wil Nederland het GLB-NSP benutten om de aanpak integraal verder uit te werken en middelen in goede samenhang met elkaar in te zetten.

Het concrete onderdeel van de methaanstrategie dat aanbeveling 5 betreft, gaat over koolstofvastlegging. Dat wordt met verschillende maatregelen van het NSP gestimuleerd:

- Extra koolstofvastlegging op minerale landbouwbodems zal met name gerealiseerd worden met meer blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen. Deze maatregelen zijn deels verankerd in de conditionaliteiten GLMC 1 (blijvend grasland) en GLMC 7 (rotatie met rustgewas en vanggewas). Meer toepassing van deze maatregelen wordt gestimuleerd met de ecoregeling. Aanvullend worden ook voedselbossen en agroforestry gestimuleerd voor koolstofvastlegging.
- Het stimuleren van agroforestry (inclusief voedselbossen) en het aanleggen van houtige landschapselementen zal leiden tot extra koolstofvastlegging. Zie hiervoor ook aanbeveling 8. En daarmee zijn ook positieve effecten te verwachten voor de biodiversiteit. De investeringen hiervoor zullen vanuit het GLB-NSP worden ondersteund. Het beheer en onderhoud van landschapselementen wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb.
- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van een peilverhoging op 20.000 hectare landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.

2.1.SO4.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en	Categorie 1	Ja

	grotere koolstofvastlegging		
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 4	Nee

Other comments related to needs assessment.

N.12: De uitdagingen op het gebied van klimaatmitigatie zijn zeer groot en prioritair. Tussen 1990 en 2016 is de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector in totaal met ruim 18% afgenomen, maar neemt sinds 2012 weer licht toe. Het aandeel van de land- en tuinbouw in de totale broeikasgasemissies in Nederland ligt de laatste 10 tot 15 jaar rond de 12 à 14%.

Met uitzondering van gesloten systemen zoals in de glastuinbouw, heeft landbouwproductie te maken met 'verliezen naar de omgeving', zoals de SWOT aangeeft, en 'lijkt de grens aan wat technisch realiseerbaar is aan reductie van milieubelasting te zijn bereikt'. Voor veenweidegebieden geldt een specifiek opgave als het gaat om uitstoot van broeikasgassen. Door de doorgaande ontwatering, en daardoor bodemdaling, neemt de uitstoot van CO2 als gevolg van de oxidatie van het veen nog steeds toe.

Het Nationale Klimaatakkoord van 28 juni 2019 bevat een pakket maatregelen dat er voor moet zorgen dat in 2030 de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% is verminderd ten opzichte van 1990. Voor de sector landbouw (inclusief glastuinbouw) en landgebruik betekent dit een reductiedoel van 6 megaton CO2eq emissie.

In het klimaatakkoord staat ook dat rijk en provincies in overleg met de sector de opgave voor broeikasgasreductie (en verduurzaming in het algemeen) van de varkenshouderij integreren in het Nationaal Strategisch Plan (p.138). Dit geldt ook voor de aanpak in veenweidegebieden.

N.13: Een hoge urgentie. Het tekort aan voldoende zoet water (2018 en voorjaar 2020) leidt tot schade. Door het tekort wordt het ook moeilijker om KRW-doelstellingen te halen in 2027. De eindrapportage van beleidstafel droogte (2019) geeft aan dat de totale kwantificeerbare economische schade van de droogte van 2018 voor de landbouw en natuur tussen € 820 en € 1.900 mln. ligt. Door de klimaatverandering, zeespiegelstijging en het intensieve bodemgebruik in de landbouw worden steeds grotere stukken landbouwgrond in ons land geconfronteerd met wateroverlast, droogte, verzilting, zakkend grondwaterpeil en bodemverdichting. Droogte komt vaker voor en speelt in Nederland met name op de Hoge Zandgronden (Midden-, Zuid- en Oost-Nederland) en in de Zuidwestelijke Delta.

De risico's van droogte zijn het meest uitgesproken voor de landbouwketen en natuur. De economisch nadelige effecten op landbouwketen zijn € 820 - 1.400 mln. en op natuur € 500 mln. ('Rapport Economische schade door droogte in 2018', Ecorys, 2019). Nationale en regionale budgetten zijn beperkt. Het budget dat overheden op dit moment voor waterkwantiteit kunnen inzetten is bedoeld voor investeringen door overheden zelf (waterschappen e.d.). Voor ondersteuning van individuele boeren om hun eigen land aan te passen zijn andere fondsen nodig. Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is hier beperkt budget voor.

N.14: Opwekking van duurzame energie en energiebesparing is urgent. In 2016 had de Nederlandse land- en tuinbouw (inclusief bosbouw) een aandeel van 4,3% in de nationale productie van duurzame energie. Het gaat daarbij onder meer om windenergie, zonne-energie en energie uit biomassa (biodiesel, biogas en bio-ethanol). Met name na 2005 is de productie van duurzame energie door de land- en bosbouw in een versnelling gekomen, al is het aandeel nog relatief gering. De koppeling tussen opwekking van duurzame energie en energiebesparing en het GLB vanuit bijv. de ecoregeling, waar relatief veel geld voor realisatie van de groen-blauwe architectuur naar toe zal vloeien, is echter minder gemakkelijk te leggen. Landelijk, provinciaal en gemeentelijk wordt er al veel beleid uitgevoerd en er zijn veel subsidieregelingen voor burgers, agrarische bedrijven en andere aanvragers op het platteland om de energietransitie te maken

(SDE++, RES-gelden, klimaatenveloppe, topsectorenbeleid, VAMIL/MIA (fiscale maatregelen), garantie- en leningfaciliteiten bij Invest.nl en Groenfonds etc.). Daarom worden vanuit het GLB geen specifieke interventies ingezet op opwekking duurzame energie en energiebesparing.

2.1.SO4.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective

- **Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen**
- **Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG**
- **Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013**

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES'en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid**

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Daarnaast stelt de KRW ook eisen aan grondwaterlichamen. Er zijn Europese milieukwaliteitseisen voor nitraat en bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Voor een aantal andere stoffen zijn aanvullend nationaal drempelwaarden voor de grondwaterkwaliteit vastgesteld. Voor de grondwaterkwantiteit geldt de algemene eis dat er evenwicht is tussen onttrekking en aanvulling en zijn overige aspecten uitgewerkt in nationale doelen. Verder mag zowel kwaliteit als kwantiteit geen belemmering zijn voor het behalen van doelen voor drinkwater, oppervlaktewaterlichamen en grondwaterafankelijke natuurgebieden. In een aantal gebieden is de grondwatertoestand ontoereikend (https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/18/2-ontwerp-stroomgebiedsbeheerplannen-2022-2027**)**

2.1.SO4.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare	I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden die profiteren van ecoregelingen
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - actions to mitigate and to adapt to climate change	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments	I.70.1 - ANLb	O.14. Aantal hectaren (exclusief bosbouw) of aantal andere eenheden die vallen onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden op het bedrijf
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Om een klimaatvriendelijkere en meer duurzame landbouw tot stand te kunnen brengen, is het belangrijk om boeren te ondersteunen bij deze transitie, passend bij het bedrijf en de omgeving. Om de doelen bij de groenblauwe architectuur (inclusief S05 en S06) te bereiken is één interventiestrategie ontwikkeld.

Belangrijke activiteiten voor klimaatmitigatie en -adaptie zijn het verhogen van het waterpeil in veengronden en maatregelen om koolstof vast te leggen in de bodem, het verbeteren van de sponswerking van de bodem, met name op hoge zandgronden, en het stimuleren van een minder intensieve landbouw. De interventies die bijdragen aan het realiseren van de doelen zijn de conditionaliteiten voor de basisbetaling, de eco-regeling, het ANLb, productieve en niet-productieve investeringen, en het bevorderen van kennis en gebiedsgerichte samenwerking. Voor het verhogen van het waterpeil in de veenweiden zijn de interventies nog niet helemaal uitgewerkt. Daarom ondersteunen we gebiedsprocessen met als doel om het waterpeil te verhogen en landbouw te extensiveren. Dit willen we ondersteunen door met inzet van art. 77 samenwerking te faciliteren, boeren te compenseren voor verminderde opbrengsten en noodzakelijke investeringen als gevolg van deze aanpak te subsidiëren. Mogelijk wordt dit verder ontwikkeld met inzet van de grondgebonden subsidies, waaronder wellicht een nu nog niet geprogrammeerde vergoeding voor gebiedsspecifieke nadelen.

De inzet loopt langs twee sporen, met een nationale, meer generieke aanpak (met regionale gebiedsgerichte accenten) langs de weg van conditionaliteiten en vooral de eco-regeling. Met name de GLMC blijvend grasland, veenweide en wetlands en gewasrotatie zijn hier van belang. Bij de ecoregeling gaat het over activiteiten die landelijk inzetbaar zijn, zoals diepwortellende gewassen (rustgewassen), vanggewassen, jaarrond groen, niet-kerende grondbewerking, precisielandbouw, het bevorderen van natte teelten en landschapselementen (houtopstanden). Tevens zetten we risicobeheer in, de brede weersverzekering. Daarnaast is het mogelijk gemaakt om een bedrijfsduurzaamheidsplan op te stellen, waar de effecten op klimaat van de boerenbedrijfsvoering worden meegewogen. Zo kunnen alle boeren in Nederland een bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen.

Het tweede spoor is de gebiedsgerichte aanpak. Binnen het ANLb zijn nieuwe gebieden aangewezen voor klimaat en water, waar activiteiten die klimaatadaptie bevorderen kunnen worden ingezet. Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen projecten op, met als doel het

realiseren van peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond. Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 'het houden aan het peilbesluit' ingevoerd. Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd. Productieve en niet-productieve investeringen worden ingezet voor bijvoorbeeld het tegengaan van emissie uit bedrijfsgebouwen, het aanleggen van stuwtjes, waterbekkens, houtopstanden en precisielandbouw. Kleinere investeringen ten behoeve van grondgebonden activiteiten maken tevens onderdeel uit van het onderdeel samenwerking ter versterking van de grondgebonden GBA-structuur. Het belang van de thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren. Aangezien er bij klimaatadaptie een sterk verband is met het specifieke doel water, levert tevens de gebiedsgerichte samenwerking water een bijdrage aan dit doel.

2.1.SO4.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO4.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) : **Nee**

2.1.SO4.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Target value**
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.14 PR - Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	40.64 %
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.19 PR - Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	31.08 %
R.26 CU - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.27 CU - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden	1087.00

R.28 [CU] - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties	20000.00
R.29 [PR] - Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	3.85 %
R.31 [PR] - Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	16.43 %
R.34 [PR] - Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	4.36 %
R.36 [CU PR] - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00
R.38 [CU] - Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	2424.14 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren
SO.4	R.14, R.19, R.27, R.29, R.31, R.34	R.9, R.16, R.26, R,36, R.28, R.1, R.2, R.38

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO.4. De resultaatindicatoren R14, R19, R27, R29, R31, R34 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO4.9 Justification of the financial allocation

De uitdagingen op het gebied van klimaatmitigatie zijn zeer groot en prioritair. Tussen 1990 en 2016 is de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector in totaal met ruim 18% afgenomen, maar neemt sinds 2012 weer licht toe. Het aandeel van de land- en tuinbouw in de totale broeikasgasemissies in Nederland ligt de laatste 10 tot 15 jaar rond de 12 à 14%. Het nieuwe coalitieakkoord (2021-2025) benoemt klimaatverandering als dé uitdaging voor onze generatie. Goed klimaatbeleid biedt kansen om een duurzame en sterke economie op te bouwen en nieuwe banen te creëren. Hiertoe wil de coalitie een klimaat- en transitiefonds van €35 mrd. voor de komende 10 jaar oprichten, aanvullend op de huidige Subsidieregeling Duurzame Energie SDE++, om de om de benodigde energie-infrastructuur (elektriciteit, warmte, waterstof en CO2) aan te leggen, de groene industriepolitiek te verwezenlijken en de mobiliteit en de gebouwde omgeving te verduurzamen. Aanvullend wil Nederland vanuit het GLB bijdragen aan de verminderen van broeikasgasemissies in de veehouderij door investeringen, verminderen van veenoxidatie en bodemdaling door samenwerking, vastleggen van CO2 in landbouwbodems, vastleggen van CO2 in houtige gewassen, bomen en bossen in ecoregelingen, ANLb en investeringen. Ook zal Leader meer voor dit doel worden ingezet. Dit is lijn met het WUR advies van Baayen et al. 2021 (Bijlage Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan).

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk. Naar verwachting zal ongeveer 80% van de landbouwers hier gebruik van maken en wordt er vanuit gegaan dat 20% van het ecoregelingbudget kan worden aangemerkt als bijdrage aan het inkomen. Een aanzienlijk deel van het budget voor ecoregelingen zal via de eco-activiteiten ten

goede komen van het klimaat of klimaatgerelateerde onderdelen (bodem, koolstof).

Volgens Baayen et al. (2021) laat het benodigde budget voor innovatie en investeringen zich slecht inschatten, omdat beoogde innovatie deels nog moet plaatsvinden. Welk bedrag aan investeringen nodig is om de gestelde doelen te bereiken, is daardoor niet te zeggen. Ook is de effectiviteit van nieuwe stalsystemen soms nog onzeker zijn. Het bedrag voor (niet-productieve) investeringen wordt in ieder geval verhoogd ten opzichte POP3.

Het rapport van Baayen et al. (2021) geeft ook aan dat de grote opgaven op het gebied van klimaat, milieu en biodiversiteit het meest doelmatig via een gebiedsgerichte aanpak geadresseerd kunnen worden. Aanvullend op de uitbreiding van ANLb, wordt via experimenten in het kader van de samenwerking ingezet op peilverhoging in de veenweiden en stikstof aanpak in de N2000 bufferzones. Leidend voor de reservering van de bedragen is het verwachte absorptievermogen en haalbaarheid van dergelijke experimenten, op basis van de GLB pilots in POP3 periode. De uitstoot van CO2 uit de veenweide hangt lineair samen met de diepte van de ontwatering. Het gemiddeld benodigde steunbedrag per hectare om de inkomstenderving ten gevolge van peilverhoging te compenseren wordt geschat op € 240 tot € 660 per hectare per jaar, afhankelijk van de huidige diepte van de ontwatering en het aantal maanden per jaar dat het hogere peil van toepassing is (Baayen *et al*. 2021). De berekeningen van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur zijn in dezelfde orde van grootte. Wanneer ook minder diep veen wordt meegenomen, is 200.000 ha een ruwe schatting van het totale areaal in relatie tot de landbouw in Nederland. Om de haalbaarheid van deze maatregelen in de praktijk te ondervinden wordt in het NSP een experiment in het kader van ‘samenwerking’ opgezet.

Het budget voor ANLb is ingeschat op basis van de allocatie in POP3 en wordt uitgebreid in scope (klimaat en water) en aantal deelnemers. Het tekort aan voldoende zoet water (2018 en voorjaar 2020) leidt tot schade. Door het tekort wordt het ook moeilijker om KRW-doelstellingen te halen in 2027. De eindrapportage van beleidstafel droogte (2019) geeft aan dat de totale kwantificeerbare economische schade van de droogte van 2018 voor de landbouw en natuur tussen € 820 en € 1.900 mln. ligt. Het budget dat overheden op dit moment voor waterkwantiteit kunnen inzetten is bedoeld voor investeringen door overheden zelf (waterschappen e.d.). Voor ondersteuning van individuele boeren om hun eigen land aan te passen zijn andere fondsen nodig. Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is hier beperkt budget voor.

Er worden extra (niet productieve) investeringen beschikbaar gesteld, hiervoor zijn POP3 en het economisch herstelfonds als vertrekpunt genomen en rekening gehouden.

In de verhoogde conditionaliteit zijn de eisen inzake goede landbouw- en milieucondities (GLMC’s) en uit regelingen voortvloeiende beheerseisen (RBE’s) vervat. Deze verhoogde conditionaliteit geldt voor alle areaalgebonden steun in de eerste en de tweede pijler. In Nederland is een concordantietabel gemaakt, die voor alle bovenwettelijke activiteiten die onderdeel uitmaken van het Geïntegreerd beheers- en controlesysteem, de baseline vastlegt. Deze baseline vormt de basis waarboven een vergoeding kan worden gegeven bij zowel artikel 31(5) als artikel 70(3). Deze baseline is geactualiseerd, met als peildatum 1 december 2021 en zal worden aangepast wanneer in Nederland voor de baseline relevante nieuwe wetgeving wordt aangenomen, bijvoorbeeld voor het invoeren van het 7e Actieprogramma nitraat. De baseline is opgenomen in de bijlagen, en tevens opgenomen bij de interventies Ecoregeling en Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

2.1.SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen

2.1.SO5.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO5.1.1 Strengths

- Efficiënte productie per eenheid product
- Milieudruk grond en oppervlaktewater met gewasbeschermingsmiddelen, stikstof en fosfaat is stabiel tot afgenomen
- Initiatieven in sector en keten om milieubelasting door productie terug te brengen
- Veel kennis in sectoren en ketens om de milieubelasting van natuurlijke hulpbronnen te verminderen
- Samenwerking tussen diverse partijen in de keten om te werken aan verduurzaming

2.1.SO5.1.2 Weaknesses

- Nog niet alle milieudoelstellingen zijn gehaald, vergt ook nog veel inspanning
- Ook het voldoen aan de waterkwaliteitsdoelen voor grond- en oppervlaktewater vergt nog veel inspanning
- Te veel focus op enkelvoudige doelstellingen
- Te weinig aandacht voor het systeem en de onderlinge afhankelijkheden
- Grens aan wat technisch haalbaar is aan verminderen
- Milieubelasting lijkt op sommige punten bereikt, gesloten systemen uitgezonderd
- Verschillende milieuproblemen zijn meer gebaat bij een regionale aanpak dan bij de huidige generieke aanpak
- Kosten verduurzaming niet altijd uit de markt te halen

2.1.SO5.1.3 Opportunities

- Ontwikkeling van nieuwe technieken en landbouwsystemen
- Onderzoek en praktijk werken volop aan nieuwe bedrijfssystemen en innovaties voor verduurzaming
- Langzaam groeiende vraag naar duurzamer geproduceerde voedselproducten
- Visie Kringlooplandbouw biedt een wenkend perspectief voor systeemverandering en kan als katalysator werken

2.1.SO5.1.4 Threats

- Noodzaak tot aanpassing grondgebruik vanwege klimaatverandering
- Verzilting en verslemping groeiend probleem
- Waterbeheer een grotere uitdaging als gevolg meer droge jaren en meer piekbelasting
- Verharding maatschappelijke discussie landbouw
- Grote gevolgen van de rechterlijke uitspraak inzake het Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de aanvullende wetgeving

2.1.SO5.1.5 Other comments

Aanbevelingen 4, 9 en 10 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) hebben onder meer betrekking op SO5. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 4: De nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, de stikstofdepositie in de voor stikstof kwetsbare Natura 2000-gebieden terugdringen tot onder de kritieke waarden, en bijdragen aan verwezenlijking van de doelstelling voor nutriëntenverliezen in Nederland uit de Europese Green Deal, door middel van goed geïntegreerde maatregelen ter ondersteuning van de transitie naar een duurzamere en minder intensieve landbouw. Via de onder de beide pijlers van het

GLB beschikbare steunmiddelen moet worden gewerkt aan een efficiënter gebruik van minerale en biologische meststoffen en aan verbetering van het bodembeheer in algemene zin.

Appreciatie Nederland

De geformuleerde ambitie in de aanbeveling is in lijn met de Visie 'Waardevol en verbonden', het 7e Nitraatactieprogramma, de 3e Stroomgebiedsbeheerplannen vanuit de Kaderrichtlijn Water, het Programma Natuur, het Nationaal Programma Landbouwbodems, de structurele aanpak stikstof, de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering en de contouren van het nieuwe Mestbeleid. Het Nederlandse uitgangspunt is dat een duurzaam bodembeheer moet leiden tot minder nutriëntenverliezen en daarmee bijdraagt aan een gezonde bodem, verbeterde biodiversiteit, betere waterkwaliteit en klimaat. Hierbij is van belang dat de reductie van nutriëntenverontreiniging en vermindering van de belasting van klimaat, milieu en biodiversiteit leidend is. Een integrale benadering is noodzakelijk. Nederland heeft een sterk innovatie-systeem, waarbij ontwikkelingen naar precisielandbouw (NPPL), verwaarding van reststromen en het beperken van emissies centraal staat. Daarbij kijkt Nederland onder andere naar het gebruik van innovatieve stalsystemen, managementmaatregelen en extensivering. In de wet 'Stikstofreductie en Natuurverbetering' zijn resultaatsverplichtende omgevingswaarden opgenomen. Daarmee moet in 2025 40%, in 2030 50% en in 2035 74% van het areaal met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht. Hiervoor heeft het kabinet tot aan 2030 circa € 6 miljard vrijgemaakt. De helft daarvan wordt ingezet ten behoeve van natuurherstel en -verbetering. € 2 miljard wordt gebruikt om met behulp van bronmaatregelen stikstofdepositie te verminderen. Die maatregelen worden genomen in alle sectoren die stikstof uitstoten. De resterende middelen worden ingezet om de partiële bouwvrijstelling op een verantwoorde manier mogelijk te maken, waarbij 500 miljoen euro besteed zal worden aan stikstofreductie in de bouw en 500 miljoen euro zal gaan naar aanvullende maatregelen binnen of buiten de bouw.

In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen voor stikstof te versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur integraal aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard beschikbaar komt. Hierbij wordt naar stikstof, klimaat, biodiversiteit en waterkwaliteit (o.a. stikstof en fosfor) gekeken.

In 2027 dienen de KRW- doelen voor chemische en biologische waterkwaliteit te zijn behaald. In het 7e Nitraatactieprogramma worden maatregelen vastgelegd om uit- en afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater terug te dringen. Het betreft bouwplanmaatregelen, bemestingsmaatregelen en het aanhouden van een bufferstrook langs water en het toepassen van gewasrotatie. Deze maatregelen zijn vertaald naar de GLMC's en ecoregeling. De prioritaire maatregelen in het 7e Nitraat Actie Programma gericht op (blijvend) grasland, rustgewassen en vanggewassen hebben door de diepere beworteling van deze gewassen een versterkende werking op de bodemkwaliteit, de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, het waterbufferend vermogen van landbouwbodems en de koolstofvastlegging. Ook wordt in het 7e actieprogramma ruimte geboden voor toepassing van organische stof rijke meststoffen zoals strorijke mest en compost.

Met het 7e actieprogramma komt doelbereik voor het grondwater in zicht, maar voor de oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen voor de Nitraatrichtlijn en KRW nog niet gehaald. Er wordt aangegeven dat om daadwerkelijk te komen tot passende maatregelen, het noodzakelijk is om in te zoomen op hotspots binnen probleemstroomgebieden om uiteindelijk oorzaken en oplossingen te vinden op gebiedsniveau, bedrijfsniveau of zelfs perceelsniveau. Dat betekent dat deze maatregelen beter op gebiedsniveau uitgewerkt kunnen gaan worden en niet als generieke maatregelen opgelegd moeten worden vanuit het Rijk. Daarbij zijn soms stevige maatregelen nodig en maatregelen die zich richten op veranderingen in het watersysteem. Integratie van waterkwaliteit in de gebiedsgerichte aanpak stikstof (zie regeerakkoord d.d. 16-12-2021) biedt mogelijkheden om de benodigde maatregelen gebiedsgericht te kunnen gaan nemen om ook de doelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit te gaan behalen.

Inzet GLB-NSP

Aanvullend daarop worden in het GLB-NSP duurzaam bodem- en waterbeheer en koolstofvastlegging gestimuleerd.

In de GLMC's 4 (bufferstroken) en 7 (gewasrotatie) wordt ingezet op vermindering van nutriëntenverliezen.

In de ecoregeling worden doelen voor bodem en water nagestreefd. Voorbeelden van activiteiten gericht op het voorkomen van nutriëntenverontreiniging zijn:

- Stikstofbindend gewas
- Rustgewas
- Graslandrand
- Grasland met kruiden
- Niet-kerende grondbewerking
- Bedekt houden van percelen
- Niet-productieve akkerrand (>3m)
- Biologische landbouw
- Blijvend grasland
- Vanggewas
- Verlengde weidegang

Met het ANLb, het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, is primair gericht op het versterken van biodiversiteit op boerenland. Met het ANLb worden ook beheermaatregelen gestimuleerd ter verbetering van bodemkwaliteit en voorkomen van emissies, bijvoorbeeld door het ondersteunen van langjarig kruidenrijk grasland, het aanhouden van verbrede bufferstroken (evt met kruiden) of een infiltratiegreppel. Daarnaast wordt een verbetering van waterkwaliteit, vaak in combinatie met klimaatadaptie, gestimuleerd.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer richt zich op kennisverspreiding en toepassing van maatregelen voor een betere bodem- en waterkwaliteit en waterbufferend vermogen op alle Nederlandse landbouwgronden. Het betreft met name maatregelen uit de ecoregeling en kennisverspreiding, samenwerking en productieve investeringen uit pijler 2. Aanvullend kunnen gebiedsspecifieke maatregelen van het ANLb worden ingezet, die niet alleen de biodiversiteit maar ook klimaat en waterkwaliteit versterken zoals diverse bufferstroken.

Investeringen:

- Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering, onder anderen ten behoeve van precisielandbouw om emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen c.q. terug te dringen
- Niet productieve investeringen door landbouwers, onder anderen ter vermindering van emissies uit stallen en van erven, kleinschalige inrichtingsmaatregelen in en langs water
- Niet-productieve investeringen door niet-landbouwbedrijven: gericht op grootschalige investeringen die onder anderen bijdragen aan verbetering waterhuishouding (doelen KRW en vasthouden van water)

Overgangsgebieden N2000

Om nutriëntenverontreiniging van water en lucht op N2000-gebieden te verminderen, en verdroging en stikstofdepositie terug te dringen is, vanuit het oogpunt van doeltreffendheid en doelmatigheid, een gebiedsgerichte aanpak essentieel. Deze gebiedsgerichte aanpak van de overgangsgebieden N2000 wordt vormgegeven via inzet van artikel 77 SPV. Door in te zetten op extensivering van de landbouw in deze gebieden en maatregelen te treffen die passen bij de kenmerken van het gebied, wordt er toegewerkt naar een vermindering van stikstofemissies in deze overgangsgebieden en daarmee de depositie op N2000-gebieden.

Afstemming en investeringen GBA
De afstemming tussen landbouwers over hun inzet van beheermaatregelen in de ecoregeling en het ANLb, met inachtneming van conditionaliteiten, wordt versterkt door middel van samenwerkingsprojecten, ondersteund met kleine investeringen. Deze zijngericht zijn op activiteiten die de nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, en de transitie naar een duurzamere en minder intensieve landbouw ondersteunen.

SABE
Via inzet op de SABE-regeling, wordt de kennispositie van landbouwers versterkt middels bedrijfsadvisering.

Aanbeveling 9: Bijdragen aan de aanpassingsdoelstellingen van de Europese Green Deal door de inspanningen voor het opbouwen van weerstand te versterken. Landbouwers moeten steun krijgen voor landbouwpraktijken die het herstel van natuurlijke processen met betrekking tot water en bodem (de sponsfunctie) bevorderen, waaronder herstel van veengronden en wetlands en het vasthouden van water in de haarvaten van de (deel)stroomgebieden van rivieren.

Appreciatie Nederland
Nederland kan zich vinden in de aanbeveling van de Commissie. Duurzaam bodem- en waterbeheer en koolstofvastlegging dragen bij aan een gezondere leefomgeving, een weerbaarder ecosysteem en herstel van veengronden en wetlands. Een duurzaam beheerde bodem met een goede bodemstructuur en divers bodemleven waarvan de koolstofhuishouding op orde is, houdt (tijdelijk) overtollige nutriënten beter vast, draagt bij aan een hogere benutting van nutriënten en voorkomt daarmee uitspoeling naar het grond- en oppervlaktewater en emissies naar de lucht. Ook wordt oppervlakkige afspoeling voorkomen. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan het verminderen van de stikstof- en/of fosfaatemissies naar water, bodem, lucht en milieu in het algemeen. Bovendien verbetert een goede bodemstructuur de sponswerking van de bodem, zodat water beter wordt opgenomen en vastgehouden. Ook kunnen landbouwers bijdragen aan duurzaam (grond)waterbeheer op gebiedsniveau door watermaatregelen te nemen rond de percelen, zoals het plaatsen van stuwtjes en het laten dichtgroeien en verlanden van bovenstroomse beeksystemen. Dergelijke maatregelen dragen bij aan het tegengaan van negatieve effecten van de klimaatverandering, ondersteunen boven- en ondergrondse biodiversiteit, en zorgen ervoor dat er in perioden van droogte meer water beschikbaar is voor het gewas.

Inzet GLB-NSP
Een duurzame inzet van natuurlijke hulpbronnen, inclusief het stimuleren van duurzaam water- en bodembeheer en het uitbreiden van het aantal en beheer van zowel droge als natte landschapselementen is een centraal element bij de uitwerking van het GLB-NSP. Dit draagt ook bij aan de aanpassingsdoelstellingen van de Green Deal en de aanpak geformuleerd in het Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw en het Nationaal Programma Landbouwbodems. Dit is integraal uitgewerkt, zowel bij de ecoregeling, het ANLb, investeringen, samenwerking en kennisdeling. Bij het ANLb wordt een nieuwe categorie ingevoerd: klimaat en water, met name ter versterking op gebiedsniveau van de inzet door agrariërs voor klimaatadaptie. Dit wordt ondersteund door een regeling die afstemming met bijvoorbeeld de ecoregeling en investeringen ondersteunt. Daarnaast organiseert het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer kenniskaravaans, kenniscarrousels, studiegroepen, proefboerderijen, etc. Hiermee krijgen landbouwers enerzijds zicht op het handelingsperspectief hoe invulling kan worden gegeven aan de opgaven. Anderzijds is er de (financiële) stimulans uitvoering te geven aan maatregelen en over te gaan tot investeringen.

De eerder genoemde maatregelen ten behoeve van betere bodem- en waterkwaliteit zijnde blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen dragen tevens bij aan een beter watervasthoudend vermogen van landbouwbodems. Deze maatregelen zijn opgenomen in de conditionaliteiten (op basis van het 7^{e}

actieprogramma Nitraatrichtlijn) en de ecoregeling.

Aanbeveling 10: Bijdragen aan de doelstelling van de Europese Green Deal inzake vermindering van het gebruik en het risico van pesticiden door verder te gaan met de uitvoering van programma's tot vermindering van het gebruik en risico van gewasbeschermingsproducten, door niet-chemische plaagbestrijdingsmethoden en plaagbestrijding met lage pesticideninzet te bevorderen en door te zorgen voor volledige implementatie van geïntegreerde gewasbescherming.

Appreciatie Nederland

Het Nederlands beleid voor de verduurzaming van gewasbescherming is in september 2020 vastgesteld in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Dit beleid richt zich op een transitie naar weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van landbouw en natuur en het terugdringen van emissies naar het milieu en residuen op voedselproducten naar nagenoeg nul. Het nationale beleid draagt bij aan de doelstelling van de Europese Green Deal (Farm to Fork) inzake vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en risico's voor mens en milieu en het bevorderen van niet-chemische maatregelen in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

Het Regeerakkoord vermeldt op gebied van gewasbescherming een intensivering van de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. Verder worden de normen voor het gebruik van middelen afgestemd op de Kaderrichtlijn Water.

Inzet GLB-NSP

Het GLB biedt mogelijkheden om bij te dragen aan de Green Deal doelstelling en daar zet Nederland met het NSP ook op in. Maatregelen voor het verminderen van het gebruik en de risico's van gewasbeschermingsmiddelen zijn geïntegreerd met maatregelen om de waterkwaliteit te beschermen en klimaatadaptatie, bodemkwaliteit en biodiversiteit te bevorderen. Meer concreet betreft het een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstroken die als conditionaliteit zijn opgenomen langs waterlopen en de teelt van vang- en rustgewassen (koppeling aan KRW en nitraatrichtlijn maatregelen, GLMC4 en GLMC7). De verplichte vruchtwisseling op bouwland (GLMC 7) en het verplichte percentage aan niet-productief areaal en landschapselementen (GLMC 8) draagt bij aan weerbare gewassen en teeltsystemen en de verbinding tussen landbouw en natuur. In de lijst met 26 mogelijke maatregelen ten behoeve van de ecoregeling zijn tien maatregelen opgenomen die bijdragen aan de vermindering van gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen en het bevorderen van niet-chemische maatregelen en geïntegreerde gewasbescherming. Het betreft de volgende maatregelen: 1. rustgewas; 7. bufferstrook met kruiden; 10.strokenteelt; 15/16. geen gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (glyfosaat) bij het onder werken van een rustgewas of graszode; 18. biologische bestrijding; 22/23. houtige elementen; 25. niet productieve akker(rand) en 26. biologisch bedrijf.

Verder worden GLB-interventie maatregelen ingezet voor kennis, innovatie en investeringen op het gebied van digitalisering en precisielandbouw (artikel 73 van de SP VO). Relevant voor gewasbescherming zijn bijvoorbeeld investeringen in monitoringssystemen, precisielandbouw, inclusief taakkaarten voor verminderde gewasbescherming en nutriëntengebruik, en robotisering. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

2.1.SO5.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch

			GLB-plan
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk

Other comments related to needs assessment.

N.15: De urgentie om te werken aan waterkwaliteit is groot: naast het belang van het behalen van de KRW- en Nitraatrichtlijn-doelen is er de synergie met bodem, biodiversiteit, voedselveiligheid en -kwaliteit. Schoon en voldoende water is van wezenlijk belang voor Nederland en de landbouwproductie. De kwaliteit van meer dan de helft van de wateren in Nederland is onvoldoende. Nederland ligt niet op koers om de KRW-doelen te halen in 2027. De Nationale Analyse Waterkwaliteit toont dat de kwaliteit van het oppervlaktewater verbetert, maar er blijven – regionaal verschillende - opgaven. Dit komt doordat de normen voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in bepaalde wateren worden overschreden en doordat de biologie in het water deels onvoldoende is (waterplanten, vissen, waterdiertjes, algen).

Hoewel de drinkwaterkwaliteit in Nederland zeer goed is, staan de bronnen van drinkwater onder toenemende druk. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de aanwezigheid van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (eindrapport Nationale analyse Waterkwaliteit, 2020). Voor het grondwater zijn er vooral blijvende knelpunten in de geschiktheid van grondwater voor grondwaterafhankelijk oppervlaktewater, grondwaterafhankelijke natuur en voor drinkwaterwinningen(eindrapport Nationale analyse Waterkwaliteit, 2020).

Voor het grondwater geldt bovendien dat de hoeveelheid nitraat op veel plekken nog niet aan de norm voldoet (‘Balans voor de leefomgeving’ (2019) en ‘Eindrapport nationale analyse Waterkwaliteit’ (mei 2020)). Voor ruim 22% van de grondwatermeetpunten geldt dat het grondwater teveel nitraat bevat met name in het zuidelijk zandgebied.

N.16: De nationale ambitie is dat in 2030 alle landbouwbodems duurzaam worden beheerd. Een gezonde bodem is de basis voor duurzame landbouw. Gezonde bodems dragen bij aan een gezonde leefomgeving, een weerbaar ecosysteem en aan meerdere beleidsopgaven zoals op het gebied van klimaatadaptatie, waterkwaliteit, biodiversiteit en koolstofvastlegging. De intensivering in de landbouw zet de kwaliteit van landbouwbodems onder druk. Op ongeveer de helft van de Nederlandse landbouwbodems is sprake van ondergrondverdichting. Ook zijn er zorgen over de kwaliteit, de hoeveelheid en de opbouw van stabiele organische stof in de bodem. Een ander aandachtspunt is de hoeveelheid en de samenstelling van het bodemleven. De chemische, fysische en biologische aspecten van de bodem bepalen uiteindelijk de bodemkwaliteit en dragen alle bij aan de natuurlijke weerbaarheid van de bodem. Indien één of meerdere van deze elementen niet op orde zijn, is de bodem kwetsbaarder voor ziekten, erosie, uitspoeling van nutriënten en schade door droogte en wateroverlast. Een betere bodemkwaliteit is onderdeel van klimaatmitigatie/adaptatie en draagt bij aan een betere waterkwaliteit.

N.17: Stikstofemissiereductie is een van de belangrijkste doelstellingen voor de agrarische sector, zo niet de belangrijkste tot 2030. Geur is in het NSP geen prioriteit. Geurbelasting wordt aangepakt door normen te stellen voor de geurbelasting. Voor de periode 2020-2030 is in EU-verband een afname van de ammoniakemissie uit alle bronnen afgesproken van 13% ten opzichte van 2005 (133 mln. kg). Deze doelstelling is al gehaald (Balans van de Leefomgeving, 2018). Dat geldt niet voor het stikstofoverschot, dit stijgt de laatste jaren gemiddeld weer. De stikstofdepositie is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren. De stikstofproductie was in 2017 voor het eerst hoger dan het plafond. De fijnstofemissie vanuit de landbouw is sinds 2011 tamelijk stabiel. In 2019 heeft de Raad van State geoordeeld dat de PAS niet meer kan worden gebruikt als instrument. Inmiddels heeft het kabinet € 5 mld. uitgetrokken (tot 2030) voor stikstofmaatregelen om een reductie van 26% te realiseren (mei 2020). De Commissie Remkes geeft aan dat nog meer reductie nodig is (nl. 50%), de commissie Hordijk geeft aan dat de meetmethoden voor stikstof moeten worden verbeterd.

2.1.SO5.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective

- **Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.**
- **Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.**

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.**
- **Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.**

Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige

maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020 gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7^{e} AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.

Het gaat om:
A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;
B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7e AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8e AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;
C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en
D) kennis, communicatie en pilots.
E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.
F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6e AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden

afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie ‘samenwerking’ uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

2.1.SO5.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare	I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden die profiteren van ecoregelingen
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments	I.70.1 - ANLb	O.14. Aantal hectaren (exclusief bosbouw) of aantal andere eenheden die vallen onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden op het bedrijf
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)

Overview

Het Nederlandse uitgangspunt is dat een gezonde bodem en duurzaam bodembeheer moet leiden tot minder nutriëntenverliezen en tevens bijdraagt aan biodiversiteit, verminderde afhankelijkheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen, betere waterkwaliteit en klimaat. Daarbij is het van belang dat de reductie van verontreiniging en vermindering van de belasting van klimaat, milieu en biodiversiteit leidend is. Een integrale benadering is noodzakelijk. In het coalitieakkoord wordt ernaar gestreefd natuur en landbouw in balans met elkaar te brengen door de transitie naar kringlooplandbouw voort te zetten. Op het terrein van voer, mest, bodem, pacht, dierenwelzijn en de daarbij behorende innovaties. Met inzet van reststromen in veevoer, vervanging van kunstmest door organische mest en een grondgebonden melkveehouderij sluiten we kringlopen. Nederland heeft een sterk innovatiesysteem, waarbij

ontwikkelingen naar precisielandbouw (NPPL), verwaarding van reststromen en het beperken van emissies centraal staat.

In de wet ‘stikstofreductie en natuurverbetering’ zijn resultaatsverplichtende omgevingswaarden opgenomen. Daarmee moet in 2025 40%, in 2030 50% en in 2035 74% van het areaal met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht.

Boeren worden in het NSP zowel individueel als collectief (en met andere actoren) gestimuleerd om een stap zetten in de verduurzaming op het gebied van water, lucht en bodem. Met een gebiedsaanpak is er synergie te halen door integratie van bodem-, water- en biodiversiteitsmaatregelen. Met de invulling van de conditionaliteiten wordt de basis gelegd voor normering voor de water- en bodemkwaliteit op bedrijfsniveau. Vanuit de water- en bodemkwaliteit bezien, is het in stand houden van het areaal blijvend grasland een zeer effectieve maatregel (GLMC1). Met bufferstroken (GLMC4) worden bemestings- en teeltvrije zones gereguleerd om de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren. Met rotatie van rustgewassen (GLMC7) wordt de grondwaterkwaliteit verbeterd. Het NSP is hierin volgend op het 7e Nitraat Actieprogramma (lopend van 2022 tot en met 2025), dat op termijn leidt tot het behalen van de benodigde reductie van nutriëntenbelasting vanuit de landbouw op grondwater (Nitraatrichtlijn) én voldoende bijdraagt aan de benodigde reductie van oppervlaktewaterbelasting vanuit de landbouw (Kader Richtlijn Water). Water en bodem zijn tenslotte twee doelstellingen in de ecoregeling waar de boeren punten op kunnen halen. Met de eco-regeling wordt een stap gemaakt om de basiskwaliteit van het milieu te verbeteren. Water- en bodemmaatregelen zijn daar een belangrijk onderdeel van.
De aanpak verschilt met die van de agrarische collectieven in het ANLb, waar aangesloten boeren in een aangewezen gebied samen aan de slag gaan. In het ANLb wordt het gebruik van die landbouwproductiemethodes die een gunstig effect hebben op het klimaat, het landschap en de kenmerken daarvan, de natuurlijke hulpbronnen, de bodem, water en de genetische diversiteit (biodiversiteit) gestimuleerd. De interventie wordt met name gericht op de instandhouding van biodiversiteit op en naast landbouwgrond. Daarnaast wordt de inzet in het ANLb voor water gecontinueerd, en uitgebreid met een inzet op klimaat, wat in Nederland in nauw verband staat met watermaatregelen. Voor een goede afstemming tussen conditionaliteiten, de eco-regeling en het ANLb is een daarvoor ondersteunende interventie ontwikkeld, die zowel de afstemming in een gebied als kleine niet-productieve investeringen ondersteunt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over de aanleg van landschapselementen, bloem- en kruidenrijke randen, taakkaarten voor precisielandbouw en/of plasdrassen.

Verschillende opgaven, zoals waterkwaliteit, hebben daarnaast baat bij een bredere gebiedsgerichte aanpak. De interventie samenwerken voor integrale gebiedsontwikkeling richt zich op boeren die bottom-up samenwerken met de overheid ten behoeve van bodem- en wateropgave. Hierin kunnen ook doelen voor klimaat, landschap en biodiversiteit worden betrokken. In een intensieve samenwerking tussen de agrarische sector en vooral waterschappen richten we ons op:

- Kennisverspreiding en samenwerking op het vlak van verminderen van agrarische emissie (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen);
- Het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit;
- Inrichtingsmaatregelen ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit en aanpassing van de waterhuishouding in het kader van klimaatadaptatie.

De samenwerkingstrajecten monden uit in gebiedsplannen die gekoppeld zijn aan andere interventies, zoals het Agrarisch Kennis- en Innovatiesysteem (AKIS) en investeringen. Te denken valt aan bodem- en waterbedrijfsplannen die zowel problemen en kansen als gepaste maatregelen schetsen op bedrijfsniveau. Denk aan activiteiten binnen de ecoregeling, beheer en (niet-) productieve investeringen. Het belang van thema’s klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids-)organisaties, (landbouw-)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema’s willen verbeteren.

De productieve investeringen zullen vooral gericht zijn op modernisering van het landbouwbedrijf en verduurzaming van de landbouwpraktijk, zoals ammoniakmaatregelen, precisielandbouw of een lichter machinepark.

De niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven zullen gericht zijn bijvoorbeeld kleinschalig landschap, erfinrichting of voorzieningen die bijdragen aan betere milieucondities, maar ook onderwaterdrainage, peilgestuurde drainage of drukdrainage wordt ondersteund.

Met de interventie 'niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven' wordt ingezet op grootschalige inrichtingsmaatregelen ten behoeve van waterkwaliteit en -kwantiteit, klimaat, landschap en biodiversiteit. Daarnaast wordt ingezet op samenwerking EIP (stimuleren innovatie zoals aangepaste machines of bewerkingsmethoden), LEADER (bottom-up platteland met aandacht voor duurzaamheid) en ondersteuning van de GBA-structuur door kennis en kleine investeringen & informatievoorziening.

Een secundaire doelstelling is het versterken van de biologische landbouw, waarbij met secundair wordt bedoeld dat het niet het hoofddoel is, maar een werkwijze die aan meerdere doelen bijdraagt.

De biologische landbouw voldoet aan Europees vastgestelde voorschriften die een bijdrage leveren aan zowel een efficiënt beheer van bodem, water als lucht. De biologische landbouw wordt uitgezonderd van GLMC 7, gewasrotatie, en daarnaast voldoen hectares biologische landbouw die onderdeel vormen van een SKAL-certificaat als 'groen per definitie' in de ecoregeling, op het hoogste niveau. Tevens wordt bij samenwerking de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken.

Voor de afname van de ammoniak- en stikstofdepositie wordt verwezen naar 2.1.6 (specifiek doel F Bescherming van de biodiversiteit).

2.1.SO5.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO5.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) : **Nee**

2.1.SO5.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	Target value
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.14 PR - Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	40.64 %

R.16 [CU] - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.19 [PR] - Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	31.08 %
R.23 [PR] - Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans	0.69 %
R.26 [CU] - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.27 [CU] - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden	1087.00
R.28 [CU] - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties	20000.00
R.31 [PR] - Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	16.43 %
R.34 [PR] - Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	4.36 %
R.36 [CU PR] - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00
R.38 [CU] - Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	2424.14 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren.
S0.5	R.26, R.27, R.28	R.1, R.2, R.9, R.14, R.16, R.19, R.23, R.31, R.34, R.36, R.38

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO.5. De resultaatindicatoren R.26, R.27, R.28 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO5.9 Justification of the financial allocation

De uitdagingen op het gebied van klimaatmitigatie zijn zeer groot en prioritair. Tussen 1990 en 2016 is de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector in totaal met ruim 18% afgenomen, maar neemt sinds 2012 weer licht toe. Het aandeel van de land- en tuinbouw in de totale broeikasgasemissies in Nederland ligt de laatste 10 tot 15 jaar rond de 12 à 14%. Het nieuwe coalitieakkoord (2021-2025) benoemt klimaatverandering als dé uitdaging voor onze generatie. Goed klimaatbeleid biedt kansen om een duurzame en sterke economie op te bouwen en nieuwe banen te creëren. Hiertoe wil de coalitie een klimaat- en transitiefonds van €35 mrd. voor de komende 10 jaar oprichten, aanvullend op de huidige

Subsidieregeling Duurzame Energie SDE++, om de om de benodigde energie-infrastructuur (elektriciteit, warmte, waterstof en CO2) aan te leggen, de groene industriepolitiek te verwezenlijken en de mobiliteit en de gebouwde omgeving te verduurzamen. Aanvullend wil Nederland vanuit het GLB bijdragen aan de verminderen van broeikasgasemissies in de veehouderij door investeringen, verminderen van veenoxidatie en bodemdaling door samenwerking, vastleggen van CO2 in landbouwbodems, vastleggen van CO2 in houtige gewassen, bomen en bossen in ecoregelingen, ANLb en investeringen. Ook zal Leader meer voor dit doel worden ingezet. Dit is lijn met het WUR advies van Baayen et al. 2021 (Bijlage Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan).

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk. Naar verwachting zal ongeveer 80% van de landbouwers hier gebruik van maken en wordt er vanuit gegaan dat 20% van het ecoregelingbudget kan worden aangemerkt als bijdrage aan het inkomen. Een aanzienlijk deel van het budget voor ecoregelingen zal via de eco-activiteiten ten goede komen van het klimaat of klimaatgerelateerde onderdelen (bodem, koolstof).

Volgens Baayen et al. (2021) laat het benodigde budget voor innovatie en investeringen zich slecht inschatten, omdat beoogde innovatie deels nog moet plaatsvinden. Welk bedrag aan investeringen nodig is om de gestelde doelen te bereiken, is daardoor niet te zeggen. Ook is de effectiviteit van nieuwe stalsystemen soms nog onzeker zijn. Het bedrag voor (niet-productieve) investeringen wordt in ieder geval verhoogd ten opzichte POP3.

Het rapport van Baayen et al. (2021) geeft ook aan dat de grote opgaven op het gebied van klimaat, milieu en biodiversiteit het meest doelmatig via een gebiedsgerichte aanpak geadresseerd kunnen worden. Aanvullend op de uitbreiding van ANLb, wordt via experimenten in het kader van de samenwerking ingezet op peilverhoging in de veenweiden en stikstof aanpak in de N2000 bufferzones. Leidend voor de reservering van de bedragen is het verwachte absorptievermogen en haalbaarheid van dergelijke experimenten, op basis van de GLB pilots in POP3 periode. De uitstoot van CO2 uit de veenweide hangt lineair samen met de diepte van de ontwatering. Het gemiddeld benodigde steunbedrag per hectare om de inkomstenderving ten gevolge van peilverhoging te compenseren wordt geschat op € 240 tot € 660 per hectare per jaar, afhankelijk van de huidige diepte van de ontwatering en het aantal maanden per jaar dat het hogere peil van toepassing is (Baayen *et al*. 2021). De berekeningen van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur zijn in dezelfde orde van grootte. Wanneer ook minder diep veen wordt meegenomen, is 200.000 ha een ruwe schatting van het totale areaal in relatie tot de landbouw in Nederland. Om de haalbaarheid van deze maatregelen in de praktijk te ondervinden wordt in het NSP een experiment in het kader van ‘samenwerking’ opgezet.

Het budget voor ANLb is ingeschat op basis van de allocatie in POP3 en wordt uitgebreid in scope (klimaat en water) en aantal deelnemers. Het tekort aan voldoende zoet water (2018 en voorjaar 2020) leidt tot schade. Door het tekort wordt het ook moeilijker om KRW-doelstellingen te halen in 2027. De eindrapportage van beleidstafel droogte (2019) geeft aan dat de totale kwantificeerbare economische schade van de droogte van 2018 voor de landbouw en natuur tussen € 820 en € 1.900 mln. ligt. Het budget dat overheden op dit moment voor waterkwantiteit kunnen inzetten is bedoeld voor investeringen door overheden zelf (waterschappen e.d.). Voor ondersteuning van individuele boeren om hun eigen land aan te passen zijn andere fondsen nodig. Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is hier beperkt budget voor.

In de verhoogde conditionaliteit zijn de eisen inzake goede landbouw- en milieucondities (GLMC’s) en uit regelingen voortvloeiende beheerseisen (RBE’s) vervat. Deze verhoogde conditionaliteit geldt voor alle areaalgebonden steun in de eerste en de tweede pijler. In Nederland is een concordantietabel gemaakt, die voor alle bovenwettelijke activiteiten die onderdeel uitmaken van het Geïntegreerd beheers- en controlesysteem, de baseline vastlegt. Deze baseline vormt de basis waarboven een vergoeding kan worden gegeven bij zowel artikel 31(5) als artikel 70(3). Deze baseline is geactualiseerd, met als

peildatum 1 december 2021 en zal worden aangepast wanneer in Nederland voor de baseline relevante nieuwe wetgeving wordt aangenomen, bijvoorbeeld voor het invoeren van het 7e Actieprogramma nitraat. De baseline is opgenomen in de bijlagen, en tevens opgenomen bij de interventies Ecoregeling en Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Er worden extra (niet productieve) investeringen beschikbaar gesteld, hiervoor zijn POP3 en het economisch herstelfonds als vertrekpunt genomen en rekening gehouden.

De aanpak van vermindering gewasbeschermingsmiddelen geschiedt met investeringen en ecoregelingen voor precisielandbouw en de GLMC bufferstroken. Voor een een inschatting voor de inzet op investeringen (productief en niet-productief, voor landbouwbedrijven en niet-landbouwbedrijven) is gekeken naar POP3.

2.1.SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

2.1.SO6.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO6.1.1 Strengths

- De diversiteit van het Nederlandse landschap door de ligging in een vruchtbare delta, de variatie in grondsoorten en de ontginningsgeschiedenis
- Stelsel voor collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waarmee gebiedsgericht aan de slag wordt gegaan voor biodiversiteit
- Groeiende bereidheid bij boeren om zich in te zetten voor natuur, ecosysteemdiensten en biodiversiteit
- Ontwikkelingen in de keten om biodiversiteit in de landbouw te belonen

2.1.SO6.1.2 Weaknesses

- De zeer zorgelijke toestand van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en landschappen in het landelijk gebied en het vooralsnog ontbreken van een positieve trend
- Het beperkte areaal dat onder collectief beheer kan worden gebracht
- Biodiversiteit maakt vrijwel geen deel uit van de agrarische bedrijfsvoering, inspanningen voor de versterking van biodiversiteit worden veelal onvoldoende beloond
- Het betalen voor biodiversiteit door de markt en de consument is nog geen gemeengoed
- Afhankelijkheid van overheidssubsidies
- Landbouwgrond in Nederland is duur, maatregelen voor biodiversiteit zijn op bedrijfsniveau alleen aantrekkelijk als er voldoende beloning tegenover staat

2.1.SO6.1.3 Opportunities

- Groeiende maatschappelijke en politieke aandacht voor belang biodiversiteit (zoals onder andere tot uiting komt in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel)
- Toenemende belangstelling bij boeren voor natuur-inclusieve landbouw
- Streven van de overheid om zones van extensieve landbouw rondom Natura 2000-gebieden te ontwikkelen
- Ontwikkeling van vergoedingen voor ecosysteemdiensten, in verschillende vormen van publiek-private samenwerking
- Innovatievermogen door combinatie van kennis en expertise in de agrofoodsector, met kennis van ecologie en biodiversiteit
- Behoud van zeldzame rassen en gewassen

2.1.SO6.1.4 Threats

- Intensivering agrarisch landgebruik (resulterend in vermesting, verdroging, verzuring, versnippering)
- Industrialisering, verstedelijking en toename infrastructuur
- Klimaatverandering
- Energietransitie met aanleg van zonne-akkers en zonneweiden, evenals biomassagewassen
- Geen consistente registratie van landschapselementen
- Alleen de landschapselementen waar subsidie voor ontvangen wordt zijn geregistreerd in het perceelsregister RVO
- Afname van insecten leidt tot minder natuurlijke bestuivers voor de landbouw
- Ontbreken van integraal beleid voor bodem, mest, klimaat, biodiversiteit en landschap
- Wegvallen van subsidies voor natuur- en landschapsbeheer

2.1.SO6.1.5 Other comments

Aanbevelingen 6 en 8 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) hebben onder meer betrekking op SO6. Er is op de volgende wijze rekening mee

gehouden:

Aanbeveling 6: Een gunstige staat van instandhouding bereiken van habitats en soorten die in verband staan met landbouwsystemen, de fragmentatie van habitats en het verlies van biodiversiteit verminderen en bijdragen aan de doelstelling van de Europese Green Deal inzake diversiteitsrijke landschapselementen, door in Natura 2000-gebieden en, waar van toepassing, andere landbouwgebieden passende beheerpraktijken en andere natuurherstelmaatregelen te bevorderen, waaronder het invoeren en handhaven van praktijken voor landschapselementen waarmee de achteruitgang van weidevogels en andere akkervogels, alsmede van wilde bestuivers, kan worden gestopt en de toestand van grasland-, wetland- en veengrondhabitats kan worden verbeterd.

Appreciatie Nederland

Het dalende aantal akker- en weidevogels in Nederland is vooral terug te voeren op een verminderd broedsucces. De belangrijkste oorzaken voor het verminderde broedsucces is als volgt samen te vatten: verkleining van het areaal dat zich leent als broedbiotoop, omgevingsfactoren (zoals openheid), predatie van legsels en kuikens en afname van voedselaanbod. Het aanwijzen en inrichten van leefgebieden van voldoende omvang in combinatie met een verdienmodel voor de deelnemende agrariërs in samenhang met predatiebeheer vormt de kern van de aanpak gericht op herstel van de boerenlandvogelpopulatie. Het versterken van het weide- en akkervogelbeheer op boerenland wordt primair vormgegeven via het NSP-GLB, met inachtneming van het PAF Natura 2000, het aanvalsplan Grutto en scenariostudies. De maatregelen in het GLB-NSP die bijdragen aan het behoud van akker- en weidevogels dragen ook bij aan het behoud van insecten en vice versa. Met het NSP wordt ook een grote stap gezet richting het versterken van bestuivers en functionele agrobiodiversiteit. Het ondersteunen van verschillende typen insecten is van belang voor een natuurinclusieve landbouw. Behoud en verbetering van natuur en biodiversiteit vraagt een evenwichtig en integraal natuur- en landbouwbeleid, waarbij het verschil tussen maatregelen die worden ingezet voor het behoud en versterken van soortenpopulaties die afhankelijk zijn van boerenland, en de intensiteit van de landbouw er omheen niet te groot wordt. Dat is ook de kern van de landbouwvisie gericht op de transitie naar kringlooplandbouw, en ook een reden om tevens in te zetten op het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Deze rassen zijn vaak een resultaat van een extensievere vorm van landbouw dan nu in Nederland gebruikelijk is, en kunnen er dus aan bijdragen om een meer natuurinclusieve landbouw mogelijk te maken.

Het nieuwe GLB in Nederland richt zich met name op het versterken van de milieu- en leefomgeving op en aanpalend aan landbouwgrond en landbouwbedrijven. Het beheer van Natura 2000-gebieden wordt primair nationaal gefinancierd.

Het versterken van de terrestrische en aquatische biodiversiteit op en aanpalend aan boerenland, zoals op weide- en akkergronden en in de sloot, maar ook in de doorwerking van de landbouw op Natura 2000-gebieden is een speerpunt voor het GLB-NSP. De inzet van Nederland is gericht op een volledige gunstige staat van instandhouding conform de Vogel- en Habitatrichtlijn. Hierbij zet Nederland in op het terugdringen van de stikstofemissies om de forse overschrijdingen in kritische stikstofdepositie waarden te verminderen. Met de structurele aanpak stikstof wordt ingezet op het verminderen van stikstofdepositie op de stikstofgevoelige habitats, het treffen van natuurbehoud- en herstelmaatregelen, en het versterken van de natuur door een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting. De aanpak, inclusief resultaatverplichtende omgevingswaarden voor 2025, 2030 en 2035, zijn vastgelegd in de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard beschikbaar komt.

Inzet GLB-NSP

In het GLB-NSP is uitgewerkt hoe een extra inzet op deze doelen vormgegeven kan worden. Hierbij spelen met name de ecoregeling en het ANLB en de invulling van de conditionaliteit een belangrijke rol.

Het ANLB wordt versterkt en uitgebreid (budget groei van €80 mln. naar jaarlijks €120 mln.). Ecosysteemdiensten die een agrariër levert op zijn landbouwgrond, kunnen bijdragen aan zowel klimaatdoelstellingen, het versterken van natuurlijke hulpbronnen, de biodiversiteit en landschapskwaliteit. Daar waar het huidige beleid op ANLB zich richt op het beheren van habitats voor specifieke soorten, zoals de akker- en weidevogels, en daarvoor een integrale aanpak subsidieert, richt de ecoregeling zich meer op het generiek verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, met als doel een op de lange termijn rendabele landbouw die bijdraagt aan de biodiversiteit, milieu en de klimaatopgave. De mate waarin insecten voorkomen in dit landschap is een goede graadmeter voor de ecologische kwaliteit van het landschap.

Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wil Nederland bijdragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. In de ecoregeling worden onder andere kruidenrijke randen, verschillende vormen van houtopstanden en waterelementen als poelen en boerensloten gestimuleerd. Daarnaast is een diversiteitsrijk landschap gebaat bij diversiteit in teelten, zoals bijvoorbeeld de teelt van rustgewassen, eiwitgewassen, verschillende typen van kruidenrijk grasland, strokenteelt en diversiteit in gewassen. Deze maatregelen komen terug in de ecoregeling.

Naast het ANLB en het versterken van landschapselementen is in het GLB-NSP ruimte gecreëerd voor een gebiedsgerichte aanpak. Dit gaat met name om de veenweidegebieden en overgangsgebieden rond Natura2000-gebieden. De aanpak voor veenweidegebieden is primair gericht op vermindering broeikasgasemissies. Door het verhogen van het waterpeil zullen ook de condities worden verbeterd voor het herstel van weidevogels. In de gebieden rond Natura2000-gebieden steunt het GLB boeren met de extensivering van de bedrijfsvoering. Hiermee wil Nederland de stikstofdepositie verminderen op Natura2000-gebieden en de verdroging terugdringen. Voor meer informatie over de overgangsgebieden, zie aanbeveling 4.

Concreet steunt Nederland de aanbeveling over versterken van biodiversiteit in het GLB-NSP door:

- Versterken en verbreden van het ANLB. Enerzijds door meer financiële middelen en anderzijds door meer hectares in aanmerking te laten komen.
- Landschapselementen worden onderdeel van de subsidiabele landbouwgrond.
- Het ecologisch beheer van randen, stroken en oevers wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb, samen met andere vormen van niet-productief areaal, zoals heggen, hagen en bomenrijen.
- GLMC Bufferstroken draagt bij aan ruimte voor bestuivers en functionele agrobiodiversiteit.
- GLMC8 is gericht op uitbreiding van niet productieve arealen en landschapselementen op bouwland ten behoeve van de biodiversiteit.
- Aanleg van landschapselementen wordt ondersteund vanuit NSP, onder andere via de interventies niet-productieve investeringen en samenwerking.
- Gebiedsgerichte aanpak voor veenweidegebieden en overgangsgebieden N2000
- Stimuleren van samenwerking en integrale gebiedsontwikkeling
- In de ecoregeling zitten diverse maatregelen die de condities van water, bodem en lucht voor herstel biodiversiteit verbeteren.
- Daarnaast wordt er gestart met een regeling voor het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen.

Aanbeveling 8: Een duurzaam bosbeheer en herbebossing bevorderen en daarbij de multifunctionaliteit en bescherming van bossen en het herstel van de ecosystemen in bossen versterken teneinde een goede toestand te bereiken voor bosgerelateerde habitats en soorten, met het oog op versterking van ecosysteemdiensten, biodiversiteit en de weerstand tegen bedreigingen zoals de gevolgen van klimaatverandering voor bossen.

Appreciatie Nederland

Nederland onderschrijft de noodzaak van duurzaam bosbeheer en herbebossing. Onlangs heb is de

landelijke Bossenstrategie opgesteld met als prioriteiten om de Nederlandse bossen te revitaliseren en te streven naar 10% uitbreiding van het areaal in 2030. Het bosbeleid in Nederland is vooral nationaal beleid en we zetten hiervoor nationale middelen in, aangevuld met private middelen.

Inzet GLB-NSP

Inzet van GLB-middelen voor 'echte' bossen ligt niet voor de hand, omdat Nederland die middelen zoveel mogelijk wil richten op het landbouwdomein en agrarische doelen. Wel is het voor de komende GLB-NSP periode de ambitie om houtige landschapselementen en agroforestry, waaronder voedselbossen, te stimuleren. Deze kunnen in belangrijke mate bijdragen aan vastlegging van CO2 in de bodem en in bomen, en aan de biodiversiteit op landbouwgronden. Daarnaast kan agroforestry een nieuw ontwikkelingsmodel zijn voor de landbouw.

Nederland gaat agroforestry en landschapselementen in het NSP stimuleren door de definitie van subsidiabele landbouwgrond te verruimen, waardoor landschapselementen naast percelen meetellen als subsidiabele landbouwgrond, en er meer bomen op akkers en grasland mogen staan (van 50 naar 100 bomen per ha). In het geval van permanente teelten zijn bovendien meer bomen per hectare toegestaan. Voedselbossen worden momenteel beschouwd als permanente teelt, waardoor deze in aanmerking komen voor de basisbetaling. Verder is in het nieuwe NSP voorzien in interventies voor houtopstanden, waaronder vergoedingen voor beheer via de ecoregeling en het ANLb. Investeringen in de aanleg van agroforestry zijn mogelijk via de interventie productieve investering, en investeringen in kennis hierover via de interventie kennisverspreiding en informatie. Voor de aanleg van landschapselementen worden de interventies samenwerking en niet-productieve investeringen ingezet. Zie ten aanzien van landschapselementen die Nederland in het GLB-NSP gaat ondersteunen ook de appreciatie van aanbeveling 6.

2.1.SO6.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

Other comments related to needs assessment.

N.18: De toestand van de biodiversiteit is meer dan zorgelijk, zo geeft de EU-biodiversiteitsstrategie aan (mei 2020), en is verwoord in het Nederlandse actieprogramma voor Natura 2000. Een historische reconstructie laat zien dat de achteruitgang van boerenlandvogels (27 soorten) sinds 1960 meer dan de helft bedraagt. Voor insecten geldt ongeveer hetzelfde. De oorzaken van de achteruitgang van biodiversiteit met een directe relatie met de landbouw zijn: vermesting (te hoge stikstof-depositie), verdroging (bijvoorbeeld te lage grondwaterstanden bij N2000-gebieden), verdwijnen en versnippering van semi-natuurlijk areaal (het verdwijnen van perceelsgrenzen, landschapselementen, 'overhoekjes' en dergelijke), monoculturen en vervuiling van de natuurlijke leefomgeving door chemische gewasbeschermingsmiddelen. De stikstofdepositie in Nederland is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren; het aantal soorten en organismen neemt verder af. Er lijkt geen kentering in schaalvergroting en intensivering te zijn en dit vormt een bedreiging voor de biodiversiteit. Niet alleen voor de biodiversiteit op boerenland, maar ook voor de diversiteit van landbouwhuisdierrassen. Biodiversiteit maakt vrijwel geen deel uit van de agrarische bedrijfsvoering. Bewegingsruimte voor boeren om een ander pad te kiezen is beperkt (PBL, 2017). Productie van landbouw komt onder druk te staan door de lagere beschikbaarheid van natuurlijke bestuivers. Het vooralsnog ontbreken van integraal beleid voor bodem, mest, klimaat, biodiversiteit en landschap draagt niet bij aan het herstel van biodiversiteit. Vernieuwende vormen van landbouw die bijdragen aan verduurzaming lopen regelmatig vast op wet- en regelgeving.

De interventie zeldzame huisdierrassen draagt bij aan specifiek doel F. (Lokale) huisdierrassen voor de

veehouderij dreigen verloren te gaan. Voor het behoud van (genetische) biodiversiteit is het van belang dat de zeldzame huisdierrassen behouden blijven. Met de interventie wordt het houden van de zeldzame huisdierrassen gestimuleerd. Zeldzame huisdierrassen kunnen ook geschikt zijn voor invulling van klimaatvriendelijke kringlooplandbouw en bijdragen aan het opbouwen van robuustere landbouwsystemen.

N.19: Niet alleen Europees, maar vooral ook nationaal en regionaal is er maatschappelijke urgentie als het gaat om een gevarieerder, mooier landschap en meer landschapselementen. Landschapselementen zijn zeer waardevol (en dragen bij aan veel doelen), toch ontbreekt een consistente registratie ervan. Er wordt daarom vooruitlopend op het NSP door RVO hard gewerkt om de landschapselementen op te nemen in het perceelsregister. Doel is om in 2030 meer landbouwgronden te hebben met landschapselementen als houtwallen, bomen en heggen. Deze vormen samen een groene infrastructuur in het landelijk gebied, die belangrijk is voor biodiversiteit.

2.1.SO6.3 Identification of the relevant (elements of) national plans emanating from the legislative instruments referred to in Annex XI of the CAP plan Regulation that have been taken intoaccount in the CAP plans' needs assessment for this specific objective

- **Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.**
- **Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.**

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en

akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.**
- **Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.**

Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020 gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke

kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7e AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.
Het gaat om:
A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;
B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7e AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8e AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;
C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en
D) kennis, communicatie en pilots.
E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.
F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6e AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik

pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog

onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie 'samenwerking' uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

- **Verordening (EU) 2018/841 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013 en Besluit nr. 529/2013/EU**
- **Verordening (EU) 2018/842 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013.**

De verordeningen over Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF) en de Effort Sharing Regulation (ESR) gaan beide over het terugdringen van broeikasgasemissies; LULUCF legt de nadruk op opname ervan, terwijl de ESR bindende nationale doelstellingen voor emissiereducties oplegt.

De huidige LULUCF-verordening is overeengekomen in 2018 en in 2021 in werking getreden. Uitgangspunt van de huidige LULUCF-verordening is dat elke lidstaat, na toepassing van de in deze verordening gespecificeerde boekhoudregels voor de verschillende landgebruikscategorieën, op zijn grondgebied netto niet minder koolstof opneemt ofwel netto niet meer emissies uitstoot ten opzichte van de referentieperiode. Dit staat bekend als de no-debit rule. Als er netto meer koolstof wordt vastgelegd dan uitgestoten ten opzichte van de referentieperiode kunnen er zogenaamde kredieten worden opgebouwd die tot op een bepaald niveau gebruikt kunnen worden ter compensatie van broeikasgasemissies uit de sectoren die onder de Effort Sharing Regulation (ESR) vallen. In de LULUCF verordeningen (EU Besluit 529/2013 en verordening 841/2018) wordt aangegeven op welke manier broeikasgasemissies uit landgebruik, landgebruiksveranderingen en bosbouw gemonitord moeten worden en hoe hierover gerapporteerd moet worden. De methodiek is gedifferentieerd voor verschillende onderdelen van het landgebruik, zoals gras- en akkerland, bos en bebouwd gebied.

De Commissie stelt in de herziening van de LULUCF-verordening voor Nederland als doel om in 2030 netto maximaal 4,5 megaton CO2-equivalenten uit te stoten in de LULUCF-sector. De Commissie stelt voor om in 2025 een uitvoeringshandeling aan te nemen waarin voor de periode 2026-2029 jaarlijkse bindende doelstellingen voor elke lidstaat worden vastgesteld. Voor de uitwerking van LULUCF zijn de belangrijkste plannen het Klimaatakkoord uit 2019, onderdeel Landbouw en Landgebruik, het duurzaamheidskader biogrondstoffen, de Landelijke Bossenstrategie, het Nationaal Programma Landbouwbodems en het Veenweideprogramma.

Landelijke Bossenstrategie
In het Klimaatakkoord van 2019 is afgesproken dat het Rijk en de provincies samen een Bossenstrategie opstellen om CO2-vastlegging in bos en bomen te versterken en te werken aan klimaatadaptatie en -mitigatie. Daarnaast wordt, in het kader van de VHR-richtlijn, de biodiversiteit in bossen versterkt. De additionele opgave voor het domein bos, bomen en natuur (BBN), vastgelegd in het Klimaatakkoord, is een klimaatwinst van tenminste 0,4 Mton CO2 met een streven naar 0,8 Mton CO2. Circa 0,14 Mton valt

te realiseren via (natte) natuur maatregelen, het restant voor bos en bomen is 0,26 Mton. Aangezien landbouw de grootste grondgebruiker is in de overgangszones tussen natuur en landbouw en boscombinaties bovendien goed passen in een natuurinclusieve landbouw, is het grootste areaal weggelegd voor een combinatie van bosaanleg en landbouw: circa 7.000 hectare bosuitbreiding in 2030. Voor bomen buiten het bos is er een grote rol weggelegd voor de landbouw middels landschapselementen en agroforestry, een combinatie van houtige gewassen met teelt van gewassen of dierlijke productiesystemen. Voor eerstgenoemde wordt er een regeling, aanvalsplan en uitvoeringsprogramma opgezet, in samenspraak met provincies, en de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Voor agroforestry ligt er een ambitie van 25.000 hectare en 1.000 hectare aan voedselbossen op de lange termijn (na 2030). Deze ambitie moet nog geconcretiseerd worden voor 2030. De inzet is om financiële prikkels hiervoor te verankeren in het nieuwe GLB middels investeringen, ANLb en eco-regeling en buiten het GLB (Omschakelfonds Kringlooplandbouw).

Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL)

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelt kringlooplandbouw centraal in haar visie voor 2030. Aan de basis daarvan staat het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL), met als doelstelling publieke en private partijen te committeren aan het streefdoel alle hectaren landbouwbodem in Nederland in 2030 duurzaam beheerd te hebben. Dit draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven, zoals betere waterkwaliteit, grotere biodiversiteit, klimaatadaptatie en de klimaatopgave. Met name laatstgenoemde is van belang voor de uitwerking van de LULUCF verordening, daar de focus ligt op koolstofvastlegging. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat in 2030 er jaarlijks een extra vastlegging van 0,5 Mton CO2-equivalent moet plaatsvinden in het areaal minerale landbouwbodems in Nederland (ca. 1,8 mln. ha). Dit wordt door de partijen gerealiseerd door maatregelen toe te passen die voor een toename van het organische stofgehalte en verminderde lachgasvorming in deze bodems zorgen. Er zijn verschillende maatregelen in dit programma om de bovenstaande doelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een eenduidige meetmethode met bodemindicatoren voor de status van Nederlandse landbouwbodems. Agrariërs en erfbetreders, worden geïnformeerd over duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging met bijbehorende handelingsperspectieven, als tussendoel voor 2021. Dit wordt onder meer verzorgd door (extra opgeleide) gekwalificeerde brede bodemadviseurs en bijgeschoolde erfbetreders. De kennisverspreiding duurzaam bodembeheer en klimaatadaptatie loopt vanaf 2020 via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de kennisbasis, de kenniscarrousel en kennis in uitvoering, ondersteund door onder andere bijeenkomsten, proefboerderijen, pilots en geaccrediteerde adviseurs actief op het boerenerf ingezet. Verder zullen langdurige pachtrelaties tussen pachter en verpachter worden bevorderd, om landbouwbodems duurzaam te beheren. Ook wordt niet-kerende grondbewerking gestimuleerd. Verder wordt er in het nieuwe GLB duurzaam bodembeheer gestimuleerd via de eco-regeling en ANLb. Tenslotte zullen regionale initiatieven worden versterkt, omdat er in sommige gebieden een grotere opgave ligt voor koolstofvastlegging dan in andere.

Veenweideprogramma

Veengrond kenmerkt zich door hoge vruchtbaarheid voor de landbouw, maar daarvoor is ontwatering nodig. Bij dit proces komt er zuurstof bij het veen, waardoor er oxidatie plaatsvindt en er zodoende CO2 vrijkomt. Hoe dieper de ontwatering plaatsvindt, des te meer CO2-emissie. Daarnaast zijn veenweidegebieden gevoelig voor bodeminklinking, waardoor dit proces versterkt wordt. Voor veenweidegebieden in Nederland is de doelstelling om 1 Mton CO2 emissiereductie te bewerkstelligen in 2030, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord. Dit wordt gerealiseerd via 6 provinciale veenweidestrategieën waarin de maatregelen worden beschreven die in de veenweidegebieden uitgevoerd gaan worden. De veenweidestrategieën worden onder regie van provincies opgesteld in samenspraak met grondgebruikers, maatschappelijke actoren en andere overheden (waterschap, gemeente). Vanaf 2019 zijn demo’s en pilots opgestart binnen de vier gebieden die lopen tot 2021/2023. Daarbij wordt gekeken wat de effecten zijn van diverse maatregelen, om te komen tot een daadwerkelijke mix van maatregelen om de gestelde doelstelling te behalen. Vanaf 2021/2023 tot 2030 zal er een definitieve aanpak komen voor circa 90.000 hectare veenweide (ongeveer een derde van het totaal aantal hectares veenweidegrond in Nederland). Bij het pakket aan maatregelen is maatwerk belangrijk op twee verschillende sporen.

Enerzijds worden melkveehouders ondersteund om technische aanpassingen door te voeren, anderzijds kunnen agrariërs in veenweidegebieden worden ondersteund om hun bedrijf te verplaatsen of te stoppen. Daarbij valt te denken aan transitie naar natte teelten, verhogen van zomerwaterpeil en drainagetechnieken. Instrumenten om deze maatregelen te verwezenlijken zijn onder andere verplichtende of vrijwillige kavelruil; fiscale ondersteuning en afwaardering van gronden met financiële compensatie. Een systeem waarbij agrariërs betaald worden voor de opslag van CO2 is in ontwikkeling en levert een belangrijke bijdrage aan de te behalen doelstelling. De partijen monitoren gezamenlijk de voortgang en effectiviteit van de maatregelen. Op basis daarvan wordt er meerjaarlijks besproken of tussentijdse bijsturing op maatregelen of ambities noodzakelijk is. In het kader van lerende gebiedsprocessen voor bodemdaling in veenweidegebieden zal er nauw worden samengewerkt met het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) voor (evaluatie van) kennisontwikkeling van de pilots. De regionale strategieën zullen worden uitgevoerd in samenspraak met lopende processen zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), Nationaal Deltaprogramma, Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het NPL.

Specifieke GLB-NSP inzet in relatie tot deze verordening:

- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd.

De ESR-verordening regelt de bindende nationale reductiepercentages voor broeikasgassen voor de EU-lidstaten voor de niet-emissiehandelssectoren (gebouwde omgeving, transport, landbouw en een deel van de industrie). Voor Nederland geldt een reductiedoel van 36% ten opzichte van 2005. Dit doel zal worden opgehoogd naar aanleiding van het nieuwe Europese reductiedoel voor 2030 (ten minste 55%). Het Commissievoorstel spreekt van een nieuw EU-breed reductiedoel van 40% t.o.v. 2005, wat voor Nederland een nieuw reductiedoel van 48% betekent t.o.v. 2005. De invulling hiervan is aan het nieuwe kabinet.

- **Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen**
- **Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG**
- **Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013**

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-

verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES-en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

2.1.SO6.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare	I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden die profiteren van ecoregelingen
Sectoral - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a)) - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through	I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt

	networking, for beekeepers and beekeepers' organisations		
Sectoral - Producten van de bijenteelt	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt	I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt
RD	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments	I.70.1 - ANLb	O.14. Aantal hectaren (exclusief bosbouw) of aantal andere eenheden die vallen onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments	I.70.2 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen	O.19. Aantal verrichtingen of eenheden ter ondersteuning van genetische hulpbronnen
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden op het bedrijf
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

De biodiversiteit in Nederland neemt al decennia af. De achteruitgang van habitats en soorten heeft een directe relatie met landbouw: een te hoge stikstofdepositie, met name rond Natura 2000 gebieden, verdroging en het verdwijnen en versnipperen van habitats. Ook de verdere achteruitgang van landschapselementen en van de boerenlandvogels is niet gekeerd. Er lijkt geen kentering in schaalvergroting en intensivering te zijn. Dit is de belangrijkste achterliggende oorzaak voor de afname

van de biodiversiteit.

Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedende vogels, zoals trekvogels en overwinterende soorten. Uit een evaluatie van het Natuurpact van 2020 bleek dat het voorgenomen Nederlandse natuurbeleid slechts zal leiden tot circa 65% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijnen in 2027. Voor habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn is de restopgave respectievelijk 88% (46 habitattypen) en 64% (52 soorten). Voor inheemse broedvogels resteert voor 32% van de soorten een opgave (64 broedvogels) en voor inheemse niet-broedvogels 18% (42 soorten) (Pouwels & Henkens, 2020). De opgaven betreffen alle ecosystemen en alle provincies.

Voor de helft van de habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijnen is zowel de kwaliteit van het ecosysteem (vooral slechte milieu- en watercondities) als de oppervlakte een belemmering. Ongeveer twee derde van de habitattypen en VHR-soorten zal baat hebben bij een verduurzaming van de landbouw (o.a. verlaging van de stikstofdepositie en bestrijdingsmiddelengebruik). Daarnaast zijn er soorten die verduurzaming van het waterbeheer nodig hebben (o.a. verbetering waterkwaliteit en vermindering wateronttrekking). Verder neemt door intensivering van de landbouw de diversiteit van traditionele Nederlandse landbouwhuisdierrassen de laatste 30 jaar sterk af. Om te komen tot een gunstige staat van instandhouding zal veelal een combinatie van maatregelen moeten worden genomen.

In het NSP wordt op verschillende manieren bijgedragen aan behoud en herstel van de biodiversiteit. Diverse GLMC's en activiteiten in de eco-regeling dragen hier aan bij op bedrijfs- en perceelsniveau. De belangrijkste GLMC die bijdraagt aan biodiversiteit is GLMC 8: het minimumaandeel van de oppervlakte landbouwgrond dat bestemd is voor niet-productieve gebieden of kenmerken, het behoud van landschapselementen en het verbod op het kappen van hagen en bomen tijdens het broed- en groeiseizoen. Daarnaast wordt er een bijdrage geleverd door het verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als milieugevoelige permanente graslanden in Natura 2000 gebieden, de instandhouding van blijvend grasland, de bescherming van wetland en veenland en de aanleg van bufferstroken langs waterlopen. In de eco-regeling worden bijvoorbeeld akkerranden, strokenteelt, verlengde weidegang, kruidenrijk grasland, voer/eiwitgewas van eigen land, minder koeien per hectare, houtopstanden en langjarig grasland gestimuleerd.

Met niet-grondgebonden investeringen is het mogelijk om emissiearme stallen te subsidiëren, waarbij het van belang is dat dit past in de ingezette lijn van integrale en brongerichte emissiereductie. Daarnaast dient dit te passen binnen de gebiedsgerichte aanpak. Bij de aanpak van het reduceren van stikstof is er in het NSP een spoor dat gericht is op een sectorale aanpak in de melkveehouderij op bedrijfsniveau (zie hierboven). Een tweede spoor richt zich specifiek op de gebiedsgerichte vermindering van stikstofemissies in overgangsgebieden rondom Natura 2000 natuur.

De wet Stikstofreductie en natuurverbetering beoogt een oplossing te bieden voor de stikstofproblematiek en de vergunningverlening weer op gang te brengen. Deze wet legt vast dat in 2030 in de helft van de hectares natuur in stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden de kritische depositiewaarde niet langer mag worden overschreden. Het gaat daarbij niet om een inspanningsverplichting, maar om een resultaatsverplichting. Voor 2035 dient 74% van de hectares natuur in stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden onder de kritische depositiewaarde te zijn gebracht. Voor 2025 is een tussendoel opgenomen van 40%.

Binnen het NSP wordt voor de stikstofreductie in de overgangsgebieden (gebieden die grenzen aan) Natura 2000 een gebiedsgerichte aanpak ingezet gericht op het stimuleren van extensieve natuur-inclusieve bedrijven in de overgangsgebieden. Samen met gebiedspartners (collectieven van boeren, overheden en anderen) kunnen gebiedsplannen worden opgesteld en maatregelen geselecteerd die passen binnen het gebied en effectief zijn om natuur te herstellen in Natura 2000 gebieden. De inrichtingskosten

en hydrologische maatregelen van de gebiedsplannen zullen zoveel mogelijk gefinancierd worden uit Programma Natuur (nationaal). De beheerkosten om de landbouw te extensiveren kunnen uit NSP gefinancierd worden door inzet van de interventie samenwerking. Het streven is om in 2027 gebiedsplannen beschikbaar te hebben voor 40.000 ha in 2027. Kosten voor opkopen van bedrijven en afwaardering van grond vallen niet onder het NSP.

Het herstel en instandhouding van habitats en landschappen vergt een integrale aanpak die past bij het gebied. Het is belangrijk dat er samenwerking ontstaat tussen boeren, overheden en andere lokale organisaties die een rol hebben bij het herstel van biodiversiteit en landschap. Het ANLb richt zich op activiteiten die boeren samen ondernemen om doelsoorten te ondersteunen. Speciale aandacht gaat uit naar het behoud en herstel van de populatie boerenlandvogels. De inzet hierop wordt uitgebreid. Er wordt in het NSP ook budget vrijgemaakt om de acties zoals in 'Aanvalsplan Grutto' zijn geformuleerd uit te gaan voeren via het ANLb.

Landschapselementen zoals houtwallen en poelen maken vanouds deel uit van het boerenland. Uit oogpunt van rationalisatie van de bedrijfsvoering (schaalvergroting, intensivering) zijn veel landschapselementen op landbouwgrond verwijderd. Momenteel bestaat nog 3,5% van het landbouwareaal uit landschapselementen, een percentage dat volgens de Europese Biodiversiteitsstrategie (2020) omhoog moet naar 10% om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen.

In het NSP wordt de aanleg, behoud en beheer op verschillende manieren ondersteund. De landschapselementen (houtopstanden en sloten) worden onderdeel van de subsidiabele landbouwgrond. Om te voldoen aan de voorwaarden voor de basispremie, moeten de landschapselementen in stand worden gehouden (GLMC 8b). Het maximale aantal bomen dat per hectare is toegestaan wordt verhoogd van 50 naar 100. Er wordt tenslotte 4% niet-productief areaal verplicht gesteld (uit te breiden met 7% met steun vanuit de eco-regeling). In de activiteiten binnen de eco-regeling wordt jaarlijks onderhoud aan landschapselementen in het hele land subsidiabel. Meerjarig onderhoud telt mee in het puntensysteem, en kan worden vergoed door bijvoorbeeld het ANLb.

Ook voor landschap, landschapselementen en agroforestry is een gebiedsaanpak belangrijk. In het ANLb wordt de huidige aanpak voortgezet en wordt het uitgevoerde beheer versterkt. Daarnaast komt er een samenwerking- en investeringsregeling. Deze eenvoudige investeringsregeling is bedoeld voor afstemming tussen grondgebonden regelingen en de aanleg van niet-productieve elementen. Tenslotte wordt er een mogelijkheid gecreëerd voor experimenten die als doel hebben dit beleid te versterken. Daarnaast worden kennisvouchers ingezet die bijdragen aan het versterken van de kennis op het boerenerf, ter versterking van biodiversiteit en landschap. Het belang van thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren.

Tevens wordt er een versterkte inzet gepleegd voor het behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Het primaire doel is het behoud van genetische diversiteit. Deze landbouwhuisdierrassen kunnen daarnaast een bijdrage leveren in gebieden waar een extensievere vorm van landbouw wordt ingevoerd omdat zij vaak juist hiervoor gefokt zijn.

2.1.SO6.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO6.7 Are you planning CAP contribution towards the LIFE programme (only for SO4, SO5, SO6) : **Nee**

2.1.SO6.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet	**Target**

gedrukt]	value
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.14 PR - Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	40.64 %
R.19 PR - Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	31.08 %
R.23 PR - Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans	0.69 %
R.27 CU - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden	1087.00
R.28 CU - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties	20000.00
R.31 PR - Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	16.43 %
R.32 CU - Investeringen in verband met biodiversiteit Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit	1.72 %
R.34 PR - Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	4.36 %
R.38 CU - Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	2424.14 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicatoren	Overige resultaatindicatoren
SO.6	R.14, R.19, R.23, R.28, R.31, R.32 R.34	R.27, R.38, R.1, R.2

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO.6. De resultaatindicatoren R.14, R.19, R.23, R.28, R.31, R.32, R.34 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO6.9 Justification of the financial allocation

De uitdagingen op het gebied van klimaatmitigatie zijn zeer groot en prioritair. Tussen 1990 en 2016 is de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector in totaal met ruim 18% afgenomen, maar neemt sinds 2012 weer licht toe. Het aandeel van de land- en tuinbouw in de totale broeikasgasemissies in Nederland ligt de laatste 10 tot 15 jaar rond de 12 à 14%. Het nieuwe coalitieakkoord (2021-2025) benoemt klimaatverandering als dé uitdaging voor onze generatie. Goed klimaatbeleid biedt kansen om een duurzame en sterke economie op te bouwen en nieuwe banen te creëren. Hiertoe wil de coalitie een klimaat- en transitiefonds van €35 mrd. voor de komende 10 jaar oprichten, aanvullend op de huidige Subsidieregeling Duurzame Energie SDE++, om de om de benodigde energie-infrastructuur (elektriciteit, warmte, waterstof en CO2) aan te leggen, de groene industriepolitiek te verwezenlijken en de mobiliteit en de gebouwde omgeving te verduurzamen. Aanvullend wil Nederland vanuit het GLB bijdragen aan de verminderen van broeikasgasemissies in de veehouderij door investeringen, verminderen van veenoxidatie en bodemdaling door samenwerking, vastleggen van CO2 in landbouwbodems, vastleggen van CO2 in houtige gewassen, bomen en bossen in ecoregelingen, ANLb en investeringen. Ook zal Leader meer voor dit doel worden ingezet. Dit is lijn met het WUR advies van Baayen et al. 2021 (Bijlage Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan).

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk. Naar verwachting zal ongeveer 80% van de landbouwers hier gebruik van maken en wordt er vanuit gegaan dat 20% van het ecoregelingbudget kan worden aangemerkt als bijdrage aan het inkomen. Een aanzienlijk deel van het budget voor ecoregelingen zal via de eco-activiteiten ten goede komen van het klimaat of klimaatgerelateerde onderdelen (bodem, koolstof).

Volgens Baayen et al. (2021) laat het benodigde budget voor innovatie en investeringen zich slecht inschatten, omdat beoogde innovatie deels nog moet plaatsvinden. Welk bedrag aan investeringen nodig is om de gestelde doelen te bereiken, is daardoor niet te zeggen. Ook is de effectiviteit van nieuwe stalsystemen soms nog onzeker zijn. Het bedrag voor (niet-productieve) investeringen wordt in ieder geval verhoogd ten opzichte POP3.

Het rapport van Baayen et al. (2021) geeft ook aan dat de grote opgaven op het gebied van klimaat, milieu en biodiversiteit het meest doelmatig via een gebiedsgerichte aanpak geadresseerd kunnen worden. Aanvullend op de uitbreiding van ANLb, wordt via experimenten in het kader van de samenwerking ingezet op peilverhoging in de veenweiden en stikstof aanpak in de N2000 bufferzones. Leidend voor de reservering van de bedragen is het verwachte absorptievermogen en haalbaarheid van dergelijke experimenten, op basis van de GLB pilots in POP3 periode. De uitstoot van CO2 uit de veenweide hangt lineair samen met de diepte van de ontwatering. Het gemiddeld benodigde steunbedrag per hectare om de inkomstenderving ten gevolge van peilverhoging te compenseren wordt geschat op € 240 tot € 660 per hectare per jaar, afhankelijk van de huidige diepte van de ontwatering en het aantal maanden per jaar dat het hogere peil van toepassing is (Baayen *et al*. 2021). De berekeningen van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur zijn in dezelfde orde van grootte. Wanneer ook minder diep veen wordt meegenomen, is 200.000 ha een ruwe schatting van het totale areaal in relatie tot de landbouw in Nederland. Om de haalbaarheid van deze maatregelen in de praktijk te ondervinden wordt in het NSP een experiment in het kader van ‘samenwerking’ opgezet.

Het budget voor ANLb is ingeschat op basis van de allocatie in POP3 (de collectieven) en wordt uitgebreid in scope (klimaat en water) en aantal deelnemers. Het tekort aan voldoende zoet water (2018 en voorjaar 2020) leidt tot schade. Door het tekort wordt het ook moeilijker om KRW-doelstellingen te halen in 2027. De eindrapportage van beleidstafel droogte (2019) geeft aan dat de totale kwantificeerbare economische schade van de droogte van 2018 voor de landbouw en natuur tussen € 820 en € 1.900 mln. ligt. Het budget dat overheden op dit moment voor waterkwantiteit kunnen inzetten is bedoeld voor investeringen door overheden zelf (waterschappen e.d.). Voor ondersteuning van individuele boeren om hun eigen land aan te passen zijn andere fondsen nodig. Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)

is hier beperkt budget voor.

In de verhoogde conditionaliteit zijn de eisen inzake goede landbouw- en milieucondities (GLMC's) en uit regelingen voortvloeiende beheerseisen (RBE's) vervat. Deze verhoogde conditionaliteit geldt voor alle areaalgebonden steun in de eerste en de tweede pijler. In Nederland is een concordantietabel gemaakt, die voor alle bovenwettelijke activiteiten die onderdeel uitmaken van het Geïntegreerd beheers- en controlesysteem, de baseline vastlegt. Deze baseline vormt de basis waarboven een vergoeding kan worden gegeven bij zowel artikel 31(5) als artikel 70(3). Deze baseline is geactualiseerd, met als peildatum 1 december 2021 en zal worden aangepast wanneer in Nederland voor de baseline relevante nieuwe wetgeving wordt aangenomen, bijvoorbeeld voor het invoeren van het 7e Actieprogramma nitraat. De baseline is opgenomen in de bijlagen, en tevens opgenomen bij de interventies Ecoregeling en Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Er worden extra (niet productieve) investeringen beschikbaar gesteld, hiervoor zijn POP3 en het economisch herstelfonds als vertrekpunt genomen en rekening gehouden.

De aanpak van vermindering gewasbeschermingsmiddelen geschiedt met investeringen en ecoregelingen voor precisielandbouw en de GLMC bufferstroken. Voor een een inschatting voor de inzet op investeringen (productief en niet-productief, voor landbouwbedrijven en niet-landbouwbedrijven) is gekeken naar POP3.

Aanpak van landschappen is onder meer gebaseerd op het Aanvalsplan Landschapselementen. De inzet op weide en akkervogels is gebaseerd op het Aanvalsplan Grutto. Voor de instandhouding van zeldzame landbouwhuisdierrassen is een inschatting gemaakt op basis van het aantal geregistreerde dieren.

2.1.SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

2.1.SO7.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO7.1.1 Strengths

- Het opleidingsniveau van landbouwers
- Het economisch perspectief in vergelijking met andere EU-landen

2.1.SO7.1.2 Weaknesses

- Hoge grondprijs en een beperkte toegang tot land
- Hoge marktwaarde vraagt aanzienlijk vermogen bij bedrijfsovername
- Een grote overnamesom kan leiden tot spanningen op sociaal vlak

2.1.SO7.1.3 Opportunities

- Faciliteiten voor bedrijfsovername (fiscaal)
- Het Bedrijfsovername fonds
- Vermogensvorming, toegang tot kapitaal
- Niet-bancaire (alternatieve) financieringsvormen
- Multifunctionele landbouw/niches
- Samenwerkingsverbanden

2.1.SO7.1.4 Threats

- Aantrekkingskracht werk buiten de sector (kan deels ook kans zijn indien te combineren met werk op bedrijf; zie samenwerkingsverbanden)
- Laag rendement op eigen vermogen

2.1.SO7.1.5 Other comments

Aanbeveling 11 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft betrekking op SO7 en SO8. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 11: Meer jongeren en met name vrouwen aanmoedigen om in de landbouwsector te gaan werken door interventies te combineren en de toegang tot kapitaal voor landbouwgrond en groene investeringen in de landbouwsector te vergemakkelijken.

Appreciatie Nederland

In de analyse van de Commissie die onderdeel is van de EC-aanbevelingen, zijn de uitdagingen waar de jonge, toekomstige landbouwers tegenaan lopen in Nederland correct weergegeven. Ten eerste is de overnamesom van agrarische bedrijven in Nederland hoog. Ten tweede is de animo om agrarische bedrijven over te nemen niet al te groot. De hoge overnamesom wordt mede veroorzaakt door hoge grondprijzen. Kortom: de bedrijven zijn duur. Jongeren hebben vaak niet voldoende eigen middelen of onderpand waardoor de toegang tot kapitaal bemoeilijkt wordt. Dit maakt bedrijfsovername, -start of -transformatie voor bedrijfsopvolgers en zij-instromers tot een behoorlijke uitdaging. Nationaal is er om genoemde redenen gestart met het bedrijfsovernamefonds, dat enerzijds bestaat uit het Vermogensversterkende Krediet (VKK) waarmee jonge landbouwers achtergestelde leningen aan kunnen gaan voor de omschakeling naar een duurzamere bedrijfsvoering en anderzijds uit een opleidings- en coachingstraject.

Inzet GLB-NSP

In het nieuwe GLB wordt nog sterker ingezet op het stimuleren van generatievernieuwing in de Nederlandse land- en tuinbouw. Naast de bekende investeringssteun, kunnen jonge landbouwers die zich voor het eerst vestigen als bedrijfshoofd van een landbouwbedrijf, in de nieuwe programmaperiode ook vestigingssteun aanvragen. Om het pakket aan interventies compleet te maken, zullen ook samenwerkingsprojecten worden ondersteund waarin de (kennis-)overdracht van de oudere generatie naar

de jongere generatie centraal staat en wordt ook een koppeling gemaakt met de kennisvouchers. Met deze vouchers kunnen jonge landbouwers advies krijgen bij het opstellen van een bedrijfsplan. Dit bedrijfsplan kan vervolgens gebruikt worden bij het aanvragen van vestigingssteun. Tot slot wordt ook een koppeling gemaakt tussen de vestigingssteun en de aanvullende inkomenssteun (top up) voor jonge landbouwers. Hiermee wordt deze steunvorm gerichter ingezet op de doelgroep, waardoor de effectiviteit van de interventie toeneemt.

Naast de toegang tot kapitaal, speelt de uitdaging met betrekking tot de animo om een agrarisch bedrijf over te nemen of te starten. De Nederlandse jonge landbouwers zijn over het algemeen goed opgeleid, waardoor zij de mogelijkheid hebben om te kiezen voor een baan buiten het landbouwbedrijf. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze groep jongeren geënthousiasmeerd raakt om te kiezen voor het runnen van een landbouwbedrijf? Op deze vraag wordt ingezet samen met de andere partners in het Groenpact (de groene onderwijsinstellingen en het groene bedrijfsleven). Groenpact zet in op het aantrekken, behouden en ontwikkelen van talenten in het groene domein vanuit het besef dat talent een kostbare hulpbron is voor het realiseren van grote maatschappelijke opgaven en om de groene sectoren concurrerend te houden. De GLB-interventies voor samenwerking en kennis bieden mogelijkheden om met deze uitdaging aan de slag te gaan. In de interventie ‘Samenwerking voor generatievernieuwing’ kunnen groene onderwijsinstellingen en het groene bedrijfsleven (samen met oudere en jongere landbouwers werken aan het vergroten van de aantrekkingskracht van het agrarisch ondernemerschap. Dezelfde partijen kunnen onderdeel uitmaken van projecten die ondersteund worden vanuit de interventie ‘Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie’.

2.1.SO7.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja
N.21	Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.22	Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers	Categorie 4	Nee

Other comments related to needs assessment.

N.20: Aan behoefte G1 ‘Behoud van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland’ is een gemiddelde prioriteit toegekend. Generatievernieuwing in de agrarische sector is urgent om de transitie in de landbouw mogelijk te kunnen maken. Ook is het GLB-NSP een effectief en efficiënt instrument om aan de behoefte bij te dragen.

N.21: Aan deze behoefte zal met LEADER worden bijgedragen, naast andere gemeentelijke of provinciale maatregelen gericht op een aantrekkelijk ondernemersklimaat, waardoor deze behoefte wordt meegekoppeld met LEADER.

N.22: De behoefte is weliswaar urgent, maar is effectiever buiten het GLB-kader op te pakken met wet- en regelgeving en flankerend beleid, dan met subsidies. De sociale conditionaliteit ziet toe op de werkomstandigheden van landbouwwerknemers.

2.1.SO7.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6. Aantal hectaren voor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden op het bedrijf
RD	INSTAL(75) - Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up	I.75 - Vestiging van jonge landbouwers	O.25. Aantal jonge boeren dat vestigingssteun ontvangt
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.4 - Samenwerking voor generatiewisseling	O.30. Aantal ondersteunde bedrijven of eenheden voor generatievernieuwing (exclusief instellingsondersteuning)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Voor een toekomstbestendige agrarische sector zijn jonge landbouwers en zij-instromers van belang. Generatievernieuwing is nodig voor het verder verduurzamen van de Nederlandse land- en tuinbouwsector. Verduurzamen heeft daarbij betrekking op drie facetten: 1) het bieden van economisch perspectief voor de landbouwbedrijven, 2), het behalen van milieu- en klimaatdoelen en 3) het behouden en versterken van de leefbaarheid, werkgelegenheid en culturele identiteit van de plattelandsregio's.

Voor jonge landbouwers en zij-instromers is het extra moeilijk om na de start of bedrijfsovername een bedrijf te runnen dat rendabel is en tegelijk produceert op een duurzame manier.

Voor het bereiken van generatievernieuwing worden specifiek de interventies aanvullende inkomenssteun jonge landbouwers, vestigingssteun, investeringssteun met top-up voor jonge landbouwers en samenwerking voor generatievernieuwing ingezet. Met deze interventies worden jonge landbouwers gestimuleerd om een landbouwbedrijf over te nemen of te starten en om te investeren in verduurzaming van het bedrijf.

Met de 'vestigingssteun voor jonge landbouwers en zij-instromers' wordt de bedrijfsovername gesteund. Met de 'toeslag op de basispremie' en een toeslag op de investeringssteun wordt de financiële ruimte vergroot om na overname te investeren in verduurzaming van de onderneming.

Naast deze interventies kunnen de jonge landbouwers en zij-instromers ook gebruik maken van de interventies 'kennisoverdracht en informatie', 'samenwerking voor generatievernieuwing' en 'samenwerking EIP' gebruik maken.

2.1.SO7.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO7.6 Are you planning CAP contribution towards the Erasmus programme

: **Nee**

2.1.SO7.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Target value**
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen	76500.00

van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.26 CU - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.36 CU PR - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicator	Overige resultaatindicatoren
SO.7	R.36	R1, R.2, R.9, R.16, R.26

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO7. De resultaatindicatoren R36 is gekoppeld aan deze primaire interventie. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO7.9 Justification of the financial allocation

Vestigingssteun

De financiële toewijzing aan de maatregel Vestigingssteun bedraagt €11,5 mln. per jaar. Dit budget is afkomstig uit overgehevelde middelen vanuit het ELGF naar het ELFPO. De middelen worden niet gecofinancierd. Met dit bedrag kunnen ca. 30% (230/800*100%) van de bedrijfsovernames door jonge landbouwers gesteund worden, waarbij bedrijven met een hogere verduurzamingsgraad van het bedrijfsplan een grotere kans maken op de bijdrage. Dat percentage volstaat voor een introductiefase van een nieuwe interventie.

Aanvullende inkomenssteun jonge landbouwers

In de introductiejaren van de vestigingssteun is €10 mln. per jaar gereserveerd voor aanvullende inkomenssteun. Dit is gebaseerd op een gemiddeld een bedrag van per bedrijf €2800 per jaar.

Aanvullende investeringssteun jonge landbouwers (top up max. 15% op subsidiepercentage)

Voor de ondersteuning bij investeringen is voor jonge landbouwers €6 mln. per jaar geprogrammeerd. In dit bedrag is cofinanciering opgenomen. De helft van de EU-steun die verstrekt wordt met deze interventie, wordt in mindering gebracht op het te behalen minimum aan steun voor jonge landbouwers (ringfencing 3%*ELGF)

Samenwerking voor generatievernieuwing

Het totaalbudget bedraagt €250.000 per jaar. Bij een gemiddelde projectgrootte (unit amount) van €50.000 euro subsidie per project, bedraagt de streefwaarde 5 aanvragen per jaar. (5*50.000). Dit aantal is laag, maar omdat deze interventie nieuw is, is het realistisch om te starten met een laag aantal om van daaruit te bepalen of de interventie succesvol is voor het bereiken van het doel (generatievernieuwing).

2.1. SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw

2.1.SO8.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO8.1.1 Strengths

- Relatief geringe afstand tussen stad en platteland
- Goede ontsluiting van het platteland wat betreft wegen
- Bereikbaarheid voorzieningen meestal geen probleem, uitgezonderd voor mensen afhankelijk van openbaar vervoer
- Relatieve rust en ruimte bieden goede omstandigheden voor bepaalde vormen van bedrijvigheid, zoals recreatie en toerisme
- Agrarisch cultuurlandschap is een belangrijke factor in de aantrekkelijkheid van plattelandsregio's
- Lokale saamhorigheid

2.1.SO8.1.2 Weaknesses

- Tekort aan banen in met name de krimpgebieden
- Weinig werk voor hoogopgeleiden
- Leefbaarheid in bepaalde gebieden onder druk door het sluiten van scholen, banken, winkels en andere voorzieningen
- Het wegtrekken van jongeren en de toenemende vergrijzing
- Een gebrekkige ontsluiting wat betreft het openbaar vervoer
- Toegang tot internet niet altijd even goed
- Landbouwsector is ruimtelijk gezien een belangrijke drager van het landelijk gebied, economisch gezien is de rol van de primaire sector bescheiden

2.1.SO8.1.3 Opportunities

- Kwaliteiten van het platteland bieden mogelijkheden om in te spelen op de groeiende vraag naar toerisme en recreatie
- Vraag om lokaal voedsel en korte lijnen tussen stad en platteland bevorderen de ontwikkeling van korte ketens
- Vraag naar streekproducten
- Digitalisering biedt mogelijkheden voor nieuwe en schone (mkb) bedrijvigheid op het platteland
- Toenemende vraag naar bio-based producten/kansen kringlopen
- Vrijkomende agrarische bebouwing en grond biedt kansen voor nieuwe, duurzame bedrijvigheid, nieuwe woonvormen en natuurontwikkeling

2.1.SO8.1.4 Threats

- Demografische ontwikkelingen reden tot zorg- afnemende voorzieningen en bevolkingskrimp versterken elkaar
- Kwaliteiten van het platteland onder druk door energietransitie en klimaatopgave
- Veranderingen in landbouwgebruik en -productie als gevolg van klimaatverandering
- Schaalvergroting landbouwbedrijven en bijbehorende stallen/opslagschuren kunnen landschappelijke kwaliteit onder druk zetten
- Hergebruik vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing voor niet-agrarische activiteiten kan landschappelijke kwaliteiten onder druk zetten
- Ontbrekend beleid voor hergebruik vrijkomende agrarische bebouwing

2.1.SO8.1.5 Other comments

Aanbeveling 11 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft betrekking op SO7 en SO8. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 11: Meer jongeren en met name vrouwen aanmoedigen om in de landbouwsector te

gaan werken door interventies te combineren en de toegang tot kapitaal voor landbouwgrond en groene investeringen in de landbouwsector te vergemakkelijken.

Appreciatie Nederland

De Commissie stelt dat het aandeel vrouwelijke bedrijfsopvolgers sterk achterblijft bij het Europees gemiddelde. Het is inderdaad waar dat er meer mannelijke dan vrouwelijke bedrijfshoofden zijn in de agrarische sector, maar een nuance is hier op zijn plaats. In Nederland werken veel vrouwen in de agrarische sector in een man-vrouwmaatschap. Dit zorgt voor een vertekend beeld omdat vaak de (oudere) man als bedrijfshoofd wordt geadministreerd. Het neemt niet weg dat Nederland gebaat is bij de inzet van alle krachten en talenten in de agrarische sectoren, van mannen én vrouwen. Eind 2020 bleek uit onderzoek van LTO dat in de landbouwsector er steeds meer vrouwelijke bedrijfshoofden zijn in Nederland. Ook kwam hierin naar voren dat het aantal vrouwelijke studenten bij agrarische opleidingen toeneemt. Deze trend wordt gevolgd en indien nodig ondersteund met daarbij passende maatregelen die vrouwen stimuleren om te kiezen voor een baan in de landbouwsector.

Inzet GLB-NSP voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen

Het NSP bevordert de gelijkheid van mannen en vrouwen, en de positie van vrouwen in het landelijk gebied met de volgende NSP-maatregelen:

- Bij netwerken (AKIS) aandacht voor netwerken die zijn gericht op (aanstaande) boerinnen en zaken waar specifiek deze doelgroep mee te maken krijgt;
- Bij LEADER voor brede plattelandsontwikkeling doordat er in de LOS (lokale ontwikkelingsstrategieën) bij de selectie van projecten aandacht is voor gender en participatie van vrouwen;
- Bij kennis- en informatie is het mogelijk om in praktijknetwerken subsidie aan te vragen rondom het versterken van vrouwelijk agrarisch ondernemerschap.

2.1.SO8.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 2	Gedeeltelijk
N.25	Versterkte bio-economie, bosbouw en eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk

Other comments related to needs assessment.

N.23 en N.24:

- Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren.
- Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten.

Het platteland in Nederland kent urgente en uitdagende opgaven. Het is van belang dat de opgaven in samenhang worden bezien, zeker daar waar het gaat om te maken keuzes die op meerdere terreinen van invloed zijn. Omdat de lokale situatie overal anders is of kan zijn, is een lokale/regionale aanpak van gesignaleerde problemen wenselijk. Goede betrokkenheid van partijen die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Deze behoeften zullen dan ook via LEADER worden opgepakt.

N.25:

Aan behoefte ‘Stimuleren bio-economie, bosbouw en eiwittransitie’ is voor het NSP een lage prioriteit toegekend, behalve voor het onderdeel eiwitgewassen. Deze laatste spelen een belangrijke rol bij de

invoering van kringlooplandbouw. Veel initiatieven voor de bio-economie vinden plaats buiten het kader van het GLB. De landbouw speelt wel een belangrijke rol bij het produceren en ontwikkelen van nieuwe gewassen. De teelt van nieuwe gewassen heeft synergie met andere doelen. Een nieuw gewas kan bijdragen aan een nieuw verdienmodel of bijvoorbeeld de mogelijkheden voor gewasrotatie vergroten. Aan deze behoefte wordt daarmee al via andere doelen bijgedragen.

Rijk en provincies hebben een bossenstrategie opgesteld. Vanuit de bossenstrategie wordt al afdoende bijdragen aan de behoefte in het stimuleren van bosbouw.

2.1.SO8.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam gebruik/beheer van de ruimte, waar de landbouw een belangrijk onderdeel van uitmaakt. De LEADER-werkwijze is bij uitstek nodig voor de initiatieven waarbij het van belang is dat gebiedspartijen samenwerken. Het resulteert in de betrokkenheid van bewoners en ondernemers in een gebied om te komen tot een goede gebiedsanalyse, ideeën en vervolgens de verantwoordelijkheid voor maatregelen en projecten om de opgaven in de LEADER-context op te pakken. Doordat verduurzaming steeds belangrijker wordt, wordt LEADER ook ingezet om een bijdrage te leveren aan klimaat, natuur en milieu.

Het aandeel vrouwelijke bedrijfsopvolgers blijft achter bij het Europees gemiddelde, maar er is wel sprake van een inhaalslag. Dit blijkt uit de SWOT-analyse. Vergeleken met de jaren tachtig is er in de positie van vrouwen op agrarische bedrijven een duidelijke verschuiving zichtbaar van meewerkende echtgenote naar een verantwoordelijke en naar buiten gerichte rol. Vrouwen kunnen gegeven hun actieve en betrokken rol belangrijke bijdragen leveren aan noodzakelijke of gewenste veranderingen op het bedrijf. De statistieken geven echter een vertekend beeld, omdat veel vrouwen in de agrarische sector in een man-vrouwmaatschap deelnemen, waarbij vaak de man als bedrijfshoofd wordt geadministreerd. Ook neemt het aantal vrouwelijke studenten bij agrarische opleidingen toe.

De intentie is om de gelijkheid van mannen en vrouwen en positie van vrouwen in het landelijk gebied en vooral de landbouw te bevorderen met de volgende NSP-maatregelen:

- Bij samenwerking in het kader van modernisering van AKIS nadrukkelijk ook aandacht voor netwerken die zijn gericht op (aanstaande) boerinnen en zaken waar specifiek deze doelgroep mee te maken krijgt;
- Bij LEADER dat er in de LOS (lokale ontwikkelingsstrategieën) aandacht is voor gender en participatie van vrouwen bij de selectie van projecten;
- Bij kennisverspreiding en informatie is het mogelijk om in praktijknetwerken subsidie aan te

vragen rondom het versterken van vrouwelijk agrarisch ondernemerschap.

Veel initiatieven voor de bio-economie vinden plaats buiten het kader van het GLB. De landbouw speelt wel een belangrijke rol bij het produceren en ontwikkelen van nieuwe gewassen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van natte teelten zoals lisdodde, wat tegelijkertijd als alternatief voor melkveehouderij in het bodemdalingsgevoelige veenweide gebied kan zijn. De ontwikkeling van deze gewassen worden gesteund via de activiteiten in de eco-regeling en zijn ook op langere termijn kansrijk indien er een goed verdienmodel ontwikkeld wordt. Daarnaast worden eiwitgewassen meegenomen als mogelijke invulling van GLMC 8 Niet-productief areaal, zonder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, en maken deze gewassen onderdeel uit van de eco-regeling. Er is dus sprake van synergie met andere doelen. Ook op het terrein van verbreding, korte ketens, nieuwe product-markt-combinaties en verwaarding van reststromen biedt de bio-economie kansen. Ook kunnen gewassen voor de bio-economie leiden tot meer mogelijkheden voor teeltwisseling/gewasrotatie. Bijvoorbeeld gewassen die tevens de plaagdruk verminderen of de biodiversiteit of bodemstructuur verbeteren. Ook kunnen nieuwe teelten mogelijk gemaakt worden op gronden die nu maar voor specifieke gewassen geschikt zijn (veen of zilte gronden). Ondersteuning via de interventies investeringen, samenwerking gebiedsgericht en samenwerking EIP kan een goede bijdrage leveren aan het stimuleren van de kansen voor de bio-economie.

2.1.SO8.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO8.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	Target value
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	9.88 %
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.26 CU - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.36 CU PR - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00
R.38 CU - Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	2424.14 %

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicator	Overige resultaatindicatoren
SO.8	R.38	R.1, R.2, R.9, R.16, R.26, R.36

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO8. De resultaatindicator R.38 is gekoppeld aan deze primaire interventie. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO8.9 Justification of the financial allocation

LEADER is gekoppeld aan SO8 en SO4, SO5 en SO^(de GBA doelen). Naar verwachting worden 28 LOS-en geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro (in de periode 2014-2022 zijn er 22 LOS-en). Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro beschikbaar worden gesteld. Steun voor voorbereiding LEADER zal in 2022 en dus buiten het NSP-kader plaatsvinden. Steun voor voorbereiding LEADER voor de navolgende GLB-periode (in 2027) is wel in het NSP geprogrammeerd en wel voor 1.050.000,- euro (voor ondersteuning van 35 aanvragen van elk 30.000,- euro).

Het deel van het totaalbedrag voor LEADER dat wordt toegewezen voor SO8 wordt spoedig in de uitwerking nationaal afgesproken a.d.h.v. een bepaling over de verdeling van de LEADER-middelen voor uitvoering van een LOS t.b.v. SO8 en SO5.

2.1.SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

2.1.SO9.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO9.1.1 Strengths

- Lange traditie in aandacht voor voedselveiligheid; Europese wetgeving en nationale regelgeving op orde en duidelijk; Voedselveiligheid op relatief hoog niveau
- Relatief strenge regelgeving; dierenwelzijnsconcepten en keurmerken met bovenwettelijke eisen en marktpotentie; sterke kennisinfrastructuur en dierenwelzijn geïntegreerd in veehouderij- en veterinair onderwijs; gebruik van antibiotica relatief laag, evenals het aandeel 3e en 4e generatie middelen; antimicrobiële resistentie algemeen stabiel en minder hoog dan in veel andere landen
- Groeiend bewustwording in termen van consumentenbestedingen aan duurzaamheidskeurmerken (zoals Eko-keurmerk, On the way to planetproof en Beter Leven) en groeiend aantal flexitariërs; toenemende samenwerking in de keten voor afzet van duurzaam geproduceerd en verwerkt voedsel
- Genoeg productie van gezonde producten tegen aantrekkelijke prijzen
- Nederland heeft zich gecommitteerd aan 50% minder voedselverspilling in 2030, ten opzichte van 2015; voedselverspilling bij consumenten neemt af (29% in 2010- 2019)

2.1.SO9.1.2 Weaknesses

- Beperkte voedingskennis en voedselvaardigheden onder consumenten
- Aanhoudende marktdruk op lage kosten en de afwenteling op dierenwelzijn; aandeel integraal duurzame stallen groeit langzaam en dierenwelzijn in integraliteit is relatief onderbedeeld
- Het gemiddelde eetpatroon (met veel dierlijke eiwitten) leidt tot maatschappelijke kosten zoals gezondheidsverlies en een stevige milieudruk; Inzet van beleid, agrofoodbedrijven en voedselaanbieders (supermarkten, horeca, catering) op duurzaamheid onvoldoende krachtig
- De huidige voedselomgeving verleidt de consument teveel tot ongezonde en niet-duurzame keuzes, met nadelige impact op positie van primaire producent in voortbrengingsketen; Kloof tussen de boer en de burger en de beperkte schaal van directe afzetkanalen van onbewerkt voedsel van boer naar burger
- Cijfers over voedselverspilling zijn nog hoog en een groot deel van het voedsel verdwijnt uit de voedselketen (wordt verbrand)

2.1.SO9.1.3 Opportunities

- Technologische ontwikkelingen en (internationale) afspraken over een geharmoniseerde methodiek voor het berekenen van de voetafdruk van voedsel en communicatie hierover, bieden kansen voor verbetering van de transparantie; gezond en duurzaam kunnen zonder vermindering van voedselveiligheid bestaan
- EU-ambities in het kader van de Green Deal en Farm to Fork; positief op dierenwelzijn te profileren producten bij export naar omringende landen; groeiend maatschappelijk bewustzijn dat dierenwelzijn verbetering behoeft; innovatieve technologie in combinatie met kunstmatige intelligentie, blockchain en big-data; omslag naar kringlooplandbouw en mogelijkheden voor integrale aanpak
- Opkomst van plantaardige eiwitbronnen en ‘nieuwe’ eiwitten zoals van insecten
- Korte keten is in ontwikkeling; nieuwe producten zoals snoepkomkommers en snoeptomaatjes als substituut voor ongezonde snacks
- Initiatieven zoals ‘kromkommers’, ‘buitenbeentjes’ en ‘Too good to go’ in verschillende schakels van de voedselketen om ‘afgekeurde’ producten nog te gebruiken als voedsel. Innovaties (technisch) voor bijvoorbeeld langere houdbaarheid; Kringlooplandbouw: nieuwe verwaarding van reststromen
- Transparantie over voedselverspilling in met name de retailsector

2.1.SO9.1.4 Threats

- Residuen van gewasbeschermings- en diergeneesmiddelen; consumenten weinig bereid meer te betalen voor voedselveiligheid, duurzaamheid en transparantie; de gevaren van nieuwe vormen van landbouw zoals kringlooplandbouw, diervriendelijke productiewijzen, nieuwe plantaardige producten
- Concurrentie van landen met een lagere kostprijs, onder andere door minder vergaande eisen aan het welzijn en de gezondheid van dieren; Nieuwe huisvestingseisen ten behoeve van milieu en gezondheid (gesloten stallen, geen uitloop) die verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving van dieren tegenwerken
- Verlies aan nuance bij duurzaamheids-discussies over vermindering van vleesconsumptie; Niet alle vleesvervangers dragen bij aan een gezond voedingspatroon
- Aankoop- en consumptiepatronen veranderen maar langzaam
- Langzame consumentenacceptatie van nieuwe initiatieven; kringlooplandbouw met reststroomverwaarding kan fraudegevoelig zijn

2.1.SO9.1.5 Other comments

Aanbevelingen 12 en 13 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) hebben onder meer betrekking op SO9. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 12: De bio-economie ontwikkelen om bij te dragen aan de werkgelegenheid en een halt toe te roepen aan de achteruitgang en ontvolking van kleine dorpen op het platteland, door de sociaaleconomische ontwikkeling van plattelandsgebieden te bevorderen via een passende mix van GLB-interventies zoals investeringsondersteuning, de aanleg, de ontwikkeling en het onderhoud van basisinfrastructuur en -diensten en door synergie met andere EU- en nationale fondsen te waarborgen.

Appreciatie Nederland

De beschrijving door de Commissie van de Nederlandse plattelandsontwikkeling die is meegestuurd met de aanbevelingen komt op hoofdlijnen overeen met de SWOT. Hieruit komt een beeld naar voren dat het bijvoorbeeld positief gesteld is met de werkgelegenheid, de relatieve welvaart en het verenigingsleven op het platteland, al zijn er ook zorgpunten, zoals de vergrijzing in de kleine dorpen in de krimpregio's en het lage aandeel vrouwen in de beroepsbevolking.

Inzet GLB-NSP

In de Nederlandse context ligt het niet in de rede om GLB-middelen te investeren in de plattelandseconomie in brede zin. De ontwikkeling van de bio-economie is belangrijk voor de ontwikkeling van het platteland. Hiermee wordt bijgedragen aan grote maatschappelijke opgaven als het bereiken van de klimaatdoelen, het minder afhankelijkheid maken van schaarse grondstoffen en het bereiken van een duurzame en veilige voedselvoorziening en werkgelegenheid en ontwikkeling in rurale gebieden.

Nederland is koploper in innovaties in groene grondstoffen en heeft een goede infrastructuur om deze optimaal te benutten. Ook heeft Nederland excellente onderzoeksfaciliteiten- en voorzieningen en steunt het innovaties op het gebied van bio-economie. Samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderzoeksinstellingen is hierbij cruciaal. Met het huidige GLB wordt hier reeds aan bijgedragen, met onder andere investeringen, kennis, samenwerking EIP en LEADER, maar de ontwikkeling van de bio-economie gaat verder en breder dan alleen GLB. Met een keuze in het GLB-NSP om meer in te zetten op de groenblauwe architectuur, op investeringen en innoveren wordt bijgedragen aan bio-economie, maar verdere impulsen vanuit het GLB zijn niet voorzien.

Aanbeveling 13: Het dierenwelzijn op landbouwbedrijven verbeteren door ambitieuzere maatregelen te treffen ter bevordering van de beste veehouderijpraktijken, in het bijzonder voor

varkens en melkkoeien.

Appreciatie Nederland

Het nationale beleid is gericht op het bereiken en behouden van een toekomstbestendige veehouderij, zoals onder andere weergegeven in de aanpak verduurzaming veehouderij (Voortgangsrapportage programma duurzame veehouderij, Kamerstuk 28973 nr. 239) en ambities voor verbetering van dierenwelzijn (Beleidsbrief dierenwelzijn, Kamerstuk 28 286, nr. 991). Het stoppen met fysieke ingrepen die het gevolg zijn van de wijze van houden van dieren is daar een onderdeel van. Om het staartcouperen uit te faseren, is het noodzakelijk dat de oorzaken van staartbijten aangepakt worden. Dit vraagt in veel gevallen een fundamentele aanpassing van de bedrijfsvoering en de nodige investeringen en daarmee aanpassing van het verdienmodel. Met de Nederlandse varkenssector is een einddatum vastgesteld in 2030. Door die duidelijkheid nu te bieden, kan de varkenshouder hier al de komende jaren bij investeringen rekening mee houden en ervaring opdoen met het houden van varkens met intacte staarten door geleidelijk aan meer tomen met biggen te houden waar niet gecoupeerd wordt. Hierdoor kan het couperen stapsgewijs afgebouwd worden. De hieronder genoemde pilot kan hierbij helpen.

Met meerdere Nederlandse veehouderijsectoren zijn de afgelopen jaren afspraken gemaakt over hoe zij hun sector kunnen verduurzamen. Zo ook met de melkveehouderijsector. Melkproductie moet steeds worden bezien in relatie tot dierenwelzijn, diergezondheid en levensduur van melkkoeien. Hiervoor is veel aandacht in het eigen verduurzamingsplan van de Nederlandse melkveesector. Uit de basismonitoring, welke elk kwartaal wordt uitgevoerd blijkt dat er positieve resultaten geboekt worden, onder andere op levensduur. De sector volgt een integrale aanpak gericht op duurzame koeien en het continu verbeteren van dierenwelzijn, waarbij melkveehouders gestimuleerd worden te werken aan het verlengen van de levensduur van de melkveestapel. Tevens wordt er middels publiek-private samenwerking gewerkt aan meerdere onderzoeksdoelen, waaronder verlenging van de levensduur.

In het coalitieakkoord wordt verder genoemd dat in overleg met boeren, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere ‘stakeholders’ het initiatief genomen zal worden tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij. Dit convenant vormt de basis van wetgeving die de komende kabinetsperiode in werking treedt voor een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid.

Inzet GLB-NSP

Verduurzaming van het GLB betekent ook een betere positie van het dier in het GLB. In het GLB-NSP wordt dierenwelzijn integraal opgenomen, door te borgen dat GLB-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

Het staartcouperen bij biggen en de huidige levensduur van melkkoeien zijn beide signalen dat er verbeteringen nodig zijn in de huidige wijze van veehouderij. Deze signalen staan niet op zich en zijn van vele factoren afhankelijk, wat daarmee het komen tot een oplossing complex maakt. Om die reden worden in het NSP boeren zoveel als mogelijk ondersteund om de nodige transitie mogelijk te maken. Dierwaardige veehouderijpraktijken worden onder meer bevorderd door binnen de investeringsregeling ruimte te bieden voor investeringen voor dierenwelzijns- en diergezondheidsverbeteringen op het gebied van onder andere huisvesting en diermanagement. Hier vallen dus ook investeringen onder die kunnen leiden tot een langere levensduur van melkkoeien en het verminderen van het risico op staartbijten bij varkens, waardoor het mogelijk wordt om geleidelijk te stoppen met staartcouperen van biggen, maar ook investeringen voor andere transities zoals het uitfaseren van kooihuisvesting van dieren genoemd in het “End the Cage Age”-initiatief.

Ook de samenwerking EIP- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl.

diergezondheid) mogelijk is. Deze pilot wordt nadrukkelijk samen met de markt en het maatschappelijk veld uitgewerkt, om te toetsen welke activiteiten effectief en verifieerbaar zijn. Hierdoor wordt ervaring opgedaan met activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, dierenwelzijn - zoals verdere vermindering van het risico van staartbijten bij varkens - en diergezondheid.

2.1.SO9.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.26	Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik	Categorie 2	Ja
N.28	Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.29	Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon	Categorie 4	Nee
N.30	Minder voedselverspilling	Categorie 4	Nee

Other comments related to needs assessment.

N.26: Het niveau van voedselveiligheid en transparantie is in Nederland weliswaar relatief goed dankzij wet- en regelgeving en instituties, maar het NSP kan een belangrijke bijdrage leveren aan de doelen van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en het Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten, door de afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen (weerbare teelten, functionele agrobiodiversiteit, verbinden land- en tuinbouw en natuur) en emissie reducerende maatregelen (bufferzones, precisietechnieken).

N.27: Er is een groeiende kloof tussen maatschappelijke verwachtingen inzake dierenwelzijn en de praktijk. Het NSP kan op een effectieve wijze een bijdrage leveren aan de behoefte, naast andere nationale beleidsinstrumenten.

N.28: De voedselproductie en het huidige voedingspatroon met te veel dierlijke eiwitten leidt tot een hoge milieudruk en de maatschappelijke verwachtingen om dit te veranderen zijn groot.

N.29: Het NSP is niet een instrument waarmee op effectieve wijze kan worden bijgedragen aan deze behoefte. Andere nationale beleidsinstrumenten zijn effectiever.

N.30: Deze behoefte wordt buiten het GLB voortvarend opgepakt, namelijk door de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling, die met een kleine 100 stakeholders en steun van LNV werkt aan het tegengaan van voedselverspilling in de keten en in huishoudens .

2.1.SO9.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
RD	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Nederlandse consumenten verwachten dat het voedselaanbod veilig is, in die zin dat er geen ongewenste stoffen en micro-organismen in voorkomen die gezondheidsschade veroorzaken. In Nederland is dit in hoge mate geborgd door regelgeving en toezicht op naleving daarvan. De verwachtingen van voedselproductie nemen toe, in die zin dat er ook steeds meer belang wordt gehecht aan het produceren van voedsel met oog voor de effecten op de omgeving en het welzijn van dieren. Doordat steeds meer niet-agrariërs wonen in het landelijk gebied, nemen ook de zorgen toe over de effecten van agrarische bedrijfsvoering op omwonenden en passanten. Aspecten die betrekking hebben op een verminderde afhankelijkheid van chemische middelen en het terugdringen van emissies naar water en omliggende gebieden komen nadrukkelijk terug in de Groenblauwe Architectuur (doelen klimaat, milieu en biodiversiteit) en komen hier niet afzonderlijk aan bod.

De vijf behoeften binnen het doel kennen zes veelal gemeenschappelijke aspecten die een rol spelen bij de prioritering en de interventiestratiegie en -logica:

a. Meer inzicht in duurzaamheidsimpact van voedsel: betrouwbare informatie over het verschil in impact tussen reguliere en duurzamer geproduceerde producten (randvoorwaarde)

b. Reële percepties over voedsel: een consument die kennis heeft over duurzaamheidsimpact van voedsel en weet welke producten beter zijn (goed voor motivatie om duurzamere producten te kopen).

c. Een andere voedselomgeving: (vnl. wijze van aanbod) die de consument helpt duurzamere en gezonde producten te kiezen dan de gemakkelijke en normale keuze

d. Andere voedselvaardigheden: (anders dan informatie, kennis en daadwerkelijke keuzes in de winkel): bijv. bereiding van innovatieve producten.

e. Gelijkwaardigere ketensamenwerking: (nodig voor a t/m d) zodat duurzaam produceren samengaat met ondersteunend koop- en eetgedrag.

f. Normatieve instrumenten: als aanvulling op a – e, door met flankerend beleid, druk op de ketel zetten met regelgeving, BTW tarieven, accijnzen, heffingen, etc.).

We streven naar een voedselsysteem waar investeringen van de landbouw in de productie van duurzamer voedsel voor een gezond eetpatroon, zich op termijn gaan terugverdienen in de markt (en samenleving).

Aangezien het doel ’Maatschappelijke verwachting van voedsel’ meerdere thema’s kent en een cross cutting/horizontaal karakter heeft, zijn meerdere interventies hiervoor van toepassing. Met uitzondering van dierenwelzijn zijn geen specifieke interventies ingericht, maar koppelen de doelen/behoeften mee met interventies die in beginsel voor andere meer prioritaire doelen zijn ingericht. Dit meekoppelen houdt (voor de niet-grondgebonden interventies) in dat bij de subsidiabiliteitsvoorwaarden aandacht is voor de prioritaire behoeften van de maatschappelijke verwachting van voedsel, zodat activiteiten die hieraan bijdragen (meer) kans op steun krijgen.

Voor dierenwelzijn betekent dit dat er binnen de investeringsregeling ruimte komt voor investeringen voor dierenwelzijnsverbeteringen (inclusief diergezondheid) op het gebied van o.a. huisvesting en diermanagement. Ook de samenwerking- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden eco-regeling gericht op het verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilots worden nadrukkelijk samen met de markt uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat deze interventie de initiatieven die nu al bestaan in de markt op het gebied van dierenwelzijn versterkt en niet verstoort.

Tenslotte wordt dierenwelzijn meegekoppeld met andere GLB-interventies in ons NSP met de voorwaarde dat indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, dierenwelzijn zal worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

2.1.SO9.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.SO9.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	Target value
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	76500.00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	9.88 %
R.26 CU - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	11.03 %
R.36 CU PR - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	1955.00

Justification of the targets and related milestones

Doel	Primaire resultaatindicator	Overige resultaatindicatoren
SO.9	R.1	R.2, R.16, R.26, R.36,

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO9. De resultaatindicatoren R.1 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.SO9.9 Justification of the financial allocation

Inschatting is gebaseerd op de uitvoering POP3, uitgaande van een intensivering van innovatie (EIP) en nieuwe pilot voor dierenwelzijn.

2.1.XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

2.1.XCO.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.XCO.1.1 Strengths

- De 'gouden driehoek' samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en adviesorganisaties
- Goed ontwikkeld en vitaal onderzoeks- en onderwijssysteem
- Samenwerking binnen het groen onderwijs en het onderzoek
- Korte lijnen tussen onderzoek en bedrijfsleven met grote historie
- Veel ervaring met gelijkwaardige kennisuitwisseling tussen ondernemers
- Grote verscheidenheid aan voorlichters, kennismakelaars en intermediairs
- Groot gebruik van POP3-instrumenten voor kennisoverdracht en innovatie
- Gemiddelde opleidingsniveau van de agrarische ondernemers
- Breed aanbod aan reguliere en deeltijdopleidingen
- Sterke grondpositie binnen de rurale, innovatieve ontwikkelingen
- Sterke internationaal imago van de innovatiekracht

2.1.XCO.1.2 Weaknesses

- Gebrekkige doorstroming van kennis naar het 'boerenerf'
- Relatief lage publieke investeringen in R&D t.o.v. industriële sectoren
- Inzetten van AKIS instrumenten is complex, tijdrovend en risicovol
- Beperkte synergie tussen onderwijs, onderzoek en adviesorganisaties
- Beperkte middelen voor kennis en innovatie voor toeleverende MKB-bedrijven
- Beperkte bereidheid om te betalen voor advies en ondersteuning
- Overaanbod van informatie uit groot aantal informatiebronnen
- Beperkt overzicht van uit de praktijk afkomstige innovatie initiatieven
- Beperkte verbinding tussen innovaties door schotten tussen ondersteunende maatregelen
- Beperkte opschaling van praktijknetwerken

2.1.XCO.1.3 Opportunities

- Pluriform systeem met diensten voor het faciliteren van innovatie
- Marktgerichte kennisorganisaties creëren vraag op internationaal niveau
- Ruime ervaring netwerken stimuleert de doorontwikkeling van deze structuren
- Brede productie oriëntatie: nichegericht naar exportgericht
- Brede doelgerichte infrastructuur voor verspreiding van kennis en innovatie
- Blijvende beschikbaarheid en toegankelijkheid van kennisbronnen
- Beschikbaarheid van kennis over kringlooplandbouw en klimaatvraagstukken
- Kennisontwikkeling vanuit de praktijk
- Digitalisering en toepassing van mobiele applicaties en tools binnen de bedrijfsvoering

2.1.XCO.1.4 Threats

- Herziening onafhankelijk bedrijfsadviessysteem
- Gebrek aan visie op de toekomst van de landbouw
- Gebrek aan visie op het kennisniveau en -profiel van agrarische ondernemers
- Sterke afhankelijkheid van onderzoeksinstellingen van overheidsfinanciering
- Veel belovende initiatieven moeten onder druk van private financiers te snel op eigen benen staan
- Spanning tussen publieke en private belangen bij innovatie
- Risicomijdend gedrag bij publiek gefinancierd onderzoek

- Afrekening onderzoek op belang voor de wetenschap i.p.v. de samenleving of de praktijk
- Onvoldoende risicospreiding bij experimenten en innovatie

2.1.XCO.1.5 Other comments

Aanbeveling 14 van de Europese Commissie voor het strategisch GLB-plan van Nederland (SDW 2020/388 final) heeft onder meer betrekking op XCO. Er is op de volgende wijze rekening mee gehouden:

Aanbeveling 14: Het nationale kennis- en innovatiesysteem (AKIS) voor de landbouw versterken door de fragmentering ervan aan te pakken en door de invoering te bevorderen van effectieve onpartijdige adviesdiensten en innovatieondersteunende diensten, gericht op de promotie van duurzamere landbouwpraktijken in de transitie naar een meer circulaire economie. De nadruk dient hierbij te liggen op de opleiding en vaardigheden van adviseurs, terwijl de onpartijdigheid van het advies en de koppeling met de prioriteiten van het overheidsbeleid gewaarborgd moeten zijn.

Appreciatie Nederland

De analyse van de Europese Commissie bij de aanbevelingen over het Nederlandse Agrarische Kennis- en innovatiesysteem (AKIS) komt overeen met de SWOT en past in de nationale ambitie om het AKIS (inclusief het groene onderwijs) te ondersteunen en een sterkere verbinding tot stand te brengen tussen de onderdelen ervan.

Inzet GLB-NSP

In het programma ‘innovatie op het boerenerf’ is al een flinke aanzet gemaakt met zowel de opleiding van adviseurs als de borging van onpartijdigheid. Met dit programma wordt beoogd om kennis en innovatie naar de agrariërs toe te brengen, op zo’n manier dat zij er ook direct mee aan de slag kunnen. Hiertoe worden onder meer vouchers verstrekt voor individueel advies en opleidingen, projectsubsidies voor lerende netwerken, vouchers voor het maken van bedrijfsplannen en demonstratiebedrijven. Deze inzet voor het AKIS zal landelijk en provinciaal (horizontaal) toegepast worden in het GLB-NSP en speelt een cruciale rol bij nagenoeg alle doelen van het GLB.

Het bestaande en succesvolle European Innovation Partnership (EIP) zal opnieuw een plek krijgen en zowel landelijk als provinciaal worden uitgevoerd. Het nieuwe GLB-netwerk zal veel aandacht besteden aan het verbinden van de verschillende partijen in het AKIS.

2.1.XCO.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

Other comments related to needs assessment.

N.31: Uit de aard van dit doel is het ook gekoppeld aan andere geprioriteerde behoeften binnen het GLB om synergievoordelen te behalen.

2.1.XCO.4 Intervention logic

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a)) - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations	I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt
Sectoral - Producten van	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de	I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de

de bijenteelt	uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt		bijenteelt
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1))
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
RD	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden

Overview

Kennis en innovatie zijn onmisbaar bij een sterke, toekomstgerichte en duurzame landbouwsector. Pas als een agrariër weet wat er mogelijk is en wat de nieuwe inzichten zijn, kan dat worden toegepast op het boerenerf. Er is daarom behoefte aan maatregelen die kennis en innovatie echt doen landen op het boerenerf. Hiervoor is in de eerste plaats een beter en vooral hechter AKIS nodig (zie hiervoor hoofdstuk 8).

Voor kennisverspreiding is de leer- en informatiebehoefte van de agrarische ondernemers de basis. Die behoefte is heel verschillend. Daarom is voorzien in een vouchersysteem voor individueel leren, mogelijkheden voor het volgen van een cursus (ook voor adviseurs), de mogelijkheid om in groepen samen en van elkaar te leren (praktijknetwerken en projectsubsidies) en de mogelijkheid om te leren via demonstraties en met behulp van een bedrijfsscan.

Voor innovatie volgen we dezelfde strategie om agrarische ondernemers centraal te stellen. Via operationele groepen zijn ondernemers zelf aan zet om, met de actoren die ze nodig denken te hebben, te werken aan oplossingen en kansen.

We zien kennis en innovatie als onderdeel van een innovatiecyclus, waarbij ondernemers vanaf de eerste gedachte tot aan de daadwerkelijk implementatie ondersteund worden. Deze innovatiecyclus is sterk interactief met onderzoek, onderwijs of adviesorganisaties.

Belangrijk hierbij is de integrale aanpak. Bij kennisverspreiding en innovatie moeten de verschillende doelen en behoeftes samengebracht worden. Belangrijk is dat adviseurs die bijvoorbeeld adviseren over verbetering van de bodemkwaliteit, ook de andere specifieke behoeftes en omstandigheden van het bedrijf in hun advies meenemen. Vandaar ook dat het van belang is dat kennis en innovatie, een overkoepelend doel is.

2.1.XCO.5 Where relevant, a justification for the use of InvestEU, including the amount and its expected contribution to the Specific Objective/Cross-Cutting Objective

2.1.XCO.8 Selection of the result indicator(s)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Target value**
R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen	76500.00

van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	
R.2 [CU] - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	1100.00

Justification of the targets and related milestones

In de interventiestrategie (2.1.) is aangegeven welke interventies primair bijdragen aan SO1. De resultaatindicatoren R4, R5 en R6 zijn gekoppeld aan deze primaire interventies. De overige R-en vloeien voort uit de integrale interventies, andere interventies die ook bijdragen aan dit doel.

2.1.XCO.9 Justification of the financial allocation

Ervaringen in het huidige POP3+ en in een parallel programma ‘innovatie op het boerenerf’ geven een goede indicatie van de interesse en absorptiecapaciteit voor deze maatregelen. Vandaar dat 181 miljoen euro (kennisverspreiding en EIP) een passend budget is.

2.2 Context Indicators and other values used for the calculation of the targets

Contextindicatoren (PMEK-code)	Uitgangswaarde	Uitgangsjaar	Bijgewerkte waarde	Bijgewerkt jaar	Motivering/Opmerkingen	Gegevensbron
C.01 Total rural population (Aantal)	105.192,00	2020				
C.05 Total forest area (Hectare)	429.393,00	2018				
C.12 Total number of farms (Aantal)	55.680,00	2016				
C.17 Total utilised agricultural area (UAA) (Hectare)	1.816.320,00	2019				
C.19 Total agricultural area and forest area in Natura 2000 sites (Hectare)	67.181,00	2018				
C.23 Total number of livestock units (Aantal)	6.819.960,00	2016				
D.35 Totaal aantal aan de Commissie gemelde bijenkorven: gemiddelde van de laatste drie jaar dat beschikbaar was op het moment dat het plan werd opgesteld. (Aantal)	78.800,00	2020				

2.3 Targets Plan

2.3.1 Recapitulative table

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
R.1 [CU] [PR] Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.	SO1, SO2, SO4, SO5, SO6, SO7, SO8, SO9, XCO		14.900	29.800	44.700	59.600	76.500		76.500
R.2 [CU] Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	SO2, SO4, SO5, SO6, SO7, SO8, SO9, XCO		1.100	1.100	1.100	1.100	1.100		1.100
R.4 Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit	SO1	%	96,35 %	96,35 %	96,35 %	96,35 %	96,35 %	%	96,35 %
R.4 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	ha	1.750.000 ha
R.4 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.5 Risk management Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund	SO1	%	5,52 %	6,30 %	7,09 %	7,88 %	7,88 %	%	7,88 %
R.5 Teller: Aantal boerderijen waarvoor relevante steun wordt ontvangen			3.072	3.510	3.949	4.388	4.388		4.388
R.5 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.6 [PR] Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)	SO1	%	116,09 %	115,90 %	116,02 %	115,80 %	115,92 %	%	115,92 %
R.6 Teller: Gemiddelde directe betaling/ha betaald aan begunstigden onder de gemiddelde omvang van landbouwbedrijven		EUR/ha	390 EUR/ha	372 EUR/ha	355 EUR/ha	337 EUR/ha	320 EUR/ha	EUR/ha	320 EUR/ha
R.6 Noemer: Gemiddelde directe betaling/ha betaald aan alle begunstigden		EUR/ha	336	321	306	291	276	EUR/ha	276 EUR/ha

			EUR/ha	EUR/ha	EUR/ha	EUR/ha	EUR/ha		
R.9 [CU PR] Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	SO1, SO2, SO4, SO5, SO7, SO8	%	1,98 %	3,95 %	5,93 %	7,90 %	9,88 %	%	9,88 %
R.9 Teller: Aantal begunstigden dat relevante steun ontvangt			1.100	2.200	3.300	4.400	5.500		5.500
R.9 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.10 [CU PR] Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB	SO3	%	1,85 %	1,85 %	1,85 %	1,85 %	1,85 %	%	1,85 %
R.10 Teller: Aantal begunstigden van relevante steun			1.032	1.032	1.032	1.032	1.032		1.032
R.10 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.14 [PR] Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	SO1, SO4, SO5, SO6	%	40,64 %	40,64 %	40,64 %	40,64 %	40,64 %	%	40,64 %
R.14 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	738.152 ha	738.152 ha	738.152 ha	738.152 ha	738.152 ha	ha	738.152 ha
R.14 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.16 [CU] Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen	SO1, SO2, SO4, SO5, SO7, SO8, SO9	%	1,98 %	3,95 %	5,93 %	7,90 %	9,88 %	%	9,88 %
R.16 Teller: Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen			1.100	2.200	3.300	4.400	5.500		5.500
R.16 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680

R.19 [PR] Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	SO1, SO4, SO5, SO6	%	31,08 %	31,08 %	31,08 %	31,08 %	31,08 %	%	31,08 %
R.19 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	564.512 ha	564.512 ha	564.512 ha	564.512 ha	564.512 ha	ha	564.512 ha
R.19 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.23 [PR] Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans	SO5, SO6	%	0,69 %	0,69 %	0,69 %	0,69 %	0,69 %	%	0,69 %
R.23 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	12.500 ha	12.500 ha	12.500 ha	12.500 ha	12.500 ha	ha	12.500 ha
R.23 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.26 [CU] Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	SO1, SO2, SO4, SO5, SO7, SO8, SO9	%	2,21 %	4,41 %	6,62 %	8,82 %	11,03 %	%	11,03 %
R.26 Teller: Aantal boerderijen dat relevante steun ontvangt			1.228	2.456	3.684	4.912	6.140		6.140
R.26 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.27 [CU] Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden	SO4, SO5, SO6		78	288	518	784	1.087		1.087
R.28 [CU] Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties	SO4, SO5, SO6		5.000	9.000	13.000	16.000	20.000		20.000

R.29 [PR] Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	SO1, SO4	%	3,85 %	3,85 %	3,85 %	3,85 %	3,85 %	%	3,85 %
R.29 Teller: Number of hectares paid		ha	70.000 ha	70.000 ha	70.000 ha	70.000 ha	70.000 ha	ha	70.000 ha
R.29 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.31 [PR] Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	SO4, SO5, SO6	%	16,43 %	16,43 %	16,43 %	16,43 %	16,43 %	%	16,43 %
R.31 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	298.500 ha	298.500 ha	298.500 ha	298.500 ha	298.500 ha	ha	298.500 ha
R.31 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.32 [CU] Investeringen in verband met biodiversiteit Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit	SO6	0,29 %	0,57 %	0,86 %	1,15 %	1,44 %	1,72 %	%	1,72 %
R.32 Teller: Number of farms receiving relevant support		160	320	480	640	800	960		960
R.32 Noemer: Total number of farms		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.34 [PR] Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	SO4, SO5, SO6	%	1,61 %	4,36 %	4,36 %	4,36 %	4,36 %	%	4,36 %
R.34 Teller: Oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen		ha	29.250 ha	79.250 ha	79.250 ha	79.250 ha	79.250 ha	ha	79.250 ha
R.34 Noemer: Total utilised agricultural area (UAA)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.35 [CU] Behoud van bijenkorven aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB	SO3	%	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	%	100,00 %
R.35 Teller: Number of beehives for which a related payment was made			78.800	78.800	78.800	78.800	78.800		78.800

R.35 Noemer: Totaal aantal aan de Commissie gemelde bijenkorven: gemiddelde van de laatste drie jaar dat beschikbaar was op het moment dat het plan werd opgesteld.		78.800	78.800	78.800	78.800	78.800	78.800	78.800	78.800
R.36 CU PR Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	SO1, SO4, SO5, SO7, SO8, SO9		235	540	945	1.450	1.955		1.955
R.38 CU Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	SO4, SO5, SO6, SO8	%	%	2.424,14 %	2.424,14 %	2.424,14 %	2.424,14 %	%	2.424,14 %
R.38 Teller: Rural population covered by LAG funded through LEADER over the programming period				2.550.000	2.550.000	2.550.000	2.550.000		2.550.000
R.38 Noemer: Total rural population		105.192	105.192	105.192	105.192	105.192	105.192	105.192	105.192

2.3.2 Planned interventions and outputs with a direct and significant link to result indicators
Please look in section 2.3.2 at SFC2021

2.3.3 Consistency with and contribution to the Union targets for 2030 set out in the Farm to Fork Strategy and the EU Biodiversity for 2030

Onderstaande beschrijft de bijdrage aan de zes Green Deal targets zoals genoemd in de aanbevelingen voor Nederland (SWD 388/2020), aangevuld met dierenwelzijn, biodiversiteit en klimaat.

1. vermindering van het gebruik en het risico van pesticiden door verder te gaan met de uitvoering van programma's tot vermindering van het gebruik en risico van gewasbeschermingsproducten, door niet-chemische plaagbestrijdingsmethoden en plaagbestrijding met lage pesticideninzet te bevorderen en door te zorgen voor volledige implementatie van geïntegreerde gewasbescherming.

Het Nederlands beleid voor de verduurzaming van gewasbescherming is in september 2020 vastgesteld in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Dit beleid richt zich op een transitie naar weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van landbouw en natuur en het terugdringen van emissies naar het milieu en residuen op voedselproducten naar nagenoeg nul. Het nationale beleid draagt bij aan de doelstelling van de Europese Green Deal (Farm to Fork) inzake vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en risico's voor mens en milieu en het bevorderen van niet-chemische maatregelen in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

Het coalitieakkoord vermeldt op gebied van gewasbescherming een intensivering van de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. Verder worden de normen voor het gebruik van middelen afgestemd op de Kaderrichtlijn Water.

Inzet GLB-NSP

Maatregelen voor het verminderen van het gebruik en de risico's van gewasbeschermingsmiddelen zijn geïntegreerd met maatregelen om de waterkwaliteit te beschermen en klimaatadaptatie, bodemkwaliteit en biodiversiteit te bevorderen. Meer concreet betreft het een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstroken die als conditionaliteit zijn opgenomen langs waterlopen en de teelt van vang- en rustgewassen (koppeling aan KRW en nitraatrichtlijn maatregelen, GLMC4 en GLMC7). De verplichte vruchtwisseling op bouwland (GLMC 7) en het verplichte percentage aan niet-productief areaal en landschapselementen (GLMC 8) draagt bij aan weerbare gewassen en teeltsystemen en de verbinding tussen landbouw en natuur. In de lijst met 26 mogelijke maatregelen ten behoeve van de ecoregeling zijn tien maatregelen opgenomen die bijdragen aan de vermindering van gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen en het bevorderen van niet-chemische maatregelen en geïntegreerde gewasbescherming. Het betreft de volgende maatregelen: 1. rustgewas; 7. bufferstrook met kruiden; 10.strokenteelt; 15/16. geen gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (glyfosaat) bij het onder werken van een rustgewas of graszode; 18. biologische bestrijding; 22/23. houtige elementen; 25. niet productieve akker(rand) en 26. biologisch bedrijf.

Verder worden GLB-interventie maatregelen ingezet voor kennis, innovatie en investeringen op het gebied van digitalisering en precisielandbouw (artikel 73 van de SPV). Relevant voor gewasbescherming zijn bijvoorbeeld investeringen in monitoringssystemen, precisielandbouw, inclusief taakkaarten voor verminderde gewasbescherming en nutriëntengebruik, en robotisering. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

2. De nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, de stikstofdepositie in de voor stikstof kwetsbare Natura 2000-gebieden terugdringen tot onder de kritieke waarden, en bijdragen aan verwezenlijking van de doelstelling voor nutriëntenverliezen in Nederland uit de Europese

Green Deal, door middel van goed geïntegreerde maatregelen ter ondersteuning van de transitie naar een duurzamere en minder intensieve landbouw. Via de onder de beide pijlers van het GLB beschikbare steunmiddelen moet worden gewerkt aan een efficiënter gebruik van minerale en biologische meststoffen en aan verbetering van het bodembeheer in algemene zin.

De geformuleerde ambitie in de aanbeveling is in lijn met de Visie 'Waardevol en verbonden', het 7e Nitraatactieprogramma, de Kaderrichtlijn Water, het Programma Natuur, het Nationaal Programma Landbouwbodems, de structurele aanpak stikstof, de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering en de contouren van het nieuwe Mestbeleid. Het Nederlandse uitgangspunt is dat een duurzaam bodembeheer moet leiden tot minder nutriëntenverliezen en daarmee bijdraagt aan een gezonde bodem, verbeterde biodiversiteit, betere waterkwaliteit en klimaat. Hierbij is van belang dat de reductie van nutriëntenverontreiniging en vermindering van de belasting van klimaat, milieu en biodiversiteit leidend is. Een integrale benadering is noodzakelijk. Nederland heeft een sterk innovatie-systeem, waarbij ontwikkelingen naar precisielandbouw (NPPL), verwaarding van reststromen en het beperken van emissies centraal staat. Daarbij kijkt Nederland onder andere naar het gebruik van innovatieve stalsystemen, managementmaatregelen en extensivering. In de wet 'Stikstofreductie en Natuurverbetering' zijn resultaatsverplichtende omgevingswaarden opgenomen. Daarmee moet in 2025 40%, in 2030 50% en in 2035 74% van het areaal met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht. Hiervoor heeft het kabinet 2017-2021 tot aan 2030 circa € 6 miljard vrijgemaakt. De helft daarvan wordt ingezet ten behoeve van natuurherstel en -verbetering. € 2 miljard wordt gebruikt om met behulp van bronmaatregelen stikstofdepositie te verminderen. Die maatregelen worden genomen in alle sectoren die stikstof uitstoten. De resterende middelen worden ingezet om de partiële bouwvrijstelling op een verantwoorde manier mogelijk te maken, waarbij 500 miljoen euro besteed zal worden aan stikstofreductie in de bouw en 500 miljoen euro zal gaan naar aanvullende maatregelen binnen of buiten de bouw.

In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard beschikbaar komt.

In 2027 dienen de KRW- doelen voor chemische en biologische waterkwaliteit te zijn behaald. In het 7e Nitraatactieprogramma worden maatregelen vastgelegd om uit- en afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater terug te dringen. Het betreft bouwplanmaatregelen, bemestingsmaatregelen en het aanhouden van een bufferstrook langs water en het toepassen van gewasrotatie. Deze maatregelen zijn vertaald naar de GLMC's en ecoregeling. De prioritaire maatregelen in het 7e Nitraat Actie Programma gericht op blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen hebben door de diepere beworteling van deze gewassen een versterkende werking op de bodemkwaliteit, de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, het waterbufferend vermogen van landbouwbodems en de koolstofvastlegging.

Inzet GLB-NSP

Aanvullend daarop worden in het GLB-NSP duurzaam bodem- en waterbeheer en koolstofvastlegging gestimuleerd.
In de GLMC's 4 (bufferstroken) en 7 (gewasrotatie) wordt ingezet op vermindering van nutriëntenverliezen.
In de ecoregeling worden doelen voor bodem en water nagestreefd. Voorbeelden van activiteiten gericht op het voorkomen van nutriëntenverontreiniging zijn:

- Stikstofbindend gewas
- Rustgewas
- Graslandrand

- Grasland met kruiden
- Niet-kerende grondbewerking
- Bedekt houden van percelen
- Niet-productieve akkerrand (>3m)
- Biologische landbouw
- Blijvend grasland
- Vanggewas
- Verlengde weidegang

Met het ANLb, het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, is primair gericht op het versterken van biodiversiteit op boerenland. Met het ANLb worden ook beheermaatregelen gestimuleerd ter verbetering van bodemkwaliteit en voorkomen van emissies, bijvoorbeeld door het ondersteunen van langjarig kruidenrijk grasland, het aanhouden van verbrede bufferstroken (evt met kruiden) of een infiltratiegreppel. Daarnaast wordt een verbetering van waterkwaliteit, vaak in combinatie met klimaatadaptie, gestimuleerd.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer heeft als doel om in samenwerking tussen landbouwsector en waterschappen invulling te geven aan waterkwaliteits- en kwantiteitsopgaven en daarbij een potentiële productieverhoging mogelijk te maken. Financiering van de DAW-structuur vind voornamelijk plaats door Min IenW. Voor het vaststellen van de regionale wateropgaven zijn Gebiedsdocumenten Agrarisch Waterbeheer opgesteld, deze worden in 2021 vertaald in uitvoeringsplannen. Deze plannen zij de kern voor uitvoeren van maatregelen en beschrijven op welke doelen wordt gestuurd en wie daarbij welke rol heeft. Voor de uitvoering van de plannen wordt sterk geleund op de interventies uit het GLB. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer richt zich op kennisverspreiding en toepassing van maatregelen voor een betere bodem- en waterkwaliteit en waterbufferend vermogen op alle Nederlandse landbouwgronden. Het betreft met name maatregelen uit de ecoregeling en kennisverspreiding, samenwerking en productieve investeringen uit pijler 2. Aanvullend kunnen gebiedsspecifieke maatregelen van het ANLb worden ingezet, die niet alleen de biodiversiteit maar ook klimaat en waterkwaliteit versterken zoals diverse bufferstroken.

Investeringen

- Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering, onder anderen ten behoeve van precisielandbouw om emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen c.q. terug te dringen
- Niet productieve investeringen door landbouwers, onder anderen ter vermindering van emissies uit stallen en van erven, kleinschalige inrichtingsmaatregelen in en langs water
- Niet-productieve investeringen door niet-landbouwbedrijven: gericht op grootschalige investeringen die onder anderen bijdragen aan verbetering waterhuishouding (doelen KRW en vasthouden van water)

Overgangsgebieden N2000: Om nutriëntenverontreiniging van water en lucht op N2000-gebieden te verminderen, en verdroging en stikstofdepositie terug te dringen is, vanuit het oogpunt van doeltreffendheid en doelmatigheid, een gebiedsgerichte aanpak essentieel. Deze gebiedsgerichte aanpak van de overgangsgebieden N2000 wordt vormgegeven via inzet van artikel 77 SPV. Door in te zetten op extensivering van de landbouw in deze gebieden en maatregelen te treffen die passen bij de kenmerken van het gebied, wordt er toegewerkt naar een vermindering van stikstofemissies in deze overgangsgebieden en daarmee de depositie op N2000-gebieden.

Afstemming en investeringen GBA: De afstemming tussen landbouwers over hun inzet van beheermaatregelen in de ecoregeling en het ANLb, met inachtneming van conditionaliteiten, wordt versterkt door middel van samenwerkingsprojecten, ondersteund met kleine investeringen. Deze zijn gericht zijn op activiteiten die de nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, en de transitie

naar een duurzamere en minder intensieve landbouw ondersteunen.

Kennis en informatievoorziening: Via inzet op een kennis-regeling, wordt de kennispositie van landbouwers versterkt middels bedrijfsadvisering.

3. De totale verkoop van antimicrobiële stoffen voor landbouwhuisdieren en in de aquacultuur in de EU tegen 2030 met 50 % te doen afnemen.

Het voorkómen van resistente micro-organismen vraagt om een aanpak over diverse domeinen heen. Resistente micro-organismen komen voor bij mensen, bij dieren, in ons voedsel en in het milieu. Op die domeinen moeten we onze aandacht richten. We noemen dit een One Health aanpak. Alleen aandacht hiervoor in Nederland, is zeker niet voldoende. Micro-organismen houden zich door het internationale verkeer en transporten niet aan landsgrenzen. Internationale samenwerking is dus van groot belang. Innovatie en onderzoek blijven belangrijk in het verminderen van het ontstaan van resistentie. Investeren in nieuwe antibiotica en alternatieve behandelstrategieën is noodzakelijk. Het kabinet wil de komende jaren het juiste gebruik van antibiotica bevorderen waarmee een stabilisering en waar mogelijk een daling van het gebruik in de zorg en de dierhouderij wordt bewerkstelligd (Kamerbrief over Voortgang aanpak antibioticaresistentie van 29 februari 2021). Voortzetting van de surveillance bij dieren, voedsel en mensen is van belang. Alleen het ontwikkelen van nieuwe (alternatieven voor) antibiotica, is niet voldoende. Het is bijvoorbeeld evenzeer van belang om te onderzoeken of het gebruik in de zorg en dierhouderij nog verder geoptimaliseerd kan worden, hoe de diagnostiek verbeterd kan worden en hoe we via innovatieve infectiepreventie infecties kunnen voorkomen. Verondersteld wordt dat verbetering van het dierenwelzijn ook bijdraagt aan diergezondheid en vermindering van het gebruik van antibiotica.

Inzet GLB-NSP

Volgens de Europese Commissie (aanbevelingen NO-SWD2020_388) zijn al duidelijke resultaten in Nederland geboekt, aangezien de verkoop tussen 2010 en 2018 met 61% is gedaald, in aanmerking nemende dat een groot deel van de veestapel uit varkens en vleeskalveren bestaat. Een aanvullende, secundaire indicator ter beoordeling van de voortgang bij het bestrijden van AMR is de verkoop van antimicrobiële stoffen die het grootste risico opleveren voor de volksgezondheid: die zijn volgens de meest recente nationale monitor afgenomen tot een absoluut minimum in de veestapel.

Via het GLB komt er voor dierenwelzijn er binnen de investeringsregeling ruimte voor investeringen voor dierenwelzijnsverbeteringen inclusief diergezondheid. Ook de samenwerking- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op m.n. het verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilots worden nadrukkelijk samen met de markt uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat deze interventie de initiatieven die nu al bestaan in de markt op het gebied van dierenwelzijn versterkt en niet verstoort. De maatregelen die diergezondheid stimuleren dragen indirect bij aan verlaging van antibioticumgebruik aangezien gezonde dieren geen behandeling met antibiotica nodig zullen hebben.

Vanuit het GLB-NSP wordt verder bijgedragen met subsidieregeling voor innovatie en verduurzaming van stallen. Deze levert een bijdrage aan de vermindering van emissies, een gezond stalklimaat en daarmee aan hoger niveau van dierenwelzijn en diergezondheid. Ook de inzet van antibiotica kan hierdoor verder worden verminderd. Via de subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE) kan advies verkregen worden antibiotica resistentie ten te gaan.

4. Tegen 2030 op ten minste 25 % van de landbouwgrond in de EU biologische landbouw bedrijven.

Nederland zet breed in op de omslag naar duurzame landbouw inclusief biologische landbouw. Ook in het nieuwe coalitieakkoord wordt aangegeven dat de transitie naar kringlooplandbouw wordt voortgezet. In deze transitie naar kringlooplandbouw wordt de biologische landbouw gezien als één van de mogelijke duurzame productiemethoden. Deze omslag wordt op verschillende wijzen ondersteund. Zo is gestart met het opstellen van een nationale strategie voor biologische productie en consumptie. Deze wordt in de loop van 2022 verwacht. Met het opstellen van deze nationale strategie levert Nederland een bijdrage aan de

nationale en Europese ambities voor verduurzaming van de landbouw, zoals gepresenteerd door de Europese Commissie in de Green Deal en de daaruit volgende strategieën. Een belangrijk element van de nationale strategie is een duurzaam verdienmodel en evenwichtige groei van de biologische sector door aandacht te besteden aan de precaire balans tussen vraag en aanbod.

Boeren en tuinders die willen omschakelen naar biologische landbouw kunnen al gebruik maken van diverse instrumenten, bijvoorbeeld via het GLB, en het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw. Als onderdeel van het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw, is in juli 2021 het 'Investeringsfonds Duurzame Landbouw' gestart met een pilot. Naast het Investeringsfonds wordt per 1 januari 2022 een borgstellingregeling voor werkkapitaal opengesteld met gunstiger voorwaarden dan de reguliere borgstellingsregeling om zo het knelpunt van liquiditeitstekort in de omschakelperiode weg te nemen. Daarnaast worden bedrijven die willen omschakelen extra geholpen bij hun omschakeling met subsidievouchers voor het opstellen van een bedrijfsplan voor omschakeling. Tevens kunnen reeds omgeschakelde bedrijven (demonstratiebedrijven) een subsidie krijgen voor het delen van kennis en ervaring met andere agrariërs.

Inzet GLB-NSP

Ook het nieuwe GLB biedt mogelijkheden om biologische landbouw te stimuleren, bijvoorbeeld via ecoregeling of in de conditionaliteiten. Hier wordt invulling aan gegeven door de biologische sector als 'green-by-definition' te beschouwen voor de ecoregeling. Op deze manier komen biologische agrariërs automatisch in aanmerking voor de hoogste vergoeding van de ecoregeling (niveau goud). Verder wordt de biologische sector uitgezonderd voor GLMC 7 rondom gewasrotatie en wordt de biologische sector nadrukkelijk meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS). Tevens wordt via de samenwerkingsinterventie de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken. Bijvoorbeeld voor het produceren conform kwaliteitskeurmerken, zoals de biologische productiewijze.

5. Minstens 10 % van het landbouwareaal bestaat uit landschapselementen met grote diversiteit.

Vanuit het klimaatakkoord zal worden ingezet op de aanleg van extra bomen, bos en natuurgebieden binnen en buiten het natuurnetwerk Nederland, in de openbare ruimte, bij infrastructuur en op landbouwgrond. Op 11 maart is door de partners van het Deltaplan biodiversiteitsherstel (ongeveer 100 organisaties waaronder overheid en het maatschappelijk middenkader) een 'Aanvalsplan versterking landschappelijke identiteit via landschapselementen' aangeboden. Het Aanvalsplan biedt concrete handvatten voor het versterken van landschapselementen, wat bijdraagt aan de grote maatschappelijke opgaven voor klimaat, biodiversiteit, omgevingsbeleid en bossenstrategie. De ambitie is 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. LNV, BZK, OCW en het IPO zijn samen met de partners van het Deltaplan in gesprek ben over het vervolg, om keuzes te maken over de realisatie van de ambitie van 10% landschapselementen. LTO heeft zich ook gecommitteerd om zich met (de)centrale overheden in te zetten op meer bomen en houtige landschapselementen op bedrijven.

Inzet GLB-NSP

Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wil Nederland bijdragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. In de ecoregeling worden onder andere kruidenrijke randen, verschillende vormen van houtopstanden en waterelementen als poelen en boerensloten gestimuleerd. Daarnaast is een diversiteitsrijk landschap gebaat bij diversiteit in teelten, zoals bijvoorbeeld de teelt van rustgewassen, eiwitgewassen, verschillende typen van kruidenrijk grasland, strokenteelt en diversiteit in gewassen. Deze maatregelen komen terug in de ecoregeling. De aanleg, behoud en beheer van landschapselementen worden op verschillende manieren ondersteund. De landschapselementen (houtopstanden en sloten) worden onderdeel van de subsidiabele landbouwgrond. Om te voldoen aan de voorwaarden voor de basispremie, moeten de landschapselementen in stand worden

gehouden (GLMC 8b). Voor het NSP wordt de definitie van landbouwgrond aangepast, waardoor er meer ruimte wordt geboden voor landschapselementen en agroforestry. Dit houdt in dat vanaf 2023 niet 50 maar 100 bomen verspreid per hectare en lijnelementen (bomenrijen en dergelijke), als onderdeel worden gezien van subsidiabele landbouwgrond. Meer bomen per hectare zijn bovendien al mogelijk in het geval van permanente teelten, waar voedselbossen onder vallen. Er wordt tenslotte 4% niet-productief areaal verplicht gesteld (uit te breiden met 7% met steun vanuit de ecoregeling). In de activiteiten binnen de ecoregeling wordt jaarlijks onderhoud aan landschapselementen in het hele land subsidiabel. Meerjarig onderhoud telt mee in het puntensysteem, en kan worden vergoed door bijvoorbeeld het ANLb. Ook voor landschap, landschapselementen en agroforestry is een gebiedsaanpak belangrijk. In het ANLb wordt de huidige aanpak voortgezet en uitgebreid. Daarnaast komt er in pijler 2 een samenwerking- en investeringsregeling. Deze eenvoudige investeringsregeling is bedoeld voor afstemming tussen grondgebonden regelingen en de aanleg van niet-productieve elementen. Tenslotte wordt er een mogelijkheid gecreëerd voor experimenten die als doel hebben dit beleid te versterken. Met de experimenten wordt in de praktijk geleerd over innovatieve aanpakken die daarna opgenomen kunnen worden in bestaande of nieuwe bestendige maatregelen. Daarnaast worden kennisvouchers ingezet die bijdragen aan het versterken van de kennis op het boerenerf, ter versterking van biodiversiteit en landschap. Het belang van thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren.

6. Toegang tot breedband internet

De Commissie wil de introductie van snel breedbandinternet in plattelandsgebieden versnellen om de doelstelling van 100 % toegang tegen 2025 te bereiken. Nederland heeft reeds een (zeer) hoge dekking van breedband internet. Verdere uitrol loopt autonoom. Via het GLB-NSP wordt niet geïnvesteerd in basisvoorzieningen, wel worden GLB-interventiemaatregelen ingezet voor kennis, innovatie en investeringen op het gebied van digitalisering, robotisering en precisielandbouw. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

7. Het dierenwelzijn op landbouwbedrijven verbeteren door ambitieuzere maatregelen te treffen ter bevordering van de beste veehouderijpraktijken, in het bijzonder voor varkens en melkkoeien.

Het nationale beleid is gericht op het bereiken en behouden van een toekomstbestendige veehouderij, zoals onder andere weergegeven in de aanpak verduurzaming veehouderij en ambities voor verbetering van dierenwelzijn. Het stoppen met fysieke ingrepen die het gevolg zijn van de wijze van houden van dieren is daar een onderdeel van. Om het staartcouperen uit te faseren, is het noodzakelijk dat de oorzaken van staartbijten aangepakt worden. Dit vraagt in veel gevallen een fundamentele aanpassing van de bedrijfsvoering en de nodige investeringen en daarmee aanpassing van het verdienmodel. Met de Nederlandse varkenssector is een einddatum vastgesteld in 2030. Door die duidelijkheid nu te bieden, kan de varkenshouder hier al de komende jaren bij investeringen rekening mee houden en ervaring opdoen met het houden van varkens met intacte staarten door geleidelijk aan meer tomen met biggen te houden waar niet gecoupeerd wordt. Hierdoor kan het couperen stapsgewijs afgebouwd worden. De hieronder genoemde pilot kan hierbij helpen.

Met meerdere Nederlandse veehouderijsectoren zijn de afgelopen jaren afspraken gemaakt over hoe zij hun sector kunnen verduurzamen. Zo ook met de melkveehouderijsector. Melkproductie moet steeds worden bezien in relatie tot dierenwelzijn, diergezondheid en levensduur van melkkoeien. Hiervoor is veel aandacht in het eigen verduurzamingsplan van de Nederlandse melkveesector. Uit de basismonitoring, welke elk kwartaal wordt uitgevoerd blijkt dat er positieve resultaten geboekt worden, onder andere op levensduur. De sector volgt een integrale aanpak gericht op duurzame koeien en het continu verbeteren

van dierenwelzijn, waarbij melkveehouders gestimuleerd worden te werken aan het verlengen van de levensduur van de melkveestapel. Tevens wordt er middels publiek-private samenwerking gewerkt aan meerdere onderzoeksdoelen, waaronder verlenging van de levensduur.

In het coalitieakkoord wordt verder genoemd dat in overleg met boeren, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere 'stakeholders' het initiatief genomen zal worden tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij. Dit convenant vormt de basis van wetgeving die de komende kabinetsperiode in werking treedt voor een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid.

Inzet GLB-NSP

Verduurzaming van het GLB betekent ook een betere positie van het dier in het GLB. In het GLB-NSP wordt dierenwelzijn integraal opgenomen, door te borgen dat GLB-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.
Het staartcouperen bij biggen en de huidige levensduur van melkkoeien zijn beide signalen dat er verbeteringen nodig zijn in de huidige wijze van veehouderij. Deze signalen staan niet op zich en zijn van vele factoren afhankelijk, wat daarmee het komen tot een oplossing complex maakt. Om die reden worden in het NSP boeren zoveel als mogelijk ondersteund om de nodige transitie mogelijk te maken. Dierwaardige veehouderijpraktijken worden onder meer bevorderd door binnen de investeringsregeling ruimte te bieden voor investeringen voor dierenwelzijns- en diergezondheidsverbeteringen op het gebied van onder andere huisvesting en diermanagement. Hier vallen dus ook investeringen onder die kunnen leiden tot een langere levensduur van melkkoeien en het verminderen van het risico op staartbijten bij varkens, waardoor het mogelijk wordt om geleidelijk te stoppen met staartcouperen van biggen, maar ook investeringen voor andere transities zoals het uitfaseren van kooihuisvesting van dieren genoemd in het "End the Cage Age"-initiatief.

Ook de samenwerking EIP- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Dierenwelzijn wordt expliciet meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS). Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilot wordt nadrukkelijk samen met de markt en het maatschappelijk veld en de markt uitgewerkt, om te toetsen welke activiteiten effectief en verifieerbaar zijn en hoe deze verbeteringen zoveel mogelijk binnen de keten bestendigd kunnen worden Hierdoor wordt ervaring opgedaan met activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, dierenwelzijn - zoals verdere vermindering van het risico van staartbijten bij varkens - en diergezondheid.

8. Een gunstige staat van instandhouding bereiken van habitats en soorten die in verband staan met landbouwsystemen, de fragmentatie van habitats en het verlies van biodiversiteit verminderen en bijdragen aan de doelstelling van de Europese Green Deal inzake diversiteitsrijke landschapselementen, door in Natura 2000-gebieden en, waar van toepassing, andere landbouwgebieden passende beheerpraktijken en andere natuurherstelmaatregelen te bevorderen, waaronder het invoeren en handhaven van praktijken voor landschapselementen waarmee de achteruitgang van weidevogels en andere akkervogels, alsmede van wilde bestuivers, kan worden gestopt en de toestand van grasland-, wetland- en veengrondhabitats kan worden verbeterd.

Het dalende aantal akker- en weidevogels in Nederland is vooral terug te voeren op een verminderd broedsucces. De belangrijkste oorzaken voor het verminderde broedsucces is als volgt samen te vatten: verkleining van het areaal dat zich leent als broedbiotoop, omgevingsfactoren (zoals openheid), predatie

van legsels en kuikens en afname van voedselaanbod. Het aanwijzen en inrichten van leefgebieden van voldoende omvang in combinatie met een verdienmodel voor de deelnemende agrariërs in samenhang met predatiebeheer vormt de kern van de aanpak gericht op herstel van de boerenlandvogelpopulatie. Het versterken van het weide- en akkervogelbeheer op boerenland wordt primair vormgegeven via het NSP-GLB, met inachtneming van het PAF Natura 2000, het aanvalsplan Grutto en scenariostudies. De maatregelen in het GLB-NSP die bijdragen aan het behoud van akker- en weidevogels dragen ook bij aan het behoud van insecten en vice versa. Met het NSP wordt ook een grote stap gezet richting het versterken van bestuivers en functionele agrobiodiversiteit. Het ondersteunen van verschillende typen insecten is van belang voor een natuurinclusieve landbouw. Behoud en verbetering van natuur en biodiversiteit vraagt een evenwichtig en integraal natuur- en landbouwbeleid, waarbij het verschil tussen maatregelen die worden ingezet voor het behoud en versterken van soortenpopulaties die afhankelijk zijn van boerenland, en de intensiteit van de landbouw er omheen niet te groot wordt. Dat is ook de kern van de landbouwvisie gericht op de transitie naar kringlooplandbouw, en ook een reden om tevens in te zetten op het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Deze rassen zijn vaak een resultaat van een extensievere vorm van landbouw dan nu in Nederland gebruikelijk is, en kunnen er dus aan bijdragen om een meer natuurinclusieve landbouw mogelijk te maken.

Het nieuwe GLB in Nederland richt zich met name op het versterken van de milieu- en leefomgeving op en aanpalend aan landbouwgrond en landbouwbedrijven. Het beheer van Natura 2000-gebieden wordt primair nationaal gefinancierd.

Het versterken van de terrestrische en aquatische biodiversiteit op en aanpalend aan boerenland, zoals op weide- en akkergronden en in de sloot, maar ook in de doorwerking van de landbouw op Natura 2000-gebieden is een speerpunt voor het GLB-NSP. De inzet van Nederland is gericht op een volledige gunstige staat van instandhouding conform de Vogel- en Habitatrichtlijn. Hierbij zet Nederland in op het terugdringen van de stikstofemissies om de forse overschrijdingen in kritische stikstofdepositie waarden te verminderen. Met de structurele aanpak stikstof wordt ingezet op het verminderen van stikstofdepositie op de stikstofgevoelige habitats, het treffen van natuurbehoud- en herstelmaatregelen, en het versterken van de natuur door een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting. De aanpak, inclusief resultaatverplichtende omgevingswaarden voor 2025, 2030 en 2035, zijn vastgelegd in de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard beschikbaar komt.

Inzet GLB-NSP

In het GLB-NSP is uitgewerkt hoe een extra inzet op deze doelen vormgegeven kan worden. Hierbij spelen met name de ecoregeling en het ANLB en de invulling van de conditionaliteit een belangrijke rol. Het ANLB wordt versterkt en uitgebreid (budget groei van €80 mln. naar jaarlijks €120 mln.). Ecosysteemdiensten die een agrariër levert op zijn landbouwgrond, kunnen bijdragen aan zowel klimaatdoelstellingen, het versterken van natuurlijke hulpbronnen, de biodiversiteit en landschapskwaliteit. Daar waar het huidige beleid op ANLB zich richt op het beheren van habitats voor specifieke soorten, zoals de akker- en weidevogels, en daarvoor een integrale aanpak subsidieert, richt de ecoregeling zich meer op het generiek verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, met als doel een op de lange termijn rendabele landbouw die bijdraagt aan de biodiversiteit, milieu en de klimaatopgave. De mate waarin insecten voorkomen in dit landschap is een goede graadmeter voor de ecologische kwaliteit van het landschap.

Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wil Nederland bijdragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. In de ecoregeling worden onder andere kruidenrijke randen, verschillende vormen van houtopstanden en waterelementen als poelen en boerensloten gestimuleerd. Daarnaast is een diversiteitsrijk landschap gebaat bij diversiteit in teelten,

zoals bijvoorbeeld de teelt van rustgewassen, eiwitgewassen, verschillende typen van kruidenrijk grasland, strokenteelt en diversiteit in gewassen. Deze maatregelen komen terug in de ecoregeling.

Naast het ANLB en het versterken van landschapselementen is in het GLB-NSP ruimte gecreëerd voor een gebiedsgerichte aanpak. Dit gaat met name om de veenweidegebieden en overgangsgebieden rond Natura2000-gebieden. De aanpak voor veenweidegebieden is primair gericht op vermindering broeikasgasemissies. Door het verhogen van het waterpeil zullen ook de condities worden verbeterd voor het herstel van weidevogels. In de gebieden rond Natura2000-gebieden steunt het GLB boeren met de extensivering van de bedrijfsvoering. Hiermee wil Nederland de stikstofdepositie verminderen op Natura2000-gebieden en de verdroging terugdringen.

Concreet steunt Nederland de aanbeveling over versterken van biodiversiteit in het GLB-NSP door:

- Versterken en verbreden van het ANLB. Enerzijds door meer financiële middelen en anderzijds door meer hectares in aanmerking te laten komen.
- Het ecologisch beheer van randen, stroken en oevers wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb, samen met andere vormen van niet-productief areaal, zoals heggen, hagen en bomenrijen.
- GLMC Bufferstroken draagt bij aan ruimte voor bestuivers en functionele agrobiodiversiteit.
- Gebiedsgerichte aanpak voor veenweidegebieden en overgangsgebieden N2000
- Stimuleren van samenwerking en integrale gebiedsontwikkeling
- In de ecoregeling zitten diverse maatregelen die de condities van water, bodem en lucht voor herstel biodiversiteit verbeteren.
- Daarnaast wordt er gestart met een regeling voor het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen.
- Met Leader worden samenwerkingsverbanden tussen (overheids-)organisaties, (landbouw-)ondernemers of particulieren op het platteland gestimuleerd die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving waaronder biodiversiteit willen verbeteren
- Met de kennisregeling kunnen boeren hun kennisniveau op dit gebied verbeteren.

9. Klimaatneutraal in 2050 en uitstoot van broeikasgas tegen 2030 met 55 % verminderen.

Doel is om emissies van andere stoffen dan CO2 door de veehouderij en bodembemesting te verminderen en de capaciteit voor koolstofopslag te verhogen door het herstel van veengronden en wetlands te ondersteunen via koolstoflandbouw en omschakeling naar een biogebaseerde en circulaire economie. Duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging dragen bij aan een gezondere leefomgeving en een weerbaarder ecosysteem. Nederland onderscheidt daarbij veenbodems en minerale bodems. In het Realisatieplan Visie LNV wordt aangegeven dat het essentieel is om ook vanuit het Klimaatakkoord en de daarin opgenomen ambitie voor extra vastlegging van koolstof een koppeling te maken met kringlooplandbouw. Voor minerale bodems is de ambitie dat in 2030 alle landbouwbodems (ca. 1,8 mln. ha) in Nederland duurzaam worden beheerd en er jaarlijks 0,5 Mton CO2 extra wordt vastgelegd. Daarnaast kunnen aangepaste oogstmethoden, waarbij de bodem in het natte najaar minder wordt dichtgereden, bijdragen aan een vermindering van de N2O-emissie. De ambitie in veenweidegebieden (0,15 mln. ha) is om een reductie van 1Mton CO2-eq te bewerkstelligen door maatregelen te treffen die met name gericht zijn op een verhoging van de grondwaterstand. Een hogere grondwaterstand draagt tevens bij aan versterking van het weidevogelbeheer in veenweidegebieden. De omslag naar kringlooplandbouw zal ook bijdragen aan efficiënt grondstoffengebruik van productiesystemen, en minder emissies naar het milieu. Verder geeft het Nationaal Programma Landbouwbodems het nationale beleidskader weer met verschillende aanknopingspunten en maatregelen voor de bodem.

Daarnaast wordt, conform de methaanstrategie, koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems gestimuleerd door bomen en andere houtige elementen op landbouwgrond (agroforestry en

landschapselementen). Dit vanwege de voordelen die dit biedt voor klimaatmitigatie door CO2-vastlegging in landbouwbodems en biomassa. Bovendien dragen bomen op landbouwgrond bij aan klimaatadaptatie door het vergroten van de weerbaarheid tegen weersextremen en klimaatgerelateerde ziekten en plagen, en door verbetering van het watervasthoudend vermogen van landbouwbodems.

in de glastuinbouw veel potentie is om koploper te zijn in energiezuinige en circulaire productie van hoogwaardige producten. De sector kan zelfs CO2-postitief worden, maar leunt nu nog vooral op aardgas. De coalitie wil deze overstap stimuleren in plaats van ontmoedigen. Beoogd wordt om de randvoorwaarden te creëren om de glastuinbouw verder te verduurzamen en koploper te laten zijn in energiezuinige, circulaire producten.

Inzet GLB-NSP

Beleidsimpulsen uit het GLB-instrumentarium zullen worden benut om (extra) inspanningen voor de klimaatopgave te bevorderen, door bijvoorbeeld duurzaam bodembeheer en kringlooplandbouw te stimuleren. Ook hier wil Nederland het GLB-NSP benutten om de aanpak integraal verder uit te werken en middelen in goede samenhang met elkaar in te zetten. Dit betekent onder meer dat via GLB-interventies ondersteuning moet worden geboden voor de verschuiving naar productiesystemen in de veehouderij met minder uitstoot. Overeenkomstig de methaanstrategie wordt duurzaam mestbeheer ook in aanmerking genomen. Met verschillende maatregelen wordt koolstofvastlegging in het NSP gestimuleerd:

- Extra koolstofvastlegging op minerale landbouwbodems zal met name gerealiseerd worden met meer blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen. Deze maatregelen zijn verankerd in de conditionaliteiten GLMC 1 (blijvend grasland) en GLMC 7 (rotatie met rustgewas en vanggewas). Meer toepassing van deze maatregelen wordt gestimuleerd met de ecoregeling. Aanvullend worden ook voedselbossen en agroforestry gestimuleerd voor koolstofvastlegging.
- Het stimuleren van agroforestry (inclusief voedselbossen) en het aanleggen van houtige landschapselementen zal leiden tot extra koolstofvastlegging. Daarmee zijn ook positieve effecten te verwachten voor de biodiversiteit. De investeringen hiervoor zullen vanuit het GLB-NSP worden ondersteund. Het beheer en onderhoud van landschapselementen wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb.
- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van een peilverhoging op 20.000 hectare landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- De inzet van ANLb wordt verbreed naar water en klimaat
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- In de ecoregeling worden natte teelten in veenweidegebieden als eco-activiteit ondersteunt. Daarmee kan het waterpeil hoog gehouden worden en de CO2 uitstoot verminderen.

3 Samenhang van de strategie en complementariteit

3.1 Overview of the environmental and climate architecture

3.1.1 A description of the overall contribution of conditionality to the specific environmental- and climate-related objectives set out in points (d), (e) and (f) of Article 6(1)

De conditionaliteiten worden in Nederland op een zodanig niveau ingericht dat deze aansluiten bij de EU-baseline. Daarmee wordt een grote deelnamebereidheid (aan basispremie én ecoregeling) verwacht. Met de invulling wordt bijgedragen aan de specifieke doelen:

GLMC 1 (behoud van blijvend grasland):

De ambitie is om in heel Europa het aandeel blijvend grasland ongeveer gelijk te houden ten opzichte van het aandeel in het referentiejaar 2018. Het vasthouden van koolstof (het voorkomen van CO2 uitstoot bij ploegen) is het doel. In Nederland is ongeveer 40% van het landbouwareaal blijvend grasland. Nederland mag niet meer dan 5% inleveren in de komende GLB-periode en moet boeren verplichten tot het inzaaien van grasland als het aandeel te ver daalt. Als het nationale aandeel blijvend grasland met meer dan 5% zou dalen, komt er een individuele verplichting. Nederland kiest ervoor het aandeel blijvend grasland landelijk te monitoren. Er komt dus geen individuele verplichting uit voort. Alleen als het aandeel landelijk met meer dan 5% dreigt te dalen zal Nederland passende individuele maatregelen invoeren.

Jaarlijks zal LNV op basis van de gegevens van RVO het aandeel blijvend grasland berekenen en vergelijken met het referentieaandeel.

GLMC 2 (bescherming van veenweiden en wetlands):

Veen dat aan de buitenlucht is blootgesteld, doordat het waterpeil verlaagd is, breekt langzaam af. Er komen hierdoor kooldioxide en nutriënten vrij en er is sprake van bodemdaling. Dit soort veengrond komt in Nederland voor. De voorwaarde om deze koolstofrijke bodems te beschermen is in Nederland dus van toepassing. De invulling vanaf 1 januari 2023 zal zijn dat landbouwers op veengrond, tot ca. 1m boven NAP dat niet vrij afwaterend is, zich moeten houden aan het peilbesluit. Een meer ambitieuze invulling van deze GLMC vereist een actualisatie van de grondsoortenkaart, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt naar dit specifieke type veengebied. De update van de grondsoortenkaart ten behoeve van het mestbeleid zal gedurende het 7e Nitraat Actieprogramma worden geactualiseerd. Deze kaart wordt per 2024 effectief.

GLMC 3 (verbod op het verbranden van stoppels):

Het doel van dit verbod is het handhaven van organisch materiaal in de bodem en wordt ingevuld conform de EU baseline: een verbod op het verbranden van stoppels.

GLMC 4 (bufferstroken langs waterlopen):

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze onder andere uit- en afspoelen van percelen. Maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren, natuur te beschermen en de kosten van het zuiveren van drinkwater betaalbaar te houden. Het 7e Nitraat Actieprogramma speelt hierin een belangrijke rol, net als de 3e Stroomgebiedsbeheerplannen. Daarnaast zal het GLB bijdragen aan een bescherming van waterlopen tegen vervuiling door deze GLMC 4. Een bufferstrook waarin geen nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen mogen worden toegepast, draagt in veel gevallen bij aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. Voor deze GLMC wordt aangesloten bij het 7e Nitraat Actieprogramma (7e NAP), te weten:

- 5 meter brede bufferstroken (teeltvrije zones genoemd in 7e NAP) langs ecologisch kwetsbare waterlopen en langs KRW-waterlichamen en
- 2 meter bij alle overige watervoerende sloten.

Voor percelen geldt dat de oppervlakte van de bufferstrook nooit meer dan 5% van het perceel hoeft te zijn. Waterbeheerders krijgen de mogelijkheid om op basis van hun kennis van lokale omstandigheden te bepalen waar een smallere teeltvrije zone afdoende is voor de waterkwaliteit. Afwijking kan op basis van

een nog op te stellen wetenschappelijk onderbouwde leidraad waarbij de huidige oppervlaktewaterkwaliteit een criterium is. In de leidraad wordt daarnaast een stimulans opgenomen voor kruidenrijk grasland, door als criterium toe te voegen dat bij grasland een teeltvrije zone van één meter i.p.v. twee meter kan worden gehanteerd indien deze zone uit kruidenrijk grasland bestaat (behalve bij KRW-waterlichamen en ecologisch kwetsbare waterlopen), uiteraard mits de waterkwaliteit voldoet. Als minimum breedte dient de huidige teeltvrije zone behouden te blijven zoals nu opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer (2021).

GLMC 5 (erosie tegengaan):

In Nederland speelt dit alleen in de regio Limburg ('heuvelachtig gebied'). Erosie kan optreden wanneer grond op hellend terrein bewerkt wordt en er een grotere kans is op afspoeling van water en grond. Dit kan schade en overlast geven en op langere termijn kan de bodemvruchtbaarheid verminderen. In dit gebied worden de bestaande regels gecontinueerd, zoals bijvoorbeeld de eis dat er in een bepaalde richting (ondiep) geploegd wordt, zodat grond niet, of minder, naar beneden spoelt bij hevige regen.

GLMC 6 (minimale bodembedekking):

Deze voorwaarde heeft tot doel de bodem te beschermen in periodes dat ze gevoelig is. In Nederland wordt de zomer als meest gevoelige periode gezien omdat het warmer is en er dan meer activiteit in de bodem is. Als er dan geen gewas groeit, houdt de bodem nutriënten niet vast. Conform de bestaande regelgeving is het verplicht om een groenbemester in te zaaien op een perceel dat uit productie is genomen. De groenbemester moet ingezaaid worden voor 31 mei en mag niet vernietigd worden voor 31 augustus. In plaats van inzaaien met een groenbemester is het ook toegestaan dat de bodem is bedekt met gewasresten of ruige stalmest. Er wordt nog onderzocht of voor deze GLMC er een uitzondering mogelijk is voor de biologische landbouw.

GLMC 7 (vruchtwisseling op bouwland):

Vruchtwisseling draagt bij aan bodemgezondheid. Het maakt de bodem weerbaarder, voorkomt ziektes en verbetert de bodemstructuur. Een boer moet gewasrotatie – dat wil zeggen vruchtwisselingen op perceelniveau – toepassen op ieder perceel bouwland. Ieder jaar moet er een ander gewas op hetzelfde stuk grond geteeld worden.

Een volgteelt (een vanggewas, en dat kan ook een rustgewas zijn) na de hoofdteelt binnen hetzelfde jaar wordt vanuit het GLB ook beschouwd als rotatie. Graan, bijvoorbeeld wintertarwe, wordt als een rustgewas erkend. Voor continuteelt van rustgewassen (o.a. graan en tijdelijk grasland) geldt de noodzaak tot rotatie niet. Daarnaast moet, in aansluiting op het 7e NAP, per 2023 minimaal eens per vier jaar een rustgewas als hoofdteelt geteeld worden op zand en löss. Vanaf 2027 geldt dit eens per 3 jaar. Gecertificeerde biologische landbouwbedrijven zijn uitgezonderd van deze maatregel.

GLMC 8 (niet productief areaal en landschapselementen):

Ieder bedrijf met bouwland moet tenminste 4% van zijn bouwland niet-productief laten. Zo wordt het boerenland 'dooraderd' met een leefgebied' voor dieren en planten. Dit kan ingevuld worden met sloten, poelen, plas-drassen, houtopstanden, houtwallen, individuele of groepen bomen, bomenrijen, bufferstroken, groene braak, of akkerranden.

Landbouwers kunnen ook 7% van het bouwland niet-productief in te richten, waarbij 4% vergoed kan worden via de ecoregeling of voor het telen van stikstofbindende gewassen (waaronder ook een eiwitgewas voor menselijke consumptie). Indien stikstofbindende gewassen geteeld worden mag er geen gebruik gemaakt worden van gewasbeschermingsmiddelen. Bedrijven worden conform de Europese verordening vrijgesteld indien meer dan 75% van het bouwland gebruikt wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, (groene) braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan. Hetzelfde geldt wanneer meer dan 75% van het subsidiabele landbouwareaal blijvend grasland is, gebruikt wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of gedurende een aanzienlijk deel van het jaar - of een aanzienlijk deel van de gewascyclus - wordt beplant met gewassen die onder water staan, of gebruikt wordt voor een combinatie daarvan. Onder deze GLMC valt ook de bescherming van landschapselementen. Hiervoor

wordt aangesloten bij de vereisten vanuit de Wet Natuurbescherming. Bomenwallen en boomgroepen mogen alleen verwijderd worden als daar een vergunning voor is afgegeven. Tot slot bevat deze GLMC de verplichting dat in het broedseizoen de vogels niet verstoord mogen worden, conform staande praktijk.

GLMC 9 (blijvend graslandbescherming in Natura 2000 gebieden):
Aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000 gebieden (of elders) mag niet geploegd of omgezet worden. De kaart met aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000 gebieden wordt geactualiseerd.

3.1.2 Overview of the complementarity between the relevant baseline conditions, as referred to in Article 31(5) and Article 70(3), conditionality and the different interventions addressing environment and climate-related objectives

Overzicht Groenblauwe architectuur
De inzet van het NSP is met name gericht op milieu-, klimaat- en biodiversiteitsdoelen. Daarbij is het bieden van een stabiele basis in het inkomen van agrarisch ondernemers ook van belang, net als het stimuleren van mogelijkheden om te investeren en te innoveren gericht op verduurzaming. Nederland zet in op een integrale en prestatiegerichte inzet, waarbij het stimuleren van de omslag van de agrarische sector naar een meer duurzame productie centraal staat.
Zwaartepunt van de aanpak is de groenblauwe architectuur (GBA), het samenspel tussen:

- de voorwaarden om voor de basispremie en andere grondgebonden steun in aanmerking te komen (conditionaliteiten);
- de mogelijkheid voor agrariërs om maatschappelijk wenselijke diensten te leveren op het bedrijf via deelname aan de grondgebonden ecoregeling;
- in daarvoor geselecteerde gebieden: een gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van natuur, landschap, water en klimaat, waarvoor een bedrijfsniveau overkoepelende aanpak noodzakelijk is via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb);
- het starten met gebiedsgerichte samenwerkingsprojecten, om voor de veenweidegebieden en landbouwgrond rond Natura 2000 gebieden interventies te ontwikkelen en uit te voeren die op termijn robuust in de bovenstaande interventies kunnen worden geïntegreerd, dan wel nationaal kunnen worden gecontinueerd.

Deelnamebereidheid
Om de doelstellingen via de GBA te kunnen bereiken is het belangrijk dat de deelnamebereidheid van de agrarische sector aan de basispremie en ecoregeling groot is. Dat is een eerste belangrijk kantelpunt. Om voor de basisinkomenssteun in aanmerking te komen, gelden conditionaliteiten. Om er voor te zorgen dat de deelname aan de GBA voldoende is om de nagestreefde vergroening van het GLB te kunnen bereiken, wordt er bij de invulling van de voorwaarden zoveel mogelijk aangesloten bij de EU-baseline. Bij deelnamebereidheid speelt naast de voorwaarden mee dat de basispremie lager zal uitvallen. Voor de ecoregeling wordt vooralsnog 25% van de ELGF-middelen (na overheveling) gereserveerd, waarbij er sprake is van een ingroeimodel. Gedurende de looptijd van het NSP gaat een toenemend percentage van het ELGF-budget naar de ecoregeling, waarbij het beschikbare bedrag minimaal constant blijft. Het streven is om het budget voor de ecoregeling in de loop der jaren tot 30% - na overheveling – van het ELGF op te laten lopen. Daarnaast wordt een deel van het budget van het ELGF (van 15% in 2023 tot 30% in 2027) overgeheveld naar het ELFPO, om optimaal bij te kunnen dragen aan de gewenste ontwikkelingen op het terrein van kennis en informatie/innovatie, ANLB en gebiedsgerichte aanpak van specifieke opgaven.

Het (verhoogde) ELFPO budget zal met name ingezet worden voor:

- Het ANLB;
- Een gebiedsgerichte aanpak van gesignaleerde problemen, met name via de maatregel Samenwerking en de maatregel Investeringen;
- Kennisontwikkeling en verspreiding;

- Innovatie, via de maatregel Kennis en informatie en de maatregel Samenwerking voor innovatie / EIP).

Een ander kantelpunt is vereenvoudiging en consistentie met andere regelgeving, waaronder het zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Daar waar mogelijk wordt er met het NSP naar gestreefd om voor boeren aan dezelfde opgaven te laten bijdragen. Daarbij is maatwerk belangrijk, omdat de oplossingen per boer en per gebied verschillen. Het NSP heeft als doel om boeren te stimuleren in hun inzet voor maatschappelijke diensten, voor de doelen klimaat, natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit. Passend binnen hun bedrijfsvoering en het boerenlandschap. Normerende wetgeving, zoals bijvoorbeeld vastgelegd in het 7e NAP, vormt daarbij voor het NSP het startpunt. Aan de andere kant behoort het NSP niet negatief door te werken op marktinitiatieven, zoals bijvoorbeeld de biodiversiteitsmonitor, die de GBA-doelstellingen ondersteunen. Dat betekent dat ook daarmee, waar mogelijk binnen de Europese kaders, aansluiting wordt gezocht. Een belangrijke omslag is het invoeren van interventies waar doelsturing meer centraal staat dan in het huidige GLB. De eerste stap daartoe was het vergoeden van leefgebieden/categorieën in het ANLb. Het puntensysteem van de ecoregeling en het inzetten op innovatieve gebiedsgerichte samenwerking zijn hierin vervolgstappen.

Investerings- en verdienvermogen

Om de vergroening van de sector vorm te kunnen geven moeten agrarisch ondernemers over voldoende (vreemd) kapitaal kunnen beschikken om te kunnen investeren in duurzaamheid. De basispremie vormt (met de eco-regeling) een stabiel onderdeel van het inkomen en is daarmee van belang voor het kunnen lenen van kapitaal. Het biedt meer zekerheid voor de kapitaalverstrekker. Daarnaast is het voor de financiële positie van de agrariërs van belang risicobeheerinstrumenten (in Nederland: de brede weersverzekering) te ondersteunen, om te grote fluctuaties in het inkomen door externe factoren te dempen.

Ook het versterken van de positie van de boer in de keten, zodat de primaire producent een reëel deel van de consumentenverkoopprijs ontvangt, is van belang. Dat kan door het stimuleren van samenwerking, bijvoorbeeld gericht op korte ketens, maar ook door inzet via bestaande producentenorganisaties of op te richten producentenorganisaties die de positie van de boer in de keten sterker maken. Daarmee wordt het inkomen van de agrarisch ondernemer positief beïnvloed. Het bieden van ondersteuning voor het doen van investeringen gericht op verduurzaming en verbetering van het dierenwelzijn blijft daarnaast een belangrijk onderdeel van het GLB, evenals het ondersteunen van innovatie en kennisoverdracht gericht op de verduurzaming.

In de verhoogde conditionaliteit zijn de eisen inzake goede landbouw- en milieucondities (GLMC's) en uit regelingen voortvloeiende beheerseisen (RBE's) vervat. Deze verhoogde conditionaliteit geldt voor alle areaalgebonden steun in de eerste en de tweede pijler. In Nederland is een concordantietabel gemaakt, die voor alle bovenwettelijke activiteiten die onderdeel uitmaken van het Geïntegreerd beheers- en controlesysteem, de baseline vastlegt. Deze baseline vormt de basis waarboven een vergoeding kan worden gegeven bij zowel artikel 31(5) als artikel 70(3). Deze baseline is geactualiseerd, met als peildatum 1 december 2021 en zal worden aangepast wanneer in Nederland voor de baseline relevante nieuwe wetgeving wordt aangenomen, bijvoorbeeld voor het invoeren van het 7e Actieprogramma nitraat. De baseline is opgenomen in document "Bijlage X H 3 1 2 v d Baseline Eco en AECM" en bevat de koppeltabeltabel (met daarin alle subsidiabele bovenwettelijke beheeractiviteiten, inclusief per activiteit welke RBE en/of GLMC ervoor relevant is), de concordantietabel, de baseline voor de ecoregeling en de baseline voor het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

3.1.3 Explanation on how to achieve the greater overall contribution set out in Article 105

Nederland gaat de komende regeringsperiode sterk inzetten op het klimaat en biodiversiteit (stikstof). De klimaatdoelstelling van maximaal 1,5 graad van het Klimaatakkoord van Parijs is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Om dit doel te bereiken is het nationale beleid gericht op een reductie van de CO2-uitstoot van circa 60% in 2030. Voor de landbouw is het streven om de uitstoot met ca 5,0 Mton te verlagen. Daarnaast wordt er de komende jaren fors geïnvesteerd in een duurzame landbouw en in een robuust

natuurareaal, om weer tot een balans te komen. Deze aanpak richt zich op het tegengaan van stikstofuitstoot op kwetsbare natuurgebieden, op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. Hiervoor wordt, zoals opgenomen in het recent gepubliceerde Regeerakkoord ‘Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst’ nationaal een transitiefonds ingesteld waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard aan nationale middelen beschikbaar komt. Het Nationaal Strategisch Plan draagt bij aan deze transitie, zowel door de inzet van interventies, als door GLB-middelen sterker te koppelen aan het bovenstaande doel. Doel van het NSP, en daarbinnen van de Groenblauwe architectuur, is een GLB te realiseren dat toekomstbestendig boeren beter ondersteunt. Streven is de opgaven doelgericht in te vullen op een manier die zoveel mogelijk aansluit op de nationale en regionale behoeften. Nederland wil met het GLB een betere balans in de relatie landbouw, natuur en milieu bereiken, conform het recente Regeerakkoord, de LNV-visie ‘Waardevol en verbonden’ en het Klimaatakkoord, waarbij het GLB tegelijkertijd ondersteunend is aan het innovatieve karakter van de Nederlandse landbouw en oog heeft voor het inkomen van de boer. De SWOT en behoefteanalyse die zijn gemaakt voor het NSP ondersteunen het belang van deze inzet. Het vormgeven van zo’n omslag vergt niet alleen een cultuurverandering bij boeren, maar ook in de keten en bij de overheid.

De Groenblauwe architectuur, zoals samengevat in artikel 107, behoort een bijdrage te leveren aan de doelstellingen voor klimaat, natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en cultuurhistorisch landschap. Het is de belangrijkste bouwsteen voor de interventiestrategie van het Nederlandse NSP. Om een klimaatvriendelijkere en meer duurzame landbouw tot stand te kunnen brengen, is het belangrijk om de onderling sterk verschillende bestaande landbouwpraktijken te ondersteunen en het eigenaarschap voor de doelstellingen van duurzame landbouw bij boeren te versterken.

Voor agrariërs biedt het vernieuwde stelsel een kans om hun positie als duurzaam ondernemer in hun boerenlandschap te versterken. Daarmee wordt gewerkt aan een "groener" imago dat beter past bij de wensen van andere bewoners in het landelijk gebied, en in andere delen van Nederland. Vereenvoudiging voor de begunstigde staat centraal. Daarvoor is het wel van belang dat het stelsel eenvoudig is met lage administratieve lasten, flexibel, doeltreffend, efficiënt en ondersteund door kennis en aanvrager begeleiding. Om dit te bereiken is één interventiestrategie ontwikkeld.

Bij niveau 1, de basisbetaling (hectarepremie) zijn definities aangepast en de conditionaliteit gewijzigd. Een belangrijke wijzigingen bij de definities is dat de subsidiabele landbouwgrond is uitgebreid met elementen, omschreven als permanent niet-productief areaal, zijnde sloten, poelen, oevers, heggen, hagen, solitaire bomen, kleine groepjes van bomen, bomenrijen en plas-drassen. Arealen met zonnepanelen blijven niet subsidiabel. Wel wordt er meer dan in het huidige GLB ruimte gemaakt voor de toepassing van innovatieve oplossingen om de plaatsing van zonnepanelen te combineren met landbouwactiviteiten. Daarnaast wordt het aantal toegestane verspreide bomen op bouw- en grasland verhoogd van 50 naar 100 bomen. Voedselbossen zijn daarnaast aangemerkt als permanente teelt. Bij de conditionaliteiten heeft Nederland ervoor gekozen om voor een invulling te kiezen die uitgaat van de huidige situatie en/of voortvloeit uit wettelijke verplichtingen. Dit met het oog op ruimte voor het vergoeden van doelgerichte betalingen, inclusief het extra overhevelen van middelen van Pijler 1 naar Pijler 2. De reden daartoe is dat Nederland een verandering in de landbouw wil bewerkstelligen en niet de huidige situatie in stand wil

houden. Met name door de aangescherpte EU-regelgeving en de invoering in Nederland van het 7e NAP vindt er wel een verzwaring van de conditionaliteiten plaats. Daarnaast heeft Nederland ervoor gekozen om bij GLMC 2 ervoor te kiezen om de voorwaarde 'houden aan het peilbesluit' in te voeren. Onderzocht wordt nog of een verdere verzwaring van deze GLMC wenselijk is. Bij GLMC 8 zijn vanggewassen als invulling voor niet-productief areaal niet toegestaan. Dit is momenteel de primaire invulling door agrariërs van ecologische aandachtsgebieden.

Niveau 2, de ecoregeling, is nieuw. De ecoregeling voor klimaat en leefomgeving geeft de mogelijkheid tot een doelgerichte inzet van middelen in de 1e pijler, en maakt het mogelijk alle boeren te ondersteunen voor hun inzet voor klimaat en leefomgeving. De ecoregeling wordt landsdekkend beschikbaar gemaakt middels een puntensysteem voor klimaat, bodem, water, biodiversiteit en landschapsopgaven. Wel zijn er regionale accenten mogelijk, afhankelijk van opgaven in een gebied. In het puntensysteem moet de boer een minimaal aantal punten realiseren om voor subsidie in aanmerking te komen. Hiermee wordt een integrale aanpak voor klimaat en leefomgeving gestimuleerd. Daarnaast worden boeren gestimuleerd om een extra inzet te doen, door te betalen op goud-, zilver- of brons-niveau. Een boer die meer activiteiten kiest uit een lijst met een 25-tal activiteiten wordt daarvoor hoger beloond. De activiteiten die toepasbaar zijn op landbouwgrond, zijn bijvoorbeeld het hebben van rust- of eiwitgewassen, landschapselementen of het hebben van langjarig grasland, wat niet geploegd of gescheurd is. Bij de keuze van activiteiten is gekeken naar de Kritische prestatie-indicatoren (KPI's) die zijn ontwikkeld binnen de Visie, en wordt waar mogelijk aansluiting bij gezocht. Dit bevordert afstemming met certificaten die in de keten worden toegepast. Het areaal dat biologisch is geteeld voldoet automatisch aan de voorwaarden voor de ecoregeling. Op basis van hun certificaat krijgen biologische boeren, een gouden vergoeding voor de ecoregeling. De ecoregeling is in nauwe afstemming ontwikkeld met agrariërs. Daarvoor zijn in een eerder stadium pilots gedraaid, een uitvraag geweest bij de LNV-community, en een praktijktoets uitgevoerd waar circa 100 boeren bij betrokken zijn. Hiermee wordt doorgegaan. De ecoregeling is nog niet af in 2023. Het doel is om te beginnen met een redelijk eenvoudige versie, en deze tijdens de GLB-periode verder te ontwikkelen.

Niveau 3, het collectieve stelsel voor Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, wordt gecontinueerd en versterkt. Met name de inzet voor weide- en akkervogels wordt uitgebreid, en in lijn gebracht met het Aanvalsplan grutto. Daarnaast wordt een nieuwe categorie ingevoerd, inclusief een set van activiteiten: de categorie klimaat en water. Deze is primair gericht op activiteiten voor klimaatadaptie en -mitigatie op boerenland.

Bij investeringen, samenwerking en kennisoverdracht worden Pilotprojecten gecontinueerd ter ontwikkeling van beleid voor de doelen klimaat, natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit, en wordt kennisoverdracht versterkt. Zo wordt het bijvoorbeeld makkelijker om voor een boerenbedrijf, een bedrijfsduurzaamheidsplan op te stellen. De grootste veranderingen vinden plaats bij het thema samenwerking. De huidige gebiedsgerichte aanpak voor water wordt verbreed naar een integrale aanpak voor de duurzaamheidsopgaven. Daarnaast wordt een nieuwe interventie ingevoerd met als doel het afstemmen en ondersteunen van investeringen die betrekking hebben op een effectieve toepassing van conditionaliteiten, de activiteiten in de ecoregeling en het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Tevens wordt de uitbreiding bij Leader ingezet om burgerparticipatie bij het verduurzamen van de landbouw, te versterken. Daarnaast wordt het thema samenwerking ingezet voor 2 urgente gebiedsgerichte opgaven: het verhogen van het waterpeil in Veenweidegebieden, ten behoeve van het verminderen van uitstoot van broeikasgassen en het bufferen van stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. In deze gebieden behoort de landbouw een grote stap te zetten richting een andere, extensievere, vorm. De samenwerkingsprojecten hebben als doel om gebiedsgericht oplossingen uit te werken en te implementeren.

Financieel

Ten opzichte van het huidige GLB verandert de verhouding tussen maatregelen gefinancierd uit zowel het 1-jarige Europees Landbouwgarantiefonds en maatregelen gefinancierd met nationale middelen en middelen uit het 7-jarige Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling doordat met de inzet van

ecoregeling (totaal €762 mln), de 1e Pijler met doelgerichte betalingen een grotere bijdrage zal gaan leveren aan de klimaatvriendelijke kringlooplandbouw in een biodivers boerenlandschap. Daarnaast wordt de inzet van de 2e Pijler versterkt, mede gericht op het stimuleren van deze omslag, met name door het ontwikkelen van de interventie samenwerking. Hiervoor wordt in 2023 het huidige overhevelingspercentage verhoogd van 8% naar 15% (€108 mln). Dit overhevelingspercentage groeit vervolgens geleidelijk naar 30% in 2027 (€215 mln). Het bedrag voor de ecoregeling blijft daarbij gelijk, wat maakt dat dit percentage groeit van 25% van de middelen in de 1e Pijler naar 30%.

De extra middelen worden ten dele ingezet voor de ondersteuning van het Agrarisch natuur en landschapsbeheer, wat groeit van gemiddeld €77 mln/j naar €100 mln/j in 2023 en €120 mln/j vanaf 2025 (totaal €560 mln).

Ook wordt er een interventie ingevoerd ter ondersteuning van zeldzame huisdierrassen, waarvoor in totaal €16 mln is begroot. Daarnaast neemt het bedrag aan investeringen af, van ca €477 mln tijdens de huidige GLB-periode naar ca €380 mln tijdens de volgende periode, waarbij de investeringen vaak bredere doelen bedienen dan alleen de doelen Klimaat, natuurlijke hulpbronnen en biodiversiteit. Dit is echter een vertekenend beeld, omdat bij de samenwerkingsprojecten tevens sterk wordt ingezet op grondgebonden activiteiten en investeringen. Met name bij thema's waar een start wordt gemaakt voor implementatie, zoals het bufferen van Natura 2000 gebieden en het verhogen van het waterpeil in de Veenweiden.

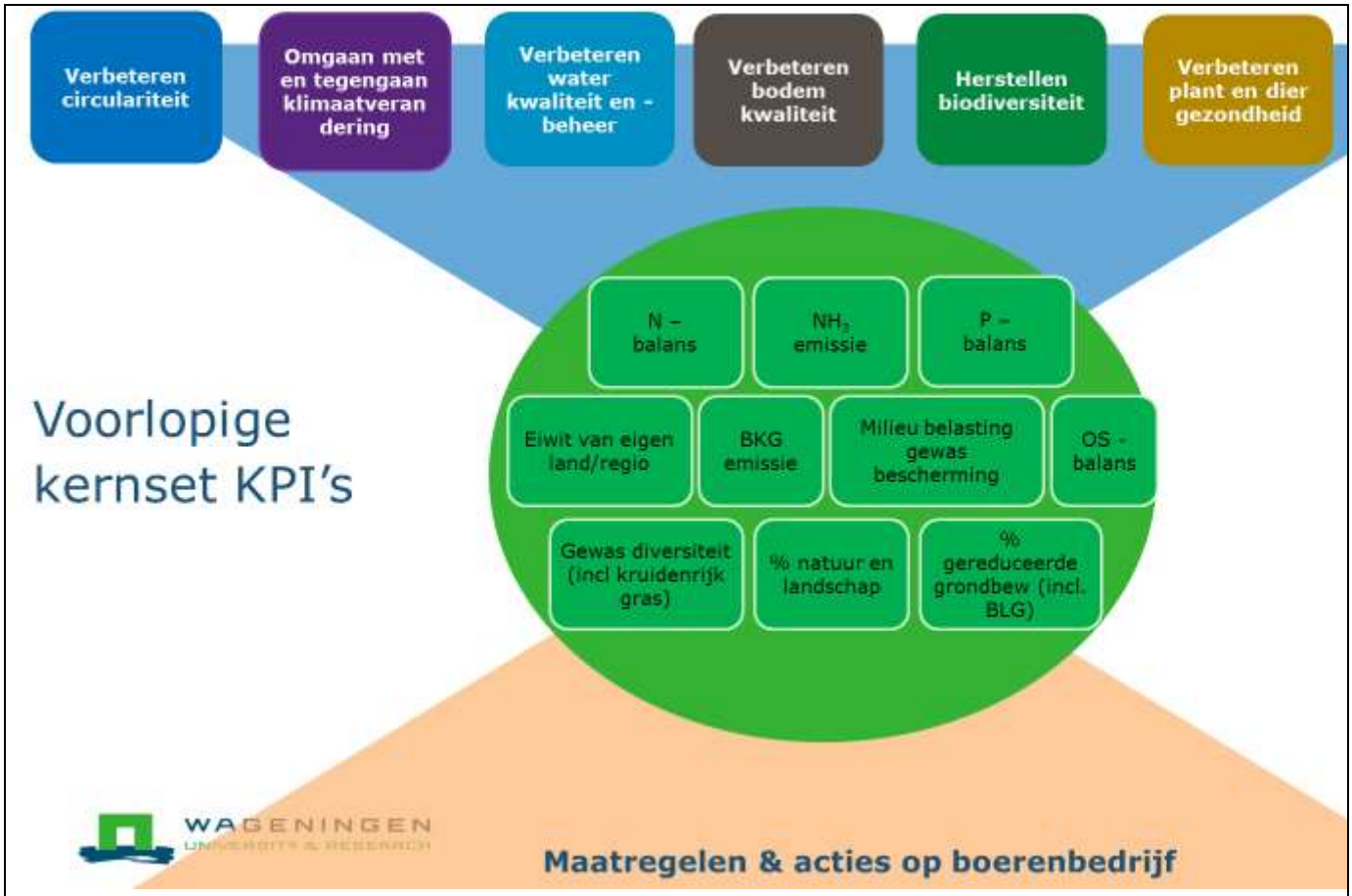
Daarnaast wordt binnen het thema samenwerking ingezet op een integrale gebiedsontwikkeling, voor een goed deel gekoppeld aan bodem en water-doelstellingen, en op een specifieke interventies die als doel heeft de grondgebonden Groenblauwe architectuur te versterken met afstemming van inzet tussen activiteiten, ondersteund met investeringen die in samenhang worden geïmplementeerd, bijvoorbeeld voor het versterken van landschapselementen of afstemming tussen de ecoregeling en het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer zodat de ecoregeling habitats voor weide- en akkervogels ondersteunt, in plaats van tegenwerkt.

De verwachting is dat voor samenwerking die de groenblauwe architectuur ondersteunen primair ca €617 mln ingezet gaat worden, waarvan circa 2/3 zal worden besteed aan beheer- en inrichtingsmaatregelen. Bij de resultaatindicatoren is vervolgens de inzet gematerialiseerd doordat bij deze interventies aansluiting is gezocht bij indicatoren die tevens gebruikt worden voor grondgebonden maatregelen en investeringen. Tevens, mede vanwege de extra overheveling, wordt Leader ingezet voor het versterken van de Groenblauwe architectuur, vooral ter versterking van burgerparticipatie om te komen tot een goede invulling voor water, klimaat- en biodiversiteitsopgaven. Daarnaast zal deze structuur worden ondersteund met extra middelen uit het onlangs in het regeerakkoord overeengekomen Nationaal programma landelijk gebied.

Resultaatindicatoren

In Nederland wordt binnen de Visie een systeem ontwikkeld, wat het mogelijk maakt om te sturen op doelen. De intentie is om vervolgens begunstigden zoveel mogelijk vrijheid te geven in hoe deze doelen worden bereikt. Aangezien verantwoording van betaling vaak gebeurt op basis van kosten, zijn in Nederland hiervoor binnen het GLB twee hybride systemen ontwikkeld, die het doel als uitgangspunt nemen, en waarbij de verantwoording via de kosten voor activiteiten verloopt. In de praktijk leidt dit er vaak toe dat begunstigden meer doen dan voor de verantwoording van het subsidiebedrag noodzakelijk is. De regelingen zijn de ecoregeling, dat een minimale inzet op klimaat, bodem, water, biodiversiteit en landschap als doel neemt, verwoord in de 'schijf van 5', en het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer, wat habitats voor soorten en een gecoördineerde inzet voor klimaat en water nastreeft.

De Nederlandse systematiek voor Kritische prestatie-indicatoren is bedoeld om in te zetten, zowel door de overheid als ketenpartijen. Dit leidt ertoe dat de gegevensvraag op een boerenbedrijf hetzelfde is. De voorlopige set ziet er als volgt uit:

De inzet bij het GLB op impact- en resultaatindicatoren sluit daar goed bij aan, waarbij sommige resultaatindicatoren eerder ingaan op het doel, zoals de indicator R.12 (Aanpassing aan klimaatverandering), en andere meer betrekking hebben op een bewerking, zoals R.29 (Ontwikkeling van biologische landbouw). In Nederland zijn de R-indicatoren zo gedefinieerd dat ze aansluiten op het niveau van Kritische prestatie-indicatoren. Dit heeft bijvoorbeeld als gevolg dat bij de ecoregeling voor klimaat en leefomgeving niet de R-indicator R.12 (Aanpassing aan klimaatverandering) wordt toegepast, maar de indicator R 14 (Koolstofopslag in bodems en biomassa). Deze draagt echter wel bij aan de klimaatopgave.

Tijdens de eerstkomende GLB-periode neemt het areaal onder beheer voor groenblauwe diensten markant toe. Dit ten dele vanwege de in Nederland bovenwettelijke activiteiten volgend uit GLMC 2 en GLMC 8, en met name vanwege de ecoregeling. De huidige indicator gaat er van uit om ca 112.500 ha via het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer onder beheer te brengen, waarvan ca 80.000ha is gerealiseerd. Het mindere areaal dan beoogd heeft met name te maken met de keuze om in te zetten op effectieve activiteiten voor biodiversiteit die vaak een groter effect hebben op de bedrijfsvoering, en daarmee een hogere vergoeding per hectare. De ecoregeling heeft als doelstelling circa 1,3 mln ha met een generieke beheeractiviteit op te nemen, met name gericht op bodemmaatregelen, maar bijvoorbeeld ook een verdubbeling van het huidige beheer van landschapselementen. Door extra inzet bij het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer groeit deze ambitie naar 130.000 ha. Daarnaast wordt er via samenwerking Veenweide en bufferen van Natura2000 gebieden, additioneel ca 60.000ha gerealiseerd waar het waterpeil in de Veenweden is verhoogd, dan wel als buffergebied voor Natura 2000 gebieden. Dit heeft als gevolg dat het specifieke beheer voor een bepaald doel, zal stijgen van ca 80.000ha, naar 190.000ha. Hierbij vindt wel vaak overlap plaats (in hectare, niet vergoeding) tussen de ecoregeling, gericht op de basiskwaliteit klimaat en leefomgeving.

3.1.4 Explanation of how the environmental and climate architecture of the CAP Strategic Plan is meant to contribute to already established long-term national targets set out in or deriving from the legislative instruments referred to in Annex XI

- **Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009**

inzake het behoud van de vogelstand.

- **Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.**

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.**
- **Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.**

Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

(landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020 gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

De KRW heeft ook betrekking op de grondwaterkwantiteit. Hiervoor geldt de algemene eis dat er evenwicht is tussen ontrekking en aanvulling om de weerbaarheid tegen droogte te verbeteren. Dit is vastgelegd in het Deltabesluit Zoetwater wordt in het Deltaplan Zoetwater uitgevoerd.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7^{e} AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.

Het gaat om:
A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;
B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7e AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8e AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;
C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en
D) kennis, communicatie en pilots.
E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.
F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6e AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden

afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie ‘samenwerking’ uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

- **Verordening (EU) 2018/841 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 inzake**

de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013 en Besluit nr. 529/2013/EU

- **Verordening (EU) 2018/842 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013.**

De verordeningen over Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF) en de Effort Sharing Regulation (ESR) gaan beide over het terugdringen van broeikasgasemissies; LULUCF legt de nadruk op opname ervan, terwijl de ESR bindende nationale doelstellingen voor emissiereducties oplegt.

De huidige LULUCF-verordening is overeengekomen in 2018 en in 2021 in werking getreden. Uitgangspunt van de huidige LULUCF-verordening is dat elke lidstaat, na toepassing van de in deze verordening gespecificeerde boekhoudregels voor de verschillende landgebruikscategorieën, op zijn grondgebied netto niet minder koolstof opneemt ofwel netto niet meer emissies uitstoot ten opzichte van de referentieperiode. Dit staat bekend als de no-debit rule. Als er netto meer koolstof wordt vastgelegd dan uitgestoten ten opzichte van de referentieperiode kunnen er zogenaamde kredieten worden opgebouwd die tot op een bepaald niveau gebruikt kunnen worden ter compensatie van broeikasgasemissies uit de sectoren die onder de Effort Sharing Regulation (ESR) vallen. In de LULUCF verordeningen (EU Besluit 529/2013 en verordening 841/2018) wordt aangegeven op welke manier broeikasgasemissies uit landgebruik, landgebruiksveranderingen en bosbouw gemonitord moeten worden en hoe hierover gerapporteerd moet worden. De methodiek is gedifferentieerd voor verschillende onderdelen van het landgebruik, zoals gras- en akkerland, bos en bebouwd gebied.

De Commissie stelt in de herziening van de LULUCF-verordening voor Nederland als doel om in 2030 netto maximaal 4,5 megaton CO2-equivalenten uit te stoten in de LULUCF-sector. De Commissie stelt voor om in 2025 een uitvoeringshandeling aan te nemen waarin voor de periode 2026-2029 jaarlijkse bindende doelstellingen voor elke lidstaat worden vastgesteld. Voor de uitwerking van LULUCF zijn de belangrijkste plannen het Klimaatakkoord uit 2019, onderdeel Landbouw en Landgebruik, het duurzaamheidskader biogrondstoffen, de Landelijke Bossenstrategie, het Nationaal Programma Landbouwbodems en het Veenweideprogramma.

Landelijke Bossenstrategie
In het Klimaatakkoord van 2019 is afgesproken dat het Rijk en de provincies samen een Bossenstrategie opstellen om CO2-vastlegging in bos en bomen te versterken en te werken aan klimaatadaptatie en -mitigatie. Daarnaast wordt, in het kader van de VHR-richtlijn, de biodiversiteit in bossen versterkt. De additionele opgave voor het domein bos, bomen en natuur (BBN), vastgelegd in het Klimaatakkoord, is een klimaatwinst van tenminste 0,4 Mton CO2 met een streven naar 0,8 Mton CO2. Circa 0,14 Mton valt te realiseren via (natte) natuur maatregelen, het restant voor bos en bomen is 0,26 Mton. Aangezien landbouw de grootste grondgebruiker is in de overgangszones tussen natuur en landbouw en boscombinaties bovendien goed passen in een natuurinclusieve landbouw, is het grootste areaal weggelegd voor een combinatie van bosaanleg en landbouw: circa 7.000 hectare bosuitbreiding in 2030. Voor bomen buiten het bos is er een grote rol weggelegd voor de landbouw middels landschapselementen en agroforestry, een combinatie van houtige gewassen met teelt van gewassen of dierlijke productiesystemen. Voor eerstgenoemde wordt er een regeling, aanvalsplan en uitvoeringsprogramma opgezet, in samenspraak met provincies, en de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Voor agroforestry ligt er een ambitie van 25.000 hectare en 1.000 hectare aan voedselbossen op de lange termijn (na 2030). Deze ambitie moet nog geconcretiseerd worden voor 2030. De inzet is om financiële prikkels hiervoor te verankeren in het nieuwe GLB middels investeringen, ANLb en eco-regeling en buiten het GLB (Omschakelfonds Kringlooplandbouw).

Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL)

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelt kringlooplandbouw centraal in haar visie voor 2030. Aan de basis daarvan staat het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL), met als doelstelling publieke en private partijen te committeren aan het streefdoel alle hectaren landbouwbodem in Nederland in 2030 duurzaam beheerd te hebben. Dit draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven, zoals betere waterkwaliteit, grotere biodiversiteit, klimaatadaptatie en de klimaatopgave. Met name laatstgenoemde is van belang voor de uitwerking van de LULUCF verordening, daar de focus ligt op koolstofvastlegging. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat in 2030 er jaarlijks een extra vastlegging van 0,5 Mton CO2-equivalent moet plaatsvinden in het areaal minerale landbouwbodems in Nederland (ca. 1,8 mln. ha). Dit wordt door de partijen gerealiseerd door maatregelen toe te passen die voor een toename van het organische stofgehalte en verminderde lachgasvorming in deze bodems zorgen. Er zijn verschillende maatregelen in dit programma om de bovenstaande doelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een eenduidige meetmethode met bodemindicatoren voor de status van Nederlandse landbouwbodems. Agrariërs en erfbetreders, worden geïnformeerd over duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging met bijbehorende handelingsperspectieven, als tussendoel voor 2021. Dit wordt onder meer verzorgd door (extra opgeleide) gekwalificeerde brede bodemadviseurs en bijgeschoolde erfbetreders. De kennisverspreiding duurzaam bodembeheer en klimaatadaptatie loopt vanaf 2020 via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de kennisbasis, de kenniscarrousel en kennis in uitvoering, ondersteund door onder andere bijeenkomsten, proefboerderijen, pilots en geaccrediteerde adviseurs actief op het boerenerf ingezet. Verder zullen langdurige pachtrelaties tussen pachter en verpachter worden bevorderd, om landbouwbodems duurzaam te beheren. Ook wordt niet-kerende grondbewerking gestimuleerd. Verder wordt er in het nieuwe GLB duurzaam bodembeheer gestimuleerd via de eco-regeling en ANLb. Tenslotte zullen regionale initiatieven worden versterkt, omdat er in sommige gebieden een grotere opgave ligt voor koolstofvastlegging dan in andere.

Veenweideprogramma

Veengrond kenmerkt zich door hoge vruchtbaarheid voor de landbouw, maar daarvoor is ontwatering nodig. Bij dit proces komt er zuurstof bij het veen, waardoor er oxidatie plaatsvindt en er zodoende CO2 vrijkomt. Hoe dieper de ontwatering plaatsvindt, des te meer CO2-emissie. Daarnaast zijn veenweidegebieden gevoelig voor bodeminklinking, waardoor dit proces versterkt wordt. Voor veenweidegebieden in Nederland is de doelstelling om 1 Mton CO2 emissiereductie te bewerkstelligen in 2030, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord. Dit wordt gerealiseerd via 6 provinciale veenweidestrategieën waarin de maatregelen worden beschreven die in de veenweidegebieden uitgevoerd gaan worden. De veenweidestrategieën worden onder regie van provincies opgesteld in samenspraak met grondgebruikers, maatschappelijke actoren en andere overheden (waterschap, gemeente). Vanaf 2019 zijn demo's en pilots opgestart binnen de vier gebieden die lopen tot 2021/2023. Daarbij wordt gekeken wat de effecten zijn van diverse maatregelen, om te komen tot een daadwerkelijke mix van maatregelen om de gestelde doelstelling te behalen. Vanaf 2021/2023 tot 2030 zal er een definitieve aanpak komen voor circa 90.000 hectare veenweide (ongeveer een derde van het totaal aantal hectares veenweidegrond in Nederland). Bij het pakket aan maatregelen is maatwerk belangrijk op twee verschillende sporen. Enerzijds worden melkveehouders ondersteund om technische aanpassingen door te voeren, anderzijds kunnen agrariërs in veenweidegebieden worden ondersteund om hun bedrijf te verplaatsen of te stoppen. Daarbij valt te denken aan transitie naar natte teelten, verhogen van zomerwaterpeil en drainagetechnieken. Instrumenten om deze maatregelen te verwezenlijken zijn onder andere verplichtende of vrijwillige kavelruil; fiscale ondersteuning en afwaardering van gronden met financiële compensatie. Een systeem waarbij agrariërs betaald worden voor de opslag van CO2 is in ontwikkeling en levert een belangrijke bijdrage aan de te behalen doelstelling. De partijen monitoren gezamenlijk de voortgang en effectiviteit van de maatregelen. Op basis daarvan wordt er meerjaarlijks besproken of tussentijdse bijsturing op maatregelen of ambities noodzakelijk is. In het kader van lerende gebiedsprocessen voor bodemdaling in veenweidegebieden zal er nauw worden samengewerkt met het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) voor (evaluatie van) kennisontwikkeling van de pilots. De regionale strategieën zullen worden uitgevoerd in samenspraak met lopende processen zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), Nationaal Deltaprogramma, Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het

NPL.

Specifieke GLB-NSP inzet in relatie tot deze verordening:

- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze mogelijke aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd.

De ESR-verordening regelt de bindende nationale reductiepercentages voor broeikasgassen voor de EU-lidstaten voor de niet-emissiehandelssectoren (gebouwde omgeving, transport, landbouw en een deel van de industrie). Voor Nederland geldt een reductiedoel van 36% ten opzichte van 2005. Dit doel zal worden opgehoogd naar aanleiding van het nieuwe Europese reductiedoel voor 2030 (ten minste 55%). Het Commissievoorstel spreekt van een nieuw EU-breed reductiedoel van 40% t.o.v. 2005, wat voor Nederland een nieuw reductiedoel van 48% betekent t.o.v. 2005. De invulling hiervan is aan het nieuwe kabinet.

- **Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen**
- **Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG**
- **Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013**

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het

opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES-en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

3.1.5 Where relevant, CAP contribution towards LIFE projects

3.2 Overview of the generational renewal strategy

Overzicht van de strategie ten aanzien van generatiewisseling

Stimuleren en ondersteunen van generatievernieuwing in de Nederlandse landbouwsector is van belang, gelet op de gemiddelde leeftijd van de agrariërs op dit moment en de in de SWOT gesignaleerde aandachtspunten.

De generatievernieuwing in de Nederlandse landbouwsector wordt met name belemmerd door de hoge overnameprijs. Als jonge ondernemers een landbouwbedrijf willen overnemen of starten, moeten ze grote financiële risico's nemen. Jonge landbouwers hebben dan ook behoefte aan een financiële ondersteuning in de opstartfase van hun agrarisch ondernemerschap.

Nederland steunt de generatiewisseling door in te zetten op vestigingssteun voor jonge landbouwers. Daarnaast wordt de generatiewisseling gestimuleerd door jonge landbouwers een toeslag te verstrekken op de basispremie, een toeslag te verstrekken bij investeringssteun én – via een pilot – steun te verlenen voor samenwerkingsprojecten gericht op generatiewisseling. Steun voor jonge landbouwers vindt daarnaast ook nationaal via andere regelingen plaats.

3.2.1 Where relevant, CAP contribution towards Erasmus projects

Nederland zal via het GLB geen directe bijdrage leveren aan Erasmus projecten.

3.3 Explanation on how the interventions under coupled income support as referred to in Subsection 1 of Section 3 of Chapter II of Title III are consistent with the Water Framework Directive - 2000/60/EC

Nederland past geen gekoppelde inkomenssteun toe.

3.4 Overview as regards the aim of fairer distribution and more effective and efficient targeting of income support

Voor veel Nederlandse landbouwers is de directe inkomenssteun belangrijk, bijvoorbeeld om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Een andere motivatie is om minder kwetsbaar te zijn voor marktschommelingen en onverwachte klimaat- en natuurrisico's. Omdat kleinere en vooral middelgrote landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn en de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt voorzien in een hogere basispremie voor de eerste 40 hectare, zodanig dat daarmee tegelijk wordt voldaan aan de verplichting om minimaal 10% van de directe betalingen te herverdelen.

Door deze maatregel wordt tevens tegemoet gekomen aan de aanbeveling van de Europese Commissie aan Nederland om de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven te versterken via een meer gerichte verdeling van de directe betalingen. Nederland zal hierbij inzetten op de minimaal verplichte 10%, omdat een herverdeling van inkomenssteun in Nederland minder noodzakelijk is. De variatie in bedrijfsgrootte in Nederland is namelijk minder groot dan in de rest van de EU. Deze trend lijkt zich verder door te zetten. Tegelijkertijd wil Nederland geen bedrijven kunstmatig in stand houden die niet levensvatbaar zijn en zodoende geen toekomstperspectief hebben. Gerichte steun via investeringen en kennisverwerving is in dat opzicht beter om kleine en middelgrote bedrijven sterker en toekomstbestendiger te maken dan een hogere basispremie. Nederland kiest voor een hogere premie tot 40 hectare vanwege de contextindicatoren C25b en C26. Daarboven wordt de premie afgeroomd naarmate het bedrijf groter is.

Justifications on the derogation related to second subparagraph of Article 29(1) and Article 98

Niet van toepassing

3.5 Overview of the sector-related interventions

3.5.1 Fruit and Vegetables

Producentenorganisaties zijn van groot belang voor de groenten- en fruitsector. Dankzij deze organisaties wordt het aanbod in de keten geconcentreerd met een betere verwaarding van de producten en groter concurrentievermogen als gevolg. Ook stelt ze de sector in staat om samen te werken aan verdere verduurzaming van de keten en te anticiperen op klimaatveranderingen. Meer uitgewerkt gaat het om de volgende doelstellingen:

- Anticiperen op marktmogelijkheden door productieplanning, concentratie van aanbod en afzet.
- Onderzoek en ontwikkeling van duurzame productiemethoden en innovatieve praktijken.
- Verhoging van handelswaarde en kwaliteit en afzetbevordering.
- Crisispreventie en risicobeheer.

Om aan deze doelstellingen invulling te kunnen geven zal gebruik gemaakt worden van een breed scala aan interventies, zoals onder meer: investeringen, klimaatadaptatie, advisering en opleiding, verduurzaming en logistiek, nieuwe tracering- en certificeringssystemen, oogst- en productieverzekering en biologisch geïntegreerde productie.

3.5.2 Apiculture products

De Nederlandse bijenteeltsector is relatief klein en hobbymatig. Voor EU-standaarden is het aantal bijenkorven per bijenhouder laag. De productieomvang van Nederlandse honing is relatief beperkt. De meerwaarde van het imkeren in Nederland ligt voor een belangrijk deel in het stimuleren van onmisbare bestuivingsdiensten. Zo dragen gehouden bijen bij aan vruchtvorming in gewassen of stimuleren ze dracht bij wilde bloemen waar andere insecten zoals wilde bestuivers weer baat bij hebben. Op 31 december 2022 loopt het verplichte programma onder gemeenschappelijke marktordening EU/1308/2013 (GMO) af

(EU Honingprogramma) en zet Nederland via het GLB in op de volgende aandachtspunten:

- Waarborgen van de bijengezondheid.
- Faciliteren van bestuivingsdiensten.
- Biodiversiteit behouden.

Om aan deze doelstellingen invulling te kunnen geven zal gebruik gemaakt worden van verschillende interventies, zoals onder meer de interventie kennis en informatie en de interventie samenwerking.

3.5.3 Wine

Nederland zal geen sectoraal plan voor de wijnsector indienen.

3.5.4 Hops

Nederland zal geen sectoraal plan voor de hopsector indienen.

3.5.5 Olive oil and tables olive

Nederland zal geen sectoraal plan voor de sector olijfolie en olijven indienen.

3.5.6 Beef and veal

Niet van toepassing

3.5.7 Milk and milk products

Niet van toepassing

3.5.8 Sheep and goat

Niet van toepassing

3.5.9 Protein crops

Niet van toepassing

3.5.10 Sugar beet

Niet van toepassing

3.5.11 Other sectors

Nederland zal vooralsnog geen sectoraal plan voor andere sectoren indienen. In de eerste twee jaar van het NSP zullen er pilots binnen de interventie samenwerking uitgevoerd worden om te bezien of sectorale plannen in andere sectoren ontwikkeld kunnen worden. Als dit het geval is worden de betreffende sectoren mogelijk - na de tussentijdse evaluatie van het NSP - aan het programma toegevoegd.

3.6 Overview of the interventions that contribute to ensure a coherent and integrated approach to risk management, where relevant

Calamiteiten die ernstige gevolgen hebben voor de inkomens en de continuïteit van economisch gezonde bedrijven doen zich voor. De gevolgen van extreem weer horen bij de open teelten tot deze risico's. Als gevolg van klimaatverandering nemen die toe. Via het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw bevordert de Nederlandse overheid – met nationale middelen - het anticiperen van de sector hierop. Nederland werkt daarnaast aan het robuuster maken van het bodem- en watersysteem (via de Nationale Bodemstrategie) en aan kennisbevordering met betrekking tot risicobeheer en preventieve maatregelen. Die kennisbevordering zal ook via het GLB vormgegeven worden. Voor het nemen van preventieve maatregelen kunnen middelen vanuit de interventie Investeringen ingezet worden.

Verzekeren wordt gezien als het sluitstuk van het risicomanagement. Nederland zal voor de (rest-) risico's van extreem weer de - met GLB steun mede te financieren - Brede weersverzekering (NB. alle weersverschijnselen: droogte en regen, vorst, sneeuw en hagel, storm, bliksem) inzetten. Zonder financiële steun is deze verzekering nog te duur c.q. wordt deze te weinig afgesloten om verzekerbaarheid van weerrisico's van open teelten in de markt te houden.

3.7 Interplay between national and regional interventions

3.7.1 Where relevant, a description of the interplay between national and regional interventions, including the distribution of financial allocations per intervention and per fund

Niet van toepassing

3.7.2 Where relevant, where elements of the CAP Strategic Plan are established at regional level, how does the interventions strategy ensure the coherence and the consistency of these elements with the elements of the CAP Strategic Plan established at national level

Niet van toepassing

3.8 Overview of how the CAP Strategic Plan contributes to the objective of improving animal welfare and reducing antimicrobial resistance set out in point (i) of Article 6(1), including the baseline conditions and the complementarity

Voor dierenwelzijn komt er binnen de investeringsregeling ruimte voor investeringen voor dierenwelzijnsverbeteringen (inclusief diergezondheid) op het gebied van o.a. huisvesting en diermanagement. Ook de samenwerking- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden eco-regeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilots worden nadrukkelijk in samenwerking met de markt uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat deze interventie de initiatieven die nu al bestaan in de markt op het gebied van dierenwelzijn versterken en niet verstoren. De maatregelen die diergezondheid stimuleren dragen indirect bij aan verlaging van antibioticumgebruik, aangezien gezonde dieren geen behandeling met antibiotica nodig zullen hebben.

Tenslotte wordt dierenwelzijn meegekoppeld met andere GLB-interventies in ons NSP door te borgen dat GBL-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op een veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

3.9 Simplification and reducing the administrative burden

Doel is om (gezien de geringe voorbereidingstijd) bij de start van het GLB de gewijzigde procedures rond de uitvoering zo om te zetten dat de gebruikers een zelfde serviceniveau ervaren als de jaren daarvoor. Vervolgens zal er gewerkt worden aan de verdere optimalisatie gericht op een verdere vereenvoudiging voor de aanvrager en het verlagen van uitvoeringskosten met beheersing van de risico's.

Het streven is om, in overleg met de sector, het zo eenvoudig mogelijk te maken voor de aanvragers, door het toepassen van de principes van het RUS/USK.

RUS/USK: het Raamwerk Uitvoering Subsidies (RUS) en het Uniform Subsidiekader (USK) RUS/USK is in Nederland verplicht voor alle subsidies en hebben tot een aantoonbaar vereenvoudigd en doelgericht subsidieproces geleid.

Het RUS/USK kent drie uitvoeringsvarianten:

1. RUS 1: 'One Touch' - voor subsidies tot € 25.000 of subsidies met een laag risico. Subsidieverstrekking wordt gekenmerkt door een eenmalig contactmoment tussen de aanvrager en de uitvoering. De beoordeling is licht en vindt bij voorkeur geautomatiseerd plaats. Naar verwachting de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: BISS/ECO.

2. RUS 2: Prestatie verantwoorden – voor investeringen en projecten van € 25.000 tot € 125.000 waarbij het subsidiebedrag bij subsidieverlening kan worden bepaald. Bij subsidievaststelling wordt alleen vastgesteld of de prestatie geleverd is.

3. RUS 3: Presteren & Inzicht in kosten – voor subsidies van 125.000 of meer. Bij deze variant vindt een integrale verantwoording van de prestatie en de kosten plaats.

Naast het subsidiebedrag is tevens een risico analyse bepalend voor welke RUS variant van toepassing is. Zo kan bij een subsidieregeling met subsidies tot € 25.000 met een hoog risico RUS variant 2 van

toepassing worden verklaard. Bij een subsidieregeling met subsidies van € 125.000 of meer met een laag risico kan RUS variant 2 van toepassing worden verklaard.

Controles binnen het RUS/USK vinden steekproefsgewijs plaats. Het controle percentage wordt jaarlijks op basis van een risicoanalyse bepaald.

Door een dialoog te hebben met de aanvrager over de activiteiten die zijn verricht en de betaling die daarbij hoort, wordt de aanvrager in staat gesteld een keuze te maken in het aanbod van te belonen activiteiten. Dat helpt om de omslag te maken naar duurzaam boeren en een integrale ontwikkeling van het platteland. Daarnaast gaan we zoveel mogelijk werken met vereenvoudigde kosten opties en programmatisch handhaven. De basis hiervoor wordt gelegd in het controlesysteem. Voor de grondgebonden interventies is het geautomatiseerde aanvraagsysteem het hoofdsysteem. Bij het systeem hoeft de landbouwer alleen in het geospatiaal aanvraagsysteem op te geven waar zijn gronden liggen en dat hij subsidie aanvraagt. RVO beschikt vervolgens over de data om te bepalen op hoeveel subsidie de landbouwer recht heeft en RVO betaalt de landbouwer. Dit datagedreven proces is vergaand geautomatiseerd, gebaseerd op feitelijkheden. De hoofdcontroles zijn vooraf. Hierdoor zijn terugvorderingen als gevolg van fouten bijna niet aan de orde.

Het proces begint met een melding van deelname en een gecombineerde opgave in mei. Daarbij verklaart de landbouwer op de hoogte te zijn van de Europese voorwaarden rondom subsidie en conditionaliteit. Op basis van deze gegevens gaan het betaalorgaan en de aangewezen controle-instanties controles uitvoeren om de GBCS-registers te vullen en te controleren. De definitieve aanvraag op 31 oktober wordt daarmee gebaseerd op al door het betaalorgaan gecontroleerde en geverifieerde gegevens.

Zie bijlage 7.3.1.1.5 voor meer informatie

3.10 Conditionality

3.10.1 Main issue: Climate change (mitigation of and adaptation to)

3.10.1.1 GAEC 1: Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area

3.10.1.1.1 Summary of the farm obligation (e.g. prior authorisation system and reconversion obligation)

Instandhouding blijvend grasland

Het aandeel blijvend grasland (afgezet tegen het gehele landbouwareaal op nationaal niveau) mag niet meer dan 5% dalen ten opzichte van het referentiejaar (2018). Bij niet voldoen volgt individuele verplichting tot omzetten bouwland in grasland. Minister van LNV wijst boeren/percelen aan.

3.10.1.1.2 Territorial scope (national, regional, farm-level, group-of-holdings)

national

3.10.1.1.3 Value of the reference ratio (including calculation method)

Ratio **42.56**

Explanation

Het referentieareaal is vastgesteld op basis van de oppervlakte blijvend grasland afgezet tegen de totale oppervlakte landbouwgrond van landbouwers die rechtstreekse betalingen hebben ontvangen.

3.10.1.1.4.Type of farmers concerned (all farmers that have permanent grasslands)

Alle landbouwers met blijvend grasland.

3.10.1.1.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

Blijvend grasland draagt bij aan het vastleggen en opslaan van koolstof.

Nederland heeft er in 2015 voor gekozen om het aandeel blijvend grasland op nationaal niveau te monitoren, evenals in de vorige implementatieperiode van het GLB 2005-2014. Het aandeel blijvend grasland blijft redelijk stabiel. Er is de laatste jaren meer aandacht voor goede graslandkwaliteit; de

inschatting is dat dit gunstig uitpakt voor de levensduur van grasland, waardoor een groter deel van het grasland meer dan vijf jaar blijft bestaan. Daarom ziet Nederland geen reden om een andere invulling van deze GLMC in te voeren.

Het referentieaandeel 2018 is opnieuw vastgesteld omdat de definitie van blijvend grasland enigszins wijzigt per 2023.

3.10.1.2 GAEC 2: Protection of wetland and peatland

3.10.1.2.1 Summary of the on-farm practice

Houden aan het peilbesluit.

3.10.1.2.2 Year of application of the GAEC

Please select year: **2023**

Justification

3.10.1.2.3 Territorial scope and area designated

Regionaal; alleen aan de orde in gebieden met kustvlakteveen: laagveen, tot ca. 1 m boven NAP (niet vrij afwaterend), er geldt een peilbesluit en/of er is sprake van peilsturing.

3.10.1.2.4 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met landbouwgrond op kustvlakteveen.

3.10.1.2.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

In het kader van de bescherming van koolstofrijke bodems, zijn met name wetlands en veengronden belangrijk voor het vasthouden van koolstof in de bodem en moet achteruitgang worden voorkomen. De bescherming van dergelijke gebieden is belangrijk in het kader van klimaatmitigatie. Veen dat aan de buitenlucht is blootgesteld, doordat het waterpeil verlaagd is, breekt langzaam af. Er komt kooldioxide, methaan en lachgas vrij en er is sprake van bodemdaling.

De nog bestaande beekdalvenen, plateauvenen, vennenvenen en deltavenen (ca. 15% van veengronden) zijn gelegen binnen N2000-gebieden en kennen via GLMC 1 en 9 een passende bescherming.

Wetlands zijn natte natuurgebieden in Nederland. In Nederland zijn in totaal 44 beschermde wetlands. Deze zijn gelegen in de N2000 gebieden (op basis van de Vogelrichtlijn) en genieten daarmee ook passende bescherming via GLMC 1 en GLMC 9.

Ten aanzien van kustvlakteveen (ca 85% van de veengronden) is het verhogen van de grondwaterstand en in relatie daarmee het peilbesluit een van de meest relevante maatregelen die nodig is om de bodemdaling tegen te gaan en daarmee ook de koolstofrijke bodems te beschermen. In het programma Veenweide – en in uitwerking van de regionale Veenweidestrategie - worden daarover afspraken over gemaakt met de provincies en waterschappen.

Het doel van de klimaatafspraken over veenweidegebieden is de bodemdaling tegen gaan en de CO2-equivalent emissie te verminderen met 1 Megaton door o.a. verhoging van de grondwaterstand. Dit is verwoord in de brief van 13 juli 2020 aan de Tweede Kamer over het Veenplan 1e fase (TK 32813-562).

Een meer ambitieuze invulling van deze GLMC vereist een actualisatie van de grondsoortenkaart, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt naar dit specifieke type veengebied. De update van de grondsoortenkaart is voorzien per of in 2024, waarna een nadere invulling van deze GLMC wordt overwogen.

3.10.1.3 GAEC 3: Ban on burning arable stubble, except for plant health reasons

3.10.1.3.1 Summary of the on-farm practice

Het is verboden om gewasresten op bouwland te verbranden, tenzij de landbouwer beschikt over een vergunning van het collega van Burgemeester en Wethouders, welke uitsluitend wordt afgegeven op basis van door de bevoegde autoriteit vastgesteld fytosanitaire reden.

3.10.1.3.2 Territorial scope

Nationaal.

3.10.1.3.3 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met bouwland.

3.10.1.3.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

Behoud van organisch stofgehalte in de bodem.

3.10.2 Main issue: Water

3.10.2.1 GAEC 4: Establishment of buffer strips along water courses

3.10.2.1.1 Summary of the on-farm practice

Het verbod op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de teeltvrijezone.

3.10.2.1.2 Minimal width of buffer strips (in m)

2

3.10.2.1.3 Territorial scope, including water courses definition

Ter aanvulling op de vorige vraag over de minimale bufferstrooklengte (daar geen ruimte voor toelichting):

- 5 meter breed langs ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen
- 2 meter breed langs bij alle overige watervoerende sloten

De totale oppervlakte van de bufferstrook hoeft nooit meer dan 5% van het perceel te zijn, waarbij de minimumbreedte van de teeltvrije zone behouden dient te blijven zoals nu opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer (2021).

Het antwoord op de vraag waarvoor dit tekstvak eigenlijk is:

Van toepassing op landbouwgrond langs watervoerende sloten.

Regionale invulling.

3.10.2.1.4 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met landbouwgrond langs watervoerende sloten.

3.10.2.1.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze uit- en afspoelen van percelen. Maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren, natuur te beschermen en de kosten van het zuiveren van drinkwater betaalbaar te houden.

Teeltvrije zones waar geen bemesting en geen toepassing van gewasbeschermingsmiddelen plaatsvindt, beperken de afspoeling van o.a. nutriënten naar het oppervlaktewater en zorgen zo voor een betere kwaliteit van het oppervlaktewater.

Bufferstroken hebben een positief effect op het milieu. Een bufferstrook kan bijdragen aan het verminderen van uit- en afspoeling van nutriënten naar het oppervlaktewater, het beperken van drift en afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater en kan bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit, mits het oppervlak daartoe wordt benut. Ook kan het bijdragen aan het opslaan van koolstof met organische stof in de bodem en het uitmijnen van fosfaat. Daarnaast beperkt een bufferstrook de hoeveelheid mestplaatsingsruimte op een bedrijf. Daarmee wordt de nutriënteninput op een bedrijf kleiner (zowel kunstmest als dierlijke mest). Wel is de effectiviteit van bufferstroken voor uit- en afspoeling van nutriënten variabel en afhankelijk van grondwaterstand, helling van het oppervlak en aanwezigheid van op het oppervlaktewater afwaterende drainagebuizen.

Met het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn worden in Nederland bredere teeltvrije zones ingevoerd bij ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen: 5 meter. Een breedte van 2 meter geldt bij overige wateren. Omdat de effectiviteit van teelvrije zones in het verminderen van uit- en afspoeling van nutriënten afhangt van o.a. de helling van een perceel, de afwezigheid van (buis)drainage, grondwaterstand, diepte van de bodem en eventuele bodemverdichting krijgen waterbeheerders de mogelijkheid op basis van hun kennis van lokale omstandigheden te bepalen waar een smallere teeltvrije zone afdoende is voor de waterkwaliteit (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Hierbij telt de huidige waterkwaliteit nadrukkelijk mee. Dit geldt voor KRW-waterlichamen en voor overige wateren. Er

zal een wetenschappelijk onderbouwde leidraad worden opgesteld ter behoeve van de aanwijzing van zones voor smallere bufferstroken, hierbij worden zowel nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen meegenomen. Als minimum breedte dient de huidige teeltvrije zone behouden te blijven zoals nu opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer (2021).
In de leidraad wordt als criterium opgenomen dat voor graslandpercelen waar kruidenrijk grasland wordt toegepast in de teeltvrije zone langs overige wateren, een 1 meter brede teeltvrije zone zal gelden (dit geldt dus niet bij KRW-waterlichamen en ecologisch kwetsbare waterlopen).
Daarmee is er sprake van een doelgerichte, regionale invulling met een nationale basis.

Om het uitvoeren van landbouwpraktijken in de waterrijke gebieden die in Nederland veelvuldig voorkomen, met relatief veel kleine percelen, mogelijk te laten blijven hoeft per perceel niet meer dan 5% van de oppervlakte te worden ingezet als bufferstrook. In alle gevallen een 3 meter brede bufferstrook zou een buitensporige inperking betekenen.
Nederland maakt op basis van bovenstaande argumentatie regionaal en doelgericht gebruik van de bepaling van voetnoot 1 : “In gebieden waar ontwaterings- en irrigatiesloten van betekenis aanwezig zijn, kunnen de lidstaten, indien dit voor het gebied in kwestie naar behoren gerechtvaardigd is, de minimumbreedte aanpassen in overeenstemming met de specifieke plaatselijke omstandigheden.”. Deze voetnoot wordt hiermee specifiek, regionaal en doelmatig ingezet. Specifiek en regionaal want voor alle ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen wordt de voetnoot niet toegepast. Alleen in gebieden met overige wateren geldt een aangepaste breedte, telkens rekening houdend met effecten op de doelstellingen: waterkwaliteit (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Doelmatig omdat de aangepaste minimumbreedte in overeenstemming is gebracht met de specifieke plaatselijke omstandigheden waarbij een integrale aanpak van de KRW, de Nitraatrichtlijn en GLB elkaar versterken en niet tegenwerken. Binnen het GLB zijn ecoregeling, het ANLB, investeringen en samenwerking erop gericht om boeren te stimuleren verdergaande stappen te zetten om nutrientenverliezen tegen te gaan, om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en om de biodiversiteit te versterken. Hierbij is ook nadrukkelijk de deelnamebereidheid van de Nederlandse boeren aan het GLB meegewogen.

Nederland maakt op basis van bovenstaande argumentatie regionaal en doelgericht gebruik van de bepaling van voetnoot 1 : “In gebieden waar ontwaterings- en irrigatiesloten van betekenis aanwezig zijn, kunnen de lidstaten, indien dit voor het gebied in kwestie naar behoren gerechtvaardigd is, de minimumbreedte aanpassen in overeenstemming met de specifieke plaatselijke omstandigheden.”. Deze voetnoot wordt hiermee specifiek, regionaal en doelmatig ingezet. Specifiek en regionaal want voor alle ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen wordt de voetnoot niet toegepast. Alleen in gebieden met overige wateren geldt een aangepaste breedte, telkens rekening houdend met effecten op de doelstellingen: waterkwaliteit (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Doelmatig omdat de aangepaste minimumbreedte in overeenstemming is gebracht met de specifieke plaatselijke omstandigheden waarbij een integrale aanpak van de KRW, de Nitraatrichtlijn en GLB elkaar versterken en niet tegenwerken. Binnen het GLB zijn ecoregeling, het ANLB, investeringen en samenwerking erop gericht om boeren te stimuleren verdergaande stappen te zetten om nutrientenverliezen tegen te gaan, om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en om de biodiversiteit te versterken. Hierbij is ook nadrukkelijk de deelnamebereidheid van de Nederlandse boeren aan het GLB meegewogen.

3.10.3 Main issue: soil(protection and quality)
3.10.3.1 GAEC 5: Tillage management, reducing the risk of soil degradation and erosion, including consideration of the slope gradient
3.10.3.1.1 Summary of the on-farm practice

1) Het verbod op het gebruik van een perceel, met een hellingspercentage van 2% of meer, voor fruitteelt tenzij met toepassing van specifieke voorschriften.

2) Diepte grondbewerking, Wissen trekkersporen, Perceel met helling 18% of meer uitsluitend gebruik als grasland.

3) De landbouwer treft elk teeltjaar met betrekking tot elk perceel land- of tuinbouwgrond met een hellingspercentage van 2% of meer en een hellingslengte van meer dan 50 meter de volgende maatregelen:

a. één keer per jaar ondiep ploegen in het voorjaar in een bewerkingscyclus van niet-kerende grondbewerking, eventueel gecombineerd met het breken van de bodem op grotere diepte waarbij geen verstoring van de bodemopbouw plaatsvindt, in combinatie met een bodembedekking, of

b. toepassing van het mulchsysteem in combinatie met een buffervoorziening voor 20 m3 water per hectare.

Punt 3) is niet van toepassing op land- en tuinbouwgronden, indien de landbouwer:

1°.geen andere dan de niet-kerende grondbewerking toepast en een bodembedekking inzaait, waarbij de bodembedekking achterwege kan blijven indien op 15 september nog een gewas op het land staat;

2°.in het teeltjaar bij gewassen in ruggenteelt waterdrempels toepast die tussen de aanleg van de ruggen en het sluiten van het gewas gezamenlijk 100 m3 water per hectare kunnen bergen;

3°.in het teeltjaar uiterlijk op 1 januari een wateropvang heeft met een capaciteit van 100 m3 per hectare, voor de percelen die afwateren in deze voorziening, of

4°.wintergraan teelt dat voor 1 januari van het desbetreffende teeltjaar wordt ingezaaid.

3.10.3.1.2 Territorial scope (including erosion risks areas and the slope gradient)

Regionaal, de erosiebepalingen gelden enkel voor landbouwgronden met een hellingspercentage groter dan 2% in het deel van de provincie Limburg ten zuiden van de doorgaande wegen Sittard-Wehr en Sittard-Urmond, met uitzondering van het winterbed van de Maas en het inundatiegebied van Geul en Gulp.

3.10.3.1.3 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met percelen met een hellingspercentage ≥2% in het aangewezen gebied.

3.10.3.1.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

Voorkomen van erosie door landbouwkundig gebruik.

Het doel is om uitputting van de bodem als gevolg van erosie te minimaliseren door gebruik te maken van bodemvriendelijke grondbewerkingstechnieken en rekening te houden in hellende gebieden, waar het risico op bodemerosie hoger is dan in vlakke gebieden. In hellende gebieden is de kans groter op afspoeling van water en grond. Dit kan schade en overlast geven en op langere termijn kan de bodemvruchtbaarheid verminderen.

Het voorkomen van verder bodemverlies draagt bij aan het behoud van een kwalitatief goede bodem voor de landbouw.

3.10.3.2 GAEC 6: Minimum soil cover to avoid bare soils in period(s) that are most sensitive

3.10.3.2.1 Summary of the on-farm practice (including the period concerned)

Verbod op zwarte braak.

De verplichting een groenbemester in te zaaien op percelen die uit productie zijn genomen en die de landbouwer in aanmerking wil laten komen voor steun. Inzaaien met groenbemester voor 31 mei en niet vernietigen voor 31 augustus.

In plaats van inzaaien met een groenbemester is het ook toegestaan de bodem te bedekken met gewasresten of strorijke vaste mest (met in achtneming van Artikel 4, leden 1 t/m 5 en 12 Besluit gebruik meststoffen).

3.10.3.2.2 Territorial scope

Landbouwgrond (nationaal)

3.10.3.2.3 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met landbouwgrond.

3.10.3.2.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

Deze voorwaarde heeft tot doel de bodemkwaliteit te beschermen in periodes dat deze het meest gevoelig

is. In Nederland wordt voor deze voorwaarde de zomer als meest gevoelige periode gezien omdat het warmer is en er dan meer activiteit in de bodem is. Als er dan geen gewas groeit, houdt de bodem nutriënten niet vast.

Deze voorwaarde is aanvullend op de invulling van RBE 2, artikel 8a Besluit gebruik meststoffen, waarin voorzien wordt in de bescherming van de meest uitspoelingsgevoelige gronden (zand en löss) door verplichte vanggewassen na maïs en artikel 4b Besluit gebruik meststoffen, waarin het vernietigen van graszoden wordt verboden in een bepaalde periode (winterperiode).

3.10.3.3 GAEC 7: Crop rotation in arable land except for crops grown under water

3.10.3.3.1 Summary of the on-farm practice for crop rotation

Gewasrotatie toepassen, dat wil zeggen vruchtwisselingen op perceelniveau. Ieder jaar moet er een ander gewas op hetzelfde stuk grond geteeld worden. Een volgteelt met een vang- of rustgewas na de hoofdteelt binnen hetzelfde jaar wordt ook beschouwd als rotatie.

Op zand en löss aanvullend eens per vier jaar een rustgewas als hoofdteelt per 2023. (Vanaf 2027 eens per drie jaar)

Uitzonderingen:

- In geval van rustgewassen geldt de rotatieverplichting niet.
- In geval van meer dan 75% van het bouwland wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan geldt de rotatieverplichting niet
- Ingeval meer dan 75% van het subsidiabel areaal bestaat uit:

- a) blijvend grasland, of
- b) wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of
- c) wordt gebruikt voor natte teelten (als hoofdteelt), of
- d) een combinatie van de a en/of b en/of c

dan geldt de rotatieverplichting niet.

3.10.3.3.2 Summary of the farm practice for crop diversification

-

3.10.3.3.3 Territorial scope

Nationaal

3.10.3.3.4 Type of farmers concerned

☐All farmers who have at their disposal arable land (no exemption)

☒Exemptions that apply

Where more than 75% of the eligible agricultural area is permanent grassland (footnote of Annex III, point(1)(b))

Where more than 75% of arable land is used for the production of grasses or other herbaceous forage, is used for land laying fallow, cultivation of leguminous crops, or is subject to a combination of those uses (footnote of Annex III, point(1)(a))

3.10.3.3.5 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard (notably if MS has chosen crop diversification)

Als toelichting op de vorige vraag, er was daar geen toelichtingsruimte:

Format in de vorige vraag is niet compleet, biologische boeren zijn ook uitgezonderd. Verder ter toelichting:

- In geval van rustgewassen geldt de rotatieverplichting niet.
- Ingeval meer dan 75% van het bouwland wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan geldt de rotatieverplichting niet
- Ingeval meer dan 75% van het subsidiabel areaal bestaat uit:

- a) blijvend grasland, of
- b) wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of
- c) wordt gebruikt voor natte teelten (als hoofdteelt), of
- d) een combinatie van de a en/of b en/of c

dan geldt de rotatieverplichting niet.

En in antwoord op de vraag waarvoor dit vak eigenlijk bedoeld is:

Explanation of the contribution to the main objective of the practice:

Nederland kiest voor gewasrotatie. Volgteelten dienen zo snel als mogelijk na het hoofdgewas te worden ingezaaid binnen de praktische landbouwkundige mogelijkheden, ter voorkoming van een periode van braakligging.

Ter verbetering van de waterkwaliteit en bodemkwaliteit worden aanvullend op de basisvoorwaarde om rotatie toe te passen nadere eisen aan de rotatie gesteld. Er wordt ingezet op een kortere rotatie met rustgewassen. Op zand en löss moet de rotatie minimaal eens per 4 jaar uit een rustgewas bestaan. Controle op perceelsniveau. De wortels van een rustgewas gaan dieper de grond in en kunnen voedingstoffen dieper in de bodem opnemen. De betere bodemstructuur zorgt voor een betere bodemkwaliteit. Er zal een lagere druk van gewas-gebonden ziektes zijn en het organische stof gehalte in de bodem neemt toe. Dit vermindert de afspoeling van nutriënten en gewasbestrijdingsmiddelen richting het oppervlaktewater en bevordert het waterbergend vermogen van de bodem. Rustgewassen zijn met name grassen en granen, de volledige lijst met rustgewassen staat hieronder.

Naast de reguliere uitzonderingen staan wij op een volgende rustgewassen toe, Vanwege het grote belang van rustgewassen voor het Behoud van het bodempotentieel, het doel van GLMC7, mogen rustgewassen altijd na elkaar geteeld worden.

Lijst rustgewassen (voorlopig, mogelijk aanpassing nav deskundigenoordeel ihkv 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn):

Wintergerst
Zomergerst
Graszaad
Haver
Hennepvezel
Italiaans raaigras
Karwijzaad
Engels raaigras
Winter koolzaad
Zomer koolzaad
Lijnzaad
Luzerne
Raapzaad
Rietzwenkgras
Rogge
Sorghum
Winter tarwe
Zomer tarwe
Teff
Triticale
Veldbeemdgras
Vezelvlas
Wortelpeterselie

Peterselie
Blauwmaanzaad
Rode klaver
Witte klaver
Miscanthus
Spelt
Quinoa
Overige granen
Grasland, tijdelijk met kruiden
Grasland, tijdelijk gras/klaver
Grasland, tijdelijk

3.10.4 Main issue: Biodiversity and landscape (protection and quality)
3.10.4.1 GAEC 8: Minimum share of arable land devoted to non-productive areas and features, and on all agricultural area, retention of landscape features and ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season
3.10.4.1.1 Summary of the in-farm practice
Standard of minimum share:
☒At least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow.
Share (%) of arable land devoted to non-productive areas and features :

☒At least 3% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow when the farmer commits to at least 7% of arable land devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow, under an enhanced eco-scheme in accordance with Article 31(5a).

☒At least 7% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow, and catch crops and nitrogen fixing crops, cultivated without the use of plant protection products, of which 3% shall be non-productive areas and features, including land lying fallow. Member States should use the weighting factor of 0,3 for catch crops.
Share (%) of arable land devoted to non- productive areas and features and to catch crops or N-fixing crops :

List of features (Indicative list of features and non-productive areas eligible for calculating the minimum share)
☐Cairns

☐cultural features

☒Ditches

☒Fiels margins, patches or parcelsbuffer strips

Beheerde akkerrand en groene braak (inzaai): weegfactor 1,5, afmetingen min 3m en max 20m breed.

Onbeheerde akkerrand, bufferstrook en groene braak (spontane opkomst): weegfactor 1, ingetekende (feitelijke) oppervlakte geldt, afmetingen rand/bufferstrook min 0,5m en max 20m breed.

Stroken bouwland langs bos, weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte tot maximaal 20 meter breed.

☒Hedgerows individual or group of treestrees rows

Heggen/houtwallen/bomen in rij: weegfactor 2, standaardoppervlakte 5 m² per meter lengte geldt.

Geïsoleerde boom/knotboom, weegfactor 1,5, standaardoppervlakte 20 m² per boom, afmetingen: intekening boom geeft 1 m²

Boomgroepen: weegfactor 1,5, ingetekende (echte) oppervlakte geldt, afmeting max 1,5 ha

Tuunwallen (van plaggen gemaakte afscheiding tussen twee percelen): weegfactor 1, ingetekende (echte) oppervlakte.

☒Land Lying fallow

☒Others

☒Small ponds

Vijvers/poelen: weegfactor 1,5, ingetekende (feitelijke) oppervlakte geldt.

☒Small wetlands

Plas-dras op bouwland (tijdelijk grasland): weegfactor 1, ingetekende (echte) oppervlakte geldt, afmetingen: minimaal 0,1 ha. Vanaf 15 februari ten minste 2 maanden geïnundeerd, tenminste 5 cm boven maaiveld.

☐Stonewalls

☒Streams

Sloot, wegingsfactor 1, standaardoppervlakte 5 m² per m lengte geldt.

Natuurvriendelijke oever (bestaat uit een aaneengesloten oever langs een bestaande waterloop, in de vorm van een plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3) met een begroeiing van inheemse planten: weegfactor 1,5, ingetekende (echte) oppervlakte geldt, afmetingen: min 3 en max 10 m breed, minimaal 25m lang.

☐Terraces

List of features (for retention)
- Hedgerows individual or group of treestrees rows

Ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season (mandatory)

Allereerst een aanvulling op de 3 opties aan het begin van deze summary, NL gaat voor alledrie de opties zoals ook aangevinkt, maar belangrijk: bij optie 3 zonder vanggewassen! Het format biedt geen mogelijkheid dat aan te passen, dus bij deze de opmerking.

Verder, wat betreft het antwoord op de vraag waarvoor dit textvak bedoeld is:
Het verbod om heggen en bomen te snoeien in de periode van 15 maart tot en met 15 juli en in het geval buiten die periode in een heg of boom door vogels wordt gebroed.

Measures for avoiding invasive plant species

3.10.4.1.2 Territorial scope (applicable for the “minimum share” standard)

Alle landbouwers met bouwland.

3.10.4.1.3 Type of farmers concerned (applicable for the “minimum share” standard)

☐All farmers who have at their disposal arable land (no exemption)

☒Exemptions that apply

With a size of arable land up to 10 hectares (footenote 5 of annex III, point (1)(c))

Where more than 75% of the eligible agricultural area is permanent grassland (footenote 5 of annex III, point (1)(b))

Where more than 75% of arable land is used for the production of grasses or other herbaceous forage, is used for land laying fallow, cultivation of leguminous crops, or is subject to a combination of those uses (footnote of Annex III, point(1)(a))

3.10.4.1.4 Explanation of the contribution to the main objective of the practice/standard

Format bij vorige vraag is niet geheel juist, ter toelichting op de vorige vraag:

Deze verplichting geldt niet:

- Ingeval meer dan 75% van het bouwland wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan
- Ingeval meer dan 75% van het subsidiabel areaal van de landbouwer bestaat uit:

a) blijvend grasland, of

b) wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of

c) wordt gebruikt voor natte teelten (als hoofdteelt), of

d) een combinatie van de a en/of b en/of c

En het antwoord van de vraag waarvoor dit tekstvak daadwerkelijk bedoeld is:

Het belangrijkste doel van de norm is het behoud van niet-productieve functies en gebieden om de biodiversiteit van landbouwgronden, waaronder vogels en bestuivers, te verbeteren. Landschapselementen bieden ook een aantal belangrijke milieuvoordelen voor de bodem, de waterkwaliteit en de klimaatverandering (met name de koolstofvastleggingsrol van houtachtige kenmerken), met een belangrijke rol in de levering van ecosysteemdiensten zoals ongediertebestrijding en erosiepreventie. Deze elementen zorgen ook voor bredere connectiviteitscorridors en dragen bij aan de bouw van "groene infrastructuur" in landbouwgebieden.

Ter bescherming van habitats geldt een snoeiverbod in de vastgestelde periode. Daarnaast geldt het snoeiverbod ook als er broedsels in de bomen en heggen aanwezig zijn. Daarmee geldt het gehele jaar verstoring niet is toegestaan.

Deze GLMC zal in Nederland een impuls geven aan de landschapselementen en is een respons op aanbeveling 6 van de EC. Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wordt bijgedragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie.

Nederland kiest er heel bewust voor om vanggewassen niet toe te staan. Uit analyse over GLB en biodiversiteit 422584 (wur.nl) blijkt dat vanggewassen een veel minder groot effect hebben dan braak of landschapselementen op de biodiversiteit.

Door deze invulling wordt de impuls richting van landschapselementen vergroot. De impact van deze GLMC-eis is met name voor de akkerbouwsector heel groot, mede gelet op de hoge grondprijzen in Nederland.

3.10.4.2 GAEC 9: Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natura 2000 sites

3.10.4.2.1 Summary of the on-farm practice

Ploegverbod voor aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden, met de

mogelijkheid tot ontheffing na passende beoordeling en met compensatie elders.

3.10.4.2.2 Territorial scope

Total indicative area of environmentally-sensitive permanent grasslands in Natura 2000 sites covered by the GAEC in ha: **60120.0**

3.10.4.2.3 Type of farmers concerned

Alle landbouwers met blijvend grasland binnen natura 2000 gebied, dan wel elders aangewezen kwetsbaar blijvend grasland.

3.10.4.2.4 Explanation of the contribution to achieve the main objective of the GAEC standard

Bescherming van waardevolle habitats en soorten.

Door ploegen vindt uitspoeling van nutriënten plaats, dichtbij kwetsbare soorten die in N2000-gebied of in andere kwetsbare gebieden juist voor beschermd moeten worden. Ook kan de biodiversiteit door ploegen verstoord worden.

De beschreven invulling is een voortzetting van het huidige beleid. Al het kwetsbare blijvend grasland is in beginsel gelegen binnen N2000 gebieden.

In de periode 2014-2020 zijn ook de vogelrichtlijngebieden als kwetsbaar aangewezen, maar dat zal naar verwachting worden herzien. De mogelijkheid tot compensatie elders voorziet in de mogelijkheid om onterecht als kwetsbaar aangewezen gebied, waardoor de bedrijfsvoering van de landbouwer ernstig wordt verstoord, te kunnen compenseren. Op dit moment is er ca.7 ha buiten N2000 aangewezen. Niet de verwachting dat dit veel meer wordt, vanwege zware procedure (herziening aanwijzing N2000 gebied). Voor de aanwijzing van compensatiegebied wordt door deskundigen beoordeeld of er sprake is van habitats als bedoeld in de Habitatrichtlijn.

3.10.5 Additional GAEC (if applicable)

4 Elementen die gemeenschappelijk zijn voor verschillende interventies

4.1 Definitie en minimumvereisten

4.1.1 Landbouwactiviteit

4.1.1.1 Definitie van productie

Het leveren van maatschappelijke diensten en goederen wordt in dit kader ook als productie beschouwd.

4.1.1.2 Definitie van instandhouding van landbouwareaal

4.1.1.2.1 Arable Land

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

4.1.1.2.2 Permanent crops

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

4.1.1.2.3 Permanent grassland

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

4.1.2 Landbouwareaal

4.1.2.1 Elements of agroforestry systems when it is established and/or maintained on the agricultural area

4.1.2.1.1 Arable Land

Silvoarable

Agrarisch bouwland in combinatie met fruit/notenteelt, al dan niet geplant in rijen

4.1.2.1.2 Permanent crops

Silvopastoraal

De teelt van houtige (meerjarige) gewassen (bomen en struiken) wordt gecombineerd met veeteelt, groenteteelt of akkerbouw op hetzelfde perceel landbouwgrond met:

› minimaal 30 losse bomen per hectare

› maximaal 200 losse bomen per hectare waarvan maximaal 100 niet-productieve bomen.

› De bomen en struiken zijn homogeen verdeeld over het perceel.

Voedselbos

• Een perceel met verschillende meerjarige en/of houtige gewassen (bomen en struiken)soorten. De gewassensoorten zorgen nu of over niet al te lange tijd voor eetbare producten.

•Op het perceel mag een kruinlaag van hogere bomen staan. Deze kruinlaag hoeft niet voor voedsel te zorgen, maar heeft een ondersteunende functie voor andere soorten.

• Het voedselbos heeft minimaal 3 verticale vegetatielagen.

• De bovengenoemde onderdelen mogen nog in ontwikkeling zijn.

4.1.2.1.3 Permanent grassland

Silvopastoraal

De teelt van houtige (meerjarige) gewassen (bomen en struiken) wordt gecombineerd met veeteelt, groenteteelt of akkerbouw op hetzelfde perceel landbouwgrond met:

› minimaal 30 losse bomen per hectare

› maximaal 100 losse bomen per hectare.

› De bomen en struiken zijn homogeen verdeeld over het perceel.

4.1.2.2 Arable land

4.1.2.2.1 Other comments relating to the definition of arable land

N.v.t.

4.1.2.3 Permanent crops

4.1.2.3.1 Definition of nurseries

Arealen met jonge houtachtige planten in de open lucht, bestemd om later te worden verplant, en wel kwekerijen van:

- wijnstokken en moederplanten;
- vruchtbomen en kleinfruitgewassen;
- siergewassen;
- voor de verkoop bestemde bosplanten, exclusief de in het bos gelegen bosboomkwekerijen voor de eigen behoefte van het bedrijf;
- bomen en heesters ter beplanting van tuinen, parken, straten en wegbermen (bijvoorbeeld haagplanten, rozen en andere sierheesters, sierconiferen), alsmede onderstammen en jonge zaailingen ervan)

4.1.2.3.2 Definition of Short Rotation Coppice

Boomsoorten behorende tot het geslacht wilg (Salix) met een maximale omlooptijd van vijf jaar

4.1.2.3.3 Other comments relating to the definition of permanent crops

N.v.t.

4.1.2.4 Permanent grassland

4.1.2.4.1 Definition of grasses and other herbaceous forage

Alle kruidachtige planten die in Nederland traditioneel in natuurlijk grasland voorkomen en/of normaliter in zaadmengsels voor grasland worden opgenomen, ongeacht of het betrokken grasland voor het weiden van dieren wordt gebruikt.

4.1.2.4.2 Decision to use ‘ploughing’ criterion in relation to permanent grassland classification

: **Nee**

4.1.2.4.3 Decision to use ‘tilling’ criterion in relation to permanent grassland classification

: **Nee**

4.1.2.4.4 Decision to use ‘reseeding with different types of grasses’ criterion in relation to permanent grassland classification and its description in case of affirmative reply

: **Ja**

Grassen of andere kruidachtige gewassen. Mengsels van gras en stikstofbinders zijn toegestaan.

4.1.2.4.5 Decision regarding the inclusion of other species such as trees and/or shrubs which produce animal feed, provided that grasses and other herbaceous forage remain predominant

: **Nee**

4.1.2.4.6 Decision regarding the inclusion of other species, such as shrubs and/or trees, which could be grazed and/or which produce animal feed, where grasses and other herbaceous forage are traditionally not predominant or are absent in grazing areas

Besluit(en) in verband met het meerekenen van begraasbare bomen en/of struiken : **Nee**

a) In case of affirmative, applicable to all MS/region? : **Nee**

b) in case of negative reply to question a), applicable only to land which forms part of established local practices? : **Nee**

4.1.2.4.7 Other comments relating to the definition of permanent grassland

Als blijvend grasland wordt beschouwd grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen die minimaal vijf jaar niet in de vruchtwisseling van het bedrijf is opgenomen. Meer dan 50% van de grond moet bestaan uit grassen of andere kruidachtige gewassen. Mengsels van gras en stikstofbinders tellen mee. Riet en heide vallen hier niet onder.

4.1.2.5 Other comments relating to the definition of agricultural area in general

De situatie op de peildatum is bepalend of sprake is van landbouwgrond.

4.1.3.1 Criteria how to establish the predominance of agricultural activity in case the land is also used for non-agricultural activities

Er is geen sprake van noemenswaardige hinder voor de uitoefening van landbouwactiviteiten, indien de duur van de niet-landbouwactiviteiten niet schadelijk is voor de doelen die in het kader van de interventies worden nagestreefd en mits de landbouwgrond na afloop van deze activiteiten weer in een staat verkeert waarin begrazing of teelt mogelijk is.

4.1.3.2 Criteria to ensure that the land is at the disposal of the farmer

Op de peildatum van het jaar waarover steun wordt aangevraagd heeft de landbouwer de grond ter beschikking, vanuit eigendom, huur of erfpacht, dan wel met toestemming van de eigenaar, verhuurder of (erf)verpachter voor het gebruik van het perceel.

4.1.3.3 Period during which an area has to comply with the definition of 'eligible hectare'

Gedurende het kalenderjaar waarop de steunaanvraag betrekking heeft moet worden voldaan aan de definitie van subsidiabele hectare. Een tijdelijke andere functie is toegestaan, mits dat geen belemmering vormt voor de doelen die met de interventie worden nagestreefd.

4.1.3.4 Decision to include areas used for agricultural activity only every second year

: **Nee**

4.1.3.5 Decision regarding the inclusion of other landscape features (those not protected under GAEC), provided that they are not predominant and do not significantly hamper the performance of an agricultural activity due to the area they occupy

: **Ja**

Arealen met zonnepanelen (zonneweides) zijn niet subsidiabel. Echter: er dient ruimte te zijn voor de toepassing van innovatieve oplossingen om de plaatsing van zonnepanelen te combineren met landbouwactiviteiten. Om die reden blijft landbouwgrond subsidiabel indien verspreid over het perceel zonnepanelen staan, die in hun ligging de landbouwactiviteiten niet belemmeren. Deze uitzondering geldt tot maximaal 100 verspreide zonnepanelen per hectare, met een maximale grootte van 100m2.

Clusters zonnepanelen (boven 10m2) worden niet beschouwd als subsidiabele landbouwgrond en afgetrokken van de subsidiabele arealen.

4.1.3.6 Decision as regards permanent grassland with scattered ineligible features, to apply fixed reduction coefficients to determine the area considered eligible

: **Nee**

4.1.3.7 Decision to maintain the eligibility of previously eligible areas when they no longer meet the definition of 'eligible hectare' pursuant to paragraphs a) and b) of Article 4(4) of the SPR regulation as a result of using national schemes the conditions of which comply with the interventions covered by integrated system referred to in Art 63(2) of Regulation (EU) HzR allowing for the production of non-annex 1 products by way of paludiculture and which contribute to envi-clima related objectives of the SPR regulation

: **Ja**

Mandatory text in case of affirmative reply

Natte teelten zijn via de ecoregeling subsidiabel.

Het gaat om het leveren van producten (waaronder ook het leveren van maatschappelijke goederen en diensten) volgens de voorgestelde definitie.

4.1.4 Active farmer

4.1.4.1 Criteria to identify those who have minimum level of agricultural activity

Inschrijving in het handelsregister, bedoeld in artikel 2 van de Handelsregisterwet 2007,
onder de vermelding van de verkorte omschrijving van de landbouwactiviteit en de daarbij behorende code van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) beginnend met de cijfers 011, 012, 013, 014, 015, 016 of 1051, voor zover minimaal 50% van de melk die wordt verwerkt op het eigen melkveebedrijf

geproduceerd wordt.

Indien de landbouwactiviteit een nevenactiviteit betreft, moet worden aangetoond dat de landbouwactiviteit een aanzienlijk deel uitmaakt van de economische activiteiten van het bedrijf.

4.1.4.2 Decision to use a negative list of non-agricultural activities as a complementary tool

: **Nee**

4.1.4.3 Decision to set an amount of direct payments not higher than EUR 5 000 under which farmers shall in any event be considered as 'active farmers'

: **Ja**

Er wordt een drempel gesteld van EUR 5000,- om de administratieve lasten voor de landbouwer als ook de uitvoeringslasten door het Betaalorgaan te verminderen.

4.1.5 Jonge landbouwer

4.1.5.1 Maximum age limit

Maximale leeftijdsgrens: **40**

4.1.5.2 Conditions for being 'head of the holding'

1. Oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
2. Is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.
3. Heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting.

4.1.5.3 Appropriate training and/or skills required

Een landbouwdiploma ofwel een bewijs van vakbekwaamheid. Hiervoor geldt minimaal één van volgende bewijzen:

- een diploma of een getuigschrift van een basisopleiding landbouw, tuinbouw of aanverwant op het niveau hoger secundair, hoger niet-universitair of universitair onderwijs
- een bewijs van ten minste 2 jaar aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie op het tijdstip van de steunaanvraag, aangevuld met een diploma of een getuigschrift van een cursus op het gebied van bedrijfsovername, agrarische bedrijfsvoering of aanverwant

Aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie, op basis van verklaring van ervaring als:

- zelfstandig helper, bedrijfsleider tweede categorie, meewerkend echtgenoot of niet betaald geregeld meewerkend gezinslid op een landbouwbedrijf;
- werknemer op een landbouwbedrijf;
- stagiair op een landbouwbedrijf.

4.1.5.4 Other comments relating to Young farmer definition

4.1.6 New farmer

4.1.6.1 Conditions for being 'head of the holding' for the first time

1. Ouder dan 40 jaar
2. Oefent als natuurlijk persoon voor het eerst een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
3. Is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.
4. Heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting.

4.1.6.2 Appropriate training and skills required

Een landbouwdiploma ofwel een bewijs van vakbekwaamheid. Hiervoor geldt minimaal één van volgende bewijzen:

- een diploma of een getuigschrift van een basisopleiding landbouw, tuinbouw of aanverwant op het niveau hoger secundair, hoger niet-universitair of universitair onderwijs
- een bewijs van ten minste 2 jaar aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie op het

tijdstip van de steunaanvraag, aangevuld met een diploma of een getuigschrift van een cursus op het gebied van bedrijfsovername, agrarische bedrijfsvoering of aanverwant.

Aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie, op basis van verklaring van ervaring als:

- zelfstandig helper, bedrijfsleider tweede categorie, meewerkend echtgenoot of niet betaald geregeld meewerkend gezinslid op een landbouwbedrijf;
- werknemer op een landbouwbedrijf;
- stagiair op een landbouwbedrijf.

4.1.7 Minimum requirements for receiving direct payments
4.1.7.1 Threshold
Threshold in ha:
Threshold in EUR: **500.0**
4.1.7.2 Explanation

De drempel is even hoog als de drempel zoals deze in de jaren 2015 tot en met 2022 van toepassing was. Op deze wijze worden niet-bedrijfsmatige landbouwers uitgesloten en worden disproportionele uitvoeringslasten voorkomen.

4.1.8 Other definitions used in the CAP Plan

Titel	Beschrijving
Permanente kas of vaste beschutting	Permanente kas of vaste beschutting: Grond die zich onder een permanente kas of vaste beschutting bevindt wordt als niet subsidiabel aangemerkt
Andere hoofdfunctie	Andere hoofdfunctie: Areaal waarvan de hoofdfunctie niet het uitvoeren van een landbouwactiviteit is wordt als niet-subsidiabel aangemerkt. Het gaat dan onder meer om: - moes- en siertuinen; - bermen tot een breedte van drie meter van de weg of breder voor zover de verkeersbestemming de landbouw hindert; - speelweides; - stroken grasland langs verharde landingsbanen voor vliegverkeer; - onverharde landingsbanen voor luchtsport en luchtvaart; - stroken langs gebouwen of kassen, smaller dan 1 meter; - geluidswallen; - springweides; - kinderboerderijen; - areaal waarop installaties voor de benutting van zonne-energie aanwezig zijn voor zover dat het uitvoeren van de landbouwactiviteit onmogelijk maakt.

4.2 Element in verband met rechtstreekse betalingen

4.2.1 Beschrijving van de vaststelling van de betalingsrechten, indien van toepassing, en werking van de reserve

4.2.1.1 Rechten

Blijft u rechten gebruiken ten minste gedurende het eerste jaar waarin de [verordening GLB-plannen] wordt toegepast? : **Nee**

Indien ja, bent u van plan de rechten in die periode niet langer te gebruiken? : **Nee**

4.2.1.2 Territorialisatie

Past u de territorialisering van het BIS toe? (art. 22, lid 2) : **Nee**

Differentieert u het systeem van rechten volgens de groep gebieden? : **Nee**

Definitie van de groep gebieden	Gebruikt u rechten in die groep gebieden?	Bent u van plan niet langer gebruik te maken van rechten in de nieuwe programmeringsperiode na 2020 (art. 19, lid 2)?	Indien ja, wat is het eerste jaar zonder rechten (artikel 23, lid 2)?	Toelichting

4.2.1.3 Systeem van interne convergentie

Differentiëert u de methode voor interne convergentie volgens de groep gebieden? : **Nee**

4.2.1.4 Werking van de reserve

Past u een reserve toe in elke groep gebieden (art. 26, lid 2)? : **Nee**

Differentiëert u de methode voor de vaststelling van de reserve volgens de groep gebieden? : **Nee**

Financiering van de convergentie (art. 24, lid 6)

Categorieën in aanmerking komende landbouwers en andere regels in verband met toewijzingen uit de reserve. (art. 26)

Titel van de categorie	Beschrijving	Voorschriften	Prioriteit

Voorschriften in verband met de financiële aanvulling van de reserve

Rules on Payment Entitlements expiration and reversion to reserve

Andere elementen in verband met de reserve

4.2.1.5 Rules related to transfers of payment entitlements (if any)

4.2.2 Reduction of direct payments

4.2.2.1 Description of the reduction and/or capping of direct payments

Do you apply the reduction of payments? : **Nee**

Do you apply capping (i.e. 100% reduction)? : **Nee**

4.2.2.2 Subtraction of labour costs

Do you apply the subtraction of labour costs? : **Nee**

4.2.2.3 Geraamde opbrengsten van de verlaging van de rechtstreekse betalingen en plafonnering voor elk jaar

Aanvraagjaar	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Boekjaar	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	
Totale jaarlijkse geraamde opbrengst (EUR)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
- gebruik voor herverdelingsbetaling (EUR)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
- gebruik voor andere interventies in de vorm van rechtstreekse betalingen (EUR)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
- overdracht naar het Elfpo (EUR)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	

4.2.3 Application at the level of members of legal persons or groups/ at the level of group of affiliated legal entities (Article 110)

- Application of thresholds/limits set-up in the [SPR] or [HZR] at the level of members of legal persons or groups:

Article 17(4) of [SPR] Reduction of payments
Apply threshold : **Nee**

Article 29(6) first subparagraph of [SPR] CRIS
Apply threshold : **Nee**

Article 30(4) of [SPR] CISYF
Apply threshold : **Nee**

Article 17(1) of [SPR] Financial discipline
Apply threshold : **Nee**

- Where thresholds/limits set-up by the MS, application of these thresholds/limits at the level of members of legal persons/groups:

Article 28 of [SPR] Payment for small farmers
Apply threshold : **Nee**

Article 31 of [SPR] Eco-Schemes
Apply threshold : **Ja**
Intervention:
I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving
Please justify your decision

Voor groepen landbouwers gelden dezelfde bepalingen als voor individuele. Het maximale subsidiebedrag per hectare dat wordt uitbetaald aan de begunstigden kan jaarlijks variëren op basis van een herijking van deelname, rekening houdend met de niveaus goud, zilver en brons.

Article 32-34 of [SPR] CIS
Apply threshold : **Nee**

Article 70 of [SPR] Environmental, climate and other management commitments
Apply threshold : **Ja**
Intervention:
I.70.1 - ANLb
I.70.2 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen
Please justify your decision

I.70.1. ANLb
De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door

een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. In het certificaat is opgenomen dat de deelnemende landbouwers en andere grondbeheerders gezamenlijk subsidie krijgen voor de beheeractiviteiten die op hun grond worden uitgevoerd, en zij gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn voor een EU-conforme realisatie van de afgesproken prestaties van het collectief zoals vastgelegd in de beschikking. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, die elk afzonderlijk in aanmerking kunnen komen voor inkomensondersteuning en ecoregeling uit de 1e Pijler van het GLB, en kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, maar kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.
Het collectieve stelsel bestaat uit 2 hoofdprocessen:

1. Het hoofdproces om te komen tot een beschikking. De beschikking is vooral gebaseerd op het natuurbeheerplan, het openstellingsbesluit en de gebiedsaanvragen. Het is een tenderprocedure waarin een collectief aangeeft hoeveel hectares en minimum/maximum beheerfuncties zij kan realiseren en voor welke prijs. Deze beheerfuncties samen vormen een mozaïek dat de biodiversiteit en/of watermaatregelen ondersteunt. Het doel van de verbintenis is om een bepaald aantal hectares leefgebied te realiseren. Het resultaat van dit proces is een bepaalde minimale en maximale (100% - 115%) omvang te realiseren leefgebied, minimumeisen voor de samenstelling van beheerfuncties en een afgesproken hectareprijs.
2. Het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking. Daar waar het vorige proces het doel heeft om te komen tot een afspraak tussen overheid en collectief over een resultaatsubsidie, vastgelegd in de beschikking, heeft het proces van uitvoering en verantwoording van de beschikking tot doel om vast te stellen dat het proces conform bestaande (Europese) wet- en regelgeving is uitgevoerd en er geen sprake is van overcompensatie. Daarbij staat de beschikking centraal. Een collectief moet altijd voldoen aan de beschikking. Daarnaast is het voor het collectief verplicht om al haar beheeractiviteiten vast te leggen in een database die wordt beheerd door het Betaalorgaan. Deze database behoort altijd actueel te zijn waardoor het Betaalorgaan op ieder gewenst moment kan controleren of het beheer voldoet aan de beschikking. Deze database levert de brongegevens voor het doorvoeren van administratieve controles en controles in het veld. Een collectief kan veranderingen aanbrengen aan haar beheer. Deze flexibiliteit kan bestaan uit wijzigingen in activiteit, plaats en looptijd. Veranderingen kunnen alleen worden doorgevoerd wanneer:

a. dit wordt gedaan nadat de informatie in de database is aangepast;

b. de verandering ecologisch is gemotiveerd.

Bedragen en steunpercentages

De uitbetaling aan het collectief wordt bepaald door een tender, en bestaat uit een hectareprijs voor het beheer in het leefgebied. De uitbetaling is dus een resultaatsubsidie voor het realiseren van een hectare leefgebied. Er kan meerdere malen per jaar een deelbetaling plaatsvinden.

De hectareprijs

In het stelsel wordt subsidie verleend per hectare leefgebied. Op basis van de doelen in een gebied worden beheermozaïeken samengesteld bestaande uit de gewenste verhouding in omvang beheerfuncties en de

geprefereerde beheeractiviteiten. Het collectief koppelt aan deze beheerfuncties/-activiteiten een voor het gebied realistisch bedrag per hectare. Dit bedrag per hectare voor het realiseren van een gebiedsspecifiek leefgebied wordt opgenomen in de gebiedsaanvraag van het collectief. De overheid beoordeelt de gebiedsaanvraag. Omdat de gebiedsaanvraag van elk collectief anders is (ander gebied, andere beheerfuncties/activiteiten) zal de hectareprijs verschillen tussen de collectieven.

De maximaal uit te betalen vergoeding per activiteit en hectare

Er is dus sprake van een vaste maximaal uit te betalen vergoeding, zoals per activiteit aangegeven bij de beschrijving hier onder van de verschillende leefgebieden/categorieën en opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb. In de koppeltabel wordt ook onderscheid gemaakt tussen zand, klei en veengrond. De maximale vergoeding van een activiteit is gekoppeld aan de grondsoort .

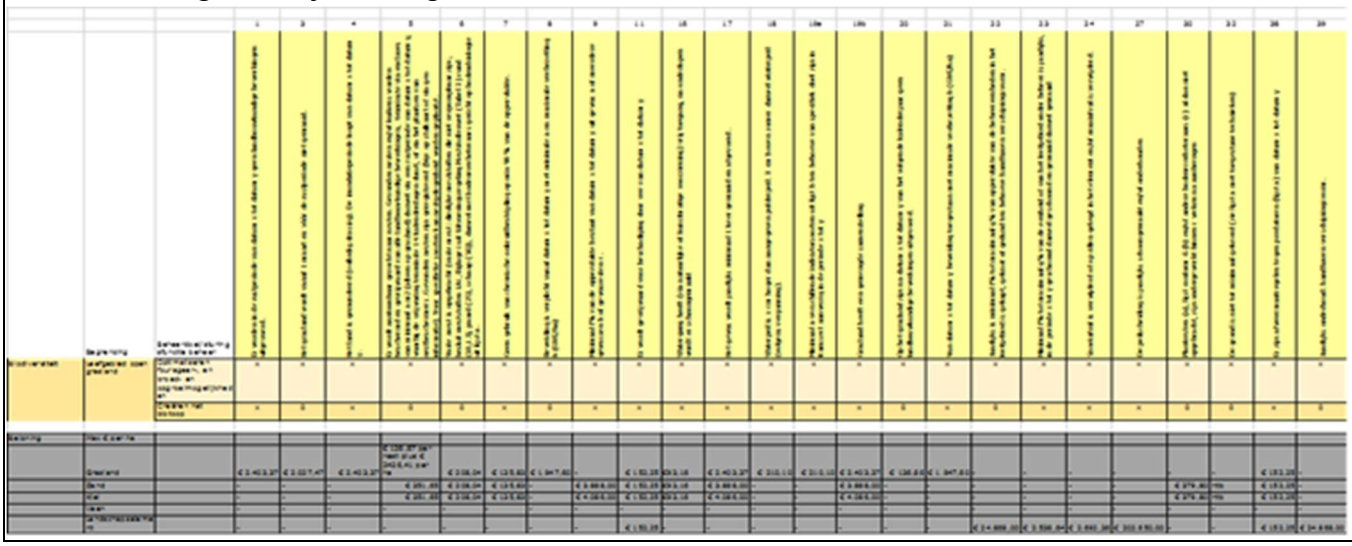
Deze maximale vergoedingen zijn veelal alleen mogelijk in combinatie met een andere activiteit, waarbij het aangegeven bedrag de vergoeding is voor de combinatie van activiteiten. Bij de beschrijving van de leefgebieden wordt ook aangegeven welke (clusters van) beheeractiviteiten er mogelijk zijn binnen een beheerfunctie. Als in het Natuurbeheerplan bijvoorbeeld staat dat voor het leefgebied open grasland minimaal 2% beheerfunctie ‘creëren nat biotoop’ verplicht is, dan betekent dit dat alle kruisjes (beheeractiviteiten) binnen dit leefgebied met deze beheerfunctie mogelijk zijn. Dit houdt in dat er dus verschillende groepen van beheeractiviteiten kunnen worden uitgevoerd, zoals plas-dras, hoog waterpeil en bijvoorbeeld natuurvriendelijke oever. Per leefgebied of categorie geeft de koppeltabel dus tevens het minimum aantal beheeractiviteiten aan die een collectief moet verrichten doordat het collectief met haar uitgevoerde beheeractiviteiten minimaal het beheer moet voeren, binnen de in de beschikking opgenomen beheerfuncties, zodat de hectareprijs is verantwoord.

In het ANLb onderscheiden we de volgende leefgebieden/categorieën:

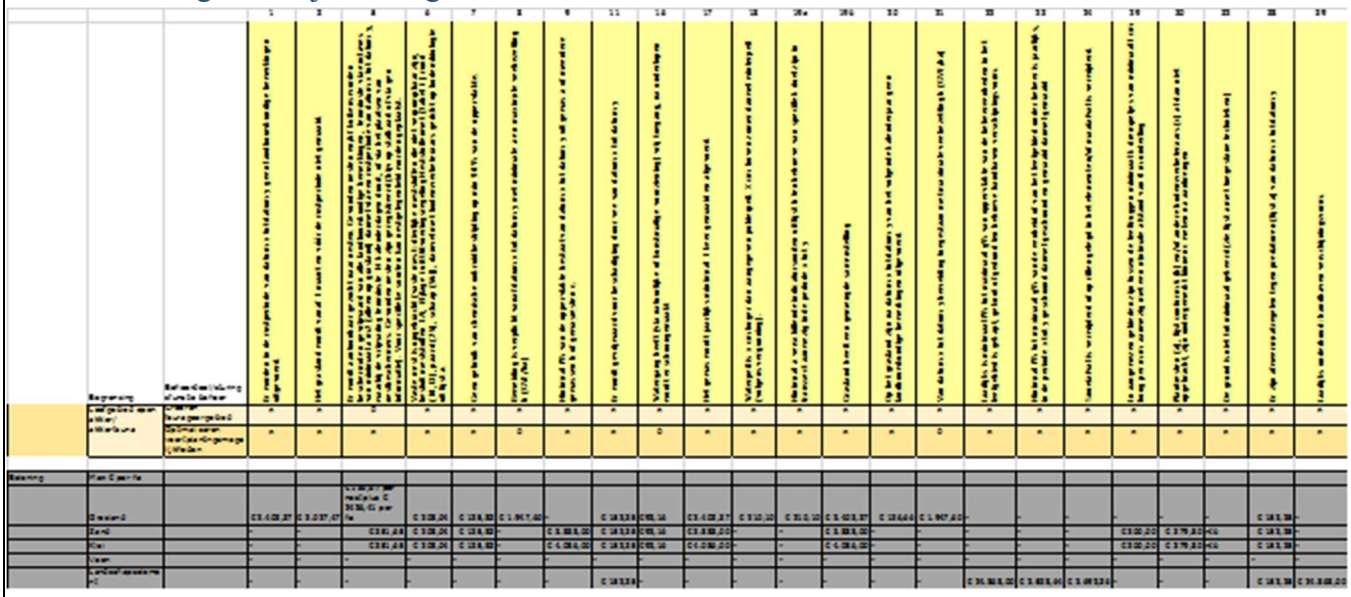
Open grasland: Het leefgebied open grasland bestaat uit open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel uit vochtig en kruidenrijk grasland bestaat. Vaak is dit leefgebied doorsneden met een fijnmazig netwerk van lijnvormige wateren: sloten, weteringen en vaarten. Er kan in beperkte mate opgaande begroeiing aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van beplanting rond erven of bomenlanen.

De prioriteit bij het beheer ligt bij broedende weidevogels, maar ook wintergasten worden door dit leefgebied bediend. Voor wat betreft de broedende weidevogels is Nederland internationaal gezien vooral van belang voor de grutto, maar ook voor bijvoorbeeld de scholekster, slobeend en tureluur. Beheer voor soorten van open grasland is gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig opgroeien. Op die manier kan er voldoende nageslacht komen.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Open Akker: Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland waarin wordt voldaan aan de eisen die akkersoorten stellen. Bouwland bestaat uit akkers bebouwd met gewassen zoals granen, aardappels of suikerbieten. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. De belangrijkste ecologische eisen van akkersoorten zijn: voldoende voedsel en veilige broedgebieden in de zomer en voldoende voedsel en rustgebieden in de winter.
Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

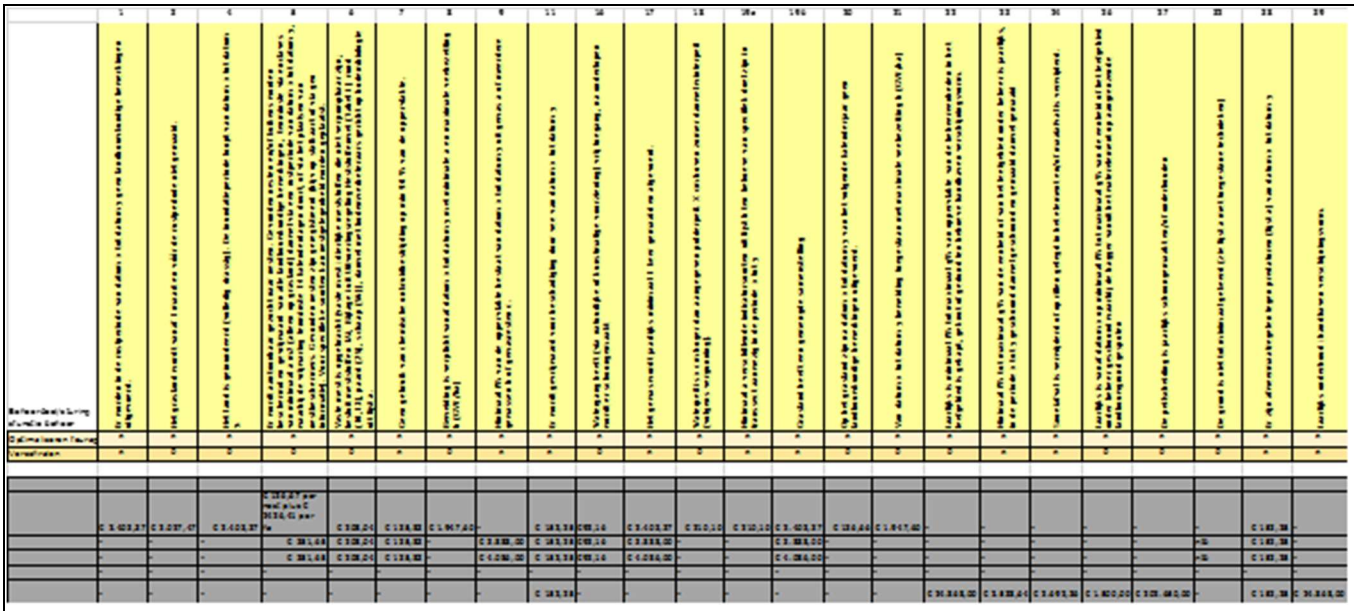
Dooradering (landschap): Het leefgebied dooradering bestaat uit een breed scala aan opgaande en natte landschapselementen met uiteenlopende dimensies.

De opgaande elementen bestaan uit o.a. bomenrijen, singels, struweel en ruigte. Kenmerkende doelsoorten van zijn zowel soorten die voedsel in deze landschapselementen zelf vinden als broedvogels die er broeden maar voedsel daarbuiten vinden (zomer en winter). De natte elementen bestaan uit watergangen en poelen. De aanwezigheid van poelen en sloten is van belang voor het voorkomen van amfibieën en libellen, en werken vaak als stapstenen. Met behulp van het ANLb kan onderhoud van landschapselementen worden georganiseerd met als doel de instandhouding van deze elementen te waarborgen en het creëren en behouden van voortplantingshabitat en rust, schuil- en foerageerplekken.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

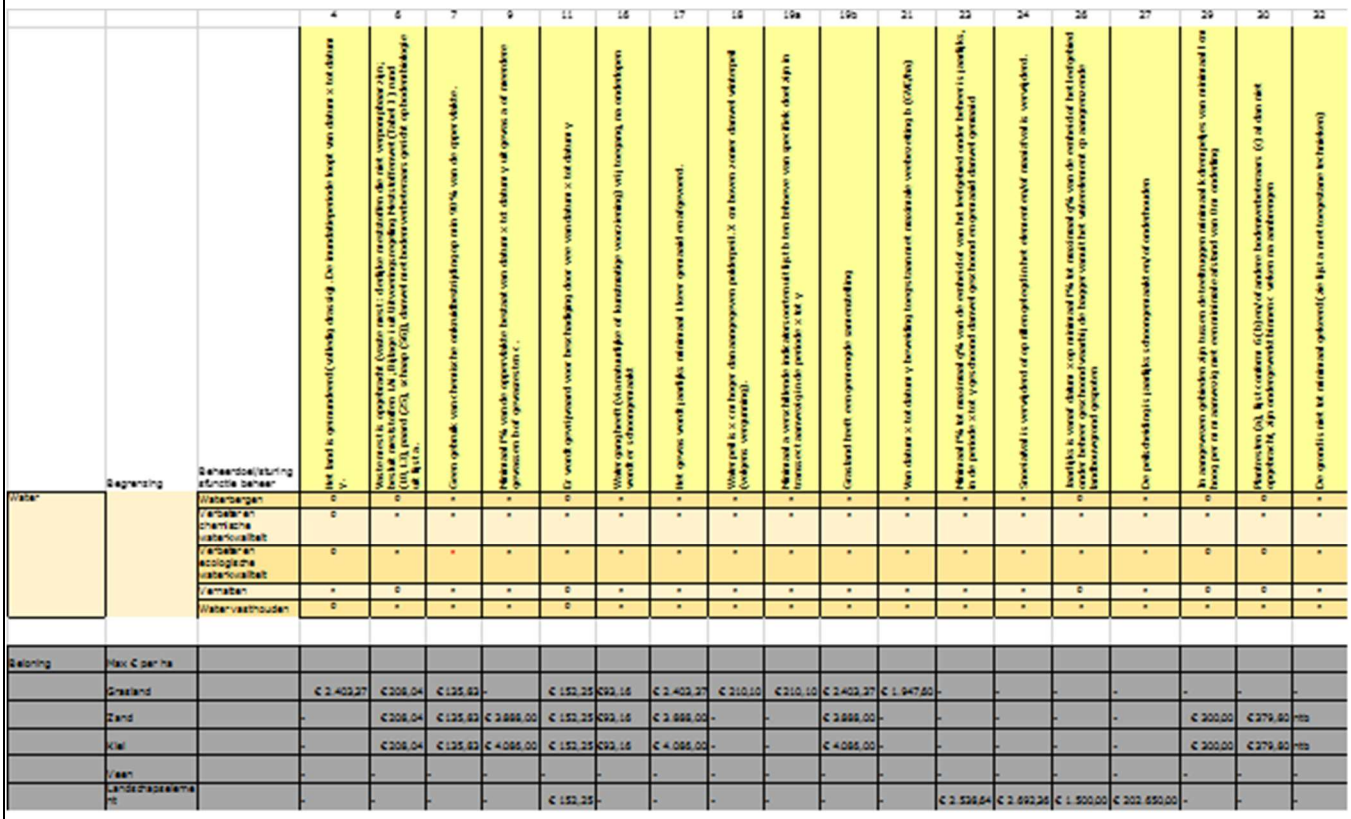
Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

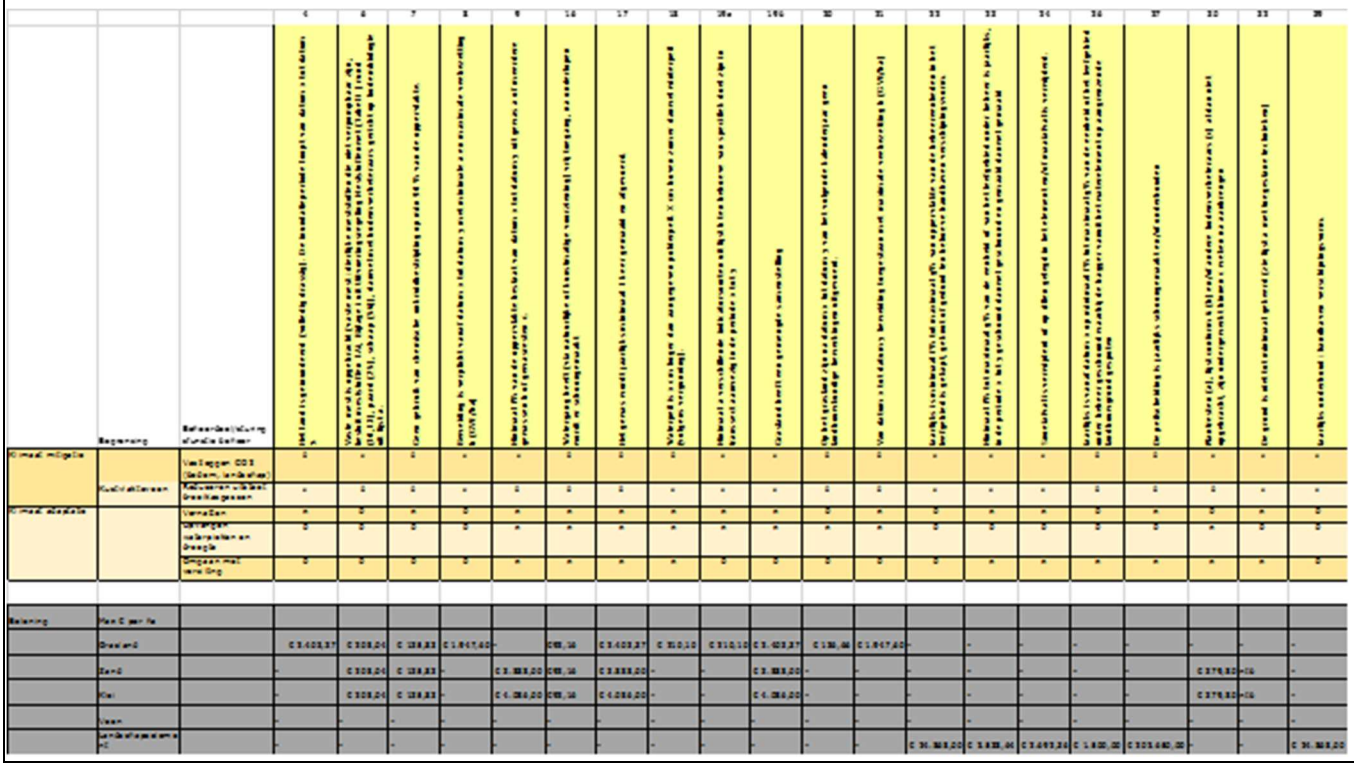
Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Categorie Klimaat: Het gaat met name om waterberging, vasthouden van water en het opvangen van waterpieken en verzilting. Daarnaast wordt er ingezet op het vastleggen van CO2 en het reduceren van

broeikasgassen. Het gaat hier met name om bodemmaatregelen. De categorie klimaat draagt bij aan het behalen van doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie, het klimaatakkoord en de bossenstrategie.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Article 71 of [SPR] Natural and other area-specific constraints
Apply threshold : **Nee**

Article 72 of [SPR] Area-specific disadvantages resulting from certain mandatory requirements
Apply threshold : **Nee**

Article 73 of [SPR] Investments
Apply threshold : **Ja**
Intervention:
I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven
I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven
Please justify your decision

I.73.1. productieve investeringen landbouwer
De begunstigde is dus een landbouwer: “een natuurlijk persoon of rechtspersoon dan wel een groep natuurlijke personen of rechtspersonen, ongeacht de rechtspositie van de groep en haar leden volgens het nationale recht, van wie het bedrijf zich bevindt binnen het territoriale toepassingsgebied van de verdragen als omschreven in artikel 52 VWEU in samenhang met de artikelen 349 en 355 VWEU, en die een landbouwactiviteit uitoefent.” De begunstigde kan ook een jonge landbouwer zijn. Steunpercentages:
a) Investering van tenminste € 50.000 met een subsidiepercentage van maximaal 65% en een te verstrekken subsidiebedrag van ≥ € 20.000
b) Investeringen van tenminste € 25.000 met een subsidiepercentage van 80% en een te verstrekken subsidiebedrag van tenminste € 20.000
c) Op basis van eenheidsprijs en forfaitaire bedragen.

I.73.2 niet productieve investeringen landbouwbedrijven
De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:
a. landbouwbedrijven die voldoen aan de definitie 'active farmer'.
b. grondeigenaren;
c. grondgebruikers;
d. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;
e. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:
·100% van de subsidiabele kosten
·Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 en de vaste kosten opties

I.73.3. niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:
a. grondeigenaren;
b. grondgebruikers;
c. landbouworganisaties;
d. natuur- en landschapsorganisaties;
e. provincies, waterschappen en gemeenten;
f. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;
g. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:
·100% van de subsidiabele kosten
·Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 3 en de vaste kosten opties

Article 75 of [SPR] Installation of young farmers and rural business start-up
Apply threshold : **Ja**
Intervention:
I.75 - Vestiging van jonge landbouwers
Please justify your decision

De jonge landbouwer heeft de grootste zakelijke en bedrijfsmatige verantwoordelijkheid en zeggenschap in het bedrijf. Hiervoor geldt per rechtsvorm:
-Eenmanszaak: oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
-B.V., Maatschap: heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting en is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.
De mate van zeggenschap kan naast de registratie van bevoegdheden aangetoond worden met het deel van het bedrijf dat bij overname, overgenomen wordt, inclusief het deel dat al eerder verworven is. Bij een rechtspersoon bepaalt de fractie van de aandelen die de jonge landbouwer in volle eigendom bezit de mate waarin hij/zij eigenaar is.

De steun wordt verstrekt via een lump sum per bedrijf. De hoogte van het bedrag wordt gekoppeld aan het te verwachten Bruto Bedrijfsresultaat (BBR) van het bedrijf waarop de aanvrager zich voor het eerst vestigt als landbouwer, aangevuld met een bedrag dat te verkrijgen valt met een hoge score op de verduurzamingsgraad van het bedrijfsplan. Het BBR moet hoger zijn dan 40.000 euro per bedrijfshoofd en bedraagt maximaal 600.000 euro per bedrijfshoofd. De steun wordt uitbetaald in vijf gelijke schijven over

maximaal vijf jaar. Voor de uitbetaling van de laatste schijf wordt gecontroleerd of de voorwaarden voor subsidieverlening worden nageleefd. De transitie naar een toekomstbestendige landbouw wordt in eerste instantie gestimuleerd door bedrijfsplannen die gericht zijn op verduurzaming een hogere score te geven waardoor deze aanvragen hoger gerangschikt worden. Daarnaast zal onderzocht worden of deze stimulans ook verkregen kan worden door de *lump sum* op basis van het BBR te verhogen met een verduurzamingsbonus. Bijvoorbeeld: score op duurzaamheid 1, 2, 3 koppelen aan een bonus van respectievelijk 10.000, 20.000 of 30.000 euro.

- BBR vanaf 40.000 per bedrijfshoofd: 40.000 euro
- BBR vanaf 200.000 per bedrijf: 55.000 euro
- BBR vanaf 350.000 per bedrijf: 70.000
- Experiment met extra 10.000/20.000/30.000 te verkrijgen via score op duurzaamheidsgraad bedrijfsplan

- Application of thresholds/limits set-up in the [SPR] at the level of group of affiliated legal entities:

Article 29(6) second subparagraph of [SPR] CRIS
Apply threshold : **Nee**
4.2.4 Contribution to risk management tools
Do you apply the option to condition up to 3% of direct payments to the fact that this amount is used for contribution to a risk management tool? : **Nee**
What is the percentage?
Main elements

4.3 Technische bijstand

4.3.1 Doelstellingen

Nederland zal tot maximaal de toegestane 6% van de ELFPO-middelen besteden aan Technische Bijstand.

De technische bijstand zal worden gebruikt voor het GLB-netwerk, monitoring- en evaluatierapportages, voorlichting en communicatie, controle- en auditactiviteiten, de regieorganisatie en uitvoeringskosten van regelingseigenaren en het betaalorgaan.

4.3.2 Reikwijdte en indicatieve planning van activiteiten

De technische bijstand zal gedurende de NSP periode worden gebruikt voor:

- Het oprichten en laten functioneren van het GLB-netwerk. De kosten van het GLB-netwerk bestaan naar verwachting uit personele en materiële kosten en de uitgaven voor bijvoorbeeld het – laten – ontwikkelen, uitvoeren of onderhouden van relevante communicatieactiviteiten (website), workshops, conferenties en andere relevante zaken. Voor het GLB-netwerk wordt elk jaar een werkplan opgesteld, dat ter goedkeuring aan het monitoringscomité wordt voorgelegd;
- Het opstellen van de vereiste monitoring- en evaluatierapportages en het uitvoeren van monitoring- en evaluatiestudies, die daarvoor noodzakelijk geacht worden. De ELFPO-gelden kunnen ook worden benut voor het inschakelen van andere organisaties, zoals kennisinstellingen alsmede voor de dekking van kosten die regelingeigenaren maken voor monitoring – en evaluatiestudies. Bij monitoring- en evaluatieactiviteiten gaat het primair over het monitoren en evalueren van het NSP. Indien noodzakelijk kunnen de gelden deels worden benut voor de financiering van de ex post-evaluatie van het POP3, voor zover de betaling nà de afsluiting van het POP3 plaats zal vinden, en, indien in de toekomst relevant, het uitvoeren van een ex post-evaluatie van het NSP;
- Acties gericht op algemene, tot begunstigden en/of het grote publiek gerichte, voorlichting en

communicatie, netwerkvorming (anders dan via het plattelandsnetwerk), de afhandeling van klachten (algemene klachten, alsmede klachten van begunstigden) en controle- en auditactiviteiten;

- ICT-aanpassingen voor een goede uitvoering van het NSP, bijvoorbeeld ten behoeve van monitoring, evaluatie en communicatie (website, koppeling sociale media), kunnen worden medegefinancierd uit de middelen voor technische bijstand. Kosten die door regelingseigenaren, het betaalorgaan of anderen (met uitzondering van de certificerende instantie) worden gemaakt ten behoeve van de afhandeling van klachten en het uitvoeren van controles en audits, inclusief werkzaamheden ten behoeve van controles en audits die vanuit de EU in Nederland uitgevoerd worden, kunnen eveneens vanuit de middelen voor technische bijstand gefinancierd worden.

4.3.3 Begunstigden

- Regieorganisatie NSP, ondersteuningseenheid GLB-netwerk
- Regieorganisatie NSP
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
- Ministerie van LNV
- Provincies

4.3.4 Rate

Indicate the percentage of total EAFRD contribution to the CAP Strategic Plan to be used to finance the actions of Technical Assistance. A single percentage over the period (up to 4%/up to 6% for BE, DK, EE, CY, LV, LT, LU, MT, NL, SI, SE) **6.0**

4.4 GLB-netwerk

4.4.1 Samenvattend overzicht en doelstellingen van het nationaal GLB-netwerk, met inbegrip van activiteiten ter ondersteuning van EIP en kennisstromen binnen AKIS

Inleiding

In de beschrijving hieronder wordt een onderscheid gemaakt tussen het brede GLB netwerk en de netwerk support unit die door allerlei activiteiten dit GLB netwerk faciliteert.

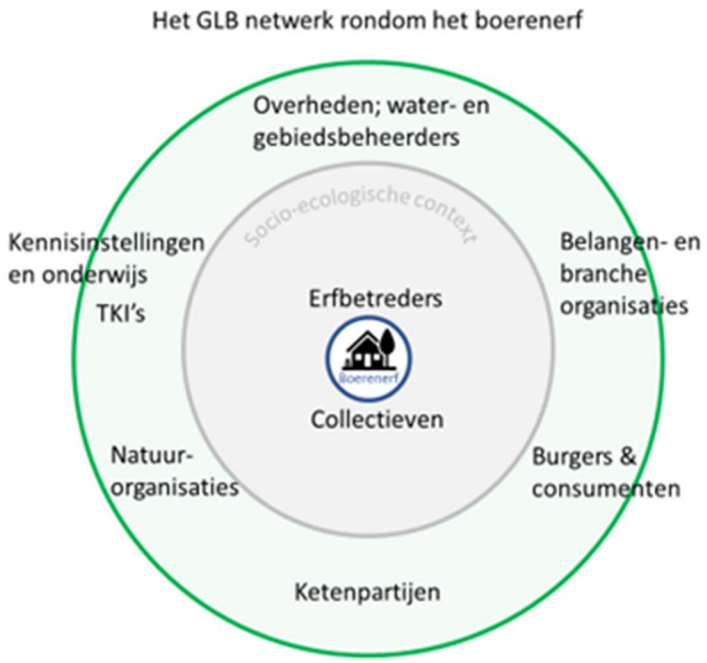
Het GLB netwerk

Het GLB gaat over (maatschappelijke) thema's die iedereen aangaan. In die zin is er sprake van een breed palet aan spelers die allen op een bepaalde manier kunnen bijdragen aan het realiseren van de GLB doelstellingen. In potentie is het GLB netwerk dus heel breed.

Het GLB netwerk (Artikel 126) is in feite een netwerk van netwerken, zoals innovatie-netwerken, Leader-netwerken en netwerken voor agrarisch natuurbeheer en water. De interacties in het netwerk vinden op en tussen verschillende niveaus plaats: lokaal, regionaal, nationaal en Europees, onder andere tussen praktijk, onderzoek en overheid.

Het lokale of meer operationele niveau, is het niveau waar direct in de praktijk projecten plaatsvinden. In dat verband heeft de boer en het directe netwerk rondom de boer een belangrijke plek in het GLB netwerk. Op zijn/haar bedrijf kan hij/zij actief bijdragen aan bijvoorbeeld een goede kwaliteit van bodem, water en lucht. In dit directe netwerk rondom de boer, wisselt de boer informatie, kennis en ervaringen uit. Dit gebeurt onder andere met collega boeren, adviseurs en praktijkonderzoekers.

Ook partijen die meer strategisch met het GLB bezig zijn maken onderdeel uit van het GLB netwerk. Dit is het niveau waar bijvoorbeeld besluitvorming plaatsvindt over de maatregelen die vanuit het GLB ingezet gaan worden. Het gaat hier over bijvoorbeeld overheden maar ook maatschappelijke organisaties die rond een bepaald thema iets willen bereiken.

Netwerkpartners werken ook samen in andere netwerken en andere beleidsvelden, b.v. de Klimaat-agenda. Naast overlap met andere netwerken heeft het GLB netwerk eigen sub-netwerken rond een gebied of thema, zoals LEADER. De samenstelling verschilt per provincie. Het geheel is complex en meerderlaags.

Tussen de verschillende niveaus vinden interacties plaats bijvoorbeeld in een netwerk waar kennis en innovaties tussen de diverse projecten (POP3, Topsectoren, Horizon-projecten) wordt uitgewisseld, bij elkaar gebracht en vertaald naar de praktijk.

Uitdagingen voor het GLB netwerk

De opgaven voor het netwerk komen voort uit behoeften vanuit de nationale context (deels volgend uit de SWOT van het AKIS) en anderzijds uit wat gevraagd wordt vanuit de verordening.

Voor het GLB netwerk komen de volgende uitdagingen naar voren:

1. Meer gericht vanuit de boer.
2. Doelgericht kennis laten stromen.
3. Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB-doelen deel kan nemen.
4. Samenwerking tussen partners zowel algemeen als specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek).
5. Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden.
6. Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg).
7. Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling.

Ad 1: Meer gericht vanuit de boer

Om de doelstellingen van het nieuwe GLB te halen worden veranderingen gevraagd om de omslag naar duurzame landbouw te maken. Omdat het GLB voor een belangrijk deel gericht is op de boer zal het netwerk specifiek moeten kijken wat er vanuit het netwerk kan worden bijgedragen om benodigde kennis, innovatie en informatie ook van toepassing te laten zijn voor de praktijk.

Ad 2: Doelgericht kennis laten stromen

Bij deze uitdaging gaat het om het uitwisselen en verbinden van kennis en informatie binnen Nederland. Voor een doelgerichte kennis- en informatiestroom is het relevant in te spelen op het Nederlandse Agrarische kennis en Innovatie systeem (AKIS). Een AKIS systeem dat zich kenmerkt als sterk maar fragmentarisch. Juist binnen deze context kan het netwerk een belangrijke rol spelen in het verbinden van

de verschillende onderdelen.
Binnen het netwerk is het belangrijk een klimaat van openheid en gelijkwaardigheid te creëren waardoor kennis- en informatie uitwisseling optimaal kan verlopen.
Een eerste vereiste om de fragmentatie te verminderen is het zorgen voor overzichten van activiteiten, kennis en projecten.

Ad 3: Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB doelen deel kan nemen.

Er is een rijkdom aan initiatieven in Nederland. Het is een uitdaging voor het netwerk om de energie die er is te benutten en ook anderen te inspireren een bijdrage aan het netwerk (en daaraan gekoppeld de GLB doelen) te leveren.

Ad 4: Samenwerking tussen partners in z'n algemeenheid en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek)

Binnen het netwerk neemt samenwerken een belangrijke plek in. Het samenwerken heeft o.a. tot doel om te komen tot kennis die kan worden toegepast in de praktijk.

Ad 5: Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden en ronde tafels

Een uitdaging is om het netwerk echt een GLB netwerk van de deelnemende partijen te laten zijn waar ze zich eigenaar van voelen, door bijvoorbeeld het organiseren van netwerk bijeenkomsten met AKIS-actoren. Dit is ook belangrijk gezien de sterkere focus op gebiedsgerichte aanpak in het NSP.

Ad 6: Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg)

Het is een uitdaging voor het netwerk om verbinding te leggen tussen de vraagstukken die binnen Nederland spelen en de Europese ontwikkelingen. Het GLB netwerk kan een rol spelen in het gezamenlijk opereren in het Europese netwerk, het versterken van de uitwisseling en het intensiveren van samenwerking over de grens.

Ad 7: Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling

Deze uitdaging kent verschillende aspecten. De digitalisering in de agrifoodsector is veelbelovend maar veel is nog onduidelijk en er zijn valkuilen (zie ook Mansholtlezing 2021 'Navigating the Twilight Zone: pathways towards digital transformation of food systems'). Eén van de valkuilen is de fragmentatie van innovaties. Systemen en apps werken niet samen met andere apps of achterliggende grotere informatiesystemen, wat het gebruiksgemak niet ten goede komt. De uitdaging is wat het GLB netwerk kan bijdragen.
Een ander aspect is de digitale data-verzameling die kan helpen om projectresultaten beter, sneller te ontsluiten en breed toegankelijk te maken.

Ambitie voor het GLB netwerk
De ambitie voor het Nederlandse GLB netwerk is om een netwerk te zijn dat netwerkactiviteiten coördineert en samenwerkt met de netwerkpartners die bijdragen aan de GLB doelen. Het netwerk verbindt en verrijkt kennis en ervaringen vanuit het GLB zodat deze snel toegepast wordt in de brede praktijk.

Met deze ambitie wordt ingezet op een netwerk dat breder kijkt dan het GLB alleen voor realisatie van

NSP doelen en past bij een prestatiegerichte sturing. Bij deze ambitie hoort niet alleen het uitwisselen van kennis en ervaringen met netwerkpartners, om hiermee te werken aan de GLB doelen, het stimuleert ook samenwerking. Op deze manier draagt het GLB netwerk bij aan meer samenhang en versterking van het AKIS. Een GLB- netwerk support unit faciliteert het GLB netwerk.

Doelen, GLB-netwerk support unit:

Een netwerk support unit zal het GLB netwerk faciliteren. Met de activiteiten van de netwerk support unit wordt bijgedragen aan een goed verlopende implementatie van het NSP en het vergroten van de samenhang tussen activiteiten en initiatieven op het gebied van kennis en innovatie.

Vanuit de uitdagingen die hierboven zijn beschreven zijn de doelen waar de netwerk support unit zich op richt als volgt:

1. Algemene Communicatie over het GLB-NSP en het GLB netwerk.
2. Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling.
3. Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens.
4. Bevorderen van levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland.
5. Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese netwerken rond platteland en onderzoek.
6. Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.
7. Bijdragen aan monitoring- en evaluatie.

Ad 1: Algemene Communicatie

De algemene communicatie betreft onder andere:

- De algemene informatieverstrekking over het GLB programma bijvoorbeeld aan het brede publiek.
- Websites die informeren over het programma ten aanzien van bijvoorbeeld openstellingen en voortgang.
- Het geven van overzicht van projecten en het inspireren door het geven van goede voorbeelden.
- Schakelen met het Europese netwerk, inclusief evt. noodzakelijke vertalingen.
- Organiseren van inbreng van netwerkpartijen via een GLB platform.

Er zijn verschillende partijen betrokken bij de algemene communicatie zoals provincies, RvO en LNV. De netwerk support unit zal in overleg met deze partijen afspraken maken over wie, wat in relatie tot de communicatie oppakt, onder andere ten aanzien van de door Europa gevraagde website.

Ad 2: Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling

Het betreft het bevorderen van kennisuitwisseling tussen verschillende netwerkspelers. Daarbij gaat het om het delen van goede, overdraagbare praktijken en de verspreiding van vernieuwende impulsen. Het kan gaan over verschillende onderwerpen: gebiedsgerichte aanpak, hoe kom je tot innovaties, (bijv. op het gebied van mestverwaarding) financieel administratieve afhandeling, etc. Interactie is bijvoorbeeld tussen boeren onderling (peer to peer learning), tussen boer en onderzoek, tussen boer en adviseur, tussen provincies en overheden onderling etc. Er zal ook aandacht zijn voor nieuwe elementen in het GLB en de kennisuitwisseling die daarvoor nodig is zoals de ecoregelingen.

De GLB- netwerk support unit faciliteert o.a. door:

- Het organiseren van thematische en analytische uitwisselingen tussen betrokkenen. Bij uitwisseling over inhoudelijke thema's spelen adviseurs en projectleiders een centrale rol.
- Het verbinden van mensen en projecten. Bijvoorbeeld door het bij elkaar brengen van gelijksoortige (thematische) projecten in uitvoering. Het gaat hierbij om projecten die in directe zin door het GLB gefinancierd worden maar ook om projecten vanuit andere financieringsbronnen zoals topsectoren en Horizon Europe. Maar naast projecten gaat het ook om verbinden met initiatieven/mensen die met

soortgelijke thema's bezig zijn, denk hiervoor bijvoorbeeld aan proef of demonstratiebedrijven.
- Organiseren van masterclasses.
- Verbinden met het Horizon Europe project op specifieke thema's.
- Inbreng in het Horizon Europe project modern AKIS.

Ad 3: Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens

Het betreft bijvoorbeeld:
- Bevorderen en versterken van samenwerking in het netwerk, zoals met ANLb en DAW.
- Organiseren van (grens overstijgende) ontmoetingen.
- Werven van samenwerkingspartners binnen het netwerk.
- Specifiek (als aanvulling op ad 2) kennisuitwisseling en kennisontwikkeling op het gebied van werkwijze, waaronder LEADER.
- Het verbinden met en bijdragen aan het Europese GLB netwerk.
- Bij samenwerking/uitwisseling aandacht voor synthese en het verrijken van kennis.

Ad 4: Zorgen voor levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland

Ingezet wordt op actuele thema's die spelen. Het netwerk kan een rol spelen in het samenbrengen van partijen die een rol spelen bij deze thema's. Een voorbeeld hiervan is de Leerreis Nutrientenkringloop die in 2020 is gestart. Dit is een initiatief van het Regiebureau POP (NSU), het Nederlands Centrum voor Mestverwaarding (NCM), ZLTO en Topsector Agri & Food. Deze leerreis loopt twee jaar en bestaat uit bijeenkomsten in de vorm van webinars en de vorming van thematische communities. Tijden de leerreis wordt stilgestaan bij wat er van elkaar geleerd kan worden, welke hobbels er opgelost kunnen worden en op welke onderwerpen samengewerkt kan worden.
Bij het faciliteren van levendige netwerken kan ook gedacht worden aan het betrekken van minder voor de hand liggende ontwikkelingen bijvoorbeeld op het gebied van citizen science (bijv. op het gebied van voedselkwaliteit).
Het GLB netwerk beoogt een open en inclusief netwerk te zijn met aandacht voor gender.

Ad 5: Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese netwerken rond platteland en onderzoek.

Zie ook ad 2: Het gaat hierbij over het specifiek onder de aandacht brengen van wat er mogelijk is met EIP.
Het betreft bijvoorbeeld:
- Boeren enthousiast maken voor operationele groepen.
- Bieden van overzicht van EIP projecten.
- Analyse van (EIP) projecten om zo te komen tot verrijking van kennis.
- Verbinden van EIP projecten met andere initiatieven; zoeken naar kansen om kennis/innovaties breder toepasbaar te maken.
- Verbinden met, Europees EIP netwerk, focusgroepen, thematische netwerken en multi-actor approach in Horizon Europe.

Ad 6: Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.

Digitalisering biedt mogelijkheden om partijen (adviseurs, onderwijs, onderzoek, overheid, ondernemers) en kennisstromen beter met elkaar te verbinden.
De verbinding wordt onder andere gezocht in:

- Inspireren door gebruik te maken van digitale tools zoals webinars, podcast etc.
- Digitaal borgen van resultaten van projecten.
- Digitaal ontsluiten van de kennis en resultaten uit projecten.

Voor de digitale borging en ontsluiting van kennis wordt een samenwerking gezocht met het Groen Kennisnet.

Ad 7: Bijdragen aan monitoring- en evaluatie

Het betreft activiteiten die bijdragen aan het in beeld brengen van de meer prestatiegerichte uitvoering.

4.4.2 Structure, governance and operation of the National CAP Network

Het GLB netwerk wordt ondergebracht bij de Regieorganisatie voor het NSP.

Het GLB netwerk bestaat uit een Assembly, Cirkels rond thema's en Thematische/ Gebiedscommunities.

De Assembly is bedoeld om inhoudelijke input/advies te leveren aan het besluitvormingsproces zowel over beleid als uitvoering. Met inhoud worden thema's bedoeld die gekoppeld zijn aan de GLB doelen, zoals biodiversiteit, klimaat en water.

Deelnemers aan de Assembly zijn stakeholders vanuit het maatschappelijk veld, onderzoek en overheid.

De Assembly zal gemiddeld 3 keer per jaar bij elkaar komen.

Het secretariaat van de Assembly wordt gevoerd door de Regieorganisatie.

In de Cirkels rond thema's wordt door stakeholders per thema op hoofdlijnen verkend welke kennis en ervaringen er zijn en waar nog hiaten zitten. Verdere uitwerking kan in een thematische community worden opgepakt.

De Thematische- / gebiedscommunities zijn groepen van inhoudelijk experts, stakeholders en/of gebiedspartijen. In de groepen worden vraagstukken verder uitgediept en eventueel uitgezet of uitgewerkt. Bijvoorbeeld in de vorm van een Kennis op Maat aanvraag waarbij bestaande kennis uit onderzoek en praktijk vertaald wordt naar handelingsperspectief voor de (toekomstige) MKB'er.

4.5 Overview of the coordination, demarcation and complementarities between the EAFRD and other Union funds active in rural areas

Complementariteit:

Wat betreft het ELFPO is er vooral complementariteit met het EFRO (ERDF). Het EFRO wordt in Nederland uitgevoerd door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Daarnaast is er een overlap in 2022 en 2023 in de programmaperiode van het GLB-NSP met het POP3+programma en het Europese Herstelfonds voor een veerkrachtig, duurzaam en economisch herstel uit de coronacrisis. Deze overlap betreft de onderstaande interventies.

Voor Horizon Europe geldt dat er een heldere samenwerking is op het gebied van het Europese Innovatie Partnerschap (EIP). De opgezette operationele groepen onder het NSP spelen een belangrijke rol bij de multi-actor approach, de thematische netwerken en focusgroepen in Horizon Europe, ondersteund door het EIP netwerk. Ook zal de kennis uit Horizon Europe gebruikt worden bij de kennisverspreiding in het NSP. Dit wordt geborgd doordat in het GLB netwerk een verbinding gemaakt wordt met de National contact points van Horizon Europe.

Afbakening:

Waar het gaat om de afbakening tussen het ELFPO en de andere structuurfondsen, met name het EFRO, betreft de afbakening de specifieke doelstellingen d, g, h en i van artikel 6 van de SP-verordening. De interventies die Nederland daarvoor voornemens is in te zetten kunnen synergie en overlap met het EFRO hebben.

Het betreft in dit kader

- Samenwerking (art 77, lid 1 sub b (Leader), sub e en sub f SPV).
- Productieve- en niet productieve investeringen (art 73 SPV).

De afgelopen programmaperiode was er daarnaast overlap tussen met het EFRO waar het gaat om interreg-programma's. Het onderscheid zit daar in het grensoverschrijdende karakter van projecten die worden uitgevoerd in meerdere EU-regio's of landen.

Coördinatie:
In Nederland vindt coördinatie tussen de verschillende fondsen plaats onder leiding van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Daarnaast hebben de provincies in Nederland een belangrijke coördinerende rol in het thema vitaal platteland. Vitaal platteland raakt verschillende onderwerpen, waaronder landbouw, milieu, waterbeheer, bodem, energie en leefbaarheid. Provincies zorgen er in samenspraak met de Rijksoverheid, waterschappen en gemeenten voor dat EU-fondsen vanuit een samenhangende visie op die onderwerpen in de plattelandsgebieden worden ingezet.

Goede afstemming tussen deze fondsen is ook geborgd doordat provincies een groot deel van bovengenoemde interventies uitvoeren en tevens een coördinerende rol vervullen in de landsdelige operationele programma's met EFRO-middelen.

4.6 Financieringsinstrumenten

4.6.1 Beschrijving van het financieringsinstrument

Nederland past binnen het NSP geen financieringsinstrumenten toe.

4.7 Gemeenschappelijke elementen voor interventietypes plattelandsontwikkeling

4.7.1 Lijst van niet-subsidiabele investeringen

De volgende investeringen zijn niet subsidiabel:

- de aankoop van landbouwproductierechten,
- de aankoop van betalingsrechten,
- investeringen met een negatieve uitwerking op dierenwelzijn,
- dieren en zaai- en pootgoed van eenjarige gewassen alsmede het planten daarvan voor een ander doel dan:
    - herstel van het landbouw- of bospotentieel na natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden of rampzalige gebeurtenissen,
    - de bescherming van vee tegen grote roofdieren of van vee dat in de bosbouw in plaats van machines wordt gebruikt,
    - het in het kader van de in artikel 70 bedoelde verbintenissen fokken van met uitsterven bedreigde rassen als omschreven in artikel 2, punt 24, van Verordening (EU) 2016/1012 van het Europees Parlement en de Raad, of
    - het in het kader van de in artikel 70 bedoelde verbintenissen in stand houden van plantenrassen die worden bedreigd door genetische erosie,
- debetrente,
- de aankoop van niet-bebouwde en bebouwde grond voor een bedrag van meer dan 10% van de totale subsidiabele uitgaven van de betrokken verrichting. Met uitzondering van aankoop van land ten behoeve van milieubehoud en het behoud van koolstofrijke bodems.
- investeringen in grootschalige infrastructuur, die geen deel uitmaken van de strategieën voor vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling beschreven in artikel 32 van Verordening (EU) 2021/1060, met uitzondering van investeringen in breedbandinfrastructuur en van preventieve acties tegen overstromingen ene ter bescherming van de kust, die gericht zijn op

inperking van de gevolgen van mogelijke natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden of rampzalige gebeurtenissen,

- investeringen in bebossing die niet verenigbaar zijn met de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen overeenkomstig de beginselen van duurzaam bosbeheer, zoals ontwikkeld in het kader van de pan-Europese richtsnoeren voor bebossing en herbebossing,
- belasting op de toegevoegde waarde (btw), behalve indien deze niet compensabel of terug vorderbaar is.

4.7.2 Definitie van plattelandsgebied en toepasbaarheid

Het plattelandsgebied is het gehele binnen de EU gelegen grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden, met uitzondering van aaneengesloten woonkernen met meer dan 30.000 inwoners.

Voor LEADER kan worden afgeweken van de definitie van platteland. Onder lokale ontwikkelingsstrategieën die gericht zijn op de ontwikkeling van het platteland via de versteviging van stad-land relaties kunnen ook projecten worden uitgevoerd in stedelijk gebied. Hiermee komen ook projecten in aanmerking voor steun via LEADER die uitgevoerd worden in kernen boven de 30.000 inwoners. Te denken valt aan projecten op het gebied van stadslandbouw, boerderijeducatie, vermarkting en distributie van lokaal voedsel of andere verdienmodellen voor plattelandsondernemers. Het betreffende stedelijk gebied dient hiervoor gemarkeerd te worden in de ontwikkelingsstrategie.

4.7.3 Additional elements common for Sectoral interventions, for rural development interventions, or common for both Sectoral and Rural Development interventions

Overmacht

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere omschrijving wordt gegeven, wordt als het niet kunnen voldoen aan subsidieverplichtingen door overmacht in het kader van het NSP erkend:

1. het overlijden van de begunstigde;
2. langdurige arbeidsongeschiktheid van de begunstigde;
3. de onteigening van een groot deel van het bedrijf, indien deze onteigening op de dag waarop de verbintenis is aangegaan, niet was te voorzien;
4. een ernstige natuurramp die grote schade aanricht aan grond van het bedrijf;
5. het door een ongeluk tenietgaan van veehouderijgebouwen van het bedrijf;
6. een epizoötie die de gehele veestapel van de landbouwer of een deel ervan treft.

Van gevallen van overmacht of uitzonderlijke omstandigheden dient de begunstigde of diens rechthebbende de bevoegde autoriteit een schriftelijke kennisgeving, samen met relevante bewijzen, toe te zenden. Toezending dient te geschieden binnen tien werkdagen te rekenen vanaf de datum waarop de begunstigde of diens rechthebbende in staat is dit te doen.

Bijdrage in natura

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere definitie wordt gegeven, wordt in het kader van het NSP onder een bijdrage in natura verstaan: Een door of namens de subsidieverkrijger op geld te waarderen inbreng van producten en/of diensten, waar geen bonnen en betaalbewijzen voor beschikbaar zijn, maar die voldoen aan de criteria genoemd in de artikelen 67 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060. Hieronder valt onder meer de inbreng van onbetaalde arbeid van vrijwilligers aan concrete acties. Van een bijdrage in natura kan sprake zijn bij alle maatregelen, tenzij de toepasselijke regelgeving zich daartegen verzet.

Overheid

Tenzij in de subsidieregeling een andere definitie wordt gegeven wordt in het kader van het NSP onder overheid verstaan: gemeenten, waterschappen, provincies, het Rijk en samenwerkingsverbanden van overheden op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast kunnen ook andere organisaties activiteiten, die als publieke activiteiten gezien kunnen worden, uitvoeren in opdracht of op verzoek van een overheid. De betreffende organisatie wordt, in het kader van de uitvoering van de

betreffende taak, beschouwd als overheid.

Aankoop grond

Op grond van artikel 73 van Verordening (EU) Nr. 2021/2115 is de aankoop van land ten behoeve van milieubehoud en het behoud van koolstofrijke bodems subsidiabel tot 30% van de totale subsidiabele uitgaven van de betrokken verrichting.

Afwaardering van grond

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere definitie wordt gegeven, wordt onder afwaardering van grond verstaan: Afschrijvingskosten zoals bedoeld in artikel 67 lid 2 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060 als gevolg van waardevermindering van grond door functieverandering of op de grond gevestigde doorlopende verplichtingen, welke waardevermindering wordt vastgesteld door een onafhankelijk taxateur of door middel van een daarmee vergelijkbare werkwijze.

Geringe verandering van bedrijfssituatie

Tenzij in de subsidieregeling een andere definitie wordt gegeven, wordt onder een geringe verandering in de bedrijfssituatie onder meer verstaan: een reductie van de bedrijfsoppervlakte waarvoor een verbintenis is aangegaan met ten hoogste 10%.

Subsidiabiliteit van kosten

Investeringsuitgaven voor maatregelen waarop artikel 42 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie van toepassing is, zijn subsidiabel indien deze uitgaven zijn gedaan nadat bij de bevoegde autoriteit een subsidieverzoek is ingediend.

Hiervan kan worden afgeweken indien:

1. in de toepasselijke regelgeving expliciet is bepaald dat uitgaven slechts subsidiabel zijn indien deze uitgaven worden gedaan na goedkeuring van de subsidieaanvraag, of

2. er sprake is van algemene kosten in verband met uitgaven voor investeringen zoals kosten voor haalbaarheidsstudies, het inschakelen van architecten, ingenieurs en adviseurs, waarbij zijn inbegrepen voorbereidende werkzaamheden voorafgaand aan de feitelijke start van (bouw)activiteiten, zonder dat deze voorbereidende werkzaamheden tot een juridische verplichting tot het uitvoeren van de (bouw)activiteiten leidt.

Tweede hands materiaal

De aanschaf van tweede hands materiaal is een subsidiabele kostenpost, mits de aankoop noodzakelijk is voor de uitvoering van het project en de kosten aantoonbaar de marktwaarde niet overstijgen. De aanschaf van tweede hands materiaal kan in de subsidieregeling beperkt worden.

Vereenvoudigde kosten

Vereenvoudigde kosten kunnen bij alle interventies en Technische Bijstand worden toegepast tenzij de toepasselijke regelgeving zich daartegen verzet.

4.7.4 Op plattelandsontwikkelingsinterventies toepasselijk(e) bijdragepersentage(s)

National contribution rate(s)

Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
91(2)(a) - Less developed regions		20,00%	85,00%
91(2)(b) - Outermost regions and in the smaller Aegean islands		20,00%	80,00%
91(2)(c) - Transition regions within the meaning of Article 108(2), first subparagraph, point (b), of Regulaton (EU) 2021/1060		20,00%	60,00%
91(2)(d) - Andere regio’s	43,00%	20,00%	43,00%
91(3)(a) - Payments for natural or others area-specific constraints under Article 71		20,00%	65,00%
91(3)(b) - Payments under Article 70, for payments under Article 72, for suport for non-productive investments referred to in Article 73, for support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a), and for LEADER under Article 71(1), point(b)		20,00%	80,00%
91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%
91(3)(b) - 70 - Payment under Article 70		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 72 - Payment under Article 72		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 73 - Support for non-productive investments referred to in Article 73		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 77(1)(a) - Support for the European Innovation Partnership under Article 77(1), point(a)		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 77(1)(b) - LEADER under Article 71(1), point(b)	80,00%	20,00%	80,00%

Regional contribution rate(s)

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate

5 In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies

Fonds	Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator	Gen. Renewal	Env.	ES rebate system	LEADER
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	BISS(21)	I.21 - Basisinkomensteun (BISS)	O.4				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	CRISS(26)	I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	O.7				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	CIS-YF(30)	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	Eco-scheme(31) / Art. 31(7)(b) - Compensatory payment	I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	O.8				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a))	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b))	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c))	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d))	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRANS(47(1)(e))	I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	PROMO(47(1)(f))	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(f)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	QUAL(47(1)(g))	I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRACE(47(1)(h))	I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i))	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a))	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	ORCHA(47(2)(d))	I.47 - 2(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f))	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f)	O.35				

ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g))	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h))	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i))	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j))	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k))	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l))	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l)	O.35				
ELGF	Sectoraal - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a))	I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)	O.37				
ELGF	Sectoraal - Producten van de bijenteelt	COOPAPI(55(1)(e))	I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)	O.37				
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	ENVCLIM(70)	I.70.1 - ANLb	O.14	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	ENVCLIM(70)	I.70.2 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen	O.19	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	O.20	Ja	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	O.21	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INSTAL(75)	I.75 - Vestiging van jonge landbouwers	O.25	Ja	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	RISK(76)	I.76 - Brede Weersverzekering	O.9	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	O.1	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	O.31	Nee	Nee		Ja

Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	O.31	Nee	Nee		Ja
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.4 - Samenwerking voor generatiewisseling	O.30	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	O.32	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	O.32	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	O.32	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	O.32	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	KNOW(78)	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33	Nee	Nee		Nee

5.1 Direct Payments Interventions
BISS(21) - Basic income support
I.21 - Basisinkomensteun (BISS)

Intervention Code (MS)	I.21
Naam interventie	Basisinkomensteun (BISS)
Soort interventie	BISS(21) - Basic income support
Gemeenschappelijke outputindicator	O.4. Aantal hectaren met basisinkomenssteun

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De BISS is voor alle boeren in Nederland, die als actieve landbouwer zijn aan te merken conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP. In heel Nederland en in alle sectoren hebben boeren te maken met onzekerheid in de (wereld)markt (fluctuaties in prijs en volume), waardoor het genereren van een voldoende jaarinkomen geen garantie is. Het betreft in eerste aanleg een uniform tarief voor geheel Nederland.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.4 Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

De ontwikkeling van een duurzaam verdienmodel voor Nederlandse landbouwers vergt tijd en inspanning. Voor veel Nederlandse landbouwers is de basisinkomenssteun een onmisbaar onderdeel van hun inkomen, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Dit zal zo blijven zolang er voor landbouwers in Nederland onvoldoende verdienmodellen zijn die een grotere garantie geven op een langjarig redelijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen en de gevolgen daarvan voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten. Deze subsidie vormt ook een compensatie voor de in het algemeen slechte marktpositie van landbouwers, en draagt bij aan het borgen van de continuïteit van de landbouw, en daarmee van de voedselzekerheid, in de Europese Unie, inclusief dus die in Nederland.

Daarnaast wordt overwogen om vanaf 2024 een tarief vast te stellen specifiek voor veenweidegebieden (kustvlakveen) en/of Natura2000 gebieden en/of aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland, dat hoger is dan het reguliere, uniforme tarief. Voor deze specifieke gebieden geldt dan een hogere BISS

vanwege de specifieke agronomische omstandigheden (artikel 22, lid 2), die om extra investeringen van boeren vragen of tot inkomensverlies leiden.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary, the area and, when applicable, other relevant obligations

Steun en voorwaarden

De steun is bedoeld voor alle actieve landbouwers van het GLB. Voor de voorwaarden zij verwezen naar onderstaande paragraaf. De reden om de BISS steeds verder af te bouwen, is dat uiteindelijk steeds meer het accent moet komen te liggen op doelgerichte betalingen in de vorm van ecoregelingen en de interventies in de tweede pijler. Naast een geleidelijke afbouw van het aandeel BISS in de directe betalingen zal er tegelijk een geleidelijke verhoging van de overheveling naar de tweede pijler plaatsvinden. In de eerste jaren van de NSP-periode ligt het in de rede de BISS niet nog meer te verlagen om de boer zo de tijd te geven de omslag te kunnen maken. Met een geleidelijke verlaging in plaats van een te rigoreuze verlaging van de BISS direct al vanaf het begin van de NSP-periode willen we voorkomen dat boeren afzien van het meedoen aan het GLB. Deze interventiestrategie draagt bij aan een duurzame bedrijfsvoering, waarbij geleidelijk nieuwe verdienmodellen zich zullen ontwikkelen in transitie naar een verduurzaming van de landbouw.

Complementariteit

- De NSP-interventie BISS ligt ten grondslag aan de interventie CRISS, die extra gericht is op het voorzien in een redelijk gemiddeld inkomen voor specifieke boeren. De CRISS ziet specifiek op de kleinere landbouwbedrijven, die extra kwetsbaar zijn.

Overige voorwaarden

- De landbouwer moet een actieve landbouwer zijn conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De grond moet voldoen aan de definitie subsidiabele landbouwgrond conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De landbouwer moet de percelen op de peildatum (15 mei) in beheer hebben.
- De landbouwer komt niet in aanmerking voor steun, indien het totaalbedrag van de voor een kalenderjaar aangevraagde of toe te kennen directe betalingen lager is dan € 500,-.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Range and amounts of support

Beschrijving

De steun wordt berekend middels het beschikbare bedrag gedeeld door het aantal hectare dat wordt aangemeld.

8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

Is this BIS intervention a Payments for small farmers? (Art. 28)

☐ Ja ☒ Nee

Which form of support do you use Payments for small farmers? (Art. 28)

☐ Lump sum(s) ☐ Payment(s) per hectare

What is the maximum amount for the Payments for small farmers? (Art. 28)

Do you have any other comments or explanations for the Payments for small farmers?

9 WTO compliance

Groene doos

Punt 5 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie betreft directe betalingen aan landbouwers. De steun wordt verstrekt wanneer voldaan wordt aan de conditionaliteit. De steun wordt verleend zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs van landbouwproducten.

11 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
	I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS) - Totaal	Homogeen		R.4;

Explanation and Justification (including the flexibility)

I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS) - Totaal

Inkomenssteun in de vorm van een basispremie blijft noodzakelijk. De boereninkomens staan onder druk en mede vanwege de verhoogde conditionaliteit is inkomenssteun in de vorm van basispremie nodig. Wel zet Nederland grote stappen in de richting van duurzaamheid, met name door veel budget over te hevelen van het ELGF naar het ELFPO om daarmee GLB-subsidies doelgerichter in te zetten. Dat betekent dat Nederland al in 2023 kiest voor een verlaging van de basispremie van € 372 naar € 221 per hectare excl. CRISS om deze vervolgens stapsgewijs te laten dalen in de daarop volgende jaren naar € 165 per hectare excl. CRISS. € 372 per hectare is het uitgangspunt voor de maximum unit amount. Boeren die meedoen aan de ecoregeling kunnen door meer te doen dan de baseline wel iets terugverdienen, maar die premie is vooral gebaseerd op gederfde inkomsten en gemaakte kosten. Een daling van de basispremie is overmijdelijk, maar een maximum kan dichtbij de huidige € 372 liggen. Daarom zetten we het maximum op € 322 per hectare en laten we dat met het ritme van het eenheidsbedrag meedalen. Omdat € 165 in 2027 het eenheidsbedrag is, is € 165 het minimumbedrag. Ook dit laten we op het ritme van het eenheidsbedrag over de jaren heen meedalen.

12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
	I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS) - Totaal	Planned unit amount	220,60	206,77	192,93	179,10	165,26	
		Minimum Amount for the Planned unit amount	165,00	151,00	137,00	123,00	109,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount	322,00	298,00	285,00	272,00	258,00	
		O.4 (unit: Hectare)	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	
		Planned output * Planned unit amount	386.050.000,00	361.847.500,00	337.627.500,00	313.425.000,00	289.205.000,00	1.688.155.000,00
	TOTAL	O.4 (unit: Hectare)	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	386.050.000,00	361.847.500,00	337.627.500,00	313.425.000,00	289.205.000,00	
		Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		contribution)						
		Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

CRISS(26) - Complementary redistributive income support
I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)

Intervention Code (MS)	I.29
Naam interventie	Herverdelende inkomenssteun (CRISS)
Soort interventie	CRISS(26) - Complementary redistributive income support
Gemeenschappelijke outputindicator	O.7. Aantal hectaren voor aanvullende herverdelende inkomenssteun

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Heel Nederland.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.4 Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit
R.6 Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

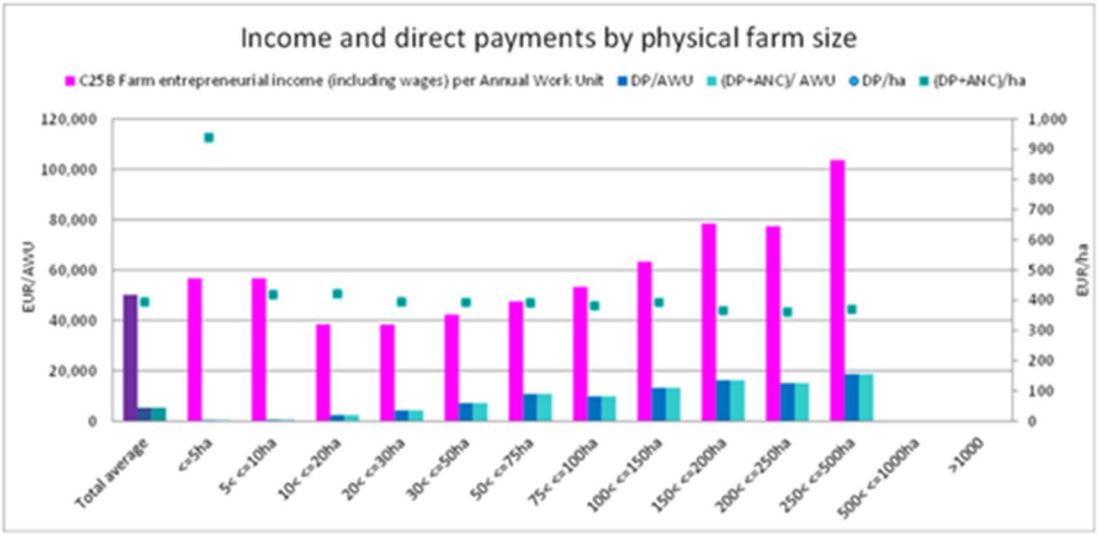
5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

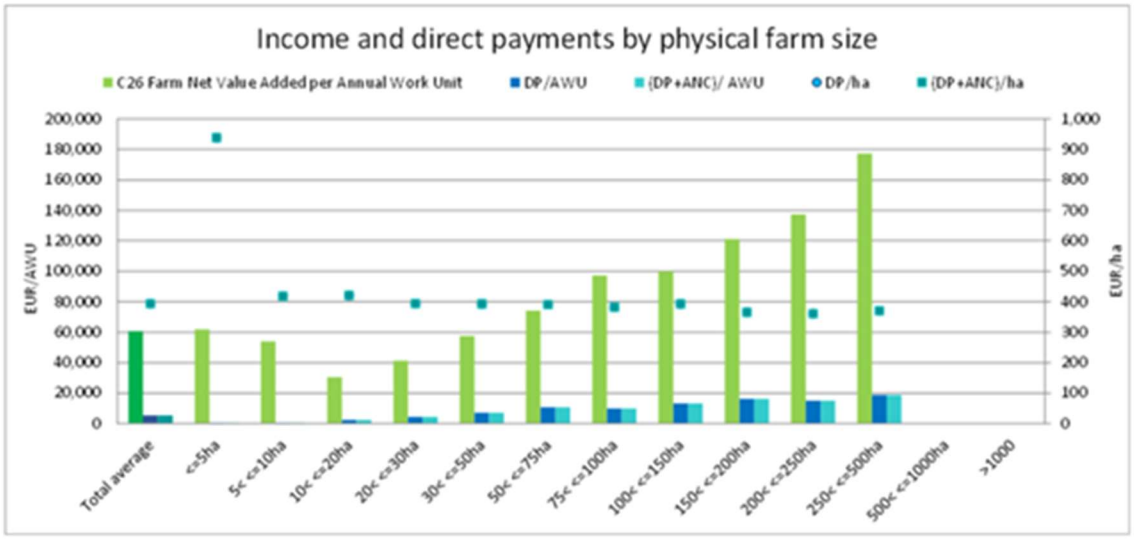
Voor veel Nederlandse landbouwers is de directe inkomenssteun onmisbaar, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Dit zal zo blijven zolang er voor landbouwers in Nederland onvoldoende verdienmodellen zijn, die een grotere garantie geven op een langjarig billijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen en de gevolgen daarvan voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten. Omdat kleinere landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn, terwijl de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt voorzien in een top-up bovenop de BISS, zodanig dat daarmee tegelijk wordt voldaan aan de verplichting om minimaal 10% van de directe betalingen te herverdelen. Hiermee wordt tevens tegemoet gekomen aan de aanbeveling van de Europese Commissie aan Nederland om de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven te versterken via een meer gerichte verdeling van de directe betalingen, bijvoorbeeld door toepassing van een aanvullende, herverdelende inkomenssteun voor duurzaamheid. Nederland zal hierbij inzetten op de minimaal verplichte 10%, omdat een herverdeling van inkomenssteun in Nederland minder noodzakelijk is dan in andere lidstaten. De variatie in bedrijfsgrootte in Nederland is namelijk minder groot dan in de rest van de EU. Deze trend lijkt zich verder door te zetten. Tegelijkertijd wil Nederland geen bedrijven kunstmatig in stand houden, die niet levensvatbaar zijn en zodoende geen toekomstperspectief hebben. Gerichte steun via investeringen en kennisverwerving is in

dat opzicht beter om kleine en middelgrote bedrijven sterker en toekomstbestendiger te maken dan een hogere basispremie. Nederland kiest er voor om bedrijven tot zo'n 60 hectare extra te steunen op basis van bewerkte EU-data op basis van de contextindicator C26b.

Berekend is dat met een extra premie tot maximaal 40 hectare alle landbouwbedrijven tot circa 60 hectare extra worden gesteund. Bedrijven groter dan 60 hectare dragen op deze manier naarmate ze groter zijn relatief steeds meer bij. Bovendien is (op basis van de bedrijfsgrootte in 2021) de gemiddelde bedrijfsgrootte in Nederland ongeveer 40 hectare. Door de herverdelingspremie niet te geven op hectares boven het huidige gemiddelde stimuleren we niet extra de trend dat bedrijven verder in omvang groeien. We verwachten overigens niet dat deze trend met de herverdelingspremie zal stoppen. Andere factoren zijn daarop namelijk ook van invloed.

Source: DG AGRI, FADN.

Source: DG AGRI, FADN.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Complementariteit

De NSP-interventie CRISS is een aanvulling op de basisinterventie BISS. De laatste is gericht op alle actieve landbouwers van het GLB, terwijl de CRISS specifiek bedoeld is voor de kleinere landbouwbedrijven.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary, the area and, when applicable, other relevant obligations

Steun en voorwaarden

Het betreft een top-up bovenop de BISS door alle bedrijven voor de eerste maximaal 40 ha. een hogere basispremie uit te betalen. De herverdeling is bedoeld voor de kleinere landbouwbedrijven, die extra kwetsbaar zijn. Voor de voorwaarden zij verwezen naar onderstaande paragraaf. Door te kiezen voor de eerste 40 ha. ontvangen alle bedrijven tot circa 60 ha. een hogere gemiddelde hectarepremie. Zoals uit de grafieken hierboven blijkt, lijken bedrijven tussen de 4 en 60 hectare meer nood aan inkomenssteun te hebben. Bovendien drukken de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar op het jaarinkomen. Alle bedrijven groter dan 60 ha. dragen naarmate ze groter zijn steeds meer bij. Op deze manier worden de kleinere en middelgrote landbouwbedrijven tot circa 60 ha. dus extra gesteund. Nederland wil geen bedrijven kunstmatig in stand houden, die niet levensvatbaar zijn en feitelijk geen toekomstperspectief hebben. Uit oogpunt van vereenvoudiging en het feit dat er weinig budget mee gemoeid is, maken we voor bedrijven met minder dan 4 hectare echter geen uitzondering, te meer het in deze categorie eerder zal gaan om bedrijven die wel levensvatbaar zijn, doch voor hun bedrijfsvoering niet afhankelijk zijn van (veel) landbouwgrond, zoals bijvoorbeeld varkenshouders. Daarnaast overwegen boeren in Nederland steeds nadrukkelijker om niet deel te nemen aan het GLB vanwege enerzijds de fors lagere basispremie en anderzijds de uitgebreide conditionaliteit, waarin vooral de GLMC's invloed hebben op de keus wel of niet aan het GLB deel te nemen. Bij grote varkenshouders met weinig grond is de kans dat boeren afhaken groter en dat is een tweede reden om bedrijven met minder dan 4 hectare niet uit te zonderen van de herverdelingspremie. De GLMC's zijn juist ook voor deze bedrijven met veel dieren en weinig grond relevant. Verder wordt met deze invulling van de minimale 10% herverdeling voorkomen dat de grotere bedrijven er zodanig op achteruit gaan dat zij daardoor minder investeringen zullen doen in verduurzaming van de bedrijfsvoering, terwijl juist de grotere bedrijven vaak belangrijk zijn voor het doen van dure, innovatieve investeringen die fundamenteel bijdragen aan de gewenste transitie naar een duurzame landbouw.

Overige voorwaarden

- De landbouwer moet een actieve landbouwer zijn conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De grond moet voldoen aan de definitie subsidiabele landbouwgrond conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- Percelen moet hij of zij op 15 mei in beheer hebben.
- De landbouwer komt niet in aanmerking voor steun, indien het totaalbedrag van de voor een kalenderjaar aangevraagde of toe te kennen directe betalingen lager is dan € 500,-.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Range and amounts of support

Beschrijving

De steun wordt verleend door alle boeren in Nederland bovenop de BISS een top-up te betalen voor de eerste maximaal 40 ha. van het landbouwbedrijf, uitgaande van 10% aan herverdeling van de steun aan directe betalingen.

8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

Past u verschillende bedragen toe voor verschillende reeksen hectaren? (art. 29, lid 3)

☐ Ja ☒ Nee

Wat is het maximumaantal hectaren per landbouwer aan wie CRIS is betaald? (art. 29, lid 3)

40,00

- Sluit u landbouwbedrijven uit van CRIS op basis van hun fysieke omvang?

☐ Ja ☒ Nee

- Aanvullende regels en/of verklaringen in verband met CRIS

9 WTO compliance

Groene doos

Punt 5 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie betreft directe betalingen aan landbouwers. De steun wordt verstrekt wanneer voldaan wordt aan de conditionaliteit. De steun wordt verleend zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs van landbouwproducten.

11 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
	I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	Homogeen		R.4; R.6;

Explanation and Justification (including the flexibility)

I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)

Hiermee wordt een evenwichtige herverdeling van de BISS tot stand gebracht binnen de Nederlandse context, die wordt gekenmerkt door minder variatie in bedrijfsgrootte dan in de rest van de EU het geval is. De herverdeling komt ten goede aan de kleinere en middelgrote bedrijven tot circa 60 ha. De extra premie wordt gegeven tot ongeveer de gemiddelde bedrijfsgrootte. In 2023 verwachten we dat op basis van de omvang van de bedrijven in 2021 het eenheidsbedrag uitkomt op ongeveer € 54. De overige jaren zijn berekend op basis van dezelfde bedrijfsgrootte en met het dalende budget van de directe betalingen vanwege de toenemende overheveling van budget van het ELGF naar het ELFPO. Nederland zal jaarlijks de trend in bedrijfsgootte monitoren en sluit een aanpassing van de grens van 40 hectare voor volgende jaren daarom niet bij voorbaat uit.

Het verschil tussen de maximale en minimale eenheidsbedragen is in beide gevallen door Nederland op 5 euro gezet. We schatten in dat de bedrijfsgrootte vrij goed te voorspellen is en dat daarom het kleine verschil van 5 euro voldoende is om eventuele onvoorziene wijzigingen in de bedrijfsgrootte te kunnen opvangen.

12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
	I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	Planned unit amount	54,00	51,00	49,00	46,00	44,00	
		Minimum Amount for the Planned unit amount	49,00	46,00	44,00	41,00	39,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount	59,00	56,00	54,00	51,00	49,00	
		O.7 (unit: Hectare)	1.129.212,93	1.142.888,51	1.134.635,31	1.150.151,02	1.141.290,07	
		Planned output * Planned unit amount	60.977.498,22	58.287.314,01	55.597.130,19	52.906.946,92	50.216.763,08	277.985.652,42
	TOTAL	O.7 (unit: Hectare)	1.129.212,93	1.142.888,51	1.134.635,31	1.150.151,02	1.141.290,07	
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	60.977.498,22	58.287.314,01	55.597.130,19	52.906.946,92	50.216.763,08	
		Out of which needed to reach the minimum ringfencing	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
		Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

Intervention Code (MS)	I.30
Naam interventie	Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
Soort interventie	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
Gemeenschappelijke outputindicator	O.6. Aantal hectaren voor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Het aantrekkelijker maken van het agrarisch ondernemerschap voor de jonge landbouwer is gericht op heel Nederland. In heel Nederland is sprake van een toenemende vergrijzing van de populatie landbouwers, wat maakt dat er voor het gehele land een voldoende instroom van jonge landbouwers nodig is om de landbouw in Nederland vitaal en concurrerend te houden.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.36 Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht
R.6 Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Onderbouwing

Om de landbouw in Nederland vitaal en concurrerend te houden, is voldoende instroom van jonge landbouwers nodig (generatievernieuwing). Voor jonge landbouwers is het financieel problematisch om nieuwe economische activiteiten in de landbouwsector op te zetten en tot ontwikkeling te brengen. Jonge landbouwers hebben bij de start van hun bedrijf vaak te maken met hoge lasten, omdat in Nederland de grondprijs hoog is (hoogste in de EU) en de opstallen duur zijn. Voor zij-instromers zijn de overnamekosten in veel gevallen hoger, omdat zij in tegenstelling tot overnemers in familiaire kring een bedrijf meestal niet onder de marktwaarde kunnen kopen.

Extra inkomenssteun voor jonge landbouwers draagt bij aan een acceptabel inkomen voor jonge landbouwers, dat hen in combinatie met vestigingssteun beter in staat stelt om een bedrijf over te nemen, te starten en/of te verduurzamen. Met de koppeling aan de vestigingssteun richten we de extra

inkomenssteun voor jonge landbouwers op die jonge landbouwers die blijven, duurzame plannen hebben voor de toekomst en proberen we te voorkomen dat extra inkomenssteun weglekt naar de stoppende ouders. Het geheel van vestigingssteun, investeringssteun en gerichte extra inkomenssteun voor jonge landbouwers moet leiden tot stimulering van duurzame generatievernieuwing van de Nederlandse landbouw.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Complementariteit

De NSP-interventie BISS ligt ten grondslag aan de interventie voor aanvullende inkomenssteun aan de jonge landbouwer. Daarnaast ligt er een directe relatie met de NSP-interventie vestigingssteun voor jonge landbouwers.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary, the area and, when applicable, other relevant obligations

Steun en voorwaarden

De steun betreft een aanvulling voor de jonge landbouwer op de BISS. Het totale budget voor deze aanvullende steun bedraagt € 10 mln. op jaarbasis. De verplichting om een bedrag ter hoogte van minstens 3% van het budget van de directe betalingen te besteden aan jonge boeren (3% van € 717 mln. = € 21,5 mln.) wordt bereikt door € 11,5 mln. in te zetten voor vestigingssteun aan jonge boeren, aangevuld met steun voor investeringen.

Om te zorgen dat de aanvullende inkomenssteun ook daadwerkelijk bij jonge boeren terecht komt, is in de subsidievoorwaarden opgenomen dat de jonge landbouwer jonger dan 40 jaar is op 31 december van het jaar van aanvraag van de subsidie. En om te zorgen dat de steun doelgerichter wordt ingezet, wordt een onderscheid gemaakt tussen:

1. Jonge landbouwers die nog onder het oude regime van het GLB een top-up toegekend hebben gekregen en waarvan de vijfjaarsperiode nog niet is afgelopen. Deze groep zal op grond van overgangsrecht uitgefaseerd worden.
2. De nieuwe groep jonge landbouwers die een aanvraag hebben ingediend voor de vestigingssteun, en ook toegekend hebben gekregen. Dit is tevens de voorwaarde om in aanmerking te komen voor de top up.

De top-up zal verleend worden in de vorm van een lump sum ten bedrage van € 2.800 per jaar. Voorwaarde is dat de jonge landbouwer ook recht heeft op de BISS. Deze lump sum moet vooral als een extra tegemoetkoming (bonus) worden gezien bovenop de vestigingssteun. Omdat het bij de vestigingssteun om een substantieel groter bedrag gaat, zal deze steun het echte verschil maken, zodat jonge boeren zich vestigen door het overnemen van het bedrijf van de ouders of door een eigen bedrijf op te zetten. De top-up is dus veeleer als extra aanvulling hierop bedoeld.

Overige voorwaarden

- De jonge landbouwer is jonger dan 40 jaar op 31 december in het eerste jaar waarvoor de extra betaling wordt aangevraagd, is bedrijfshoofd, heeft zich voor het eerst gevestigd en beschikt over een adequate vakbekwaamheid of vaardigheden. Zie verder voor de definitie van jonge landbouwer hoofdstuk 4 van het NSP.
- De top-up jonge boeren wordt gekoppeld aan de vestigingssteun, die jonge boeren kunnen krijgen in pijler 2. Dit wil zeggen, dat alleen jonge boeren die vestigingssteun krijgen ook in aanmerking komen voor de ‘top-up’. Jonge landbouwers die eerder in de vorige GLB-periode al een top up hebben ontvangen, kunnen niet nog een keer voor de top-up in aanmerking komen.
- Voor de overige subsidievoorwaarden zij eveneens verwezen naar hoofdstuk 4 van het NSP onder de definitie van jonge landbouwer.

- Voor de jonge landbouwers die tijdens de voorgaande GLB-periode de vijfjaarsperiode nog niet volledig hebben benut, zal in overgangsrecht worden voorzien conform artikel 30, lid 2 van de SP Verordening. Deze groep jonge landbouwers ontvangen vanaf 2023 ook allemaal de lumpsum betaling.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))
N/A
7 Range and amounts of support
Beschrijving

De steun wordt verstrekt in de vorm van een uniform vastgesteld tarief als top-up op de BISS voor maximaal vijf jaar. Het tarief wordt berekend door op basis van een lumpsum per jaar.

Gemiddeld zijn bedrijven ongeveer 40 hectare groot in Nederland. € 2.800 betekent dan gemiddeld zo'n € 70 extra inkomenssteun per hectare.

8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention
Gedurende hoeveel jaar geeft de interventie steun aan jonge landbouwers? **5**
Welke voorwaarden worden toegepast voor de definitie van nieuwe vestiging?

- De jonge landbouwer heeft vestigingssteun ontvangen.

What form the support does take: **a lump-sum payment**
What is the amount of aid per hectare/lump-sum? **2800**
Stelt u een maximum vast wat betreft het aantal ha? J/N
☐ Ja ☒ Nee
Andere opmerkingen over drempels?

Past u continuïteit met de vorige regeling toe (betaling voor jonge landbouwers)?

Alleen daar waar het gaat om de ontvangers van een top-up onder het oude regime van het vorige GLB. Deze groep wordt uitgefaseerd.

Overige opmerkingen

9 WTO compliance
Groene doos
Punt 5 van bijlage 2 WTO
Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie betreft een aanvulling op de basis inkomenssteun voor jonge landbouwers. De inkomenssteun is gericht op duurzaamheid en niet gebaseerd op betalingsrechten. De steun wordt zonder tussenkomst van consumenten verleend en leidt niet tot prijsondersteuning van producenten.

11 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
	I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	Homogeen		R.36;

Explanation and Justification (including the flexibility)

I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

Het gekozen relatief lage eenheidsbedrag van € 2.800 per jaar past in de lijn om de inkomenssteun meer doelgericht te maken door deze te koppelen aan de vestigingssteun. De lumpsum sluit ook aan bij de gemiddelde hoogte van de huidige aanvullende inkomenssteun, die via deze regeling wordt uitgefaseerd. Gemiddeld zijn bedrijven ongeveer 40 hectare groot in Nederland. € 2.800 betekent dan gemiddeld zo'n € 70extra inkomenssteun per hectare. Dat komt neer op ongeveer een kwart van de basispremie plus herverdelingspremie voor de eerste 40 hectares van € 275 (€ 221 + € 54). Extra inkomenssteun draagt bij aan een acceptabel inkomen voor jonge landbouwers, doch het zwaartepunt daarbij zal liggen op het bijdragen in de hoge kosten die gepaard gaan met het overnemen, starten en/of verduurzamen van een bedrijf via vestigings- en investeringssteun. Over 5 jaar betekent dit een extra inkomenssteun van € 14.000 onafhankelijk van de bedrijfsomvang. Hiermee bewerkstellen we ook enig herverdelend effect, zodat heel grote bedrijven niet al deze inkomenssteun wegkapen van de gemiddelde gezinsbedrijven. Nederland zal de ontwikkelingen monitoren en voor vervolgjaren mogelijk de outputs en de eenheidsbedragen naar bevind van zaken aanpassen.

12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
	I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	Planned unit amount	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	
		Minimum Amount for the Planned unit amount	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	
		O.6 (unit: Hectare)	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	
		Planned output * Planned unit amount	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	50.000.020,00
	TOTAL	O.6 (unit: Hectare)	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	
		Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	

		under article 27) (Union contribution)						
		Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare
I.31 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving

Intervention Code (MS)	I.31
Naam interventie	Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving
Soort interventie	Eco-scheme(31) - Schemes for the climate, the environment and animal welfare / Art. 31(7)(b) - Compensatory payment
Gemeenschappelijke outputindicator	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden die profiteren van ecoregelingen

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	Beschrijving
NL	Nederland
NLZ	Extra-Regio NUTS 1

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De eco-regeling wordt opgezet als een puntensysteem met drie lagen:

a) Bepalen van het maximale subsidiebedrag. Dit wordt geprogrammeerd voor alle landbouwgrond in Nederland en er is potentieel 100% overlap tussen de hectaren directe inkomenssteun en de hectaren eco-regeling. De verwachting is echter dat ca. 70% van de deelnemers bij de basisbetaling tevens deelnemen aan de ecoregeling.

b) Puntensysteem: om in aanmerking te komen voor de eco-regeling behoort een begunstigde minimaal een aantal punten te halen voor de doelen klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap.

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag: binnen de eco-regeling wordt een set van activiteiten mogelijk gemaakt. De begunstigde kan, mits hij of zij voldoet aan de instapeis, het puntensysteem, voor het verantwoorden van het subsidiebedrag kiezen welke activiteiten hij of zij op zijn of haar bedrijf uitvoert.

De eco-regeling wordt geprogrammeerd als een nationaal systeem met gebiedsgerichte accenten. Voor het bepalen van het maximale subsidiebedrag per begunstigde wordt de eco-regeling geprogrammeerd voor alle landbouwgrond in Nederland en er is op bedrijfsniveau vrijwel 100% overlap tussen de hectaren basis inkomenssteun en de hectaren eco-regeling. Echter, voor de doelen klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap zijn regionale verschillen wenselijk. De opgaven voor deze doelen in gebieden in Nederland kent namelijk grote verschillen. Een keuze voor centrale invulling van een puntensysteem met regionale accenten zorgt voor samenhang en balans qua doelen, acties en waardering daarvan.

Wegingsfactoren voor regionale accenten in klimaat en leefomgeving-doelen zijn landschapstype, bedrijfstak, grondsoort, specifieke urgenties in relatie tot Europese regelgeving (zoals opgenomen in bijlage 13 van de Strategisch Plan Verordening), ruimtelijke situering en dekkingsgraad.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Een leefbaar landbouwinkomen en de veerkracht van de landbouwsector in de hele Europese Unie ondersteunen om de voedselzekerheid en de landbouwdiversiteit op lange termijn te vergroten en de economische duurzaamheid van de landbouwproductie in de Europese Unie te waarborgen
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

CAP AREAS OF ACTION Code + Description
AOA-A climate change mitigation, including reduction of GHG emissions from agricultural practices, as well as maintenance of existing carbon stores and enhancement of carbon sequestration
AOA-B climate change adaptation, including actions to improve resilience of food production systems, and animal and plant diversity for stronger resistance to diseases and climate change
AOA-C protection or improvement of water quality and reduction of pressure on water resources
AOA-D prevention of soil degradation, soil restoration, improvement of soil fertility and of nutrient management [and soil biota]
AOA-E protection of biodiversity, conservation or restoration of habitats or species, including maintenance and creation of landscape features or non-productive areas
AOA-F actions for a sustainable and reduced use of pesticides, particularly pesticides that present a risk for human health or environment
AOA-G actions to enhance animal welfare or address antimicrobial resistance

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.14 Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.19 Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.29 Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw
R.31 Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde
R.34 Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

De eco-regeling wordt opgezet als een puntensysteem met drie lagen:

a) Bepalen van het maximale subsidiebedrag. Dit wordt geprogrammeerd voor alle landbouwgrond in Nederland en er is potentieel 100% overlap tussen de hectaren directe inkomenssteun en de hectaren eco-regeling. De verwachting is echter dat ca. 70% van de deelnemers bij de basisbetaling tevens deelnemen aan de ecoregeling.

b) Puntensysteem: om in aanmerking te komen voor de eco-regeling behoort een begunstigde minimaal een aantal punten te halen voor de doelen klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap.

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag: binnen de eco-regeling wordt een set van activiteiten mogelijk gemaakt. De begunstigde kan, mits hij of zij voldoet aan de instapeis, het puntensysteem, voor het verantwoorden van het subsidiebedrag kiezen welke activiteiten hij of zij op zijn of haar bedrijf uitvoert.

De ecoregeling wordt ingezet om de omslag naar toekomstbestendig boeren te bevorderen te stimuleren landbouwpraktijken uit te voeren die primair bijdragen aan vijf subdoelen: klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap.

De ecoregeling heeft als doel de basiskwaliteit klimaat en leefomgeving in Nederland te versterken, en sluit aan bij de voorgenoemde behoeften. Het invullen van een landbouw die meer in dienst staat van klimaat en leefomgeving zal een hoge mate van diversiteit in agrarische bedrijfsvoering kennen. Sommige ondernemers zullen zich richten op voedselproductie voor de lokale markt en multifunctionaliteit met lokale partners, terwijl anderen mogelijkheden zien om naar de wereldmarkt te exporteren; veel ondernemers zullen beide benaderingen combineren. Om een landbouw voor klimaat en leefomgeving te laten slagen, is het belangrijk om een reeks mogelijke landbouwpraktijken te ondersteunen en het eigenaarschap van boeren te ondersteunen op hun weg naar een duurzame landbouw. Uitgangspunt bij het ondersteunen van dit eigenaarschap is een verschuiving van basispremie naar doelgerichte betalingen, met flexibiliteit voor de boer en zijn of haar omgeving om hun eigen weg naar duurzaamheid te kiezen. De ecoregeling dient dit doel, gelijktijdig als de ecoregeling daadwerkelijk een bijdrage levert aan de bovengenoemde behoeften. De ecoregeling wordt daardoor primair ingericht zodat in principe alle landbouwers met hulp ervan een stap kunnen maken voor een meer toekomstbestendige landbouw.

Het karakter van een puntensysteem is dat het integraal doelen invult. Het puntensysteem combineert namelijk doelvoorschrift (doelen/subdoelen) met maatregelvoorschrift (activiteit). Het is een systeem dat doelgerichte betalingen combineert met een verantwoording naar de WTO-regels met betrekking tot het tegengaan van overcompensatie. De invulling van doelen is flexibel voor de begunstigde, en daarnaast dragen activiteiten die een begunstigde onderneemt bij aan meerdere doelen. Het primaire doel is het versterken van de basiskwaliteit voor klimaat en leefomgeving.

Zoals in de volgende paragraaf wordt toegelicht, dragen activiteiten bij aan meerdere resultaatindicatoren. Het is echter mogelijk om per beoogde eco-activiteit een primaire resultaatindicator aan te wijzen. In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven op welke resultaatindicator elke activiteit wordt geprogrammeerd. Dit maakt het mogelijk om alleen resultaten te rapporteren op de hectares per activiteit waar daadwerkelijk een beheeractiviteit plaatsvindt.

nr	Maatregel	Primaire resultaat-indicator
		Indicator
Hoofdteelt		
1	Rustgewassen als hoofdteelt minimaal 1 op 3 (perceel)	R 19
2	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 september)	R 19
3	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 november)	R 19
4	Eiwithoudende gewassen als hoofdteelt	R 19
5	Akkerbouw, gewas uit lijst meerjarige gewassen > 18 mnd op perceel	R 14
6	Langjarig grasland (> 5 jaar)	R 14
7	Bufferstrook met kruiden	R 31
8	Gras/klaver	R 14
9	Grasland met kruiden	R 14
10	Strokenteelt, minimaal 10 stroken in een combinatie van minimaal 5 stroken met 5 verschillende gewascodes van minimaal 3 en max 24 m	R 19
11	Natte teelt	R 14
12	Mengteelt	R 19
13	Kleinschalig perceel (<2ha) voor meer dan 60% omzoomd	R 34
Bodemgewas		
14	Onderzaai vanggewas	R 19
15	Bedekt houden percelen (waaronder niet productief rustgewas) tot 1 maart. Onderwerken zonder gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen.	R 14
16	Graszode wordt mechanisch onder gewerkt zonder voorafgaand gebruik van herbiciden	R 19
17	Permanente groenbedekking (direct zaaien in groenbemester, bedekt tot de oogst van de hoofdteelt)	R 14
Teelt maatregelen		
18	Biologische bestrijding (bijv steriele mannetjes, nematoden, feromonen)	R 19
Vee maatregelen		
19	Maximaal 1,5 GVE graasdieren per ha grasland op bedrijf en minimaal 10 GVE op bedrijf	R 31
20	Verlengde weidegang 1500 uur	R 31
21	Verlengde weidegang 3000 uur	R 31
Niet productief landbouwgrond		
22	Houtig element (heg, haag, struweel) is in stand gehouden	R 34
23	Houtig element is aanwezig (overige houtige elementen)	R 34
24	Water element ecologisch schonen. Het element is na 15 juni voor 25% tot 75% geschoond, in vakken van minimaal 15m of eenzijdig.	R 31
25	Niet productieve akker(rand) minimaal 12 maanden (rand minimaal 3m)	R 31
Duurzaam bedrijf		
26	Biologische bedrijf (SKAL)	R 29

Bij de ecoregeling voor klimaat en leefomgeving zijn twee elementen specifiek van toepassing:

- Controleregime;
- Outputindicator versus resultaatindicator.

Controleregime

In Nederland is het bij het opstellen van subsidies verplicht om gebruik te maken van het Raamwerk voor Uitvoering van Subsidies (RUS) en het Uniform Subsidiekader (USK). Het RUS/USK is een effectieve strategie om de NSP-interventies uit te voeren en doelen te halen. Het helpt om processen te stroomlijnen en beleidsmatige keuzes te maken of een interventie wel of niet efficiënt uitvoerbaar en controleerbaar is. Het RUS/USK ondersteunt tevens het maken van een keuze voor welk handhavings- en controleregime van toepassing is.

Het doel van het handhavings- en controleregime dat voor het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid van toepassing is, is om rechtmatigheid te borgen en om de nationale en EC doelen te halen. Nederland richt de processen zo in om prestaties te halen, naleving te stimuleren en om onrechtmatigheden te voorkomen. Daarnaast wordt gestreefd naar efficiency en minder uitvoeringskosten. Programmatisch handhaven maakt daar onderdeel van uit.

De volgende principes staan centraal:

- Meer sturen op het behalen van de doelen
- Menselijke maat
- Digitale controles waar mogelijk en data gedreven controles en gecombineerde programmatische handhaving van interventies waar mogelijk
- Sancties zijn proportioneel (in verhouding van aangevraagd subsidiebedrag), maar wel afschrikwekkend indien het verantwoord vertrouwen wordt geschaad

Het betaalorgaan heeft voor alle beoogde subsidiabele activiteiten een risicoanalyse gemaakt, en deze beoordeeld op controleerbaarheid en verifieerbaarheid. De activiteiten zijn beoordeeld met een aanvaardbaar risico. Op basis van subsidiebedrag en risico, wordt bij de ecoregeling primair gekozen voor RUS/USK niveau 1: Subsidieverstrekking wordt gekenmerkt door een eenmalig contactmoment tussen de aanvrager en de uitvoering. De beoordeling is eenvoudig en vindt bij voorkeur geautomatiseerd plaats. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Outputindicator versus resultaatindicator

De ecoregeling wordt geprogrammeerd voor alle hectaren van een bedrijf, voor alle deelnemende bedrijven. De prognose is dat circa 80% van het landbouwareaal in aanmerking komt voor de outputindicator O.8 'Aantal eenheden hectaren voor ecoregelingen', dat wil zeggen circa 1,4 mln hectare. Echter, deze outputindicator geeft niet aan op hoeveel hectaren landbouwgrond daadwerkelijk een eco-activiteit plaatsvindt, en tot welke resultaatindicator deze bijdraagt. Daarom is bij de eco-regeling, zoals toegelicht bij het onderdeel resultaatindicatoren, tevens een prognose gemaakt van de verwachte bijdrage per activiteit. Deze bijdrage kan in sommige gevallen terugkomen bij meerdere activiteiten, en daarnaast kunnen bijdragen van verschillende activiteiten voor hetzelfde doel cumuleren met activiteiten in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (art. 70). Bij rapportages over resultaatindicatoren bij de eco-regeling zal cumulatie worden tegengegaan, en dus de hectare die meetelt voor één resultaatindicator maar 1x worden geteld. In de onderstaande tabel is aangegeven welke resultaten voor 2023 zijn geprognotiseerd.

R-indicator	Naam indicator	
		Oppervlakte (Ha)
Hoofdteelt		
R 14	Koolstofopslag in bodems en biomassa	725600
R 19	Verbetering en bescherming van de bodem	552000
R 29	Ontwikkeling van de biologische landbouw	70000
R 31	Instandhouding van habitats en soorten	28500
R 34	Behoud van landschapselementen	16750

Precisielandbouw wordt meegenomen als activiteit binnen de ecoregeling, wanneer verificatie via geotagging mogelijk is.

Description of commitments for eco-scheme

In dit onderdeel worden de drie lagen van de ecoregeling voor klimaat en leefomgeving nader toegelicht. De drie lagen zijn: :

a) Het bepalen van het maximale subsidiebedrag: de beschikking.

b) Subsidiabiliteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem. (zie tekstvak hieronder)

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag.

a) Het bepalen van het maximale subsidiebedrag: de beschikking:

Bij de ecoregeling staat een optimale invulling centraal. Daarbij wordt getoetst in welke mate de invulling bijdraagt aan een klimaat en leefomgeving, en een stimulans geeft aan het gevoel van eigenaarschap van landbouwers voor een klimaatvriendelijke kringlooplandbouw. De invulling behoort ook op de lange-termijn, minimaal tot 2030, robuust en EU-conform te zijn. Daarnaast dient het systeem lage administratieve en uitvoeringslasten te hebben. De ecoregeling is bedoeld om het peloton van landbouwers een stap te laten maken richting een landbouw die beter is afgestemd op klimaat en leefomgeving. Daarbij is het van belang dat vooraf duidelijk is wat de hoogte van de maximale betaling zal zijn. Ook is het van belang dat de betaling een weerspiegeling is van de inspanning die een landbouwer doet op zijn gehele bedrijf. Daarom is gekozen voor een vast hectarebedrag, voor alle hectares op een (groep van) bedrij(f)(ven). Zo wordt een vast en voorspelbaar budget voor landbouwers gegarandeerd, en in de beschikking opgenomen. De ecoregeling voorziet in drie mogelijke eenheidsbedragen: brons, zilver en goud. Landbouwers die vervolgens veel meer activiteiten uitvoeren dan anderen, kunnen op een hoger niveau uitbetaald krijgen. Het niveau van betaling wordt bepaald op basis van de subsidiabele waarde (zie verantwoorden van het subsidiebedrag) van activiteiten, nadat is voldaan aan de subsidiabliteitsvoorwaarden, inclusief puntensysteem. Om te kunnen borgen dat er voor alle deelnemers tenminste een minimale betaling kan worden gegarandeerd, wordt de ecoregeling gepland op het zilveren niveau van inspanning. Het bronzen tarief is in beeld voor landbouwers die niet de zilveren inspanning kunnen leveren. Het gouden tarief is beschikbaar voor boeren die meer willen doen dan de standaard.

De landbouwer geeft voor de start van het beheerjaar zijn of haar voorgenomen eco-activiteiten aan, door het indienen van een deelnamemelding. In het najaar van het beheerjaar wordt een betaalverzoek ingediend, dat tevens diens als officiële aanvraag. Daarop wordt aangegeven welke eco-activiteiten zijn uitgevoerd. Op basis van het betaalverzoek wordt bepaald of de landbouwer in aanmerking komt voor uitbetaling van de eco-regeling en het niveau van de vergoeding; brons, zilver of goud. Dit wordt bepaald op basis van de optelsom van subsidiabele activiteiten, mits wordt voldaan aan de subsidiabiliteitseisen (echte landbouwer, subsidiabele landbouwgrond en puntensysteem), nadat eventuele ongeoorloofde financiering van de maximumsubsidie bij de ecoregeling is afgetrokken EN de landbouwer voldoende activiteiten heeft uitgevoerd uit de lijst van potentiële activiteiten om de betaling te kunnen verantwoorden. Landbouwbedrijven die op basis van SKAL-certificaat volledig biologisch zijn, worden een vergoeding op het niveau goud toegekend. Voor bedrijven die gedeeltelijk biologisch zijn geldt dat voor de landbouwgrond die onder het SKAL-certificaat vallen, automatisch het niveau goud wordt berekend. Om daadwerkelijk voor dit betalingsniveau in aanmerking te komen, behoort ook het niet-

biologische areaal subsidiabele landbouwgrond in aanmerking komen voor een vergoeding op het niveau goud.

b) Subsidiabiliteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem:
Zie tekstvak hieronder.

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag:
Elk jaar dient landbouwer, voorafgaand aan het beheerjaar een deelnamemelding in dat hij of zij wil meedoen met de ecoregeling, en in oktober/november van het beheerjaar een betaalverzoek in, waarin is opgenomen op hoeveel hectare activiteiten die zijn opgenomen in de ecoregeling, zijn uitgevoerd. Nadat is getoetst of de landbouwer voldoet aan de subsidiabiliteitsvoorwaarden, wordt beoordeeld of de waarde van de activiteiten samen, voldoende is om te verantwoorden dat de subsidie wordt uitbetaald. Aan de hand van deze verantwoording (en veld- en administratieve controles) wordt gecontroleerd op welke en hoeveel hectares er welke beheeractiviteiten in het beheerjaar correct zijn uitgevoerd. Op dat moment wordt ook bepaald of wijzigingen hebben plaatsgevonden, zonder dat dit afbreuk heeft gedaan aan de doelstelling van de regeling. Het maximale subsidiebedrag waar een begunstigde aanspraak op kan maken is bepaald door een eenheidsbedrag per hectare beheerde landbouwgrond, onderverdeeld in goud, zilver en brons. Dit maximumsubsidiebedrag wordt uitbetaald wanneer is aangetoond dat de begunstigde voldoende activiteiten heeft uitgevoerd om het subsidiebedrag te verantwoorden

In onderstaande tabel is af te lezen welke landbouwpraktijken mogelijk gaan worden in de ecoregeling, inclusief de maximale vergoeding per activiteit en hectare, zoals deze voor de verantwoording wordt toegepast.

nr	Maatregel	Maximaal Tarief per ha excl transactiekosten 20% (A)
Hoofdteelt		
1	Rustgewassen als hoofdteelt minimaal 1 op 3 (perceel)	€ 324,00
2	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 september)	€ 223,00
3	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 november)	€ 251,00
4	Eiwithoudende gewassen als hoofdteelt	€ 2.687,00
5	Akkerbouw, gewas uit lijst meerjarige gewassen > 18 mnd op perceel	€ 829,00
6	Langjarig grasland (> 5 jaar)	€ 202,00
7	Bufferstrook met kruiden	€ 160,00
8	Gras/klaver	€ 0,00
9	Grasland met kruiden	*€ 33,65*
10	Strokenteelt, minimaal 10 stroken in een combinatie van minimaal 5 stroken met 5 verschillende gewascodes van minimaal 3 en max 24 m	€ 257,00
11	Natte teelt	-
12	Mengteelt	*€ 50,00*
13	Kleinschalig perceel (<2ha) voor meer dan 60% omzoomd	*€ 300,00*
Bodemgewas		
14	Onderzaai vanggewas	€ 372,00
15	Bedekt houden percelen (waaronder niet productief rustgewas) tot 1 maart. Onderwerken zonder gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen.	€ 1.304,00
16	Graszode wordt mechanisch onder gewerkt zonder voorafgaand gebruik van herbiciden	€ 105,00
17	Permanente groenbedekking (direct zaaien in groenbemester, bedekt tot de oogst van de hoofdteelt)	€ 703,00
Teelt maatregelen		
18	Biologische bestrijding (bijv steriele mannetjes, nematoden, feromonen)	*€ 200,00*
Vee maatregelen		
19	Maximaal 1,5 GVE graasdieren per ha grasland op bedrijf en minimaal 10 GVE op bedrijf	€ 576,00
20	Verlengde weidegang 1500 uur	*€ 50,00*
21	Verlengde weidegang 3000 uur	*€ 100,00*
Niet productief landbouwgrond		
22	Houtig element (heg, haag, struweel) is in stand gehouden	€ 9.076,39
23	Houtig element is aanwezig (overige houtige elementen)	-
24	Water element ecologisch schonen. Het element is na 15 juni voor 25% tot 75% geschoond, in vakken van minimaal 15m of eenzijdig.	€ 600,00
25	Niet productieve akker(rand) minimaal 12 maanden (rand minimaal 3m)	€ 4.319,69
Duurzaam bedrijf		
26	Biologische bedrijf (SKAL)	-

Indien de totale waarde aan eco-activiteiten onvoldoende is om een betaling te verantwoorden (lager dan het niveau brons), zal er geen subsidie worden uitbetaald. Daarnaast, wanneer een landbouwer voldoet aan de subsidiariteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem, kan de aanvrager in aanmerking komen voor een vergoeding op het niveau van brons, zilver, of goud. Dit is afhankelijk van of hij of zij het niveau kan

verantwoorden door voldoende activiteiten uit te voeren, nadat eventuele ongeoorloofde cumulatie van de vergoeding is afgetrokken. In de onderstaande tabel is een rekenvoorbeeld gegeven.

Bedrijf van 50 hectare Grasland met kruiden, 35 hectare Houtige elementen, 0,75 hecare		
Waarde	Maximaal subsidiebedrag	Waarde uitgevoerd beheer
Brons	(50* 100) 5.000	(35* 33,65 en 0,75*9.076,39) 7.985,04
Zilver	(50* 150) 7.500	(35* 33,65 en 0,75*9.076,39) 7.985,04
Goud	(50* 200) 10.000	(35* 33,65 en 0,75*9.076,39) 7.985,04

In dit rekenvoorbeeld heeft de landbouwer voldoende activiteiten ondernomen om in aanmerking te komen voor een betaling op het niveau zilver, en krijgt hij of zij €7.500 uitbetaald.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary, the area and, when applicable, other relevant obligations

b) Subsidiabiliteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem:

De ecoregeling voor klimaat en leefomgeving is primair ontwikkeld voor activiteiten op bouw- en grasland, die een toekomstbestendige landbouw bevorderen, inclusief permanent niet-productief areaal dat vanaf 2023 deel uitmaakt van de definitie landbouwgrond (houtopstanden, poelen, oevers en sloten). De ecoregeling is ook toepasbaar voor permanente teelten. De ecoregeling kent drie instapcriteria:

1. Landbouwers of groepen van landbouwers, waarbij alle landbouwers afzonderlijk voldoen aan de definitie echte landbouwer;
2. De eco-activiteiten vinden plaats op landbouwgrond;
3. De landbouwer heeft voldoende activiteiten uitgevoerd om te voldoen aan het voor zijn of haar gebied van toepassing zijnde het puntensysteem.

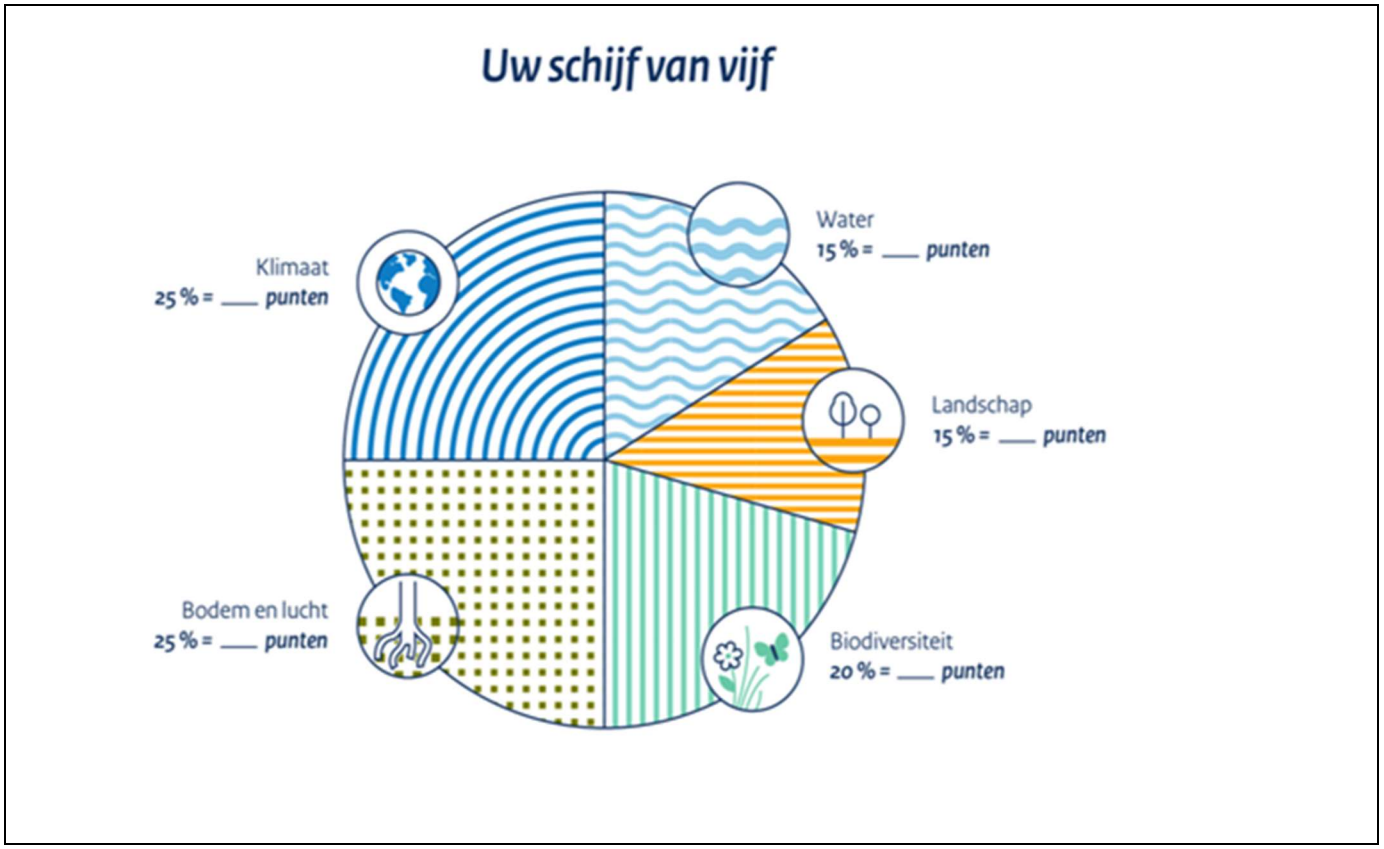
Toelichting puntensysteem:

Om voor de ecoregeling in aanmerking te komen dient de landbouwer op de landbouwgrond waar hij of zij het beheer over voert, activiteiten uit te voeren die een bijdrage leveren aan de vijf doelen: klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap. Het aantal punten wat een landbouwer minimaal behoort te halen is afhankelijk van de hoeveelheid landbouwgrond die hij of zij in beheer heeft. Per hectare worden punten toegekend die gebaseerd zijn op op de bijdrage aan de vijf doelen (zie onderstaande tabel). Met het puntensysteem wordt gestuurd op de doelen door met een wegingsfactor te werken die aangeeft hoe groot de bijdrage van een activiteit is per doel. De wegingsfactoren per activiteit zijn opgesteld op basis van een onafhankelijke wetenschappelijke expertanalyse onder leiding van Wageningen Universiteit en zijn/worden tevens gevalideerd in pilots/praktijkproeven waarbij landbouwers hun bouwplan invullen. De landbouwer behoort zowel in totaal een minimum aantal punten te behalen, als per doel. Het aantal te behalen punten per doel kan per gebied verschillen, afhankelijk van de opgaven in een gebied. Het is dus niet voldoende als ten aanzien van alle doelen activiteiten worden uitgevoerd, maar het is ook van belang dat tenminste x% van de activiteiten bijdragen aan doel a, y% aan doel b, etc. In de onderstaande tabel zijn alle activiteiten, en hun bijdrage per doel opgenomen. Op basis van de implementatietoets, uitgevoerd door het betaalorgaan, is geconstateerd dat niet alle activiteiten in 2023 voldoende controleerbaar en verifieerbaar zijn. In de tabel is daarom ook een kolom opgenomen die aangeeft met welke activiteiten in 2023 wordt gestart, en welke nadien worden ingevoerd, wanneer deze voldoen aan de voorwaarde dat ze controleerbaar en verifieerbaar zijn.

nr	Maatregel	Doelbereik (A) 1 = een kleine bijdrage; 2 = een redelijke bijdrage; 3 = een grote bijdrage; en 4 = een zeer grote bijdrage						Jaar
		Max totaal # punten	Klimaat (D)	Bodem en lucht (E)	Water (E)	Landschap (F)	Biodiversiteit (F)	
Hoofdteelt								
1	Rustgewassen als hoofdteelt minimaal 1 op 3 (perceel)	14	4	4	4	1	1	2023
2	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 september)	12	2	4	2	1	1	2023
3	Vroeg ras rooigewas (oogsten < 1 november)	8	0	2	3	0	0	2023
4	Eiwithoudende gewassen als hoofdteelt	7	3	0	2	1	1	2023
5	Akkerbouw, gewas uit lijst meerjarige gewassen > 18 mnd op perceel	14	4	4	4	1	1	2023
6	Langjarig grasland (> 5 jaar)	11	4	3	4	0	0	2023
7	Bufferstrook met kruiden	16	0	4	0	3	3	na 2023
8	Gras/klaver	14	4	0	4	1	1	na 2023
9	Grasland met kruiden	15	2	1	4	2	2	2023
10	Strokenteelt, minimaal 10 stroken in een combinatie van minimaal 5 stroken met 5 verschillende gewascodes van minimaal 3 en max 24 m	8	0	2	2	2	2	2023
11	Natte teelt	8	3	0	0	1	2	2023
12	Mengteelt	4	0	0	2	1	1	na 2023
13	Kleinschalig perceel (<2ha) voor meer dan 60% omzoomd	7	0	0	0	4	3	na2023
Bodemgewas								
14	Onderzaai vanggewas	6	2	1	1	1	1	2023
15	Bedekt houden percelen (waaronder niet productief rustgewas) tot 1 maart. Onderwerken zonder gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen.	10	2	3	3	1	1	2023
16	Graszode wordt mechanisch onder gewerkt zonder voorafgaand gebruik van herbiciden	7	0/1	2	3	1	0	na 2023
17	Permanente groenbedekking (direct zaaien in groenbemester, bedekt tot de oogst van de hoofdteelt)	13	3	4	4	1	1	na 2023
Teelt maatregelen								
18	Biologische bestrijding (bijv steriele mannetjes, nematoden, feromonen)	13	0	1	4	1	3	2023
Vee maatregelen								
19	Maximaal 1,5 GVE graasdieren per ha grasland op bedrijf en minimaal 10 GVE op bedrijf	11	4	0-4	3	0	0	na 2023
20	Verlengde weidegang 1500 uur	6	2	0	3	1	0	2023
21	Verlengde weidegang 3000 uur	11	3	0	4	2	0	2023
Niet productief landbouwgrond								
22	Houtig element (heg, haag, struweel) is in stand gehouden	13	4	0	2	4	3	2023
23	Houtig element is aanwezig (overige houtige elementen)	13	4	0	2	4	3	2023
24	Water element ecologisch schonen. Het element is na 15 juni voor 25% tot 75% geschoond, in vakken van minimaal 15m of eenzijdig.	11	0	4	0	1	3	na 2023
25	Niet productieve akker(rand) minimaal 12 maanden (rand minimaal 3m)	9	2	0	4	1	2	2023
Duurzaam bedrijf								
26	Biologische bedrijf (SKAL)	17	4	2	4	1	2	2023

Voorafgaand aan het jaar waarin de activiteiten van de ecoregeling worden uitgevoerd, geeft de landbouwer aan dat hij of zij wil deelnemen, inclusief de beoogde activiteiten. Dit wordt gedaan op perceelsniveau in het systeem van de Gecombineerde Opgave. Er wordt de landbouwer een voor zijn of haar gebied toegesneden keuzemenu getoond en er wordt een indicatie gegeven of de met door de landbouwer geplande activiteiten aan de voorwaarden van de ecoregeling wordt voldaan. Gedurende het beheerjaar kan de landbouwer activiteiten wijzigen. In oktober/november van het beheerjaar wordt een betaalverzoek ingediend, waarna het betaalorgaan toetst of de landbouwer voldoet aan de instapeis puntensysteem om in aanmerking te komen voor een betaling binnen de ecoregeling.

In het onderstaande voorbeeld is aangegeven hoe de ‘schijf van vijf’ er voor een gebied uit kan zien. De landbouwer behoort daarbij minimaal in procent van het totale aantal punten, gekoppeld aan de oppervlakte van zijn of haar bedrijf, te behalen, zowel in totaal als per doel. In het voorbeeld behoort de landbouwer voor klimaat minimaal 25%, bodem en lucht 25%, water 15%, landschap 15% en biodiversiteit minimaal 20% te behalen. Bij een bedrijf van 50ha, met 3 punten per ha behoort de agrariër in totaal 150 punten te behalen EN minimaal per onderdeel klimaat 38, bodem en lucht 38, water 23, landschap 23 en biodiversiteit 30 te behalen behoort te halen. Indien de begunstigde zowel in totaal als per onderdeel voldoende punten heeft, voldoet deze aan de instapeis en komt hij of zij in aanmerking te komen voor subsidie.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

List of relevant GAEC and SMR

Code	Beschrijving
GAEC04	Establishment of buffer strips along water courses
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features.Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow. Where a farmer commits to devote at least 7% of his/her arable land to non-productive areas and features, including land lying fallow, under an enhanced eco-scheme in accordance with Article 28(5a), the share to be attributed to compliance with this GAEC shall be limited to 3%.Minimum share of at least 7% of arable land at farm level if this includes also catch crops or nitrogen fixing crops, cultivated without the use of plant protection products, of which 3% shall be land lying fallow or non-productive features. Member States should use the weighting factor of 0,3 for catch crops.Retention of landscape features.Ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season.As an option, measures for avoiding invasive plant species
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR04	Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna: Article 6(1) and (2)
SMR05	Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, laying down procedures in matters of food safety: Articles 14 and 15,

	Article 17(1) and Articles 18, 19 and 20
SMR11	Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes: Article 4

List of relevant mandatory national standards

Voor het bepalen van de baseline voor de berekening van vergoeding is achting genomen van:

- art. 3:78 lid 1 in samenhang met de art. 3:78a t/m 3:83 Activiteitenbesluit milieubeheer (gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. teeltvrije zone)
- art. 20 lid 1 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden in samenhang met art. 55, eerste en tweede volzin van Vo. 1107/2009 (overtreding van de verordening)
- art. 4b Besluit gebruik meststoffen (Vernietigen graszode)
- art. 2.16 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Verplichting weer omzetten naar blijvend grasland)
- art. 2.15 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Blijvend grasland in Natura 2000-gebieden)
- art. 11.129 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod houtopstanden te vellen zonder herbeplanting, m.u.v. periodiek vellen griend- en hakhout);
- art. 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 6, onderdeel B, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels aanwezig zijn)

In de bijlage bij hoofdstuk 3.1.2. is per activiteit de baseline toegelicht. De baseline wordt aangepast, bij wijziging van regelgeving.

Link between GAEC, SMR and national standards with the eco-scheme (explain how the eco-scheme goes beyond the baseline, notably for SMR and national standards)

In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven welke baseline van toepassing zijn voor het bepalen van de vergoeding, en waarvoor dus geen vergoeding wordt gegeven. De vergoeding bestaat uit inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten die verder gaan dan de voor de activiteit relevante baseline. De maximale vergoedingen, zoals toegepast voor activiteiten bij de ecoregeling zijn altijd lager of gelijk dan de maximale vergoedingen die volgen uit de berekeningsmethode. Wanneer er sprake is van een overtreding van een conditionaliteit die als basis dient voor een maximale vergoeding bij een activiteit binnen de ecoregeling, wordt daar waar deze overtreding van toepassing is, geen vergoeding betaald voor de eco-activiteit.

	begrenzing	Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte.	Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.	Minimaal f% tot maximaal g% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks, in de periode x tot y geschoond danwel geschoond en gemaaid danwel gemaaid x	Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd.	Jaarlijks is vanaf datum x op minimaal f% tot maximaal g% van de eenheid of het leefgebied onder beheer geschoond waarbij de bagger vanuit het waterelement op aangrenzende landbouwgrond gespoten	Jaarlijks onderhoud: handhaven verschijningsvorm.
RBE4	Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn)				x		
RBE5	Verordening (EG) 178/2002 (Hygiënevoorschriften voor voedsel en voer)		x				
RBE11	98/58/EEG (Bescherming Landbouwhuisdi	x					
GLMC4	Aanleg van bufferstroken langs waterlopen		x				

7 Range and amounts of support
Beschrijving

Berekeningsmethode

De berekeningswijze voor vergoedingen is gelijk aan de berekeningswijze tijdens eerdere GLB-periodes, en is gelijk voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (art 70 SPV). Deze berekeningswijze is in 2021 geactualiseerd. In bijlage Eco1a zijn de methodiek en referenties van de berekeningen toegelicht, in bijlage Eco1b is de berekeningswijze toegelicht voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Daarnaast zijn er voor de ecoregeling twee specifieke analyses gemaakt. Deze zijn toegevoegd als bijlage Eco1 en Eco3.

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten. Voor de inkomstenderving is uitgegaan van de productiederving als gevolg van het uitvoeren van beheermaatregelen, de toename van arbeid en het saldo van exploitatie (opbrengsten minus kosten) van alle gewassen die door de beheermaatregelen worden beïnvloed. De inkomstenderving als gevolg van de ecoregeling wordt berekend aan de hand van gegevens van het praktijkonderzoek. Daarbij wordt de situatie met een beheersubsidie vergeleken met een referentiebedrijf onder optimale omstandigheden. Nederland is een vrij klein land, waardoor er voor gekozen is dit als één regio te zien, met een referentiebedrijf per grondgebruik. Wel heeft Nederland voor bouwland verschillende vergoedingen voor klei- en zandgrond. De berekende vergoeding neemt alleen kosten in beschouwing die verder gaan dan de baseline. De vergoedingen worden door een onafhankelijk werkgroep namens het betaalorgaan berekend. Gegevens worden altijd op actuele onderzoeksgegevens gebaseerd en de berekeningen worden altijd doorgesproken met de onderzoekswereld. Voor het NSP is een technisch-economische werkgroep (TEWG) ingesteld die minimaal 1x per jaar de vergoedingen toetst aan de wetenschappelijke onderbouwingen waarmee een onafhankelijke wetenschappelijke toets geformaliseerd is.

De TEWG bestaat uit vertegenwoordigers van Wageningen University & Research, te weten: WEnR, WEcR en ASG, PPO. Deze TEWG adviseert het betaalorgaan op welke wijze de tarieven in de rekensystemen voor de vergoedingen moeten worden aangepast. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de wetenschappelijke gegevensverzamelingen van Wageningen UR. Deze gegevensverzameling is in 2021 geactualiseerd. De herziende tarieven zijn gebaseerd op twee jaarlijks gemiddelde. Gekozen is voor een twee jaarlijks gemiddelde om de invloed van sterke prijsfluctuaties op de vergoedingen te verminderen. Voor arbeid geld het tarief zoals vermeld in de CAO Bosbouw en tarief agrarische bedrijfsverzorging. Het gaat om de volgende relevante tarieven:

- KVEM
- Kunstmest
- Arbeid
- Opbrengstprijzen akkerbouw
- Machines en werktuigen

De opbrengstderving, die de uitvoering van een submaatregel met zich meebrengt, is de resultante van één van de volgende gebruiksbepalingen, met een eventueel onderscheid naar het huidig grondgebruik (grasland, bouwland) en de grondsoort. De maximale vergoedingsberekening voorziet in de mogelijkheid om de opbrengstderving af te stemmen op een bouwplan. De maximale vergoedingen worden jaarlijks geactualiseerd door het betaalorgaan. Onderstaand figuur illustreert de vergoedingsberekening op clusterniveau voor de inzet van grond in geval van opbrengstderving.

1.	Uitvoering categorie	Verschillende werkzaamheden	A1
			A2
			A3
		Materiaal (werkelijke kosten)	B
2.	Inventarisatiewerkzaamheden		
	(optioneel)	Individuele basis	C +
		Subtotaal	D
4.	Inkomensderving	Referentiebedrijf	E +
		Subtotaal	*F*
3.	Inkomsten (optioneel)	Eventuele inkomsten uit bijproducten	G? / _
		Subtotaal	H (G-F)
4.	Transactiekosten	Maximaal 20% van H	I
	Totaal	Onderhoud (H+I)	

Op basis van deze berekeningswijze is door het betaalorgaan een maximale vergoeding per (cluster van) activiteit vastgesteld. Deze zijn opgenomen in de onderstaande tabel. Deze vergoedingen zijn gevalideerd door de TEWG. In deze tabel is tevens de wijze van controleren opgenomen.

	Begrenzing	Beheerdoel/sturing sfunctie beheer	Doeleigenaar (LNV/V&W/prov), verantwoordelijk voor het koppelen van de (sub)doelen aan de activiteiten en activiteiten aan de R-indicatoren dmv zetten van de 'x'	Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte.	Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.	Minimaal f% tot maximaal g% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks, in de periode x tot y geschoond danwel geschoond en gemaaid danwel gemaaid	Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd.	Jaarlijks is vanaf datum x op minimaal f% tot maximaal g% van de eenheid of het leefgebied onder beheer geschoond waarbij de bagger vanuit het waterelement op aangrenzende landbouwgrond gespoten	max x GVE/ha bedrijf	Jaarlijks onderhoud: handhaven verschijningsvorm	Toepassing van biologische gewasbescherming
Beloning	Max € per ha										
	Grasland			€ 135,83	-	-	-	-	-	-	
	Zand			€ 135,83	€ 3.888,00	-	-	-		-	
	Klei			€ 135,83	€ 4.086,00	-	-	-		-	
	Veen			-	-	-	-	-		-	
	Landschapselement			-	-	€ 2.538,64	€ 2.692,36	€ 1.500,00		€ 24.868,00	
Controle				zicht of spuitboek	zicht en adm controle	zicht/melding	zicht	zicht	0	zicht	
				tijdens groeiseizoen	tussen x en y	op datum y of binnen 5 werkdagen na melding (melding uiterlijk 2 weken na maaien/schonen)	najaar/winter	binnen 5 werkdagen na melding (melding uiterlijk 2 weken na spuiten)		binnen 5 werkdagen na melding (melding uiterlijk 2 weken na snoeien)	
				Controle of er uitsluitend chemische onkruidbestrijding heeft plaatsgevonden. Controle of de chemische onkruidbestrijding heeft plaatsgevonden op maximaal 10% van de oppervlakte.	Controleren of het perceel in de genoemde periode voldoet aan het minimum en maximum % afgesproken gewas, gewassen of gewasresten.	Controleren of in de afgesproken periode minimaal het afgesproken minimum percentage en maximaal het afgesproken maximum percentage is geschoond.	Controleren of het snoei- en maaiafval is verwijderd.	Controleren of de mestvrije zone in acht is genomen. Controleren of de bagger op de aangrenzende landbouwgrond is gespoten.		Controleren of het perceel in de afgesproken periode voor minimaal het afgesproken minimum en maximaal het afgesproken maximum wordt gesnoeid. Controleren of het overige deel in stand wordt gehouden.	

Ongeoorloofde cumulatie

De activiteiten die in het kader van de ecoregeling kunnen worden uitgevoerd gaan altijd verder dan conditionaliteiten, de relevante RBE's en GLMC's, en zijn (deels) ook mogelijk in het kader van het ANLb en interventies samenwerking die voor beheermaatregelen, de systematiek van het ANLb volgen. Ter voorkoming van dubbele financiering is het volgende van toepassing:

1. Indien de activiteit tevens wordt ingezet voor het invullen van een conditionaliteit, wordt daar waar relevant geen inkomensderving toegekend.
2. Als een activiteit onder de ecoregeling wordt uitgevoerd en die zelfde activiteit wordt op hetzelfde perceel ook in het ANLb opgevoerd, dan kan de activiteit bij de ecoregeling wel meetellen voor het verzamelde aantal punten, maar kan niet worden ingezet voor het verantwoorden van uitbetaling van het maximale subsidiebedrag. De activiteit wordt uitbetaald via het ANLb.

8 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

9 WTO compliance
Groene doos
Punt 12 van bijlage 2 WTO
Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De borging dat er geen sprake kan en zal zijn van overcompensatie is voorzien in de verantwoording van het maximale subsidiebedrag. Daar wordt gegarandeerd dat nooit meer wordt uitbetaald dan op basis van inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten is toegestaan, nadat eventuele ongeoorloofde dubbele financiering van het maximum te betalen subsidiebedrag is afgetrokken.

11 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.31.E.01 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	Gemiddeld	NL; NLZ;	R.14; R.19; R.31; R.34; R.29;	Nee

Explanation and Justification (including the flexibility)

I.31.E.01 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving

De ecoregeling is geprogrammeerd als gemiddeld eenheidsbedrag. Het eenheidsbedrag is een gemiddelde, ervan uitgaande dat het budget voor de ecoregeling wordt bepaald op 25% van het in 2023 beschikbare EOGLF-budget, na overheveling, en een deelname van 80% van de bedrijfsoppervlakte in Nederland, bepaald conform de berekeningswijze voor het bepalen van de maximale subsidie. Het maximale subsidiebedrag per hectare dat wordt uitbetaald aan de begunstigden kan jaarlijks variëren op basis van een herijking van deelname, rekening houdend met de niveaus goud, zilver en brons.

Het gemiddeld eenheidsbedrag is volgens deze berekeningswijze, bij een budget van €152 mln/j, ca €109/ha. Aangezien Nederland een groeimodel hanteert bij overheveling van de 1e naar de 2e Pijler, waarbij het budget voor de ecoregeling constant blijft, groeit het aandeel ecoregeling in de 1e Pijler van 25% in 2023 naar 30% in 2027.

12 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
		Calendar Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
	I.31.E.01 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	Planned unit amount	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	
		Minimum Amount for the Planned unit amount	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount	200,00	200,00	200,00	200,00	200,00	
		O.8 (unit: Hectare)	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	
		Planned output * Planned unit amount	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	762.218.720,00
	TOTAL	O.8 (unit: Hectare)	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	

		Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

Planned Unit Amounts - Definition

Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groente & Fruit - totaal interventietypes	Gemiddeld		R.10;

Description

I.47.E.01 - Sectorale interventie Groente & Fruit - totaal interventietypes

De Nederlandse groenten en fruit sector wordt gekenmerkt door goede productieomstandigheden, een omvangrijke handelspositie en een sterk innovatief vermogen. De sector is daardoor goed in staat om in te spelen op de toegenomen aandacht voor gezonde voeding en een gezonde leefomgeving. Nederland wil de coöperatieve structuur behouden en te versterken, in het bijzonder door de implementatie van operationele programma's in de groenten en fruit sector (en andere sectoren) aan te moedigen. In de GLB 2023 -2027 periode wordt extra ingezet op versterking van de positie van primaire producent in de keten en via de PO's ingezet op de verduurzaming.

Open einde regeling: op dit moment is de inschatting dat er 8 producenten organisaties ingediend zullen worden. Inschatting is 8 miljoen per organisatie. Het aantal deelnemende boeren kan in het verloop van het programma oplopen tot 1023 bedrijven.

Planned Unit Amounts - financial table with output

Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groente & Fruit - totaal interventietypes	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	40.000.000,00
	O.35 (unit: Operational Programmes)	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00	320.000.000,00

INVRE(47(1)(a)) - - investments in tangible and intangible assets, research and experimental and innovative production methods and other actions

I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(a)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(a)
Soort interventie	INVRE(47(1)(a)) - investments in tangible and intangible assets, research and experimental and innovative production methods and other actions
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CLIMA() contributing to climate change mitigation and adaptation
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
EMPL() improving the conditions of employment and ensuring compliance with the employer obligations as well as occupational health and safety requirements in accordance with Directives 89/391/EEC, 2009/104/EC and (EU) 2019/1152
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
PROMO() promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden	Categorie 1	Ja

	bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen		
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
  - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
  - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
  - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
  - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat

het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- investeringen in materiële en immateriële activa (Art 47, lid 1, punt a met name onderdeel vii: vermindering van de afvalproductie en verbetering van het afvalbeheer, onderdeel xi: verbetering productkwaliteit)
- investeringen in materiële en immateriële activa (Art 47, lid 1, punt a, met name onderdeel iii: ontwikkeling en gebruik van variëteiten en beheerpraktijken afgestemd op veranderende klimaatomstandigheden, onderdeel viii: verhoging van de weerstand tegen plagen)
- investeringen in materiële en immateriële activa (Art 47, lid 1, punt a, met name onderdeel iii: voorkoming van schade veroorzaakt door ongunstige weersomstandigheden, bevordering ontwikkeling en gebruik van variëteiten en beheerpraktijken afgestemd op veranderende klimaatomstandigheden, onderdeel iv: bevordering energiebesparing, energie efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie)
- investeringen in materiële en immateriële activa (Art 47, lid, punt a, met name onderdeel i: bodembehoud, onderdeel ii: verbetering van het watergebruik en -beheer; onderdeel vii: vermindering van emissies en afval, verbetering van gebruik van bijproducten en van het afvalbeheer; onderdeel viii: verhoging van de weerstand tegen plagen, vermindering risico en impact van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen)
- investeringen in materiële en immateriële activa (Art 47, lid 1, punt a, onderdeel xi: verbetering

van de arbeidsvoorwaarden en werkgeversverplichtingen, evenals gezondheid en veiligheid op het werk in overeenstemming met Richtlijnen 1152/2019/EU (transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden), 89/391/EEG en 2009/104/EG (betreffende veiligheid op het werk en gezondheid))

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

ADVI1(47(1)(b)) - - advisory services and technical assistance, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, climate change adaptation and mitigation, the conditions of employment, employer obligations and occupational health and safety

I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(b)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(b)
Soort interventie	ADVI1(47(1)(b)) - advisory services and technical assistance, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, climate change adaptation and mitigation, the conditions of employment, employer obligations and occupational health and safety
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CLIMA() contributing to climate change mitigation and adaptation
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
EMPL() improving the conditions of employment and ensuring compliance with the employer obligations as well as occupational health and safety requirements in accordance with Directives 89/391/EEC, 2009/104/EC and (EU) 2019/1152
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
PROMO() promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de	Categorie 2	Ja

	agrariër		
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
  - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
  - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
  - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
  - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- adviesdiensten en technische bijstand (Art 47, lid 1, punt b)
- adviesdiensten en technische bijstand (Art 47, lid 1, punt b, met name met betrekking tot arbeidsvoorwaarden en werkgeversverplichtingen, alsmede met betrekking tot gezondheid en veiligheid op het werk).

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie heeft betrekking op adviesdiensten (onderdeel d) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

TRAINCO(47(1)(c)) - - training including coaching and exchange of best practices, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, and climate change adaptation and mitigation, as well as the use of organised trading platforms and commodity exchanges on the spot and futures market

I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(c)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(c)
Soort interventie	TRAINCO(47(1)(c)) - training including coaching and exchange of best practices, in particular concerning sustainable pest and disease control techniques, sustainable use of plant protection and animal health products, and climate change adaptation and mitigation, as well as the use of organised trading platforms and commodity exchanges on the spot and futures market
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CLIMA() contributing to climate change mitigation and adaptation
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
PROMO() promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja

N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
  - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
  - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
  - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
  - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering

van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- opleiding en uitwisseling van beste praktijken (Art 47, lid 1, punt c)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie heeft betrekking op training diensten/ training services (onderdeel c) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

ORGAN(47(1)(d)) - - biologische of geïntegreerde productie
I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(d)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(d)
Soort interventie	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
PROMO() promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja

N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
  - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
  - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
  - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
  - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse

werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- afzetbevordering, communicatie en marketing (Art 47, lid 1, punt f)
- biologische of geïntegreerde productie (Art 47, lid 1, punt d)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie heeft betrekking op de biologische productie, de steun wordt beperkt tot de extra kosten of het verlies aan inkomen om aan de interventie te voldoen.

TRANS(47(1)(e)) - - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren

I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(e)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(e)
Soort interventie	TRANS(47(1)(e)) - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen,

producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds

democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten van de sector groenten en fruit te verbeteren (Art 47, lid 1, punt e)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De steun wordt verstrekt voor investeringen om opslag en transport duurzamer te maken en is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

PROMO(47(1)(f)) - - promotion, communication and marketing including actions and activities aimed in particular at raising consumer awareness about the Union quality schemes and the importance of healthy diets, and at diversification and consolidation of markets

I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(f)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(f)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(f)
Soort interventie	PROMO(47(1)(f)) - promotion, communication and marketing including actions and activities aimed in particular at raising consumer awareness about the Union quality schemes and the importance of healthy diets, and at diversification and consolidation of markets
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- afzetbevordering, communicatie en marketing (Art 47, lid 1, punt f)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie heeft betrekking op marketing en promotie (onderdeel f) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

QUAL(47(1)(g)) - - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen

I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(g)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(g)
Soort interventie	QUAL(47(1)(g)) - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention
Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de

keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen (Art 47, lid 1, punt g)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie betreft het uitvoeren en/ of ontwikkelen van kwaliteitsregelingen en valt daarmee onder onderdeel (f) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt zonder tussenkomst van de consument verstrekt en heeft geen stimulerend effect op de prijs.

TRACE(47(1)(h)) - - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten
I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(h)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(h)
Soort interventie	TRACE(47(1)(h)) - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
BOOST() boosting products' commercial value and quality, including improving product quality and developing products with a protected designation of origin or with a protected geographical indication or covered by Union or national quality schemes recognised by Member States
CONC() concentration of supply and placing on the market of the products, including through direct marketing
MARKET() promotion and marketing of the products
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices
PROMO() promoting, developing and implementing: (i) production methods and techniques that are respectful of the environment; (ii) pest and disease resilient production practices; (iii) animal health and welfare standards going beyond minimum requirements established under Union and national law; (iv) reduction of waste and environmentally sound use and management of by-products, including their re-usage and valorisation; (v) protection and enhancement of biodiversity and sustainable use of natural resources, in particular protection of water, soil and air.
REDE() research into, and development of, sustainable production methods, including pest resilience, animal disease resistance and climate change resilience and mitigation, innovative practices and production techniques boosting economic competitiveness and bolstering market developments

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
  - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
  - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
  - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
  - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de

visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- uitvoering van traceerbaarheid- en certificeringssystemen (Art 47 lid 1, punt h)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie betreft het invoeren van traceerbaarheidscontroles en valt daarmee onder inspectie services onderdeel (e) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt zonder tussenkomst van de consument verstrekt en heeft geen stimulerend effect op de prijs.

CLIMA(47(1)(i)) - - actions to mitigate and to adapt to climate change
I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)

Intervention Code (MS)	I.47 - 1(i)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 1(i)
Soort interventie	CLIMA(47(1)(i)) - actions to mitigate and to adapt to climate change
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
CLIMA() contributing to climate change mitigation and adaptation
PROD() planning and organisation of production, adjusting production to demand, in particular with regard to quality and quantity, optimisation of production costs and returns on investments, stabilising producer prices

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 4	Nee

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt

R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- acties om de klimaatverandering te matigen en zich aan de klimaatverandering aan te passen (Art 47, lid 1, punt i)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

Het betreft steun voor klimaatadaptatie en - mitigatie. Het gaat om investeringen ten behoeve van de structurele aanpassing van de bedrijfsvoering.

(onderdeel a van punt 11 van bijlage 2 WTO). De steun wordt niet gerelateerd aan productie en is gelimiteerd in tijd om de aanpassing te doen.

SETUP(47(2)(a)) - - setting up, filling and refilling of mutual funds by producer organisations and by associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013, or under Article 67(7) of this Regulation

I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(a)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(a)
Soort interventie	SETUP(47(2)(a)) - setting up, filling and refilling of mutual funds by producer organisations and by associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013, or under Article 67(7) of this Regulation
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van

aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.

- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van

financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- onderlinge fondsen (Art 47, lid 2, punt a)

8 WTO compliance
Groene doos
Punt 7 van bijlage 2 WTO
Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

het betreft een onderling fonds.
Het fonds keert uit als het verlies aan inkomen groter is dan 30% van het driejaars gemiddelde over de laatste vijf jaar waar bij het hoogste en laagste inkomen niet mee wordt gerekend.
Het fonds compenseert maximaal 70% van het inkomensverlies.

ORCHA(47(2)(d)) - - herbeplanting van boomgaarden of olijfgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat of om aan te passen aan de klimaatverandering

I.47 - 2(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(d)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(d)
Soort interventie	ORCHA(47(2)(d)) - herbeplanting van boomgaarden of olijfgaarden waar dat nodig is na verplichte rooiing om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat of om aan te passen aan de klimaatverandering
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds

financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- herbeplanting van boomgaarden waar dat nodig is na verplicht rooien om sanitaire of fytosanitaire redenen in opdracht van de bevoegde autoriteit van de lidstaat (Art 47, lid 2, punt d)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 8 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

Het betreft de herbeplanting van boomgaarden als gevolg van natuurrampen. (punt 8 van bijlage 2 WTO)
Steun wordt uitgekeerd als het verlies aan inkomen groter is dan 30% van het drie jaars gemiddelde van de afgelopen vijf jaren, waarbij het hoogste en laagste inkomen niet mee tellen voor de berekening.

WITHD(47(2)(f)) - - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren
I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(f)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(f)
Soort interventie	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.

- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van

de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Uit de markt neming (artikel 47, lid 2, punt f)

8 WTO compliance

GREEN(47(2)(g)) - - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken

I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(g)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(g)
Soort interventie	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds

financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Groen oogsten (artikel 47, lid 2, punt g)

8 WTO compliance

NOHAR(47(2)(h)) - - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte

I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(h)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(h)
Soort interventie	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Niet oogsten (artikel 47, lid 2, punt h)

8 WTO compliance

HARIN(47(2)(i)) - - harvest and production insurance that contributes to safeguarding producers' incomes where there are losses as a consequence of natural disasters, adverse climatic events, diseases or pest infestations while ensuring that beneficiaries take necessary risk prevention measures

I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(i)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(i)
Soort interventie	HARIN(47(2)(i)) - harvest and production insurance that contributes to safeguarding producers' incomes where there are losses as a consequence of natural disasters, adverse climatic events, diseases or pest infestations while ensuring that beneficiaries take necessary risk prevention measures
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Oogst- en productieverzekering (artikel 47, lid 2, punt i)

8 WTO compliance

COACH(47(2)(j)) - - coaching to other producer organisations and associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013 or under Article 67(7) of this Regulation, or to individual producers

I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(j)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(j)
Soort interventie	COACH(47(2)(j)) - coaching to other producer organisations and associations of producer organisations recognised under Regulation (EU) No 1308/2013 or under Article 67(7) of this Regulation, or to individual producers
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van

aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.

- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van

financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

* Coaching (artikel 47, lid 2, punt j)

8 WTO compliance
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie heeft betrekking op training services (onderdeel c)
De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

3COUN(47(2)(k)) - - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken

I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(k)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(k)
Soort interventie	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van

aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.

- Minimale en maximale uitgaven:
    - Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
    - operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
    - ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
    - de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).
- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
    - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
    - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
    - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
    - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van

financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Uitvoering van beheer van fytosanitaire protocollen derde landen (artikel 47, lid 2, punt k)

8 WTO compliance
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

de interventie heeft betrekking op advies diensten (onderdeel d).

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

COMM(47(2)(l)) - - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten

I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l)

Intervention Code (MS)	I.47 - 2(l)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit - 2(l)
Soort interventie	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description
RISK() crisis prevention and risk management, aimed at avoiding and dealing with crises in the markets of the relevant sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Betere organisatie van de voorzieningsketen aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroepen, producentenorganisaties, lokale markten, korte ketens van toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van de Strategisch Plan Verordening, waaronder:

- Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na.
- Minimale en maximale uitgaven:

- Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);
- operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder d) en e) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;
- ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en
- de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h). maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

- Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert:
  - Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;
  - de interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,
  - de interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie en
  - er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit secundaire EU-regelgeving (gedelegeerde verordening) van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

- Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De PO wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse, t.o.v. de sectorale doelen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

- Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van de Strategisch Plan Verordening dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie

aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

- Communicatie en voorlichting (artikel 47, lid 2, punt l)

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie heeft betrekking op marketing en promotie (onderdeel f)

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

Producten van de bijenteelt

ADVIBEES(55(1)(a)) - - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations

I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)

Intervention Code (MS)	I.55 - (1)(a)
Naam interventie	Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)
Soort interventie	ADVIBEES(55(1)(a)) - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations
Gemeenschappelijke outputindicator	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.35 Behoud van bijenkorven aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

De interventies hebben als doel zorg te dragen voor bestuivingsdiensten en ecosysteemdiensten en de mogelijk negatieve effecten van gehouden honingbijen (door imkeren) op omringende biodiversiteit te verminderen door de honingbijhouderijpraktijken (imkeren) in bijenteeltsector te verbeteren. Daarom

worden de volgende specifieke doelstellingen nagestreefd:

(c) het verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen;
(f) het bijdragen aan het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

Onderzoeks- en kennisinstellingen hebben veel actuele kennis die kan worden ingezet om de komende jaren de honingbijhouderijpraktijken (imkeren) in de bijenteeltsector te verbeteren. De algemene doelstellingen zullen daarom worden nagestreefd door de volgende specifieke interventies toe te passen:
(a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties;
e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt;

Algemene voorwaarden: begunstigden zoals onderzoeks- of kennisinstellingen moeten in staat zijn om onafhankelijk te opereren, het vermogen en de capaciteit hebben om adequate netwerken met de bijenteeltsector te vormen en in algemene zin voldoende kennis en vaardigheden te hebben op het gebied van de bijenhouderij (het imkeren), bijengezondheid en/of de bijenteelt.
Geschikte potentiële begunstigden zijn Nederlandse universiteiten, universiteiten en/of scholen op het gebied van toegepaste wetenschappen, onderzoeksinstellingen, kennisorganisaties (zowel op het gebied van onderzoek als kennisverspreiding), gevestigd in Nederland.
Het is essentieel dat een begunstigde kan bijdragen aan de implementatie van goede bijenhouderijpraktijken (imkeren) en dat (nieuwe) wetenschappelijke kennis door imkers toegepast kan worden. Een goede interactie tussen de begunstigden, bijenhouders (imkers) en Nederlandse representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt is daardoor noodzakelijk om te waarborgen dat de activiteiten bijdragen aan de specifieke doelstellingen.

Specifieke nationale voorwaarden voor het verstrekken van subsidies zijn van toepassing.

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Kennis- en/of onderzoeksinstellingen worden periodiek uitgenodigd om subsidieaanvragen in te dienen ter ondersteuning van activiteiten die bijdragen aan de implementatie van goede imkerijpraktijken, zoals onderzoek, training, begeleiding, bijenteeltproeven (demonstraties) en het toepassen van nieuwe bijenhouderijtechnieken. Alleen activiteiten die voldoende bijdragen aan de doelstellingen worden gesubsidieerd.
Begunstigden mogen periodiek steun aanvragen om de feitelijke en reeds gedane kosten voor de door hun ontplooide activiteiten te dekken (d.w.z. aantal activiteiten vermenigvuldigd met de kosten per activiteit).
Begunstigden moeten periodiek hun uitgaven en activiteiten onderbouwen.
De hoogte van de EU-bijdrage voor de activiteiten bedraagt €295.172 per landbouwbegrotingsjaar. De EU bijdrage voor de uitgaven voor deze activiteiten wordt ingesteld op 50%. De maximale bijdrage bedraagt daarmee €590.344.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

Interventie (a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties geeft invulling aan de volgende behoeften:

- de behoefte om de praktische implementatie van wetenschappelijke kennis over goede imkerijpraktijken te vergroten. Specifiek kennis in relatie tot bijengezondheid, voedselbeschikbaarheid, biodiversiteit en/of bestuivingsdiensten (inclusief directe en indirecte diensten die bij kunnen dragen aan de productie van landbouwgoederen). Voorbeeldmiddelen die

hiervoor kunnen worden ingezet zijn het opleiden van bijgezondheidsspecialisten, imkers of richtsnoeren die imkers kunnen gebruiken;

- de behoefte voor meer praktijkkennis onder de bijenhouders (imkers) om tegen bedreigingen voor de bijengezondheid op te treden, zowel opkomende als nieuwe bedreigen (varroamijt, de kleine bijenkastkever en Amerikaans vuilbroed);
- de behoefte aan actuele wetenschappelijke kennis over het monitoren van bijengezondheid en aantallen bijen zodat de bijenteeltsector beter in staat is om te reageren op bijensterfte (met name tijdens de winter) en om effectief op te treden tegen (nieuwe) ziekten en/of bedreigingen;
- de behoefte om praktijkkennis over weerbare bijen en imkerijpraktijken door de bijenteeltsector op verschillende niveaus te implementeren (bijvoorbeeld van niveau op individuele bij tot kolonieniveau);
- de behoefte aan kennis over de praktische en toepasbare mogelijkheden om de aantallen en/of specifieke locaties van bijenkasten (of volken) te monitoren door de professionalisering van de bijenteeltsector en/of het gebruik van nieuwe technologieën en/of digitalisering (bijvoorbeeld het bijdragen aan registratie van bijenkorven) met als doel de lokale biodiversiteit en de gezondheid van bijen te garanderen;

Interventie (e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt geeft invulling aan de volgende behoefte:

- De behoefte voor internationale wetenschappelijke samenwerking en nationale netwerkvorming (o.a. tussen onderzoeksinstellingen en representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt) om een stevige kennisbasis te behouden en te zorgen dat kennis effectief naar bijenhouders (imkers) verspreidt;

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie heeft betrekking op advies diensten (onderdeel e)

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

9 Planned Unit Amounts - Definition

Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
I.55.E.01 - Sectorale Interventie bijenteelt - Advies en kennisverspreding door netwerken	Gemiddeld		R.35;

Description

I.55.E.01 - Sectorale Interventie bijenteelt - Advies en kennisverspreding door netwerken

Behoud van bijenkorven: aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB.

Het aantal bijenkorven wordt jaarlijks ingeschat door een onderzoek van de WRT bij de imkers en de 4 imkerbonden. Schatting komt uit op 80.000 korven en 9345 imkers. Aangenomen wordt dat de WUR met medewerking van de imkerbonden alle imkers kan ondersteunen.

Het budget om de interventies voor de bijenteelt te ondersteunen is gebaseerd op de geschatte omvang van de bijenteeltsector (aantal bijenhouders en bijenvolken). Hiertoe wordt voor iedere lidstaat in de EU een vast bedrag per financieel jaar vastgesteld. Nederland krijgt €295.172 toegekend. Op basis van uitgaven voor heeft Nederland heeft gekozen voor maximaal 50% EU contributie (de nationale schil bedraagt dus maximaal €295.172). Dit bedrag is gebaseerd aan verstrekte subsidiegelden van de afgelopen jaren (voor het honingprogramma). Met het maximumbedrag van €590.344 kunnen de interventies worden uitgevoerd.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with output

Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
I.55.E.01 - Sectorale Interventie bijenteelt - Advies en kennisverspreding door netwerken	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.475.860,00
	O.37 (unit: Actions)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.475.860,00

COOPAPI(55(1)(e)) - - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt
I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)

Intervention Code (MS)	I.55 - (1)(e)
Naam interventie	Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)
Soort interventie	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt
Gemeenschappelijke outputindicator	O.37. Aantal acties of eenheden voor behoud of verbetering van de bijenteelt

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

CAP SECTORAL OBJECTIVE Code + Description

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.35 Behoud van bijenkorven aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Description

De interventies hebben als doel zorg te dragen voor bestuivingsdiensten en ecosysteemdiensten en de mogelijk negatieve effecten van gehouden honingbijen (door imkeren) op omringende biodiversiteit te verminderen door de honingbijhouderijpraktijken (imkeren) in bijenteeltsector te verbeteren. Daarom worden de volgende specifieke doelstellingen nagestreefd:

(c) het verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen;
(f) het bijdragen aan het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

Onderzoeks- en kennisinstellingen hebben veel actuele kennis die kan worden ingezet om de komende jaren de honingbijhouderijpraktijken (imkeren) in de bijenteeltsector te verbeteren. De algemene doelstellingen zullen daarom worden nagestreefd door de volgende specifieke interventies toe te passen:
(a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties;
(e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt;

Algemene voorwaarden: begunstigden zoals onderzoeks- of kennisinstellingen moeten in staat zijn om onafhankelijk te opereren, het vermogen en de capaciteit hebben om adequate netwerken met de bijenteeltsector te vormen en in algemene zin voldoende kennis en vaardigheden te hebben op het gebied van de bijenhouderij (het imkeren), bijengezondheid en/of de bijenteelt.
Geschikte potentiële begunstigden zijn Nederlandse universiteiten, universiteiten en/of scholen op het gebied van toegepaste wetenschappen, onderzoeksinstellingen, kennisorganisaties (zowel op het gebied van onderzoek als kennisverspreiding), gevestigd in Nederland.
Het is essentieel dat een begunstigde kan bijdragen aan de implementatie van goede bijenhouderijpraktijken (imkeren) en dat (nieuwe) wetenschappelijke kennis door imkers toegepast kan worden. Een goede interactie tussen de begunstigden, bijenhouders (imkers) en Nederlandse representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt is daardoor noodzakelijk om te waarborgen dat de activiteiten bijdragen aan de specifieke doelstellingen.

Specifieke nationale voorwaarden voor het verstrekken van subsidies zijn van toepassing.
Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

6 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Kennis- en/of onderzoeksinstellingen worden periodiek uitgenodigd om subsidieaanvragen in te dienen ter ondersteuning van activiteiten die bijdragen aan de implementatie van goede imkerijpraktijken, zoals onderzoek, training, begeleiding, bijenteeltproeven (demonstraties) en het toepassen van nieuwe bijenhouderijtechnieken. Alleen activiteiten die voldoende bijdragen aan de doelstellingen worden gesubsidieerd.
Begunstigden mogen periodiek steun aanvragen om de feitelijke en reeds gedane kosten voor de door hun ontplooide activiteiten te dekken (d.w.z. aantal activiteiten vermenigvuldigd met de kosten per activiteit).
Begunstigden moeten periodiek hun uitgaven en activiteiten onderbouwen.
De hoogte van de EU-bijdrage voor de activiteiten bedraagt €295.172 per landbouwbegrotingsjaar. De EU bijdrage voor de uitgaven voor deze activiteiten wordt ingesteld op 50%. De maximale bijdrage bedraagt daarmee €590.344.

7 Additional information specific to the Type of Intervention

Interventie (a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties geeft invulling aan de volgende behoeften:

- de behoefte om de praktische implementatie van wetenschappelijke kennis over goede imkerijpraktijken te vergroten. Specifiek kennis in relatie tot bijengezondheid, voedselbeschikbaarheid, biodiversiteit en/of bestuivingsdiensten (inclusief directe en indirecte diensten die bij kunnen dragen aan de productie van landbouwgoederen). Voorbeeldmiddelen die hiervoor kunnen worden ingezet zijn het opleiden van bijgezondheidsspecialisten, imkers of richtsnoeren die imkers kunnen gebruiken;

- de behoefte voor meer praktijkkennis onder de bijenhouders (imkers) om tegen bedreigingen voor de bijengezondheid op te treden, zowel opkomende als nieuwe bedreigen (varroamijt, de kleine bijenkastkever en Amerikaans vuilbroed);
- de behoefte aan actuele wetenschappelijke kennis over het monitoren van bijengezondheid en aantallen bijen zodat de bijenteeltsector beter in staat is om te reageren op bijensterfte (met name tijdens de winter) en om effectief op te treden tegen (nieuwe) ziekten en/of bedreigingen;
- de behoefte om praktijkkennis over weerbare bijen en imkerijpraktijken door de bijenteeltsector op verschillende niveaus te implementeren (bijvoorbeeld van niveau op individuele bij tot kolonieniveau);
- de behoefte aan kennis over de praktische en toepasbare mogelijkheden om de aantallen en/of specifieke locaties van bijenkasten (of volken) te monitoren door de professionalisering van de bijenteeltsector en/of het gebruik van nieuwe technologieën en/of digitalisering (bijvoorbeeld het bijdragen aan registratie van bijenkorven) met als doel de lokale biodiversiteit en de gezondheid van bijen te garanderen;

Interventie (e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt geeft invulling aan de volgende behoefte:

- De behoefte voor internationale wetenschappelijke samenwerking en nationale netwerkvorming (o.a. tussen onderzoeksinstellingen en representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt) om een stevige kennisbasis te behouden en te zorgen dat kennis effectief naar bijenhouders (imkers) verspreidt;

8 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Explanation of how the intervention respects the relevant provisions of Annex 2 to the WTO Agreement on Agriculture as specified in Article 10 of this Regulation and in Annex II to this Regulation (Green Box)

De interventie heeft betrekking op onderzoek (onderdeel a)

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

9 Planned Unit Amounts - Definition

Planned Unit Amount	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)
1.55.E.02 - Sectorale interventie bijenteelt - Cooperation for research programs	Gemiddeld		R.35;

Description

1.55.E.02 - Sectorale interventie bijenteelt - Cooperation for research programs

Behoud van bijenkorven: aandeel bijenkorven dat wordt ondersteund door het GLB.

Het aantal bijenkorven wordt jaarlijks ingeschat door een onderzoek van de WRT bij de imkers en de 4 imkerbonden. Schatting komt uit op 80.000 korven en 9345 imkers. Aangenomen wordt dat de WUR met medewerking van de imkerbonden alle imkers kan ondersteunen.

Het budget om de interventies voor de bijenteelt te ondersteunen is gebaseerd op de geschatte omvang van de bijenteeltsector (aantal bijenhouders en bijenvolken). Hiertoe wordt voor iedere lidstaat in de EU een vast bedrag per financieel jaar vastgesteld. Nederland krijgt €295.172 toegekend. Op basis van uitgaven voor heeft Nederland heeft gekozen voor maximaal 50% EU contributie (de nationale schil bedraagt dus maximaal €295.172). Dit bedrag is gebaseerd aan verstrekte subsidiegelden van de afgelopen jaren (voor het honingprogramma). Met het maximumbedrag van €590.344 kunnen de interventies worden uitgevoerd.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with output

Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	Total 2023 - 2027
1.55.E.02 - Sectorale interventie bijenteelt - Cooperation for research programs	Planned unit amount (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.475.860,00
	O.37 (unit: Actions)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.475.860,00

5.3 Rural Development Interventions
ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments
I.70.1 - ANLb

Intervention Code (MS)	I.70.1
Naam interventie	ANLb
Soort interventie	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments
Gemeenschappelijke outputindicator	O.14. Aantal hectaren (exclusief bosbouw) of aantal andere eenheden die vallen onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja ES rebate system: Nee LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	Beschrijving
NL	Nederland
NLZ	Extra-Regio NUTS 1

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Waar welke steun wordt gegeven, wordt als volgt bepaald:

1. Het leefgebied wordt bepaald: in een gebied wordt het aantal (potentieel) aanwezige relevante soorten/soortgroepen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn aangegeven waarvoor agrarisch natuur- en landschapsbeheer een bijdrage kan leveren. Bij de selectie van soorten is verder het zogenaamde “itz”-criterium” toegepast: wat is de internationale relevantie, trend en nationale zeldzaamheid.
2. Indien wordt voldaan aan drempelwaarden (aantal soorten, aantallen/dichtheden per soort, aantal vindplaatsen) wordt het leefgebied (sub maatregel: weidevogelbeheer, akkerfaunabeheer, botanisch beheer, landschap of leefgebiedenbeheer en categorieën water en klimaat) in een provinciaal natuurbeheerplan opengesteld voor het aanvragen van activiteiten passend binnen dit leefgebied.
3. Het gaat hierbij om het stimuleren van activiteiten zoals beweiding, maaien, slootkantbeheer, randenbeheer, ecologisch onderhoud van landschapselementen, extra vermindering van vermesting (fosfaatuitmijning) en gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Met de overeenkomsten waarin deze maatregelen en acties zijn vastgelegd, verbinden begunstigden zich tot het uitvoeren van een of meer categorieën. Begunstigden zijn groepen van boeren en andere beheerders van landbouwgrond, verenigd in een collectief.
4. Wateractiviteiten hebben naast een bijdrage aan een leefgebied, een bijdrage aan de doelen van de Kaderrichtlijn water en de Nitraatrichtlijn. Bijvoorbeeld door het beheer van natuurvriendelijke oevers, ecologisch beheer van (natte en droge) bufferzones, beheer van zuiveringsmoerassen e.d. die emissie van nutriënten en bestrijdingsmiddelen tegengaan.
5. Bij de categorie Klimaat gaat het met name om klimaat adaptieve activiteiten, en tevens om activiteiten die de uitstoot van broeikasgassen tegengaan en/of koolstofopslag in bodems bevordert.
6. Door synergie te zoeken met andere gebiedsopgaven, daarbij allianties te zoeken met andere gebiedspartijen, kan winst geboekt worden op het vlak van waterkwaliteit, de inrichting van watersystemen en ten behoeve van het verhogen van het water conserverend gehalte van landbouwgronden. Dit in lijn met het ‘Prioritized Action Framework’ Natura 2000.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en

lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.14 Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.19 Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.23 Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans
R.31 Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde
R.34 Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Nederland heeft sinds 2016 een collectieve aanpak voor agro-milieu- en klimaatdiensten. Het primaire doel is het duurzaam beheer van een leefgebied voor bedreigde diersoorten op landschapsniveau, met name vogels maar ook bijvoorbeeld hamsters of een boomkikker. Het leefgebied is een groot aaneengesloten gebied, met daarin een groot aantal agrarische bedrijven. Daarnaast is er een categorie met watermaatregelen ten behoeve van de Kaderrichtlijn water en de Nitraatrichtlijn. Tevens wordt er met ingang van 2023 een nieuwe categorie ingevoerd, genaamd klimaat. De werking van het stelsel is in 2020 geëvalueerd, wat heeft geleid tot wat kleinere aanpassingen, die in 2023 van kracht worden. De algemene conclusie van de evaluatie was dat het stelsel goed werkt. De deelnamebereidheid onder de agrariërs in Nederland neemt ook toe, veel collectieven kennen momenteel wachtlijsten. De collectieven zien mogelijkheden om binnen de bestaande leefgebieden het beheer verder te optimaliseren en uit te breiden. Daarnaast biedt de verbreding van het ANLb een kans om het areaal verder uit te breiden.

Gecertificeerde collectieven

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, maar kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

Het collectieve stelsel bestaat uit twee hoofdprocessen:

1. Het hoofdproces om te komen tot een beschikking.
De beschikking is vooral gebaseerd op het natuurbeheerplan, het openstellingsbesluit en de gebiedsaanvragen. Het is een tenderprocedure waarin een collectief aangeeft hoeveel hectares en minimum/maximum beheerfuncties zij kan realiseren en voor welke prijs. Deze beheerfuncties samen vormen een mozaïek dat de biodiversiteit en/of watermaatregelen ondersteunt. Het doel van de verbintenis is om een bepaald aantal hectares leefgebied te realiseren. Het resultaat van dit proces is een bepaalde minimale en maximale (100% - 115%) omvang te realiseren leefgebied, minimumeisen voor de samenstelling van beheerfuncties en een afgesproken hectareprijs.

2. Het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking.
Daar waar het vorige proces het doel heeft om te komen tot een afspraak tussen overheid en collectief over een resultaatsubsidie, vastgelegd in de beschikking, heeft het proces van uitvoering en verantwoording van de beschikking tot doel om vast te stellen dat het proces conform bestaande (Europese) wet- en regelgeving is uitgevoerd en er geen sprake is van overcompensatie. Daarbij staat de beschikking centraal. Een collectief moet altijd voldoen aan de beschikking. Daarnaast is het voor het collectief verplicht om al haar beheeractiviteiten vast te leggen in een database die wordt beheerd door het Betaalorgaan. Deze database behoort altijd actueel te zijn waardoor het Betaalorgaan op ieder gewenst moment kan controleren of het beheer voldoet aan de beschikking. Deze database levert de brongegevens voor het doorvoeren van administratieve controles en controles in het veld. Een collectief kan veranderingen aanbrengen aan haar beheer. Deze flexibiliteit kan bestaan uit wijzigingen in activiteit, plaats en looptijd. Veranderingen kunnen alleen worden doorgevoerd wanneer:

a) dit wordt gedaan nadat de informatie in de database is aangepast;
b) de verandering ecologisch is gemotiveerd.

Bedragen en steunpercentages
De uitbetaling aan het collectief wordt bepaald door een tender, en bestaat uit een hectareprijs voor het beheer in het leefgebied. De uitbetaling is dus een resultaatsubsidie voor het realiseren van een hectare leefgebied. Er kan meerdere malen per jaar een deelbetaling plaatsvinden.

De hectareprijs
In het stelsel wordt subsidie verleend per hectare leefgebied. Op basis van de doelen in een gebied worden beheermozaïeken samengesteld bestaande uit de gewenste verhouding in omvang beheerfuncties en de geprefereerde beheeractiviteiten. Het collectief koppelt aan deze beheerfuncties/-activiteiten een voor het gebied realistisch bedrag per hectare. Dit bedrag per hectare voor het realiseren van een gebiedsspecifiek leefgebied wordt opgenomen in de gebiedsaanvraag van het collectief. De overheid beoordeelt de gebiedsaanvraag. Omdat de gebiedsaanvraag van elk collectief anders is (ander gebied, andere beheerfuncties/activiteiten) zal de hectareprijs verschillen tussen de collectieven.

De maximaal uit te betalen vergoeding per activiteit en hectare
Er is dus sprake van een vaste maximaal uit te betalen vergoeding, zoals per activiteit aangegeven bij de

beschrijving hier onder van de verschillende leefgebieden/categoriën en opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb. In de koppeltabel wordt ook onderscheid gemaakt tussen zand, klei en veengrond. De maximale vergoeding van een activiteit is gekoppeld aan de grondsoort .

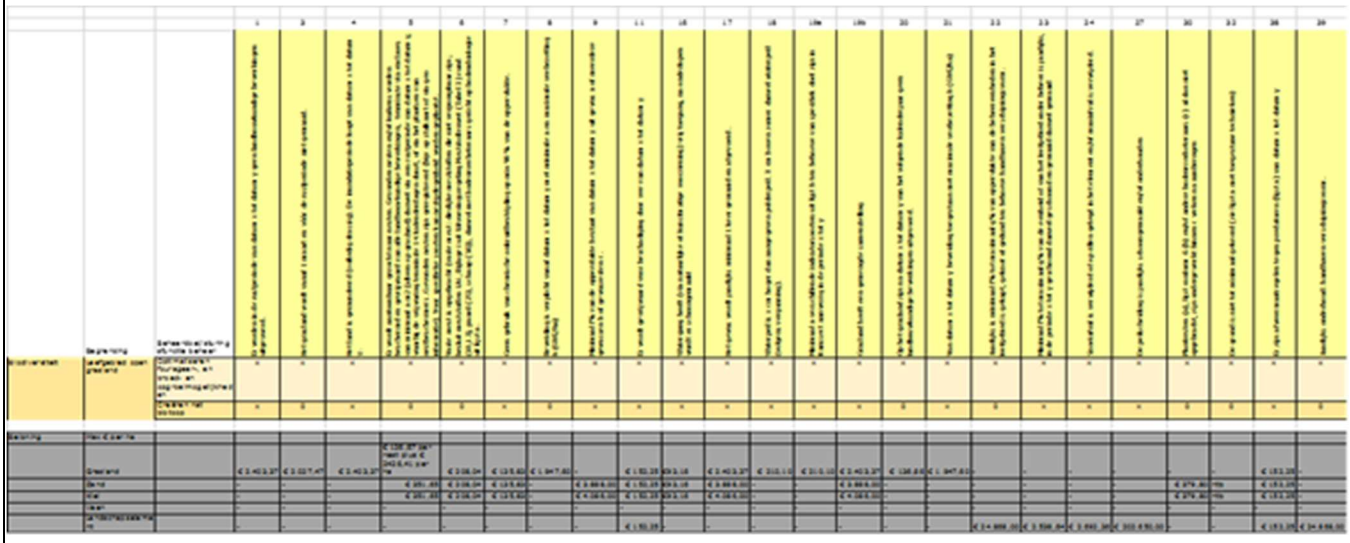
Deze maximale vergoedingen zijn veelal alleen mogelijk in combinatie met een andere activiteit, waarbij het aangegeven bedrag de vergoeding is voor de combinatie van activiteiten. Bij de beschrijving van de leefgebieden wordt ook aangegeven welke (clusters van) beheeractiviteiten er mogelijk zijn binnen een beheerfunctie. Als in het Natuurbeheerplan bijvoorbeeld staat dat voor het leefgebied open grasland minimaal 2% beheerfunctie ‘creëren nat biotoop’ verplicht is, dan betekent dit dat alle kruisjes (beheeractiviteiten) binnen dit leefgebied met deze beheerfunctie mogelijk zijn. Dit houdt in dat er dus verschillende groepen van beheeractiviteiten kunnen worden uitgevoerd, zoals plas-dras, hoog waterpeil en bijvoorbeeld natuurvriendelijke oever. Per leefgebied of categorie geeft de koppeltabel dus tevens het minimum aantal beheeractiviteiten aan die een collectief moet verrichten doordat het collectief met haar uitgevoerde beheeractiviteiten minimaal het beheer moet voeren, binnen de in de beschikking opgenomen beheerfuncties, zodat de hectareprijs is verantwoord.

In het ANLb onderscheiden we de volgende leefgebieden/categorieën:

- Open grasland: Het leefgebied open grasland bestaat uit open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel uit vochtig en kruidenrijk grasland bestaat. Vaak is dit leefgebied doorsneden met een fijnmazig netwerk van lijnvormige wateren: sloten, weteringen en vaarten. Er kan in beperkte mate opgaande begroeiing aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van beplanting rond erven of bomenlanen.

De prioriteit bij het beheer ligt bij broedende weidevogels, maar ook wintergasten worden door dit leefgebied bediend. Voor wat betreft de broedende weidevogels is Nederland internationaal gezien vooral van belang voor de grutto, maar ook voor bijvoorbeeld de scholekster, slobeend en tureluur. Beheer voor soorten van open grasland is gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig opgroeien. Op die manier kan er voldoende nageslacht komen.

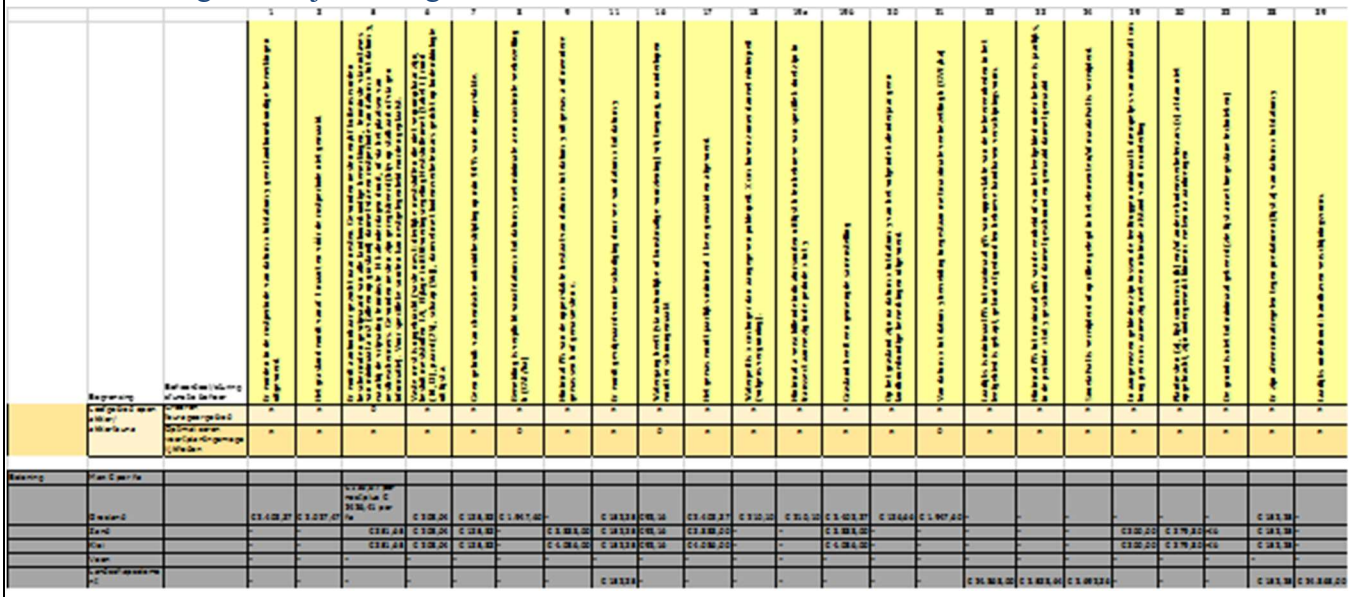
Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:(de onderstaande tabellen zijn tevens toegevoegd als bijlage (koppeltabel Anlb)

- Open Akker: Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland waarin wordt voldaan aan de eisen die akkersoorten stellen. Bouwland bestaat uit akkers bebouwd met gewassen zoals granen, aardappels of suikerbieten. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. De belangrijkste ecologische eisen van

akkersoorten zijn: voldoende voedsel en veilige broedgebieden in de zomer en voldoende voedsel en rustgebieden in de winter.

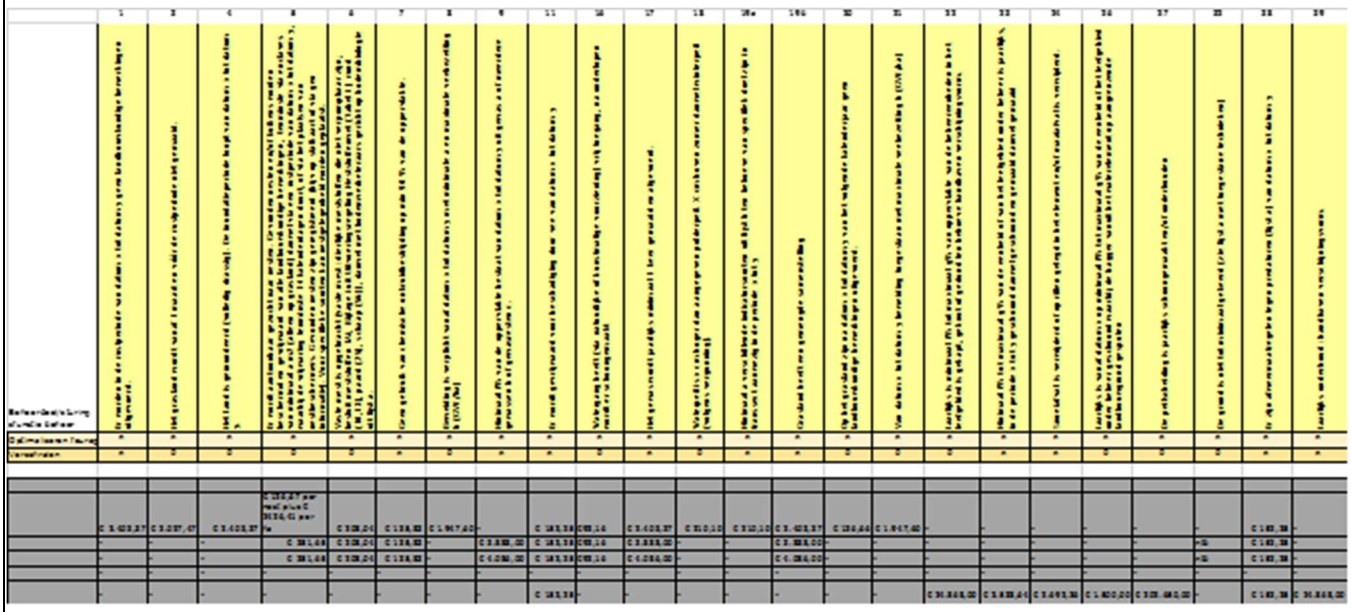
Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Dooradering (landschap): Het leefgebied dooradering bestaat uit een breed scala aan opgaande en natte landschapselementen met uiteenlopende dimensies.

De opgaande elementen bestaan uit o.a. bomenrijen, singels, struweel en ruigte. Kenmerkende doelsoorten van zijn zowel soorten die voedsel in deze landschapselementen zelf vinden als broedvogels die er broeden maar voedsel daarbuiten vinden (zomer en winter). De natte elementen bestaan uit watergangen en poelen. De aanwezigheid van poelen en sloten is van belang voor het voorkomen van amfibieën en libellen, en werken vaak als stapstenen. Met behulp van het ANLb kan onderhoud van landschapselementen worden georganiseerd met als doel de instandhouding van deze elementen te waarborgen en het creëren en behouden van voortplantingshabitat en rust, schuil- en foerageerplekken.

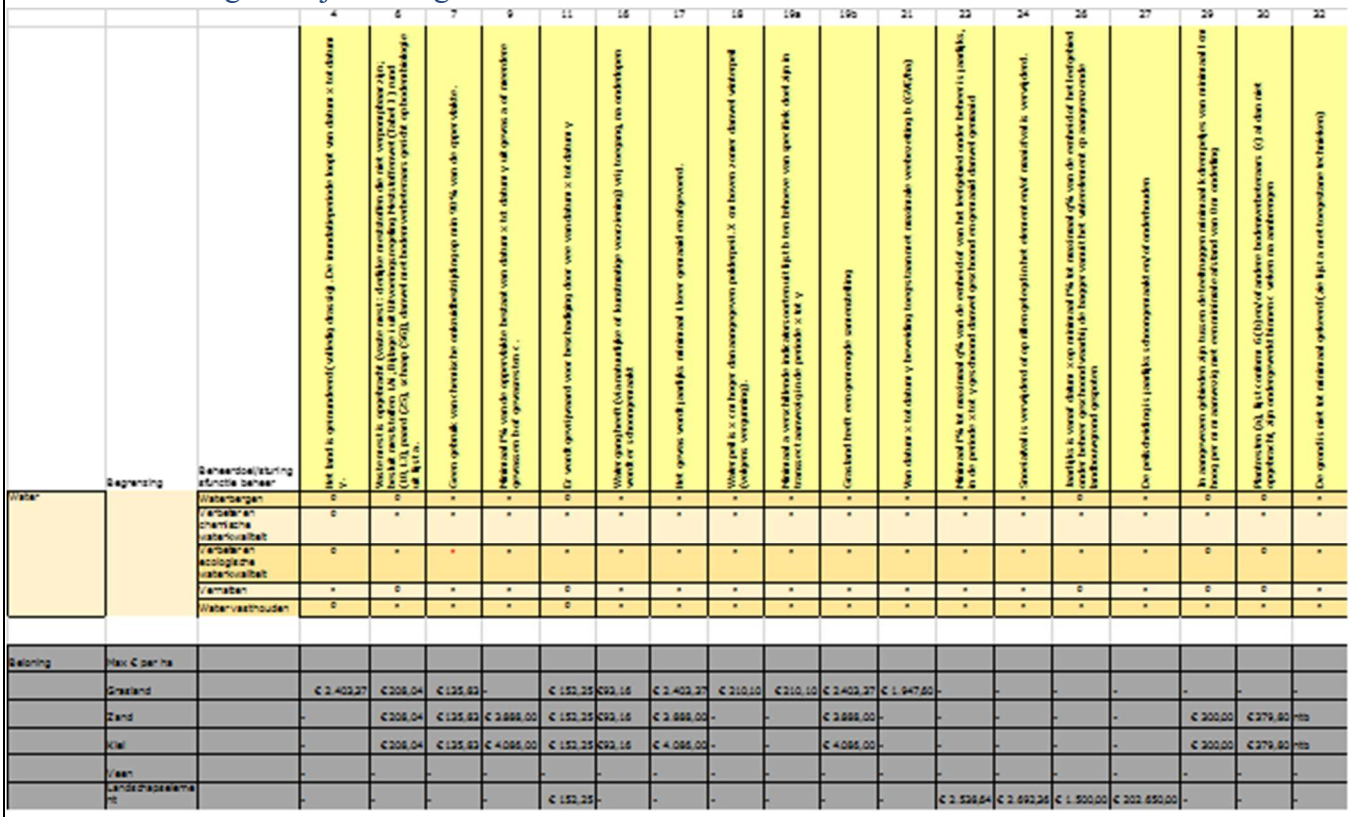
Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

- Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender

overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

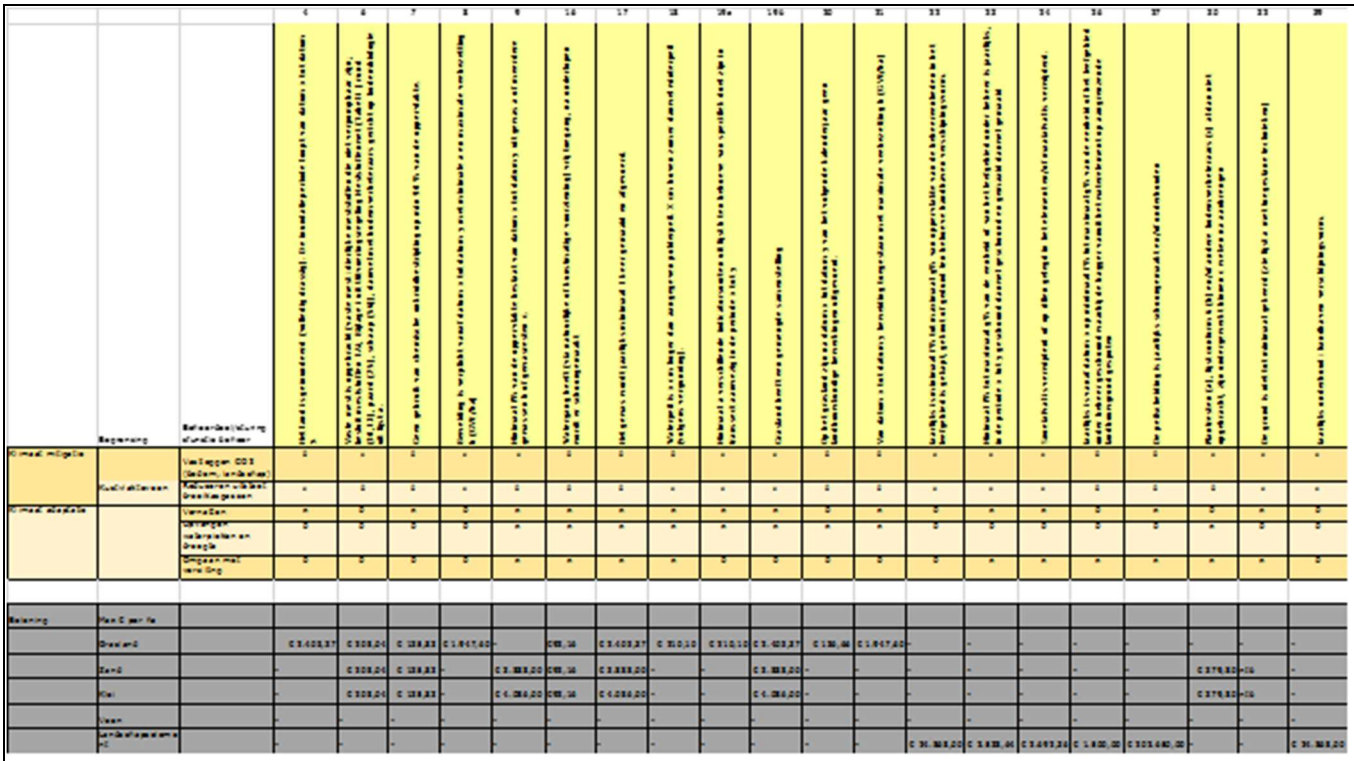
Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

			4	6	7	9	11	16	17	18	19a	19b	21	23	24	26	27	29	30	32
	Begrenzing	Beheersdoel/sturing effectief beheer	Het land is opnieuw/wordt (zijdelijk) droog. De basishoeveelheid kapt van datum x tot datum y.	Waterpeil is opgehoogd (zodat meer dan/per oppervlakte dan met wegenpeil/zijn, bodem verschillen tot 30cm/opgehoogd) Bedrijfsinvest (Titel 1) (met (10.1.1), peil (25), sloop (26)), dienst niet bodemverbeteren, geeft de oplossbaarheid van N, P, s.	Geen opbouw van chemische oxideerbaarheidsfactoren van 50% van de oppervlakte.	Minimaal 5% van de oppervlakte bedrijf van datum x tot datum y als groen, o of meerdere groenen bij de groenen tot c.	Er wordt opgehoogd voor bouwbedrijven van van datum x tot datum y	Water opgeheft (Aanbrengen of handmatige voorziening) wij toegang, en ontstaan wordt er schoonpeilvak	Het gehele veerk jaarlijks minimaal 1 keer opnieuw ondergaand.	Water peilt x cm hoger dan omliggende gebiedspeil. X en boom zomer dienst waterpeil (volgens vergunning).	Minimaal x vrijblijvende indicatieve oeverstrook ligt in ten bloeiwe van specifiek deel zijn in transect oeverstrook/zinde periode x tot y	Gemaakt heeft een groenstrook aanwezig	Van datum x tot datum y bewaking toegestaan/ minimale verbreedting b (GWRs)	Minimaal 5% tot maximaal 5% van de oppervlakte van het bedrijf/ook ander bedrijf is jaarlijks, in de periode x tot y/verdeeld dienst geschoond en groenstrook dienst gemaakt	Geschoond is verwijderd of op slimme/optimaal dienst niet/of is verwijderd.	Jaarlijks is vanaf datum x op minimaal 5% tot maximaal 5% van de oppervlakte het bedrijf/ook ander bedrijf/ook gebiedsmatig de hoogte vanaf het aanwezig op energiepeils hoofdzaagpeil opgezet.	De pak dwarsligt is jaarlijks schoongemaakt en/of onderhouden	In aangewezen gebieden zijn tussen de bedrijven minimaal 6 dwarpjes van minimaal 10 hoog per 10 m aanwezig met vegetatiedekkend (deel van het oeverlijn)	Plantsoenen (6), lijst cordons 6 (Bijen)/of andere bedrijfsverbeteraar (6) of dan niet opgehoogd, zijn ontdoogd/ hiermee zullen en onderwaps	De grondlijn niet tot minimaal opbouw(/de lijn is niet toegestane te houden)
Water		Waterbergen	0	0	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	0	-
		Verbeteren chemische waterkwaliteit	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Verbeteren ecologische waterkwaliteit	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	-
		Verraden	-	0	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	0	0	-
		Watervasthouden	0	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Belonning	Max € per ha																			
	Grasland		€ 2.403,27	€ 208,04	€ 135,83	-	€ 153,25	€93,16	€ 2.403,27	€ 210,10	€ 210,10	€ 2.403,27	€ 1.947,60	-	-	-	-	-	-	-
	Zand		-	€ 208,04	€ 135,83	€ 3.888,00	€ 153,25	€93,16	€ 3.888,00	-	-	€ 3.888,00	-	-	-	-	-	€ 300,00	€379,80	Hfb
	Klei		-	€ 208,04	€ 135,83	€ 4.086,00	€ 153,25	€93,16	€ 4.086,00	-	-	€ 4.086,00	-	-	-	-	-	€ 300,00	€379,80	Hfb
	Veen		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Landschapselementen		-	-	-	-	€ 153,25	-	-	-	-	-	-	€ 3.536,64	€ 3.693,36	€ 1.500,00	€ 202.650,00	-	-	-

- Categorie Klimaat: Het gaat met name om waterberging, vasthouden van water en het opvangen van waterpieken en verzilting. Daarnaast wordt er ingezet op het vastleggen van CO2 en het reduceren van broeikasgassen. Het gaat hier met name om bodemmaatregelen. De categorie klimaat draagt bij aan het behalen van doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie, het klimaatakkoord en de bossenstrategie.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Om zo effectief mogelijk gebruik te maken van de beschikbare middelen, maakt Nederland geen gebruik van algemeen geformuleerde verplichtingen, maar zet Nederland bij alle sub-interventies gericht (targeted) activiteiten in voor de leefgebieden.

Hoe wordt het subsidiebedrag bepaald, een rekenvoorbeeld:

Het collectief legt op peildatum (15 mei) vast op welke hectares beheer is gevoerd. Het subsidiebedrag is gelijk aan het aantal hectares waarop beheer is gevoerd maal de hectareprijs, tenzij het aantal hectares met beheer groter is dan het maximum in de subsidie. In dit laatste geval is het maximale subsidiebedrag wat in de beschikking staat het subsidiebedrag.

Vervolgens wordt er door het betaalorgaan een interne rekensom gemaakt van de maximaal uit te betalen vergoeding per hectare op basis van de maximaal uit te betalen vergoeding per (combinatie van) beheeractiviteit. Uit de rekensom van het aantal hectares van alle beheeractiviteiten resulteert de totale maximaal uit te betalen vergoeding voor het leefgebied. Het collectief moet minimaal de beheeractiviteiten uitvoeren die uitbetaling van de hectareprijs rechtvaardigen. Zolang het totale maximumbedrag groter of gelijk is aan het bedrag dat het collectief voor dat jaar via het betaalverzoek heeft aangevraagd (aantal hectares * afgesproken hectareprijs), kan aangetoond worden dat er in dat beheerjaar voldoende leefgebied is gerealiseerd en dat het verstrekte jaarbedrag niet het toegestane maximum overschrijdt. Het aangevraagde bedrag zal worden uitbetaald. Hierna volgt een voorbeeld om het bovenstaande te verduidelijken:

Rekenvoorbeeld

• Op grond van de beschikking mag het collectief jaarlijks met minimaal 900 ha en maximaal 1000 ha deelnemen. De afgesproken prijs is € 350,- per ha. Het maximaal te verlenen subsidiebedrag over het gehele 6-jarige tijdvak is dan € 2.100.000,- (1000 ha * € 350,- per ha * 6 jaar). Er kan dus per jaar nooit meer dan € 350.000,- worden uitbetaald;

• Het collectief doet in 2016 een betaalverzoek voor 950 ha. Het maximale jaarbedrag is daarmee € 332.500,-;

• Bij het beoordelen van het betaalverzoek maakt het Betaalorgaan, uitgaande van de verantwoording op het betaalverzoek en na verwerking van administratieve en fysieke controles, een rekensom op basis van

de maximale uit te betalen vergoeding. Er blijkt bijvoorbeeld het volgende gerealiseerd te zijn:

550 ha * beheeractiviteit A à € 100,- per ha	=	€ 55.000,-
150 ha * beheeractiviteit B à € 225,- per ha	=	€ 33.750,-
50 ha * beheeractiviteit C à € 2.000,- per ha	=	€ 100.000,-
200 ha * beheeractiviteit D à € 1.000,- per ha	=	€ 200.000,-
---------- +		
950 ha * maximaal uit te betalen vergoeding	=	€ 388.750,-

Omdat de maximaal uit te betalen vergoeding (€ 388.750,-) hoger ligt dan het bedrag dat het collectief vraagt (€ 332.500,-), is er een financiële buffer van € 56.250,-. Het aangevraagde subsidiebedrag (€332.500,-) kan worden uitbetaald.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. In het certificaat is opgenomen dat de deelnemende landbouwers en andere grondbeheerders gezamenlijk subsidie krijgen voor de beheeractiviteiten die op hun grond worden uitgevoerd, en zij gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn voor een EU-conforme realisatie van de afgesproken prestaties van het collectief zoals vastgelegd in de beschikking. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, die elk afzonderlijk in aanmerking kunnen komen voor inkomensondersteuning en ecoregeling uit de 1e Pijler van het GLB, en kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De instapeisen zijn de algemene EU-voorwaarden, met daarnaast aanvullende voorwaarden. Grondgebonden steun voor agro-milieu- en klimaatdiensten wordt alleen gegeven aan gecertificeerde collectieven op gronden die zijn aangewezen in het Provinciale natuurbeheerplan. Tevens wordt in dit plan aangegeven welke leefgebieden / categorie water/klimaat binnen die gebieden mogelijk zijn. Voor elk aldus aangewezen gebied wordt door de overheid een doelstelling geformuleerd en een financieel kader gesteld. Daarnaast behoort de oppervlakte waarvoor subsidie wordt gegeven bij het Betaalorgaan geregistreerd te zijn als landbouwgrond.

Het collectief stelt binnen de bovenstaande contouren een beheerplan op. In dit beheerplan van het collectief is ten aanzien van elk leefgebied en de categorie water een gezamenlijke aanpak vastgelegd tussen agrariërs andere landgebruikers, evt. samen met terreinbeheerders. Door deze gezamenlijke aanpak op planmatige wijze uit te voeren vindt een uitgekiend beheer plaats en wordt de effectiviteit van beheermaatregelen verhoogd. Dit beheer moet leiden tot een aantrekkelijk vestigingsbiotoop. In dit beheerplan wordt exact aangegeven welk beheer waar plaatsvindt. Jaarlijks wordt het beheerplan achteraf getoetst door de overheid, en bepaald of het heeft voldaan aan de eisen voor ecosysteemdiensten in de beschikking.

Het collectief behoort rekening te houden met de onderstaande randvoorwaarden:

• terrein moet voldoen aan de eisen behorend bij de categorie;
• geen cumulatie van subsidie met hetzelfde doel;
• categorieën moeten passen bij voor het gebied nagestreefde doelen.

Indien meerdere collectieven operationeel zijn in een gebied die opgeteld meer subsidie aanvragen dan het vastgestelde totale subsidieplafond voor een leefgebied, kan er sprake zijn van een tender. Gezien de

gebiedsgerichtheid van de aanvragen komt dit niet vaak voor. Ingeval van tendering wordt voor de deskundige-beoordeling van aanvragen de volgende werkwijze gehanteerd:

1. Indien meerdere subsidieaanvragen voor dezelfde percelen binnen een leefgebied zijn ingediend, wordt een aanvraag geselecteerd door te bepalen welke aanvraag het meest ecologisch effectief wordt uitgevoerd;

2. Indien de subsidieaanvragen het vastgestelde subsidieplafond voor het leefgebied te boven gaan, wordt voor het bepalen van de onderlinge rangschikking voor de verdeling van de subsidie een afweging gemaakt op basis van de volgende criteria:

a) de dekkingsgraad (mate van deelnemende percelen in een gebied);

b) de kwaliteit van beheer;

c) intensiteit van beheer.

Indien de aanvragen als gelijkwaardig worden beoordeeld, wordt de onderlinge rangschikking van die aanvragen bepaald door de hectareprijs, waarbij de aanvraag met de laagste hectareprijs hoger wordt gerangschikt.

Afgegeven beschikkingen kunnen jaarlijks worden uitgebreid tot maximaal 20% van de oorspronkelijk aangevraagde oppervlakte. Indien de gewenste uitbreiding hoger is dan 20% behoren de beschikkingen te worden ontbonden, en hernieuwd voor 6 jaar beschikt. Daarnaast wordt collectieven de mogelijkheid geboden om vanaf 2023 de huidige beschikking te ontbinden, en een nieuwe beschikking aan te gaan, onder dan geldende GLB-voorwaarden.

Eligibility specificity related to regions, for each region concerned where appropriate

O14 What area is eligible?

☒Agricultural area defined for the CAP plan

☐Agricultural land including and beyond agricultural area

☐Non-agricultural land

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

List of relevant GAEC and SMR

Code	Beschrijving
GAEC01	Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.Maximum decrease of 5% compared to the reference year.
GAEC02	Protection of wetland and peatland
GAEC04	Establishment of buffer strips along water courses
GAEC06	Minimum soil cover to avoid bare soil in periods that are most sensitive
GAEC08	Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features.Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow. Where a farmer commits to devote at least 7% of his/her arable land to non-productive areas and features, including land lying fallow, under an enhanced eco-scheme in accordance with Article 28(5a), the share to be attributed to compliance with this GAEC shall be limited to 3%.Minimum share of at least 7% of arable land at farm level if this includes also catch crops or nitrogen fixing crops, cultivated without the use of plant protection products, of

	which 3% shall be land lying fallow or non-productive features. Member States should use the weighting factor of 0,3 for catch crops.Retention of landscape features.Ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season.As an option, measures for avoiding invasive plant species
GAEC09	Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites
SMR02	Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources: Articles 4 and 5
SMR03	Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds: Article 3(1), Article 3(2), point (b), Article 4(1), (2) and (4)
SMR04	Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna: Article 6(1) and (2)
SMR05	Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, laying down procedures in matters of food safety: Articles 14 and 15, Article 17(1) and Articles 18, 19 and 20
SMR11	Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes: Article 4

List of relevant mandatory national standards

Voor het bepalen van de baseline voor de berekening van vergoeding is achting genomen van de volgende nationale standaarden:

- art. 11.37 lid 1 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op zonder vergunning doden, vangen of verontrusten soorten Vogelrichtlijn en verbod op verstoren van hun nesten);
- art. 11.46 lid 1, onderdeel e, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op zonder vergunning plukken, houden of verhandelen plantensoorten Habitatrichtlijn/Verdrag van Bern);
- art. 11.54 lid 1, onderdeel c, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op het zonder vergunning plukken, houden of verhandelen bepaalde vaatplanten);
- art. 7 t/m 12 Meststoffenwet in samenhang met de artt. 24 t/m 34 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (gebruiksnormen);
- art. 4, leden 1 en 2, Besluit gebruik meststoffen (toegestane periode uitrijden);
- art. 3:78 lid 2 in samenhang met de art. 3:84 en 3:85 Activiteitenbesluit milieubeheer (meststoffen i.r.t. teeltvrije zone);
- art. 7, 8, onderdelen b en c, 10, 11, 12, tweede t/m vijfde lid, Meststoffenwet in samenhang met de art. 28 t/m 34 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (stikstof- en fosfaatgebruiksnorm);
- art. 3b Besluit gebruik meststoffen (toegestane periode uitrijden);
- art. 3:78 lid 1 in samenhang met de artt. 3:78a t/m 3:83 Activiteitenbesluit milieubeheer (gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. teeltvrije zone);
- art. 20 lid 1 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden in samenhang met art. 55, eerste en tweede volzin van Vo. 1107/2009 (overtreding van de verordening);
- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 8a lid 1, onderdeel a, Besluit gebruik meststoffen in samenhang met art. 5 lid 1 Uitvoeringsregeling gebruik meststoffen (verplicht vanggewas na teelt maïs op zand- en lössgrond);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 5, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels

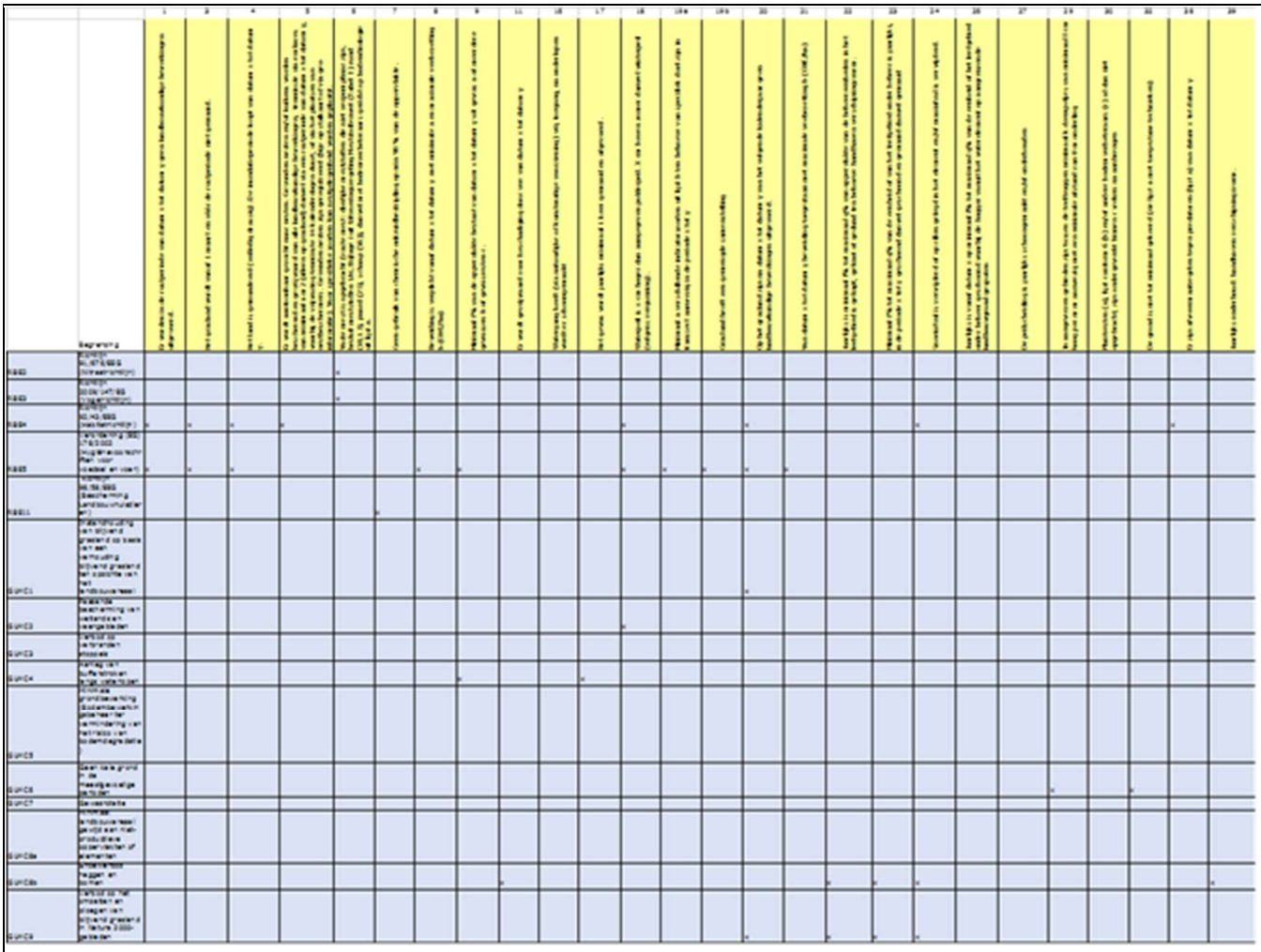
aanwezig zijn);

- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 11.54 lid 1, onderdeel c, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op het zonder vergunning plukken, houden of verhandelen bepaalde vaatplanten);
- art. 4b Besluit gebruik meststoffen (Vernietigen graszode);
- art. 2.16 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB? (Verplichting weer omzetten naar blijvend grasland);
- art. 2.15 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Natura 2000-gebieden);
- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 11.129 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod houtopstanden te vellen zonder herbeplanting, m.u.v. periodiek vellen griend- en hakhout);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 6, onderdeel B, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels aanwezig zijn);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 5, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB.

In de bijlage koppeltabel ANLb is per activiteit de baseline toegelicht. De baseline wordt aangepast, bij wijziging van regelgeving.

Link between GAEC, SMR and national standards with the intervention

In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven welke baseline van toepassing zijn voor het bepalen van de vergoeding, en waarvoor dus geen vergoeding wordt gegeven. De vergoeding bestaat uit inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten die verder gaan dan de voor de activiteit relevante baseline. De maximale vergoedingen, zoals toegepast voor activiteiten bij het ANLb zijn altijd lager of gelijk dan de maximale vergoedingen die volgen uit de berekeningsmethode. Wanneer er sprake is van een overtreding van een conditionaliteit die als basis dient voor een maximale vergoeding bij een activiteit binnen het ANLb, wordt daar waar deze overtreding van toepassing is, geen vergoeding betaald voor de activiteit.

Deze tabel is tevens opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb.

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

☒ **IACS**

☐ **Non-IACS**

IACS section

Type of payment

☒ unit cost based on additional costs and income foregone

☐ transaction cost included

☐ one off payment

☐ lump sum

Range of support at beneficiary level

Financiële allocatie

Het totaalbudget voor de maatregel was in 2021 circa 80 miljoen (ELFO-financiering en nationale cofinanciering). Onderstaande tabel toont de verdeling van ha en bedragen per leefgebied:

Leefgebied	Ha	Bedrag €	€/ha
Open grasland	78.008	35.345.654	453,10
Open akker	6183	12.838.844	2.076,47
Droge dooradering	8866	21.830.788	2462,30
Natte dooradering	3691	4.014.741	1.087,7
Categorie Water	5008	5.790.856	1.156,32
Totaal	101.758	79.820.883	Geniddeld: €784,42/ha

In het GLB-NSP wordt er ingezet op de optimalisatie van beheer in de bestaande leefgebieden en komt er extra inzet voor water en klimaatmaatregelen. Ook komt er meer aandacht voor boerenlandvogels door naast het bestaande ANLb in te zetten op 18-26 kerngebieden van 1000 ha. In deze gebieden wordt

ingezet op intensief beheer voor weidevogels, dat een grotere doorwerking heeft op de agrarische bedrijfsvoering. Dit houdt in dat in deze gebieden 40-70% van het areaal zal bestaan uit kruidenrijk grasland. Hierdoor zal het gemiddeld ha bedrag voor open grasland gaan toenemen tot €570,-/ha. Naast extra inzet op weidevogels wordt ingezet op akkervogels door het beheer in leefgebied open akker uit te breiden naar ruim 10.000ha. De leefgebieden natte en droge dooradering worden samengevoegd tot een leefgebied dooradering. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de aanbeveling uit de evaluatie ANLb uit 2021. Door de samenvoeging ontstaat er een ander gemiddeld bedrag per ha voor dit leefgebied. Dit bedraagt €2058/ ha (gebaseerd op verhouding binnen de huidige leefgebieden). Uit de optimalisatieplannen van de agrarische collectieven, opgesteld in 2019, blijkt dat er veel groeimogelijkheden zijn voor beheer binnen dooradering. Een groei naar 15.000 ha is wenselijk. Het streven is om de categorie water en de nieuwe categorieën klimaat mitigatie en klimaatadaptatie samen te laten groeien naar 15.000 ha. Voor de beide categorieën klimaat wordt vooralsnog uitgegaan van eenzelfde gemiddeld ha bedrag als bij de categorie water.

Door bovengenoemde extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha.

Calculation method

De betaling wordt verantwoord met inzet van voor 100% van de inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en 30% transactiekosten, op basis van de berekening van vergoedingen zoals hieronder is toegelicht bij berekeningsmethode.

In het GLB-NSP wordt er ingezet op de optimalisatie van beheer in de bestaande leefgebieden en komt er extra inzet voor water en klimaatmaatregelen. Ook komt er meer aandacht voor boerenlandvogels door naast het bestaande ANLb in te zetten op 18-26 kerngebieden van 1000 ha. In deze gebieden wordt ingezet op intensief beheer voor weidevogels, dat een grotere doorwerking heeft op de agrarische bedrijfsvoering. Dit houdt in dat in deze gebieden 40-70% van het areaal zal bestaan uit kruidenrijk grasland. Hierdoor zal het gemiddeld ha bedrag voor open grasland gaan toenemen tot €570,-/ha. Naast extra inzet op weidevogels wordt ingezet op akkervogels door het beheer in leefgebied open akker uit te breiden naar ruim 10.000ha. De leefgebieden natte en droge dooradering worden samengevoegd tot een leefgebied dooradering. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de aanbeveling uit de evaluatie ANLb uit 2021. Door de samenvoeging ontstaat er een ander gemiddeld bedrag per ha voor dit leefgebied. Dit bedraagt €2058/ ha (gebaseerd op verhouding binnen de huidige leefgebieden). Uit de optimalisatieplannen van de agrarische collectieven, opgesteld in 2019, blijkt dat er veel groeimogelijkheden zijn voor beheer binnen dooradering. Een groei naar 15.000 ha is wenselijk. Het streven is om de categorie water en de nieuwe categorieën klimaat mitigatie en klimaatadaptatie samen te laten groeien naar 15.000 ha. Voor de beide categorieën klimaat wordt vooralsnog uitgegaan van eenzelfde gemiddeld ha bedrag als bij de categorie water.

Door bovengenoemde extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha.

Berekeningsmethode

De berekeningswijze voor vergoedingen is gelijk aan de berekeningswijze tijdens eerdere GLB-periodes, en is gelijk voor zowel de ecoregeling (art 31 SPV) als het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Deze berekeningswijze is in 2021 geactualiseerd. In bijlage Eco1a (zie eco-regelingen) zijn de methodiek en referenties van de berekeningen toegelicht, in bijlage Eco1b (zie eco-regelingen) is de berekeningswijze toegelicht voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten. Voor de inkomstenderving is

uitgegaan van de productiederving als gevolg van het uitvoeren van beheermaatregelen, de toename van arbeid en het saldo van exploitatie (opbrengsten minus kosten) van alle gewassen die door de beheermaatregelen worden beïnvloed. De inkomstenderving als gevolg van de ecoregeling wordt berekend aan de hand van gegevens van het praktijkonderzoek. Daarbij wordt de situatie met een beheersubsidie vergeleken met een referentiebedrijf onder optimale omstandigheden. Nederland is een vrij klein land, waardoor er voor gekozen is dit als één regio te zien, met een referentiebedrijf per grondgebruik. Wel heeft Nederland voor bouwland verschillende vergoedingen voor klei- en zandgrond. De berekende vergoeding neemt alleen kosten in beschouwing die verder gaan dan de baseline. De vergoedingen worden door een onafhankelijk werkgroep namens het betaalorgaan berekend. Gegevens worden altijd op actuele onderzoeksgegevens gebaseerd en de berekeningen worden altijd doorgesproken met de onderzoekswereld. Voor het NSP is een technisch-economische werkgroep (TEWG) ingesteld die minimaal 1x per jaar de vergoedingen toetst aan de wetenschappelijke onderbouwingen waarmee een onafhankelijke wetenschappelijke toets geformaliseerd is.

De TEWG bestaat uit vertegenwoordigers van Wageningen UR te weten: WEnR, WEcR en ASG, PPO. Deze TEWG adviseert het betaalorgaan op welke wijze de tarieven in de rekensystemen voor de vergoedingen moeten worden aangepast. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de wetenschappelijke gegevensverzamelingen van Wageningen UR. Deze gegevensverzameling is in 2021 geactualiseerd. De herziende tarieven zijn gebaseerd op twee jaarlijks gemiddelde. Gekozen is voor een twee jaarlijks gemiddelde om de invloed van sterke prijsfluctuaties op de vergoedingen te verminderen. Voor arbeid geld het tarief zoals vermeld in de CAO Bosbouw en tarief agrarische bedrijfsverzorging. Het gaat om de volgende relevante tarieven:

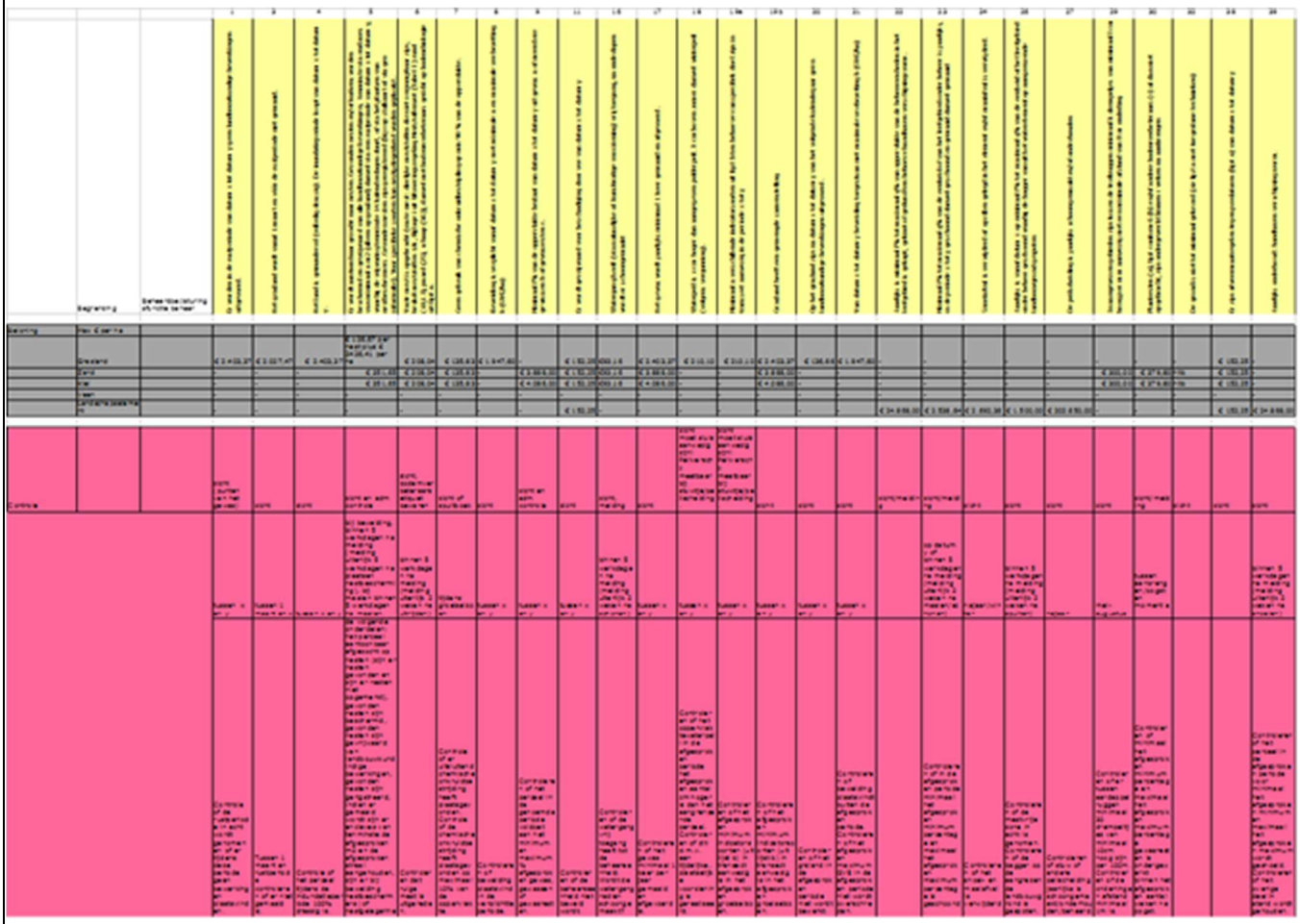
- KVEM
- Kunstmest
- Arbeid
- Opbrengstprijzen akkerbouw
- Machines en werktuigen

De opbrengstderving, die de uitvoering van een submaatregel met zich meebrengt, is de resultante van één van de volgende gebruiksbepalingen, met een eventueel onderscheid naar het huidig grondgebruik (grasland, bouwland) en de grondsoort. De maximale vergoedingsberekening voorziet in de mogelijkheid om de opbrengstderving af te stemmen op een bouwplan. De maximale vergoedingen worden jaarlijks geactualiseerd door het betaalorgaan. Onderstaand figuur illustreert de vergoedingsberekening op clusterniveau voor de inzet van grond in geval van opbrengstderving.

1.	Uitvoering categorie	Verschillende werkzaamheden	A1
			A2
			A3
		Materiaal (werkelijke kosten)	B
2.	Inventarisatiewerkzaamheden		
	(optioneel)	Individuele basis	C +
		Subtotaal	D
4.	Inkomensderving	Referentiebedrijf	E +
		Subtotaal	*F*
3.	Inkomsten (optioneel)	Eventuele inkomsten uit bijproducten	G? / _
		Subtotaal	H (G-F)
4.	Transactiekosten	Maximaal 20% van H	I
	Totaal	Onderhoud (H+I)	

Op basis van deze berekeningswijze is door het betaalorgaan een maximale vergoeding per (cluster van) activiteit vastgesteld. Deze zijn opgenomen in de onderstaande tabel.Deze vergoedingen zijn gevalideerd

door de TEWG. In deze tabel is tevens de wijze van controleren opgenomen. In de bijlage koppeltabel ANLb is de onderstaande tabel, als onderdeel van een grotere tabel, nogmaals opgenomen.

Ongeoorloofde cumulatie

De activiteiten die in het kader van het ANLb kunnen worden uitgevoerd gaan altijd verder dan conditionaliteiten, de relevante RBE's en GLMC's, en zijn (deels) ook mogelijk in het kader van de ecoregeling en interventies samenwerking die voor beheermaatregelen, de systematiek van het ANLb volgen. Ter voorkoming van dubbele financiering is het volgende van toepassing:

1. Indien de activiteit tevens wordt ingezet voor het invullen van een conditionaliteit, wordt daar waar relevant geen inkomensderving toegekend.

2. Als een activiteit onder de ecoregeling wordt uitgevoerd en die zelfde activiteit wordt op hetzelfde perceel ook in het ANLb opgevoerd, dan kan de activiteit bij de ecoregeling wel meetellen voor het verzamelde aantal punten, maar kan niet worden ingezet voor het verantwoorden van uitbetaling van het maximale subsidiebedrag. De activiteit wordt uitbetaald via het ANLb.

Controleregime

In Nederland is het bij het opstellen van subsidies verplicht om gebruik te maken van het Raamwerk voor Uitvoering van Subsidies (RUS) en het Uniform Subsidiekader (USK). Het RUS/USK is een effectieve strategie om de NSP interventies uit te voeren en doelen te halen. Het helpt om processen te stroomlijnen en beleidsmatige keuzes te maken of een interventie wel of niet efficiënt uitvoerbaar en controleerbaar is. Het RUS/USK ondersteunt tevens het maken van een keuze voor welk controlereghandhavings- en controleregime van toepassing is.

Het doel van het handhavings- en controleregime dat voor het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid van toepassing is, is om rechtmatigheid te borgen en om de nationale en EC doelen te halen. Nederland richt de processen zo in om prestaties te halen, naleving te stimuleren en om onrechtmatigheden te voorkomen. Daarnaast wordt gestreefd naar efficiency en minder uitvoeringskosten. Programmatisch

handhaven maakt daar onderdeel van uit.
De volgende principes staan centraal:
• Meer sturen op het behalen van de doelen
• Menselijke maat
• Digitale controles waar mogelijk en data gedreven controles en gecombineerde programmatische handhaving van interventies waar mogelijk
• Sancties zijn proportioneel (in verhouding van aangevraagd subsidiebedrag), maar wel afschrikwekkend indien het verantwoord vertrouwen wordt geschaad

Het betaalorgaan heeft voor alle beoogde subsidiabele activiteiten een risicoanalyse gemaakt, en deze beoordeeld op controleerbaarheid en verifieerbaarheid. De activiteiten zijn beoordeeld met een aanvaardbaar risico. Op basis van subsidiebedrag en risico, wordt bij de ecoregeling primair gekozen voor RUS/USK niveau 2: Prestatie verantwoorden. Bij subsidievaststelling wordt alleen vastgesteld of de prestatie geleverd is. Bij ANLb wordt gewerkt met standaardbedragen voor de uitgevoerde activiteiten (zie koppeltabel ANLb), waardoor er geen financiële verantwoording van de kosten is. Daarnaast kan het ANLb redelijk gestandaardiseerd worden uitgevoerd. De activiteiten die op perceelsniveau worden uitgevoerd zijn niet uniek. De activiteiten voldoen wel of niet aan de voorwaarden en worden wel of niet op de juiste plek uitgevoerd. Daarnaast wordt verder ingezet op programmatisch handhaven en verantwoord vertrouwen. Hierbij wordt onderzocht of er meer gebruik kan worden gemaakt van de schouw, de interne controle van de gecertificeerde collectieven. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What are the models of the commitment(s) in the intervention?

☐ result based (with possibility to pick and choose)
☐ management based (with possibility to pick and choose)
☒ hybrid (management and result based)

Please explain the obligations/possibilities for beneficiaries in relation to the commitments set out in the intervention

Zoals toegelicht in het hoofdstuk ‘Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention’ bestaat het ANLb uit twee hoofdprocessen: het hoofdproces om te komen tot een beschikking en het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking. Bij het eerste proces wordt een hectareprijs per gebied bepaald, een resultaatsubsidie. Bij het tweede proces is de verantwoording zo ingericht dat er op basis van de berekeningen voor maximale vergoedingen voor activiteiten, geen overcompensatie kan plaatsvinden: een verantwoording op basis van dat minimaal de kosten voor uitgevoerd beheer gemaakt moeten zijn.

What is the duration of contracts?

De looptijd van de agromilieuverbintenis is 6 jaar. De verbintenis kan worden verlengd tot maximaal 7 jaar indien dit nodig is om de ingangsdatum van de nieuwe agromilieuverbintenis te laten aansluiten bij de einddatum van de voorgaande agromilieuverbintenis. Tussentijds is een uitbreiding van de verbintenis mogelijk. Dit kan tot een maximum van 20% (oppervlakte beheerde areaal) van de oorspronkelijke verbintenis.

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.70.1.E.01 - ANLb - Alle leefgebieden	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL; NLZ;	R.14; R.19; R.23; R.31; R.34;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.70.1.E.01 - ANLb - Alle leefgebieden

Door extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha. Dit is toegelicht in in het hoofdstuk ‘Form and rate of support/premia/calculation methods’ onder de title financiële allocatie.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.70.1.E.01 - ANLb - Alle leefgebieden (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	879,42	878,46	923,08	923,25	923,25	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.14 (unit: Hectare)	0,00	113.711,00	113.835,00	130.000,00	129.976,00	129.976,00	0,00	617.498,00
	TOTAL	O.14 (unit: Hectare)	0,00	113.711,00	113.835,00	130.000,00	129.976,00	129.976,00	0,00	617.498,00
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	99.999.727,62	99.999.494,10	120.000.400,00	120.000.342,00	120.000.342,00	0,00	560.000.305,72
		Annual indicative financial allocation	0,00	63.150.000,00	61.190.000,00	79.690.000,00	79.000.000,00	79.000.000,00	0,00	362.030.000,00

		(Union Contribution in EUR)								
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	99.999.727,62	99.999.494,10	120.000.400,00	120.000.342,00	120.000.342,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial	0,00	63.150.000,00	61.190.000,00	79.690.000,00	79.000.000,00	79.000.000,00	0,00	

		allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

I.70.2 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen

Intervention Code (MS)	I.70.2
Naam interventie	Zeldzame Landbouwhuisdierrassen
Soort interventie	ENVCLIM(70) - Environmental, climate-related and other management commitments
Gemeenschappelijke outputindicator	O.19. Aantal verrichtingen of eenheden ter ondersteuning van genetische hulpbronnen
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja ES rebate system: Nee LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie wordt toegepast op het platteland in heel Nederland.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.32 Investeringen in verband met biodiversiteit Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Nederland zet zich in voor biodiversiteit, inclusief het behoud van genetische bronnen, waaronder de instandhouding van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Op dit moment zijn er volgens de WUR/Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (conform de Rassenlijst Nederlandse landbouwhuisdierrassen (CGN) 2020-06) teveel bedreigde landbouwhuisdierrassen, vooral runderen, dan geiten, vervolgens schapen en paarden.

Met deze interventie wordt gestimuleerd om zeldzame landbouwhuisdierrassen (rund, schaap, geit) te houden, te blijven houden en/of te gaan houden. Daarmee blijft de genetische biodiversiteit en ook de inzet op dubbeldoeldieren behouden. De interventie draagt bij om de rassen uit de kritische zone van ‘zeldzaam’ te halen.

Zeldzame landbouwhuisdierrassen kunnen ook geschikt zijn voor invulling van klimaatvriendelijke kringlooplandbouw en bijdragen aan het opbouwen van robuustere landbouwsystemen. Dubbeldoeldieren zijn geschikt als melk-/wol- en/of vleesvee en bijvoorbeeld ook gelijktijdig geschikt voor onderhoud van natuurgebieden of het begrazen van veengebieden met een hoog waterpeil.

Om voor steun in aanmerking te komen geldt een minimum aantal van 5 GVE (Grootvee-Eenheden) rund (vrouwelijke dieren en fokstieren) en minimum aantal van 1,5 GVE geiten en schapen (vrouwelijke

dieren, fokbokken en fokrammen). Het minimum is gekozen omdat de zeldzame huisdierrassen vaak door kleine bedrijven/houders gehouden worden. Met het minimum van 5 GVE voor runderen en 1,5 GVE voor geiten en schapen is het voor landbouwers laagdrempelig om zeldzame huisdierrassen te gaan houden.

De steun bedraagt maximaal € 200,- per GVE (wanneer het totaal aantal GVE waarvoor steun wordt gevraagd toeneemt, kan ervoor gekozen worden om het bedrag per GVE lager te laten worden; het beschikbare budget voor deze interventie wordt dan verdeeld over het totaal aantal aangemelde GVE).

De steun wordt verstrekt voor maximaal 100 GVE rund, 75 GVE schapen en 75 GVE geiten.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Begunstigden zijn actieve landbouwers die houders zijn van zeldzame landbouwhuisdierrassen. De landbouwhuisdierrassen die voor steun in aanmerking komen staan opgenomen in het I&R-register van RVO (parapluregister).

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

IACS. Het gaat om het houden van zeldzame landbouwhuisdierrassen die zijn opgenomen in het I&R-register van RVO (parapluregister).

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

List of relevant GAEC and SMR

Code	Beschrijving
SMR09	Council Directive 2008/119/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of calves: Articles 3 and 4
SMR11	Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes: Article 4

List of relevant mandatory national standards

SMR09

- Artikel 1.8, derde en vierde lid en artikel 2.5, derde lid, van het Besluit houders van dieren (Materiaal boxen)
- Artikel 4 Richtlijn 2008/119/EG in samenhang met Bijlage I, onder 2 Elektrische leidingen & apparatuur (Geen elektrische schokken)
- Artikel 2.5, vierde lid, van het Besluit houders van dieren Stalklimaat (Isolatie)
- Artikel 2.5, vijfde, zesde, achtste en negende lid en artikel 2.40 van het Besluit houders van dieren (dagelijkse controle apparatuur)
- Artikel 2.37, eerste lid en tweede lid en artikel 2.5, tweede lid, van het Besluit houders van dieren (Lichtvoorziening) De verplichting te zorgen voor voldoende daglicht voor kalveren.
- Artikel 2.4, tweede, derde en vijfde lid, artikel 1.7, onderdeel c en artikel 2.45 van het Besluit houders van dieren (Goede verzorging)
- Artikel 2.34, eerste lid, van het Besluit houders van dieren (Inrichting stal).
- Artikel 2.31, eerste tot en met vierde lid, van het Besluit houders van dieren (Verbod aanbinden)
- Artikel 2.44, eerste en tweede lid van het Besluit houders van dieren (Reinigen en ontsmetten)
- Artikel 2.35, eerste lid en artikel 2,36, eerste en tweede lid van het Besluit houders van dieren (Comfortabele en zindelijke ligruimte)
- Artikel 2.41, tweede, derde en vierde lid en artikel 2.31, vijfde lid van het Besluit houders van dieren (Geschikt voer en verbod op muilkorven)
- Artikel 2.41, eerste lid en artikel 2.38, eerste lid, van het Besluit houders van dieren (Voederen)

- Artikel 1.7, onderdeel f en artikel 2.42, eerste en tweede lid, van het Besluit houders van dieren (Watervoorziening)
- Artikel 2.39 van het Besluit houders van dieren Voeder- en drinkinstallatie (voeder- en drinkinstallaties)
- Artikel 2.42, derde lid, van het Besluit houders van dieren (Koebiest)

SMR11

- Artikel 1.6, lid 1 Besluit houders van dieren Bewegingsvrijheid (Het verbod te beperkte bewegingsruimte)
- Artikel 2.3 Besluit houders van dieren Voldoende ruimte (aangebonden)
- Artikel 1.6, lid 3 Besluit houders van dieren (Bescherming weer/ roofdieren/ risico's gezondheid)
- Artikelen 1.7, onderdeel a, en 2.4, lid 1 Besluit houders van dieren (Kennis verzorgers)
- Artikel 2.4 lid 2 en 3 Besluit houders van dieren (Dagelijks controleren)
- Artikelen 1.7, onderdeel c, en 2.4, lid 5 Besluit houders van dieren (Verzorging/ dierenarts raadplegen)
- Artikel 1.7, onderdeel e Besluit houders van dieren (Geschikt voer)
- Artikel 2.4, lid 7 Besluit houders van dieren (Onnodig lijden door voer/ drinken)
- Artikel 2.4, lid 6 Besluit houders van dieren (Tussenpozen voederen) De verplichting een dier te voederen met tussenpozen die bij zijn fysiologische behoeften passen.
- Artikel 2.5, lid 2 Besluit houders van dieren (Voldoende verlichting)

Link between GAEC, SMR and national standards with the intervention

SMR09 en SMR11 en de nationale standaarden hebben betrekking op het houden van landbouwdieren. De interventie heeft eveneens betrekking op het houden van landbouwdieren.

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

☒ **IACS**

☐ **Non-IACS**

IACS section

Type of payment

☐ unit cost based on additional costs and income foregone

☐ transaction cost included

☐ one off payment

☒ lump sum

Range of support at beneficiary level

Maximaal € 200,- Per Grootvee-Eenheid (GVE).

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Calculation method

Het maximum van € 200,- per GVE is gebaseerd op artikel 28, lid 8, van Verordening 1305/2013 en bijlage II van die verordening en op de Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector (PB 2014 C 204) randnummers 216-218 en 228.

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What are the models of the commitment(s) in the intervention?

☒ result based (with possibility to pick and choose)

☐ management based (with possibility to pick and choose)

☐ hybrid (management and result based)

Please explain the obligations/possibilities for beneficiaries in relation to the commitments set out in the intervention

De interventie heeft betrekking op het houden van zeldzame huisdierrassen. De hoogte van de steun wordt gebaseerd op het aantal GVE dat gehouden wordt door een landbouwer.

What is the duration of contracts?

De contracten duren een jaar.

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De steun wordt verleend op basis van vooraf duidelijke vereisten, de steun wordt alleen verstrekt voor het houden van zeldzame landbouwhuisdierrassen die zijn opgenomen in het I&R-register en het parapluregister. De maximale hoogte van 200 euro van de vergoeding is gebaseerd op artikel 28, lid 8, van Verordening 1305/2013 en bijlage II van die verordening en op de Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector (PB 2014 C 204) randnummers 216-218 en 228. Met de steun wordt een deel van de gederfde inkomsten gecompenseerd aangezien de zeldzame landbouwhuisdierrassen een lagere opbrengst hebben dan gangbare productieve landbouwhuisdierrassen.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.70.2.E.01 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Homogeen		R.32;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount
I.70.2.E.01 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen

Het totale aantal GVE in NL die behoren tot de zeldzame landbouwhuisdierrassen wordt geschat op 16.104 GVE. Het budget is € 3,2 miljoen per jaar. Uitgaande van een investering van € 20.000 per bedrijf kunnen jaarlijks circa 150 bedrijven ondersteund worden. Dit is een jaarlijks terugkerende ondersteuning (aantal bedrijven blijft dus gelijk). In totaal zijn er circa 55.680 bedrijven in de landbouwsector.

voor deze interventie en dat voor alle GVE steun wordt gevraagd bedraagt de unit amount € 198,71per GVE.

Diersoort	Stuks (schatting in NL)
Runderen > 2 jaar oud (minimaal 5, maximaal 100 runderen per houder)	11.052 (1 GVE)
Schapen > 1 jaar oud (min. 10, max. 500 per houder)	28.180 (0,15 GVE)
Geiten > 1 jaar oud (min. 10 per houder)	5.500 (0,15 GVE)
Totaal	16.104 GVE

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.70.2.E.01 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen (Subsidie - Homogeen)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	198,71	198,71	198,71	198,71	198,71	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							0,00	
		O.19 (unit: Livestock	0,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	0,00	80.520,00

		units)								
	TOTAL	O.19 (unit: Livestock units)	0,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	0,00	80.520,00
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	0,00	16.000.129,20
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	0,00	16.000.129,20
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach	0,00	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	0,00	

		the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	0,00	

INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation

I.73.1 - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven

Intervention Code (MS)	I.73.1
Naam interventie	Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation
Gemeenschappelijke outputindicator	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsoperaties of eenheden op de boerderij
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Ja Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Het gaat hierbij om investeringen op het landbouwbedrijf, waarmee primair het verdienvermogen van de ondernemer wordt vergroot of verstevigd, maar waarbij tegelijkertijd rekening wordt gehouden met klimaat en milieu en sociale doelen (zoals het verhogen van dierenwelzijn of het aantrekken van jonge landbouwers). Het gaat daarbij om investeringsmogelijkheden gericht op vernieuwing/verduurzaming op en van landbouwbedrijven (denk aan klimaatadaptatie en -mitigatie, digitalisering, precisielandbouw, waterhuishouding en natuur-inclusieve landbouw), en waarmee eerst en vooral een rendabele(r) bedrijfsvoering mogelijk wordt.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Een leefbaar landbouwinkomen en de veerkracht van de landbouwsector in de hele Europese Unie ondersteunen om de voedselzekerheid en de landbouwdiversiteit op lange termijn te vergroten en de economische duurzaamheid van de landbouwproductie in de Europese Unie te waarborgen
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden
SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.02	Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Categorie 4	Nee
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t.	Categorie 1	Ja

	verdienvermogen		
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid en minder antibiotica gebruik	Categorie 2	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.16 Klimaatgerelateerde investeringen Aandeel van landbouwbedrijven dat profiteert van GLB-investeringssteun die bijdraagt aan de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, en aan de productie van nieuwe energie of biomaterialen
R.26 Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen
R.36 Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht
R.9 Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

De interventie is primair gericht op het behoud van een veerkrachtige en toekomstgerichte landbouwsector (SO1) en het versterken van het concurrentie en verdienvermogen van de individuele landbouwer (SO2). Omdat dit niet alleen van belang is voor de huidige generatie landbouwers, maar (juist) ook voor een nieuwe generatie, is er binnen deze interventie speciale aandacht voor jonge landbouwers (SO7). Aanvullend (of beter: randvoorwaardelijk) aan het behoud van de landbouwsector ondersteunt de interventie de landbouwer om zijn of haar bedrijf te verduurzamen door met specifieke investeringen een bijdrage te leveren aan de milieu- en klimaatdoelen (SO4) en het efficiënt gebruik en natuurlijke hulpbronnen, zoals water en bodem (SO5). Daarnaast zal met de interventie invulling gegeven worden aan maatschappelijke wensen met betrekking tot dierenwelzijn (SO9).

Onderbouwing

Om de Nederlandse landbouwsector ook in de toekomst zeker te stellen is het nodig dat landbouwers een zodanig inkomen kunnen verwerven dat de productie van landbouwproducten (alsmede de handel erin) voor hen lonend blijft. Naast verbreding, multifunctionaliteit of het zich richten op nichemarkten, hebben veel landbouwers zich vooral staande gehouden door efficiëntieverbetering, waardoor de kostprijs in verhouding laag kon blijven. Trefwoorden hierbij zijn samenwerking, mechanisatie/automatisering, schaalvergroting, intensivering en productiviteitsverhoging. De maatschappelijke uitdagingen op het gebied van klimaat en milieu, zoals verwoord in de *Green Deal* en *Farm to Fork*-strategie, vragen van de landbouwers extra inspanningen, die met een focus op het voortdurend verlagen van de kostprijs van producten niet haalbaar zal zijn. Specifieke investeringen zijn daarom nodig om een omslag te maken naar kringlooplandbouw waardoor (i) minder gebruik hoeft te worden gemaakt van natuurlijke hulpbronnen en (ii) schadelijke externe effecten voor het klimaat, biodiversiteit en milieu worden teruggedrongen. Indachtig het rapport van de taskforce verdienvermogen kringlooplandbouw (“Je kunt niet groen doen als je rood staat”) zal de weg naar kringlooplandbouw en een versterkt verdienvermogen alleen slagen als de boer de nodige investeringen kan opbrengen en terugverdienen.

Landbouwbedrijven die optimaal en duurzaam willen produceren om zo op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, zullen periodiek hun gebouwen en uitrusting moeten vernieuwen en aanpassen. Op deze manier kan optimaal gebruik worden gemaakt van innovaties en kan hun bedrijf zich ontwikkelen in een richting die past bij veranderende maatschappelijke wensen en eisen ('license to produce'). Met investeringen op het gebied van onder andere digitalisering, precisielandbouw, robotisering, klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie), het opwekken van energie, energiebesparing, agroforestry (inclusief voedselbossen), verhoging van de biodiversiteit, bodembeheer, koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn (waar dierengezondheid deel van uitmaakt) kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven.

Complementair aan andere interventies

Jonge landbouwers hebben de mogelijkheid om gebruik te maken van de vestigingssteun onder artikel 75. De investering kan daarmee als aanvulling na de bedrijfsovername worden ingezet. Door de top-up ontstaat extra financiële ruimte voor de investering.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 11.300.000 beschikbaar (zie annex V).

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

Voor steun komen in aanmerking:

- Investeringen in bedrijfsmiddelen;
- Aanplant van meerjarige houtige gewassen ten behoeve van agroforestry;
- Tweedehands installaties, indien gebruik van de installaties noodzakelijk is voor het projecten en de kosten van de installaties aantoonbaar de marktwaarde niet overstijgen;
- Bijdragen in natura en afschrijvingskosten kunnen in voorkomende gevallen subsidiabel worden gesteld mits wordt voldaan aan de vereisten.

Bovenstaande subsidiabele kosten kunnen nog nader worden gespecificeerd in de Regeling Europese EZK en LNV subsidies (REES) en provinciale verordeningen en openstellingsbesluiten. Voor de uitvoering van de interventie kan gebruik worden gemaakt van een investeringslijst. Wanneer gekozen wordt zal investeringslijst zullen de afzonderlijke investeringsmogelijkheden vooraf worden voorzien van een score gebaseerd op: mate van innovatie, effectiviteit, efficiency en kans op succes.

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling;

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- Er geldt een subsidiepercentage van maximaal 65%;
- Voor investeringen, die een bijdrage leveren aan milieu- en klimaatdoelstellingen en dierenwelzijn geldt een verhoogd subsidiepercentage (tot en met 80%);
- Voor specifieke groepen en jonge landbouwers onder de 40 jaar kan een top-up worden toegepast van maximaal 15%;

- Er zal een minimum bedrag worden toegepast; en
- Voor de regeling wordt gebruik gemaakt van simplified costs option (SCO's).

Overige voorwaarden

Landbouwbedrijven en samenwerkingsverbanden van landbouwbedrijven, waarbij een landbouwbedrijf wordt gedefinieerd als "alle eenheden op het grondgebied van Nederland die voor landbouwactiviteiten (als bedoeld in bijlage 1 VWEU) worden gebruikt en door een landbouwer worden beheerd."

De begunstigde is dus een landbouwer: "een natuurlijk persoon of rechtspersoon dan wel een groep natuurlijke personen of rechtspersonen, ongeacht de rechtspositie van de groep en haar leden volgens het nationale recht, van wie het bedrijf zich bevindt binnen het territoriale toepassingsgebied van de verdragen als omschreven in artikel 52 VWEU in samenhang met de artikelen 349 en 355 VWEU, en die een landbouwactiviteit uitoefent." De begunstigde kan ook een jonge landbouwer zijn.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☒ unit costs

☒ lump sums

☒ flat-rate financing

Basis for the establishment

'Unit costs' wordt toegepast ingeval de investering betrekking moet hebben op de daadwerkelijke kosten. 'Lump sums' en 'flat-rate financing' worden toegepast ten behoeve van de vereenvoudiging van de uitvoering.

Range of support at beneficiary level

a) Investering van tenminste € 50.000 met een subsidiepercentage van maximaal 65% en een te verstrekken subsidiebedrag van ≥ € 20.000

b) Investeringen van tenminste € 25.000 met een subsidiepercentage van 80% en een te verstrekken subsidiebedrag van tenminste € 20.000

c) Op basis van eenheidsprijs en forfaitaire bedragen.

Additional explanation

Het eenheidsbedrag is gebaseerd op ervaringsregels van vergelijkbare investeringen.

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What is not eligible for support?

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling.

Does the investment contain irrigation?

☐ Ja ☒ Nee

Investments in the improvement of existing irrigation installations, what is the potential water saving(s) required (expressed in %)

N/A

Investments in the improvement of existing irrigation installations (affecting water bodies whose status is less than good) what is/are the requirement(s) for an effective reduction in water use - expressed in %)

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.73.1.E.01 - Productieve investeringen landbouwbedrijven	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.9; R.16; R.26;	Ja

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.73.1.E.01 - Productieve investeringen landbouwbedrijven

De verwachting is dat na het opstartjaar 2023 het aantal aanvragen ongeveer gelijk blijven tussen de 850- 1050. Het gemiddelde steunbedrag wordt ingeschat op € 30.000 met een maximum van € 100.000. In 2026 is er een tijdelijke daling naar 673 omdat de middelen dan verhoogd worden ingezet op gebiedsgerichte samenwerking (art 77).

R.9: unit amount is gebaseerd op de gemiddelde investering onder de POP3 maatregel "productieve investeringen", gemiddeld ca. 36.000 per investering en circa 1000 investeringen tussen 2014 en 2020.

R.16: unit amount is gebaseerd op de gemiddelde investering onder de POP3 maatregel "productieve investeringen", gemiddeld ca. 36.000 per investering en circa 1000 investeringen tussen 2014 en 2020

R..26: unit amount is gebaseerd op de gemiddelde investering onder de POP3 maatregel "productieve investeringen water", gemiddeld € 32.500 per investering en circa 600 projecten tussen 2014 en 2020.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.73.1.E.01 - Productieve investeringen landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)							0,00	
		O.20 (unit: Operations)	0,00	920,78	857,32	671,08	873,36	1.075,64	0,00	4.398,18
	TOTAL	O.20 (unit: Operations)	0,00	920,78	857,32	671,08	873,36	1.075,64	0,00	4.398,18

		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	27.623.400,00	25.719.600,00	20.132.400,00	26.200.800,00	32.269.200,00	0,00	131.945.400,00
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	16.572.879,24	16.037.280,25	10.991.968,68	14.077.762,79	16.989.698,64	0,00	74.669.589,60
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex	0,00	2.014.232,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46	0,00	

		XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	835.482,46	942.982,46	942.982,46	942.982,46	942.982,46	0,00	

I.73.2 - Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven

Intervention Code (MS)	I.73.2
Naam interventie	Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation
Gemeenschappelijke outputindicator	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden op het bedrijf
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja ES rebate system: Nee LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie is van toepassing op het gehele platteland van Nederland en gericht op niet-productieve investeringen buiten het landbouwbedrijf . De interventie wordt door provincies opengesteld. Hoewel gebruik wordt gemaakt van een zo uniform mogelijke regeling kunnen gebiedsspecifieke elementen worden opgenomen, zoals type grond (zand, klei, veen loss).

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.26 Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

De basisdoelen zijn de opgaven voortvloeiend uit de Green Deal, de Kaderrichtlijn Water, de Nitraatrichtlijn en het Klimaatakkoord. De opgaven bestaan uit het herstellen en verhogen van biodiversiteit, in 2027 te voldoen aan de KRW-doelen en de CO2-uitstoot met 55% terug te brengen. Om dit te bereiken wordt binnen de Nederlandse landbouwsector ingezet op een omschakeling naar kringlooplandbouw om daarmee de maatschappelijke uitdagingen rond klimaat, milieu, biodiversiteit en stikstofreductie te realiseren.

Met de interventie wordt ingezet op het beleven, benutten en beschermen van de natuur en biodiversiteit. Hierbij worden de natuurdoelen zoveel mogelijk gekoppeld aan de uitvoering van andere doelen, zoals water en landbouw, aanleg en beheer van bossen (agroforestry) maar ook klimaat, vrijetijdseconomie en energie.

Het terugdringen van deze emissies van nitraat, fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen en stikstof door een efficiënter gebruik van (natuurlijke) grondstoffen, herstel van verschillende habitats en cultuurlandschap en een omschakeling naar duurzame energiebronnen.

Complementariteit met andere interventies

De interventie niet-productieve investeringen landbouwbedrijf sluit vooral aan bij de interventies ANLb, diverse vormen van Samenwerking (GBA, gebiedsgerichte ontwikkelingen LEADER).

- Samenwerking: zowel binnen GBA als gebiedsgerichte ontwikkeling en LEADER kan de interventie onderdeel zijn van de te benutten interventies om invulling aan de (gebieds)opgaven en een LOS te geven.
- ANLb: hierin kan de koppeling worden gelegd tussen de investering en het beheer van de investering, als onderdeel van een verdienmodel.

Verder sluit de interventie aan bij de interventies voor niet-productieve investeringen buiten landbouwbedrijf en de eco-regeling.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 50.000.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

Voor deze interventie kan gebruik worden gemaakt van een investeringslijst bestaande uit een aantal investeringscategorieën met investeringsmogelijkheden. De investeringen hebben betrekking op de aanleg van landschapselementen en bossen (agroforestry), voorzieningen voor efficiënter gebruik van watervoorzieningen en stikstofreductie en zijn gedeeltelijk gebiedsgericht. De investeringsmogelijkheden leveren elk een bijdrage aan de hierboven beschreven maatschappelijke opgaven en eisen. De afzonderlijke investeringsmogelijkheden worden vooraf voorzien van een score gebaseerd op: mate van innovatie, effectiviteit, efficiency en kans op succes.

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:

a. landbouwbedrijven die voldoen aan de definitie ‘active farmer’.

b. grondeigenaren;

c. grondgebruikers;

d. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;

e. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

Overige voorwaarden

Voor steun komen bijvoorbeeld in aanmerking (niet limitatief):

- Herstel en aanleg singels, houtwallen, heggen, hagen, bosjes, solitaire bomen, pingo’s, dobben en drenkpoelen;
- Minimaal aanleg aantal bomen per hectare (agroforestry)

- Waterlopen, (op)vaarten en cultuurlandschappelijk slotenpatroon;
- Herstel en aanleg akkerranden, struweelranden, vogelakkers;
- Herstel en aanleg natuurvriendelijke oevers;
- Herstel beplanting agrarische erven;
- Herstel cultuurlandschappelijke begreppeling of bolle graslandakkers;
- Herstel terpen/wierden of kruinige percelen inclusief herstel sloten of greppels rond terpen/wierden en kruinige percelen;
- Herstel historische dijkbiotoop: dijklichaam, grenssloot, struweel, kolken, dijkcoupures.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- 100% van de subsidiabele kosten;
- Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 of 3 en de vaste kosten opties. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☒ unit costs

☐ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

De subsidie is 100% op basis van de werkelijk gemaakte kosten.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Range of support at beneficiary level

De schatting is dat de steun gemiddeld € 20.000,- bedraagt.

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What is not eligible for support?

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73, lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling.

Does the investment contain irrigation?
☐ Ja ☒ Nee

Investments in the improvement of existing irrigation installations, what is the potential water saving(s) required (expressed in %)
N/A

Investments in the improvement of existing irrigation installations (affecting water bodies whose status is less than good) what is/are the requirement(s) for an effective reduction in water use - expressed in %)
N/A

10 WTO compliance
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de concurrentieverhoudingen.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.73.2.E.01 - Niet productieve investeringen op landbouwbedrijven	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.26;	Ja

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.73.2.E.01 - Niet productieve investeringen op landbouwbedrijven

De omvang van de niet-productieve investering kan sterk uiteenlopen, van enkele duizenden euro's voor bijvoorbeeld stuwtjes in droogvallende slootjes tot een grote investering in emissiearme stallen.

Naar schatting zullen er op jaarbasis ca. 128 aanvragen binnen komen.
Voor de realisatie van niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven is totaal voor de periode 2023 – 2027 per jaar € 16 miljoen beschikbaar.
Per jaar worden er gemiddeld 25 aanvragen verwacht. Voor de unit amount wordt uitgegaan van een gemiddeld bedrag van € 125.000,-

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.73.2.E.01 - Niet productieve investeringen op landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.21 (unit: Operations)	0,00	127,72	127,72	127,72	127,72	127,72	0,00	638,60
	TOTAL	O.21 (unit: Operations)	0,00	127,72	127,72	127,72	127,72	127,72	0,00	638,60
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in	0,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	0,00	79.825.000,00

		EUR)									
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	0,00	62.824.561,40
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in	0,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	0,00	

		EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	0,00	

I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven

Intervention Code (MS)	I.73.3
Naam interventie	Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investments, including investments in irrigation
Gemeenschappelijke outputindicator	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsoperaties of eenheden buiten de boerderij
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja ES rebate system: Nee LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie is van toepassing op het gehele platteland van Nederland en gericht op niet-productieve investeringen buiten het landbouwbedrijf . De interventie wordt door provincies opengesteld. Hoewel gebruik wordt gemaakt van een zo uniform mogelijke regeling kunnen gebiedsspecifieke elementen worden opgenomen, zoals type grond (zand, klei, veen, löss).

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.27 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

Op basis van de opgave voortvloeiend uit het Klimaatakkoord, de Kaderrichtlijn Water en de

Biodiversiteitstrategie ligt er een opgave om de uitstoot van broeikasgassen te beperken, de waterkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te verhogen. Daarnaast is in de aanpak Landbouwbodems afgesproken de bodemkwaliteit te verbeteren en speelt de adaptatie aan klimaatverandering een belangrijke rol.

Om dit te bereiken wordt binnen de Nederlandse landbouwsector ingezet op een omschakeling naar kringlooplandbouw om daarmee de maatschappelijke uitdagingen rond klimaat, biodiversiteit en milieu te realiseren.

Met interventie wordt ingezet op niet-productieve investeringen in het landelijk gebied die betrekking hebben op de (her)inrichting/transformatie en het beheer van het landelijk gebied en daarmee bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit (bijv. aanleg landschapselementen), inrichtingsmaatregelen ten behoeve van waterkwaliteits- en -kwantiteitsbeheer, aanpassing aan klimaatverandering, bevorderen van agroforestry.

Complementariteit met andere interventies:

De interventie niet-productieve investeringen niet-landbouwbedrijf sluit vooral aan bij de interventies ANLb, diverse vormen van Samenwerking (GBA, gebiedsgerichte ontwikkelingen LEADER).

Samenwerking: zowel binnen GBA als gebiedsgerichte ontwikkeling en LEADER kan de interventie onderdeel zijn van de te benutten interventies om invulling aan de (gebieds)opgaven en een LOS te geven.

ANLb: hierin kan de koppeling worden gelegd tussen de investering en het beheer van de investering, als onderdeel van een verdienmodel.

Verder sluit de interventie aan bij de interventies voor niet-productieve investeringen landbouwbedrijf, eco-regelingen.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 50.000.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

De investeringen hebben betrekking op herinrichting ten behoeve van verbetering van de waterhuishouding, de waterkwaliteit en klimaatadaptatie, bijdrage aan doelen voor biodiversiteit door de aanleg en beheer van landschapselementen en bossen (agroforestry), voorzieningen voor efficiënter gebruik van watervoorzieningen en reductie van uitstoot van nitraat, stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen en zijn gedeeltelijk gebiedsgericht. De investeringsmogelijkheden leveren elk een bijdrage aan de hierboven beschreven maatschappelijke opgaven en eisen.

Er kan gewerkt worden met een investeringslijst. De afzonderlijke investeringsmogelijkheden worden vooraf voorzien van een score gebaseerd op: mate van innovatie, effectiviteit, efficiency en kans op succes.

Overige voorwaarden

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:

a. grondeigenaren;

b. grondgebruikers;

c. landbouworganisaties;

d. natuur- en landschapsorganisaties;

e. provincies, waterschappen en gemeenten;

f. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;

g. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

Voor steun komen in aanmerking:

Niet limitatief:

- investeringen ten behoeve van het uitvoeren van herstelmaatregelen en (grootschalige) inrichting van gebieden, die bijdragen aan verbetering van de waterhuishouding, natuur, klimaatmitigatie en -adaptatie en biodiversiteit
- herstel en aanleg singels, houtwallen, heggen, hagen, bosjes, solitaire bomen, pingo's, dobben en drenkpoelen;
- investeringen in waterlopen, (op)vaarten en cultuurlandschappelijk slotenpatroon;
- herstel en aanleg akkerranden, struweelranden, vogelakkers;
- herstel en aanleg natuurvriendelijke oevers;
- aanleg en herstel beplanting of omgrachting van terreinen van (oorspronkelijke) kastelen, buitenplaatsen, staten of kloosters;
- herstel cultuurlandschappelijke begreppeling of bolle graslandakkers;
- herstel terpen/wierden of kruinige percelen inclusief herstel sloten of greppels rond terpen/wierden en kruinige percelen;
- herstel historische dijkbiotoop: dijklichaam, grenssloot, struweel, kolken, dijkcoupures.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- 100% van de subsidiabele kosten;
- Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 3 en de vaste kosten opties.Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

Door de aard van de interventie betreft het ondersteuning die niet onder IACS valt (non-IACS). Verantwoording vindt plaats bij de aanvraag tot vaststellen van de subsidie.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☐ lump sums

☐ flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

Het is het verwachte gemiddelde bedrag op basis van het aantal verwachte projecten en beschikbaar budget. Geschat wordt een gemiddeld bedrag van € 2.000.000,-, en 25 aanvragen per jaar voor de periode 2023 - 2027. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag (omvang project).

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What is not eligible for support?

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73, lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling.

Does the investment contain irrigation?

☐ Ja ☒ Nee

Investments in the improvement of existing irrigation installations, what is the potential water saving(s) required (expressed in %)

N/A

Investments in the improvement of existing irrigation installations (affecting water bodies whose status is less than good) what is/are the requirement(s) for an effective reduction in water use - expressed in %)

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de concurrentieverhoudingen.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.73.3.E.01 - Aantal niet-productieve investeringen niet-landbouwbedrijf	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.27;	Ja

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.73.3.E.01 - Aantal niet-productieve investeringen niet-landbouwbedrijf

Voor de realisatie van niet-productieve investeringen buiten landbouwbedrijven is totaal voor de periode 2023 – 2027 per jaar € 16 miljoen beschikbaar. Per jaar worden er gemiddeld 25 aanvragen verwacht. Voor de unit amount wordt uitgegaan van een gemiddeld bedrag van € 650.000,-

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.73.3.E.01 - Aantal niet-productieve investeringen niet-landbouwbedrijf (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.23 (unit: Operations)	0,00	24,56	24,56	24,56	24,56	24,56	0,00	122,80
	TOTAL	O.23 (unit: Operations)	0,00	24,56	24,56	24,56	24,56	24,56	0,00	122,80
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	0,00	79.820.000,00
		Annual indicative financial allocation	0,00	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	0,00	62.824.561,40

		(Union Contribution in EUR)								
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial	0,00	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	0,00	

		allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

INSTAL(75) - Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up
I.75 - Vestiging van jonge landbouwers

Intervention Code (MS)	I.75
Naam interventie	Vestiging van jonge landbouwers
Soort interventie	INSTAL(75) - Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up
Gemeenschappelijke outputindicator	O.25. Aantal jonge boeren dat vestigingssteun ontvangt
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Ja Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Jonge landbouwers in Nederland ervaren moeilijkheden bij het opstarten en/of overnemen van een landbouwbedrijf. Om alle jonge landbouwers gelijk te behandelen en om de uitvoering beheersbaar te houden heeft een nationale aanpak de voorkeur.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.36 Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

De interventie vestigingssteun voor jonge landbouwers is primair gericht op het stimuleren en ondersteunen van generatievernieuwing in de Nederlandse landbouwsector. Secundair draagt de interventie ook bij aan de veerkracht van landbouwsector en aan het verbeteren van het concurrentievermogen. Via de beoordeling, selectie en rangschikking van het verplichte bedrijfsplan wordt gestimuleerd dat de interventie ook bijdraagt aan verduurzaming van de sector. Met name door bedrijven te ondersteunen die met hun beoogde bedrijfsvoering gaan bijdragen aan het behalen van milieu- en klimaatdoelen, bijvoorbeeld doordat de toekomstige bedrijfsvoering gericht is op biologische landbouw, natuurinclusieve landbouw en/of kringlooplandbouw.

Onderbouwing

De generatievernieuwing in de Nederlandse landbouwsector wordt belemmerd door de hoge overnameprijs. Jonge ondernemers moeten grote financiële risico's nemen op jonge leeftijd als zij een landbouwbedrijf willen overnemen of starten. De hoge overnamekosten hangen samen met de hoge grondprijs (hoogste grondprijs in de EU) en dure opstallen in Nederland. In de Nederlandse situatie

worden landbouwbedrijven (92% gezinsbedrijven) veelal overgenomen door een kind van de landbouwer (39%). Voor zij-instromers zijn de overnamekosten in veel gevallen hoger omdat zij in tegenstelling tot overnemers in familiaire kring, de gunfactor missen en daardoor een bedrijf meestal niet onder de marktwaarde kunnen kopen. De jonge landbouwers hebben behoefte aan een financiële ondersteuning in de opstartfase van hun agrarisch ondernemerschap. Deze ondersteuning kan de stimulans zijn om in het keuzeproces rond overname/start, de drempel over te gaan om het bedrijf wel over te nemen.

Complementariteit met andere interventies

Steun aan jonge ondernemers kan betrekking hebben op de drie fases rondom bedrijfsovername: vóór, tijdens en na de overname. In de Nederlandse situatie ervaren jonge landbouwers in elke fase een drempel: 1) animo twijfelachtig voor overname vanwege een onzeker toekomstperspectief. 2) hoge overnamesom tijdens overname en 3) weinig financiële ruimte om te investeren na overname. De onderstaande interventies worden ingezet voor de problemen die men ondervindt in deze drie fases.

Vestigingssteun: Met de vestigingssteun (art. 75) wordt fase 2 ondersteund: de overname- of opstartfase.
Aanvullende inkomenssteun (art. 30): Tijdens de overname gaat de jonge landbouwer grote financiële verplichtingen aan. Een 'extra' ondersteuning kunnen de jonge landbouwers in de grondgebonden sectoren goed gebruiken. Het voorstel is om deze 'top up' te koppelen aan de vestigingssteun.

Investeringssteun: Na de overname (fase 3) heeft de jonge landbouwer weinig financiële ruimte om te investeren. De jonge landbouwer heeft in die fase baat bij steun voor investeringen (art. 73). De jonge landbouwers krijgen een top up op het algemeen geldende subsidiepercentage (10% of maximaal 15%) voor investeringen.

Kennis & Voorlichting: Voorafgaand aan de overname (fase 1) heeft de jonge landbouwer behoefte aan advies, kennis en begeleiding bij de overname of bedrijfsstart. Hierin wordt voorzien door het opleidings- en coachingstraject dat onderdeel is van het nationale Bedrijfsovernamefonds. Daarnaast kunnen jonge landbouwers gebruik maken van de kennisvouchers voor het opstellen van bedrijfsplannen die beschikbaar komen vanuit de interventie kennis en voorlichting (art. 78).

Samenwerkingssteun: Ook is een beperkt budget geprogrammeerd voor experimentele samenwerkingsprojecten die gericht zijn op de overdracht van overdrager naar overnemer.

Nationale Financiële instrumenten: Naast de subsidieregelingen, bestaat de mogelijkheid om met het nationale financieringsinstrument 'Vermogensversterkend Krediet' (VVK), dat onderdeel is van het Bedrijfsovernamefonds, achtergestelde leningen aan te gaan waarmee de jonge landbouwer kan omschakelen naar een duurzamere bedrijfsvoering.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Begunstigden

Begunstigden zijn jonge landbouwers. De jonge landbouwer is jonger dan 40 jaar op 31 december van het jaar waarin de steun wordt aangevraagd, is bedrijfshoofd, heeft zich voor het eerst gevestigd en beschikt over een adequate vakbekwaamheid en/ of vaardigheden.

Om in aanmerking te komen voor vestigingssteun gelden de voorwaarden voor het indienen van de aanvraag voor vestigingssteun en voor de inhoud van het verplichte bedrijfsplan.

Drie voorwaarden voor indiening van een aanvraag:

1) Leeftijd

De jonge landbouwer is jonger dan 40 jaar op uiterlijk 31 december van het jaar waarin de steun wordt aangevraagd.

2) Vakbekwaamheid en/of vaardigheden

Vakbekwaamheid: De jonge landbouwer heeft een passende (landbouw-)diploma ofwel een bewijs van vakbekwaamheid. Hiervoor geldt tenminste één van volgende bewijzen:

- een diploma of een getuigschrift van een basisopleiding landbouw, tuinbouw of aanverwant op het niveau hoger secundair, hoger niet-universitair of universitair onderwijs
- een bewijs van ten minste 2 jaar ervaring met land- en tuinbouwproductie op het tijdstip van de steunaanvraag, aangevuld met een diploma of een getuigschrift van een cursus op het gebied van bedrijfsovername, agrarische bedrijfsvoering of aanverwant.

Vaardigheden: De jonge landbouwer heeft aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie, op basis van verklaring van ervaring als zelfstandig helper, bedrijfsleider tweede categorie, meewerkend echtgenoot of niet betaald geregeld meewerkend gezinslid op een landbouwbedrijf; werknemer op een landbouwbedrijf; stagiair op een landbouwbedrijf.

Alleen het aantal jaren ervaring tot op het moment van indiening van de steunaanvraag, wordt in aanmerking genomen. Ervaring kan in rekening gebracht worden vanaf de leeftijd van 16 jaar. Met andere woorden kan een 18-jarige die meegewerkt heeft op het ouderlijk bedrijf voldoen aan de vereiste van vakbekwaamheid voor vestigingssteun.

3) Bedrijfshoofd

Vestiging: De jonge landbouwer vestigt zich voor het eerst als bedrijfshoofd van een landbouwbedrijf of plattelandsbedrijf dat verband houdt met landbouw, eventueel aangevuld met inkomsten uit de verbreding van het bedrijf met niet-agrarische activiteiten. Dit betekent dat de persoon, buiten de toegestane periode, nog geen contractuele verbintenissen mag aangaan die betrekking hebben op de overname/start. Als de jonge landbouwer zich voor het eerst vestigt als mede-exploitant in een maatschap of als beherend vennoot, zaakvoerder of bestuurder van een rechtspersoon-landbouwer, mogen het contract van maatschap of de statuten van de vennootschap, geen bepalingen bevatten die de bevoegdheden van de landbouwer beperken. De landbouwer die zich voor het eerst vestigt als mede-exploitant in een maatschap wordt gevolmachtigd om de maatschap te verbinden.

Zeggenschap: De jonge landbouwer heeft de grootste zakelijke en bedrijfsmatige verantwoordelijkheid en zeggenschap in het bedrijf. Hiervoor geldt per rechtsvorm:

- Eenmanszaak: oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
- B.V., Maatschap: heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting en is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.

De mate van zeggenschap kan naast de registratie van bevoegdheden aangetoond worden met het deel van het bedrijf dat bij overname, overgenomen wordt, inclusief het deel dat al eerder verworven is. Bij een rechtspersoon bepaalt de fractie van de aandelen die de jonge landbouwer in volle eigendom bezit de mate waarin hij/zij eigenaar is.

4) Bedrijfsplan

Bij de aanvraag is een bedrijfsplan vereist. De steun wordt uiteindelijk mede bepaald op basis van de score die behaald wordt na beoordeling van een bedrijfsplan voor één bedrijf. Indien het bedrijf meerdere jonge landbouwers als bedrijfshoofd heeft, wordt maar één keer vestigingssteun verleend. In het verplichte bedrijfsplan zijn tenminste onderstaande onderwerpen opgenomen en toegelicht.

- Een beschrijving met berekeningen waaruit blijkt dat het om een *financieel gezond* bedrijf gaat;
- Een beschrijving van de *gewenste ontwikkeling* van het bedrijf;
- Toelichting waaruit blijkt waar de aangevraagde steun aan besteed wordt en hoe deze *besteding* bijdraagt aan de gewenste ontwikkeling van het bedrijf;
- Beschrijving van de manier waarop de steun bijdraagt aan de *versterking van de veerkracht* van het bedrijf, met aandacht voor het vergroten van de inkomsten van het bedrijf en/ of aan het verbreden (diversificatie) van inkomstenbronnen op het landbouwbedrijf.
- Omschrijving van de wijze waarop de steun bijdraagt aan een of meer van de *GLB-doelen*, waarbij tenminste de bijdrage aan het behalen van doel S07 (*generatievernieuwing*) moet worden onderbouwd.

- Beschrijving van de aspecten in het bedrijfsplan die bijdragen aan de *verduurzaming* van de land- en tuinbouw in Nederland.

Bij het beoordelen van het bedrijfsplan worden criteria gehanteerd die samenhangen met de genoemde onderdelen van het bedrijfsplan. Per criterium wordt een score gegeven waar een weging (1,2,3,4) aan gekoppeld is. Bedrijfsplannen die gericht zijn op gewenste transities hebben de voorkeur voor ondersteuning. Daarom zal de beoordelingssystematiek zo worden opgesteld dat bedrijfsplannen waarbij de gewenste ontwikkeling gericht is op biologische landbouw, natuur-inclusieve landbouw of kringlooplandbouw een hogere score krijgen en/ of zal de weging van de score hoger zijn naarmate het criterium belangrijk wordt gevonden.

Het bedrijfsplan toont aan dat het steunbedrag besteed wordt aan een of meerdere van onderstaande kosten met betrekking tot de bedrijfsovername:

- de overname van bestaande bedrijfsinventaris op basis van geregistreerde overnamecontracten en gedetailleerde inventarissen van de overgenomen goederen, eventueel aangevuld met aankopen gericht op het vervolledigen van die inventaris.
- de aankoop van landbouwbedrijfsgebouwen als aanvulling op de overname van bedrijfsinventaris inclusief de vaste uitrusting en constructies in onroerende staat die minder dan vijftien jaar oud zijn.
- de overname van aandelen van een rechtspersoon landbouwer, op basis van een geregistreerde overeenkomst over de overname van de aandelen.

De steun zal het meeste effect opleveren bij ondernemers met voldoende kennis van de bedrijfsvoering en met geschikte vaardigheden. Indien het bedrijfsplan voldoet aan de voorwaarden die hieraan worden gesteld, kan verondersteld worden dat de ondernemer voldoende kennis en vaardigheden bezit om het bedrijf te kunnen runnen.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☒ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

De steun wordt verstrekt via een lump sum per bedrijf. De hoogte van het bedrag wordt gekoppeld aan het te verwachten Bruto Bedrijfsresultaat (BBR) van het bedrijf waarop de aanvrager zich voor het eerst vestigt als landbouwer, aangevuld met een bedrag dat te verkrijgen valt met een hoge score op de verduurzamingsgraad van het bedrijfsplan. Het BBR moet hoger zijn dan 40.000 euro per bedrijfshoofd en bedraagt maximaal 600.000 euro per bedrijfshoofd. De steun wordt uitbetaald in vijf gelijke schijven over maximaal vijf jaar. Voor de uitbetaling van de laatste schijf wordt gecontroleerd of de voorwaarden voor subsidieverlening worden nageleefd.

De transitie naar een toekomstbestendige landbouw wordt in eerste instantie gestimuleerd door bedrijfsplannen die gericht zijn op verduurzaming een hogere score te geven waardoor deze aanvragen hoger gerangschikt worden. Daarnaast zal onderzocht worden of deze stimulans ook verkregen kan worden door de lump sum op basis van het BBR te verhogen met een verduurzamingsbonus. Bijvoorbeeld: score op duurzaamheid 1, 2, 3 koppelen aan een bonus van respectievelijk 10.000, 20.000 of 30.000 euro.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Range of support at beneficiary level

- BBR vanaf 40.000 per bedrijfshoofd: 40.000 euro
- BBR vanaf 200.000 per bedrijf: 55.000 euro
- BBR vanaf 350.000 per bedrijf: 70.000

·Experiment met extra 10.000/20.000/30.000 te verkrijgen via score op duurzaamheidsgraad bedrijfsplan

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

10 WTO compliance

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.36;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers

In Nederland vinden naar verwachting 600-1000 bedrijfsovernames in de landbouwsector plaats per jaar. Vestigingssteun is voor Nederland een nieuw instrument en heeft een introductiefase nodig om ingeburgerd te raken. Vanuit dat perspectief wordt ingezet op 230 aanvragen per jaar en 1930 aanvragen in 5 jaar, Indien blijkt dat de interventie succesvol is, kan dit aantal bijgesteld worden naar bijvoorbeeld naar 300 in 2024, 400 in 2025 en 500 in 2026 en 2027. Het maximum steunbedrag is 100.000 euro per aanvraag. Het gemiddelde steunbedrag is ingeschat op 50.000 euro per aanvraag. Het gaat hier om een lump sum.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)	0,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	0,00	
		O.25 (unit: Beneficiaries)	0,00	230,00	230,00	230,00	230,00	230,00	0,00	1.150,00
	TOTAL	O.25 (unit: Beneficiaries)	0,00	230,00	230,00	230,00	230,00	230,00	0,00	1.150,00
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	0,00	57.500.000,00
		Annual indicative financial	0,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	0,00	57.500.000,00

		allocation (Union Contribution in EUR)								
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out	0,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	0,00	

		in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten

I.76 - Brede Weersverzekering

Intervention Code (MS)	I.76
Naam interventie	Brede Weersverzekering
Soort interventie	RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.9. Aantal eenheden gedekt door instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De Brede weersverzekering is een voor heel Nederland uniform instrument binnen het Plattelands Ontwikkelingsprogramma.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Een leefbaar landbouwinkomen en de veerkracht van de landbouwsector in de hele Europese Unie ondersteunen om de voedselzekerheid en de landbouwdiversiteit op lange termijn te vergroten en de economische duurzaamheid van de landbouwproductie in de Europese Unie te waarborgen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.5 Risico management Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

De landbouwer vraagt jaarlijks van maart tot mei premiesubsidie aan voor de gewaspercelen die hij/zij wil gaan verzekeren en sluit bij de private verzekeraar de polis af. In oktober verstuurt de verzekeraar zijn verzekeringsnota naar de verzekerde en wordt de premie-subsidie met RVO verrekend. Indien de landbouwer weerschade heeft en deze meldt bij de verzekeraar wordt de schade getaxeerd en indien groter dan de schadedrempel van 20% wordt de verzekerde waarde conform de polis uitgekeerd aan de landbouwer. Op deze wijze is de landbouwer verzekerd tegen te grote opbrengstverliezen / inkomensverlies als gevolg van extreem weer.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1 of 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Alle actieve landbouwers met teelten in de open grond in Nederland.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☐ lump sums

☐ flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

De premie-subsidie bedraagt maximaal 63,7% van de premie die aan de verzekeraar betaald moet worden. Indien door groeiende deelname aan de verzekering het aantal deelnemers en verzekerde hectares groeit en het maximale subsidie-jaarbudget wordt overschreven, wordt het subsidiepercentage naar beneden bijgesteld, d.w.z. het totaalbedrag naar rato van de betaalde premie verdeeld over de deelnemers aan de Brede Weersverzekering.

Additional explanation

Het jaarbudget voor de premiesubsidieregeling is jaarlijks € 17,5 mln. Wanneer het totaal van alle betaalde verzekeringspremies aan de verzekeraars (minder dan) €27,5 mln bedraagt ontvangt elke verzekerde 63,7% premiesubsidie over de door hem/haar betaalde premie. Indien de deelname groter is en daardoor het totaal aan betaalde premie groter dan € 27,5 mln, dan wordt het subsidie-percentage per euro betaalde premie evenredig over alle betaalde premies verlaagd. Op deze wijze ontvangen alle via de Brede weersverzekering verzekerde landbouwers in Nederland op basis van hun betaalde premie een evenredig deel van het subsidiebudget.

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

Compensation of losses. What is the threshold triggering compensation?

20%

What is the methodology for the calculation of losses and triggering factors for compensation?

Het opbrengstverlies wordt bepaald door de opbrengst na de schade te vergelijken met de gemiddelde opbrengst van de 3 voorafgaande jaren óf het gemiddelde van 3 van de 5 voorafgaande jaren waarvan de hoogste en de laagste worden geschrapt (Olympisch gemiddelde)

What is the type of risk management tool?

☒ Insurance

☐ Mutual fund

☐ Other

What are the production losses coverage?

crop

What are the income losses coverage?

non sector specific

What are the provisions in order to avoid overcompensation of that contribution?

In NL wordt naast de premiesubsidie ook vrijstelling van assurantiebelasting (21% over de netto premie) gegeven. Het maximum steunpercentage volgens de EU-verordening is 70%. Dit maximum steunpercentage ziet op alle vormen van steun, dus niet alleen een subsidie op de premie die landbouwers verschuldigd zijn, maar ook een eventueel belastingvoordeel door landbouwers vrij te stellen van de over de premie verschuldigde assurantiebelasting. De maximale subsidie over de 100% premie (netto betaling aan de verzekeraar) die de verordening Nederland toestaat naast een vrijstelling assurantiebelasting bedraagt daarbij (0,7 x 121) minus 21 = 63,7%.

Jaarlijks worden de verzekeringspolissen van de verzekeraars gecontroleerd op voldoen aan de subsidievoorwaarden.

Door controles bij de verwerking door RVO alsook door controles uitgevoerd door de NVWA (en Duitse partner bij verzekeraar Vereinigte Hagel met hoofdkantoor in Duitsland) is geborgd dat alleen premiesubsidie wordt uitgekeerd over daadwerkelijk afgesloten polissen voor aangemelde percelen.

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 8 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw (groene doos)

De premiesubsidieregeling Brede weersverzekering voldoet aan de kaders van EU-verordening [2021/2115]. Op het punt m.b.t. de schadedrempel van minimaal 20% die geldt voor goedgekeurde verzekeringspolissen volgt de premiesubsidieregeling dus de EU-lijn en kan om die reden als green box aangevinkt worden ondanks dat deze feitelijk onder de gele doos van de WTO-overeenkomst inzake de landbouw valt.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.76.E.01 - Brede Weersverzekering	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.5;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.76.E.01 - Brede Weersverzekering

De steun betreft een aandeel (percentage afhankelijk van de totale deelname per jaar, maximaal 63,7%) van de premie die de landbouwer betaalt voor een onder de Regeling Europese EZK en LNV-subsidies goedgekeurde verzekeringspolis voor een Brede weersverzekering. Tezamen met de vrijstelling assurantiebelasting (21% over de netto-premie) bedraagt de overheidssteun aan de premie Brede weersverzekering op deze manier maximaal 70% (de maximaal toegestane steun voor dit risicomanagement-instrument conform EU-verordening (2021/2115).

Op dit moment zijn circa 2.000 bedrijven aangesloten (4,36% van de bedrijven in de open teelten). Streven is om in 2027 4.388 deelnemers te hebben wat een deelname betekent van circa 10%. Toename is 1% per jaar.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.76.E.01 - Brede Weersverzekering (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	3.988,15	3.988,15	3.988,15	3.988,15	3.988,15	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.9 (unit: Beneficiaries)	0,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	0,00	21.940,00
	TOTAL	O.9 (unit: Beneficiaries)	0,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	0,00	21.940,00
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in	0,00	17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20	0,00	87.500.011,00

		EUR)								
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00	0,00	59.500.000,00
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

COOP(77) - Samenwerking

I.77.1 - Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP

Intervention Code (MS)	I.77.1
Naam interventie	Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De innovatieopgaven voor de landbouw kunnen, door verschillen in onder meer de fysiografie, demografie en grondgebruik, zowel een landelijk als regionaal karakter hebben. Het is daarom nuttig om hierop met openstellingen (op nationaal en provinciaal niveau) te kunnen sturen op de gewenste innovaties. Bij landelijke initiatieven wordt o.a. gedacht aan het (door)ontwikkelen van (bestaande) landelijke waarde- en duurzaamheidsconcepten op thema's zoals sectorale ontwikkelingen, ketens, milieu, klimaat, biologische landbouw en dierenwelzijn. Bij de regionale initiatieven wordt vooral gedacht aan Operationele Groepen met lokale en regionale spelers (kennisclusters en proeftuinen) met innovaties die inspelen op de regionale context en gebiedsspecifieke uitdagingen zoals verdroging, intensieve veehouderij en verwaarding van streekproducten. Dit naast relatief kleinschalige pilots die uiteindelijk opschaalbaar zijn naar het landelijke en internationale niveau.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Een leefbaar landbouwinkomen en de veerkracht van de landbouwsector in de hele Europese Unie ondersteunen om de voedselzekerheid en de landbouwdiversiteit op lange termijn te vergroten en de economische duurzaamheid van de landbouwproductie in de Europese Unie te waarborgen
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden
SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan

N.04	Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding	Categorie 1	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja
N.28	Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

Deze interventie is gericht op het (door)ontwikkelen, praktijkrijp maken en communiceren voor grootschalige toepassing van innovaties door de doelgroep. Daarbij dragen deze innovaties bij aan de doelen en de behoeften waar deze interventie in voorziet, zoals benoemd in voorgaande secties.

Centrale innovatiethema's zijn in elk geval:

a) Duurzame toegevoegde waardeketen waarbij een of meerdere landbouwers, samen met een of meerdere marktpartijen, een (deel van een) keten (door)ontwikkelt, van idee tot een marktrijp concept of product;

b) Digitalisering;

c) Beleidspilots, waaronder:

- Pilots diergebonden ecoregeling met aandacht voor dierenwelzijn;
- Weerbare teelten/vermindering van gewasbeschermingsmiddelen;
- Korte ketens;
- Biologische landbouw in de keten;
- Duurzamere voedselsystemen.

d) Sectorale initiatieven ter versterking van de regierol van de primaire sector bij het ontwikkelen van een toekomstbestendige landbouw. Insteek hierbij is het bevorderen van sectorale samenwerking, bijv. als opstap naar een producenten of brancheorganisatie;

e) Initiatieven op het gebied van biologische landbouw.

Onderbouwing

Innovaties zijn cruciaal voor de Nederlandse landbouw om te verduurzamen, om de GLB-doelen te behalen en om in te kunnen spelen op de meeste geprioriteerde behoeften zoals in hoofdstuk 2 beschreven en onderbouwd. Daarbij dienen de technische en sociale aspecten van innovaties vaak hand in hand te gaan om effectief steun te verlenen aan het gewenste veranderingsproces in de landbouw. Zo hebben innovaties die enkel zijn gericht op efficiëntieverhoging en kostenbesparing minder duurzaamheidseffect als ze niet tevens bijdragen aan bijvoorbeeld een sterkere positie van de primaire producent in de voedselketen. De voorkeur ligt daarom op innovaties die landbouwers meer prikkels biedt om te verduurzamen vanuit de markt of door nieuwe verdienmodellen. De gedachte is dat daarmee tevens de afhankelijkheid van de landbouw van grote hoeveelheden publieke middelen om te verduurzamen op de langere termijn geleidelijk afneemt.

Om innovaties met succes te ontwikkelen en die aansluiten op de landbouwpraktijk is het belangrijk dat deze in een open innovatieproces tot stand komen in operationele groepen (OG) met een diversiteit aan deelnemers die samen hiervoor de nodige kwaliteiten inbrengen, en minimaal één landbouwer. Aansluiting op het EIP-netwerk en andere innovatie- en kennisnetwerken dragen ertoe bij dat OG's gedurende het gehele project gebruik kunnen maken van beschikbare kennis en ervaring voor een hogere effectiviteit. De ervaring laat zien dat de gang van praktijkrijpe innovaties in de landbouw naar een grootschalige toepassing ervan door de doelgroep vaak geen vanzelfsprekendheid is. Daarom wordt er bij deze interventie op gelet dat gedurende het innovatieproject voldoende aandacht is voor communicatie.

De bovengenoemde innovatiethema's zijn gekozen omdat deze naar verwachting het meest kunnen bijdragen aan de doelen van deze interventie. De landbouw heeft voor haar verduurzamingsopgave spelers uit andere sectoren nodig zoals die uit de hele voedselketen, de directe omgeving en de hightech-industrie, om samen op te trekken en gebruik te maken van innovatieve ontwikkelingen die daar plaatsvinden zoals op het vlak van waarde creatie, precisielandbouw, dataficatie, robotisering en nieuwe ketens. Op de langere termijn is dat voor een voedselsysteem waar investeringen van de landbouw in de productie van duurzamer voedsel en voor een gezond eetpatroon, zich op termijn meer gaan terugverdienen in de markt en samenleving. Dat wil zeggen met ketenpartijen en consumenten die bereid zijn een meerprijs te betalen voor aantoonbaar duurzamere en gezondere producten.

Complementariteit met andere interventies

Waar deze interventie vooral is bedoeld om innovaties te ontwikkelen tot een prakrijkrijp product (of dienst) en dit actief te communiceren naar de doelgroep waarvoor het is ontwikkeld, dienen de interventies "Investeringen voor modernisering van het landbouwbedrijf" en "Kennis en informatie" mede om grootschalige toepassing van deze innovaties mogelijk te maken of te bespoedigen als dit onvoldoende autonoom (zoals marktgedreven) plaatsvindt. Daarmee liggen deze drie type interventies in elkaars verlengde. Het GLB-netwerk zal bekendheid geven aan het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese projecten en netwerken rond platteland en agrarisch onderzoek. Al deze innovaties versterken de effecten van de interventies gericht op beheer zoals de conditionaliteiten, ecoregelingen en agromilieumaatregelen voor natuur- water en landschapsbeheer. Bijvoorbeeld de ontwikkeling van materieel en nieuwe landbouwpraktijken om met lagere kosten of opbrengstverliezen te kunnen voldoen aan de geldende beheersvoorwaarden.

Waar voorliggende samenwerkingsinterventie primair is gericht op de landbouw, geldt voor de samenwerkingsinterventie LEADER dat deze zich vooral ook richt op plattelandsontwikkeling, waar landbouw onderdeel van uitmaakt. Wanneer er sprake is van overlap (denk aan korte ketens in een LEADER-gebied) dan wordt gelet dat dubbele financiering wordt voorkomen. Voorliggende interventie en LEADER zijn vooral aanvullend. Zo kunnen bijvoorbeeld ideeën uit LEADER leiden tot een projectaanvraag voor onderhavige interventie.

Buiten het GLB-kader kan voorliggende interventie voortbouwen op kansrijke resultaten uit onderzoek uit (Nationale) programma's met een meer fundamenteel karakter (inclusief Horizon Europe). Ook liggen er synergiekansen met de Operationele landsdelige programma's in Nederland en Interreg voor de

innovatiethema's die raakvlakken hebben met de landbouw. Hetzelfde geldt voor het Nederlandse topsectorenbeleid en met name die voor Agrofood en tuinbouw en Uitgangsmaterialen.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 9.100.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

De hoogte van het subsidiebedrag is afhankelijk van de aanvraag en de voorwaarden van de openstellingen en het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte activiteiten. Daarbij zullen de subsidiepercentages voor de verschillende type activiteiten overeenkomstig zijn met die van de activiteiten voor de verschillende de type interventies zoals: 100% voor niet-productieve investeringen en de kosten voor coördinatie; 80% voor kennisoverdrachtsactiviteiten; en 40% voor productieve investeringen. In alle gevallen dient duidelijk te zijn dat de activiteiten onderdeel zijn van het project met bijbehorende voorwaarden.

Om in aanmerking te komen voor steun gelden de volgende specifieke voorwaarden:

a) De aanvraag wordt gedaan door een samenwerkingsverband (Operationele groep ofwel OG) bestaande uit minimaal twee deelnemers, waarvan in elk geval één landbouwer en één of meer deelnemers uit de volgende categorieën:

- Landbouwers;
- Actoren in de agrofoodketen;
- Andere MKB-bedrijven
- Leden van producentengroeperingen, coöperaties, of brancheorganisaties;
- Voorlichters;
- Kennis en onderwijsinstellingen;
- Overige (natuurlijke en rechts) personen die actief bijdragen aan de doelen van de aanvraag.

b) De OG dient uit deelnemers te bestaan die door hun kwaliteiten en actieve bijdrage gezamenlijk in staat zijn om de projectdoelen (innovatieopgave) te realiseren en breed te communiceren.

c) De beoogde innovatie dient bij de dragen aan de doelen van deze interventie.

d) Uit de projectactiviteiten moet blijken dat de OG in staat is om binnen de projectperiode de beoogde innovatie te ontwikkelen tot een praktijkrijp product en dit te communiceren voor grootschalige toepassing.

e) De OG geeft blijk dat het zich heeft georiënteerd op de EIP Thematische Netwerken, Focus Groepen en gelijksoortige projecten in de EU, en daarbij waar mogelijk bij de projectuitvoering gebruik van maakt door uitwisseling en toepassing van kennis en ervaring.

f) De aanvraag bevat een projectplan waaruit blijkt dat aan de voorwaarden wordt voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen, inclusief begroting, dekkende financiering, inbreng van de deelnemers, interne procedures van de OG en hoe men zich inspant om samen te werken met partijen voor innovaties waar van toepassing, m.n. het EIP-netwerk waarnaar de opzet en inhoudelijke resultaten van het project worden gecommuniceerd.

g) Voor openstellingen rond innovatiethema's zoals genoemd onder 3.6 (algemene beschrijving) kunnen in openstellingen aanvullende specifieke voorwaarden worden toegevoegd zoals over de samenstelling van de OG.

Er wordt gebruik gemaakt van tenderopenstellingen. Bij de selectie van de aanvragen wordt gewerkt met een onafhankelijke en deskundige adviescommissie die mede op basis van onderstaande criteria een selectie en rangschikking maken van de aanvragen die voor subsidie in aanmerking kunnen komen. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste rangschikking het eerst gekozen, totdat het budget is overschreden.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☒ unit costs

☒ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag, de voorwaarden van de openstellingen over de bandbreedte van de subsidie. Het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte subsidiabele activiteiten (zie ook voorgaande sectie). De steun wordt uitbetaald op basis van de begroting en declaraties. Voor de laatste uitbetaling wordt de subsidie voor de hele projectperiode vastgesteld.

Er wordt gewerkt met vereenvoudigde kostenopties, zoals forfaitaire bedragen en eenheidsprijzen:

- Lijst met vergoedingen per activiteit of product. Hierbij wordt tevens gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties (VKO's/SCO's) voor o.a. beheermaatregelen, niet-productieve en productieve investeringen en rapportages, overleggen etc;
- Voor vergoedingen voor tijdsinzet van personen niet in loondienst wordt met een nader te betalen forfaitair bedrag gerekend.

Range of support at beneficiary level

Unit amount voor samenwerkingsprojecten is gemiddeld € 300.000. Daardoor RUS/USK 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5

Additional explanation

Samenwerkingskosten worden gesubsidieerd via vaste kostenoptie, op basis van een evaluatie van GLB-pilots en projecten, die in de POP3-periode zijn uitgevoerd.

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

de interventie is gericht op (algemeen) onderzoek voor innovaties in onder meer ketens, sectoren. (onderdeel a)

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.1.E.01 - Aantal Operationele Groepen	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1;	Ja

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.1.E.01 - Aantal Operationele Groepen

Het subsidiepercentage wordt berekend o.b.v. de subsidiepercentages van de type activiteiten die zijn begroot (zie voorgaande secties).

Voor het ondersteunen van de OG's wordt jaarlijks € 26 mln. beschikbaar gesteld. Uitgaande van gemiddeld € 300.000,- per OG (= unit amount) kunnen jaalijks 86 OG's worden ondersteund. Voor de periode 2023 – 2027 wordt in totaal € 130 mln beschikbaar gesteld, waarbij totaal 433 OG's worden ondersteund.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.1.E.01 - Aantal Operationele Groepen (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.1 (unit: Projects)	0,00	65,50	88,35	65,50	68,51	72,53	0,00	360,39
	TOTAL	O.1 (unit: Projects)	0,00	65,50	88,35	65,50	68,51	72,53	0,00	360,39
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	19.650.000,00	26.505.000,00	19.650.000,00	20.553.000,00	21.759.000,00	0,00	108.117.000,00
		Annual	0,00	12.270.384,00	15.395.696,80	10.520.994,08	12.538.338,27	14.544.763,16	0,00	65.270.176,31

		indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)									
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
		Out of which	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00		

		needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

I.77.2 - LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS

Intervention Code (MS)	I.77.2
Naam interventie	LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Ja

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Op het gehele platteland van Nederland zijn voorbereidingsacties voor Leader mogelijk.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 2	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.38 Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam gebruik en beheer van de ruimte, waar de landbouw een belangrijk onderdeel van uitmaakt. LEADER kan hieraan een bijdrage leveren door haar bottom-up en veelal integrale gebiedsaanpak.

Als eerste stap worden gebiedspartijen in staat gesteld zich te organiseren tot een lokale actiegroep (LAG, in oprichting, i.o.) en een lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) op te stellen. Er wordt steun verleend voor de voorbereidende activiteiten om te komen tot een LAG (i.o.) en het bottom up opstellen van de LOS. Gebiedspartijen worden uitgedaagd om, een LOS op te stellen en daarin aan te geven hoe deze bij zal dragen aan de doelen van het NSP en hoe de LAG (i.o.) opereert.

Deze interventie is vooral bedoeld voor de aanloop naar de navolgende GLB-periode 2028 – 2034, met een middeleninzet en output voor alleen het jaar 2027. De ervaring leert dat gebieden veel tijd nodig hebben om een (geactualiseerde) LOS op te stellen met een LAG, en dat vervolgens tijd nodig is voor de beoordeling van de aanvragen voordat er een beschikking voor steunverlening kan worden gegeven. Voor de huidige periode is het voornemen om in 2022 buiten het kader van het NSP met een openstelling aan potentiële LEADER-gebieden steun te verlenen voor de voorbereidingsactiviteiten zoals in deze maatregel beschreven. Daarmee wordt de gelegenheid geboden om begin 2023 al met de uitvoering van LEADER te kunnen starten. Daarmee wordt voorkomen dat veel tijd voor uitvoering verloren gaat terwijl de NSP-periode is maar 5 jaar bedraagt.

Doelen

Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Centraal staan de specifieke GLB-doelen H, D, E en F (SO8, SO4, SO5, SO6).

Deze interventie richt zich door de aard ervan (gebiedsgerichte en bottom-up benadering) daarnaast op meerdere behoeften. Deze kunnen waar mogelijk integraal worden aangepakt. De aandacht voor die behoeften is afhankelijk van het gebied, en kan tussen gebieden verschillen om zo beter maatwerk te kunnen leveren. De interventie Steun Voorbereiding LOS is bedoeld voor LOS-en waarbij brede plattelandsontwikkeling en vergroening van de landbouw de primaire thema's zijn.

Prioritair zijn de behoeften N.23 en N.16, deze staan centraal. De interventie draagt daarnaast ook bij aan andere GLB-doelen en behoeften waar dat wenselijk is voor de beoogde integraliteit. Voor de selectie van integrale gebiedsplannen om voor steun in aanmerking te komen vooral wordt gelet op doelen D, E en F en in mindere mate op de bijdrage aan de andere specifieke GLB-doelen en behoeften. Voorts is er in de LOS, binnen het kader van brede plattelandsontwikkeling, aandacht voor gender en participatie van vrouwen bij de selectie van projecten.

Onderbouwing

De meerwaarde van LEADER is de bottom-up werkwijze voor genoemde doelstellingen op een laag gebiedsniveau. Deze werkwijze is bij uitstek nodig voor de initiatieven waarbij het van belang is dat gebiedspartijen samenwerken. LEADER is hierop gericht. Het resulteert in de betrokkenheid van bewoners en ondernemers in een gebied om te komen tot een goede gebiedsanalyse, ideeën en vervolgens de verantwoordelijkheid voor maatregelen en projecten om de gebiedsopgaven in de LEADER-context op te pakken.

Complementariteit met andere interventies

Deze interventie is bedoeld als voorbereiding op de interventie uitvoering LEADER.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

Er is sprake van financiering door toekenning van een totaalbedrag ('overall amount/ lump sum'),

conform de voorschriften uit de Strategisch Plan-verordening. Het totaal bedrag aan financiering voor de voorbereidende activiteiten betreft een bedrag van 30.000 euro dat wordt toegekend aan initiatiefnemers die aan de subsidieverstrekker aantonen in staat te kunnen zijn om een LAG (die voldoet aan de voorwaarden) samen te stellen en een LOS op te stellen. De financiering is bedoeld voor alle kosten die gemaakt worden om de LAG samen te kunnen stellen en de LOS te kunnen voorbereiden en op te kunnen stellen. Er wordt gebruik gemaakt van de RUS2-variant.Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Voorwaarden:

- Subsidie kan worden aangevraagd voor het (laten) opstellen van een LOS en de samenstelling van een LAG.
- De aanvraag kan worden gedaan door een initiatiefnemer die aantoonbaar namens de stakeholders van het gebied de aanvraag indient en een groot netwerk heeft in het beoogde gebied.
- De aanvraag bevat een projectplan waarin wordt beschreven hoe de initiatiefnemer(s) zullen komen tot het samenstellen van een LAG (LAG i.o.) en het opstellen van een gedragen LOS.

Voor de inhoud van de op te leveren LOS betekent dat:

- het gebied is begrensd als een logische eenheid qua fysiografie, identiteit, beleefde of georganiseerde samenhang, uitdagingen, gemeenschappelijkheid en meerdere gemeentes omvat;
- de kernen met meer dan 30.000 inwoners zijn uitgesloten van het LEADER-gebied;
- er een verifieerbare en controleerbare analyse van de behoeften en potenties van het gebied is gemaakt;
- de LOS integraal bijdraagt aan de GLB-doelen D, E, F en H én bij voorkeur aan één of meerdere van de andere doelen van het GLB;
- op basis van de gebiedsanalyse:
    - een gebiedsstrategie is opgesteld met afrekenbare doelen en meetbare resultaten;
    - de instrumenten zijn benoemd, zoals coördinatie, samenwerking (binnen en tussen LAG's), dynamisering, ondersteuning LEADER-projecten, monitoring en evaluatie) voor toepassing in relatie tot de doelen, en in relatie tot mogelijke andere instrumenten die in het gebied ingezet zullen worden voor die doelen.
    - de wijze van selectie en rangschikking van projecten door de LAG die transparant, traceerbaar en verifieerbaar moet zijn.
- de zeven basisprincipes van LEADER zijn geborgd:
    - het publiek-privaat partnerschap (via de LAG);
    - gebiedsgerichte benadering;
    - integrale lokale ontwikkelingsstrategie;
    - bottom-up werkwijze;
    - bevorderen van samenwerking tussen de gebiedsactoren;
    - versterken van netwerken in het gebied;
    - innovatie die aansluit op de lokale context (zowel sociaal als technisch).
- de bewoners en organisaties in het gebied nadrukkelijk betrokken zijn geweest bij het opstellen van de LOS;
- er een dekkend meerjarig financieel plan is, uitgesplitst naar type activiteit (zoals coördinatie, capaciteitsopbouw, dynamisering en voor ondersteuning LEADER-projecten) met daarin de beschikbaarheid van financiering uit het gebied zelf, inclusief private middelen;
- uit het financieel plan duidelijk blijkt dat minimaal (een nog nationaal vast te stellen) percentage aan EU-middelen voor LEADER in het gebied wordt ingezet voor de doelen klimaat, milieu/water en biodiversiteit (SO4, SO5, SO6);
- voor de LAG geldt dat:

- ten minste 51% van de leden van de LAG met een besluitvormende stem niet tot een overheidsinstantie behoort;
- een van de leden (als lead partner en penvoerder) verantwoordelijke is voor de administratieve en financiële zaken;
- ze zodanig is samengesteld dat de capaciteit en expertise aanwezig is om de taken in relatie tot de LOS met bijbehorende doelen en activiteiten aantoonbaar aanwezig zijn;
- ze als taak hebben:
  - coördinatie, communicatie en dynamisering;
  - capaciteitsopbouw van lokale actoren;
  - het opstellen van onafhankelijke en transparante selectieprocedures en criteria om belangenverstrengeling te voorkomen;
  - het voorbereiden en bekend maken van openstellingen voor LEADER-projecten;
  - het beoordelen van LEADER-projectaanvragen en het voorleggen ervan aan de instantie die verantwoordelijk is voor de definitieve verificatie van de subsidiabiliteit en aan het bevoegde orgaan voor finale besluitvorming aan de hand van de subsidiecriteria;
  - monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS.

Er zal sprake zijn provinciale openstellingen met tenderwerkwijze. Subsidie kan worden verleend als met het projectplan naar het oordeel van de subsidieverstrekker afdoende wordt aangetoond dat de initiatiefnemer in staat zal zijn een LAG (i.o.) en LOS samen te stellen. Bij overschrijding van het subsidieplafond worden de aanvragen gerangschikt op de kans op een kwalitatief goede LOS die beantwoordt aan bovenstaande eisen waarbij de projecten met de hoogste scores voorrang krijgen. Bij de selectie van LOS-en wordt gewerkt met een selectiecomité.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☒ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

De steun wordt verstrekt als een vast bedrag financiering van €30.000 (subsidie voor voorbereidingsactiviteiten, de €30.000 is gebaseerd op historische gegevens). Er worden middelen beschikbaar gesteld voor 35 aanvragen om een Lokale OntwikkelingsStrategie (LOS) op te kunnen stellen. Dit komt overeen met totaal €1.050.000,-. Met de interventie Uitvoering LOS worden de beste LOS-en geselecteerd voor meerjarige steun t.b.v. de realisatie ervan.

Er wordt gebruik gemaakt van de RUS 2-variant.

Range of support at beneficiary level

De steun wordt verstrekt als een vast bedrag financiering van €30.000. Er worden middelen beschikbaar gesteld voor 35 aanvragen om een LOS op te kunnen stellen. Dit komt overeen met totaal €1.050.000,-.

Additional explanation

-

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☒ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What is the added value of the LEADER approach fro Rural Development aimed?

De LEADER-aanpak draagt door haar bottom-up en gebiedsgerichte benadering bij aan overbrugging kloof burger – overheid, het brengt Europa dichterbij en mobiliseert lokale actoren en energie om doelen te realiseren die aansluiten op de prioriteiten en kansen in een gebied. Doelen rond sociale cohesie, leefbaarheid en sociale cohesie maar ook die voor klimaat, milieu/water en biodiversiteit waar de landbouw een belangrijke rol in vervult.

Describe how the basic requirements and principles related to the LEADER approach will be ensured through the delivery model

Door steun te verlenen aan voorbereiding van LEADER kunnen gebiedsactoren aan de hand van de genoemde subsidiecriteria een LOS opstellen en een LAG samenstellen die beantwoordt aan de basisvereisten en zeven principes voor LEADER. Bij het toekennen van steun voor uitvoering van LEADER zal hierop worden gelet. Het gaat dan onder andere om de bottom-up betrokkenheid van de lokale actoren, publiek-privaat partnerschap, integraliteit en innovatie die aansluit op de lokale context. Maar ook om capaciteitsopbouw, een representatieve samenstelling van de LAG en vereenvoudigde (financiële) administratie zodat de LAG haar taken slagvaardig kan vervullen. Dit laatste met inbegrip van regelmatige monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS om zo nodig tussentijds te kunnen bijsturen voor meer resultaat.

Is support from more than one EU fund planned?

☐ Ja ☒ Nee

Would the lead fund option be applied?

☐ Ja ☒ Nee

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De voorliggende steun valt binnen de ‘green box’ van de WTO-regelgeving.

De interventie betreft onderzoek (onderdeel a)

Steun wordt verleend op basis van objectieve en vooraf kenbaar gemaakte criteria en zonder tussenkomst van de consument.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio’s	43,00%	20,00%	43,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.2.E.01 - Voorbereiding LOS	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00%	Homogeen		R.38;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.2.E.01 - Voorbereiding LOS

de unit amount is gebaseerd op de hoogte van de steun die verstrekt is voor de voorbereiding van de Lokale OntwikkelingsStrategieën (LOS-en) voor de POP3 periode

De jaarlijkse bedragen en output voor de voorbereiding van de LOS zijn alleen geprogrammeerd voor 2027. De ervaring leert dat gebieden veel tijd nodig hebben om een (geactualiseerde) LOS op te stellen met een LAG, en dat vervolgens tijd nodig is voor de beoordeling van de aanvragen voordat er een beschikking voor steunverlening kan worden gegeven.

Voor de huidige periode is het voornemen om in 2022 buiten het kader van het NSP met een openstelling aan potentiële LEADER-gebieden steun te verlenen voor de voorbereidingsactiviteiten zoals in deze maatregel beschreven. Daarmee wordt de gelegenheid geboden om begin 2023 al met de uitvoering van LEADER te kunnen starten. Daarmee wordt vorkomen dat veel tijd voor uitvoering verloren gaat terwijl de NSP-periode is maar 5 jaar bedraagt.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.2.E.01 - Voorbereiding LOS (Subsidie - Homogeen)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	20.000,00	0,00	20.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.31 (unit: Preparatory actions)	0,00	0,00	0,00	2,00	0,00	20,00	0,00	22,00
	TOTAL	O.31 (unit: Preparatory actions)	0,00	0,00	0,00	2,00	0,00	20,00	0,00	22,00

		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	40.000,00	0,00	400.000,00	0,00	440.000,00
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	17.200,00	0,00	172.000,00	0,00	189.200,00
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

I.77.3 - LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS

Intervention Code (MS)	I.77.3
Naam interventie	LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Ja

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

In beginsel het gehele platteland van Nederland maar de daadwerkelijke uitvoering van LEADER is gebaseerd op de selectie van de beste aanvragen.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 2	Gedeeltelijk

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.38 Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam gebruik en beheer van de ruimte, waar de landbouw een belangrijk onderdeel van uitmaakt. LEADER kan hieraan een bijdrage leveren door haar bottom-up en veelal integrale aanpak. Er wordt steun verleend voor de uitvoering van de LOS (Lokale Ontwikkelingsstrategie) waarin de LAG (Lokale Actie Groep) een centrale rol vervult.

Doelen

Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Centraal daarbij staan de specifieke GLB-doelen H, D, E en F (SO8, SO4, SO5 en SO6) en behoeften N. 23 en N.16. Die laatste behoeften zijn hier prioritair.

Deze interventie richt zich door de aard ervan (gebiedsgerichte en bottom-up benadering) op meerdere behoeften die waar mogelijk integraal worden aangepakt en waarbij de aandacht voor die behoeften afhankelijk is van het gebied en kunnen verschillen tussen gebieden om zo beter maatwerk te kunnen leveren. De interventie is bedoeld voor LOS-en waarbij brede plattelandsontwikkeling en vergroening van de landbouw de primaire thema's zijn.

Er wordt aangesloten bij andere GLB-doelen en behoeften wanneer dit wenselijk is voor de beoogde integraliteit. Dat wil zeggen dat voor de selectie van integrale gebiedsplannen om voor steun in aanmerking te komen vooral wordt gelet op doelen D, E en F en in mindere mate op de bijdrage aan de andere specifieke GLB-doelen en behoeften. Voorts is er in de LOS, binnen het kader van brede plattelandsontwikkeling, aandacht voor gender en participatie van vrouwen bij de selectie van projecten. Er wordt gebruik gemaakt van de zeven basisprincipes van LEADER voor een maximaal doelbereik en om actoren uit het gebied te mobiliseren.

Onderbouwing

De meerwaarde van LEADER is de bottom-up werkwijze voor genoemde doelstellingen op een laag gebiedsniveau. Deze werkwijze is bij uitstek nodig voor de initiatieven waarbij het van belang is dat gebiedspartijen samenwerken. LEADER is hierop gericht. Het resulteert in de betrokkenheid van bewoners en ondernemers in een gebied om te komen tot een goede gebiedsanalyse, ideeën en vervolgens de verantwoordelijkheid voor maatregelen en projecten om de gebiedsopgaven in de LEADER-context op te pakken.

Complementariteit met andere interventies

Er is sprake van complementariteit met andere NSP-gebiedsgerichte interventies zoals met Investeringen, Integrale gebiedsontwikkeling, Veenweide en Natura2000-overgangsgebiedengericht en met nationale/lokale interventies. Initiatieven vanuit LEADER kunnen leiden tot grote projecten met andere fondsen binnen en buiten het NSP-kader. In de LOS zal dit moeten worden beschreven. Overlap in financiering wordt hierbij te allen tijde voorkomen.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

Een geselecteerde LOS krijgt een totaalbedrag (overall amount/lump sum) voor de uitvoering van het goedgekeurde plan toegezegd, conform de voorschriften vanuit de Strategisch Plan verordening. Het totaalbedrag voor de uitvoering van de LOS dekt alle door de LAG uit te voeren activiteiten, te weten de kosten voor capaciteitsopbouw, coördinatie, monitoring, evaluatie, samenwerking en dynamisering (animatie), kosten voor voorbereiding en uitvoering van eventuele samenwerkingsprojecten tussen LAG's én de kosten voor concrete projecten die in het kader van de LOS door de LAG geselecteerd worden en door de projectaanvragers uitgevoerd worden. Er kan daarbij gebruik worden gemaakt van

eenheidsprijzen, forfaits op basis van historische gegevens of lump sums op basis van begrotingssubsidies (prestatieverantwoording). In de LOS wordt beschreven op welke wijze tot selectie van projecten wordt gekomen, die werkwijze dient transparant te zijn en aantoonbaar te leiden tot selectie van goede projecten.

De hoogte van het subsidiebedrag is afhankelijk van de aanvraag en het subsidiepercentage is afhankelijk van type activiteit. De subsidiepercentages voor investeringen dienen overeenkomstig te zijn met die van de interventies Investeringen. In alle gevallen dient duidelijk te zijn dat deze activiteiten onderdeel zijn van de LOS met bijbehorende voorwaarden.

Voorwaarden

- Subsidie kan worden aangevraagd voor de uitvoering van een LOS;
- De aanvrager is een natuurlijke persoon of rechtspersoon die aantoonbaar de penvoerder van een lokale actiegroep LAG (in oprichting, i.o.) is;
- Subsidie voor de uitvoering van LEADER-projecten kan worden aangevraagd door actoren met een publieke of private rechtspersoonlijkheid, bedrijfsvormen zonder rechtspersoonlijkheid (met name eenmanszaken, vennootschappen onder firma, commanditaire vennootschappen, maatschappen) en een LAG.
- Subsidie voor Samenwerkingsprojecten tussen LAG's kan worden aangevraagd door de penvoerders van de LAG.
- De LOS en de LAG (i.o.) die het uit gaat voeren moeten ten minste aan alle voorwaarden voldoen die daar- aan in de EU-regelgeving (CPR 2021/2116 en SPV 2021/2115) gesteld worden. Dit betekent onder meer dat:
    - het gebied is begrensd als een logische eenheid qua fysiografie, identiteit, beleefde of georganiseerde samenhang, uitdagingen, gemeenschappelijkheid en meerdere gemeentes omvat;
    - de kernen met meer dan 30.000 inwoners zijn uitgesloten van het LEADER-gebied;
    - er een verifieerbare en controleerbare analyse van de behoeften en potenties van het gebied is gemaakt;
    - de LOS integraal bijdraagt aan de GLB-doelen D, E, F en H én bij voorkeur aan één of meerdere van de andere doelen van het GLB;
    - op basis van de gebiedsanalyse:
        - een gebiedsstrategie is opgesteld met afrekenbare doelen en meetbare resultaten;
        - de instrumenten zijn benoemd, zoals coördinatie, samenwerking (binnen en tussen LAG’s), dynamisering, ondersteuning LEADER-projecten, monitoring en evaluatie) voor toepassing in relatie tot de doelen, en in relatie tot mogelijke andere instrumenten die in het gebied ingezet zullen worden voor die doelen.
        - de wijze van selectie en rangschikking van projecten door de LAG die transparant, traceerbaar en verifieerbaar moet zijn.
- de zeven basisprincipes van LEADER zijn geborgd:
    - het publiek-privaat partnerschap (via de LAG);
    - gebiedsgerichte benadering;
    - integrale lokale ontwikkelingsstrategie;
    - bottom-up werkwijze;
    - bevorderen van samenwerking tussen de gebiedsactoren;
    - versterken van netwerken in het gebied;
    - innovatie die aansluit op de lokale context (zowel sociaal als technisch).
- de bewoners en organisaties in het gebied nadrukkelijk betrokken zijn geweest bij het opstellen van de LOS;
- er een dekkend meerjarig financieel plan is, uitgesplitst naar type activiteit (zoals coördinatie, capaciteitsopbouw, dynamisering en voor ondersteuning LEADER-projecten) met daarin de

beschikbaarheid van financiering uit het gebied zelf, inclusief private middelen;

- uit het financieel plan duidelijk blijkt dat minimaal (een nog nationaal vast te stellen) percentage aan EU-middelen voor LEADER in het gebied wordt ingezet voor de doelen klimaat, milieu/water en biodiversiteit (SO4, SO5, SO6);
- voor de LAG geldt dat:
    - ten minste 51% van de leden van de LAG met een besluitvormende stem niet tot een overheidsinstantie behoort;
    - een van de leden (als lead partner en penvoerder) verantwoordelijke is voor de administratieve en financiële zaken;
    - ze zodanig is samengesteld dat de capaciteit en expertise aanwezig is om de taken in relatie tot de LOS met bijbehorende doelen en activiteiten aantoonbaar aanwezig zijn;
    - ze als taak hebben:
        - coördinatie, communicatie en dynamisering;
        - capaciteitsopbouw van lokale actoren;
        - het opstellen van onafhankelijke en transparante selectieprocedures en criteria om belangenverstrengeling te voorkomen;
        - het voorbereiden en bekend maken van openstellingen voor LEADER-projecten;
        - het beoordelen van LEADER-projectaanvragen en het voorleggen ervan aan de instantie die verantwoordelijk is voor de definitieve verificatie van de subsidiabiliteit en aan het bevoegde orgaan voor finale besluitvorming aan de hand van de subsidiecriteria;
        - monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS.
- Voor LEADER-projecten die de LAG beoordeelt geldt, aanvullend het genoemde onder taken LAG met betrekking tot selectieprocedures:
    - ieder project moet aantoonbaar bijdragen aan de in de LOS beschreven doelen;
    - er is ook aandacht voor gender en participatie van vrouwen bij de selectie van projecten;
    - subsidiëring kan plaatsvinden op basis van vergoeding van gemaakte kosten of vereenvoudigde kostenopties, te weten: vaste (vooraf bepaalde) bedragen of vaste (vooraf vastgelegde) percentages;
    - indien opgenomen in de LOS kan ook worden gewerkt met subsidieverlening op basis van begrotingssubsidies, dat wil zeggen: Op basis van begroting van de aanvrager wordt de prestatie en lumpsum vastgesteld (prestatieverantwoording);
    - Afhankelijk van hoogte subsidiebedrag en doelgroep-risico-analyse zal worden aangegeven welke stukken nodig zijn ter onderbouwing. Indien opgenomen in de LOS zijn voorschotten mogelijk tot maximaal 50%;
    - Indien in het kader van een project onder de LOS (mede) investering(en) worden gedaan, dan worden het subsidiepercentage en de subsidievoorwaarden conform de interventietypes voor Investeringen toegepast;
    - Actoren uit de stedelijke omgeving kunnen deelnemer zijn van LEADER-projecten als dit ten goede komt aan de doelen van de LOS en er minstens één andere deelnemer is uit het LEADER-gebied;
- De aanvraag bevat in elk geval een LOS met daarin het bovengenoemde zodat beoordeeld kan worden of aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan.

Er zal sprake zijn provinciale openstellingen met tenderwerkwijze. Subsidie voor uitvoering van LEADER-projecten kan worden verleend als met de aanvraag (LOS) naar het oordeel van de subsidieverstrekker afdoende is aangetoond dat deze aan de subsidievoorwaarden voldoet en bijdraagt aan de in de LOS beschreven doelen. Bij overschrijding van het subsidieplafond worden de aanvragen gerangschikt op de criteria effectiviteit (doel), kans op succes (o.a. leader principes), efficiëntie (kosten) en innovativiteit, waarbij de projecten met de hoogste scores voorrang krijgen.

Bij de selectie van LOS-en wordt gewerkt met een selectiecomité. De aanvraag t.b.v. de selectie van de LOS-en bevat in elk geval een LOS met daarin het bovengenoemde zodat beoordeeld kan worden of aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))
N/A
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods
Form of support
☒ **Grant**
☐ **Financial instrument**
Type of payment
☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
☐ unit costs
☒ lump sums
☐ flat-rate financing
Basis for the establishment

De steun aan de LAG wordt verstrekt via een totaalbedrag financiering (‘overall amount’). Het betreft een totaalbedrag op grond van de ingediende en goedgekeurde conceptbegroting. Naar verwachting worden 28 Lokale OntwikkelingsStrategieën (LOS-en) geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro. Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro als overall amount beschikbaar worden gesteld. Voor een effectieve werking van een LEADER-gebied wordt een ondergrens aan steun vastgesteld die aansluit op de omvang en ambities van een LEADER-gebied.

Er wordt gebruik gemaakt van de RUS 3-variant.Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.”

Range of support at beneficiary level

€ 2.520.000 (gemiddeld als overall amount), toe te kennen per onder de Lokale OntwikkelingsStrategie (LOS) uit te voeren activiteit

Iedere LOS is verschillend en kent andere soorten projecten en daarmee ook andere kosten. Voor de uitvoering van de LOS zal een subsidie worden verstrekt op basis van een begroting, waarvan de hoogte afhankelijk is van de omvang van het betrokken gebied, de doelstelling van de LOS en de beschikbare budgetten.

Additional explanation

Voor een geselecteerde LOS wordt een totaalbedrag (overall amount) toegekend waarmee de LAG LEADER-projecten kan ondersteunen mits ze in elk geval voldoen aan de criteria die in de LOS zijn beschreven.

8 Information regarding State aid assessment
The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:
☐ Ja ☐ Nee ☒ Mixed
Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Welke activiteiten onder LEADER worden gesteund is afhankelijk van de betreffende Lokale OntwikkelingsStrategie (LOS). Dit kunnen activiteiten zijn die binnen de werkingssfeer van artikel 42 VWEU vallen, maar ook activiteiten die daar buiten vallen.

EAFRD amount (€): 58,75 miljoen (5% van som ELFPO plus overgehevelde middelen uit EGLF)
National co-financing (€): 11,75 mln
Additional national financing (€): (nog ter discussie)
Totaal nog ter discussie

Type of state aid instrument to be used for clearence:
☐ Notification ☒ GBER ☐ ABER ☒ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

What is the added value of the LEADER approach fro Rural Development aimed?

De LEADER-aanpak draagt door haar bottom-up en gebiedsgerichte benadering bij aan overbrugging kloof burger – overheid, het brengt Europa dichterbij en mobiliseert lokale actoren en energie om doelen te realiseren die aansluiten op de prioriteiten en kansen in een gebied. Doelen rond sociale cohesie, leefbaarheid en sociale cohesie maar ook die voor klimaat, milieu/water en biodiversiteit waar de landbouw een belangrijke rol in vervult.

Describe how the basic requirements and principles related to the LEADER approach will be ensured through the delivery model

Door steun te verlenen aan voorbereiding van LEADER kunnen gebiedsactoren aan de hand van de genoemde subsidiecriteria een LOS opstellen en een LAG samenstellen die beantwoordt aan de basisvereisten en zeven principes voor LEADER. Bij het toekennen van steun voor uitvoering van LEADER zal hierop worden gelet. Het gaat dan onder andere om de bottom-up betrokkenheid van de lokale actoren, publiek-privaat partnerschap, integraliteit en innovatie die aansluit op de lokale context. Maar ook om capaciteitsopbouw, een representatieve samenstelling van de LAG en vereenvoudigde (financiële) administratie zodat de LAG haar taken slagvaardig kan vervullen. Dit laatste met inbegrip van regelmatige monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS om zo nodig tussentijds te kunnen bijsturen voor meer resultaat.

Is support from more than one EU fund planned?
☐ Ja ☒ Nee

Would the lead fund option be applied?
☐ Ja ☒ Nee

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De voorliggende steun val binnen de ‘green box’ van de WTO-regelgeving. Steun wordt verleend op basis van objectieve en vooraf kenbaar gemaakte criteria en zonder tussenkomst van de consument.

De Lokale Ontwikkelingsstrategieën hebben onder meer betrekking op (f) marketing en promotie services en (g) infrastructurele services.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(3)(b) - 77(1)(b) - LEADER under Article 71(1), point(b)	80,00%	20,00%	80,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.3.E.01 - uitvoering LEADER	Subsidie		Homogeen		R.38;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount
I.77.3.E.01 - uitvoering LEADER

De unit amount is gebaseerd op het voor LEADER beschikbare budget verdeeld over de 28 LOS-en die naar verwachting geselecteerd zullen worden.

De steun aan de LAG wordt verstrekt via totaalbedrag financiering (‘overall amount’). Het betreft een totaalbedrag op grond van de ingediende en goedgekeurde conceptbegroting. Naar verwachting worden 28 LOS-en geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro. Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro als overall amount beschikbaar worden gesteld. Voor een effectieve werking van een LEADER-gebied wordt een ondergrens aan steun vastgesteld die aansluit op de omvang en ambities van een LEADER-gebied.

De toegekende overall amount subsidies (op basis van LOS-begrotingen) zullen in delen worden uitbetaald, afhankelijk van uitgevoerde projecten en het betalingsritme voor de eigen kosten van de LAG. Er zullen voorschotten worden verstrekt. Ingeschat wordt dat er gemiddeld in het eerste jaar sprake is van een lagere financieringsbehoefte en de hoogste financieringsbehoefte in 2025 en 2026.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.3.E.01 - uitvoering LEADER (Subsidie - Homogeen)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.31 (unit: Strategies)	0,00	4,52	5,19	5,85	6,54	7,05	0,00	29,15
	TOTAL	O.31 (unit: Strategies)	0,00	4,52	5,19	5,85	6,54	7,05	0,00	29,15
		Annual indicative	0,00	11.300.000,00	12.975.000,00	14.625.000,00	16.350.000,00	17.625.000,00	0,00	72.875.000,00

		financial allocation (Total public expenditure in EUR)								
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	9.043.785,90	10.388.877,77	11.716.769,63	13.079.061,49	14.252.153,36	0,00	58.480.648,15
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

I.77.4 - Samenwerking voor generatiewisseling

Intervention Code (MS)	I.77.4
Naam interventie	Samenwerking voor generatiewisseling
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.30. Aantal ondersteunde bedrijven of eenheden voor generatievernieuwing (exclusief instellingsondersteuning)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

In Nederland ervaren jonge landbouwers dezelfde moeilijkheden bij het opstarten en/of overnemen van een landbouwbedrijf.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.36 Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

De interventie samenwerking voor generatievernieuwing is primair gericht op het stimuleren van generatiewisseling in de Nederlandse landbouwsector (S07). Secundair draagt de interventie ook bij aan het verbeteren van de veerkracht van de landbouwsector (SO1).

Met de interventie vestigingssteun wordt ingezet op het vitaal en veerkrachtig houden van de landbouwsector en het platteland. De steun draagt bij aan het gemakkelijker maken voor jonge agrarische ondernemers om een landbouw- of plattelandsbedrijf te starten, over te nemen en/of te moderniseren of aan te passen. Hierdoor wordt de aantrekkingskracht om te werken en wonen op het platteland vergroot.

Bij deze interventie staan de manieren waarop een generatie kan stoppen met een landbouwbedrijf en deze vervolgens kan overdragen aan een nieuwe generatie centraal.

- Vergemakkelijken overname en/ of (door)start van een landbouwbedrijf door jonge landbouwers en zij-instromers door de financieringslast te verlagen, de toegang tot bestaande financieringsvormen te verbeteren en/ of door nieuwe bedrijfsconstructies en financieringsvormen

beter te laten aansluiten bij de bedrijfsovername.

- Ondersteunen van jonge landbouwers bij het op gang brengen van het bedrijf in de eerste jaren en/ of bij het transformeren van het landbouwbedrijf vanuit het perspectief van een meer duurzame en circulaire bedrijfsvoering.
- Aantrekkelijker maken van het agrarisch ondernemerschap voor jonge landbouwers en zij-instromers.
- Onderzoeken van manieren om het stoppen/overdragen van het bedrijf te vergemakkelijken om daarmee generatiewisseling te stimuleren.
- Vergroten van kennis en vaardigheden over het runnen van een landbouwbedrijf.
- Onderzoeken van het hervormen van het pachtstelsel zodat het gunstiger wordt voor jonge landbouwers en zij-instromers om land te pachten.

Onderbouwing

Met de interventie voor samenwerking voor generatievernieuwing worden projecten ondersteund waarin de oudere en de jongere generatie samen aan de slag gaan met activiteiten die gericht zijn op het vergemakkelijken en versnellen van de bedrijfsovername. Het overnameproces kent doorgaans een lange duur waarin de jongere generatie jarenlang samen met de oudere generatie het bedrijf runt. Dit wordt veroorzaakt door de hoge overnameprijs, waardoor landbouwers op jonge leeftijd grote financiële risico's moeten nemen als zij een landbouwbedrijf willen overnemen of starten. Om de overname geleidelijk te laten verlopen, bestaat in Nederland de maatschapstructuur. Deze situatie vertraagt de generatiewisseling omdat de oudere en jongere landbouwers lange tijd in maatschapsvorm blijven samenwerken voordat de overdrager daadwerkelijk stopt met het landbouwbedrijf en het stokje overdraagt aan de overnemer. Met de interventie samenwerking voor generatievernieuwing wordt middels projecten waarin de oudere en de jongere generatie samenwerken, onderzocht hoe het proces rond de generatiewisseling op een landbouwbedrijf makkelijker en sneller kan verlopen. Projecten kunnen betrekking hebben op diverse onderwerpen zoals bijvoorbeeld pensioenopbouw, vakmanschap (jong geleerd, is oud gedaan), grondmobiliteit, eigenaarschap, bevordering zij-instromers, etc.

Complementariteit met andere interventies

Steun aan jonge ondernemers kan betrekking hebben op de drie fases rondom bedrijfsovername: vóór, tijdens en na de overname. In de Nederlandse situatie ervaren jonge landbouwers in elke fase een drempel: 1) animo twijfelachtig voor overname vanwege een onzeker toekomstperspectief; 2) hoge overnamesom tijdens overname; en 3) weinig financiële ruimte om te investeren na overname.

De onderstaande interventies worden ingezet voor de problemen die men ondervindt in deze drie fases:

- *Samenwerkingssteun:* Deze interventie is gericht op fase 1, voorafgaand aan de overname. Het gaat daarbij om het ondersteunen van experimentele samenwerkingsprojecten die gericht zijn op de overdracht van overdrager naar overnemer.
- *Vestigingssteun:* Met de vestigingssteun (art. 75) wordt fase 2 ondersteund: de overname- of opstartfase.
- *Aanvullende inkomenssteun (art. 30):* Tijdens de overname gaat de jonge landbouwer grote financiële verplichtingen aan. Een 'extra' ondersteuning kunnen de jonge landbouwers in de grondgebonden sectoren goed gebruiken. Het voorstel is om deze 'top up' te koppelen aan de vestigingssteun.
- *Investeringssteun:* Na de overname (fase 3) heeft de jonge landbouwer weinig financiële ruimte om te investeren. De jonge landbouwer heeft in die fase baat bij steun voor investeringen (art. 73). De jonge landbouwers krijgen een top up op het algemeen geldende subsidiepercentage (10% of maximaal 15%) voor investeringen.
- *Kennis & Voorlichting:* Voorafgaand aan de overname (fase 1) heeft de jonge landbouwer behoefte aan advies, kennis en begeleiding bij de overname of bedrijfsstart. Hierin wordt voorzien door het opleidings- en coachingstraject dat onderdeel is van het nationale Bedrijfsovernamefonds.

Daarnaast kunnen jonge landbouwers gebruik maken van de kennisvouchers voor het opstellen van bedrijfsplannen die beschikbaar komen vanuit de interventie kennis en voorlichting (art. 78).

- *Financiële instrumenten:* Naast de subsidieregelingen, bestaat de mogelijkheid om met het nationale financieringsinstrument 'Vermogensversterkend Krediet' (VVK), dat onderdeel is van het Bedrijfsovernamefonds, achtergestelde leningen aan te gaan waarmee de jonge landbouwer kan omschakelen naar een duurzamere bedrijfsvoering.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1 of 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

De steun wordt verstrekt aan de landbouwer die de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt of gaat bereiken binnen de projectperiode. Deze landbouwer werkt in het project samen met minimaal 1 jonge landbouwer jonger dan 40 jaar en die voornemens is om een landbouwbedrijf over te nemen.

Het projectplan bevat de volgende elementen:

- Doel van het project;
- Te verwachten resultaten;
- Hoe de steun bijdraagt aan het GLB-doel SO7

Begunstigde is een landbouwer die voldoet aan deze basisvoorwaarden:

- Heeft de pensioengerechtigde leeftijd bereikt of zal deze bereiken aan het einde van de projectperiode.

Om in aanmerking te komen voor steun moet het project voldoen aan deze specifieke voorwaarden:

- De projectgroep bestaat uit minimaal 1 oudere landbouwer die binnen de projectperiode de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en minimaal 1 jonge landbouwer jonger dan 40 jaar die voornemens is een landbouwbedrijf of plattelandsbedrijf over te nemen;
- Het projectplan bevat de volgende elementen:
  - Doel van het project;
  - Te verwachten resultaten;
  - Hoe de steun bijdraagt aan het GLB-doel SO7.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS

6 Identification of relevant baseline elements

(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☐ lump sums

☐ flat-rate financing

Range of support at beneficiary level

Op basis van ingediend plan en subdidiepercentage op basis van de geplande en begrootte activiteiten, variërend van 15% tot 100%.

Gemiddeld bedraagt de steun € 50.000,-.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1 of 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Additional explanation

De steun wordt verstrekt via projectsubsidies. De hoogte van het steunbedrag is afhankelijk van de aanvraag, de voorwaarden van de openstellingen over de bandbreedte van de subsidie. Het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte subsidiabele activiteiten. De steun wordt uitbetaald op basis van de begroting en aantoonbare gemaakte en betaalde kosten en/of met vooraf goedgekeurde Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's).

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie levert een bijdrage aan de landbouw en de plattelandsgemeenschap door in te zetten op het aantrekkelijk maken van het agrarisch ondernemerschap. De projecten zijn gericht op generatievernieuwing waardoor de jonge generatie landbouwers gestimuleerd worden om agrarisch ondernemer te worden. Dit levert niet alleen een bijdrage aan vernieuwing in de sector maar ook aan de leefbaarheid van het platteland. Het gaat nadrukkelijk om een stimulans via samenwerkingsprojecten waarin bedrijfsovername centraal staat. Daarbij gaat het onder andere over kennisoverdracht tussen generaties.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.4.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00%	Gemiddeld		R.36;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.4.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing

Het gemiddelde steunbedrag is ingeschat op € 50.000,- per project. Dit bedrag is gebaseerd op ervaringen in het verleden. Samenwerkingsprojecten met een grote omvang bedragen € 1 tot € 2 mln. per project. Gemiddeld heeft een samenwerkingsproject een omvang van ca. € 100.000,-. Voor dit onderwerp wordt gerekend op een kleinere projectomvang. Hieruit volgt de inschatting dat € 50.000,- per project realistisch is. Een dergelijke omvang is daarnaast nodig om uitvoeringslasten beheersbaar te houden en om een bepaalde mate van effectiviteit te bereiken. Omdat het hier gaat om een nieuwe sub-interventie met een specifiek onderwerp wordt in beginsel ingezet op vijf projecten per jaar.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.4.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.30 (unit: Operations)	0,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	0,00	25,00
	TOTAL	O.30 (unit: Operations)	0,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	0,00	25,00
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	0,00	1.250.000,00
		Annual indicative financial	0,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	0,00	537.500,00

		allocation (Union Contribution in EUR)								
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

I.77.5 - Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling

Intervention Code (MS)	I.77.5
Naam interventie	Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Op het gehele platteland van Nederland zullen voorbereidingsacties voor integrale gebiedsontwikkeling mogelijk zijn.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.28 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

Een belangrijk deel van de specifieke GLB-doelen en behoeften die uit de behoefteanalyse volgen kunnen

naar verwachting beter worden geadresseerd met een interventie die ruimte biedt voor maatwerk die aansluit op de specifieke context van gebieden. De interventies voor integrale gebiedsontwikkeling kennen daarvoor twee onderdelen: (a) eerst wordt, de mogelijkheid geboden om steun aan te vragen voor het maken van een integraal gebiedsplan gericht op biodiversiteit, klimaat en milieu (voorbereiding); (b) vervolgens worden 'gebiedsorganisaties' met een integraal gebiedsplan uitgenodigd om meerjarige steun aan te vragen voor uitvoering van dit plan (uitvoering). Dit laatste leidt alleen tot steun voor de geselecteerde gebieden. Deze uitvoering gaat naast samenwerking ook om investeringen in het gebied.

Dit fiche beschrijft het eerste deel: de voorbereiding voor een integraal gebiedsplan.

Het maatwerk bestaat er uit dat voor een integrale aanpak van een gebiedsopgave een logische doorlopende aanpak mogelijk is. Dit wordt bereikt door interventies op een logische wijze op elkaar aan te laten sluiten en op het juiste tijdstip te kunnen benutten. Het betreft dan vooral de interventies voor Samenwerking, Kennis en Innovatie en investeringen Door verschillende momenten van openstelling sluiten die vaak onvoldoende op elkaar aan. Door binnen een gebiedsopgave de behoefte aan interventies op te nemen, inclusief de omvang, kan een integrale aanvraag worden ingediend.

Dit fiche heeft alleen betrekking op de voorbereiding voor de integrale gebiedsontwikkeling, bestaan de uit het opstellen van de gebiedsopgave, het treffen van voorbereidingen voor en inrichten van een gebiedsorganisatie en voorbereidingen voor het indienen van een aanvraag voor uitvoering van de integrale gebiedsontwikkeling.
Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Daarbij staan doelen D, E en F centraal, terwijl de bijdrage aan andere GLB-doelen van secundair belang is. Dat wil zeggen dat voor de selectie van integrale gebiedsplannen om voor steun in aanmerking te komen vooral wordt gelet op doelen D, E en F en in mindere mate op de bijdrage aan de andere specifieke GLB-doelen en behoeften.

Onderbouwing
Hoewel Nederland een relatief klein oppervlakte heeft, kent het een grote verscheidenheid in o.a. fysiografie en landgebruik. Daardoor verschillen de gebieden in Nederland significant qua uitdagingen en kansen voor de landbouw, milieu, biodiversiteit en potentiële bijdrage aan de klimaatopgaven. Zo verdienen de hoge uitspoelings- en droogtegevoelige zandgronden een andere aanpak dan de veenweidegebieden; zo ook met de akkerbouwkleigebieden, de gebieden met een hoge veedichtheid en gebieden nabij stedelijke agglomeraties.

Het gaat om gebieden die een logische eenheid vormen qua fysiografie, uitdagingen en identiteit, en waar draagvlak ontstaat om deze uitdagingen gezamenlijk op te pakken en de synergiekansen daarbij te benutten. Het gaat om uitdagingen binnen de gebiedsopgaven die aansluiten op de geprioriteerde GLB-doelen.

Deze interventie dient om waar nodig in te kunnen spelen op de behoefte aan maatwerk voor de eigen context van gebieden en waar naar verwachting een meerjarige programmatische aanpak meerwaarde biedt. Het uitganspunt is dat met elkaar samenhangende en afgestemde activiteiten met een actieve rol van een gebiedsorganisatie effectiever zijn aan te pakken dan als losstaande projecten. Een programmatische aanpak verlaagt ook de afhankelijkheid van andere projectgerichte GLB-steunmogelijkheden via openstellingen, die vaak maar eens per jaar plaatsvinden en lange doorlooptijden kennen, waardoor tijd- en momentumverlies wordt voorkomen. Het zwaartepunt van deze interventie ligt op niet-productieve investeringen voor inrichtings- en herstelmaatregelen ten behoeve van doelen voor milieu (water, bodem en lucht), biodiversiteit en klimaat, maar met substantiële ruimte voor kennisoverdracht, samenwerking voor innovatie en productieve investeringen t.b.v. modernisering van landbouwbedrijven voor verwezenlijking van het integrale gebiedsplan.

Het goedgekeurde gebiedsplan moet leiden tot een breed gedragen gebiedsorganisatie en een doorlopende uitvoering van het plan.

Complementariteit met andere interventies.
Deze interventie is bedoeld als voorbereiding op de interventie zie fiche I.77.6: Samenwerking voor uitvoering integrale gebiedsontwikkeling. Stapeling met subsidiëring in een gebied in geval van overlap met bijdragen voor samenwerking in het kader van LEADER en samenwerking Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA is niet mogelijk

Aanvullende financiering
Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 2.600.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:
a. landbouwers;
b. grondeigenaren;
c. grondgebruikers;
d. landbouworganisaties;
e. natuur- en landschapsorganisaties;
f. provincies, waterschappen en gemeenten;
g. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;

Er wordt steun verleend voor het opstellen van een integraal gebiedsplan en de opzet van een gebiedsorganisatie voor de realisatie van het plan (voorbereiding);

Om in aanmerking te komen voor steun t.b.v. de voorbereiding gelden de volgende specifieke voorwaarden:

- Subsidie kan worden aangevraagd voor het (laten) opstellen van een gebiedsplan en de voorbereiding voor het realiseren van het plan
- De aanvraag kan worden gedaan door een initiatiefnemer die aantoonbaar namens minstens 2 stakeholders van het gebied de aanvraag indient; ten minste één stakeholder is landbouwer binnen het beoogde gebied
- De aanvraag bevat een projectplan dat de activiteiten met een realistische begroting beschrijft om tot een integraal gebiedsplan te komen dat kansrijk is voor steun voor de uitvoering ervan.
- De beschreven activiteiten vinden plaats in het landelijk gebied en kunnen bijdragen aan verbetering van de landbouwkundige omstandigheden, maar dragen in elk geval bij aan de doelen D, E en F.

Er zal sprake zijn provinciale tenderopenstellingen. Subsidie kan worden verleend als met het projectplan naar het oordeel van de subsidieverstrekker afdoende wordt aangetoond dat de initiatiefnemer(s) in staat is/zijn een gebiedsplan op te stellen. Bij de beoordeling van de aanvraag wordt gewerkt met een adviescommissie.

Er is sprake van financiering door toekenning van een totaalbedrag (‘overall amount’), conform de voorschriften vanuit de Strategisch Plan verordening. De totaal bedrag financiering voor de voorbereidende activiteiten betreft een bedrag van €40.000 euro dat wordt toegekend aan initiatiefnemers die voldoen aan de subsidiecriteria. De subsidie is bedoeld voor alle kosten t.b.v. het opstellen (of updaten) van het gebiedsplan, het mobiliseren van de stakeholders uit het gebied en het samenstellen (of actualiseren) van een gebiedsorganisatie die de uitvoering van het plan in de 2e fase op zich kan nemen (zie fiche I.77.6: Samenwerking voor realisatie integrale gebiedsontwikkeling). Het gaat dan vooral om

kosten voor het organiseren van bijeenkomsten, studies, adviseurs, communicatie, personeelskosten. Uitgesloten zijn kosten voor uitvoering van het plan, niet noodzakelijke investeringen in materieel en kosten die al op een andere wijze met overheidsmiddelen worden vergoed.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

De vaste kosten opties voor relevante activiteiten worden gehanteerd.

Er kan geen sprake zijn van stapeling van subsidiëring in een gebied in geval van overlap met bijdragen voor samenwerking in het kader van LEADER of Samenwerking GBA.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))
N/A
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods
Form of support
☒ **Grant**
☐ **Financial instrument**
Type of payment
☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
☐ unit costs
☒ lump sums
☐ flat-rate financing
Basis for the establishment

Op basis van historische gegevens.

Range of support at beneficiary level

Voor voorbereiding integrale gebiedsontwikkeling gemiddeld 40.000,- euro, 100% subsidie.

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment
The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:
☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed
Type of state aid instrument to be used for clearence:
☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention
N/A

10 WTO compliance
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie heeft betrekking op het in samenwerking voorbereiden van een integraal gebiedsplan dat

gericht is op klimaat, milieu en biodiversiteit. Met het voorbereiden van het integraal gebiedsplan wordt onderzocht op welke wijze bijgedragen kan worden aan de doelen omtrent, klimaat, milieu of biodiversiteit in een gebied. De interventie is daarmee in overeenstemming met onderdeel a van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De interventie voldoet aan punt 1 van bijlage 2 WTO, de subsidie wordt verstrekt zonder tussenkomst van de consument en leidt niet tot prijsondersteuning aan producenten.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.5.E.01 - Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Homogeen		R.28;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.5.E.01 - Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)

Voor het opstellen van gebiedsplannen wordt in 2023 €1.000.000,- euro beschikbaar gesteld. Daarmee kunnen in totaal 25 aanvragen worden gehonoreerd met een lump sum van €40.000,- euro per plan. Daarmee is de geplande output voor 2023: 25 opgestelde gebiedsplannen (als elke gehonoreerde aanvraag een gebiedsplan oplevert).

Voor de jaren daarna is een lager aantal op te stellen plannen begroot, waarna in 2027, in aanloop naar een nieuwe GLB-periode, het aantal plannen weer oploopt.

R.28: Aanpak van Leader volgen: op basis van begrenzing van het projectgebieden en op basis van de CBS en BAG statistieken en met uitsluiten van de kernen groter dan 30.000 het aantal inwoners in een gebied bepalen wat uiteindelijk baat heeft van deze interventie. Vooralsnog wordt de streefwaarde van Leader uit POP3 aangehouden. Zal aangepast moeten worden zodra duidelijk is om welke gebieden het gaat.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.5.E.01 - Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1) (Subsidie - Homogeen)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.32 (unit: Operations)	0,00	23,04	83,33	88,94	103,36	117,79	0,00	416,46
	TOTAL	O.32 (unit: Operations)	0,00	23,04	83,33	88,94	103,36	117,79	0,00	416,46
		Annual indicative	0,00	921.600,00	3.333.200,00	3.557.600,00	4.134.400,00	4.711.600,00	0,00	16.658.400,00

		financial allocation (Total public expenditure in EUR)								
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	582.106,03	2.211.143,02	2.134.219,63	2.857.452,63	3.539.937,59	0,00	11.324.858,90
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

I.77.6 - Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling

Intervention Code (MS)	I.77.6
Naam interventie	Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Op het gehele platteland van Nederland zal uitvoering voor integrale gebiedsontwikkeling mogelijk zijn, gebaseerd op de toekenning van een aanvraag voortkomend uit een gebiedsplan voor integrale gebiedsontwikkeling.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.28 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

Een belangrijk deel van de specifieke GLB-doelen en behoeften die uit de behoefteanalyse volgen kunnen naar verwachting beter worden geadresseerd met een interventie die ruimte biedt voor maatwerk die aansluit op de specifieke context van gebieden. De interventies voor integrale gebiedsontwikkeling kennen daarvoor twee onderdelen: a) eerst wordt de mogelijkheid geboden om steun aan te vragen voor het maken van een integraal gebiedsplan gericht op biodiversiteit, klimaat en milieu (voorbereiding); b) vervolgens worden 'gebiedsorganisaties' met een integraal gebiedsplan uitgenodigd om meerjarige steun aan te vragen voor uitvoering van dit plan (uitvoering). Dit laatste leidt alleen tot steun voor de geselecteerde gebieden. De uitvoering in de gebieden gaat naast samenwerking ook om investeringen in het gebied.

Deze interventie beschrijft het tweede deel: de uitvoering van een integraal gebiedsplan.

Het maatwerk bestaat er uit dat voor een integrale aanpak van een gebiedsopgave een logische doorlopende aanpak mogelijk is. Dit wordt bereikt door interventies op een logische wijze op elkaar aan te laten sluiten en op het juiste tijdstip te kunnen benutten. Het betreft dan vooral de interventies voor Samenwerking, Kennis en Innovatie en investeringen Door verschillende momenten van openstelling sluiten die vaak onvoldoende op elkaar aan. Door binnen een gebiedsopgave de behoefte aan interventies op te nemen, inclusief de omvang, kan een integrale aanvraag worden ingediend .

Deze interventie heeft alleen betrekking op de uitvoering van de gebiedsopgave. In het kader van deze interventie kan door een ingerichte gebiedsorganisatie de definitieve aanvraag op basis van eengebiedsplan worden ingediend. Deze interventie voorziet in de kosten voor het in stand houden van de gebiedsorganisatie en de kosten die voortvloeien uit een toegekende aanvraag (zie voor een opsomming onder steun en voorwaarden), zoals investeringen.

Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Daarbij staan doelen D, E en F centraal, terwijl de bijdrage aan andere GLB-doelen van secundair belang is. Dat wil zeggen dat voor de selectie van integrale gebiedsplannen om voor steun in aanmerking te komen vooral wordt gelet op doelen D, E en F en in mindere mate op de bijdrage aan de andere specifieke GLB-doelen en behoeften.

Onderbouwing

Hoewel Nederland een relatief klein oppervlakte heeft, kent het een grote verscheidenheid in o.a. fysiografie en landgebruik. Daardoor verschillen de gebieden in Nederland significant qua uitdagingen en kansen voor de landbouw, milieu, biodiversiteit en potentiële bijdrage aan de klimaatopgaven. Zo verdienen de hoge uitspoelings- en droogtegevoelige zandgronden een andere aanpak dan de veenweidegebieden; zo ook met de akkerbouwkleigebieden, de gebieden met een hoge veedichtheid en gebieden nabij stedelijke agglomeraties.

Het gaat om gebieden die een logische eenheid vormen qua fysiografie, uitdagingen en identiteit, en waar draagvlak ontstaat om deze uitdagingen gezamenlijk op te pakken en de synergiekansen daarbij te benutten. Het gaat om uitdagingen binnen de gebiedsopgaven die aansluiten op de geprioriteerde GLB-doelen.

Deze interventie dient om waar nodig in te kunnen spelen op de behoefte aan maatwerk voor de eigen context van gebieden en waar naar verwachting een meerjarige programmatische aanpak meerwaarde biedt. Het uitganspunt is dat met elkaar samenhangende en afgestemde activiteiten met een actieve rol van een gebiedsorganisatie effectiever zijn aan te pakken dan als losstaande projecten. Een programmatische aanpak verlaagt ook de afhankelijkheid van andere projectgerichte GLB-steunmogelijkheden via openstellingen, die vaak maar eens per jaar plaatsvinden en lange doorlooptijden kennen, waardoor tijd- en momentumverlies wordt voorkomen. Het zwaartepunt van deze interventie ligt op niet-productieve investeringen voor inrichtings- en herstelmaatregelen ten behoeve van doelen voor milieu (water, bodem

en lucht), biodiversiteit en klimaat, maar met substantiële ruimte voor kennisoverdracht, samenwerking voor innovatie en productieve investeringen t.b.v. modernisering van landbouwbedrijven voor verwezenlijking van het integrale gebiedsplan.

Door gebruik te maken van een gebiedsorganisatie met een mandaat om binnen de kaders van een goedgekeurd gebiedsplan voor meerdere jaren diverse type projecten te steunen ontstaat meer inspraak, draagvlak en gebundelde energie voor de uitvoering vanuit het gebied zelf.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 2.600.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Steun en voorwaarden

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën: samenwerkingsverbanden waarin in ieder elk geval landbouwers zijn vertegenwoordigd. Daarnaast kunnen grondeigenaren, grondgebruikers, landbouworganisaties, natuur- en landschapsorganisaties, provincies, waterschappen en gemeenten deel uitmaken van het samenwerkingsverband.

Er wordt in dit fiche alleen steun verleend voor het uitvoeren van een integraal gebiedsplan en de opzet en het functioneren van een gebiedsorganisatie voor de realisatie van het plan (de samenwerking). De benodigde financiën voor activiteiten zoals investeringen zoals bedoeld de fiches voor investeringen en kennisverspreiding en informatie dienen ten laste te komen van de specifieke interventies. Het budget in dit fiche is daar op afgestemd.

De aanvraag echter omvat het totaal benodigde budget voor alle activiteiten.

Om in aanmerking te komen voor steun ten behoeve van de uitvoering van een gebiedsplan gelden de volgende specifieke voorwaarden:

- Subsidie kan worden aangevraagd voor de uitvoering van een gebiedsplan;
- In het gebiedsplan moet daarom ten minste worden aangegeven hoe aan deze voorwaarden zal worden voldaan en te beschrijven:

Om in aanmerking te komen voor steun ten behoeve van de uitvoering gelden de volgende specifieke voorwaarden:

a) De aanvraag kan worden gedaan door een natuurlijk person of rechtspersoon die aantoonbaar de penvoerder van de gebiedsorganisatie (i.o.) is;

b) In de gebiedsorganisatie zijn minimaal drie deelnemers die elk uit een andere categorie komen van begunstigden, waaraan minimaal één landbouwer en allen uit het beoogde gebied;

c) De gebiedsorganisatie die het gebiedsplan gaat uitvoeren moet ten minste aan alle voorwaarden voldoen die daar aan in de EU-regelgeving (CPR en SPV) gesteld worden. Dit betekent onder meer dat:

- Ten minste 51% van de leden van de gebiedsorganisatie met een besluitvormende stem niet tot een overheidsinstantie behoort;
- De samenstelling van de gebiedsorganisatie en de wijze waarop de organisatie van het management, de monitoring en evaluatie van de uitvoering van het gebiedsplan is vormgegeven, voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden (Horizontale Verordening);
- De wijze waarop belangenverstrengeling bij de selectie van projecten zal worden voorkomen voldoet aan de daaraan gestelde voorwaarden.

d) Er wordt aangetoond dat de aanvragers namens de stakeholders van het gebied de aanvraag indienen, een groot netwerk hebben in het beoogde gebied, en onderdeel vormen van de gebiedsorganisatie die

uitvoering geeft aan het integraal gebiedsplan;

e) De aanvraag bevat een integraal gebiedsplan met:

- Een beschrijving van het gebied zoals afbakening, analyse en de uitdagingen;
- De beoogde projecten en andere activiteiten op hoofdlijnen en hoe die aansluiten op de geprioriteerde behoeften en GLB-doelen (in elk geval van E en één van D en F, zoals beschreven onder 3);
- De begroting en financiering van de projecten en andere activiteiten;
- Een analyse waaruit blijkt dat samenwerking op gebiedsniveau en het integraal oppakken van de gebiedsuitdagingen meerwaarde biedt t.o.v. losstaande projecten,
- Draagvlak uit het gebied;
- Beschrijving van een gebiedsorganisatie (met interne procedures) in oprichting dat hieraan effectief uitvoering kan geven, zoals taken, interne procedures en de inbreng van de deelnemers met hun kwaliteiten. De gebiedsorganisatie is zo samengesteld dat de verschillende belangen uit het gebied goed zijn vertegenwoordigd. De provincie waar het gebiedsplan wordt uitgevoerd is vertegenwoordigd in de gebiedsorganisatie;
- Wijze waarop monitoring plaatsvindt;
- Wijze waarop over de resultaten wordt gerapporteerd;
- Wijze waarop financiële verantwoording plaatsvindt.

Er zal sprake zijn provinciale tenderopenstellingen. Subsidie kan worden verleend als met het projectplan naar het oordeel van de subsidieverstrekker afdoende wordt aangetoond dat de initiatiefnemer(s) in staat is/zijn een gebiedsplan op te stellen. Bij de beoordeling van de aanvraag wordt gewerkt met een adviescommissie.

De totale omvang van de uitvoering van het gebiedsplan wordt gefinancierd met een 'overall amount', dit om een programmatische aanpak te faciliteren. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag (omvang gebied en opgaven, begroting) en de subsidie wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte activiteiten. Daarbij zullen de subsidiepercentages voor de verschillende type activiteiten overeenkomstig zijn met die van de activiteiten voor de verschillende de type interventies, zoals voor (niet-) productieve investeringen en de kosten voor het functioneren van de gebiedsorganisatie, voor kennisoverdrachtsactiviteiten en innovatie in het algemeen. In alle gevallen dient duidelijk te zijn dat deze activiteiten onderdeel zijn van het integrale gebiedsontwikkelingsplan met bijbehorende voorwaarden. Dit betekent dat de activiteiten in het gebiedsplan al voldoende gedetailleerd dienen te zijn beschreven en begroot. Insteek is dat de meeste middelen worden ingezet voor niet-productieve investeringen voor inrichtings- en herstelmaatregelen voor een substantiële bijdrage aan de doelen D, E en F.

Er is sprake van financiering door toekenning van een totaalbedrag (‘overall amount’), conform de voorschriften vanuit de Strategisch Plan verordening. Het totaalbedrag van financiering voor de activiteiten ten aanzien van de gebiedsorganisatie betreft een bedrag van € 300.000,- die wordt toegekend aan initiatiefnemers die voldoen aan de subsidiecriteria. De subsidie is bedoeld voor alle kosten ten behoeve van functioneren van de gebiedsorganisatie. Het gaat dan vooral om kosten voor het organiseren van bijeenkomsten, studies, adviseurs, communicatie, personeelskosten, monitoring en rapportages.

In de uitvoering van het gebiedsplan kan het nodig zijn kavelruil toe te passen. Binnen de kaders van dit fiche zijn de proceskosten gerelateerd aan de kavelruil die nodig is om het gebiedsplan te realiseren subsidiabel:

- Uitgaven gericht op verdere draagvlakontwikkeling, inhuur van kavelruilcoördinatoren en andere experts, faciliteren aankoop ruilgronden, opstellen en uitvoeren van verkavelingsplannen en verkavelingsprocedures, vacatiegelden voor gebiedscommissies, projectmanagement.

Overige kosten zoals inrichting van herverkavelde percelen vallen onder desbetreffende interventies.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

De vaste kostenopties voor relevante activiteiten worden gehanteerd.

Er kan geen sprake zijn van stapeling van subsidiëring in een gebied in geval van overlap met bijdragen voor samenwerking in het kader van LEADER of Samenwerking GBA.

Complementariteit met andere interventies

Deze interventie is bedoeld als vervolg op de interventie fiche I.77.5: Samenwerking voor voorbereiding integrale gebiedsontwikkeling.

Voor de uitvoering van een gebiedsplan en het profiteren van het integrale effect is de benutting van interventies voor samenwerking, kennis, innovatie en (niet-)productieve investeringen van cruciaal belang, evenals de afstemming met het ANLb.

De interventie LEADER kent qua opzet overeenkomsten met voorliggende interventie maar is qua doelen verschillend: ze vullen elkaar aan. Bij LEADER staat de plattelandsontwikkeling centraal. Daarnaast zullen beiden interventies zich mogelijk richten op geografisch verschillende gebieden, maar is er tendermethodiek kans op overlap. In geval geografisch en qua inhoud overlap ontstaat (bv. met steun aan een korte keten initiatief) wordt gelet dat dubbele financiering wordt voorkomen. Bij de selectie van gebieden wordt erop gelet of er al gebiedsprogramma's met nationale middelen lopen. Als voorliggende interventie hiermee complementair is, hoeft dit geen reden voor een afwijzing te zijn.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☐ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☐ unit costs

☒ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag (omvang gebied en opgaven, begroting) en het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte activiteiten (zie eerder in deze interventie). Voor de laatste uitbetaling wordt de subsidie voor de hele periode van het gebiedsplan vastgesteld.

Range of support at beneficiary level

De steun wordt verstrekt via 'overall amount'. Dit is een gemiddeld bedrag van € 300.000,- per ondersteund gebied voor de periode van 2023 – 2027. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag (omvang gebied en opgaven, begroting) en het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis

van een gewogen gemiddelde van de begrootte activiteiten (zie eerder in deze interventie). Voor de laatste uitbetaling wordt de subsidie voor de hele periode van het gebiedsplan vastgesteld. Bevoorschotting tot maximaal 50% van de aanvraag is mogelijk. Voor uitvoering gebiedsplan omvang op basis van ingediend plan en subsidiepercentage op basis van de geplande en begrootte activiteiten (zie eerder in deze interventie).

Additional explanation

Bevoorschotting tot maximaal 50% van de aanvraag is mogelijk. Uitvoering op basis van deskundigenoordeel over een concept-begroting.

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Mixed

Explanation of support activities falling outside the scope of Art. 42 TFEU

Onder deze interventie zullen vooral activiteiten plaatsvinden die bijdragen aan het in stand houden en functioneren van een gebiedsorganisatie om een gebiedsplan uit te voeren. Dit zou in principe niet hoeven leiden tot concurrentieverstoring.

Om het gebiedsplan uit te voeren worden verschillende projecten ondersteund. Hoewel de uitvoering van het gebiedsplan vooral linkt aan interventies die niet onder staatsteun vallen is niet uit te sluiten dat sprake kan zijn van projecten die wel onder staatssteun vallen.

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☒ GBER ☐ ABER ☒ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Het fiche biedt ondersteuning in de uitvoering van een gebiedsplan, waarbinnen ook (niet-)productieve investeringen plaatsvinden. De investeringen zijn om de bedrijfsvoering structureel aan te passen ten behoeve van het klimaat, duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht en biodiversiteit. Het budget voor de (niet-)productieve investeringen is niet in dit fiche inbegrepen.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.6.E.01 - Aantal uitgevoerde gebiedsplannen	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.28;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount
I.77.6.E.01 - Aantal uitgevoerde gebiedsplannen

Voor de uitvoering van de gebiedsplannen wordt in totaal voor de periode 2023 – 2027 ruim 34 mln euro beschikbaar gesteld. Daarbij is uitgegaan van in totaal 110 gebieden die steun ontvangen. De start zal naar verwachting plaatsvinden in 2^{e} helft van 2023 waarbij elk plan gemiddeld €300.000 subsidie ontvangt. De ondersteunde gebieden komen naar verwachting nagenoeg geheel uit de gebiedsplannen die met de voorbereidende steun zijn opgesteld.

Voor de uitvoering van deze plannen met een programmatische aanpak is de verwachting dat er in 2023 nog weinig middelen nodig zijn en dat dit in de opvolgende jaren oploopt. Temeer omdat deze maartregel in GLB nog nieuw is.

R.28: Aanpak van Leader volgen: op basis van begrenzing van het projectgebieden en op basis van de CBS en BAG statistieken en met uitsluiten van de kernen groter dan 30.000 het aantal inwoners in een gebied bepalen wat uiteindelijk baat heeft van deze interventie. Vooralsnog wordt de streefwaarde van Leader uit POP3 aangehouden. Zal aangepast moeten worden zodra duidelijk is om welke gebieden het gaat.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.6.E.01 - Aantal uitgevoerde gebiedsplannen (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.32 (unit: Operations)	0,00	3,07	11,11	11,86	13,78	15,71	0,00	55,53
	TOTAL	O.32 (unit: Operations)	0,00	3,07	11,11	11,86	13,78	15,71	0,00	55,53
		Annual	0,00	921.000,00	3.333.000,00	3.558.000,00	4.134.000,00	4.713.000,00	0,00	16.659.000,00

		indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)								
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	582.106,03	2.211.143,02	2.134.219,63	2.857.452,63	3.539.937,59	0,00	11.324.858,90
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

I.77.7 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof

Intervention Code (MS)	I.77.7
Naam interventie	Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze interventie onderscheidt twee verschillende gebieden:

Onderdeel 1

- Veenweidegebieden, kustvlakveen, veen waarbij het grondwaterpeil is verlaagd om landbouw mogelijk te maken. Ter realisatie van de klimaatdoelstellingen worden maatregelen getroffen om dit te keren.

Onderdeel 2

- Landbouwgrond in Natura2000 gebieden, en zones van maximaal 2500 m rond stikstofgevoelige Natura2000 gebieden. Deze zones rond Natura 2000 gebieden worden ook overgangsgebieden genoemd.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.27 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Bij deze samenwerkingsprojecten staat centraal het onderzoeken, uitwerken, uitvoeren en demonstreren/kennis verspreiden hoe een bijdrage kan worden geleverd aan de GLB-doelstellingen:

- Matiging van en aanpassing aan klimaatverandering;
- Het bevorderen van duurzame ontwikkeling en efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht; en
- Het bijdragen aan de bescherming van de biodiversiteit, versterken van ecosysteemdiensten en in stand houden van leefgebieden en landschappen.

Daarnaast leveren de projecten inzicht in hoe administratieve en/of uitvoeringslasten kunnen worden verlaagd. Bij de uitwerking van plannen behoren deze doelstellingen op het niveau van gebied te worden uitgewerkt. Daarnaast behoort de bijdrage van activiteiten te worden beschreven in relatie tot de huidige situatie en de bijdrage aan de GLB-doelstellingen. Bij het opstellen van plannen behoort tevens het volgende te worden opgenomen: een beschrijving van de rol en de taken van de bij de uitvoering van het plan betrokken partijen en een kaart waar welke maatregelen uitgevoerd kunnen worden, en hoe deze bijdragen aan de kwaliteit van een Natura2000-gebied.

De subsidieontvanger spant zich tevens in om samen te werken met andere ontvangers van de subsidie met het oog op het uitwisselen van ervaringen, het ontwikkelen van ideeën en het opstellen van gezamenlijke rapportages.

Deze interventie bestaat uit twee onderdelen:

a) Steun voor het maken van een integraal gebiedsplan om tot een duurzamere, meer biodiverse en natuurinclusieve landbouw en andere vormen van landgebruik te komen (voorbereiding);

b) Meerjarige steun voor coördinatie, delen van kennis, beheer en investeringen ten bate van de uitvoering van dit plan (uitvoering) en evaluatie/advies voor toekomst

1. Experimenteergebieden Veenweide;
2. Experimenteergebieden Overgangsgebieden Natura2000.

Nadere toelichting per onderdeel:

a) <u>Steun voor het maken van een integraal gebiedsplan om tot een duurzamere, meer biodiverse en natuurinclusieve landbouw en andere vormen van landgebruik te komen (voorbereiding)</u>

Deze interventie is ontworpen omdat veel doelen op gebiedsniveau beter door met elkaar samenhangende en afgestemde activiteiten gerealiseerd kunnen worden dan losstaande activiteiten. Het gaat om gebieden die een logische eenheid vormen qua fysiografie, uitdagingen en identiteit, en die voldoende georganiseerd zijn om deze uitdagingen gezamenlijk op te pakken en de synergiekansen daarbij te benutten. Het gaat om uitdagingen binnen de gebiedsopgaven in het teken van de geprioriteerde GLB-doelen en deze interventie is aanvullend op andere (veelal grondgebonden) GLB-interventies. In veel gebieden lopen al gebiedsprocessen of zijn in de opstartfase. Voor veenweidegebieden zijn de gebiedsprocessen al verder in voorbereiding dan in overgangsbieden. De NSP-interventie draagt bij aan deze gebiedsprocessen.

Dit onderdeel ondersteunt het opstellen van integrale gebiedsplannen door gebiedspartijen en zich te organiseren tot een gebiedsorganisatie die in staat is om namens en met draagvlak van de actoren en overige stakeholders van het gebied hieraan uitvoering te geven.

b) <u>Meerjarige steun voor coördinatie, delen van kennis en investeringen ten bate van de uitvoering van dit plan (uitvoering)</u>

1. <u>Experimenteergebieden Veenweide</u>

Het veenweidegebied betreft kustvlakteveen, waar een peilbesluit ten grondslag ligt aan de hoogte van het waterpeil, en dat sinds de vroege middeleeuwen is ontgonnen en geleidelijk ontwaterd. Aanvankelijk lag het ontgonnen gebied op of zelfs nog boven zeeniveau en kon er in de middeleeuwen nog akkerbouw worden bedreven. Als gevolg van ontwatering en ontginning is het veen dat boven water kwam te liggen onder invloed van zuurstof verbrand (geoxideerd). Door verlies aan veen en ontwatering ten behoeve van o.a. de landbouwfunctie van het gebied is de bodem van de polders gezakt en kwam het waterpeil opnieuw dicht aan het oppervlak te liggen. Dit maakte nieuwe ontwatering nodig om het ontgonnen veen te kunnen blijven gebruiken als landbouwgrond. Door herhaalde cycli van ontwatering, veenverbranding en bodemdaling is het veen in het veenweidegebied onder zeeniveau komen te liggen, waarbij kreken en watergangen die aanvankelijk dieper lagen dan het ontgonnen veen juist hoger zijn komen te liggen dan dat veen (inversie van het landschap). Delen van het veenweidegebied zijn zo tot wel 1,5 meter gedaald. In de diepe veenweidepolders heeft ook nog ontvening plaatsgevonden (voor turfwinning) of zijn oudere meren drooggelegd. In de veenweidegebieden wordt in hoofdzaak gras (95%) geteeld in samenhang met (melk)veehouderij.

Bij dit proces van bodemdaling en verbranding van het aan de lucht blootgestelde ontwaterde veen komen broeikasgassen vrij. Bij ongewijzigd beleid zal de bodemdaling in 2050 ca. 30 cm bedragen ten opzichte van 2020. Met het oog op het akkoord van Parijs en het Nederlandse klimaatakkoord moet deze ontwikkeling worden geremd. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat in 2030 de broeikasgasemissies van veengronden met 1 Megaton wordt gereduceerd door aanvullende maatregelen. Mogelijk komt er nog een aanvullende taakstelling voor de Landgebruik sectoren.

De afspraken in het Klimaatakkoord voor 2030 is te realiseren door het grondwaterpeil te verhogen. Het soort gewas en jaarrondbedekking (bij voorkeur grasland en natte teelten) helpen ook om CO2-emissies te verminderen.

Voor boeren in veenweidepolders heeft dat grote gevolgen. Veenweidegrasland met een hoog waterpeil heeft een mindere gewasgroei en extra werkzaamheden tot gevolg. Hoge grondwaterstand is gunstig voor de weidevogelstand, omdat deze vogels hun voedsel zoeken in een vochtige bodem met veel bodemleven. Een combinatie van een hoog waterpeil met meer extensieve landbouw (minder melk en mest per hectare) is optimaal voor weidevogels en -flora, voor het bodemleven, waterkwaliteit en biodiversiteit. In vernat veenweidegebied zijn natte teelten mogelijk. Dergelijke teelten hebben echter een veel lagere opbrengst dan grasland. Er is dus sprake van extra kosten en met name lagere opbrengsten in de vorm van minder gewasgroei.

Het verhogen van het peilbesluit in veenweidepolders is een proces dat tijd vraagt om voor te bereiden en door te voeren. Besluiten om het peil te verhogen worden door de waterschappen genomen, in afstemming met de plannen van de provincies. Individuele boeren hebben geen keuze of zij daarin mee willen gaan of niet. Steun voor boeren in aangewezen gebieden waar het peilbesluit hoger is dan in sterker ontwaterde gebieden kan nu als tussenoplossing in deze experimenteerruimte worden vergoed. Dit kan gaan om vrijwillige gebiedsprocessen en/of in samenwerking met overheden. De meest effectieve maatregelen hangen af van het type veen, kwel/wegzijging en klei/zanddek of niet. De eerste resultaten uit de metingen wijzen erop dat een combinatie van hogere peilen met infiltratiemaatregelen goed werken in de westelijke veenweidegebieden. In Friesland wordt ervaring opgedaan met HAKLAM (hoog als het kan, laag als het moet). Bij voorkeur de combinatie van hogere slootwaterpeilen met onderwaterdrainage, drukdrainage en greppelinfiltratie, maar ook met natte teelten en met extensivering, andere mestsoorten, meer weidegang, niet scheuren of ploegen en max. 10% gewasbeschermingsmiddelen dragen bij aan meer extensieve natuurinclusieve landbouw in de veenweidegebieden met minder CO2-emissie en minder bodemdaling. Daarmee levert deze interventie naast een grote bijdrage aan de klimaatopgave, tevens een bijdrage aan de wateropgave.

De interventie is additioneel op GLMC 2: landbouwers moeten zich houden aan het peilbesluit. Met de interventie kunnen landbouwers zich voorbereiden op het verhogen van het waterpeil. Op termijn kan dan

voor een ambitieuzere invulling worden gekozen voor GLMC 2, nadat de bedrijfsvoering is aangepast.

De experimenteerruimte Veenweide heeft als doel dat een samenwerkingsverband een gebiedsgericht plan maakt en uitvoert dat bijdraagt aan de reductie van de CO2-emissie in veenweidegebieden. Deze gebiedsgerichte plannen moeten passen binnen de Regionale Veenweidestrategieën. Ook willen we onderzoeken hoe de experimenten kunnen bijdragen aan de andere duurzaamheidsdoelen, zoals verhoging waterkwaliteit ter herstel biodiversiteit (weidevogels). Door middel van deze interventie worden ervaringen opgedaan hoe het GLB bijdraagt aan toekomstbestendige extensieve natuurinclusieve agrarische bedrijven in de veenweidegebieden vanuit integraal perspectief en het versterken van het verdienvermogen van de landbouw.

Bij deze te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor het gebiedsgerichte plan en het uitvoeren van specifieke activiteiten in het veld voor het hoofddoel reductie CO2-emissie uit veenweide, maar als nevendoelen bodemkwaliteit, water, klimaat en biodiversiteit. De te financieren activiteiten omvatten naast een beperkt aantal vaste kostenopties voor de samenwerkingsactiviteiten vooral vaste kostenopties voor beheeractiviteiten en niet-productieve investeringen in het veld. Bij het bepalen van het subsidiebedrag wordt de berekeningswijze bij artikel 70 (ANLb) gevolgd. De doelstelling is om met de GLB-middelen in 2027 op 20.000 ha kustvlakveen met verhoogd waterpeil, van totaal circa 150.000 ha kustvlakveen, het peil te verhogen. Daarnaast is er een investeringsbudget nodig voor bijvoorbeeld drukdrainage, waarmee het waterpeil kan worden verhoogd, en of sluizen en het stimuleren van extensieve landbouw door bijvoorbeeld de aanleg van kruidenrijk graslandranden. De gemiddelde beheerkosten worden geraamd op € 1000,- waarvan 60% compensatie gewasopbrengst door hogere waterpeil en 40% voor additionele activiteiten. Daarnaast zijn er niet-productieve investeringen (zoals onderwaterdrainage, drukdrainage en grondwaterpeilbuis), inclusief samenwerkings- en coördinatiekosten. Deze bedragen € 4 mln voor een gebiedsplan van ca. 1000 ha.

Voor de activiteiten gericht op samenwerking en voor de beheermaatregelen en niet-productieve investeringen is een limitatieve productenlijst gemaakt. Alleen samenwerkingsactiviteiten, beheermaatregelen en niet-productieve investeringen in de productenlijst zijn subsidiabel, tegen de kosten, zoals in de lijst opgenomen. Dit bevordert de vereenvoudiging van de regeling.

Het selectiecriterium is als eerste gericht op de effectiviteit (zo laag mogelijk resterende CO2-emissie uit veenweide (kton CO2/ha/jr) en als tweede op de kostenefficiëntie (euro/kton CO2). Gerelateerde impactindicatoren in de verordening is: I.10 Bijdragen aan de matiging van de klimaatverandering: verminderen van broeikasgasemissies door de landbouw.

Resultaten van LIFE-projecten zijn van belang voor de gebiedsgerichte samenwerking. Nederland participeert in twee projecten en de resultaten zullen worden ingebracht:
1. Multi-stakeholder Landscape and Technical Innovation leading to Peatland Ecosystem Restoration:LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)
2. Improvement of hydrological conditions for naturally regenerating raised bogs in Engbertsdijksvenen: LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)

2 Experimenteergebieden Overgangsgebieden Natura2000

Onze Natura2000-gebieden, en de biodiversiteit in deze natuurgebieden, staat onder druk als gevolg van onder andere overschrijding van kritische stikstof-depositiewaarden, slechte hydrologische omstandigheden, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en versnippering van leefgebied. Het kabinet heeft een structurele aanpak aangekondigd, onder andere natuurherstel middels het programma Natuur. Een belangrijke hoofdlijn van het programma is het bijdragen aan het realiseren van condities voor een gunstige of verbeterde staat van instandhouding van alle soorten en habitats onder de VHR. Hierbij ligt de focus op overbelaste stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten. In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (2021) is vastgelegd dat de stikstofdepositie op stikstofgevoelige N2000 gebieden

wordt verlaagd, daarmee het herstel van biodiversiteit bevorderend. De wet voorziet onder meer in een resultaatsverplichting tot reductie van de stikstofdepositie op Natura2000-gebieden door het bij wet vaststellen van drie omgevingswaarden. Hierbij geldt dat er in 2025 voor tenminste 40%, in 2030 voor tenminste 50% en in 2035 voor respectievelijk 74% van het areaal van de voor stikstofgevoelige habitats in Natura2000-gebieden geen sprake meer mag zijn van een overschrijding van de kritische depositiewaarde. De ambitie is dat in 2030 voor 70% van de beschermde habitats en soorten de condities voor een gunstige staat van instandhouding geboden zijn. De uitvoering van het programma Natuur gebeurt gebiedsgericht en de maatregelen zijn gericht op systeemherstel. Dit betekent dat er naast maatregelen in de gebieden juist ook maatregelen rondom de Natura2000-gebieden worden genomen; de zogenaamde overgangsgebieden.

De experimenteerruimte samenwerking overgangsgebieden Natura2000 heeft als doel om de structurele aanpak te ondersteunen doordat een samenwerkingsverband een gebiedsgericht plan maakt en uitvoert dat bijdraagt aan de VHR-doelen in Natura2000-gebieden, inclusief KRW-doelen. Door deze aanpak slim te combineren kan dit tevens bijdragen aan waterkwaliteit, klimaatadaptatie en -mitigatie. Deze gebiedsgerichte plannen moeten passen binnen de aanpak overgangsgebieden programma Natuur. Door middel van deze interventie worden ervaringen opgedaan hoe het GLB bijdraagt aan toekomstbestendige extensieve natuurinclusieve agrarische bedrijven in Natura2000 gebieden, en de overgangsgebieden eromheen. De meest effectieve maatregelen zijn gericht op extensivering van het grondgebruik, dus minder mest en melk per hectare. Meer weidegang, gebruik van andere mestsoorten en verlaging GVE/ha zijn voorbeelden hiervan. Hierdoor zijn er minder ammoniakemissies. Ook vernatting van gebieden leidt tot extensivering.
Voor het verminderen van emissies, in, en met name bij overgangsgebieden rond Natura2000 gebieden is onderzocht of het mogelijk is gebieden op kaart vast te leggen waarvoor een andere norm kan gelden dan op andere landbouwgrond in Nederland. Dit wordt nu al meegenomen in een GLB-pilot op Schiermonnikoog (huidige POP). De inschatting is dat het goed mogelijk is om een categorie te ontwikkelen (inclusief kaart en activiteiten) met als doel het tegengaan van verdroging, vermesting en verzuring van Natura2000 gebieden en het vergroten van het leefgebied van soorten in Natura2000-gebieden. Het is effectief om samenhangende maatregelen te treffen rond gebieden rond Natura2000 gebieden, zodat soorten en habitatten in Natura2000 zich kunnen herstellen.

De beleidsinzet is om in te zetten op landbouwgrond in overgangsgebieden rond Natura2000 gebieden. Het kan hier ook gaan om beekdalen die in Natura2000 gelegen zijn of die bovenstrooms gelegen zijn van Natura2000. Uit een ruimtelijke stikstofverkenning bleek dat een zone van 400 tot 2000 meter effectief is om de bij te dragen aan natuurherstel. Binnen een zone van 400 meter is het meeste effect te verwachten ten aanzien van stikstof. Hydrologische maatregelen zijn effectief in een zone van gemiddeld 1-2 km. We kiezen als bovengrens een zone van 2000 meter en bestempelen dit als zoekgebied om maatregelen door te voeren. De grootte en vorm van het gebied kan per gebied verschillen, afhankelijk van de problematiek (verdroging, vermesting en/of verzuring). Voor de zonering zullen we harde grenzen gebruiken van percelen: sloten, wegen, erfafschedingen, etc.

Voor de komende NSP-periode willen we maatregelen opnemen ter grootte van ongeveer 40.000 ha. Na 2027 zou dit moeten doorgroeien naar een groter areaal. Schattingen lopen uiteen van 160.000 tot 190.000 (PBL, WUR, 2021). Daarnaast is de inzet om dit slim te combineren met andere maatregelen/interventies en dus ook andere doelen mee te nemen. Te denken valt aan koolstofvastlegging (permanent grasland, agroforestry), droogte (klimaatadaptatie), versterking groenblauwe dooradering (versterking leefgebied VHR-soorten en habitatten), weerbare teelten en verbeteren waterkwaliteit. Dit zou goed passen bij een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting landbouwgrond in Natura2000-gebieden, en in overgangsgebieden. De aanpak van overgangsgebieden Natura2000 kan ook gaan om beekdalherstel door middel van overgangszones langs beken. Hiermee wordt ruimte gegeven aan beken en wordt agrarisch landgebruik vermindert en geëxtensiveerd. Hiermee wordt Natura2000 direct en indirect versterkt en wordt een bijdrage geleverd aan verbetering van de waterkwaliteit in de beek en benedenstrooms. Een meer natuurlijk beeksysteem is tevens klimaatrobuuster: beter in staat water vast te houden en als buffer

piekafvoer te dempen. Door het creëren van wetlands en bijbehorende bosvorming wordt CO2 vastgelegd.

Bij de te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor het gebiedsgerichte plan en het uitvoeren van specifieke activiteiten in het veld voor het primaire doel reductie stikstofemissies, met als nevendoelen bodemkwaliteit, water, klimaat en biodiversiteit. De te financieren activiteiten omvatten samenwerkingsactiviteiten, beheeractiviteiten en niet-productieve investeringen in het veld.

Bij de beheervergoedingen wordt de systematiek van artikel 65 gehanteerd, en bij samenwerking en investeringen wordt gewerkt met vaste kostenopties. Hiervoor wordt een limitatieve productenlijst gemaakt. Alleen samenwerkingsactiviteiten, beheermaatregelen en niet-productieve investeringen in de productenlijst zijn subsidiabel, tegen de kosten, zoals in de lijst opgenomen. Dit bevordert de vereenvoudiging van de regeling. De te financieren activiteiten omvatten naast een beperkt aantal vaste kostenopties voor de samenwerkingsactiviteiten vooral vaste kostenopties voor beheeractiviteiten. De hoogte van de vergoeding wordt door RVO berekend. De gemiddelde kosten worden geraamd op €600,-. Hiermee is rekening gehouden met het feit dat gebieden een hoge veedichtheid hebben. Dit zijn alleen de kosten die betrekking hebben om extensivering in deze gebieden. Het is logisch om ook andere maatregelen te treffen, zoals landschapselementen en aanleg kruidenrijk grasland, om andere doelen te stimuleren. Deze kosten zijn gedekt onder de andere interventies.

Het selectiecriterium is als eerste gericht op de effectiviteit (zo hoog mogelijk afname stikstofdepositie op N2000-gebieden uit overgangsgebieden (mol/ha/jr) en als tweede op de kosten efficiëntie (euro/kton ammoniak). Een tweede criterium zijn hydrologische maatregelen in overgangsgebieden gericht op vernatting. Ook versterking ruimtelijke samenhang Natura2000-gebieden kan een criterium zijn.

Resultaten van LIFE-projecten zijn belang voor de gebiedsgerichte samenwerking. Nederland participeert in het volgende relevante project en de resultaten zullen worden ingebracht:

- LIFE lP PAF Biodiversity recovery approach for N2000 sites and surroundings, in cooperation with agricultural and other land users: LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 223.100.000 beschikbaar (zie annex V).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Begunstigden zijn samenwerkingsverbanden bestaande uit een of meerdere van de volgende categorieën:

a) landbouwers / groep van landbouwers (bv. Collectieven);

b) grondeigenaren;

c) grondgebruikers;

d) landbouworganisaties;

e) natuur- en landschapsorganisaties (incl. collectieven/ANV's);

f) overige natuurlijke en rechtspersonen die bijdragen aan de doelen van het "ingediende gebiedsplan". Daarbij kunnen regionale en lokale overheden als rechtspersoon deelnemen aan het samenwerkingsverband. Zij kunnen echter niet voor de voor subsidie in aanmerking komen voor de gemaakte uren voor hun faciliterende rol.

Afstemming is nodig met bestaande en geplande gebiedsprocessen in het kader van Programma veenweide respectievelijk Programma Natuur.

Om in aanmerking te komen voor subsidie kan een project bestaan uit een limitatief aantal activiteiten en producten. Deze activiteiten en producten zijn onder te verdelen in twee categorieën. De eerste categorie bestaat uit projecten gericht op samenwerking: oprichten samenwerkingsverband, opstellen projectplan en

uitvoering project. De tweede categorie bestaat uit projecten bestaande uit coordinatie, delen van kennis, beheeractiviteiten en/of investeringen op of aanpalend aan landbouwgrond, zoals de aanleg en het het beheer van graslanden, akkerranden of landschapselementen en die in samenwerking en samenhang worden uitgevoerd..
Bij beheer en investeringen worden dezelfde regels en vergoedingen toegepast als opgenomen in de daarvoor opgestelde interventies, art 70 ANLB en artikel 73 Investeringen. Daarnaast wordt waar mogelijk gewerkt met Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's).

Indien meerdere subsidieaanvragen binnen een onderdeel/gebied worden ingediend, worden deze gerangschikt op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, haalbaarheid, mate van efficiëntie van uitvoering en mate van innovativiteit.

Bij de keuze van samenwerkingsprojecten wordt inzet van interventies de volgende wegingsfactoren toegepast:

- Behoefte/ doel;
- Doelbereik;
- Ruimtelijke factoren/ schaal;
- Type en aantal beoogde deelnemende agrariërs;
- Inpasbaarheid in de bedrijfsvoering/ flexibiliteit;
- Uitvoerbaarheid en verantwoording.

Bij de te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor een optimale inzet van de grondgebonden regelingen ter versterking van de doelen:

- Klimaat:
    - Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging;
    - Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie).
- Natuurlijke hulpbronnen:
    - Betere chemische en biologische waterkwaliteit;
    - Landbouwbodems (bodemkwaliteit): naar een sterkere natuurlijke weerbaarheid en waterleverend vermogen van de bodem;
    - Betere luchtkwaliteit (terugdringen emissies van stikstof, geurstoffen en fijnstof).
- Biodiversiteit en cultuurhistorisch landschap:
    - Meer en herstel biodiversiteit (soorten en habitatten en daarmee ook landschappen) in landbouwgebieden, d.m.v. verandering in bedrijfsvoering;
    - Landbouw zo ingericht dat ecosysteemdiensten (producerende en regulerende) geleverd kunnen worden;
    - Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen.

De gebieden zijn:

- Veenweidegebieden, kustvlakveen, veen waarbij het grondwaterpeil is verlaagd om landbouw mogelijk te maken. Ter realisatie van de klimaatdoelstellingen worden maatregelen getroffen om dit te keren;
- Landbouwgrond in Natura2000 gebieden, en zones van maximaal 2500 m rond stikstofgevoelige Natura2000 gebieden. Het beoogde aantal hectare in beheer is maximaal 4100.000ha.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

Non-IACS, wanneer beheeractiviteiten worden uitgevoerd vallen deze onder art 70, met de daartoe behorende IACS-voorwaarden.

Eligibility specificity related to regions, for each region concerned where appropriate

Non-IACS, wanneer beheeractiviteiten worden uitgevoerd vallen deze onder art 70, met de daartoe

behorende IACS-voorwaarden

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))
N/A
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods
Form of support
☒ **Grant**
☐ **Financial instrument**
Type of payment
☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
☒ unit costs
☐ lump sums
☐ flat-rate financing
Basis for the establishment

Samenwerkingskosten worden gesubsidieerd via vaste kostenoptie, op basis van een evaluatie van GLB-pilots, die in de POP3-periode zijn uitgevoerd.

Bij investeringen wordt voor kleinere niet-productieve investeringen gewerkt met vaste kostenopties, zoals de aanleg van landschapselementen, op basis van evaluatie van kosten tijdens de POP3-periode. Voor grote investeringen wordt gewerkt met offerte/verantwoording op basis van uitbetaalde kosten.

Range of support at beneficiary level

Projecten van € 500.000 tot € 8.000.000,-.

Additional explanation

Voor controle en handhaving is het RUS/USK van toepassing. Specifiek is per onderdeel het volgende regime van toepassing: RUS/USK niveau 3. De subsidiebedragen zijn boven de € 125.000,-, en van verschillende typen. Bij deze variant vindt een integrale verantwoording van de prestatie en de kosten plaats. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5

8 Information regarding State aid assessment
The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:
☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed
Type of state aid instrument to be used for clearence:
☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention
N/A

10 WTO compliance
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Vergoedingen die betrekking hebben op grondgebonden subsidies wordt de systematiek van inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten gevolgd op basis van wetenschappelijke studie Technisch Economische Werkgroep. Waar mogelijk worden voor niet-productieve investeringen en samenwerking gewerkt met vaste kosten opties, op basis van evaluatie van vergoedingen die zijn gebruikt tijdens de POP3-periode. Bij grotere projecten kan bij investeringen ook gebruik worden gemaakt van verantwoording op basis van offerte en daadwerkelijk gemaakte kosten.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.7.E.01 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking de aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.27;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.7.E.01 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking de aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer. Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

R27: Het betreft hier aantal projecten met een projectomvang van 2,5mln (EU en nat. cofin.). Aanname is dat deze projecten zijn te vergelijken met de projecten Niet Productieve Investeringen in POP3. Ervaringscijfers geven aan er hier sprake is van een gemiddelde projectomvang van ca 2 mln (EU en nat. cofin.). Streefwaarde genoemd in de fiche die volgt uit financiële allocatie van 2,5 mlijoen lijkt realistisch. 2 projecten per provincie per jaar klinkt erg ambitieus.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.7.E.01 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking de aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.32 (unit: Operations)	0,00	0,00	10,65	20,60	26,20	31,80	0,00	89,25
	TOTAL	O.32 (unit: Operations)	0,00	0,00	10,65	20,60	26,20	31,80	0,00	89,25
		Annual indicative	0,00	0,00	26.625.000,00	51.500.000,00	65.500.000,00	79.500.000,00	0,00	223.125.000,00

		financial allocation (Total public expenditure in EUR)								
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	26.625.000,00	51.500.000,00	65.500.000,00	79.500.000,00	0,00	223.125.000,00
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

I.77.8 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA

Intervention Code (MS)	I.77.8
Naam interventie	Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.32. Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1)
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Nationaal toepasbaar. De samenwerkingsregeling wordt geprogrammeerd als een nationaal systeem met gebiedsgerichte accenten. De opgaven voor doelen klimaat, bodem/lucht, water, biodiversiteit en landschap zijn regionaal verschillend, en worden met meerdere grondgebonden interventies bediend. De doelstelling van deze samenwerkingsregeling is om gebiedsgerichte afstemming tussen de inzet van conditionaliteiten, de ecoregelingen en het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer te bevorderen. Daarnaast worden met deze regeling investeringen ondersteund die passen bij de groenblauwe doelen in een gebied en ondersteunend zijn aan de effectieve inzet van de activiteiten op subsidiabele landbouwgrond die onderdeel uitmaken of op termijn beoogd zijn, bij de grondgebonden regelingen.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.27 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door middel van investeringen in plattelandsgebieden aantal acties dat

bijdraagt aan ecologische duurzaamheid en de verwezenlijking van klimaatmitigatie- en aanpassingsdoelstellingen in plattelandsgebieden

R.28 Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis en innovatie aantal personen dat profiteert van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die worden ondersteund door het GLB met betrekking tot milieu- of klimaatgerelateerde prestaties

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doel

Bij de te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor een optimale inzet van de grondgebonden regelingen ter versterking van de doelen D, E en F.

D) Klimaat: Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging; Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie).

E) Natuurlijke hulpbronnen: Betere chemische en biologische waterkwaliteit; Landbouwbodems (bodemkwaliteit): naar een sterkere natuurlijke weerbaarheid en waterleverend vermogen van de bodem; Betere luchtkwaliteit (terugdringen emissies van stikstof, geurstoffen en fijnstof)

F) Biodiversiteit en cultuurhistorisch landschap: Meer en herstel biodiversiteit (soorten en habitatten en daarmee ook landschappen) in landbouwgebieden, door middel van verandering in bedrijfsvoering; Landbouw zo ingericht dat ecosysteemdiensten (producerende en regulerende) geleverd kunnen worden; Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen.

Het optimaal inzetten van conditionaliteiten, ecoregeling en ANLb vereist afstemming. In de vorige GLB-periodes is gebleken dat om bijvoorbeeld bepaalde biodiversiteits- en waterkwaliteitsdoelen te halen, het belangrijk is dat samenhang tussen activiteiten wordt geborgd. Uit de GLB-pilots, die met als doel het versterken van de inzet van POP3-middelen zijn opgezet, is gebleken dat het van belang is de grondgebonden interventies te ondersteunen door niet-productieve investeringen voor klimaat en leefomgeving en door het versterken van samenwerking. Daarbij is afstemming tussen de interventies van activiteiten op landbouwgrond van groot belang, omdat er een risico bestaat dat deze activiteiten elkaar qua doelbereik kunnen tegenwerken, en omdat door samenwerking de effectiviteit sterk kan worden verbeterd.

Door het meerjarig ondersteunen van samenwerkingsactiviteiten van landbouwers voorziet de interventie in:

- Het inzetten van activiteiten uit de ecoregeling en het ANLb, met in achtneming van de conditionaliteiten;
- Ruimtelijke afstemming over waar activiteiten in te zetten, zodat er een ruimtelijke samenhang ontstaat op gebiedsniveau (en activiteiten elkaar versterken en niet gaan tegenwerken);
- Daarnaast voorziet de interventie in het mogelijk maken van investeringen die de invoering van activiteiten in de ecoregeling en het ANLb ondersteunen. De investeringen behoren dus direct gekoppeld te zijn aan een activiteit in de koppeltabel, en behoren de opgaven in een gebied te ondersteunen. De inzet van investeringen volgt het artikel 77.4Ci. Voorbeelden van investeringen zijn: het aanleggen van een bloemrijke rand, de aanleg van drukdrainage voor het verhogen van waterpeil voor weidevogelbeheer, de aanleg van landschapselementen/agroforestry, de aanleg van kruidenrijk grasland, de aanleg van greppels ten behoeve van waterkwaliteit, natuurvriendelijke oevers / plasdras sloten, de toepassing van taakkaarten ten behoeve van precisielandbouw. Er zal een limitatieve lijst worden opgesteld, met de investeringen die via deze interventie kunnen worden ondersteund.

Relatie tot "van boer tot bord"-strategie

De interventie draagt bij aan het verminderen van nutriëntenverontreiniging van water en lucht door het verminderen van de stikstofdepositie in de voor stikstof kwetsbare Natura 2000-gebieden door het ondersteunen van een duurzamere en minder intensieve landbouw, met name door het ondersteunen van investeringen voor bodembeheer. Daarnaast ondersteunt deze interventie het versterken van habitats en

soorten die in verband staan met landbouwsystemen waaronder het invoeren en handhaven van praktijken voor landschapselementen waarmee de achteruitgang van weidevogels en andere akkervogels, alsmede van wilde bestuivers, kan worden geremd en de toestand van grasland-, wetland- en veengrondhabitats kan worden verbeterd, inclusief het herstel van natuurlijke processen met betrekking tot water en bodem (de sponsfunctie). Deze interventie draagt tevens bij aan het versterken van houtopstanden en vermindering van het gebruik en het risico van pesticiden door het ondersteunen van precisielandbouw.

Aanvullende financiering
Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 8.100.000 beschikbaar (zie annex V).

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

Begunstigden zijn samenwerkingsverbanden bestaande uit groepen van boeren en andere belanghebbenden die betrokken zijn bij collectieven (en/of betrokken zijn bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer), waarbij het samenwerkingsverband in bezit is van een certificaat dat een zorgvuldige omgang met gegevens borgt, en toegang heeft tot gegevens waarin de inzet van agrariërs voor de grondgebonden regelingen is vastgelegd, zoals bijvoorbeeld de ICT die gecertificeerde collectieven voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer gebruiken.

Het samenwerkingsorgaan sluit met haar doelstellingen in de regio aan bij de regionale accenten zoals gedefinieerd in de ecoregeling en indien van toepassing bij het natuurbeheerplan, zoals gedefinieerd in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.

Voorwaarden
Om in aanmerking te komen voor subsidie kan een begunstigde een projectplan indienen in de tenderprocedure.
Het project dient te bestaan uit een limitatief aantal activiteiten en producten en voor een bepaald gebied te zijn afgebakend. De activiteiten en producten zijn onder te verdelen in twee categorieën:

1. Samenwerkingsactiviteiten ter bevordering van de afstemming tussen grondgebonden regelingen en passend bij de opgaven in een gebied;
2. Investeringen op of aanpalend aan landbouwgrond waarvoor geldt dat deze aansluiten de effectiviteit wordt vergroot als deze in samenhang worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld de aanleg en het beheer van beheerde graslandranden voor bestuivers, het verbeteren van leefgebieden voor weidevogels, de aanleg van natuurvriendelijke oevers het verbeteren van koolstofvastlegging in de bodem investeringen die precisielandbouw ondersteunen, zoals taakkaarten en landschapselementen.

In het projectplan dient te worden opgenomen hoe en waar de activiteiten in samenhang zullen worden uitgevoerd.

- De te financieren activiteiten omvatten productieve en niet-productieve investeringen, zoals omschreven in de interventiefiches voor investeringen, en samenwerking. Bij zowel de investeringen als samenwerking wordt gewerkt met vaste kostenopties (deze interventie kent grote overeenkomsten met de EIP-interventie in The Burren, Ierland). Hiervoor zal een limitatieve productenlijst worden gemaakt die rekening houdt met het maximaal te financieren percentage, afhankelijk van type investering. Alleen samenwerkingsactiviteiten, beheermaatregelen en investeringen in de productenlijst zijn subsidiabel, tegen de kosten, zoals in de lijst opgenomen. Dit bevordert de vereenvoudiging van de regeling;
- In het projectplan dient de bijdrage van de activiteiten aan de GLB-doelstellingen te worden omschreven. In het bijzonder de bijdrage aan de doelen D, E en F afgezet tegenover een referentiesituatie;

- Bij het opstellen van plannen behoort tevens te worden opgenomen: een beschrijving van de rol en de taken van de bij de uitvoering van het plan betrokken partijen en een kaart waarbinnen de maatregelen uitgevoerd kunnen worden;
- De subsidieontvanger spant zich tevens in om samen te werken met andere ontvangers van de subsidie met het oog op het uitwisselen van ervaringen, het ontwikkelen van ideeën en het opstellen van gezamenlijke rapportages;
- Indien meerdere subsidieaanvragen binnen een gebied worden ingediend, worden deze gerangschikt op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, haalbaarheid, mate van efficiëntie van uitvoering en mate van innovativiteit. Samenwerkingsgroepen met een collectief en een DAW-groep hebben hierbij een voorkeur.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

Deze interventie is non-IACS. Samenwerkingskosten worden gesubsidieerd via vaste kostenoptie, op basis van een evaluatie van GLB-pilots, die tijdens de POP3-periode zijn uitgevoerd. Bij investeringen wordt voor kleinere niet-productieve investeringen gewerkt met vaste kostenopties, zoals de aanleg van landschapselementen, op basis van evaluatie van kosten tijdens de POP3-periode. Voor grote investeringen wordt gewerkt met offerte/verantwoording op basis van uitbetaalde kosten.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))

N/A

7 Form and rate of support/amounts/calculation methods

Form of support

☒ **Grant**

☐ **Financial instrument**

Type of payment

☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary

☒ unit costs

☐ lump sums

☐ flat-rate financing

Basis for the establishment

Samenwerkingskosten worden gesubsidieerd via vaste kostenoptie, op basis van een evaluatie van GLB-pilots, die onder de POP3-periode zijn uitgevoerd.

Bij investeringen wordt voor kleinere niet-productieve investeringen gewerkt met vaste kostenopties, zoals de aanleg van landschapselementen, op basis van evaluatie van kosten tijdens de POP3-periode. Voor grote investeringen wordt gewerkt met offerte/verantwoording op basis van uitbetaalde kosten.

Range of support at beneficiary level

Te verwachten zijn ca 40 samenwerkingsverbanden, met een gemiddeld subsidiebedrag van circa € 425.000,- per jaar.

Additional explanation

8 Information regarding State aid assessment

The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed

Type of state aid instrument to be used for clearence:

☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis

9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention

N/A

10 WTO compliance

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie heeft betrekking op het in samenwerking voorbereiden en uitvoeren van een projectplan dat gericht is op klimaat, milieu en biodiversiteit. Met het voorbereiden van het integraal gebiedsplan wordt onderzocht op welke wijze bijgedragen kan worden aan de doelen omtrent, klimaat, milieu of biodiversiteit in een gebied. De interventie is daarmee in overeenstemming met onderdeel a van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De interventie voldoet aan punt 1 van bijlage 2 WTO, de subsidie wordt verstrekt zonder tussenkomst van de consument en leidt niet tot prijsondersteuning aan producenten.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.77.8.E.01 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.28; R.27;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.77.8.E.01 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA

Vaste kostenopties op basis van evaluatie van de GLB-pilots tijdens de POP3-periode.

RUS/USK niveau 2 of 3. Er wordt alleen gebruik gemaakt van vaste kostenopties voor samenwerking en niet- productieve investeringen, waardoor ondanks dat het bedrag boven de € 125.000,- kan zijn, het risico aanvaardbaar is om RUS/USK 2 toe te passen.

R27: Het betreft hier aantal projecten met een projectomvang van 2,5mln (EU en nat. cofin.). Aanname is dat deze projecten zijn te vergelijken met de projecten Niet Productieve Investeringen in POP3. Ervaringscijfers geven aan er hier sprake is van een gemiddelde projectomvang van ca 2 mln (EU en nat. cofin.). Streefwaarde genoemd in de fiche die volgt uit financiële allocatie van 2,5 mlijoen lijkt realistisch. 2 projecten per provincie per jaar klinkt erg ambitieus.

R.28: Aanpak van Leader volgen: op basis van begrenzing van het projectgebieden en op basis van de CBS en BAG statistieken en met uitsluiten van de kernen groter dan 30.000 het aantal inwoners in een gebied bepalen wat uiteindelijk baat heeft van deze interventie. Vooralsnog wordt de streefwaarde van Leader uit POP3 aangehouden. Zal aangepast moeten worden zodra duidelijk is om welke gebieden het gaat.

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.77.8.E.01 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	425.000,00	425.000,00	425.000,00	425.000,00	425.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								

		O.32 (unit: Operations)	0,00	39,71	35,90	25,54	29,69	33,83	0,00	164,67
	TOTAL	O.32 (unit: Operations)	0,00	39,71	35,90	25,54	29,69	33,83	0,00	164,67
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	16.876.750,00	15.257.500,00	10.854.500,00	12.618.250,00	14.377.750,00	0,00	69.984.750,00
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	10.657.330,26	10.120.528,00	6.512.296,83	8.719.149,34	10.801.664,47	0,00	46.810.968,90
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information
I.78 - Kennisverspreiding en informatie

Intervention Code (MS)	I.78
Naam interventie	Kennisverspreiding en informatie
Soort interventie	KNOW(78) - Knowledge exchange and dissemination of information
Gemeenschappelijke outputindicator	O.33. Aantal ondersteunde trainings-, advies- en bewustwordingsacties of eenheden
Contributing to ringfencing requirement for/on	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee ES rebate system: LEADER: Nee

1 Territorial scope and, if relevant, regional dimension

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Heel Nederland. Deze interventie is bedoeld voor landelijke en provinciale openstellingen. De openstellingen zijn gericht op projectfinanciering en demonstratiebedrijven. De provinciale regelingen zijn over het algemeen meer gericht op de mogelijkheden voor regionale groepen van landbouwers om gezamenlijk kennis te vergaren en uit te wisselen en met meer ruimte voor specifiek regionale uitdagingen.

Er zal in de uitvoering ruim aandacht zijn voor goede afstemming tussen de landelijke en provinciale openstellingen om dubbelingen en verwarring bij de doelgroep te voorkomen.

2 Related Specific Objectives, Cross-Cutting Objective and relevant Sectoral Objectives

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO2 Vergroten van de marktgerichtheid en van het concurrentievermogen, onder meer door beter te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO4 Bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren en duurzame energie te bevorderen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden
SO8 Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Need(s) addressed by the intervention

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 2	Ja
N.07	Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja

N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.11	Betere werking van True-pricing	Categorie 4	Nee
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Result indicator(s)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aandeel landbouwers dat steun ontvangt voor advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van EIP ter verbetering van de prestaties op het gebied van duurzame economische, sociale, milieu- , klimaat- en hulpbronnenefficiëntie.
R.2 Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd

5 Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention

Describe what are the specific objectives and content of the intervention including specific targeting, principles of selection, links with relevant legislation, complementarity with other interventions/sets of operations in both pillars and other relevant information.

Doelen

Uit de SWOT- en behoefteanalyse komt de noodzaak naar voren om het AKIS-systeem te verbeteren. Zo legt bijvoorbeeld het ministerie van LNV, in het programma "innovatie op het boerenerf" al de nadruk op het verbeteren van de doorstroming van kennis en innovatie naar het boerenerf. Ook op provinciaal niveau wordt ingezet op de bevordering van kennisdoorstroming. Er is behoefte aan private (onpartijdige) adviesorganisaties met een duidelijke rol in de interactieve verspreiding van kennis. Ook is er behoefte aan meer en betere onderlinge contacten tussen adviseurs en tussen adviseurs, onderzoek, onderwijs en overheid. Daarnaast is er behoefte aan een verbetering van de afstemming van de activiteiten van de verschillende actoren in AKIS via het GLB-netwerk (zie hoofdstuk 8).

Nederland heeft een adviessysteem dat bestaat uit private partijen. Dit in tegenstelling tot veel andere lidstaten. In artikel 15 van de NSP verordening (VO 2021/2115) wordt de ruimte gegeven om aan de voorwaarde van een onpartijdig adviessysteem te voldoen met private adviesdiensten. Deze interventie is er op gericht om private partijen in te zetten om met gerichte kennis via projecten, bij te dragen aan de doelen van het GLB.

Deze interventie richt zich door de aard ervan op meerdere specifieke GLB-doelen en de daarvan afgeleide behoeften die in het NSP prioriteit verdienen. Binnen deze kaders wordt aandacht gegeven aan biologische landbouw, agroforestry, dierenwelzijn, deelname van jonge landbouwers en het versterken van vrouwelijk agrarisch ondernemerschap.

Onderbouwing

De transitie van de landbouw naar een duurzamere variant voltrekt zich niet vanzelf. Om de doelen te bereiken zoals aangegeven in de Green Deal en voor de landbouw nader vertaald in de strategieën Farm2Fork en Biodiversiteit, moet deze transitie worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Uiteindelijk staat of valt dat met de beslissingen die aan de keukentafel genomen worden. Deze interventiemaatregel voorziet in de behoefte om via kennisverspreiding en informatie ondernemers te ondersteunen in deze transitie. Hiervoor moeten de adviezen wel integraal zijn (meerdere onderwerpen in hun samenhang beschouwend) en toegespitst op de specifieke omstandigheden van het landbouwbedrijf.

Agrarische ondernemers leren op verschillende manieren en in de tabel bij hoofdstuk 8 is een kort overzicht toegevoegd van de verschillende doelgroepen, intermediairs en voorgestelde activiteiten. In deze interventie wordt maatwerk per doelgroep nagestreefd om zo de effectiviteit zo groot mogelijk te maken.

Steun en voorwaarden

Via deze interventie worden ondernemers op verschillende manieren ondersteund:

Vouchers

a) Vouchers voor bedrijfsadvies (landelijke openstelling): een agrarische ondernemer kan een voucher aanvragen voor advies gericht op de eigen bedrijfsspecifieke situatie.

b1) Vouchers voor cursussen (landelijk): landbouwers kunnen gebruik maken van een voucher voor het volgen van specifiek georganiseerde cursussen om hun kennis te vergroten mits die aantoonbaar bijdragen aan de doelstellingen van het GLB. Dit volgt de systematiek van adviesvouchers.

b2) Voucher voor opleidingen van adviseurs: alle adviseurs kunnen gebruik maken van deze voucher om een specifieke georganiseerde opleiding te volgen om hun voorlichtings- en adviesbekwaamheden te verbeteren.

c) Vouchers voor bedrijfsplannen: landbouwers kunnen met behulp van een voucher een bedrijfsplan (voor een bedrijfsontwikkeling dat kan bijdragen aan de GLB doelen) laten opstellen door een onafhankelijke erkende bedrijfsadviseur uit het BAS-register. Dit geldt met name voor nieuwe landbouwers en ondernemers die willen omschakelen naar biologische landbouw. Dit volgt dezelfde procedure als bij de adviesvouchers; voor de vouchers wordt in de openstelling een vast bedrag beschikbaar gesteld en vanwege de omvang (gemiddeld € 1750,-) valt dit onder RUS-variant 1. Er wordt gebruik gemaakt van Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's) met nader in te vullen systematiek voor het bepalen van de vereenvoudigde kosten. Bovenstaande subsidiabele kosten kunnen nog nader worden gespecificeerd in de Regeling Europese EZK en LNV subsidies (REES) en provinciale verordeningen en openstellingsbesluiten. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Projecten

a) Projecten voor groepen (zowel landelijk als provinciaal): een kennisaanbieder kan steun aanvragen voor de uitvoering van trainingen, workshops, coaching, voorlichtingsacties en demonstratieactiviteiten ten behoeve van landbouwers die samen hun bedrijf verduurzamen en toekomstbestendig maken. Dit kan in samenwerkingsverbanden die ook wel praktijknetwerken of lerende netwerken worden genoemd. De thema's waar deze projectfinanciering betrekking op heeft worden bepaald vanuit het GLB (zie hoofdstuk 2) en de nationale en provinciale beleidsagenda's. De aanvraag gebeurt bij de uitvoeringsorganisatie. Is het onderwerp en of de doelgroep sterk regionaal gericht, dan zal een provinciale aanvraag meer voor de hand liggen. In alle andere gevallen kan een beroep worden gedaan op de landelijke regeling. De projectaanvragen worden beoordeeld door een onafhankelijk commissie en gerangschikt op basis van vooraf beschreven criteria.

b) Projecten voor demonstratiebedrijven (zowel landelijk als provinciaal): landbouwers kunnen een aanvraag indienen voor demonstratieprojecten op een landbouwbedrijf. Dit volgt de systematiek van projectsubsidies. De aanvrager kan een onderneming of een landbouwonderneming zijn. Als de aanvrager een landbouwonderneming is, dient zij een aanvraag in voor een demonstratieproject waarin de landbouwonderneming zelf demonstratiebedrijf is en ook zelf als aanbieder van de kennisoverdracht of voorlichting fungeert. Als de aanvrager een onderneming (niet-zijnde een landbouwonderneming) is dan dient deze aanvraag in voor demonstratieactiviteiten op een of meer landbouwbedrijven.

De projectaanvragen worden beoordeeld door een onafhankelijk commissie en gerangschikt op basis van de vooraf beschreven criteria.

Voor de projecten geldt dat de subsidie, binnen de begrenzing van de openstelling, wordt bepaald door de subsidiabele activiteiten in de projectbegroting met een subsidiepercentage van 80%. Vanwege de beoogde subsidieomvang (gemiddeld 200.000,- euro) dit valt onder RUS-variant 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5

Er wordt gebruik gemaakt van Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's) met nader in te vullen systematiek voor het bepalen van de vereenvoudigde kosten.

Bovenstaande subsidiabele kosten kunnen nog nader worden gespecificeerd in de Regeling Europese EZK

en LNV subsidies (REES) en provinciale verordeningen en openstellingsbesluiten.

Complementariteit met andere interventies

Groepen ondernemers kunnen ook gebruik maken van de samenwerkingsinterventie (art. 71), als het project gericht is op innovatie en er meer dan alleen kennisoverdracht is het aan te raden om gebruik te maken van art. 71 (EIP).

Define eligible beneficiaries and specific eligibility criteria where relevant related to the beneficiary and area

- Voor vouchers ten behoeve van bedrijfsadvies geldt dat deze alleen aangevraagd kunnen worden door landbouwers en dat zij deze alleen kunnen gebruiken voor advies van erkende adviseurs. Deze laatste zijn adviseurs die in het zogenaamde Bedrijfsadviseringssysteem (BAS-register) van de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB) staan. De selectie voor vouchers is op basis van eerste aanmelding, indien het budget onvoldoende is ten aanzien van het aantal aanvragen.
- Ook voor vouchers ten behoeve van bedrijfsplannen geldt dat deze alleen aangevraagd kunnen worden door landbouwers en dat zij deze alleen kunnen gebruiken voor advies van erkende adviseurs, maar dan voor het maken van een bedrijfsplan.
- Voor vouchers ten behoeve van specifiek voor het GLB ingerichte opleidingen geldt dat deze aangevraagd kunnen worden door alle adviseurs voor het volgen van deze opleidingen om hun voorlichtings- en adviesbekwaamheden te vergroten.
- Vouchers voor specifiek ingestelde cursussen die bijdragen aan de doelstellingen van het GLB kunnen aangevraagd worden door landbouwers.
- Voor projectsteun voor kennisverspreiding en kennisdeling ten behoeve van samenwerkingsverbanden van landbouwers gelden de volgende voorwaarden om in aanmerking te komen voor subsidie:

a) De aanvraag wordt gedaan door diegenen die de kennisoverdracht verstrekt en faciliteert aan landbouwers.. In geval van een consortium van projectuitvoerders dient de penvoerder de aanvraag in;

b) De projectuitvoerders dienen aantoonbaar voldoende gekwalificeerd en regelmatig getraind te zijn, en de middelen te hebben (zoals demonstratiefaciliteiten) om de projectactiviteiten succesvol uit te kunnen voeren.

c) De aanvraag bevat een projectplan waaruit blijkt dat aan de voorwaarden wordt voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen, zoals de doelen, activiteiten, begroting, verwachte impact en dekkende financiering.

- Voor projectsteun ten behoeve van demonstratiebedrijven (zowel landelijk als provinciaal) geldt dat de landbouwer(s) of adviesorganisatie een aanvraag indien(t)(en) voor demonstratieactiviteiten op een landbouwbedrijf. Dit volgt de systematiek van projectfinanciering (tender met adviescommissie).

De aanvrager kan een onderneming of een landbouwonderneming zijn. Als de aanvrager een landbouwonderneming is, dient zij een aanvraag in voor een demonstratieproject waarin de landbouwonderneming zelf demonstratiebedrijf is en ook zelf als aanbieder van de kennisoverdracht of voorlichting fungeert.

Voor alle projectsubsidies geldt dat er gebruik wordt gemaakt van tenderopenstellingen. Bij de selectie van de aanvragen wordt gewerkt met een onafhankelijke en deskundige adviescommissie die mede op basis van bovenstaande criteria een selectie en rangschikking maken van de aanvragen die voor subsidie in aanmerking kunnen komen. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste rangschikking het eerst gekozen, totdat het budget is overschreden.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1 voor de vouchers en RUS/USK niveau 2 of 3 voor de projecten. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Define eligible type of support (non-IACS) or commitments (IACS) and other obligations

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identification of relevant baseline elements
(relevant GAEC, statutory management requirements (SMR) and other mandatory requirements established by national and Union law), where applicable, description of the specific relevant obligations under the SMR, and explanation as to how the commitment goes beyond the mandatory requirements (as referred to in Art. 28 (5) and Art. 70 (3) and in Art. 72 (5))
N/A
7 Form and rate of support/amounts/calculation methods
Form of support
☒ **Grant**
☐ **Financial instrument**
Type of payment
☒ reimbursement of eligible costs actually incurred by a beneficiary
☒ unit costs
☐ lump sums
☐ flat-rate financing
Basis for the establishment

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.500,- voor vouchers;
- € 200.000,- voor projectsteun.

Range of support at beneficiary level

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.500,- voor vouchers;
- € 200.000,- voor projectsteun.

Additional explanation

Voor projectsteun is het gemiddelde bedrag op basis van ervaringen met dergelijke projecten in POP3 vastgesteld.
Het gemiddelde bedrag voor de vouchers is vastgesteld op basis van ervaringen met dergelijke vouchers in de subsidieregeling om te leren over duurzame landbouw (SABE).

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 45 lid 3 van de Verordening (EU) Br. 1305/2013 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 67 lid 2 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling.

8 Information regarding State aid assessment
The intervention falls outside the scope of Article 42 TFEU and is subject to state aid assessment:
☐ Ja ☒ Nee ☐ Mixed
Type of state aid instrument to be used for clearence:
☐ Notification ☐ GBER ☐ ABER ☐ de minimis
9 Additional questions/information specific to the Type of Intervention
N/A

10 WTO compliance
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie is gericht op onderdelen (c) training services en (d) extension and advisory services van punt 2 van bijlage 2 WTO.
De interventie bevat geen rechtstreekste betalingen aan producenten of verwerkers van landbouwproducten.

De interventie voldoet aan punt 1 van bijlage 2 WTO, de subsidie wordt verstrekt zonder tussenkomst van de consument en leidt niet tot prijsondersteuning aan producenten.

11 Contribution rate(s) applicable to this intervention

Region	Article	Applicable rate	Min Rate	Max Rate
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Operations receiving funding from funds transferred to the EAFRD in accordance with Articles 17 and 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Planned Unit Amounts - Definition

Group	Planned Unit Amount	Type of Support	Contribution rate(s)	Type of Planned Unit Amount	Region(s)	Result Indicator(s)	Is the unit amount based on carried over expenditure?
	I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.2;	Nee

Explanation and justification related to the value of the unit amount

I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.500,- voor vouchers;
- € 200.000,- voor projectsteun.

Deze bedragen zijn gebaseerd op ervaringen tijdens de POP3-periode (projectsteun respectievelijk ervaringen met dergelijke vouchers in nationale subsidieregelingen (vouchers).

R.1: Uitgaan van landbouwbedrijven en niet van individuele landbouwers. Anders wordt het lastig onderscheid maken tussen openstelling met vouchers en openstellingen met bedrijven die die onderdeel uitmaken van adviesproject. Uitgaan van bedrijven is ook duidelijker dan het tellen van deelnemers omdat bedrijven vaak meerdere eigenaren hebben (maatschappen e.d.). Uitgegaan wordt dat alle bedrijven die een directe betaling ontvangen uiteindelijk op enige manier participeren in een kennisdelingproject, hetzij via een adviseur, hetzij dmv een voucher

R.2: AKIS

13 Planned Unit Amounts - Financial table with outputs

Group	Planned Unit Amount	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
	I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie (Subsidie - Gemiddeld)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)	0,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	0,00	
		Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
		O.33 (unit: Operations)	0,00	112,31	57,86	37,21	54,66	70,61	0,00	332,65
	TOTAL	O.33 (unit:	0,00	112,31	57,86	37,21	54,66	70,61	0,00	332,65

		Operations)								
		Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)	0,00	22.462.000,00	11.572.000,00	7.442.000,00	10.932.000,00	14.122.000,00	0,00	66.530.000,00
		Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	0,00	14.327.071,55	9.862.063,55	5.731.718,50	9.222.007,10	12.412.906,70	0,00	51.555.767,40
		Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which carry-over (Union contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

		out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
		Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

6 Financial plan

6.1 Overview table

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
	(Direct payments (CY N=FY N+1))	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
1	Initial direct payments allocations (initial Annex V)	N/A	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	3.586.911.635,00
2	Cotton (Annex VIII)	N/A						
3	Initial direct payments allocations excluding cotton (Initial annex IX)	N/A	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	3.586.911.635,00
4	Coupled income support (Article 96)	N/A						
5	Transfer to EAFRD total amount (flexibility+reduction) Resulting amount	N/A	134.509.186,31	161.411.023,58	188.312.860,84	215.214.698,10	N/A	699.447.768,83
6	Total flexibility - article 103(1)(a) Amount to be entered	N/A	134.509.186,31	161.411.023,58	188.312.860,84	215.214.698,10	N/A	699.447.768,83
7	If above 25%: of which for the environmental and climate-related objectives (Article 103(2)(a)) - amount to be entered	N/A			8.967.279,09	35.869.116,35	N/A	44.836.395,44
8	If above 25%: of which for the installation of young farmers (article 103(2)(b)) - Amount to be entered	N/A					N/A	
9	Total flexibility %	N/A	18,75	22,50	26,25	30,00	N/A	24,38
10	Transfer to EAFRD of the estimated product of reduction, if applicable (Article 17(5))	N/A					N/A	
11	Transfer to types of interventions in other sectors (article 88(6)) Amount to be entered	N/A						
12	Transfer to types of interventions in other sectors (article 88(6)) resulting percentage	N/A						
13	Transferred from EAFRD: amount (article 103(1)(b))	N/A					N/A	
16	Adjusted direct payments allocation (Annex V)	N/A	582.873.140,69	555.971.303,42	529.069.466,16	502.167.628,90	717.382.327,00	2.887.463.866,17
17	Adjusted direct payments allocations excluding cotton before reduction transfer (Annex IX)	N/A	582.873.140,69	555.971.303,42	529.069.466,16	502.167.628,90	717.382.327,00	2.887.463.866,17

	EAGF sectorial	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
18	Wine (Annex VII)						N/A	
19	Apiculture (Annex X)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	N/A	1.475.860,00
22	Types of interventions in other sectors from Direct Payments	N/A						
	EAFRD	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
23	Initial EAFRD Member State's allocation (Annex XI)	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	N/A	366.341.845,00
24	Flexibility transfer to direct payments - amount (Article 103(b)) amount to be entered						N/A	
25	resulting percentage						N/A	
26	Transferred from direct payments (flexibility+reduction estimate), article 17+103		134.509.186,31	161.411.023,58	188.312.860,84	215.214.698,10	N/A	699.447.768,83
27	Allocated to EU Invest - (Article 81)						N/A	
28	Allocated to LIFE - (Article 99) amount						N/A	
28a	Allocated to ERASMUS - (Article 99) amount						N/A	
30	Adjusted EAFRD Member State's allocations (Annex XI)	73.268.369,00	207.777.555,31	234.679.392,58	261.581.229,84	288.483.067,10	N/A	1.065.789.613,83
	Financial Year, minimum spending requirements (Articles 92, 93, 95, 97)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
31	Reserved for LEADER (Article 92(1)) - minimum 5% over the period resulting percentage	12,34	5,00	5,00	5,00	5,00	N/A	5,50
32	Reserved for LEADER - amount to be entered	9.043.785,90	10.388.877,77	11.733.969,63	13.079.061,49	14.424.153,36	N/A	58.669.848,15
33	Reserved for environmental and climate related objectives under EAFRD (Article 93) (min 35%) - Outermost regions excluded resulting percentage	207,40	73,12	73,26	65,73	59,60	N/A	76,91
34	Reserved for environmental and climate relate objectives under EAFRD - amount to be entered	151.929.824,56	151.929.824,56	171.929.824,56	171.929.824,56	171.929.824,56	N/A	819.649.122,80
35	- Out of which for Article 70	100.000.000,00	100.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00	N/A	560.000.000,00
36	- Out of which for Article 71 (50%)						N/A	
37	- Out of which for Article 72						N/A	
38	- Out of which for Article 73 linked to specific objectives in Art 6(1) points (d), (e) and (f) and, as regards animal welfare, in Art 6(1), point (i)	51.929.824,56	51.929.824,56	51.929.824,56	51.929.824,56	51.929.824,56	N/A	259.649.122,80
38a	- Out of which for Article 74 linked to specific objectives in Art 6(1) points (d), (e) and (f) and, as regards animal welfare, in Art 6(1), point (i)						N/A	
39	Verschil ten opzichte van minimumbedrag	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	446.622.757,96
39a	To be reserved for young farmers (Annex XII) - (Article 95) (if only DP: annual amounts to be respected)	N/A	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	107.607.350,00
39b	Reserved for young farmers	13.514.232,46	23.692.982,46	23.692.982,46	23.692.982,46	23.692.982,46	10.000.000,00	118.286.162,30
40	Reserved for young farmers - needed to reach minimum requirements							
41	- through Complementary income support for young farmers (under	N/A	10.000.000,00	10.000.000,00	10.000.000,00	10.000.000,00	10.000.000,00	50.000.000,00

	Direct Payments)							
42	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling	N/A						
43	- through investments by young farmers (weighted at 50%) (under Rural Development)	2.014.232,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46	N/A	10.786.162,30
44	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling						N/A	
45	- setting up of young farmers (under Rural Development)	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	N/A	57.500.000,00
46	"of which needed to reach minimum requirement" - basis for reverse ceiling						N/A	
47	Minimum amount to be reserved for eco-schemes (Article 97)	N/A	145.718.285,17	138.992.825,86	132.267.366,54	125.541.907,23	179.345.581,75	721.865.966,55
48	Rebate (where relevant - optional for MS)	N/A						
49	Annual amounts reserved for eco-schemes under DP	N/A	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	762.218.722,45
51	Total amount for eco-schemes	N/A	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	152.443.744,49	762.218.722,45
52	Rebate from rural development - optional for MS Article 97 (2-4)	N/A						
53	Amount reserved for redistributive payment (Article 29) - minimum 10% annually applied on row 17, unless derogation applies	N/A	60.977.497,80	58.287.314,07	55.597.130,34	52.906.946,62	50.216.762,89	277.985.651,72

6.2 Detailed financial information and breakdown per intervention and planning of output (TO BE FINALIZED)

6.2.1 Direct Payments

	Financial Year	2024	2025	2026	2027	2028	Total 2024 - 2028
	Kalenderjaar N = boekjaar N-1	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Total 2023 - 2027**
	Adjusted direct payments allocation (Annex V)	582.873.140,69	555.971.303,42	529.069.466,16	502.167.628,90	717.382.327,00	2.887.463.866,17
	Cotton (Annex VIII)						
	Adjusted direct payments allocations excluding cotton before reduction transfer (Annex IX)	582.873.140,69	555.971.303,42	529.069.466,16	502.167.628,90	717.382.327,00	2.887.463.866,17
	Transfer to EAFRD of the estimated product of reduction, if applicable (Article 17(5))					N/A	
	Maximum of indicative financial allocations (article 87(3))	386.050.000,00	361.847.500,00	337.627.500,00	313.425.000,00	289.205.000,00	
	Decoupled interventions (article 16(2))						
BISS (21)	**Basic income support**						
I.21	Basisinkomensteun (BISS)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Total 2023 - 2027**
I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS) - Totaal (Homogeen)	Planned unit amount	220,60	206,77	192,93	179,10	165,26	
	Minimum Amount for the Planned unit amount	165,00	151,00	137,00	123,00	109,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount	322,00	298,00	285,00	272,00	258,00	
	O.4 (unit: Hectare)	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	
	Planned output * Planned unit amount	386.050.000,00	361.847.500,00	337.627.500,00	313.425.000,00	289.205.000,00	1.688.155.000,00
TOTAL	Planned Output	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	1.750.000,00	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	386.050.000,00	361.847.500,00	337.627.500,00	313.425.000,00	289.205.000,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						
CRISS (26)	**Complementary redistributive income support**						
I.29	Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Total 2023 - 2027**
I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS) (Homogeen)	Planned unit amount	54,00	51,00	49,00	46,00	44,00	
	Minimum Amount for the Planned unit amount	49,00	46,00	44,00	41,00	39,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount	59,00	56,00	54,00	51,00	49,00	
	O.7 (unit: Hectare)	1.129.212,93	1.142.888,51	1.134.635,31	1.150.151,02	1.141.290,07	
	Planned output * Planned unit amount	60.977.498,22	58.287.314,01	55.597.130,19	52.906.946,92	50.216.763,08	277.985.652,42
TOTAL	Planned Output	1.129.212,93	1.142.888,51	1.134.635,31	1.150.151,02	1.141.290,07	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	60.977.498,22	58.287.314,01	55.597.130,19	52.906.946,92	50.216.763,08	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						
CIS-YF (30)	**Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers**						
I.30	Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Total 2023 - 2027**
I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers (Homogeen)	Planned unit amount	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	
	Minimum Amount for the Planned unit amount	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	
	O.6 (unit: Hectare)	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	
	Planned output * Planned unit amount	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	50.000.020,00
TOTAL	Planned Output	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	3.571,43	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	

	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	10.000.004,00	
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						
Eco-scheme (31)	**Schemes for the climate, the environment and animal welfare**						
I.31	Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Total 2023 - 2027**
I.31.E.01 - Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving (Gemiddeld)	Planned unit amount	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	
	Minimum Amount for the Planned unit amount	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00	
	Maximum Amount for the Planned unit amount	200,00	200,00	200,00	200,00	200,00	
	O.8 (unit: Hectare)	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	
	Planned output * Planned unit amount	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	762.218.720,00
TOTAL	Planned Output	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	1.524.437,44	
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	152.443.744,00	
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex X) (only under article 27) (Union contribution)						
	Out of which needed carried over - expenditure (applicable only to eco-scheme and only with type of payment "compensatory" (article 28(6)(b)) if the intervention contains carry over)						
	Sum of indicative allocations for decoupled interventions	609.471.246,22	582.578.562,01	555.668.378,19	528.775.694,92	501.865.511,08	
	Coupled income support (16(3)(a))- amount - binding ceiling						
	Sum of indicative allocations for coupled interventions						
	Sum of all indicative direct payments allocations	609.471.246,22	582.578.562,01	555.668.378,19	528.775.694,92	501.865.511,08	

6.2.2 Sectoral

Financial Year		2023	2024	2025	2026	2027	2028	Total financial allocation
Groenten en fruit								
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groente & Fruit - totaal interventietypes (Gemiddeld)	O.35 (unit: Operational Programmes)	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00		
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00	64.000.000,00		320.000.000,00
Producten van de bijenteelt								
ADVIBEES (55(1)(a)) - advisory services, technical assistance, training, information and exchange of best practices, including through networking, for beekeepers and beekeepers' organisations								
I.55 - (1)(a) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(a)		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Total**
I.55.E.01 - Sectorale Interventie bijenteelt - Advies en kennisverspreding door netwerken (Gemiddeld)	O.37 (unit: Actions)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00		1.475.860,00
COOPAPI (55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt								
I.55 - (1)(e) - Sectorale interventie bijenteelt - (1)(e)		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Total**
1.55.E.02 - Sectorale interventie bijenteelt - Cooperation for research programs (Gemiddeld)	O.37 (unit: Actions)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
	Annual indicative financial allocation (Total Union expenditure in EUR)	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00		1.475.860,00
Sum of indicative allocations and outputs for interventions for producten van de bijenteelt		590.344,00	590.344,00	590.344,00	590.344,00	590.344,00		2.951.720,00

6.2.3 Rural Development

	Financial Year	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029 (including payments of Q4 2029)	Total 2023 - 2029
ENVCLIM (70)	**Environmental, climate-related and other management commitments**								
I.70.1	ANLb	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.70.1.E.01 - ANLb - Alle leefgebieden (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		879,42	878,46	923,08	923,25	923,25		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.14 (unit: Hectare)		113.711,00	113.835,00	130.000,00	129.976,00	129.976,00		617.498,00
TOTAL	Planned output		113.711,00	113.835,00	130.000,00	129.976,00	129.976,00		617.498,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		99.999.727,62	99.999.494,10	120.000.400,00	120.000.342,00	120.000.342,00		560.000.305,72
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		63.150.000,00	61.190.000,00	79.690.000,00	79.000.000,00	79.000.000,00		362.030.000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		99.999.727,62	99.999.494,10	120.000.400,00	120.000.342,00	120.000.342,00		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		63.150.000,00	61.190.000,00	79.690.000,00	79.000.000,00	79.000.000,00		
ENVCLIM (70)	**Environmental, climate-related and other management commitments**								
I.70.2	Zeldzame Landbouwhuisdierrassen	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.70.2.E.01 - Zeldzame Landbouwhuisdierrassen (Subsidie - Homogeen) 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		198,71	198,71	198,71	198,71	198,71		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.19 (unit: Livestock units)		16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00		80.520,00

TOTAL	Planned output		16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00	16.104,00		80.520,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84		16.000.129,20
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84		16.000.129,20
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84	3.200.025,84		
INVEST (73-74)	**Investments, including investments in irrigation**								
I.73.1	Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.1.E.01 - Productieve investeringen landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.20 (unit: Operations)		920,78	857,32	671,08	873,36	1.075,64		4.398,18
TOTAL	Planned output		920,78	857,32	671,08	873,36	1.075,64		4.398,18
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		27.623.400,00	25.719.600,00	20.132.400,00	26.200.800,00	32.269.200,00		131.945.400,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		16.572.879,24	16.037.280,25	10.991.968,68	14.077.762,79	16.989.698,64		74.669.589,60
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								

	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		2.014.232,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46	2.192.982,46		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		835.482,46	942.982,46	942.982,46	942.982,46	942.982,46		
INVEST (73-74)	**Investments, including investments in irrigation**								
I.73.2	Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.2.E.01 - Niet productieve investeringen op landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.21 (unit: Operations)		127,72	127,72	127,72	127,72	127,72		638,60
TOTAL	Planned output		127,72	127,72	127,72	127,72	127,72		638,60
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00		79.825.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28		62.824.561,40
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00	15.965.000,00		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28		
INVEST (73-74)	**Investments, including investments in irrigation**								

I.73.3	Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
I.73.3.E.01 - Aantal niet-productieve investeringen niet-landbouwbedrijf (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.23 (unit: Operations)		24,56	24,56	24,56	24,56	24,56		122,80
TOTAL	Planned output		24,56	24,56	24,56	24,56	24,56		122,80
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00		79.820.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28		62.824.561,40
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00	15.964.000,00		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28	12.564.912,28		
INSTAL (75)	**Setting up of young farmers and new farmers and rural business start-up**								
I.75	Vestiging van jonge landbouwers	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)		100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00		
	O.25 (unit: Beneficiaries)		230,00	230,00	230,00	230,00	230,00		1.150,00
TOTAL	Planned output		230,00	230,00	230,00	230,00	230,00		1.150,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00		57.500.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00		57.500.000,00

	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)		11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00		
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)		11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00	11.500.000,00		
RISK (76)	**Risicobeheersinstrumenten**								
I.76	Brede Weersverzekering	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.76.E.01 - Brede Weersverzekering (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		3.988,15	3.988,15	3.988,15	3.988,15	3.988,15		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.9 (unit: Beneficiaries)		4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00		21.940,00
TOTAL	Planned output		4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00		21.940,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20	17.500.002,20		87.500.011,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00	11.900.000,00		59.500.000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								

	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.1	Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.1.E.01 - Aantal Operationele Groepen (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.1 (unit: Projects)		65,50	88,35	65,50	68,51	72,53		360,39
TOTAL	Planned output		65,50	88,35	65,50	68,51	72,53		360,39
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		19.650.000,00	26.505.000,00	19.650.000,00	20.553.000,00	21.759.000,00		108.117.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		12.270.384,00	15.395.696,80	10.520.994,08	12.538.338,27	14.544.763,16		65.270.176,31
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.2	LEADER – steun voorbereiding van geselecteerde LOS	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.2.E.01 - Voorbereiding LOS (Subsidie - Homogeen) 91(2)(d)-NL-43,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)				20.000,00		20.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 (unit: Preparatory actions)				2,00		20,00		22,00
TOTAL	Planned output				2,00		20,00		22,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)				40.000,00		400.000,00		440.000,00

	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)				17.200,00		172.000,00		189.200,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.3	LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.3.E.01 - uitvoering LEADER (Subsidie - Homogeen)	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.31 (unit: Strategies)		4,52	5,19	5,85	6,54	7,05		29,15
TOTAL	Planned output		4,52	5,19	5,85	6,54	7,05		29,15
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		11.300.000,00	12.975.000,00	14.625.000,00	16.350.000,00	17.625.000,00		72.875.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		9.043.785,90	10.388.877,77	11.716.769,63	13.079.061,49	14.252.153,36		58.480.648,15
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								

	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.4	Samenwerking voor generatiewisseling	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.4.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.30 (unit: Operations)		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00		25,00
TOTAL	Planned output		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00		25,00
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00		1.250.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00		537.500,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.5	Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.5.E.01 - Aantal ondersteunde andere samenwerkingsoperaties of -eenheden (exclusief EIP gerapporteerd onder O.1) (Subsidie - Homogeen) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.32 (unit: Operations)		23,04	83,33	88,94	103,36	117,79		416,46

TOTAL	Planned output		23,04	83,33	88,94	103,36	117,79		416,46
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		921.600,00	3.333.200,00	3.557.600,00	4.134.400,00	4.711.600,00		16.658.400,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		582.106,03	2.211.143,02	2.134.219,63	2.857.452,63	3.539.937,59		11.324.858,90
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.6	Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.6.E.01 - Aantal uitgevoerde gebiedsplannen (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00	300.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.32 (unit: Operations)		3,07	11,11	11,86	13,78	15,71		55,53
TOTAL	Planned output		3,07	11,11	11,86	13,78	15,71		55,53
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		921.000,00	3.333.000,00	3.558.000,00	4.134.000,00	4.713.000,00		16.659.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		582.106,03	2.211.143,02	2.134.219,63	2.857.452,63	3.539.937,59		11.324.858,90
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								

	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.7	Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.7.E.01 - Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking de aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)			2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.32 (unit: Operations)			10,65	20,60	26,20	31,80		89,25
TOTAL	Planned output			10,65	20,60	26,20	31,80		89,25
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)			26.625.000,00	51.500.000,00	65.500.000,00	79.500.000,00		223.125.000,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)			26.625.000,00	51.500.000,00	65.500.000,00	79.500.000,00		223.125.000,00
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								

I.77.8	Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Total 2023 - 2029
I.77.8.E.01 - Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		425.000,00	425.000,00	425.000,00	425.000,00	425.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.32 (unit: Operations)		39,71	35,90	25,54	29,69	33,83		164,67
TOTAL	Planned output		39,71	35,90	25,54	29,69	33,83		164,67
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		16.876.750,00	15.257.500,00	10.854.500,00	12.618.250,00	14.377.750,00		69.984.750,00
	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		10.657.330,26	10.120.528,00	6.512.296,83	8.719.149,34	10.801.664,47		46.810.968,90
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								
KNOW (78)	**Knowledge exchange and dissemination of information**								
I.78	Kennisverspreiding en informatie	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Planned unit amount (Total Public Expenditure in EUR)		200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00		
	Maximum Amount for the Planned unit amount (EUR)								
	O.33 (unit: Operations)		112,31	57,86	37,21	54,66	70,61		332,65
TOTAL	Planned output		112,31	57,86	37,21	54,66	70,61		332,65
	Annual indicative financial allocation (Total public expenditure in EUR)		22.462.000,00	11.572.000,00	7.442.000,00	10.932.000,00	14.122.000,00		66.530.000,00

	Annual indicative financial allocation (Union Contribution in EUR)		14.327.071,55	9.862.063,55	5.731.718,50	9.222.007,10	12.412.906,70		51.555.767,40
	Out of which for financial instrument (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which for financial instrument (Union Contribution in EUR)								
	Out of which carry-over (Total public Expenditure in EUR)								
	Out of which carry-over (Union contribution in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (applicable to article 95(1) under article 73 and 75) (Total public expenditure in EUR)								
	Out of which needed to reach the minimum financial allocation set out in Annex XII (Union Contribution in EUR)								

7 Governance- en coördinatiesysteem

7.1 Identificatie van governance- en coördinatieorganen + controle-instanties

Authority type	Institution name	ELGF	Elfpo	Responsible name	Adres	E-mail
Beheerautoriteit	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Y	Y	Mr. Guido Landheer (Directeur)	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag	secretariaateia@minlnv.nl
Certificerende instantie	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Directie Financiëel-Economische Zaken (FEZ)	Y	Y	Mr. R.M.M.V. van Lier (Directeur)	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag	secretariaatfezlnv@minlnv.nl
Betaalorgaan	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Y	Y	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
Monitoringcomité	Monitoringcomité (een nog op te zetten Regie-organisatie zal het secretariaat voeren van het Monitoringcomité)	Y	Y	Henk Reinen (Directeur)	Graadt van Roggenweg 500, 3531 AH Utrecht	h.a.j.m.reinen@rb.agro.nl
Coördinatie AKIS, met inbegrip van bedrijfsadvies - Relevante coördinerende instantie	AKIS-coördinatie	Y	Y	Jan van Esch	Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag. Postbus 20401, 2500 EK Den Haag	j.w.j.vanesch@minlnv.nl
Controleorgaan	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Y	Y	Gerben Maij	Postbus 43006 3540 AA Utrech	nvwaintoglb@nvwa.nl
Contactpersoon voor communicatie GLB-plan (cf. artikel 43, lid 2, van de GB-verordening)	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Y	Y	Annelie Boogerd	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag.	j.l.m.boogerd@minlnv.nl
Certificerende instantie	Ministerie van Financiën, Auditdienst Rijk	Y	Y	Mr. A.J.M. Kerkvliet (Directeur)	Postbus 20201, 2500 EE, Korte Voorhout 7, 2511 CW Den Haag	ADRDirectiesecretariaat@minfin.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	Samenwerkingsverband Noord Nederland. (SNN) Delegated Body SNN voert een aantal taken uit die door het Betaalorgaan worden gedelegeerd voor díe (ELFPO-)maatregelen die niet-grondgebonden en niet nationaal uniform zijn. Deze te delegeren taken worden vastgelegd in een nog op te stellen overeenkomst tussen RVO en SNN .	N	Y	Deka Wind (manager subsidies)	Leonard Springerlaan 15, Groningen Postbus 779, 9700 AT, Groningen	directie@snn.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de	Provincies geven samen met Rijk en Unie van Waterschappen vorm aan en sturen gezamenlijk het NSP. Via een nog op te stellen ministeriële regeling worden voor bepaalde onderdelen	N	Y	Interprovinciaal Overleg	c/o Herengracht 23, 2511 EG Den Haag	vitaalplatteland@ipo.nl

verordening, met een beschrijving van hun rol	van het NSP bevoegdheden van de Beheerautoriteit overgedragen aan provincies als intermediaire instantie. Zij stellen voor de overgedragen onderdelen van het NSP eigen regelingen op. Noord-Brabant; Drenthe; Flevoland; Friesland; Gelderland; Groningen; Limburg; Noord-Holland; Overijssel; Utrecht; Zeeland; Zuid-Holland.					

Brief description of the set up and organisation of the Competent Authority

De directeur Financieel-Economische Zaken (FEZ) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is aangewezen als de erkennende instantie voor het betaalorgaan. De directeur FEZ heeft, namens de Minister, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van Economische Zaken erkend als betaalorgaan in de zin van artikel 8, lid 2 a en artikel 9 lid 2 van Verordening (EU) 2021/2116. De directeur FEZ heeft, namens de Minister, de Auditdienst Rijk (ADR) van het ministerie van Financiën aangewezen als certificerende instantie.

7.2 Beschrijving van de monitoring- en verslagleggingsstructuur

Het betaalorgaan is verantwoordelijk voor het verzamelen van alle informatie voor het jaarlijks prestatieverslag (APR) en voor de monitoring van de voortgang gedurende het financiële jaar. Binnen het betaalorgaan wordt een nieuwe afdeling verantwoordelijk om de voortgang te monitoren om afwijkingen van de programmering vroegtijdig te signaleren en deze afwijkingen te rapporteren aan de beheerautoriteit en een regieorganisatie. De beheerautoriteit kan op basis van deze signalen reageren en indien noodzakelijk tijdig voor het jaarlijkse prestatieverslag verklaringen voor de afwijkingen voorbereiden. Het betaalorgaan zal ook kwalitatieve informatie verzamelen die nodig is voor de monitoring en evaluatie van de effectiviteit van het Nationale Strategische Plan. De regieorganisatie heeft de taak om namens de beheerautoriteit en het monitoringcomité de kwalitatieve evaluatie van de effectiviteit van het Nationale Strategische Plan voor te bereiden, dat de beheerautoriteit vaststelt, conform Verordening 2021/2115.

7.3 Informatie over controlesysteem en boetes

7.3.1 IACS - Integrated Administration and Control System

Is IACS used to manage and control interventions in the wine sector as laid down in Title III of Regulation (EU) ../... [CAP Strategic Plan Regulation]? : **Nee**

Is IACS used to manage and control conditionality? : **Ja**

Article 65(4)(d) of the HZR gives the possibility to MS to define the "agricultural parcel". Please provide the definition of "agricultural parcel" in your Member State.

"Perceel landbouwgrond": een aaneengesloten stuk landbouwgrond dat door één landbouwer is aangegeven. Indien het vanuit de regelingen waarvoor het perceel wordt aangegeven nodig is, wordt het stuk landbouwgrond verder begrensd.

7.3.1.1 All elements of the IACS as set out in the Regulation [HZR] are established and operating as from 1 January 2023

All elements of the IACS as set out in the Regulation [HZR] are established and operating as from 1 January 2023 : **Ja**

7.3.1.1.1 Identification system for agricultural parcels (LPIS)

Het GEO-register is een geïntegreerde geo-omgeving om via éénzelfde ICT-omgeving de gegevens in onderlinge samenhang te ontsluiten en op te slaan. Dit register is in eerste instantie gericht op de ondersteuning van grondgebonden regelingen. Het GEO-register gaat uit van een systeem van fysiek blok/topografische grenzen en heeft een nauwkeurigheid van 1:5000.

7.3.1.1.2 Geo-spatial (GSA) and an animal-based application system (GSA)

De grondgebonden regelingen maken gebruik van een geospatiale aanvraagapplicatie. De vooringevulde gegevens die de elektronische aanvraagformulieren tonen, komen uit de GBCS-registers en tonen de maximale subsidiabele oppervlakte die kan worden aangevraagd. Er zijn diverse maatregelen getroffen om de GBCS-registratie juist, volledig en actueel te houden. Bijvoorbeeld een integrale jaarlijkse confrontatie met de werkelijkheid.

In het geval van de diergebonden regelingen wordt de informatie vanuit het Identificatie & Registratie register (I&R-register) vooringevuld en teruggelegd in het aanvraagsysteem. De aanvraagpremie wordt daarna verder verwerkt en de aanvrager krijgt een beschikking voor de premie. Dit wordt gedaan op basis van het identificatie en registratie-(I&R-)systeem. De dierenhouder krijgt een koppeling met unieke bedrijfsnummers (UBN) per locatie (KVK nummer en RVO registratie).

Zeldzame huisdierrassen: de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) is de beheerder van het paraplubestand. SZH vlagt dieren in het I&R systeem die zijn opgenomen in het zogenaamde paraplubestand. Het brengt dieren in kaart die behoren tot een zeldzaam ras. De zeldzame status van een dier wordt in de Identificatie & Registratie-(I&R-)database aangegeven door middel van een vlag. Als veehouder kun je niet zelf in het I&R-systeem je dieren vlaggen, hiervoor moet de veehouder zich aanmelden bij de SZH en de SZH machtigen.

7.3.1.1.3 Are you applying an automatic claim system (in the meaning of Article 65(4)(f)) of the HZR? For area-based interventions? : **Ja**

For animal-based interventions? : **Ja**

7.3.1.1.4 Area monitoring system (AMS)

Het Areaal Monitoring Systeem (AMS) verzamelt data (waaronder satellietdata) waarmee landbouwactiviteiten worden gemonitord (vanaf 2023 BISS/conditionaliteiten, daarna ook voor ecoregelingen/ANLb). Het AMS draagt bij aan:

- het faciliteren van boeren in het doen van een eenvoudige en correcte aanvraag.
- het verbeteren van de kwaliteit van het perceelsregister, waarbij bevindingen worden teruggelegd.
- het gebruik binnen systematische controles die ook gericht zijn op de gebieden waar het risico op fouten het grootst is.
- het verbeteren van de kwaliteit van de rapportage over outputindicatoren en de resultaatindicatoren. Niet-subsidiabele hectares worden niet uitbetaald en niet gerapporteerd in de outputindicatoren.

We ontwikkelen steeds meer algoritmes voor markers; met satelliet waarneembare activiteiten of kenmerken die wijzen op (niet-)naleving van (subsidie)voorwaarden. Daardoor kunnen steeds meer activiteiten met behulp van satellietdata gemonitord worden.

7.3.1.1.6 System for the identification and registration of payment entitlements, where applicable

Are requirements set out in Article 71 of the HZR fullfilled? : **Ja**

7.3.1.1.7 System for the identification and registration of animals in the meaning of article 65(4)(c) [Article 66(1)(g) HZR]

Do you have a system for the identification and registration of animals referred to in Article 66(1)(g) of HZR? : **N/A**

7.3.2 Non-IACS

7.3.2.1 Brief description on the penalty system for non-IACS interventions in line with the principles of effectiveness, proportionality and dissuasiveness

Non-IACS EAGF

Er worden twee interventies opengesteld: de sectorale interventie groenten en fruit (GMO) en het bijenteeltprogramma. Deze interventies volgen de principes van RUS-USK en programmatisch handhaven (7.3.1.1.6.2).

Groenten en fruit RUS 3:

Controle op de aanvrager en aanvraag: indien de producentenorganisatie niet voldoet aan de erkenningsvoorwaarden krijgt deze een hersteltermijn om de omissies te herstellen. Blijft de producentenorganisatie in gebreke, dan zal dit resulteren in het intrekken van de erkenning.

Controle op de resultaten: de organisatie moet verplicht inzage leveren in de geleverde prestaties, een financieel verslag indienen, vergezeld van een controleverklaring van een externe accountant. De werkzaamheden van deze accountant worden voorgeschreven in een protocol dat wordt vastgesteld door de minister van LNV. De onafhankelijkheid van deze accountant wordt gegarandeerd door de gedrags- en beroepsregels die voor deze accountants zijn vastgesteld. De werkzaamheden van de accountant hebben betrekking op de administratieve en boekhoudkundige voorschriften en worden gereviewed door de ADR.

Indien een resultaat niet wordt gehaald, zal er worden gekort. Dus als een aanvrager één activiteit niet heeft geleverd, wordt de aanvrager op die activiteit gekort en uitbetaald voor de andere activiteiten.

Indien tijdens een controle blijkt dat de aanvrager onrechtmatigheden heeft opgegeven of niet tijdig, volgt een sanctie. Indien tijdens een controle een onrechtmatigheid wordt geconstateerd, dan volgen we de stappen van het handhavingssysteem in 7.3.1.1.6.2.

Waar mogelijk zullen binnen de sectoriale interventies Vereenvoudigde Kostenopties toegepast. Dit zal

administratieve lasten, doorlooptijden, de beheersbaarheid van de uitvoering vergroten en het aantal sancties verminderen.

Non-IACS EAFRD

Alle niet-grondgebonden interventies investeringen, samenwerking en kennis en innovatie volgen de principes van RUS-USK en programmatisch handhaven waardoor we kansen tot niet-naleving verkleinen. Zie hoofdstuk 7.3.1.1.6.2:

1. RUS 1: Naar verwachting de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: investeringen, kennis(voucher)
2. RUS 2: Naar verwachting de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: investeringen, samenwerking (diverse interventies), kennis en innovatie.
3. RUS 3: Naar verwachting de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: samenwerking.

De interventies zullen waar mogelijk Vereenvoudigde Kostenopties toepassen. Dit zal administratieve lasten, doorlooptijden, de beheersbaarheid van de uitvoering vergroten en het aantal sancties verminderen. Voor de Vereenvoudigde Kostenopties onderscheiden we de volgende 3 opties:

- De forfaitaire kosten, zoals de personeelskosten van de overige directe kosten, de personeelskosten op basis van een vast percentage en de overige kosten. Er wordt gecontroleerd of deze goed worden toegepast.
- Vaste bedragen/ lump sum bij projecten: het gebruik van vaste bedragen is op basis van een begroting, waar de redelijkheid van de kosten wordt beoordeeld. Daarmee kan bij aanvraag de subsidie worden verleend en op basis van alleen de geleverde prestaties de subsidie worden vastgesteld.
- Eenheidsprijzen: vooraf worden voor een bepaalde investering of prestatie prijzen vastgesteld. Een aanvrager die deze prestatie levert krijgt de vaste prijs (eenheidsprijs) uitgekeerd. De eenheidsprijzen worden vastgesteld op basis van een eerlijke, billijke en verifieerbare berekeningsmethode op basis van statistische gegevens, andere objectieve informatie of een deskundige beoordeling.

Sancties. Zie hoofdstuk 7.3.1.1.6.2:

- Betalen voor de prestatie: **we betalen voor wat we constateren**. Minder subsidie uitkeren (lager vaststellen) of (deels) terugvordering indien de prestatie niet wordt gehaald. Verlagingen of intrekkingen als bedoeld in deze beleidsregel worden niet toegepast indien de niet-nalevingen of tekortkomingen het gevolg zijn van overmacht of uitzonderlijke omstandigheden.

Indien er een afwijking wordt geconstateerd zijn er vier categorieën. Per interventie wordt een richtlijn gemaakt over de bijbehorende sanctie:

1. Indien er een andere zienswijze is over de prestatie en hierover is communicatie geweest: reactie- of zienswijzemogelijkheid om bewijs in te dienen en beoordeling van dat bewijs (wettelijk recht).
2. Sanctie voor nalatigheid: bericht naar de aanvrager: om zaken uit te leggen om zo situaties van vergissing en overmacht te voorkomen. Dan % of vast bedrag over het gesteunde bedrag dat onterecht is.
3. Sanctie voor onrechtmatigheid: indien er een onrechtmatigheid (een afwijking/anders op de subsidievoorwaarden en verplichtingen) wordt geconstateerd, wordt de casus bekeken door het uitvoeringsteam en een bericht naar de aanvrager: om zaken uit te leggen om zo situaties van vergissing en overmacht te voorkomen. Indien er onrechtmatigheden worden geconstateerd, dan zal een sanctie worden opgelegd. Dan % of vast bedrag over het gesteunde bedrag dat onterecht is of een steunaanvraag intrekken.
4. Sanctie voor andere onrechtmatigheden (zoals een onterechte aanvraag of weigering van een controle: weigeren van subsidie.

7.3.2.2 Brief description of the control system for non-IACS (control methods, cross-checks, durability of investments and related ex-post checks, etc)

Non-IACS EAGF

Sectorale interventie groenten en fruit:

Controle op de aanvrager en aanvraag: alle producentenorganisaties zullen periodiek worden gecontroleerd op de naleving van de erkenningsvoorwaarden. De gehele aanvraag wordt getoetst op redelijkheid van kosten en het voorstel.

Controle op de resultaten: hier zijn de principes van programmatisch handhaving van toepassing. De risicoanalyse bepaalt de percentages voor de steekproeven voor (sub)activiteiten/(sub)interventies. Dit zullen een a-selecte steekproef in een geselecteerde populatie en een volledige a-selecte steekproef bij alle aanvragen zijn. RVO heeft data beschikbaar over het nalevingsniveau.

Indien een resultaat niet wordt gehaald, zal er worden gekort. Dus als een aanvrager één activiteit niet heeft geleverd, wordt de aanvrager op die activiteit gekort en uitbetaald voor de andere activiteiten.

Non-IACS EAFRD

We volgen het programmatisch handhaven en de vier stappen; dit is beschreven in 7.3.1.1.6.2.

Op interventie niveau (gedrag van naleving) passen we de principes van **programmatisch handhaven toe**: dit is risico gericht controleren. Door middel van risico analyse, RVO data en een paneldiscussie, worden de risico's in beeld gebracht en door middel van een prioriteiten- en doelgroepenanalyse stellen we een hypothese en strategie op. Deze wordt vastgelegd in de administratie. Uitgangspunt is dat naarmate het risico groter is, des te uitgebreider en des frequenter de controle wordt uitgevoerd. Hierbij worden doelgroepen neutraal beoordeeld.

Binnen het controlebeleid wordt gebruikgemaakt van een combinatie van: een a-selecte steekproef en/of een selecte steekproef op basis vooraf vastgestelde risicofactoren. Daarna volgt de werkelijke administratieve, digitale en of fysieke controle tijdens de beoordeling van de aanvraag.

Aanvraag: indien de aanvraag niet voldoet aan de voorwaarden, zal deze niet toegewezen worden. Voor alle aanvragen is er een administratieve controle of de aanvrager voldoet aan de eisen. Steekproefsgewijs worden een aantal dossiers dieper inhoudelijk administratief gecontroleerd zoals via het opvragen van documenten. Voor hogere RUS-varianten zal wel de gehele aanvraag worden getoetst op redelijkheid van kosten en het voorstel.

Resultaten: voor de vaststelling zal er een controle zijn of de prestatie is geleverd. Voor de interventies investeringen, samenwerking en kennis & innovatie heeft RVO data beschikbaar over het nalevingsniveau. De risico- en doelgroepenanalyse zal dan ook het percentage voor de steekproeven bepalen voor de interventies. Bevindingen uit de steekproef kunnen leiden tot een aanpassing van het controle percentage. We maken gebruik van een aselecte steekproef om onze hypothese te testen. Ook kunnen extra (selectie)criteria toegevoegd worden aan risicoanalyse als de bevinding uit de steekproef daar aanleiding toe geven.

Controle ter plaatse blijft bestaan, maar wordt gerichte controle. Bij de bepaling van een controle percentage wordt ook rekening gehouden met de mogelijkheid om te in- of extensiveren. Dat betekent dat het percentage op basis van de gevonden afwijkingen verhoogd of verlaagd kan worden.

7.3.2.3 Public procurement rules?

Brief description how the compliance with public procurement rules is fulfilled.

Naleving van de Europese aanbestedingsverplichtingen is in algemene zin via de nationale implementatieregelgeving geborgd. Vervolgens is de Aanbestedingswet 2012 per 1 juli 2016 gewijzigd in verband met de implementatie van aanbestedingsrichtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU, voor zover het onderdelen van de Aanbestedingswet 2012 betreft die zien op opdrachten boven de Europese drempelwaarden.

7.4 Conditionaliteit

7.4.1 Control system for conditionality

7.4.1.1 Description of the control system for conditionality

We hebben een robuust controlesysteem opgezet dat uitgaat van betalen voor prestaties op basis van gecontroleerde registers en dat stuurt op een doelmatige, moderne en eenvoudige uitvoering met minder administratieve lasten voor het betaalorgaan en de landbouwer.

Voor de controles van de **conditionaliteiten** zal een passende mix van handhavingsinterventies worden toegepast:

1. Primair gaan we uit van de verplichte 1%-steekproef conform de EU eisen. Het aanvraagregister is de basis voor de steekproeftrekking.
2. We maken gebruik van controledata uit sectorale handhavingssystemen (de zogenaamde doormeldingen);
3. Daar waar we een overlap zien tussen de conditionaliteitsvoorwaarden en de interventievoorwaarden voor BIS, ECO en ANLb zullen we gebruikmaken van de zogenaamde equivalente controles. De grondgebonden GBCS interventies zullen volgens de nationale controleaanpak worden uitgevoerd, waarbij we uitgaan van 100% administratieve controles op basis van de GBCS registers, aangevuld met een risicogebaseerde aanpak voor de voorwaarden die niet op basis van de registers gecontroleerd kunnen worden en met een AMS systeem dat wordt ingezet voor het monitoren van activiteiten en voor de kwaliteit van de registers. De benodigde data worden op basis van risicogebaseerde handhavingsplannen verzameld om te komen tot de juiste mate van zekerheid over de te betalen subsidie.

Met deze passende maatregelenmix komen we tot een resultaat dat tenminste gelijkwaardig equivalent is aan de controles ter plaatse.

We verwijzen verder naar de beschrijving bij AMS en de controles op de grondgebonden interventies. Waar deze equivalente controle wordt ingezet, komt deze in de plaats van de 1%-steekproef.

7.4.1.2 Types of checks

SMR / GAEC	Types of checks
GAEC01 - Maintenance of permanent grassland based on a ratio of permanent grassland in relation to agricultural area at national, regional, sub-regional, group-of-holdings or holding level in comparison to the reference year 2018.Maximum decrease of 5% compared to the reference year.	Administrative checks, Area monitoring system, Remote sensing
GAEC02 - Protection of wetland and peatland	Remote sensing, On-the-spot control
GAEC03 - Ban on burning arable stubble, except for plant health reasons	Area monitoring system, On-the-spot control
GAEC04 - Establishment of buffer strips along water courses	Administrative checks, On-the-spot control
GAEC05 - Tillage management, reducing the risk of soil degradation and erosion, including consideration of the slope gradient	On-the-spot control
GAEC06 - Minimum soil cover to avoid bare soil in periods that are most sensitive	Area monitoring system, On-the-spot control
GAEC07 - Crop rotation in arable land, except for crops growing under water	Area monitoring system, Remote sensing
GAEC08 - Minimum share of agricultural area devoted to non-productive areas or features.Minimum share of at least 4% of arable land at farm level devoted to non-productive areas and features, including land lying fallow. Where a farmer commits to devote at least 7% of his/her arable land to non-productive areas and features, including land lying fallow, under an enhanced eco-scheme in accordance with Article 28(5a), the share to be attributed to compliance with this GAEC shall be limited to 3%.Minimum share of at least 7% of arable land at farm level if this includes also catch crops or nitrogen fixing crops, cultivated without the use of plant protection products, of which 3% shall be land lying fallow or non-productive features. Member States should use the weighting factor of 0,3 for catch crops.Retention of landscape features.Ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season.As an option, measures for avoiding invasive plant species	On-the-spot control, Remote sensing
GAEC09 - Ban on converting or ploughing permanent grassland designated as environmentally-sensitive permanent grasslands in Natural 2000 sites	Area monitoring system, Remote sensing
SMR01 - Directive 2000/60/EC of 23 October 2000 of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy: Article 11(3), point (e), and point (h), as regards mandatory requirements to control diffuse sources of pollution by phosphates	
SMR02 - Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources: Articles 4 and 5	
SMR03 - Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds: Article 3(1), Article 3(2), point (b), Article 4(1), (2) and (4)	
SMR04 - Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna: Article 6(1) and (2)	
SMR05 - Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, laying down procedures in matters of food safety: Articles 14 and 15, Article 17(1) and Articles 18, 19 and 20	
SMR06 - Council Directive 96/22/EC of 29 April 1996 concerning the prohibition on the use in stockfarming of certain substances having a hormonal or thyrostatic action and beta-agonists, and repealing Directives 81/602/EEC, 88/146/EEC and 88/299/EEC: Article 3, points (a), (b), (d) and (e), and Articles 4, 5 and 7	

SMR07 - Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC: Article 55, first and second sentence	
SMR08 - Directive 2009/128/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for Community action to achieve the sustainable use of pesticides: Article 5(2) and Article 8(1) to (5); Article 12 with regard to restrictions on the use of pesticides in protected areas defined on the basis of Directive 2000/60/EC and Natura 2000 legislation; Article 13(1) and (3) on handling and storage of pesticides and disposal of remnants	
SMR09 - Council Directive 2008/119/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of calves: Articles 3 and 4	
SMR10 - Council Directive 2008/120/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of pigs: Articles 3 and 4	
SMR11 - Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes: Article 4	

7.4.2 Penalty system for conditionality

7.4.2.1 Description on the penalty system for conditionality

Wij leggen de administratieve sanctie op door middel van een korting op de subsidies. De korting zal als start 3% bedragen en kan worden verhoogd of verlaagd op basis van de criteria ernst, omvang en permanent karakter. In geval een niet-naleving geen significante gevolgen heeft voor het te behalen doel van de betrokken eis of norm zal geen korting worden toegepast. Bij een herhaalde overtreding wordt een korting van tenminste 10% toegepast. Bij een opzettelijke niet-naleving wordt een korting van tenminste 15% toegepast.

Als hoofdregel hanteren we een uniforme peildatum van 15 mei voor alle grondgebonden aangelegenheden. Degene die op dat moment als gebruiker van een perceel is geregistreerd, is in principe ook verantwoordelijk voor de conditionaliteit.

We houden bij het toepassen van sanctie rekening met overmacht en uitzonderlijke omstandigheden als bedoeld in artikel 3. Eveneens houden we bij het toepassen van sancties rekening met niet-nalevingen die een gevolg zijn van een bevel van een publieke autoriteit.

7.4.2.2 Definition and application of ‘reoccurrence’ (calculation and time span covered):

Er is sprake van herhaling als er meer dan eenmaal binnen een periode van drie opeenvolgende kalenderjaren een niet-naleving van dezelfde eis of norm wordt geconstateerd, mits de begunstigde in kennis is gesteld en, naargelang van het geval, de mogelijkheid heeft gehad de nodige maatregelen te nemen om die eerdere niet-naleving te beëindigen.

7.4.2.3 Definition and application of ‘intentionality’

Een niet-naleving is opzettelijk begaan indien de landbouwer de desbetreffende niet-naleving heeft beoogd.

7.4.3 Indication of the application of a simplified control system for small farmers

Nederland heeft geen interventie voor small farmers en dus ook geen controlesysteem daarvoor.

7.4.4 Competent control bodies responsible for the checks of conditionality practices, statutory management requirements

De controles worden uitgevoerd door meerdere controle-instanties: NVWA, RVO, provincies, gemeenten, waterschappen, COKZ, LID en politie. Er is een coördinerende controle-autoriteit (NVWA) die erop toeziet dat de resultaten van steekproefcontroles en doormeldingen uit de sectorale handhaving aan het betaalorgaan (RVO) worden geleverd. Het betaalorgaan ontvangt en beoordeelt de controleresultaten, stelt de korting vast en communiceert dit naar de begunstigde.

SMR / GAEC	Paying Agency Name	Name of the Control body	Name of the responsible for the check	Adres	E-mail
GAEC06	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC08	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC05	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR01	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR02	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR07	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC02	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR03	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR04	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR08	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC04	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC07	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl

GAEC09	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR05	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR09	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC01	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC03	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR06	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR10	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR11	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl

7.5 Social conditionality

7.5.1 Description of the control system for social conditionality

Nederland zal een strategie ontwikkelen en uitvoeren voor de sociale conditionaliteiten. Dit wordt afgestemd met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nederland pakt dit op in 2025 en zal tijdig overgaan tot invulling en bijtijdse wijziging van het NSP.

7.5.2 Description on the penalty system for social conditionality

Nederland zal een strategie ontwikkelen en uitvoeren voor de sociale conditionaliteiten. Dit wordt afgestemd met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nederland pakt dit op in 2025 en zal tijdig overgaan tot invulling en bijtijdse wijziging van het NSP.

8 Modernisation: AKIS and digitalisation

8.1 AKIS

8.1 Overall envisaged organisational set-up of the improved AKIS

De transitie naar een duurzame wijze van voedselproductie betreft veel stakeholders in en rondom de voedselketen. De diversiteit aan uitdagingen en belangen maken het proces complex. Meer en meer krijgt de agrarische sector te maken met maatschappelijke vraagstukken betreffende dierenwelzijn, eisen tot vermindering van de milieubelasting, met afnemende biodiversiteit en met klimaatverandering. Om toch economisch rendabel te blijven en zich staande te houden op de wereldmarkt, heeft de landbouw sector in Nederland, en in Europa, nieuwe vormen van voedselproductie nodig die efficiënter zijn of voordelen bieden voor de natuurlijke omgeving. Het voedselsysteem, met de boer centraal, moet blijvend innoveren om weerbaar te blijven en groeipotentieel te creëren. Er zijn vele vormen van innovatie, die lopen van nieuwe relaties tussen het boerenbedrijf en de omgeving (bv. korte ketens of natuurinclusieve bedrijfsvoering) tot de ontwikkeling van nieuwe technologieën (bv. Artifical Intelligence in precisielandbouw). Het ontwikkelen en verspreiden van nieuwe kennis, en het omzetten van deze kennis in beleid en in marktkansen spelen hierbij een cruciale rol. Dit gebeurt niet vanzelf, er is een kennisnetwerk voor nodig dat verschillende vormen van kennis; en ook verschillende partijen met elkaar in contact brengt, doet samenwerken, en stimuleert tot vernieuwing en modernisering. Digitalisering en databeheer spelen in dit netwerk een steeds grotere rol. Dit gehele systeem van kennis tot praktijk om tot innovatie te komen wordt het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) genoemd.

Onder het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) verstaan we het gehele systeem van alle betrokken actoren rond kennis en innovatie ten behoeve van de landbouwsector. Hieronder vallen ook alle onderlinge relaties en uitwisselingen, alle betrokken organisaties en instanties, regels en wetgeving, en het plannen en organiseren van de begroting. In andere woorden gaat het dus om de structuur en de kennisstromen tussen personen, organisaties en instellingen die kennis toepassen en ontwikkelen, voor de landbouw en aanverwante gebieden. Feitelijk alles wat te maken heeft met kennis voor de agrariër én met vragen en ideeën van de agrariër zelf (zoals opleidingen, cursussen, adviezen, demonstratie-locaties, praktijkcentra, kennisbanken, etc.), behoort tot het AKIS. De boer staat dus centraal.

Het Nederlandse Kennis en Innovatie systeem is een voorloper in de wereld in productiegerichte technologie en innovatieprocessen die gericht zijn op input-efficiency en duurzaamheid. Het systeem kent een lange geschiedenis van samenwerking tussen publieke instanties en private bedrijven. Dit wordt ook wel de ‘gouden driehoek’ genoemd; de samenwerking tussen diverse kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheden; in samenspraak met maatschappelijke partijen. Met ook veel publiek-private samenwerking. Zo wordt bijvoorbeeld de agrarische bedrijfsadvisering, in tegenstelling tot veel andere landen, door marktpartijen verzorgd. Deze private partijen kunnen
onafhankelijk zijn (geen ander motief dan ondersteunen agrariër) of product gebonden (advies is gekoppeld aan verkoop van product of dienst). Een duidelijk onderscheid tussen deze twee type adviesorganisaties is belangrijk.

Uit de SWOT-analyse van de Nederlandse AKIS komt naar voren dat het systeem goed ontwikkeld en divers is, met korte lijnen tussen onderzoek en bedrijfsleven; dat het een grote verscheidenheid aan publieke en private adviseurs en intermediairs integreert; en dat de gemiddelde vooropleiding van de Nederlandse landbouwer hoger is dan het EU-gemiddelde. Daarnaast is er veel peer-to-peer kennisontwikkeling, zoals in het programma ‘Kennis op het Boerenerf’, in de netwerken van de operationele groepen die zich richten op innovatie (bijv. EIP), plattelandsontwikkeling (bijv. LEADER), agrarisch natuurbeheer (boerencollectieven) en andere initiatieven gericht op het verspreiden van kennis.

Een zwak punt van de Nederlandse AKIS is de grote verdeeldheid in partijen, zowel binnen bijvoorbeeld de adviesdiensten, maar ook tussen bijvoorbeeld onderzoek (topsectoren), onderwijs, overheid en adviseurs. Er zijn veel verschillende initiatieven, waarbij het lastig is om overzicht te bewaren en initiatiefnemers met elkaar in contact te brengen. Het verminderen van deze fragmentatie van het AKIS systeem is een van de belangrijkste behoefte in het NSP voor kennis en innovatie. Voorkomen moet

worden dat agrarische ondernemers deeloplossingen voorgeschoteld krijgen zonder dat de hele context meegenomen wordt. Het streven is om naar meer integrale afgewogen adviezen te komen die toegespitst zijn op een bedrijf. Voor een transitie van de landbouw is maatwerk nodig per bedrijf. Verder zijn, ondanks de korte lijnen, de synergiën tussen onderwijs-, onderzoeks- en adviesorganisaties beperkt.

Nederland kent vele kleinschalige AKIS-subsystemen binnen de verschillende sectoren en regio's die in de kennisbehoefte van de specifieke boeren voorzien. Een nadeel van dit gefragmenteerde systeem is dat het schotten opwerpt in de kennis uitwisseling en er een gebrekkige collectieve visie tussen de AKIS-actoren bestaat. Eén van de belangrijkste uitdagingen binnen het Nederlandse AKIS is dan ook dat ontwikkelde kennis zo snel mogelijk in de praktijk wordt toegepast. Stakeholders binnen het AKIS benadrukken het belang van het delen van goede praktijken in kennis en innovatie.

Belangrijke ontwikkelingen die het AKIS beïnvloeden zijn:
* schaalvergroting en intensivering die zorgen voor meer private investeringen in kennis en innovatie (K&I) maar daarentegen ook leiden tot een grotere K&I-kloof tussen grote en mkb-bedrijven. Dit vraagt om aandacht voor de impact op sociale gelijkheid van AKIS moderniseringsstrategieën.
* de commercialisering van kennis als publiek goed naar internationaal marktproduct. Dit geeft grenzen aan de bereidheid om data en kennis te delen in publiek-private samenwerking (intellectuele eigendomsrechten).
* De maatschappelijke vraagstukken die gekoppeld zijn aan de transitie naar een duurzame landbouw vereist kennis en innovatie omvat naast waarvan terugverdienperiode langer en minder tastbaar is. Dit maakt meer commerciële advisering lastiger. Communicatie met de boer de focus dient te liggen op de link tussen de behoefte van de boer die samenhangt met het maatschappelijke thema; en ingaan op mogelijke financiële baten.
* een maatschappelijke kanteling waarbij generieke kennis en vaardigheden minstens zo belangrijk worden als specifieke vakkennis (Plantinga en Geerling-Eiff, 2018).
* Vervaging van de grenzen tussen onderzoek, onderwijs en advies (het oude OVO-drieluik). Onder andere resulterend in een scala aan kennishubs (proefboerderijen, living labs, demonstratiebedrijven etc.)

In de aanbevelingen van de Europese Commissie staat in aanbeveling 14 ook een duidelijke oproep om de fragmentatie van het AKIS aan te pakken. Ook wordt gevraagd om versterking van kennis en ondersteuning bij innovatie. Met de inzet zoals beschreven in dit NSP (inzet op artikel 77 en 78, erkenning van onpartijdige adviseurs en vooral activiteiten van het GLB netwerk) wordt hieraan voldaan.

Strategie Kennis & Innovatie
Aan de basis voor de Kennis & Innovatie strategie staan de interventie maatregelen voor kennis en innovatie (artikel 78 en 79) en het GLB netwerk:

- Interventiemaatregel kennis stimuleert laagdrempelig de toegang tot kennis, onder meer met de benodigde infrastructuur voor onpartijdige adviseurs, individuele en collectieve vouchers. Het Bedrijfsadviseringssysteem (BAS register) zorgt dat onafhankelijke adviseurs herkenbaar zijn en aan minimale kwaliteit voor eisen voldoen.
- De interventiemaatregel EIP stimuleert bottum-up innovatie, gebaseerd op samenwerking tussen verschillende partijen (waaronder minimaal 1 agrariër).
- Een ambitieuze doelstelling van het GLB netwerk om samenwerking tussen de verschillende actoren binnen en buiten het kennis systeem AKIS actief te bevorderen ten behoeve van de circulaire economie (zie ook h4) en het behalen van de GLB doelstellingen. Het GLB netwerk zorgt dat er overzicht is over de verschillende GLB initiatieven en hindernissen weggenomen worden.

Kennis, innovatie en netwerk zijn de smeerolie voor het bereiken van de GLB doelen. Daarbij hebben de interventies op kennis & innovatie zowel een nationaal als provinciaal karakter. De Kennis & Innovatie strategie integreert verschillende vormen van kennis (van ervaringskennis tot academische kennis) en

verschillende vormen van innovatie, waarbij sociale innovatie doelt op zowel sociale maatschappelijke doelstellingen van inclusiviteit, zeggenschap en rechtvaardigheid, als op de noodzaak van actief bevorderen van sociaal leren. Innovatie vindt plaats wanneer naast de benodigde technische kennis, mensen de eigen waarden en opvattingen kunnen toetsen aan die van anderen bij het toepassen van nieuwe kennis en wijze van werken. In de interventiemaatregelen voor kennis en innovatie worden processen van sociaal leren actief gestimuleerd, onder meer met de samenwerking tussen collega's onderling in de Operationele groepen van EIP, tussen de sector en lokale omgeving binnen LEADER; en door het stimuleren van activiteiten en communicatie tussen de verschillende partijen in het AKIS systeem (overheid, boeren, ketenpartijen, kennisinstellingen) en bestuurlijk-geografische niveaus.

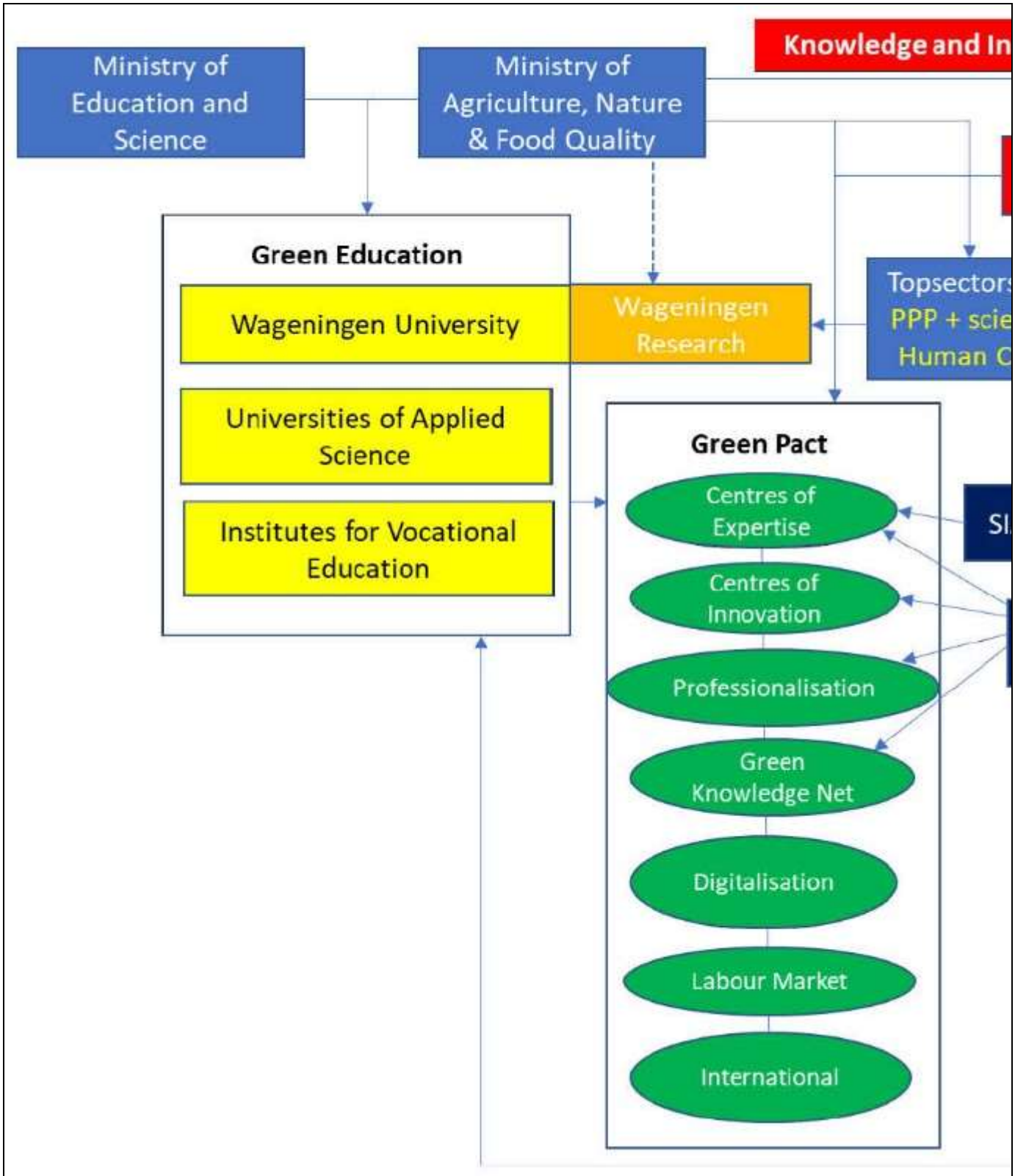
De wijze waarop het strategisch GLB plan bijdraagt aan de algemene horizontale doelstelling inzake het stimuleren en delen van kennis, innovatie en digitalisering en het bevorderen van het gebruik ervan (art. 114), is als volgt:

1. Kennis
    - Erkenning en ondersteuning van onpartijdige adviseurs en coaches (artikel 15(3));
    - Betere toegang (voor boeren) tot advies en coaching door middel van vouchers voor advies.
    - Betere kennisstroom in het AKIS-systeem (artikel 15(2))
2. Netwerk:
    - Breder en intensiever nationaal GLB-ondersteuningsnetwerk dat grassoort projecten verbindt met onderzoek en educatie en de waardeketen (artikel 15(2)).
3. Innovatie:
    - Betere toegang tot innovatiemaatregelen via projectfinanciering, met name via de regeling 'Innovatie op het Boerenerf' (artikel 114(a)(ii)).
    - Meer samenhang in innovatieprojecten georganiseerd door het GLB netwerk (artikel 126)
    - Betere samenwerking in ondernemers gedreven projecten, oa. in de waardeketen en ten behoeve van gebiedsspecifieke doelen
    - Een grotere rol voor de provincies.

8.2 Beschrijving van de manier waarop de adviesdiensten, onderzoeks- en GLB-netwerken samenwerken binnen het AKIS-kader (art.114, punt a), ii))

De voornaamste huidige Nederlandse kennis- en innovatie-instrumenten en netwerken binnen het AKIS zijn:

- De topsectoren Agri & Food, en Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, inclusief de talrijke publiek-private samenwerkingsverbanden (PPP's), projecten en cross-over samenwerking met andere topsectoren
- GreenPact, een coalitie van onderwijsinstellingen voor Beroepsonderwijs en agrarische bedrijven (boeren).
- Diverse regelingen om innovatie-activiteiten te bevorderen, meestal gericht op het MKB zoals de Mkb Innovatiestimuleringsregeling Regio en Topsectoren (MIT) en Small Business Innovation Research (SBIR)
- Operationele groepen in het kader van de Europese Innovatie Partnerschap EIP-AGRI, beheerd door de provincies en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om innovatie in de landbouw bottom-up te bevorderen.
- Kennismaatregelen uit GLB, uitgevoerd door de provincies
- Innovatie op het Boerenerf; via cursussen, agrarisch advies en praktijknetwerken die het leren tussen boeren onderling versterkt;
- Het netwerk Platteland dat als basis dient voor het nieuwe GLB netwerk

Bovenstaande is een gesimplificeerde weergave van het totale Agrarische Kennis en Innovatie Systeem, dat veel meer actoren omvat. Zo vervullen bijvoorbeeld intermediairs een belangrijke rol. Dit zijn flexibele en grotendeels onafhankelijke organisaties die bedrijven, overheden en kennisinstellingen met elkaar verbinden. Zo stimuleren zij experimentele projecten, om bruikbare kennis en vaardigheden te ontwikkelen te verspreiden.

8.3 Beschrijving van de organisatie van alle bedrijfsadviseurs voor de landbouw overeenkomstig de vereisten van artikel 15, leden 2 tot en met 4

Het systeem van bedrijfsadvisering in Nederland bestaat uit zowel publieke adviseurs als commerciële adviseurs die verbonden zijn aan agrarische toeleveranciers. Dit geeft spanning tussen publieke en private belangen en resulteert in verschillende, soms conflicterende adviezen aan de boer. Verder is in de SWOT naar voren gekomen dat de complexe AKIS-infrastructuur zich kenmerkt door een scala aan

hoogwaardige maar gefragmenteerde kennisstromen. Om ervoor te zorgen dat bedrijfsadviesdiensten voor de landbouw de economische, ecologische en sociale dimensies bestrijken, - artikel 15(2) - , dat actuele technologische en wetenschappelijke informatie die is ontwikkeld in het kader van onderzoek en innovatie daadwerkelijk de boer bereikt op een wijze dat deze kennis direct toepasbaar is, - artikel 114(a)(ii) -, wordt ingezet op:

1. Verdere ontwikkeling van het Bedrijfsadviseringssystem (BAS). Om het aantal erkende onafhankelijke agrarische bedrijfsadviseurs en de kwaliteit van hun adviezen te vergroten wordt het huidige registratiesysteem, het BAS, aangepast met aandachtsgebieden gericht op stikstofemissie, kringlooplandbouw en een duurzame bedrijfsvoering. De registratie wordt uitgevoerd door de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB).
2. Betere toegang (voor boeren) tot advies en coaching door middel van vouchers voor advies.
3. Opleidingsvouchers voor het verbeteren van de kennisstroom en het verhogen van de kwaliteit van gebonden kennis aan de boer.
4. Vouchers voor de ontwikkeling van bedrijfsplannen, waarbij innovaties in demonstratiebedrijven kunnen worden geproefd.
5. Een grotere ambitie van het nieuwe GLB netwerk dan de voorloper plattelandsnetwerk om de fragmentatie van kennisstromen op te heffen, cohesie aan te brengen in de kennis en innovatie voor het bereiken van de negen specifieke subdoelen.

Het GLB netwerk (Artikel 126) is een netwerk van netwerken, zoals agrarische netwerken, Leader-netwerken en netwerken voor agrarisch natuurbeheer en water. De verbindingen in het netwerk vinden op verschillende niveaus plaats: lokaal, regionaal, nationaal en Europees.

De ambitie voor het Nederlandse GLB netwerk is om een netwerk te zijn dat netwerkactiviteiten coördineert én samen werkt met de netwerkpartners die bijdragen aan GLB doelen. Met deze ambitie wordt ingezet op een netwerk dat breder kijkt dan het GLB alleen voor realisatie van NSP doelen.

Verbindingen in het GLB netwerk vinden plaats op operationeel niveau. Dat is het niveau waar direct in de praktijk maatregelen worden genomen en projecten plaatsvinden. In dat verband heeft de boer en het directe netwerk rondom de boer een belangrijke plek in het GLB netwerk. Op zijn/haar bedrijf kan hij/zij actief bijdragen aan bijvoorbeeld een goede kwaliteit van bodem, water en lucht. In dit directe netwerk rondom de boer, wisselt de boer informatie, kennis en ervaringen uit. Dit gebeurt onder andere met collega boeren, adviseurs en praktijkonderzoekers.

Ook partijen die meer strategisch met het GLB bezig zijn maken onderdeel uit van het GLB netwerk. Dit is het niveau waar bijvoorbeeld besluitvorming plaatsvindt over de maatregelen die vanuit het GLB ingezet gaan worden. Het gaat hier over bijvoorbeeld overheden maar ook maatschappelijke organisaties die rond een bepaald thema iets willen bereiken.

Het Nederlandse GLB netwerk wil een netwerk te zijn waar voldoende gelegenheid is tot ontmoeting met daarbij aandacht voor doelgerichte kennis en informatie-uitwisseling. Bedoeling is dat het GLB netwerk partijen, waaronder kennisontwikkelaars en kennismakelaars, onderling verbindt en koppelt aan de GLB-doelen. Dit om kennis vanuit verschillende programma's en netwerken beter afgestemd en beschikbaar te laten komen voor de praktijk.

Voor het GLB netwerk spelen de volgende uitdagingen:

1. Gericht op het verspreiden van goed toepasbare kennis naar de boer, waarbij allerlei erfbetreders een belangrijk rol spelen.
2. Doelgericht kennis laten stromen.
3. Een beweging op gang brengen waarbij iedereen aan deel kan nemen en een bijdrage leveren aan de

GLB-doelen.

4. Samenwerking tussen partners in z'n algemeen en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek).
5. Eigenaarschap.
6. Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg).
7. Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling.

Ad 1 Meer gericht op de boer

Om de doelstellingen van het nieuwe GLB te halen worden veranderingen gevraagd. Omdat het GLB voor een belangrijk deel gericht is op de boer zal het netwerk specifiek moeten kijken wat er vanuit het netwerk kan worden bijgedragen om benodigde kennis en informatie ook van toepassing te laten zijn voor de praktijk, hoe komen we tot oplossingen die bij de bedrijfsvoering past.

Ad 2 Doelgericht kennis laten stromen

In het netwerk gaat het voor een belangrijk deel over uitwisselen van kennis en informatie. Voor een doelgerichte kennis en informatiestroom is het relevant in te spelen op Nederlandse Agrarische kennis, (informatie) en innovatie systeem dat zich kenmerkt als sterk maar fragmentarisch. Juist binnen deze context kan het netwerk een belangrijke rol spelen in het verbinden van de verschillende onderdelen. Binnen het netwerk is het belangrijk naar een klimaat van openheid en gelijkwaardigheid te hebben waardoor kennis en informatie-uitwisseling optimaal kan verlopen.

Ad 3 Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB doelen deel kan nemen.

- Er is een rijkdom aan initiatieven in Nederland.
- Open netwerk – gebruik maken van energie die er is – kan ook weer anderen inspireren.

Ad 4 Samenwerking tussen partners in z'n algemeen en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek)

- o.a. bevorderen peer-to-peer leren, relatie met proefboerderijen etc., relatie WUR TKI
- citizen science/ boeren meten
- Als voorbeeld de Leerreis Nutriëntenkringloop die nu loopt (dit is ook een voorbeeld over hoe eigenaarschap ingevuld kan worden – zie ad 5)

Ad 5 Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden en ronde tafels

Een uitdaging is om het netwerk een GLB netwerk van de deelnemende partijen te laten zijn waar ze zich eigenaar van voelen. Voor een deel zal dit via de lijn van governance bevorderd kunnen worden waarbij gekeken moet worden op welke manier netwerkspelers hun geluid in kunnen brengen bij meer strategische discussies.

Een *netwerk support unit* zal het GLB netwerk faciliteren. Vanuit de uitdagingen die hierboven zijn beschreven zijn de doelen waar de netwerk support unit zich op richt als volgt:

1. Algemene Communicatie;
2. Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling;
3. Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens;
4. Zorgen voor levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland;
5. Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere, Europese netwerken rond platteland en onderzoek;
6. Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.

8.4 Description of how innovation support is provided as referred to in Article 114(a)(ii)

EIP-AGRI is sinds 2012 van start gegaan om bij te dragen aan de EU 2020-strategie voor smart, duurzame

en inclusieve groei. Het instrument werd enerzijds gefinancierd uit het GLB via de plattelandsontwikkelingsprogramma's en anderzijds uit het EU-kaderprogramma voor kennis en innovatie (Horizon 2020). Het EIP-AGRI is met 202 operationele groepen in 2014-2020 succesvol gebleken en wordt voortgezet in het NSP. In dezelfde periode heeft Nederland 8.1% van de totale portefeuille voor plattelandsontwikkeling in kennis ontwikkeling en verspreiding geprogrammeerd, ruim boven het EU-gemiddelde van 3.3% ((Aanbevelingen van de Commissie voor het strategisch GLB-plan SW 2020/388).

Met openstellingen op nationaal en provinciaal niveau wordt gestuurd op de gewenste innovaties. Bij landelijke initiatieven bestaan deze uit het (door)ontwikkelen van (bestaande) landelijke waarde- en duurzaamheidsconcepten op thema's zoals sectorale ontwikkelingen, ketens, milieu, klimaat, biologische landbouw en dierenwelzijn. Bij de regionale initiatieven wordt met name in operationele groepen met lokale en regionale spelers samengewerkt in kennisclusters en proeftuinen om te komen tot innovaties die inspelen op de regionale context en gebied specifieke uitdagingen.

Het centraal stellen van boer en boerenbedrijf in het ondersteunen van innovaties vindt plaats binnen het programma "Innovatie op het Boerenerf" met projectsubsidies voor praktijknetwerken of 'lerende netwerken' en voor demonstratiebedrijven. Binnen deze projecten is ruimte om trainingen, workshops, coaching en demonstratieactiviteiten te financieren.

Daarnaast wordt contact gelegd met het Europees Servicepunt, dat ervoor zorgt dat aan de juiste kennisvragen wordt gewerkt en dat alle ontwikkelde kennis wordt ontsloten en gedeeld, onder andere via Focus Groups.

Het EIP heeft niet alleen instrumenten in het GLB. In het grotere EU brede EIP programma wordt samenwerking bevorderd tussen het NSP en Horizon Europe. waarin focusgroepen, thematische netwerken en multi-actor approach de overige onderdelen van zijn.

8.5 Digitaliseringsstrategie (art.114, punt b))

De modernisering van het agrarische kennis- en innovatiesysteem maakt het mogelijk om kennis uit alle lagen en actoren van de AKIS te bevorderen en te delen. Digitalisering is geen op zichzelf staand doel maar een middel om een doel te bereiken. Het doel is dan ook om de GLB-doelstellingen te ondersteunen door deze beter en/of sneller te kunnen realiseren. Artikel 114 in de verordening vormt het leidende beleidsprincipe om digitalisering binnen het GLB te bevorderen in de lidstaten.

De Nederlandse digitaliseringsstrategie voor de landbouw is geïntegreerd in gebiedsgerichte innovatieprogramma's via onder andere de Europese Digitale Innovatie Hubs (EDIH) en de Regionale Innovatie Strategie voor Slimme Specialisatie (RIS3). De Europese Digitale Innovatie Hubs (EDIH) worden ontwikkeld binnen het investeringsprogramma Digitaal Europa. Voor het stimuleren van digitale capaciteiten wordt een Europees netwerk van Europese digitale-innovatiehubs ontwikkeld. EDIH's zijn non-profit en bieden diensten aan ondersteuning bij het opzetten van experimenten ("Test before invest") en het vinden van investeringskapitaal, training en opleidingen en bemiddeling voor de vorming van een digitaal innovatie-ecosysteem en netwerken.

De RIS3 is een vereiste voor alle Europese regio's die gebruik willen maken van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) in de periode 2021-2027. Hierin worden onder andere het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) programma en de Interreg programma's verbonden. Een slimme specialisatiestrategie (RIS3) is een onderbouwde prioritering voor investeringen in innovatie in een bepaalde regio. De strategie maakt inzichtelijk wat de kracht van en kansen zijn voor de kenniseconomie en innovaties in de regio.

Op het boerenerf maakt digitalisering het mogelijk om uit diverse bronnen steeds meer en betere digitale data te verkrijgen en in te zetten voor bedrijfs- en beleidsprocessen. Bij omzetting van deze data tot betekenisvolle informatie ontstaat een beter begrip over de relaties tussen productieomstandigheden (zoals

temperatuur, neerslag, stalinrichting), de inzet van productiemiddelen (zoals water, bodem, gewasbeschermingsmiddelen, diervoeder) en de productie-uitkomsten en natuur- en milieueffecten daarvan. Dit maakt een gerichter, effectiever en efficiënter (want minder) gebruik van productiemiddelen en een betere kwaliteit van producten mogelijk en zorgt hierdoor voor minder emissies naar bodem, water en lucht.

In de digitaliseringsstrategie van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt onder digitalisering verstaan: (de omslag naar) het gebruik van digitale data en bijbehorende technologie ter ondersteuning van inzicht en beslissingen en handelingen van private partners en overheden en hun uitvoeringsorganisaties. Daarbij wordt uitgegaan van de drie fasen in het genereren van toegevoegde waarde middels digitalisering:

1. het verzamelen van data (uit sensoren, satellieten, drones of landbouwmachines);
2. analyse via beslissingsondersteunende modellen en AI (oa. zoals machine-learning);
3. gebruik van data om robots of (semi)automatische systemen aan te sturen (oa. digitaal productontwerp en onderhoud via digital twins).

Deze drie functies komen terug in de beschrijving van de interventies ter bevordering van de precisielandbouw.

De volgende drie specifieke elementen binnen deze strategie hebben aansluiting bij de GLB-verordening en vormen daarmee een integraal onderdeel van het Strategische AKIS Plan in ontwikkeling, gericht op digitalisering en versterking van de innovatiekracht:

1. Kennisverspreiding binnen het AKIS; onder andere door digitalisering van alle gegevensstromen in de landbouw en voedselsysteem; en het vergroten van de toegankelijkheid tot kennis en projectresultaten via het samenwerking tussen het GLB netwerk en het Groen Kennis Net (GKN);
2. Nutriëntenmanagement;
3. Precisielandbouw; o.a. het efficiënter benutten van inputs en reduceren van emissies/afval/reststromen.

De behoefte aan het bevorderen van digitale kennisverspreiding richt zich concreet op verbetering van het systematisch samenbrengen, analyseren en praktisch toepasbaar maken van beschikbare kennis (Kaderbrief Innovatie op het Boerenerf, 2019). Voor veel MKB-bedrijven is het een grote stap om de kansen van digitalisering goed te benutten. Het ontbreekt hen simpelweg aan tijd, kennis en geld. Dure ICT-specialisten inschakelen of het eigen personeel bijscholen is geen optie. Onderzoek (Delphy, 2021)[1] heeft aangetoond dat de resultaten van projecten (POP) onvoldoende gecommuniceerd worden. Resultaten worden wel in het project gedeeld op bijvoorbeeld demonstraties of workshops, maar niet online gearchiveerd of breder verspreid. Digitalisering in deze vergemakkelijkt het coördineren en leren van projecten onderling.

[1]Delphy, 2021: : Advies kennisverspreiding netwerk platteland. Hoe bereiken we het boerenerf?", 13 April 2021.

Interventies:

- Trainingen en opleiding voor bevordering van digitale vaardigheden van huidige en toekomstige ondernemers:
    - Aansluiting op het programma 'Versnelling digitalisering mkb' van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. In dit programma gaan mkb'ers aan de slag in zogenoemde 'MKB-Werkplaatsen Digitalisering'.
    - Subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE). Dit succesvolle voucher systeem richt zich boeren en adviseurs voor het verkrijgen van subsidie ter ontwikkeling van vaardigheden (cursus vouchers).
- Doorontwikkeling van Groen Kennis Net (GKN) als interactieve hub en hét landelijke interactief

digitale platform met de volgende twee functionaliteiten:
    - Een overkoepelend databestand met eenvoudige zoekfunctie waar vanuit alle publieke groene data en informatie op het gebied van land- en tuinbouw wordt ontsloten naar AKIS-doelgroepen;
    - Een interactief ('living') platform waar op thema discussies worden gevoerd (actuele ontwikkelingen; uitwisseling visie tussen doelgroepen). Tevens bestaat de mogelijkheid om interactief content te co-creëren, bijvoorbeeld via de wiki-aanpak.
- Integratie in het Kennisplatform van al goedlopende digitale initiatieven voor kennis- en innovatieverspreiding, zoals de websites Verantwoorde veehouderij, Kas als energiebron en initiatieven die niet direct gelinkt zijn aan landbouw zoals Vistikhetmaar en Kennisnetwerk OBN.
- Ontwikkeling van een kennisloket, gekoppeld aan GKN, waarin diverse doelgroepen hun vraag kunnen stellen over kennis en innovatie en indien wenselijk verbonden worden aan actoren die hen verder kunnen helpen en/of samenwerking mee op te zoeken. In het verlengde wordt het Doe mee loket verbonden aan GKN.
- ICT gebruiken voor het stimuleren van grotere betrokkenheid van consumenten en afzetkanalen
- Verbinding van GKN met het GLB Netwerk (in ontwikkeling). De resultaten van de Operational Groups worden verder verspreid door ze vindbaar op te slaan op Groen Kennis Net. Ook worden hier waar nodig en mogelijk verbindingen gelegd met andere kennisbronnen.

Nutriëntenmanagement
De stikstofdepositie in Nederland is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren. De ammoniakemissie bedraagt per hectare landbouwgrond 60 kg ammoniak en is daarmee de hoogste in de EU (CLO, 2017). Door uit- en afspoeling van nutriënten wordt het grond- en oppervlaktewater belast. De huidige gangbare landbouwpraktijk van bemesting volgens landbouwkundig advies en economisch optimale gewaskeuzes is niet toereikend (PBL, 2017).

Uitgaande van de huidige landbouwpraktijk, kunnen de nutriëntendoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in grote delen van Nederland niet worden gehaald. De belasting van oppervlaktewater met nutriënten afkomstig van de landbouw wordt onder meer gemonitord met het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLSO). Uit de resultaten van het MNLSO komt naar voren dat de waterkwaliteit in de landbouw-specifieke wateren aan het verbeteren is, maar dat er in de periode 2014 tot en met 2017 op circa 40-60% van de meetlocaties nog niet aan de norm van het Waterschap voor N-totaal of P-totaal wordt voldaan. Uitgaande van de huidige landbouwpraktijk kunnen de nutriëntendoelstellingen van de KRW in het oppervlaktewater in grote delen van Nederland niet worden gehaald. Verdere ontwikkeling van digitale tools, platforms en het digitaal beschikbaar stellen van innovatieve technieken zoals technieken met betrekking tot het gebruik van satellietdata dienen bij te dragen aan het verbeteren van de nutriëntenhuishouding en -management.

In samenwerking met meerdere DG's van de Europese Commissie[1] en enkele EU-lidstaten is een demo-versie ontwikkeld van de nutriëntentool FaST (Farm Sustainbility tool for Nutrients). De Europese Commissie stelt de EU-lidstaten per 2024 verplicht om een soortgelijke tool aan landbouwers ter beschikking te stellen. Het is een keuze aan de lidstaten om de door de (i.s.m. de) Europese Commissie ontwikkelde tool (eventueel) modulair te gaan gebruiken of een eigen tool ter beschikking te stellen. De tool moet volgens art 15 (4) (NSP-verordening) minimaal de volgende onderdelen bieden:

1. Het bevat een balans van de belangrijkste voedingsstoffen op perceelsniveau;
2. de wettelijke eisen aan nutriënten is geïntegreerd;
3. Het bevat bodemgegevens, op basis van beschikbare informatie en analyses;
4. Het heeft een koppeling met de GBCS-gegevens relevant voor nutriëntenbeheer.

De tool is bedoeld als een plannings- en adviestool voor boeren om uitspoeling, verliezen en daarmee vervuiling door nutriënten te voorkomen en om de nutriënten zo effectief mogelijk in te zetten.

In Nederland zijn verschillende tools en platforms voor nutriëntenmanagement in gebruik. De WUR heeft in 2019 onderzocht in hoeverre 11 bestaande nutriënt management tools al voldoen aan de voorwaarden gesteld aan de FaST: 'Dutch nutrient management tools matching the EU Farmer Sustainability Tool (FaST) criteria: A quick scan analysis'. Gezien het feit dat er al meerdere dergelijke tools in Nederland bestaan en worden gebruikt door Nederlandse landbouwers zal het betaalorgaan geen nieuwe tool ontwikkelen. Er zal worden onderzocht of bestaande tools al geschikt zijn om te dienen als FaST-tool of dat deze aangepast kunnen worden naar de eisen van de NSP-VO. Voorkomen moet worden dat landbouwers meerdere tools moeten gaan gebruiken met input van dezelfde data. Administratieve lasten voor boeren moeten juist verminderd worden.

[1] De studie wordt beheerd door DG DEFIS in coördinatie met DG AGRI en DG DIGIT

Agrifirm (Voedingsadvies)	De tool is eigendom van Agrifirm (een coöperatie van boeren voor de aanvoer van voer, meststoffen, zaad etc.) www.agrifirm.nl/aanbod/veris-bodemadvies/	geeft landbouwmest adviezen per perceel op basis van bodemanalyses.
Delphy (Bemestingsplan)	De tool is eigendom van Delphy (een particuliere adviesorganisatie voor boeren)	mestadvies ter bevordering van bodemvruchtbaarheid en veilige teelt, met betrekking tot bodemgezondheid en organische stofvoorziening, aaltjesproblematiek, bodemverbetering, vochtvoorziening en efficiënt irrigatie-
CROP by Dacom	De tool is eigendom van Dacom (een softwareontwikkelaar), https://dacom.	heeft een teeltregistratiesysteem voor akkerbouwbedrijven waarin alle

	farm/	bewerkingen, kosten en opbrengsten nauwkeurig worden vastgelegd waarmee analyses kunnen worden uitgevoerd.
Kringloopwijzer	De tool is eigendom van Zuivel NL, mijnkringloopwijzer.nl	een monitoringsmanagementtool die de nutriënteneffic iëntie van een bedrijf in kaart brengt. Meer inzicht krijgen in de nutriëntenkringloop van dieren, voer, bodem en mest, moet leiden tot een beter nutriëntenbeheer.
Het programma CHECK	Het programma is eigendom van Component Agro.	heeft een eenvoudige nutriëntenplanner
CZAV Check	De tool is eigendom van Component Agro www.czav.nl/Producten-en-Diensten/Check	een aanvullend hulpmiddel bij CHECK waarin een uitgebreider Voedingsadvies is verwerkt. De combinatie vormt een planning-, registratie- en monitoringsprogramma, dat een actueel inzicht geeft in de totale bedrijfsbalans

		met betrekking tot bemesting en het gewasbescher mingsplan.
CRV Nutrient	De tool is eigendom van CRV, www.crv4all.nl/service/crv-mineraal/	een advies- en registratiesyst eem gericht op het nutriëntenbeh eerplan, de boekhouding en de nutriënteneffic iëntie van de landbouwer.
Uniform Grasland	De tool is onderdeel van een groter bedrijfsmanag ementinformat iesysteem, ontwikkeld door Uniform Agri www.uniform-agri.com/nl/oplossingen/	een agrarisch advies- en registratiesyst eem dat zich onder meer richt op nutriëntenbeh eerplannen en het geven van een overzicht van mestafvoer of -aanvoer, bemesting per perceel en hectare.
Agrovision Nutrient	www.agrovision.com/nl/producten/melkvee/management-systemen/mineraal, door Agrovision	een compleet Management Informatie Systeem voor Boeren voor advies en registratie, inclusief een nutriëntentool en een graslandplanningstool.
Demeter	Het is ontwikkeld door de Vlaamse Landmaatschappij (een Belgisch instituut),	een adviesprogramma gericht op nutriënten en met name stikstof, organische stof en

	NMI (een Nederlands instituut) http://www.nmi-agro.nl/wp-content/uploads/2019/11/Info_Demeter_tool-1.pdf	nitraatuitspoeling naar grondwater.
Unitip	een teeltbegeleidingstool ontwikkeld door Suiker Unie, www.cosunledden.nl/unitip	De tool wordt gebruikt voor registratie en advies over nutriënten en meststoffen, bestrijdingsmiddelen, energie, vruchtwisseling, financiële cijfers etc.

Precisielandbouw

Precisielandbouw is in opkomst en biedt kansen om de milieubelasting van de land- en tuinbouw in ons land te verminderen, onder andere door het gebruik van robottechnologie en 'big data' in gewasbescherming (IoF, 2018). Zo worden onder precisielandbouw digitalisering en -technieken ingezet voor het efficiënter benutten van inputs en het reduceren van emissies/afval/reststromen.
In een Agro-Internet of Things (IoT) 3# zijn drie functies essentieel om de beoogde waarde te creëren: scannen, analyseren en handelen. De scanfunctie betreft het genereren van gegevens over verschillende aspecten van het bedrijf, zoals over de kwaliteit van de bodem. Dit kan door machines zoals een drone, tractor of robot. De analysefunctie analyseert deze data en creëert daaruit bruikbare inzichten. Ten slotte voert de handelingsfunctie een actie of service uit op basis van de verkregen inzichten. In dit systeem van Agro-IoT-gegevens kunnen deze functies tezamen een breed scala aan nieuwe diensten en proposities mogelijk maken (toekomstbestendige verdienmodellen).
3#See https://www.iof2020.eu/

De invulling van het digitaliseringsonderdeel precisielandbouw binnen het GLB, omvat in eerste instantie het project Nationale Proeftuin Precisielandbouw (NPPL) dat boeren en tuinders verder op weg helpt in het toepassen van precisielandbouw. Het gaat om plaats-specifieke toediening van (kunst)mest en gewasbeschermingsmiddelen in 6 pilots met akkerbedrijven (aardappelen).

Nederland heeft een hoge dekkingsgraad van 4G netwerken, terwijl de ontwikkeling van het 5G netwerk zich vanuit Midden-Nederland en de grote steden uitbreidt. Van ongelijke toegang tot wifi netwerken tussen de verschillende (rurale) gebieden is in Nederland dan ook nagenoeg geen sprake.

Een belangrijk onderdeel van de Nederlandse digitaliseringsstrategie is gelijke toegang tot digitale diensten. Het digitale ecosysteem dient ook goed toegankelijk te zijn voor mensen met motorische, auditieve en visuele beperkingen; voor laaggeletterden en voor digibeten. Sinds 23 september 2020 moeten websites van gemeenten, provincies, ministeries en andere overheidsorganisaties een verklaring

hebben waarin staat hoe toegankelijk de website is. Als de website niet voor iedereen toegankelijk is, moet de organisatie zorgen voor een verbeterplan, bijvoorbeeld het afstemmen van taalgebruik Overheden worden gestimuleerd om taalgebruik op de gebruikers af te stemmen. Binnen het GLB krijgen boeren ondersteuning in het werken met digitale openstellingen en verantwoording van de (gecertificeerde SABE) agrarische adviseurs, en adviesloketten, zowel gericht op digitale vaardigheden in het algemeen via de Informatiepunten Digitale Overheid, als specifiek op het GLB gericht met de RVO helpdesk.

Binnen diverse nationale programma's en instrumenten wordt aandacht besteed aan het vergroten van digitale vaardigheden, zowel binnen het onderwijs als in Leven Lang Ontwikkelen programma's. In het groene domein lopen er diverse initiatieven, zoals het versnellingsprogramma 'digitalisering en technologisering' (GroenPACT). In het hoger onderwijs lopen modules over precisielandbouw. Andere vormen van kennisoverdracht vinden plaats in de praktijk: binnen POP projecten, waarin telers werken met de toepassing van data; en in de verschillende proeftuinen, zoals de Nationale Proeftuin Precisielandbouw, het Praktijkcentrum Precisielandbouw en de Boerderij van de Toekomst.
Via de SABE regeling kunnen agrarisch ondernemers ondersteuning krijgen bij het verduurzamen van hun bedrijf, bijvoorbeeld via precisielandbouw.

Bedreigingen van uitsluiting liggen in het ontwerp van digitale systemen en de autonomie van agrarische ondernemers in relatie tot het genereren en gebruiken van data. De EU gedragscode voor het delen van landbouwgegevens dient als basis om de datapositie en datasoevereiniteit van het agrarisch MKB ten opzichte van (grote) toeleveranciers te versterken. Een onderdeel hiervan is het bevorderen van de samenwerking tussen agrarische ondernemers voor het mede-ontwerpen van digitale systemen zodat de bedrijfsautonomie ten opzichte van leveranciers bewaard blijft, bijvoorbeeld in digitale coöperaties van agrarische ondernemers. Verder geeft het bevorderen van co-eigenaarschap van het digitale ecosysteem de ruimte aan agrarische ondernemers om te profiteren van de nieuwe verdienmodellen die voortkomen uit digitale innovatie, zodat boeren niet gereduceerd worden tot data-leveranciers en -gebruikers, maar de toegevoegde waarde van verwerkte data bedrijfstechnisch en financieel benutten. Sector-overstijgend wordt in de Data Sharing Coalition gewerkt aan een afsprakenstelsel om dit juridisch vast te leggen en wordt er gewerkt aan regulering via keurmerken of spelregels.

Annexes

Annex I on the ex-ante evaluation and the strategic environmental assessment (SEA) referred to in Directive 2001/42/EC

1. Summary of ex-ante evaluation process and results

Samenvatting ex ante evaluatie NSP

Kader voor ex ante evaluatie

Het ministerie van LNV, de provincies en de waterschappen werken met elkaar en vele stakeholders samen om een Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) op te stellen. Het NSP wordt eind 2021 bij de Europese Commissie ingediend. De ex ante evaluatie maakt daar onderdeel vanuit.

Dit NSP is de nationale invulling van het *VERORDENING (EU) Nr. 2021/2115 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot vaststelling van voorschriften inzake steun voor de strategische plannen die de lidstaten in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid opstellen (strategische GLB-plannen) en die uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) worden gefinancierd, van 2 december 2021.*[1] Een verplicht onderdeel is een zogenaamde ex ante evaluatie. Hierbij is artikel 139 over de ex ante evaluatie als kader genomen.

Vertraging door de lopende kabinetsformatie

Het concept NSP is in goed overleg met vele partijen voorbereid sinds begin 2019, maar was tot voor kort niet definitief uitgekristalliseerd. In Nederland is het kabinet op 15 januari 2021 gevallen en waren op 17 maart 2021 Tweede Kamerverkiezingen. Het kabinet is demissionair en de kabinetsformatie is in een ver gevorderd stadium. Woensdag 8 december 2021 vond een overleg met de Tweede Kamer plaats over het concept NSP. Op 15 december 2021 is het Coalitieakkoord 2021 – 2025 van VVD, D66, CDA en ChristenUnie gepresenteerd. De opstellers van het NSP hebben de nieuwste inzichten uit het Coalitieakkoord verwerkt in het laatste concept van het NSP dat 20 december 2021 aan de ex ante evaluatoren ter beschikking is gesteld.

De programmadirecteur heeft in een overleg op 3 november 2021 met de ex ante evaluator laten weten dat voor het einde van 2021 het concept NSP bij de Europese Commissie zal worden ingediend. Voorzien is dat in het voorjaar van 2022 na afloop van de inspraakperiode het definitieve S-MER wordt ingediend.

Twee versies van het NSP

Het integrale programmadocument van het NSP wordt in twee versies uitgebracht:

- Formele aanvraag**:** een versie van het programmadocument met samengestelde bijlagen, zoals deze bij de Europese Commissie aan het einde van het jaar wordt ingediend. De ex ante evaluatie zal deel uitmaken van dit programmadocument.
- Integrale versie voor besluitvorming**:** een versie die gemaakt is voor besluitvorming in het bestuurlijk overleg, de stuurgroep en de Tweede Kamer. De ex ante evaluator heeft het concept Nationaal Strategisch Plan; versie ter inzagelegging van 20 december 2021 als basis gebruikt voor deze ex ante evaluatie.

De ex ante evaluator heeft de integrale versie voor besluitvorming als uitgangspunt voor de overkoepelende beoordeling van het NSP genomen. De programmadirecteur GLB-NSP heeft in een overleg met de ex ante evaluator aangegeven dat er parallel aan beide versies van het NSP wordt gewerkt en dat deze versies volledig consistent zullen zijn. Naast de integrale versie heeft de ex ante evaluator een aantal stukken ontvangen, die integraal onderdeel uitmaken van de ex ante evaluatie:

- De reactie van het programmateam NSP op de landenspecifieke aanbevelingen van de EC. Deze informatie maakt onderdeel uit van de formele aanvraag.
- Twee presentaties over de governance en het uitvoeringsconcept.

- De algemene uitleg van de prioritering en de interventielogica.
- De gezamenlijk opgestelde verantwoordingstabel, die de tussentijdse adviezen van de ex ante evaluator samenvat en de wijze waarop het programmateam met de adviezen is omgegaan.

Werkwijze ex ante evaluatie

De uitvoering van een ex ante evaluatie heeft een iteratief karakter. De uitwisseling van informatie tussen de beleidsmakers en de evaluatoren staat hierin centraal. Tijdens de evaluatieperiode is door de ex ante evaluatoren gekeken naar verschillende bouwstenen van het programma, zoals de SWOT, meerdere stuurgroepstukken en het concept NSP. De gedachte hierachter is dat door het leveren van kritisch, objectief en periodiek commentaar, uiteindelijk een sterk programma wordt opgeleverd waarin oog is voor logica en samenhang van de aanpak. Daarnaast maakt het tussentijds leveren van advies bijsturen mogelijk, wanneer daar aanleiding voor is. Deze methode is overigens voorgeschreven door de Europese Commissie.

Beoordeling proces

Is de mate waarin en wijze waarop relevante (non-gouvernementele) organisaties bij het ontwikkelen van het NSP betrokken zijn afdoende voor een gedragen NSP?

Het programmateam NSP is verantwoordelijk voor het opstellen van het NSP. Bij het opstellen van het programma zijn belanghebbenden op verschillende manieren betrokken. Wij hebben een positief oordeel over het betrekken van belanghebbenden, o.a. via een maatschappelijke begeleidingscommissie en brede publieksevenementen. Ook is veel externe en onafhankelijke expertise uitgevraagd. Zo is de WUR ingezet om de (houtskool) SWOT op te stellen en is AEF betrokken om een onderzoek naar de governance uit te voeren. Ook zijn er verschillende pilotstudies uitgevoerd (bijvoorbeeld de praktijktoets NSP) om de mogelijke interventies te testen. Hiermee is de voorbereiding van het NSP goed opgestart.

Met de verschillende inhoudelijke rapporten, SWOT en pilot studies was de inhoudelijke basis voor het NSP tijdig beschikbaar. De vertaling van deze inhoudelijke stukken naar programmateksten en documenten als interventiefiches heeft relatief veel tijd gekost. Een belangrijke oorzaak is de demissionaire status van het kabinet en langdurige kabinetsformatie. Ook bleek de stuurgroep het moeilijk te vinden om gezamenlijke kaders te stellen op basis van prioriteiten. De besluitvorming is in de laatste weken versneld tot stand gekomen.

Mede hierdoor is de interventielogica pas in een laat stadium uitgekristalliseerd. De governance was tot voor kort nog niet duidelijk, terwijl het advies hierover al in 2020 beschikbaar was. Hetzelfde geldt voor de budgettaire keuzes. Inmiddels zijn er besluiten genomen over de governance en het budget. Daarmee is duidelijk hoe de middelen worden ingezet, hoe de aansturing en uitvoering op hoofdlijnen vorm gaat krijgen. Er zijn pilot studies uitgevoerd en de lessen uit de eerste ronde zijn toegepast in het NSP. In 2022 wordt een nieuwe praktijkproef uitgevoerd onder meer om tot een goede uitwerking van de eco-regelingen te komen.

De eerste uitgewerkte NSP-stukken zijn met de evaluatoren gedeeld in oktober en november 2021. Deze stukken waren in veel gevallen nog onvoldoende uitgewerkt om te beoordelen. Op dit moment heeft het evaluatieteam aan de bel getrokken en haar zorgen bij het programmateam geuit. De laatste weken is het NSP in een stroomversnelling gekomen en zijn er keuzes in de bestuurlijke overleggen gemaakt, is er overleg over het concept NSP met de Tweede Kamer geweest en is het Coalitieakkoord tot stand gekomen en verwerkt in het NSP versie 20 december 2021.

Beoordeling SWOT en interventielogica

Geeft de SWOT-analyse een voldoende volledige, plausibele en intern consistente beschrijving van de bestaande situatie?

De houtskool-SWOT is stevig onderbouwd met statistische data. De data zijn voorzien van heldere toelichtingen en leiden tot logische bevindingen. De sterkten en zwakten zijn goed navolgbaar.

Het instellen van een maatschappelijke begeleidingsgroep (MBG) met relevante partijen heeft aan de kwaliteit van de SWOT bijgedragen. In de totstandkoming van de houtskool-SWOT is met deze maatschappelijke groeperingen overlegd en hebben zij onder meer geadviseerd over het uitvoeren van de drie aanvullende onderzoeken. Deze drie aanvullende onderzoeken kennen elk behoorlijke diepgang. De analyses gaan dieper dan de houtskool-SWOT en overlappen geenszins daarmee. Ze geven inzicht in kansen en bedreigingen en op punten mogen de uitkomsten als verrassend en inspirerend worden geduid.

Medio 2021 is de definitieve SWOT opgeleverd. De hierin helder beschreven context, relevante statistische data en de drie aanvullende onderzoeken maken dat er een SWOT-analyse ligt die een volledig, plausibel en intern consistente beschrijving van de bestaande situatie biedt.

Vloeit de assessment of needs (AoN) logisch voort uit de resultaten van de SWOT-analyse?

In een apart document dat onderdeel is van de formele indiening (H 2.1 Format NSP Algemene uitleg prioritering) is de ‘assessment of needs’ en de interventielogica systematisch uitgewerkt. In het concept NSP gaan de hoofdstukken 1. ‘Strategische verklaring’; 2. ‘Beoordeling van behoeften’ en 3. ‘Consistentie en samenhang van de strategie’ over de SWOT en de relatie met de behoefteanalyse. Daarmee is er veel aandacht voor dit onderwerp.

De SWOT is goed onderbouwd en gedetailleerd uitgewerkt. Daar zijn in totaal 31 behoeften uit afgeleid, wat een groot aantal is. En de behoeften staan niet los van elkaar maar veel behoeften zijn met elkaar verweven en de interventies richten zich vaak op combinaties van behoeften. De samenhang tussen de SWOT en de behoeften en de interventies is daarmee relatief complex.

Een sterk punt in het NSP is dat er een prioritering van de behoeften voor het NSP is gemaakt op basis van vier categorieën:

- Categorie 1: prioriteit;
- Categorie 2: belangrijk;
- Categorie 3: meekoppelen met andere doelen binnen het NSP;
- Categorie 4: niet geadresseerd via het GLB.

Daarmee is bij een aantal behoeften aangegeven dat die behoefte of minder belangrijk is dan andere behoeften of dat de behoefte met een ander instrument dan het NSP kan worden aangepakt. Voor de meeste behoeften geldt dat de afleiding uit de SWOT voor de ex ante evaluator aannemelijk is gemaakt.

Is de interventielogica voor het programma als geheel consistent en plausibel?

Vloeien de gekozen GLB-interventies logisch voort uit SWOT, AoN en interventielogica, mede in relatie tot relevante andere nationale, regionale of andere instrumenten?

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de (kosten)effectiviteit van mogelijke interventies om de nationale GLB doelen te realiseren. Daaruit komt dat er grote overeenkomst is tussen wat het programmateam aan behoeften had geïnventariseerd en welke als kernopgaven uit het onderzoek naar voren kwamen. Er zijn op basis van het onderzoek zeven kernbevindingen geïnventariseerd, die overkoepelend richting geven aan de keuze van de interventies. Op deze wijze is bij de selectie van interventies getoetst of een behoefte prioritair is, deze door invulling van andere behoeften al meegekoppeld wordt aangepakt en of het nodig is dat er een aparte interventie vanuit het NSP nodig is.

De interventielogica is per interventie uitgeschreven en is voor de meeste interventies aannemelijk gemaakt. Het is niet altijd eenvoudig om de causale relaties tussen een interventie en de beoogde doelen

precies na te volgen. Het beeld is dat er vaak meerdere interventies worden ingezet, die gezamenlijk moeten leiden tot het behalen van de beoogde doelen.

Het zijn zowel interventies binnen het NSP alsook aanvullend beleid, zoals met extra financiële middelen uit het Coalitieakkoord die voor natuur en stikstof worden ingezet. Ook hangt veel af van gebiedsgerichte uitwerking van de instrumenten of er samenhang in de uitvoering plaats heeft en er meerwaarde ontstaat. Aanbevolen wordt de nadere invulling van de instrumenten gebiedsgericht te bezien en op basis van praktijkervaringen in de loop van de tijd bij te stellen om zo effectief mogelijk te zijn.

Beoordeling consistentie en toepasbaarheid in de praktijk

Is er sprake van voldoende interne samenhang van het voorgestelde NSP en in relatie tot andere relevante nationale en regionale instrumenten, zoals onder meer andere nationale of regionale subsidieregels, belastingregels, programma's in het kader van andere EU-fondsen?

De strategie is goed uiteengezet in hoofdstuk 1 en is gerelateerd aan het nationaal beleid. Het is duidelijk dat er een geleidelijke verschuiving plaats zal vinden, waarbij er naast ondersteuning ook gebiedsgericht wordt gestuurd op toekomst bestendig boeren. De logica van de strategie is dat boeren die stappen zetten naar duurzame kringlooplandbouw hiervoor worden beloond. Er worden met het NSP economische prikkels ingebouwd om de transitie in gang te zetten en de keuzevrijheid bij de agrariër te laten op welke wijze daar invulling aan wordt gegeven. Door de lat voor het basisinkomen met de invulling van de conditionaliteiten niet te hoog te leggen, blijft het nieuwe systeem voor alle agrariërs toegankelijk. In de praktijkproef zijn de conditionaliteiten getoetst en deze zijn naar aanleiding van de beperkte deelnamebereidheid aangepast.

Een kernpunt in de aanpak is gebiedsgericht werken. Op gebiedsniveau kunnen de opgaven in samenhang worden bezien en afgestemd worden op de lokale situatie. Met een gebiedsaanpak is er synergie te halen door integratie van bodem-, water- en biodiversiteitsmaatregelen. In het NSP wordt gebiedsgericht werken vooral gekoppeld aan de veenweidegebieden (waar bijna 25% van het budget heen zal gaan) en boerderijen in de overgangsgebieden nabij Natura 2000 gebieden met het oog op de reductie van stikstof. Goede betrokkenheid van partijen die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Door deelname van de provincies en de waterschappen aan het NSP is het juiste overheidsniveau aan zet om hier vorm aan te geven.

In het concept NSP staat dat er een grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving komt. De eco-regeling wordt geprogrammeerd voor 26 eco-activiteiten met een puntensysteem voor alle landbouwgrond in Nederland met gebiedsgerichte accenten. Het is voor de uitvoering van groot belang dat dit puntensysteem snel concreet wordt uitgewerkt. De indicator en meetmethodiek moet per punt transparant zijn, zodat het systeem goed uitvoerbaar en handhaafbaar is.

Er is door veel medewerkers meegeschreven aan onderdelen van het NSP. Mede door de lange duur van de kabinetsformatie is er tot laat in de totstandkoming van het NSP onduidelijkheid geweest over de precieze invulling. Een risico hierbij is dat er door verschillende auteurs andere keuzes worden gemaakt, waardoor er geen consistente lijn in het NSP zit. De ex ante evaluator constateert dat in het laatste concept van het NSP een aantal inconsistenties uit eerdere versies is verwijderd en geen nieuwe zijn gevonden.

Beoordeling doelbereik en inzet middelen

Zijn de in het NSP geformuleerde te behalen GLB-doelstellingen naar verwachting – gelet op de in te zetten interventies en de voor die interventies beschikbaar gestelde financiële middelen – haalbaar?

Is het programma – gelet op de AoN en de in te zetten middelen - op de verschillende onderdelen voldoende ambitieus?

De beantwoording van deze vraag hangt samen met welk doel wordt gekozen. Uit de SWOT, de

behoefteanalyse en het NSP blijkt dat het gaat om een transitie van de manier van landbouw bedrijven, die gericht is op een nog onbekende manier van duurzame landbouw. Het is een zoektocht om die duurzame landbouw in de praktijk te ontdekken. Het vergt van de consument een hogere prijs voor duurzaam voedsel en de verwachting daarbij is dat de producten ook anders zijn dan van het huidige eetpatroon, met bijvoorbeeld plantaardige eiwitbronnen en 'nieuwe' eiwitten zoals van insecten. Van de agrariër wordt verwacht dat hij zijn teeltwijze duurzaam vormgeeft, meer gebiedsgerichte opgaven bedient en kringlopen sluit. Dat zijn voor de agrariër, de keten en de burgers zeer ingrijpende maatschappelijke ontwikkelingen die tientallen jaren in beslag gaan nemen. Het NSP heeft een horizon tot en met 2027 en zal het einddoel van de beoogde transitie niet behalen omdat een dergelijke transitie meer tijd kost.

Het NSP moet in de ogen van de evaluator dan ook niet beoordeeld worden op een nog onbekend ver weg liggend einddoel, maar op het robuust inzetten van de beoogde verandering. Het NSP is met de financiële prikkels en de instrumenten gericht op de eerste stappen in de transitie. Daarbij komt dat er aanpalend beleid is, waaronder wetgeving dat kaders stelt. De samenwerking tussen de drie overheden (rijk, provincies en waterschappen) zorgt voor een consistente manier van werken. Door met pilots de agrariërs zelf goed mee te nemen en door haalbare instapcondities te kiezen, mag brede deelname worden verwacht. Het Coalitieakkoord zet in op vergelijkbare doelen en zet substantieel middelen in die de transitie ondersteunen.

Een punt van zorg is dat in de agrarische wereld de afgelopen twee jaar veel weerstand is geweest tegen onder meer het stikstofbeleid. Recente enquêtes onder agrariërs laten weinig vertrouwen in de overheid zien. In het Tweede Kamerdebat over het NSP van 8 december 2021 kwam duidelijk naar voren dat een deel van de Kamerleden nog een snellere aanpak richting duurzame landbouw wil zien en een ander deel juist de nadruk legt op een meer geleidelijke aanpak met meer draagvlak. De minister constateert dat haar aanpak ertussenin zit en de ex ante evaluator beaamt die beoordeling. Daarmee is dit NSP goed gericht op de transitie, maar is de uitvoering afhankelijk van het tempo dat de agrarische ondernemers aankunnen en de samenleving bereid is te betalen.

Op het strategische en tactische niveau is nu een beoordeling mogelijk. Het onderzoek 'Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan' geeft met een effectenanalyse inzicht in de beleidsvarianten. Hierbij zijn varianten van clusters van maatregelen met verschillende budgetverdeling onderzocht om zo gevoel te krijgen wat de effecten zijn voor het inkomen en op klimaat, milieu, biodiversiteit en landschap, de concurrentiekracht en duurzaamheid. De NSP-variant is niet onderzocht, maar bevindt zich tussen de onderzochte varianten in. Het oordeel over de effecten op het strategische en tactische niveau is positief.

Op het meer operationele niveau, waaronder de mate van doelbereik is nu nog geen definitieve beoordeling mogelijk. In het strategische MER zijn twee alternatieven onderzocht, waarbij het concept NSP maatregelen uit beide alternatieven combineert. De belangrijkste effecten van het NSP zijn te verwachten voor maatschappelijke doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, water (kwantiteit en kwaliteit) en bodemkwaliteit. Er zal in het voorjaar 2022 nog een addendum op het S-MER komen met een analyse van de effecten van het concept NSP dat op instrumentniveau is uitgewerkt en waarbij de inspraakreacties zijn verwerkt. Het voorlopige oordeel is dat het plausibel is dat de instrumenten uit het NSP aanzienlijke kunnen bijdragen aan het behalen van de maatschappelijke doelen. Belangrijk is de toets of maatregelen elkaar in de praktijk tegenwerken of dat er juist meerwaarde ontstaat. Maatwerk met een gebiedsgerichte uitwerking kan de kans op die meerwaarde vergroten.

De interventielogica voor het hele programma is zichtbaar en wordt doorgevoerd in de uiteindelijk te nemen interventies. De verdeling van de financiële middelen past bij het relatieve belang van de behoeften en de interventie. De uitvoeringsstrategie is kansrijk om tot het beoogde doelbereik te komen.

Wordt het gebruik van financiële instrumenten gefinancierd uit het Elfpo voorzien en zo ja, zijn de aangevoerde argumenten daarvoor plausibel en consistent? Indien financiële instrumenten ingezet zullen

worden: een beoordeling van de verschillende instrumenten die mogelijk zijn en de voor- en nadelen van ieder van die instrumenten (ex ante evaluatie van de individuele producten)?

Met financiële instrumenten bedoelt de Europese Commissie toegang tot kapitaal, bijvoorbeeld door leningen en garantstellingen. Nederland kent de regeling Borgstellingskrediet voor de Landbouw (BL). De middelen voor deze regeling komen uit de begroting van het ministerie van LNV. In het NSP worden geen nieuwe financiële instrumenten geïntroduceerd.

Hoe dragen de verwachte outputs bij tot beoogde resultaten?
Welke bijdrage levert het NSP aan de specifieke doelstellingen van het GLB, rekening houdend met de nationale en regionale behoeften, met het ontwikkelingspotentieel en met de ervaring met de uitvoering van het GLB in eerdere programmeringsperioden?

Bij vrijwel alle interventies zijn outputindicatoren en resultaatsindicatoren opgenomen. Deze sluiten aan bij de interventie die wordt genomen. Zeer recent zijn in de fiches streefwaarden en resultaatindicatoren opgenomen. In diverse onderzoeken van de WUR over de effectiviteit van de aanpak en de S-MER zijn inschattingen gemaakt van de bijdrage van de interventies van het NSP aan de maatschappelijke doelen. Er is geleerd van de uitvoering in POP3 en zo wordt bijvoorbeeld het aangepaste ANLb met de collectieven voortgezet.

Beoordeling procedures, systemen en governance
Zijn de voorziene procedures en systemen voor de uitvoering van het NSP naar verwachting toereikend, effectief en efficiënt?

Wat een sterk punt in de aanpak is geweest, is dat de stuurgroep GLB-NSP al vroeg in het proces een opdracht aan een onderzoeksbureau heeft gegeven voor advies over governance, gericht op de aansturing en uitvoering.[2] In het NSP is een paragraaf over de governance en de uitvoering opgenomen. Er zijn nog twee aanvullende documenten aan de ex ante evaluator verstrekt, die de nationale inkleuring geven en meer detail bevatten. De beoordeling van de governance is dat de minister van LNV en RVO dezelfde rollen krijgen die ze hadden bij de uitvoering van het GLB en het POP. Deze partijen zijn competent gebleken. Ook eerder zijn de twaalf provincies als ‘intermediate bodies’ aangewezen voor het POP-beleid. In de huidige governance is het Regiebureau POP opgenomen; een gezamenlijke programmadirectie van LNV en de provincies. Het Regiebureau POP wordt omgevormd tot een regie-organisatie voor het hele GLB, wat vertrouwenwekkend stemt.

De verdeling van de verantwoordelijkheden tussen het ministerie van LNV, de provincies en de waterschappen blijft grotendeels gelijk. Er is nog besluitvorming in 2022 over:

- Interventies kennis en samenwerking.
- De experimenten Veenweiden en Overgangsgebieden N2000. Deze hangen samen met de regie-afspraken die met het nieuwe kabinet op deze urgente uitdagingen met de provincies worden gemaakt.

Rijk, provincies en waterschappen zetten in op meer coördinatie en gezamenlijke programmering over het gehele NSP.

Zijn de voorziene personele middelen en de administratieve capaciteit voor het beheer van het NSP naar verwachting toereikend?
Zijn er maatregelen gepland om de administratieve lasten voor begunstigden te verlichten en zijn

Wij hebben als evaluator al meerdere malen bij eerdere evaluaties van POP2 en mid term POP3 kritiek geuit op de ondoelmatige uitvoeringsstructuur van de maatregelen. We constateren dat er nu een

voornemen is om conform het advies van AEF een coördinatie-instrument (sturingshuis) op te zetten dat moet voorzien in een coördinatie van het opdrachtgeverschap. Verwacht mag worden dat er meer uniformiteit in de aanpak komt en er tenminste overzicht is van de (provinciale) openstellingen. Ook in lijn met onze eerdere aanbeveling is dat de interventies voor innovatie zowel op landelijk- als op provinciaal niveau opengesteld kunnen worden. In het bestuurlijk overleg NSP en het sturingshuis zal worden afgesproken voor welke innovaties een landelijke openstelling of een provinciale openstelling passend is. De bestuurlijke afspraken worden begin 2022 vastgelegd in een convenant met onder meer rollen en verantwoordelijkheden, gemeenschappelijk programmeren en kosten en risico's.

Een tweede element in de governance zijn de administratieve lasten voor de agrariër. Dan gaat het om het totaal aan lasten van de aanvraag, de rapportage tijdens de uitvoering en de bewijslast na afloop. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten op het Raamwerk voor Uitvoering van Subsidies (RUS), dat is de gestandaardiseerde manier waarop de rijksoverheid subsidieregelingen uitvoert. Het raamwerk geeft nadere invulling aan de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking, ook wel bekend als het Uniform Subsidiekader (USK). Een 'claimless system' voor basisbetaling en eco-regeling en het concept 'verantwoord vertrouwen' worden ingevoerd, waarbij het uitgangspunt is 'het is goed, tenzij', ipv 'het is fout, tenzij'. Daarmee zijn uitgangspunten en instrumenten gekozen, waarmee lagere administratieve lasten mogelijk gemaakt kunnen worden. De praktijk zal moeten uitwijzen in welke mate deze nieuwe systemen nog eventuele kinderziektes kennen en verder geoptimaliseerd kunnen worden.

Beoordeling monitoren en prestatiekader

Zijn de procedures voor het monitoren van het NSP en voor het verzamelen van de gegevens die vereist zijn voor het verrichten van de evaluaties geschikt voor de doelstellingen? Kan het resultaat van de ex ante evaluatie ingezet worden als basis voor een effectieve monitoring en evaluatie gedurende de looptijd van het programma?

Onze ervaring als evaluator van het POP is dat het betaalorgaan over de landelijke gegevens beschikt, die voor de evaluatie nodig zijn. De werkgroep monitoring en evaluatie heeft inzicht in de provinciale gegevens en kan deze ontsluiten voor onderzoek. Daarnaast is er een goed systeem van landbouwtellingen. In het NSP-GLB is de eco-regeling nieuw en zijn er aanvullende conditionaliteiten opgenomen. Zoals eerder beschreven, zal de monitoring hiervan nog verder moeten worden ontwikkeld. De ex ante evaluatie biedt een basis voor de tussentijdse evaluatie.

Zijn de gekozen mijlpalen voor het prestatiekader plausibel en geschikt?

In het concept-NSP zijn geen mijlpalen voor het prestatiekader opgenomen.

Samenhang met en beoordeling van het S-MER

Het voorliggende concept S-MER geeft een goed overzicht van de bijdrage van het NSP aan de nationale doelen. Het onderbouwt de analyse van de ex ante analyse dat een langlopende transitie wordt ingezet met hoge ambities. Met het NSP wordt een eerste en robuuste stap gezet op weg naar de doelen van de transitie. Op geen enkel thema mag worden verwacht dat in de programmaperiode tot en met 2027 de doelen zelfstandig door het NSP worden gehaald. Er is aanvullend beleid nodig in en na de programmaperiode. Een deel daarvan komt mogelijk de komende jaren tot stand in lijn met het Coalitieakkoord en de middelen die daarvoor worden ingezet. De belangrijkste effecten van het NSP zijn te verwachten voor maatschappelijke doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, water (kwantiteit en kwaliteit) en bodemkwaliteit.

Aanbevelingen

De ex ante evaluator heeft de afgelopen twee jaar regelmatig tussentijds advies gegeven met suggesties en aanbevelingen voor het NSP. Met het oog op de verdere uitwerking bevelen we aan:

1. Het is wenselijk om een tekst te formuleren over wat de harde kaders van het NSP zijn en welke zaken gaandeweg aanpasbaar zijn. Daarmee wordt een kader gegeven hoe leerervaringen tot

aanpassing van het NSP kunnen leiden.

2. Voor de uitwerking van het NSP is belangrijk om inzicht te krijgen in de persoonlijke afweging die agrariërs moeten maken tussen GLMC's, eco-regelingen, ANLb en gebiedsgericht werken. Er wordt een simulatietool ontwikkeld, die hierbij behulpzaam zal zijn.
3. Er zijn in het NSP enkele onderwerpen aangekondigd, waarover nadere besluitvorming plaatsvindt in 2022, zoals de inzet voor biologische landbouw en het convenant met bestuurlijke afspraken. Daarnaast zal het nieuwe Coalitieakkoord met een ambitieuze inzet en middelen komend jaar worden uitgewerkt. Het is belangrijk dat bij deze nieuwe keuzes wordt getoetst hoe zich dit verhoudt tot het NSP en of er aanpassingen nodig zijn voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering.
4. Naast de verplichte resultaatindicatoren zouden voor bepaalde interventies ook aanvullende nationale resultaatindicatoren kunnen worden toegevoegd om de monitoring en daarmee de leerervaringen te versterken. Daarbij kan op andere monitors voor bepaalde thema's worden aangesloten.
5. Om de uitvoering van het NSP succesvol te laten verlopen, zijn voldoende middelen nodig voor personele capaciteit. Er is voorlichting nodig, aanvragen moeten worden beoordeeld en betalingen tijdig worden verricht. Het NSP kent zijn nieuwe regelingen, zoals de eco-regeling waarvoor meer capaciteit voor de uitvoering nodig is dan in de afgelopen periode. Voor de voortzetting van bepaalde regelingen, zoals bijvoorbeeld voor innovatie, kan efficiënter met minder mensen worden gewerkt. Het geheel overziende zal er meer capaciteit voor de uitvoering nodig zijn. Hiervoor zal zowel aan Rijkszijde als bij de provincies voldoende budget vrijgemaakt moeten worden.

[1] En de uitvoeringsverordening (EU) 2021/2289

[2] Opgavegericht samenwerken, Advies governance toekomstige GLB-NSP, AEF 2020.

2. Recommendations of the ex-ante evaluation and SEA and how they have been addressed

Title / Reference	Category of recommendation	Datum	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten	SEA specific recommendations	04-11-2021			X							
Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven	SEA specific recommendations	04-11-2021						X				
Flexibel inspelen op weersomstandigheden	External/internal coherence	07-09-2021				X						
Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden	SEA specific recommendations	04-11-2021				X						
Landenspecifieke aanbevelingen	Other	28-01-2021										
Koolstofopslag in bodems en biomassa	Other	28-01-2021				X						
Landenspecifieke aanbevelingen	SWOT analysis, needs assessment	27-05-2021										
Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften	Intervention logic/contribution to objectives	25-09-2020										
Onderbouwing van voorbereidende documenten	SWOT analysis, needs assessment	25-09-2020										
Regionale differentiatie en governance	Measures to reduce the administrative burden	16-11-2020										
Effecten op inkomenspositie van de boer	Other	25-09-2020	X									
Landschapselementen	Other	16-11-2020						X				
Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema's	External/internal coherence	27-05-2021										
Inkomenseffecten van de conditionaliteiten	Other	07-09-2021	X									
Inzet NSP voor veenweideproblematiek	Other	07-06-2021				X						
Biologische landbouw in het NSP	SWOT analysis, needs assessment	07-06-2021										
Ondersteuning van investeringen	Financial instruments	27-05-2021		X	X							
Governancestructuur	Measures to reduce the administrative burden	07-06-2021										
Stapeling van beloningen	External/internal coherence	07-09-2021										
Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen	Allocation of budgetary resources	07-09-2021										
Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering	Measures to reduce the administrative burden	28-01-2021										
Ontwikkeling van de strategie van het NSP	External/internal coherence	27-05-2021										
Kader voor aanpassing NSP	Outputs, results and establishment of milestones and targets	24-12-2021										
Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs	Other	24-12-2021										

Title / Reference	Category of recommendation	Datum	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling	SEA specific recommendations	04-11-2021					X					
Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling	External/internal coherence	24-12-2021										
Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP	Measures to reduce the administrative burden	24-12-2021										
Communicatie	Other	22-09-2021										
Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden	Other	22-09-2021				X						
Toegepaste berekeningswijze	Other	22-09-2021										
Versnelling opstellen fiches voor de interventies	Other	03-11-2021										
Aanvullende nationale monitoring	Outputs, results and establishment of milestones and targets	24-12-2021										
Opstellen en gebruik contextanalyse	SWOT analysis, needs assessment	14-02-2020										
Inzet GLB-middelen en co-financiering	Other	22-06-2020										
Opstellen behoefteanalyse	SWOT analysis, needs assessment	31-01-2020										
Plaats kernthema water in het NSP	Other	22-06-2020				X						
Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw	SEA specific recommendations	04-11-2021					X					

Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten - Beschrijving

Constatering:

Biologische landbouw past reeds een groot aantal interventies en eco-activiteiten toe, met name gericht op bodemkwaliteit en alle daaraan gekoppelde milieuvoordelen. Deze positieve milieueffecten kunnen worden vergroot door areaaluitbreiding. Daarvoor mist echter stimulering van de vraag.

Aanbeveling:

Inzet van sectorale steun en ondersteunen van andere vraagstimulerende maatregelen vanuit het GLB-NSP.

Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten - Motivering

De constatering dat de stimulering van de vraag naar biologische producten een belangrijke uitdaging is voor de groei van de biologische sector in Nederland wordt gedeeld. In de SWOT-biologisch (zie Annex II) die door het Louis Bolk Instituut is opgesteld is de volgende aanbeveling gedaan: *"AKIS: Maak meerjarige ketenmanagement mogelijk gericht op de ontwikkeling van biologische productstromen die de (latente) vraag naar biologische producten kan stimuleren."*. Deze aanbeveling is door ons overgenomen, omdat dit aansluit bij de beleidswensen om nichemarkten en samenwerking in de keten te ondersteunen. Vanaf 2023 zullen er twee sectorale interventies in het GLB-NSP worden opgenomen, één voor groente en fruit en één voor bijenteelt. Binnen deze sectorale interventies kunnen producentenorganisaties ook op biologische landbouw inzetten. Ook binnen de samenwerkingsregeling kan het opzetten van een producentenorganisatie gesteund worden. In de "Nationale strategie biologische productie en consumptie" zal hiernaast verder op vraagstimulering ingezet worden.

Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven - Beschrijving

Constatering:
Het versterken van de landschapskwaliteit via activiteiten in de eco-regeling en/of niet-productieve investeringen is gebaat bij een gebiedsgerichte invulling en samenhang tussen de maatregelen, passend bij de karakteristieke eigenschappen van het landschap. Om aan de specifieke vereisten van het ontwerp en de realisatie te voldoen is een professionele benadering een voorwaarde.

Aanbeveling:
Ondersteunen uit het GLB NSP van een gebiedsgerichte invulling van de samenwerking tussen de bedrijven. Extra aandacht voor beheer en onderhoud bij de invulling van maatregelen, zo mogelijk gefinancierd via het ANLb.

Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven - Motivering

Aanbeveling wordt onderschreven. Een gebiedsgerichte afstemming tussen de grondgebonden activiteiten in de conditionaliteit, ecoregeling en het ANLb is van groot belang. Niet alleen om de effectiviteit ervan te versterken, maar ook om perverse werking van activiteiten tussen verschillende regelingen tegen te gaan. Dit is de reden waarom ingezet wordt op een ondersteunende regeling die gebiedsgerichte afstemming en niet-productieve investeringen ondersteunt, en waarbij zowel collectieven voor het ANLb als DAW-groepen vertegenwoordigd zijn.

Flexibel inspelen op weersomstandigheden - Beschrijving

GLMC 2. Wij raden aan om bij de invulling rekening te houden met weersomstandigheden voor zaaien en maaien. Zo voorkom je dat agrariërs grond bewerken onder ongeschikte omstandigheden, enkel om de deadline te kunnen halen (met veel nadelige gevolgen voor de bodemstructuur etc.).

Flexibel inspelen op weersomstandigheden - Motivering

Opgevolgd. In de GLMC-voorwaarde is geen datum opgenomen.
In algemene zin wordt bij de eco-regeling en het ANLb tevens gestreefd naar definities en processen die ‘kalenderboeren’ tegengaan, en meer flexibiliteit kent om agrarische ondernemers de mogelijkheid te bieden hun bedrijfsvoering aan te passen aan de weersomstandigheden.

Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden - Beschrijving

Constatering:
Het zelfstandig financieren van het Veenweideprogramma is één van de bestuurlijke opties.

Aanbeveling:
Bij de keuze voor deze optie GLB-middelen inzetten voor peilverhoging in veenweidegebieden die niet zijn opgenomen in het Veenweideprogramma. Verwacht wordt dat dit de CO2 uitstoot extra zal verminderen en daarmee het positieve effect op het klimaat zal vergroten.

Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden - Motivering

Deze aanbeveling onderschrijven we in het NSP. Met de gebiedsgerichte aanpak veenweidegebieden gaan we de veenweideboeren stimuleren om hun bedrijfsvoering te extensiveren en te compenseren voor verminderde opbrengsten door verhoging waterpeil. We willen dit gaan financieren uit extra overheveling van middelen van pijler 1 naar 2. Dit is ook conform de aangenomen motie in de Tweede Kamer. De middelen uit het veenweideprogramma zullen worden ingezet als aanvullende financiering om met name de inrichtingsmaatregelen te financieren.

Landenspecifieke aanbevelingen - Beschrijving

De Europese Commissie heeft voor het Nederlandse NSP landenspecifieke aanbevelingen (Brussels, 18.12.2020 SWD(2020) 388 final). Wij adviseren om in de gesprekken met de EC te verkennen, hoe strikt de aanbevelingen moeten worden opgevolgd. Zijn het suggesties, waarvan mag worden afgeweken, of heeft het een meer verplichtend karakter en wordt het als een toetssteen gebruikt? Onze zorg zit vooral op het punt van de volledigheid. De EC noemt in deze notitie heel veel onderwerpen en als die allemaal zouden worden nagestreefd, dan is het risico dat er weinig focus in het programma komt om effectief te zijn.

Landenspecifieke aanbevelingen - Motivering

In het NSP van 31 december zal bij elk specifiek doel (SO) ingegaan worden op de landenspecifieke aanbevelingen, of en hoe hiermee in het NSP wordt omgegaan, in het verlengde van de appreciatie die de minister van LNV eerder naar de Tweede Kamer en de EC heeft gestuurd. In een notitie voor de stuurgroep d.d. 9 december is een analyse gemaakt van de punten, waarop de EC wellicht Nederland zal aanspreken. De door Nederland gewenste focus op GBA en Innoveren & investeren is eerder gedeeld met de GeoHub.

In het NSP template zal een overzicht per aanbeveling worden opgenomen. Deze is aan de ex ante evaluator verstrekt.

Koolstofopslag in bodems en biomassa - Beschrijving

Wij adviseren een passage in het NSP op te nemen over hoe boeren kunnen bijdragen aan het klimaatprobleem door het vastleggen van koolstof. Dat hoeft niet alleen over bos te gaan, dat kunnen ook landschapselementen zijn, zoals houtwallen. Dit past ook in agrarisch natuurbeheer. Ook citeert het Klimaatakkoord de visie van LNV op de kringlooplandbouw. Het zou vice versa ook logisch zijn als in het NSP vanuit de kringlooplandbouw de bijdrage aan het klimaat wordt toegelicht, inclusief het vastleggen van koolstof in biomassa.

Koolstofopslag in bodems en biomassa - Motivering

Opgevolgd. Inmiddels is het klimaatvraagstuk sterker verweven in het NSP, wat ook terugkomt in de interventielogica. Bij de eco-regeling zijn explicieter activiteiten gekoppeld aan de resultaatindicator R.14 (Koolstofopslag in bodems en biomassa: Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren). Daarnaast is er in het ANLb een nieuwe categorie opgenomen, klimaat en water (primair adaptie, maar ook mitigatie) en bij samenwerking is een interventie ontwikkeld gericht op waterpeil. Tevens wordt bij de conditionaliteiten uitgewerkt of een ploegverbod uitgebreid zou kunnen worden, met name voor veenweidegebieden. Een ploegverbod leidt er ook toe dat koolstofvastlegging wordt bevorderd. Dit is echter nog onderdeel van besluitvorming, en nog niet verwerkt in het NSP.

Omdat de benodigde kaarten, actuele grondsoortkaart en kaart van kustvlakveen, nog niet gereed zijn, wordt dit op zijn vroegst in 2024 ingevoerd. De koppeling klimaat en koolstof wordt in de definitieve versie van het NSP sterker inzichtelijk gemaakt, gekoppeld aan de ‘boer naar bord’ strategie, en daarnaast sterker verwoord in fiches bij de resultaatindicatoren.

Landenspecifieke aanbevelingen - Beschrijving

Wij herkennen de analyse dat er een aansluiting is tussen de koers van het Bestuurlijk Overleg en de behoefteanalyse van WEcR.

Ook herkennen wij het verschil van inzicht tussen het PT en WEcR, waar het gaat om de rol voor normering (‘meest doelmatig’) en het PT meer inzet op financiële ondersteuning.

De kruisverwijzing naar de landenspecifieke aanbevelingen van de Europese Commissie ontbreekt in de behoefteanalyse. Tenminste twee thema’s van de EC vragen toelichting met een beoordeling of ze in het NSP een plaats krijgen: de sociale problematiek en duurzame bossen, resp. biologische landbouw.

Landenspecifieke aanbevelingen - Motivering

Daar waar relevant wordt in hoofdstuk 2 bij de behoefteanalyse en in de interventiestrategie verwezen naar de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de landenspecifieke aanbevelingen van de EC.

In de appreciatie van het kabinet over de landenspecifieke aanbevelingen wordt aangegeven, dat het in de Nederlandse context niet in de rede ligt om GLB-middelen te investeren in de plattelandseconomie in brede zin. In dezelfde appreciatie wordt gemeld dat het bosbeleid in Nederland vooral nationaal beleid is, en dat binnen GLB een bijdrage wordt geleverd aan landschapselementen als onderdeel van de bossenstrategie.

Biologische landbouw is onderdeel van het NSP. Er wordt in de reactie op de landenspecifieke aanbevelingen apart op ingegaan. Ook wordt verwezen naar de ontwikkeling van de Nationale Strategie Biologische landbouw, die de minister heeft aangekondigd en zomer 2022 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften - Beschrijving

In diverse documenten wordt aangegeven, dat het nieuwe GLB meer ingezet moet worden op de behoefte aan vergroting van de waarde van milieu, natuur en klimaat. De nadruk wordt gelegd op een duurzame transitie in de landbouw via aandacht aan biodiversiteit, klimaatmitigatie- en adaptatie, bodem- en waterkwaliteit, en landschapselementen. Wat wordt gemist is een scherpe afkadering van het waarom en hoe van deze behoefte, en de consequenties voor de status quo. Het sentiment leeft, maar is nog niet expliciet benoemd. Wat de evaluatoren betreft heeft het meerwaarde om de toekomstige doelen van het NSP scherper te benoemen. En hierbij ook meer expliciet te maken welke dingen niet gedaan worden (bijv. op het gebied van het verbeteren van de inkomenspositie).

Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften - Motivering

Het waarom en hoe van bepaalde behoeften is opgenomen in de uitwerking van H2 (interventielogica). Daarin worden ook de doelstellingen verwoord, zoals opgenomen in verschillende beleidsdocumenten, en de bijdrage die het GLB daarin kan leveren.

Het definiëren van de inzet van het GLB voor specifieke behoeften is onderdeel van de keuze om in te zetten op urgente vraagstukken, dan wel op een cultuuromslag in de landbouw (of allebei, met extra nationale middelen). Dit is onderdeel van politieke besluitvorming. Daarbij is de primair uitgewerkte lijn voor het NSP dat er een duidelijke omslag plaats gaat vinden van inkomensondersteuning naar doelgerichte betalingen.

Onderbouwing van voorbereidende documenten - Beschrijving

In vrijwel alle documenten zijn vragen te plaatsen bij de onderbouwing van stellingnames (hoe, waarom, welke keuzes liggen hierachter, etc). Het zou in de uiteindelijke versies op zijn plaats zijn om te verwijzen naar eerdere studies en onderzoeken.

Onderbouwing van voorbereidende documenten - Motivering

Opgevolgd. Het onderdeel in dit advies wat over de houtskoolSWOT gaat, is verwerkt in de definitieve SWOT. Detailopmerkingen ter plaatse van het onderwerp. Ook is op advies van de ex-ante het beschouwende hoofdstuk 4 uitgebreid.

Regionale differentiatie en governance - Beschrijving

Wij adviseren om de rapportages Governance (AEF) en regionale differentiatie (WUR) in samenhang te bezien. Overwegende dat AEF adviseert een splitsing te maken tussen programmering en uitvoering. En alleen als het dienend is aan de opgave, kan worden gekomen tot regionale differentiatie.

Regionale differentiatie en governance - Motivering

Er ligt nu een advies van WUR over regionale differentiatie én een advies van AEF om alléén als het dienend is aan de opgave, te komen tot regionale differentiatie.

Beide adviezen lijken niet volledig met elkaar in overeenstemming. Ze zijn daarom ook nog niet verwerkt. AEF geeft een randvoorwaarde aan regionale differentiatie: slechts indien het dienend is aan de opgave.

Op dit moment (18-10) beraden provincies enerzijds, en LNV anderzijds, zich nog over hoe de verantwoordelijkheid verdeeld zou moeten worden per interventie, dat wil zeggen: bij welke interventies is LNV eindverantwoordelijk, bij welke de provincies, en zijn er ook hybride vormen denkbaar? Na deze interne beraadslaging zouden LNV en provincies hierover met elkaar in gesprek moeten, en moet de uiteindelijke verdeling worden opgenomen in een nog op te stellen Ministeriële Regeling.

Aanvulling december 2021:
Grofweg gaat LNV over de interventies in pijler 1, de provincies over ANLb, LEADER en onderdelen van de niet-grondgebonden maatregelen. Doordat nu LNV overweegt om in tegenstelling tot het huidige GLB ook zelf co-financiering beschikbaar te stellen, neemt het aantal (hybride) maatregelen toe, waar zowel de provincies als LNV wat mee willen. Daarom is nadere afstemming inderdaad nodig.

Deze vragen gaan verder dan de benodigde informatie in het template. Het team heeft aanvullende informatie aan de ex ante evaluator verstrekt.

Effecten op inkomenspositie van de boer - Beschrijving

De extra inzet op natuur, milieu en klimaat heeft (in elk geval) op korte termijn negatieve consequenties voor de inkomenspositie van de boer. Dat is ook aangekaart in de motie Bisschop.
Op dit moment komt nog niet in de stukken naar voren hoe dit wordt meegenomen in de besluitvorming, dan wel hoe de negatieve consequenties worden gerechtvaardigd.

Effecten op inkomenspositie van de boer - Motivering

Zowel de inkomenspositie van de boer als de extra inzet op natuur, milieu en klimaat zijn belangrijke ijkpunten voor het NSP. Op 17 december is een politiek besluit genomen over de verdeling van de GLB-middelen, zodat een inschatting op mogelijke effecten kon worden gemaakt. Die inschatting is opgenomen in het concept NSP.

Landschapselementen - Beschrijving

Voorgesteld wordt het scenario te kiezen dat landschapselementen vallend onder de conditionaliteit, meetellen als subsidiabele landbouwgrond en meedoen als elementen in de eco-regeling, waarin het jaarlijkse beheer (landsdekkend) kan worden meegenomen. In het huidige GLB tellen landschapselementen niet mee als subsidiabel areaal voor de basisbetaling, en zijn ook niet opgenomen in het perceelsregister.
De aanpassing van het perceelsregister vergt veel tijd en inspanning. Ecorys heeft een studie uitgevoerd op dit onderwerp, waarbij er discussie is geweest met RVO.nl over de hoogte van de kosten. Ons advies is om met RVO.nl contact te leggen over hun inzichten over de uitvoerbaarheid van de verschillende opties en de uitvoeringskosten ervan.

Landschapselementen - Motivering

Opgevolgd. Is opgenomen in de definities en het fiche BISS en eco-regeling.
LNV heeft RVO opdracht verstrekt om een “landschapselementenkaart” op te stellen, waarmee het referentiebestand wordt uitgebreid, met als doel dat permanent niet-productief areaal onderdeel wordt van de definitie landbouwgrond (sloten, oevers, houtopstanden, poelen). Het bestand zal medio 2022 gereed zijn. Hierover is nauwe afstemming tussen LNV en RVO.
Er is aanvullende informatie aan de ex ante evaluator verstrekt.

Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema’s - Beschrijving

We bevelen aan nog twee exercities te doen:

- Toets op samenhang met overig beleid van LNV, zoals voor gewasbescherming.
- Toets op de thema's die maatschappelijk en politiek leven, zoals omvang van de veestapel en een systeemanalyse van de veehouderij.

Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema's - Motivering

Opgevolgd.

- Toets op samenhang met overig beleid van LNV is al onderdeel van het brondocument Behoefteanalyse. Gewasbescherming wordt hierin als één van de thema's meegenomen. Ook wordt het meegenomen in de interventiestrategie en de interventies voor de Groenblauwe Architectuur.
- Toets op maatschappelijk en politieke actuele thema's, zoals omvang van de veestapel en een systeemanalyse van de veehouderij, zijn meegenomen in het advies van WEnR 'Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan'. Het beleid voor gewasbescherming is in het NSP geïntegreerd. Het beleid voor de veestapel hangt in het NSP samen met de kringlooplandbouw, de extensivering rond natuurgebieden en dierenwelzijn. In het Coalitieakkoord wordt beleid aangekondigd voor de kringlooplandbouw.

Inkomenseffecten van de conditionaliteiten - Beschrijving

Het is ons nog onvoldoende duidelijk, hoe de kosten van de conditionaliteiten zich verhouden tot de baten. Net als in eerdere stukken wordt aangegeven dat "Als vuistregel kan men hanteren dat in relatie tot de pachtnorm, de kosten van GLMC 2, 4 en 9a ca €50,-/ha bedragen, waarbij GLMC 4 en 9a mogen cumuleren (bij overlap 1x tellen)."

Dit is onvoldoende inzichtelijk. In eerdere versies werd aangekondigd dat dit verder (dan ambtelijk) zou worden onderzocht. Het is van groot belang om deze getallen te verifiëren. Wanneer komt er meer duidelijkheid over deze geschatte kosten? En zijn deze alleen berekend of ook onderbouwd vanuit de praktijk? Dit is een belangrijk punt, omdat de daadwerkelijke kosten in grote mate de bereidheid om deel te nemen zal beïnvloeden.

Inkomenseffecten van de conditionaliteiten - Motivering

Initiële reactie: Nog niet verwerkt, omdat er nog te veel onduidelijkheden waren over de mogelijke invulling van de bewuste GLMC's, mede ook door de Europese discussie. Gesprekken met sector zijn wel op gang gebracht; dat leverde goede inzichten op.

Update: Inmiddels heeft de WUR haar onderzoek naar de inkomenseffecten van de nu beoogde conditionaliteiten afgerond. Dit onderzoek is bijgevoegd bij het politieke besluitvormingsproces, dat op 16 december is afgerond.

Inzet NSP voor veenweideproblematiek - Beschrijving

De inzet van artikel 18 of artikel 66 voor het veenweidegebied sluit goed aan bij onze aanbevelingen om maatwerk te kunnen bieden waar nodig. Ook de afbakening van / aansluiting met het programma Veenweide onderschrijven wij.

Het advies aan de stuurgroep is nu om te kiezen voor optie 2. "Alleen grasland en een natte teelt toegestaan. Met inzet artikel 18". Voor optie 1 "Houden aan het Peilbesluit c.q. individuele onderbemaling" willen wij aangeven dat illegale onderbemalingen ons niet of nauwelijks bekend zijn. Wij raden aan om NSP geld in te zetten, wanneer agrariërs ook echt last ondervinden van peilherziening/peilfixatie. Wij stellen voor om artikel 18 in te laten gaan bij een minimale ontwatering, waarbij er daadwerkelijk gebruiksbeperkingen/gewasopbrengstderving voor agrariërs wordt verwacht.

Inzet NSP voor veenweideproblematiek - Motivering

Nog niet verwerkt, wordt nog nader bezien of door invoeren van verplichting gras/natte teelt de impact voor akkerbouw niet onevenredig groot is. Daarvoor is analyse op basis van scherpe afbakening/begrenzing op kaart noodzakelijk en die kaart is momenteel onder handen.

Overigens, er is niet een directe koppeling tussen een conditionaliteit en art 18 (nu 22). Een lidstaten kan op basis van art 18/22 besluiten om het bedrag van de basisinkomenssteun per hectare te differentiëren naar groepen gebieden met vergelijkbare sociaaleconomische of agronomische omstandigheden, waaronder traditionele vormen van landbouw. Dit heeft als gevolg dat alle gebieden met gelijksoortige voorwaarden voor deze vergoeding in aanmerking komen, wat het belang van een goede kaart groot maakt. De opmerking over peilbesluit is overigens meer gericht op het tegengaan van besluitvorming die leidt tot het verlagen van het peil dan een activiteit waar de boer invloed op heeft. Daar waar een peilbesluit de grondslag vormt voor de hoogte van het waterpeil (kustvlakveen), zijn de mogelijkheden van een landbouwer beperkt om hier individueel invloed op uit te oefenen.

Het inzetten op art 66 kent een beperkende factor, omdat bij art 66 geen nieuwe gebieden mogen worden aangewezen.

Omdat de benodigde kaarten, actuele grondsoortkaart en kaart van kustvlakveen, nog niet gereed zijn, wordt dit op zijn vroegst in 2024 ingevoerd, in de BISS.

Biologische landbouw in het NSP - Beschrijving

Het belang van de groei van de Nederlandse biologische sector, de noodzaak van de inzet van het instrumentarium van het GLB/NSP en de hieraan verbonden noodzaak van het verkennen van passende interventies worden in voorliggend stuk benadrukt. Het aansluiten op de specifieke aanbeveling van de Europese Commissie is daarbij een belangrijk argument.

Wij hebben in onze contacten met LNV, ook bij andere projecten dan NSP, weerstand ervaren bij biologische landbouw. De achtergrond van die weerstand kennen we niet, maar zou mogelijk kunnen voortkomen uit het succes van de reguliere landbouwsector en de waardering hiervoor. Het beleid voor de kringlooplandbouw kan worden geïnterpreteerd als een transitie van de reguliere landbouw naar een duurzame aanpak, waar elementen van biologische landbouw in kunnen passen. Maar biologische landbouw als het enige toekomstmodel te zien, is een te smalle invulling van het punt op de horizon van de transitie. Het is wel een inspirerende manier van werken, die internationale erkenning geniet. Ons advies is om in de behoefteanalyse de problemen, waar biologische landbouw één van de antwoorden op kan zijn, te beschrijven en daar de koppeling met biologische landbouw te leggen.

Biologische landbouw in het NSP - Motivering

Er is een aanvullende SWOT-analyse voor de biologische landbouw uitgevoerd met aanbevelingen voor het NSP. Deze zijn met een appreciatie van het PT aan de stuurgroep van 4 oktober voorgelegd en overgenomen. Dit leidt ertoe dat, in het kort, SKAL-gecertificeerde bedrijven automatisch voldoen aan de eco-regeling en aan GLMC 7. Daarnaast wordt AKIS ingezet voor het (landelijk) bevorderen van samenwerking van biologische bedrijven, met name voor een sterkere positie in de keten, kennisuitwisseling en waardecreatie. In de interventiestrategie zal de biologische landbouw worden gehanteerd als een inspirerend voorbeeld van een duurzamer voedselsysteem, dat bijdraagt meerdere specifieke GLB-doelen zoals die in de GBA.

Biologische landbouw is onderdeel van het NSP. Er wordt in de reactie op de landenspecifieke aanbevelingen apart op ingegaan. Ook wordt verwezen naar de ontwikkeling van de Nationale Strategie Biologische landbouw, die de minister heeft aangekondigd en zomer 2022 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Ondersteuning van investeringen - Beschrijving

WEnR/WEcR adviseert niet in te zetten op verruiming van financiering van agrarische bedrijven. De keuze die mede op basis hiervan is gemaakt om geen gebruik te maken van financiële instrumenten vanuit het GLB, is goed onderbouwd en past bij de Nederlandse context.

Advies is ondersteuning van investeringen wel mogelijk te maken. Ook kan worden verwezen naar bestaande financierings- instrumenten buiten het GLB.

Ondersteuning van investeringen - Motivering

Opgevolgd. Het advies om de ondersteuning van investeringen wel mogelijk te maken is verwerkt in het NSP. Het komt terug in een aantal interventies gericht op investeringen. Namelijk productieve investeringen op landbouwbedrijven, niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven en niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven.

Het advies om in het NSP te verwijzen naar bestaande financieringsinstrumenten is ook verwerkt in het NSP. Bij de interventielogica van zowel specifiek doel 2 als specifiek doel 3 wordt het omschakelprogramma genoemd en aangegeven dat het NSP hierop zal aansluiten.

Governancestructuur - Beschrijving

Naar aanleiding van de rapportages van AEF hebben we in november 2020 het volgende advies afgegeven:

Kernwoord van dit advies over de governance is ‘vereenvoudiging’. Wij delen de analyse van de verbeterpunten en denken dat dit voor de overheden (rijk en provincies), RVO en de agrariërs veel winst kan betekenen. De voorgestelde governancestructuur oogt beter werkbaar en maakt de sturingslijnen transparant. Zeker zo belangrijk is het advies over de uitvoering, waarbij de uitvoeringsvarianten beter werkbaar zijn dan voorheen. Wij hopen dat nu dit adviesrapport over governance (en uitvoering) zo vroeg al in de nieuwe programmering beschikbaar is gekomen, de betrokken partijen tot bindende afspraken komen. En dat dit anders dan in POP3 tijdig in het programma belandt.

Governancestructuur - Motivering

Opgevolgd. De genoemde bindende afspraken moeten o.a. neerslaan in het NSP-convenant, in een Ministeriële Regeling (waarin taken gedelegeerd worden aan de provincies door LNV) en in onderliggende overeenkomsten.

Er is in ieder geval duidelijkheid over de rollen en taken van de NSP-organisaties (zie CAP-format 7.1). Besloten is dat er ruimte is voor (maximaal) 2 ‘delegated bodies’ die een afgebakend deel van de betaalorgaantaken van RVO kunnen gaan uitvoeren voor provincies die dat willen.

In een overleg ‘petit comité’ (op advies van de stuurgroep NSP) is op 4 november een akkoord bereikt over de overlegstructuur NSP, middels een zestal door de werkgroep Governance voorgelegde vragen. Dit akkoord is uitgewerkt in een voorstel voor de beoogde overlegstructuur van het NSP en de daaraan gekoppelde deelnemers, waarvoor de stuurgroep op 25 november een akkoord heeft gegeven.

Andere elementen zijn in voorbereiding, maar nog niet gereed voor besluitvorming. Het gaat dan o.a. om

- de taakverdeling tussen LNV en provincies (welke regeling bij wie);
- de verdeling van de uitvoeringskosten (komt in het NSP-convenant);
- de verdeling van de financiële risico’s (komt in het NSP-convenant);
- de precieze taken, omvang etc. van de regie-organisatie (opdracht van LNV/IPO aan kwartiermaker wordt op dit moment geschreven);
- de wijze waarop de beoogde governance kan worden getoetst en/of proefgedraaid.

De deadline voor opstellen van het NSP-convenant van 31-12-2021 lijkt niet haalbaar.

Voor het vullen van het NSP-format zijn paragraaf 7.1 en 7.2 geaccordeerd door de stuurgroep. Het akkoord van de stuurgroep voor 7.3 en 7.4 wordt op 17 december verwacht. De indiening van H7 van het NSP-format gaat dus volledig naar plan en op schema.

Het NSP-convenant is een (onderling) document met afspraken tussen onder meer provincies en LNV, die daarover uiterlijk december 2022, maar liefst eerder, een akkoord moeten bereiken. Er geldt hier géén deadline van 31 december 2021 zoals met het NSP-format. In de planning wordt gestreefd naar een NSP-convenant voor de zomer 2022. In het convenant is ruimte ingepland voor onder andere uitvoeringskosten en financiële risico’s.

Hetzelfde geldt voor de verdeling van bevoegdheden/taken. Liefst zo snel mogelijk, maar dient uiterlijk december 2022 in de Staatscourant gepubliceerd te worden

Er is aanvullende informatie verstrekt aan de ex ante evaluator.

Stapeling van beloningen - Beschrijving

De activiteiten onder de eco-regeling zijn ondersteunend aan GMLC 4 en 9. Dit biedt kansen voor cofinanciering (zie ook hieronder bij het financiële deel). Is er niet ook nog de mogelijkheid dat provincies/LNV een akkerrandensubsidie uitgeeft, en dat deze akkerranden ook meetellen binnen GLMC 9 (en 4 wanneer naast een sloot)? Ditzelfde geldt voor tal van initiatieven vanuit het bedrijfsleven (denk aan 'On the way to planet proof' dat biodiversiteit (lees: akkerranden) stimuleert en welke bij goede aansluiting de deelnamebereidheid zullen vergroten.

Stapeling van beloningen - Motivering

Opbouw van de gehele Groenblauwe Architectuur is zodanig, dat stapelen van beloningen mogelijk is. Daarbij behoort de stapeling, wanneer deze door de overheid wordt vormgegeven, wel verder te gaan dan de verplichting waarop deze gestapeld wordt. Indien dit niet het geval is, is er sprake van staatsteun. Dit geldt niet voor het stapelen met beloningen uit de markt.

In de vormgeving van de KPI's voor realisatieplan van de LNV-visie wordt samengewerkt met GLB (GBA, waaronder eco-regeling en conditionaliteiten), juist met als doel om verschillende initiatieven goed op elkaar aan te sluiten, zodat het lonend is voor de landbouwer om er op in te zetten.

Overigens, GLMC 4 en 9 volgen direct uit Europese regelgeving, wat de keuzevrijheid voor Nederland beperkt. Daarnaast is, in relatie tot met name GLMC 4, de gekozen invulling bij het 7^{e} NAP sterk van belang.

Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen - Beschrijving

Allereerst geven wij complimenten voor het onderzoek dat is uitgevraagd en is uitgevoerd 'Naar een doeltreffend en doelmatig NSP', door de WUR. Dit onderzoek laat goed zien, hoe de relatie is tussen de SWOT (inclusief de aanvullingen), de afgeleide behoefteanalyse met doelen en welke beleidspakketten zoveel mogelijk bijdragen aan de doelstellingen. Ook wordt ingegaan op de aanbevelingen van de Europese Commissie. Op deze wijze is de analyse veelomvattend en gericht op waar met een euro het meeste effect te bereiken is.

Uit het onderzoek van de WUR blijkt een overheveling van 15% van pijler 1 naar pijler 2 niet voldoende om de doelen te halen. Er worden twee opties gegeven:

- Optie 1. Binnen het huidige GLB budget scherper prioriteren
- Optie 2. Verhogen beschikbare budget pijler 2 met drie varianten

Aanbevelingen:

1. Wij vinden het agenderen van beide opties als mogelijke keuzes correct. We merken daarbij wel op dat de benadering in dit document sterk financieel en instrumenteel is ingestoken. Om recht te doen aan de opgaven en de transitie van de landbouw wordt optie 2 met extra budget, in welke variant dan ook, aanbevolen.
2. In de programmatekst moet het verhaal anders worden verteld dan in de Koersnotitie: accent op de relatie tussen de beleidsmatige uitgangspunten, de inzet van instrumenten en de financiële invulling.
3. Als contramal voor gebiedsgericht werken, geldt dat voor innovatie er meer landelijk zou kunnen worden georganiseerd.

Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen - Motivering

Ad 1: Dit is onderwerp van politieke besluitvorming.

Ad 2: Eens, dit gaan we doen.

Ad 3: Is inmiddels verwerkt in het NSP met zowel landelijke als provinciale openstelling voor kennis & innovatie.

Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering - Beschrijving

Wij zien een eerder advies terug in de eerste paragraaf met een verwijzing naar de (nu ontbrekende) bijlage. Het is positief dat zowel de governance van het programmeren alsook de wijze van uitvoering goed worden onderzocht, waarbij wordt geleerd van de uitvoering van de afgelopen jaren. De aanpak ziet er grondig uit, de juiste organisaties worden betrokken en de doelen zijn correct geformuleerd.

Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering - Motivering

Lijkt geen reactie of verwerking te vergen.

Ontwikkeling van de strategie van het NSP - Beschrijving

De producten van programmateam en schrijfteam laten een grondige aanpak zien en de leesbaarheid is op een goed niveau. Ook zien we steeds meer samenhang tussen de onderdelen.

Er zijn nog slagen te maken om de materie te overstijgen en te komen tot een consistente verhaallijn, wat nu de kern van de strategie is en hoe met een consistente aanpak geprioriteerde doelen worden behaald.

Ontwikkeling van de strategie van het NSP - Motivering

In het strategisch statement van het concept NSP staat de kern van de strategie van het NSP. De interventiestrategie, de conditionaliteiten en de interventies kunnen pas in hun gehele samenhang worden afgemaakt, nadat de bestuurlijke besluitvorming over inhoud en middelen is afgerond. Vervolgens worden de bestuurlijk vastgestelde prioriteiten vanuit de interventiestrategie onderbouwd.

De bestuurlijke besluitvorming over de prioritering heeft plaatsgevonden op 16 december 2021. Daarna is de interventiestrategie definitief gemaakt.

Kader voor aanpassing NSP - Beschrijving

Het is wenselijk om een tekst te formuleren over wat de harde kaders van het NSP zijn en welke zaken gaandeweg aanpasbaar zijn. Daarmee wordt een kader gegeven, hoe leerervaringen tot aanpassing van het NSP kunnen leiden.

Kader voor aanpassing NSP - Motivering

In het voorjaar 2022 wordt een plan van aanpak gemaakt voor nationale monitoring. Bovenstaand advies zal hierin worden verwerkt.

Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs - Beschrijving

Voor de uitwerking van het NSP is belangrijk om inzicht te krijgen in de persoonlijke afweging die agrariërs moeten maken tussen GLMC's, eco-regelingen, ANLb en gebiedsgericht werken. Er wordt een simulatietool ontwikkeld, die hierbij behulpzaam zal zijn.

Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs - Motivering

Aanbeveling wordt overgenomen. Begin 2021 zal er een nieuwe praktijkproef worden gedaan. De ontwikkeling van de simulatietool is gestart.

Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling - Beschrijving

Constatering:

Interventies en eco-activiteiten die zorgen voor verbetering van de bodemkwaliteit hebben indirect positief effect op waterkwantiteit, waterkwaliteit, biodiversiteit en sluiting van kringlopen op perceelsniveau. De toepassing van deze maatregelen is dus over een breed front positief voor het milieu.

Aanbeveling:

Om een verdere verbetering van de bodemkwaliteit te stimuleren in de eco-regeling.

Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling - Motivering

Deze aanbeveling wordt onderschreven. De ecoregeling heeft als doel de basiskwaliteit milieu en leefomgeving op landbouwgrond te versterken. De bodem vormt daarbij de basis. Met name activiteiten die het organisch stofgehalte in de bodem verbeteren dragen bij aan doelen als klimaatadaptie, waterkwaliteit en biodiversiteit. In de ecoregeling zijn daarom veel activiteiten opgenomen die dit nastreven.

Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling - Beschrijving

Er zijn in het NSP enkele onderwerpen aangekondigd, waarover nadere besluitvorming plaatsvindt in 2022, zoals de inzet voor biologische landbouw en het convenant met bestuurlijke afspraken. Daarnaast zal het nieuwe Coalitieakkoord met een ambitieuze inzet en middelen komend jaar worden uitgewerkt. Het is belangrijk dat bij deze nieuwe keuzes wordt getoetst, hoe zich dit verhoudt tot het NSP en of er aanpassingen nodig zijn voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering.

Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling - Motivering

Dit zal worden meegenomen in het proces om tot een definitief NSP te komen.

Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP - Beschrijving

Om de uitvoering van het NSP succesvol te laten verlopen, zijn voldoende middelen nodig voor personele capaciteit. Er is voorlichting nodig, aanvragen moeten worden beoordeeld en betalingen tijdig worden verricht. Het NSP kent zijn nieuwe regelingen, zoals de eco-regeling, waarvoor meer capaciteit voor de uitvoering nodig is dan in de afgelopen periode. Voor de voortzetting van bepaalde regelingen, zoals bijvoorbeeld voor innovatie, kan efficiënter met minder mensen worden gewerkt. Het geheel overziende zal er meer capaciteit voor de uitvoering nodig zijn. Hiervoor zal zowel aan Rijkszijde als bij de provincies voldoende budget vrijgemaakt moeten worden.

Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP - Motivering

Het advies wordt herkend en onderschreven.

Communicatie - Beschrijving

Wij waarderen het dat het programmateam in deze fase waarin de druk hoog is om tot een goede invulling van het nieuwe strategische plan en programma met maatregelen te komen, er tijd wordt besteed aan communicatie met de verschillende doelgroepen. We zien dat terug in bijlage 3b Strategisch advies communicatie implementatie GLB.

Daarnaast vinden wij het van belang dat in de communicatie duidelijk moet zijn dat GLB één van de instrumenten is: het moet duidelijk zijn dat de opgaven te groot zijn voor het GLB alleen. Dit vraagt om samenhang in beleid en de communicatie daarover.

Communicatie - Motivering

We nemen dit advies mee in het opzetten van een projectplan voor de uitwerking. Dat is nog werk in uitvoering (15 oktober 2022).

Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden - Beschrijving

Wij vinden dat de ondersteunende tekst onvoldoende is om een besluit te nemen over de twee punten:

- Instemmen om voor berekeningen de algemene berekeningswijze voor het NSP leidend te laten zijn.
- Akkoord te gaan om voor veenweide een vervolganalyse te maken en gevraagd wordt richting te geven voor de aanpak.

Zowel een vervolganalyse en een algemene berekeningswijze komen niet/onvoldoende terug. Wat wordt bedoeld met de algemene berekeningswijze?

Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden - Motivering

Dit beeld wordt herkend. Het vigerende document had niet als doel om een besluit te vragen, maar om een stap te zetten tot het nemen van een besluit. Er is gewerkt aan nadere uitwerking. Definitieve besluitvorming is ingebracht in zowel de stuurgroep als BO.

Met de berekeningswijze wordt de algemeen toegepaste berekeningswijze voor het NSP bedoeld. Deze is gelijk voor alle ecosysteemdiensten, en gevalideerd door de Technisch economische werkgroep (Experts van met name de WUR). De in deze notitie opgenomen berekeningswijze is opgesteld door het programma Veenweide, en wijkt op bepaalde punten af van de NSP-berekeningswijze.

Toegepaste berekeningswijze - Beschrijving

De hoogte van de vergoeding wordt door RVO berekend conform de systematiek van de Waterwijzer, een gezamenlijk product van WUR en STOWA dat gebaseerd is op de HELP-systematiek en gekalibreerd met veldgegevens. Deze methodiek is nog niet volledig uitgewerkt en wordt voor diverse bodemtypes nog verbeterd.

Toegepaste berekeningswijze - Motivering

De berekeningswijze voor het NSP is in 2021 door de Technisch economische werkgroep (WUR/CLM) geactualiseerd.

Versnelling opstellen fiches voor de interventies - Beschrijving

De staat van de fiches is wat de evaluatoren betreft zorgwekkend. Veel fiches zijn onvoldoende uitgewerkt waardoor het moeilijk is om een oordeel te geven.

De evaluatoren hebben een notitie opgesteld met een korte reactie per fiche. Deze is met het programmateam gedeeld.

Versnelling opstellen fiches voor de interventies - Motivering

De reacties in de notitie van de evaluatoren worden actief gecommuniceerd naar de werkgroeptrekkers om te worden betrokken bij het definitief maken van de fiches, met 20 december als deadline.

In nauwe samenwerking met RVO zijn per fiche opnieuw de indicatoren vastgesteld die voldoende onderbouwd zijn en op basis daarvan zijn de eenheidsprijzen berekend. Ook die gegevens worden betrokken bij het definitief maken van de fiches.

Dit is verwerkt in het concept van 20 december. Vervolgens is dit in de versie voor indiening van het concept NSP bij de Europese Commissie verder uitgewerkt.

Aanvullende nationale monitoring - Beschrijving

Naast de verplichte resultaatindicatoren zouden voor bepaalde interventies ook aanvullende nationale resultaatindicatoren kunnen worden toegevoegd om de monitoring en daarmee de leerervaringen te versterken. Daarbij kan op andere monitors voor bepaalde thema's worden aangesloten.

Aanvullende nationale monitoring - Motivering

Dit advies wordt opgevolgd bij de ontwikkeling van de opzet van de nationale monitoring.

Opstellen en gebruik contextanalyse - Beschrijving

In de contextanalyse is ingegaan op de verschillende thema's die relevant zijn voor de landbouwsector. Deze zijn gekoppeld aan de hoofddoelstellingen van het GLB: economie en innovatie, milieu en klimaat, en plattelandsontwikkeling.

Opstellen en gebruik contextanalyse - Motivering

Deels opgevolgd. De thema's zijn toebedeeld aan de 4 thematische werkgroepen SLV, GBA, PV en KIND. Zij hebben de thema's vertaald in producten, die zijn terug te vinden in de hoofdstukken 2 en 5.

De contextanalyse zelf is een globale beschrijving van het landbouwsysteem; ze komt niet altijd overeen met de houtskool SWOT. Dit is door de begeleidingscommissie ex-ante besproken met de hoofdauteur van de SWOT Petra Berkhout.

De definitieve SWOT die later gemaakt is, is leidend voor het NSP; de contextanalyse is gebruikt voor het advies over de SWOT.

Inzet GLB-middelen en co-financiering - Beschrijving

Vanuit de Europese doelen redenerend zou het voor de kernthema's logisch zijn om de Europese middelen in te zetten voor die behoeften die het grootst zijn en het gat tussen de huidige situatie en de doelen het grootste is. De vraag is dan of de nationale co-financiering daarop ook kan worden ingezet. Het lijkt nu alsof al vaststaat waaraan die co-financiering wordt uitgegeven. Ons inziens is dat onjuist. De inzet van deze co-financierings instrumenten kan programmatisch worden bepaald en ook worden gericht op het behalen van de thema's met de grootste lacunes. Het is in dat licht dan de vraag of de geschetste tegenstelling zo scherp is, als nu is uitgewerkt.

Inzet GLB-middelen en co-financiering - Motivering

De notitie 'Concept Behoefteanalyse, versie 1.9' met daarin een beschrijving van een zestal criteria en de toepassing op de behoeften resulterend in een wegingstabel is los gelaten, omdat deze onvoldoende houvast bood voor een verantwoorde prioritering van de behoeften. Elementen uit de notitie zijn en worden gebruikt om voorstellen voor financieringswensen voor de bestuurders te onderbouwen.

Opstellen behoefteanalyse - Beschrijving

Ecorys heeft een 2-pager aangeleverd met tips over het opstellen van een behoefteanalyse. Hierbij is onder andere gesproken over het gebruik van de SWOT, kruising met het huidige beleid, en de gap-analysis.

Opstellen behoefteanalyse - Motivering

Opgevolgd. Het opstellen van de behoefteanalyse voor het GLB NSP heeft geresulteerd in een brondocument, waarin wordt aangegeven hoe de behoeften zijn afgeleid uit de SWOT-analyse en de verdiepende SWOT-analyses. Ook wordt bij elke behoefte aangegeven, hoe er invulling aan wordt gegeven in het nationaal en provinciaal beleid en welke instrumenten daarvoor worden ingezet.

Plaats kernthema water in het NSP - Beschrijving

Verwijzend naar de notitie over de GBA blijft de vraag, wat nu precies de thematische focus is. Het valt op dat er gerefereerd wordt naar bodem en lucht, maar dat water niet benoemd wordt. Water is een kernthema (want gaat over blauw). Bij het thema groenblauwe architectuur zou een beschrijving van de huidige en toekomstige problematiek op basis van de SWOT een vertrekpunt kunnen zijn. En wat de doelen voor de lange termijn en korte termijn zijn. Met vervolgens een analyse van wie de spelers zijn om die vraagstukken aan te pakken.

Plaats kernthema water in het NSP - Motivering

Opgevolgd. Voor water is een nadere analyse gemaakt, waarbij de behoeften beter zijn uitgewerkt dan in de oorspronkelijke SWOT- en behoefte-analyse. Daarnaast is water expliciet verankerd in de interventielogica. Dit heeft ertoe geleid dat water sterker terugkomt, met name bijvoorbeeld bij het ANLb en bij samenwerking/experimenten. Vanwege de doorwerking van het 7e NAP is de verbetering van met name oppervlaktewaterkwaliteit ook integraal opgenomen in de conditionaliteiten. Bij het invullen van de interventielogica voor water is dus ook gekeken naar de betrokkenen, en het schaalniveau waarop activiteiten effectief kunnen worden ingezet. (Het is een mix van landsdekkende activiteiten en een gebiedsgerichte aanpak.)

Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw - Beschrijving

Constatering:
Op regionaal niveau zijn weinig effecten op het sluiten van kringlopen geconstateerd. Dit heeft deels te maken met de beperkte concrete invulling van dit aspect.

Aanbeveling:
Binnen het GLB eerst nader onderzoek doen naar de mate waarin maatregelen bijdragen aan het sluiten van kringlopen. Verwacht wordt dat verdere optimalisatie van reststromen en samenwerking tussen akkerbouwers en veetelers de grootste positieve milieueffecten zullen hebben.

Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw - Motivering

De aanbeveling wordt onderschreven, maar het GLB is minder geschikt om kringlooplandbouw te ondersteunen. Deze aanbeveling kan het best worden opgepakt in samenhang met het ontwikkelen van KPI's voor de Visie op kringlooplandbouw. Er zijn wel mogelijkheden in het GLB. Zowel in de ecoregeling als ANLb is samenwerking tussen boeren wel een mogelijkheid. Op het niveau van basisbetaling en ecoregeling betekent dit wel dat de bedrijven indienen als één bedrijf (met een samenwerkingsovereenkomst). Bij de huidige vergroening bestaat deze optie ook, maar heeft tot zeer weinig aanvragen geleid. Daarnaast houdt kringlooplandbouw het midden tussen een doelvoorschrift en middelvoorschrift. In de ecoregeling zijn activiteiten opgenomen die kringlooplandbouw kunnen ondersteunen, zoals het stimuleren van eiwitgewassen. Nederland vindt de samenhang van het GLB met de LNV-visie wel belangrijk, en zal dus nauwlettend volgen wat de bijdrage van het GLB aan de Visie is. Overigens wordt er in het toekomstig GLB ruimte gemaakt om kringlooplandbouw met behulp van Pilots (EIP) verder uit te werken.

3. Ex-ante evaluation report
See attached document(s)

4. Strategic environmental assessment report
See attached document(s)

Annex II on the SWOT analysis
See attached document(s)

Annex III on the consultation of the partners
See attached document(s)

Annex IV on the crop-specific payment for cotton (where relevant)
No document attached

Annex V on the additional national financing provided within the scope of the CAP Strategic Plan

Basis	Intervention	Budget	higher number of beneficiaries	a higher aid intensity	providing financing to a certain operation within the intervention	Additional information
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	INVEST(73-74) - I.73.2 Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	50.000.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.6 Samenwerking voor realisatie Integrale gebiedsontwikkeling	2.600.000,00	X			
Provinciale subsidieverordening	ENVCLIM(70) - I.70.1 ANLb	0,00				
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.7 Gebiedsgerichte samenwerking ter versterking van aanpak Veenweide en Natuurherstel stikstof	223.100.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	INVEST(73-74) - I.73.3 Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	50.000.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.5 Samenwerking voor voorbereiding Integrale gebiedsontwikkeling	2.600.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader	ENVCLIM(70) - I.70.2 Zeldzame Landbouwhuisdierrassen	0,00				
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.8 Gebiedsgerichte afstemming en kleine investeringen grondgebonden GBA	8.100.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	INVEST(73-74) - I.73.1 Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven	11.300.000,00	X			
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.1 Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	9.100.000,00	X			

The annual estimated amount of national financial assistance in the Fruits & Vegetables sector per region concerned and the total for the Member State

Geen.

Annex VI on transitional national aid (where relevant)

No document attached

Other annex: Consistency with and contribution to the Union targets for 2030

National contribution to the EU 2030 target of 50% reduction of nutrient losses, while ensuring no deterioration in soil fertility

niet van toepassing

National contribution to the EU 2030 target of 10% of agricultural area under high-diversity landscape features.

niet van toepassing

National contribution to the EU 2030 target of 25% of the EU's agricultural land under organic farming

niet van toepassing

National contribution to the EU 2030 targets of 50% reduction of the overall use and risk of chemical pesticides, and use of more hazardous pesticides

niet van toepassing

National contribution to the EU 2030 target of 50% reduction of sales of antimicrobials for farmed animals and in aquaculture

niet van toepassing

National contribution to the EU 2025 target to roll-out of fast broadband internet in rural areas to achieve the objective of 100% access

niet van toepassing

DOCUMENTS

Document title	Document type	Document date	Local reference	Commission reference	Files	Sent date	Sent by
20210625_2021-075 Definitieve SWOT	Annex II: SWOT analysis	25-jun-2021		Ares(2021)8002786	20210625_2021-075 Definitieve SWOT 20210625_2021-075 Bijlage SWOT sectorale verdieping Bijlage bij SWOT Verdiepend SWOT onderzoek voedsel en dierenwelzijn Bijlage bij SWOT Verdiepend SWOT onderzoek regionalisering Bijlage bij SWOT Verdiepend SWOT onderzoek water Bijlage bij SWOT Europese milieu- en klimaatwetgeving vertaald in Nederlandse beleidsplannen (annex XIII van de verordening)	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
7.3.1.1.5.1 Description of the control and penalty system(s) for IACS interventions	Bijlage hoofdstuk 7: Governance- en coördinatiesysteem	21-dec-2021		Ares(2021)8002786	7.3.1.1.5.1 Description of the control and penalty system(s) for IACS interventions	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
SWOT-analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering	Annex II: SWOT analysis	3-nov-2021		Ares(2021)8002786	SWOT-analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Bijlage Inkomenseffecten en deelname bereidheid van boeren in relatie tot de GLMC's, ecoregelingen en overheveling	Annex Chapter 2: Assessment of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators	3-dec-2021		Ares(2021)8002786	onderzoeksvarianten voor een verkenning van de deelname bereidheid bij boeren betreffende de invulling van de GLMC's april 2021	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Bijlagen bij ecoregelingen: grondslag, toepassing en toelichtingen	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	23-dec-2021		Ares(2021)8002786	Bijlage 1a berekeningsgrondslag ecoregeling Bijlage 1b berekeningstoepassing ecoregeling Bijlage 2 toelichting berekeningsgrondslag eco-activiteit Bijlage 3 toelichting uitbreiding berekeningsgrondslag eco-activiteit	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
WUR: Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan	Annex Chapter 2: Assessment of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators	15-sep-2021		Ares(2021)8002786	Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan;	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek

Document title	Document type	Document date	Local reference	Commission reference	Files	Sent date	Sent by
					Effectenanalyse van beleidsvarianten voor de Nederlandse invulling van het nieuwe GLB		
Bijlage X H 3 1 2 v d Baseline Eco en AECM	Annex Chapter 2: Assessment of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators	23-dec-2021		Ares(2021)8002786	Bijlage X H 3 1 2 v d Baseline Eco en AECM	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Bijlage bij hoofdstuk 3.10 Conditionaliteit in het GLB; onderzoeksvarianten voor een verkenning van de deelname bereidheid bij ondernemers in de primaire landbouw. april 2021	Bijlage hoofdstuk 3: Samenhang van de strategie en complementariteit	23-dec-2021		Ares(2021)8002786	Conditionaliteit in het GLB, onderzoeksvarianten voor een verkenning van de de deelname bereidheid bij ondernemers in de primaire landbouw	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Bijlage bij ecoregeling eindrapport GLB pilots 2019-2021	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	23-dec-2021		Ares(2021)8002786	Eindrapport GLB pilots 2019-2021, de praktijk onderzoek ten behoeve van de ontwikkeling van de ecoregeling	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Ex ante evaluatie Nationaal Strategisch Plan 2023-2027	Annex I: Ex-ante evaluation and Strategic Environmental Assessment (SEA) referred to in Directive 2001/42/EC	27-dec-2021		Ares(2021)8002786	Ex ante evaluatie Nationaal Strategisch Plan 2023-2027	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Strategisch Milieueffectrapport GLB-NSP - Concept voor inspraak	Annex I: Ex-ante evaluation and Strategic Environmental Assessment (SEA) referred to in Directive 2001/42/EC	27-dec-2021		Ares(2021)8002786	Strategisch Milieueffectrapport GLB-NSP - Concept voor inspraak	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Bijlage inkomenseffecten van alternatieve opties voor de invulling van het Nationaal Strategisch Plan	Annex Chapter 2: Assessment of needs and intervention strategy, including target plan and context indicators	27-dec-2021		Ares(2021)8002786	Bijlage inkomenseffecten van alternatieve opties voor de invulling van het Nationaal Strategisch Plan	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Annex III Consultatie van partners van het NSP: Strategische aanpak en overzicht belangrijkste bijeenkomsten	Bijlage III: Raadpleging van de partners	28-dec-2021		Ares(2021)8002786	Annex III Consultatie van partners van het NSP: Strategische aanpak en overzicht van bijeenkomsten communicatie bijlage 1: praktijktoets 2020 Communicatie bijlage 2: 4G's in het nieuwe GLB: gelijk, groen, gemak en groei"	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Koppeltabel Anlb (I70.1)	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	28-dec-2021		Ares(2021)8002786	koppeltabel Anlb	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek
Programme snapshot 2023NL06AFSP001 1.0	Snapshot van gegevens vóór verzending	29-dec-2021		Ares(2021)8002786	Programme snapshot 2023NL06AFSP001 1.0	29-dec-2021	Hautvast, Annemiek